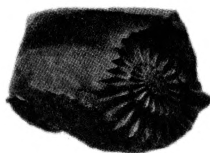


JULIO CORTÁZAR

žaidžiame klases

Alma littera

JULIO CORTÁZAR



žaidžiame klases

ROMANAS

Iš ispanų kalbos vertė
Valdas V. Petrauskas

Alma littera

UDK 860(82)-3
Co-212

Versta iš:
Julio Cortázar
RAYUELA
Editioral Sudamericana S. A.,
Buenos Aires, 1969

ISBN 9955-24-161-6

ORIENTACINĖ LENTELĖ

Ši knyga savotiškai sudaryta iš kelių knygų, o veikiau – iš dviejų knygų. Skaitytojui siūloma *pasirinkti* vieną iš dviejų įmanomų variantų.

Viena knyga skaitoma paprastai iki 56 skyriaus galo, kur išspausdintos trys aiškiai matomos žvaigždutės, atitinkančios žodį „pabaiga“. Vadinasi, skaitytojas gali ramia sąžine toliau nebeskaityti.

Kita knyga skaitoma nuo 73 skyriaus pagal eilės numerius, nurodomus kiekvieno skyriaus pabaigoje. Suklydus ar užmiršus, kur skaityta, pakanka žvilgtelėti į šią lentelę:

73 – 1 – 2 – 116 – 3 – 84 – 4 – 71 – 5 – 81 – 74 – 6 – 7 – 8 – 93 – 68 – 9 – 104 – 10 – 65 – 11 – 136 – 12 – 106 – 13 – 115 – 14 – 114 – 117 – 15 – 120 – 16 – 137 – 17 – 97 – 18 – 153 – 19 – 90 – 20 – 126 – 21 – 79 – 22 – 62 – 23 – 124 – 128 – 24 – 134 – 25 – 141 – 60 – 26 – 109 – 27 – 28 – 130 – 151 – 152 – 143 – 100 – 76 – 101 – 144 – 92 – 103 – 108 – 64 – 155 – 123 – 145 – 122 – 112 – 154 – 85 – 150 – 95 – 146 – 29 – 107 – 113 – 30 – 57 – 70 – 147 – 31 – 32 – 132 – 61 – 33 – 67 – 83 – 142 – 34 – 87 – 105 – 96 – 94 – 91 – 82 – 99 – 35 – 121 – 36 – 37 – 98 – 38 – 39 – 86 – 78 – 40 – 59 – 41 – 148 – 42 – 75 – 43 – 125 – 44 – 102 – 45 – 80 – 46 – 47 – 110 – 48 – 111 – 49 – 118 – 50 – 119 – 51 – 69 – 52 – 89 – 53 – 66 – 149 – 54 – 129 – 139 – 133 – 140 – 138 – 127 – 56 – 135 – 63 – 88 – 72 – 77 – 131 – 58 – 131 –

Kad būtų lengviau surasti reikiamą skyrių, kiekviename puslapyje viršuje kartojamas atitinkamo skyriaus numeris.

Ir, puoselėdami viltį, jog ypačiai būsiu naudingas jaunimui ir prisidėsiu prie papročių tobulinimo apskritai, sudariau štai šią maksimų, patarimų ir pavyzdžių knygą, pagrindą visuotinei moralei, kuo puikiausiai atitinkančiai bet kokio amžiaus ar luomo žmonių dvasinę ir laikinąją laimę, taipgi gerovę ir tvarką, prideramą ne tik mūsų pilietinei ir krikščioniškai valstybei, tačiau ir kitoms valstybėms bei vyriausybėms, kurias išgalvos patys mąsliausi giliapročiai pasaulio filosofai.

Biblijos ir Visuotinės Moralės dvasia pagal Senąjį ir Naująjį Testamentą. Parašyta Toskanos dialektu abato Martinio draugė su nuorodomis.
Išversta į ispanų kalbą šių Rūmų šv. Kajetono kongregacijos Dvasios Vadovo.
Licencija yra.
Madridas, Asnaras, 1797

Visada, kai atvėsta orai, arba apie rudens vidurį, man eina galvon paikos mintys, iš tų, kur ekscentriškos ir egzotiškos, pavyzdžiui, kad būtų nebloga pavirsti kregžde, pakilti nuo žemės ir skristi į šiltus kraštus, arba įlįsti it skruzdėlei į kokį urvelį ir maitintis vasarą susikrautomis gėrybėmis, arba būti gyvate, tokia, kur laikomos apšildomose stiklinėse dėžėse, kad nesustirtų nuo šalčio, kaip nutinka vargšams žmoneliams, kurie dabartiniu brangymečiu nebegali pasišildyti, nes neturi žibalo, neturi anglių, neturi malkų, neturi naftos ir taip jau neturi pinigų, – mat, kai pilnos kišenės, gali užeiti į bet kokią smuklę ir užsisakyti taurelę stiprios degtinės, o ji sušildo kaip reikiant, tik nedera piktnaudžiauti, nes gerti be saiko nedora, o kai nėra doros, gresia pavojus nusiristi bedugnėn tiek fiziškai, tiek morališkai, o kai žmogus nesulaikomai puola į nedorybių klaną, tai galų gale nugrims jame iki pat ausų, ir niekas nepaduos jam rankos ir neištrauks iš to purvo, ir jis ten murkdysis nelyginant koks kondoras, jaunas lakstęs ir skraidęs viršum aukštų kalnų, o senas nudribęs žemėn it smingantis bombonešis, išėjus iš rikiuotės moraliniam varikliui. Ir Dieve duok, kad visa tai, ką čia rašau, praverstų kam nors, idant žiūrėtų, ką daro, ir nesigraužtų po laiko, kai viską paleidžia vėjais!

Sesaras Brutas, „Kuo norėčiau būti, jei būčiau ne tas, kas esu“ (skyrius: „Šv. Bernardo šuo“)

IŠ ANOS PUSĖS

Rien ne vous tue un homme comme d'être obligé de représenter un pays.

JACQUES VACHÉ,
LETTRE À ANDRÉ BRETON

Žmogui nėra nieko pražūtingesnio, kaip atstovauti kokiai šaliai.

ŽAKAS VAŠĖ,
LAIŠKAS ANDRĖ BRETONUI

1

Kažin, ar sutiksiu šiandien Magę? Tiek kartų, būdavo, tik išeinu pro arką Senos gatve į Konti krantinę, ir tuojau pat – vos akys apsipranta su melsvomis sutemomis, kurios tvyro ties upe, – ant Menų tilto sudūluoja liaunutis jos siluetas, čia klaidžiojantis nuo vieno krašto prie kito, čia užsikvempęs ant geležinių turėklų viršum vandens. Ir rodosi taip paprasta žengti skersai gatvės, užkopti laiptukais ant liauno tilto liemens ir prisiartinti prie Magės, kuri šypso, nėmaž nesistebėdama, tikra, kaip ir aš, jog atsitiktiniai susitikimai mūsų gyvenime toli gražu nėra atsitiktiniai, o pasimatymus skiria tik tokie žmonės, kurie rašo laiškus liniuotame popieriuje arba spaudžia tūbelę nuo galo, kai valosi dantis.

Bet dabar jos nebus ant tilto. Dailus jos veidas su perregima oda, ko gero, boluoja tarp senovinių portalų Marė kvartale, gal ji plepa su kokia keptų bulvių pardavėja arba valgo karštas dešreles Sevastopolio bulvare. Šiaip ar taip, nuėjau iki tilto, bet Magės ten nebuvo. Nebuvo Magės mano kelyje, ir, nors žinojome kits kito adresą, pažinome kiekvieną kertelę mūsų, tariamų Paryžiaus studentų, kambariuose, kiekvieną atviruką – Braque'o, Ghirlandajo, Maxo Ernsto vaizdelį – langutį pigių gipso lipdinių ir akį rėžiančių apmušalų fone, – nesilankėme vienas pas

kitą namuose. Daug maloniau būdavo susitikti mieste, kavinės terasoje, kino klube ar pasilenkti sykiu paglostyti katės kokiame Lotynų kvartalo kieme. Neieškojome vienas kito tyčia, bet žinojome, kad netrukus susitiksime. Ak, Mage, kiekvieną moterį, tokią, kaip tu, nelyginant kurtinama tyla staiga apgaubia skaudi krištolinė rimtis, kuri nutrūksta, gūdžiai pokštelėjusi it suskleidžiamas šlapias skėtis. Taigi, it skėtis, Mage, turbūt prisimeni aną seną skėtį, kurį numetėm likimo valiai į Monsuri parko daubą žvarbią kovo popietę. Nusikratėm juo, nes buvai radus jį, jau aplūžusį, Santarvės aikštėje ir ilgai nešiojaisi, nors, beje, daugiausia kamšydavai juo pašones keleiviams autobusuose ir metro vagonuose, kai, atsaini, išsiblaškiusi, mąstydavai apie ištapytus paukščius ar piešinuką, dviejų musių kraigliojamą ant lubų. Aną popietę staiga prapliupo smarki liūtis, ir, mudviem žengiant į parką, buvai išdidžiai beišskleidžianti skėtį, ir tavo rankoje ištiko šaltų žaibų bei juodų debesų katastrofa, audeklo skivytai susimaišė su atšokusių stipinų blyksniais, ir mudu pratrūkome juoktis kaip bepročiai, kiaurai peršlapę ir galutinai suvokę, jog aikštėj rastam skėčiui dera garbingai baigti amžių parke, nes būtų gėdinga pakliūt į bjaurų nutekamųjų griovių bei šiukšlinių ciklą; tuomet suvyniojau jį kaip galėdamas geriau, ir nunešėm jį parkan ant kalvos, netoli liepto, permesto virš geležinkelio linijos, ir nuo ten sviedžiau atsivėdėjęs daubon į šlapią žolę, o tu surikai, ir tas riksmas nuskambėjo mano ausyse lyg Valkirijos prakeikimas. Ir jis nugrimzdo žolėn, kaip laivas grimzta į žalią vandenį, į žalią audringą vandenį, *à la mer qui est plus félonesse en été qu'en hiver**; į vylingas bangas, Mage, ir kokią valandėlę mudu stebėjom jį smengant, įsimylėję Joinville

* Jūroj, klastingesnėj vasarą nei žiemą *(pranc.)*. Iš Jeano de Joinville (1225–1337) knygos „Šventojo Liudviko istorija“. – *Čia ir toliau pastabos vertėjo.*

ir parką, susipynę, nelyginant šlapi medžiai arba porelė kino aktorių iš antraeilio vengrų filmo. Ir jis paliko dūluoti žolėje, nedidelis ir juodas it sutryptas vabzdys. Ir nė nekrustelėjo, nė viena spyruoklė neatšoko atgal. Viskas baigta. Galas. Ak, Mage, mes anaiptol nedžiūgavom.

Ko gi man reikėjo ant Menų tilto? Regis, tą gruodžio ketvirtadienį ketinau nueiti į dešinįjį krantą išgerti vyno Lombardų gatvės kavinukėje, kur ponia Leoni apžiūrėjo man delną ir išpranašavo visokiausių kelionių bei staigmenų. Niekados tavęs ten nevedžiau, kad ponia Leoni apžiūrėtų tavo delną, gal nuogąstavau, jog įskaitys jame kokią teisybę apie mane, nes visad buvau kraupus veidrodis, baisingas mechanizmas, iškeliantis viešumon praeities įvykius, ir tai, ką mudu vadinom meile, galimas daiktas, reiškė, kad stoviu priešais tave su geltona gėle rankoje, tu laikai dvi žalias žvakes, o vėjas gena mums į veidus priekaištų, atsisveikinimo žodžių ir metro bilietų lietų. Todėl niekados tavęs ten nesivedžiau, kad ponia Leoni, Mage... Ir žinau, nes pati man sakei, jog tau nepatiko, kad matau tave vaikštant į knygynėlį Vernejo gatvėje, kur susikūprinęs seniukas pildo tūkstančius kartotekos kortelių ir žino viską, kas žinotina apie istoriografiją. Eidavai ten pažaisti su kate, o seniukas tau nedraudė ir nieko neklausinėjo, patenkintas, kad retkarčiais paduodi jam kokią knygą nuo viršutinės lentynos. Ir tu šildydavais prie jo krosnelės su ilgu juodu dūmtraukiu ir nenorėjai, kad žinočiau, jog vaikštai ten pasėdėti prie krosnelės. Bet visa tai reikėjo išsakyti atitinkamu laiku, tik, deja, nelengva ištaikyti atitinkamą laiką tokiam dalykui, ir netgi dabar, kai, užsikvempęs alkūnėmis ant tilto turėklų, žiūriu į plaukiančią pro šalį vyno spalvos baržą, gražią lyg švarus tarakonas, į moterį balta prikyšte, pirmagaly džiaustančią skalbinius ant ištemptos vielos, į žalius langelius su namų jaukumu dvelkiančiomis užuolaidėlėmis,

1

netgi dabar, Mage, klausinėju save, ar verta buvo daryti tokį ratą, ar ne geriau būtų buvę eiti į Lombardų gatvę Sen Mišelio ir Mainų tiltu. Bet, jei būtum buvus čia šį vakarą, būčiau žinojęs, jog ne veltui dariau tokį ratą, o štai dabar sakau, kad dariau ratą, nes nenoriu prisipažinti pralaimėjęs. Vadinas, nebeliko nieko kita, kaip pasistatyti striukės apykaklę ir eiti toliau krantinėmis iki pat didžiųjų krautuvių kvartalo, kuris baigiasi prie Šatlė, įnerti į šv. Jokūbo bokšto melsvą šešėlį ir pasukti namo savo gatve, bemąstant apie ponią Leoni ir nepavykusį pasimatymą su tavimi.

Žinau, jog vieną dieną atvažiavau į Paryžių, žinau, jog kurį laiką gyvenau skolon, dariau tai, ką daro kiti, ir mačiau tai, ką mato kiti. Žinau, jog išėjai iš kavinės Šerš Midi gatvėje ir mudu pradėjome kalbėtis. Tą popietę viskas klostėsi nekaip, nes argentinietiški įpročiai draudė man tolydžio duotis iš vienos gatvės pusės į kitą pažiopsot į neįdomias prekes, išdėliotas silpnai apšviestose vitrinose, netgi nebepamenu, kaip vadinosi tos gatvės. Tad žingsniavau nenorom paskui tave, kalbėdamas sau vienas, kad esi nenuorama ir neišauklėta, kol galiausiai nuilsai, nenuilstamai lakstydama, ir mudu susėdom kavinėje Sen Mišelio bulvare, ir ten nei iš šio, nei iš to papasakojai gerą gabalą savo gyvenimo.

Negi man galėjo ateiti į galvą, jog visa, kas atrodo prasimanymas, – gryniausia teisybė, ir tas Figari melsvose vakaro sutemose, ir išblyškę veidai, ir badas, ir smūgiai? Vėliau patikėjau tavimi, vėliau radosi pagrindas tikėti, radosi ponia Leoni, kuri, žvelgdama į mano ranką, gulėjusią tarp tavo krūtų, beveik žodis žodin pakartojo viską, ką buvai man pasakojusi. „Ji turi kažkokį skausmą. Visada jį turėjo. Ji labai linksma, mėgsta geltoną spalvą, jos paukštis – juodasis strazdas, jos laikas – naktis, jos tiltas – Menų tiltas." (Vyno spalvos barža, Mage, ir kodėl gi mudu neišplaukėm ja, kol dar buvo ne vėlu.)

1

Ir matai – vos susipažinom, o gyvenimas jau skiria mus kaip įmanydamas. Tu nemokėjai apsimesti, ir aš iškart sumojau, kaip galiu matyti tave tokią, kokios noriu: pirma reikia užsimerkti, tada pasirodo lyg ir geltonos žvaigždės (judančios aksominiuose tenėsiuose), paskui prasideda raudoni nuotaikų ir laiko šuoliai, lėtas žengimas į Magės pasaulį – vangumą ir painiavą, bet drauge ir paparčius, pasirašytus to voro Klee, Miro cirką, veidrodį iš Vieiros da Silvos pelenų, į pasaulį, kuriame vaikščiojai kaip šachmatų žirgas, einąs kaip bokštas, einąs kaip rikis. Ir tomis dienomis landėme po kino klubus žiūrėti nebyliųjų filmų, aš – mat esu plataus kultūrinio akiračio žmogus, ar ne? – ir tu, vargšelė, nors ničnieko neišmanei apie tą mėšlungišką geltoną triukšmą, sukurtą dar tais laikais, kai tavęs nebuvo pasaulyje, apie tą dryžą emulsiją, kurioje lakstė numirėliai; bet vos tiktai pasirodė Haroldas Lloidas, beregint išnėrei iš snaudulio sietuvos ir galiausiai pripažinai, kad viskas labai puiku, ir Pabstas, ir Fritzas Langas. Mane truputį nervino taviškė tobulinimosi manija, sudriskę bateliai ir nenoras pripažinti tai, kas seniai pripažinta. Užvalgydavom karštų dešrelių Odeono sankryžoje ir duodavomės dviračiais po Monparnasą, ieškodami kokio viešbučio, kokio priegalvio. Kartais nuvažiuodavom iki pat Orleano vartų, vis nuodugniau tyrinėjome dykvietes už Žurdano bulvaro, kur retkarčiais vidurnaktį rinkdavos Žalčio klubo nariai pasikalbėti su aklu aiškiaregiu – tai bent įkvepiantis paradoksas! Palikdavom dviračius gatvėje ir pamažu vaikščiodavom po tuščią plotą, tolydžio stabteldami pažvelgt į dangų – tai vienas iš nedaugelio Paryžiaus kvartalų, kur dangus gražesnis už žemę. Susėsdavom ant šiukšlių krūvos surūkyti cigaretės, Magė glostydavo man plaukus arba niūniuodavo patyliukais kokią melodiją, anaiptol ne pramanytą, atodūsių ir prisiminimų pertraukiamas absurdiškas giesmes. Naudodamasis proga, mąstydavau apie viso-

kius niekus tuo metodu, kuris atėjo man į galvą prieš kelerius metus ligoninėje ir kaskart rodėsi vis vaisingesnis ir būtinesnis. Įtempęs visą valią, būdavo, telkiuosi pagalbon vaizdinius, mąstau apie kvapus bei veidus ir pagaliau išplėšiu iš nebūties porą rudų pusbačių, kuriuos avėjau Olavarijoje 1940 metais. Buvo jie guminiais kulnais, labai plonais puspadžiais, tad lyjant drėgmė persmelkdavo nuo kojų iki galvos. Kai atminties rankose jau laikydavau tą porą pusbačių, visa kita ateidavo savaime: kad ir donjos Manuelos veidas ar poetas Ernestas Moronis. Bet aš vydavau juos šalin, nes man svarbiau būdavo išgauti vien tik tai, kas nereikšminga, menka, nesugrąžinama. Būgštaudamas, kad nesugebėsiu nieko prisiminti, puolamas neprašytų svečių gaišintojų, apkvaišęs nuo grumdymosi su laiku, galų gale šalia pusbačių išvysdavau skardinaitę „Saulės arbatos", kurią mama įdėjo man Buenos Airėse. Ir arbatinį šaukštelį, šaukštelį-pelėkautus su juodomis pelytėmis, kurios virė gyvos stikle karšto vandens ir čypaudamos leido oro burbuliukus. Būdamas tikras, jog atmintis saugo viską, ne vien tik Albertinas ir didžias širdies bei inkstų efemerides, atkakliai bandydavau atkurti galvoje savo rašomąjį stalą, kurį turėjau Florestoje, neatmenamos merginos, vardu Chekreptenė, veidą, kelias tušines plunksnas plunksninėje iš penktos klasės laikų, galų gale net imdavau drebėti iš nevilties (nes niekad neįstengdavau prisiminti anų plunksnų, žinojau nebent, kad jos sudėtos tam tikrame skyrelyje, o kiek jų plunksninėje iš viso, kada jų būta dviejų, kada šešių, – galva nenešė), kol Magė ištraukdavo mane iš praeities, bučiuodama ir pūsdama į veidą tabako dūmus ir šiltą kvapą, ir juokdamies leisdavomės vėl kelionėn per šiukšlynus ieškoti Klubo narių. Jau tada supratau, kad ieškojimas – tai mano ženklas, naktovidžiu be tikslo vaikščiojančių žmonių emblema, kompasų gadintojų gyvenimo prasmė. Mudu visai nusigaluodavom, kalbėdami pe-

dosofinėmis temomis, mat lygiai tas pat nutikdavo ir jai (kad ir mūsų susitikimas, ir daugel kitokių dalykų, tamsių kaip degtukas): čia įkliūva į kokią neįprastą padėtį, čia atsiduria tokiame skyrelyje, kur nepatenka normalūs žmonės, bet mes nieko neniekinom nei tarėmės esą kokie išparduodami Maldororai ar privilegijuoti klajojantys Melmotai. Anaiptol nemanau, jog jonvabalis itin mėgaujasi ta neginčijama tiesa, kad jis – vienas rečiausių šio cirko stebuklų, o tik padarykime prielaidą, jog šis gyvis turi sąmonę, ir iškart ateis mintis, kad kiekvienąsyk, kai sužiba jo pilvelis, jam veikiausiai ima svaigti galva iš pasididžiavimo savo nepaprasta privilegija. Taip ir Magę kerėdavo neįtikimiausios situacijos, į kurias ji visad įsiveldavo, sugriuvus jos gyvenimo dėsniams. Ji buvo iš tų, kam po kojomis įlūžta tiltas vien ant jo užėjus, iš tų, kas verkšlena dėl loterijos bilieto, visai neseniai matyto vitrinoje ir laimėjusio penkis milijonus. Aš, pavyzdžiui, buvau įpratęs, kad man nutinka palyginti negalimi dalykai, ir nėmaž nesistebėdavau, kai, įžengęs į tamsų kambarį pasiimti plokštelių rinkinio, pajusdavau delne krutant dideliausią šimtakojį, apsinakvojusį ant jo nugarėlės. Nestebino nei tai, nei žalių arba žilų plaukų kuokštai cigarečių pakelyje, nei garvežio švilpimas, ir laiku, ir tonacija tinkąs įsijungti *ex officio* į Liudvigo van simfonijos pasažą, nei anas incidentas tualete Medičių gatvėje, kur pamačiau vyriškį, kuris atsidėjęs šlapinosi, o paskui, išėjęs iš savo skyrelio, pasisuko į mane ir parodė delne – lyg kokį neįkainojamą liturginį daiktą – neįtikėtino dydžio ir atspalvio organą, ir tą pačią akimirką dingtelėjo galvon, jog tas vyriškis be galo panašus į kitą (nors ir nebuvo tas kitas), kuris prieš dvidešimt keturias valandas Geografų draugijos salėje postringavo apie totemus bei tabu ir rodė klausytojams delne sudėliotas dramblio kaulo lazdeles, lyrauodegio plunksnas, ritualines monetas, magiškus pjautuvus, jūros žvaigždes, džiovintas

žuvis, karalių sugulovių nuotraukas, medžiotojų aukas ir dideliausius balzamuotus skarabėjus, o taurios damos, žiūrėdamos į juos, drebėjo iš baimės ir malonumo.

Apskritai nelengva kalbėti apie Magę, kuri šiuo metu, be abejo, vaikštinėja po Belvilį ar Panteoną ir atidžiai žiūri po kojomis, be nesuras kokios raudonos skiautės. Jei nesuras, vaikščios kiaurą naktį stiklinėmis akimis, rausis šiukšlinėse, įsitikinusi, jog nutiks jai kas baisaus, jei nesuras to atpirkimo simbolio, to atleidimo ar laikino dovanojimo ženklo. Žinau, kas tai per daiktas, nes ir aš tikiu tokiais ženklais, kartais ir man rūpi surasti raudoną skiautę. Nuo pat vaikystės, jei kas, būdavo, iškrinta iš rankų, turiu žūtbūtinai pakelti – mat, jei nepakelsiu, ištiks nelaimė – ne mane, o kokį mylimą žmogų, kurio vardas prasideda ta pačia raide, kaip ir pamestas daiktas. Visa bėda, jog, vos tik kas nukrinta man ant grindų, išvis prarandu ramybę, be to, nieko nepadeda, jei kas kitas pakelia tą daiktą, – burtai vis tiek nenustoja savo galios. Dėl to ne kartą buvau pavadintas bepročiu, beje, ir išties netenku proto, kai šitaip darau, kai paskubomis griebiu nuo grindų pieštuką ar popiergalį, iškritusį iš rankų, – taip nutiko man vieną vakarą su cukraus gabaliuku Skribo gatvėj, restorane, prašmatniame restorane, knibždėte knibždančiame direktorių, kekšių su juodsidabrėmis lapėmis ir turtingų porų. Buvau tada su Ronaldu ir Etjenu, man nupuolė cukraus gabaliukas ir nusirito iki gretimo stalelio, gana atstu nuo mūsų. Visų pirma man krito į akį, kaip jis ritasi, nes paprastai gabaliukas cukraus, vos atsidūręs ant žemės, sustoja pagal žinomus šešiabriaunių kūnų dėsnius. Tačiau šis riedėjo nelyginant naftalino tabletė, ir aš dar labiau išsigandau, veik įtikėjęs, kad jis stačiai išplėštas man iš rankos. Ronaldas mane pažįsta, tad užmetė akį, kur nulėkė cukrus, ir prapliupo juoktis. Tuomet mane apėmė dar didesnė baimė, o drauge ir pyktis. Priėjo kelneris, matyt,

pagalvojęs, kad būsiu pametęs kokį vertingą daiktą, parkerį ar dirbtinius dantis, bet tik įsiutino mane, taip įsiutino, jog puoliau ant grindų, netaręs nė žodžio, ir ėmiau naršyti tarp svečių kojų, o tie labai susidomėjo, manydami – beje, visai pagrįstai, – kad dingo kas brangaus. Prie staliuko sėdėjo tokia stora ručkė ir dar viena moteriškė, ne tokia stora, bet pažiūrėti irgi kekšė, ir du direktoriai ar šiaip kokie to luomo žmogynai. Visų pirma supratau, jog gabaliuko nesimato, o betgi savo akimis mačiau, kaip šokinėjo tarp batų (kurie spurdėjo kaip pabaidytos vištos). Blogiausia, jog ant grindų gulėjo kilimas, tiesa, gerokai nušiuręs, bet cukrus veikiausiai įsivėlė kur į gaurus, nes niekaip negalėjau jo surasti. Kelneris puolė ant grindų kitapus staliuko, ir mudu pavirtom pora keturkojų, šniukštinėjančių tarp batų-vištų, kurios kudakavo virš mūsų it pašėlusios. Kai jau apsipratome pastalėje, toje jaukioje prieblandoje, kelneris, vis dar tikras, jog nukrito parkeris ar auksinis luidoras, pasiteiravo, ką būsiu pametęs, aš atsakiau, ir jis nutaisė miną, vertą įamžinimo, bet man ne juokai buvo galvoj, baimė sugniaužė man vidurius it replėmis, galiausiai visai nusiminiau (kelneris pasikėlė įsiutęs) ir šokau grabinėti moteriškų batelių ir tikrinti, ar cukrus kartais neprilipęs prie padų, o vištos kudakavo, gaidžiai direktoriai kapojo man pečius, Ronaldas ir Etjenas raitėsi iš juoko, na, o aš blaškiausi nuo vieno staliuko prie kito, kol suradau savo cukrų už Antrosios Imperijos stiliaus kojytės. Ir visi niršo, netgi aš su cukrum saujoje, jausdamas, kaip jis tirpsta nuo prakaito, kaip bjauriai leidžiasi, limpa prie delno, lyg keršydamas, ir tokie nuotykiai kas mielą dieną. (-2)

2

Iš pradžių rodės, jog kraujuoju, plakuos vidine ašutine, viršų ėmė poreikis jausti švarko kišenėje tą kvailą pasą tamsiai mėlynais viršeliais, žinoti, jog kambario raktas tikrai kabo viešbučio lentoje. Baimė, nežinia, apžavai: štai tas vadinama taip ir taip, to prašoma taip ir taip, dabar ta moteriškė nusišypsos, už tos gatvės prasideda Botanikos sodas. Paryžius, atvirukas su Klee piešiniu šalia nešvaraus veidrodžio. Vieną popietę Šerš Midi gatvėje pasirodė Magė, ateidama pas mane į kambarėlį Tomb Isuaro gatvėje, ji visad atsinešdavo kokią gėlytę, Klee ar Miro vaizdelį, o kai neturėdavo pinigų, – platano lapą, paimtą parke nuo žemės. Anuo metu rankiojau gatvėje vielas ir tuščias skardines, meistravau malūnėlius, gaidelius, keliamus ant kaminų, nereikalingus niekučius, kuriuos Magė padėdavo man išdažyti. Mylėti vienas kito nemylėjom, tik, būdavo, pasimyluojam su atsainiu ir kritišku virtuoziškumu, paskui nugrimztam į kraupią tylą, alaus putos klostosi it pakulos, šildo, traukia, o mudu žiūrim kits kitam į akis ir jaučiam, kad jau metas. Pagaliau Magė atsikelia ir kažko ima sukiotis po kambarį. Ne kartą mačiau, kaip grožisi veidrody savo kūnu, it sirų statulėlė laiko krūtis saujose, iš lėto glosto žvilgsniu savo odą. Niekad nepajėgdavau atsispirti pagundai nepašaukti jos, kad pajusčiau, kaip gula ir atsiduoda vėl po tos trumpos valandėlės, kada buvo tokia vieniša, tokia įsimylėjusi savo kūno amžinumą.

Anais laikais ne per daugiausia kalbėdavom apie Rokamadurą, pernelyg egoistiška buvo aistra, vaitodama badė ji mus siaura savo kakta, vertė iš kojų, pančiojo pasūrusiomis savo rankomis. Pagaliau Magės netvarkingumas pasirodė man kaip natūrali kiekvienos akimirkos sąlyga, mudu šokinėjom nuo pri-

siminimų apie Rokamadurą prie lėkštės atkaitintų makaronų, maišėm vyną, alų ir limonadą, lakstėm tekini pas senutę gatvės kampe, kad atidarytų mums tuziną austrių, išsiderinusiu ponios Nogė rojaliu skambinom Schuberto romansus ir Bacho preliudus, neniekinom nė *Porgy and Bess* su žlėgtainiu ir raugintais agurkais. Netvarka, kurioje gyvenome, tai yra tokia tvarka, kada bidė savaime tampa diskoteka ir gaunamų laiškų archyvų, atrodė man savotiškai neišvengiamas būvis, nors to ir nenorėjau sakyti Magei. Netrukus supratau, jog Magei nedera aiškinti tikrovės metodiniais terminais: ji nė kiek ne mažiau užsigautų, jei imtum peikti ar girti netvarką. Ji nežinojo, kas yra netvarka, supratau tai, pamatęs, kas darosi jos rankinuke (buvom Reomiuro gatvėje, lynojo, ir mudu jautėm augant geismą), ir galų gale aš pripažinau jos nuomonę, net pamėgau ją; tokių nepatogumų būta mano santykiuose veik su visais, ir ne kartą, būdavo, išsitiesęs ant kelias dienas neklotos lovos, klausau, kaip Magė verkšlena dėl to, kad vaikas metro vagone priminė Rokamadurą, arba žiūriu, kaip ji šukuojasi, alpte alpdama panėšėti į Eleonorą Akvitanietę, prieš kurios portretą išstovėjo kelias valandas, ir mąstau, tarsi savotiško protinio žagulio užpultas, jog visa mano gyvenimo abėcėlė – klaikus idiotizmas, nes paprasčiausiai tenkinuos dialektiškais poslinkiais, renkuos anaiptol ne gerą, o negerą elgesį, ne visapusišką padorumą, o nuosaikų nepadorumą. Magė šukavosi, draikė šukuoseną, šukavosi iš naujo. Mąstė apie Rokamadurą, niūniavo (prastai) Hugo Wolfo melodiją, bučiavo mane, klausinėjo, kaip patinkanti jos šukuosena, keverzojo piešinukus geltoname popiergalyje, tuo tarpu aš, tyčia nešvarioje lovoje gurkšnodamas tyčia drungną alų, buvau aš pats ir visas mano gyvenimas, aš pats su savo gyvenimu priešais visus kitus gyvenimus. Bet drauge ir didžiavausi, kad esu sąmoningai ištižęs, slegiamas blogos nuotaikos, nenusakomų

išdaigų, kurias draug su likimu krečia Magė, Ronaldas, Rokamaduras, Klubas, gatvės, dvasinės negalios ir kitokia velniava, ir Berta Trepa, o kartais badas ir senis Trujis, nesyk išvadavęs mane iš bėdos, slegiamas naktų, spjaudančių dūmus ir muziką, ir niekšybių, ir visokiausių šunybių, nors, be ar tarp kitko, negeidavau kaip tipiškas bohemos atstovas vaizduotis, jog tas kišeninis chaosas – tai aukščiausias dvasinis būvis ar kokia kitokia lygiai taip pat nuvalkiota etiketė, nei sutikti su tuo, jog pakanka minimalaus padorumo (padorumo, jaunuoli!) išsigauti iš kalno nešvarios vatos. Ir šitaip sutikau Magę, kuri nejučia pasidarė mano liudytoja ir šnipė, ir pyktis, jog nepajėgiu to išmest iš galvos ir žinau, kad, kaip paprastai, man kur kas lengviau mąstyti, negu gyventi, kad mano atveju ano posakėlio *ergo* nėra nei *ergo*, nei kas nors panašaus, ir štai tokioje situacijoje vaikštinėjome Kairiuoju krantu mudu su Mage, su ta Mage, kuri nejučia buvo mano šnipė ir liudytoja, kuri nežmoniškai žavėjosi mano įvairiapusiškomis žiniomis ir puikiu literatūros, dargi *cool* džiazo išmanymu – didžiausiomis paslaptimis, jos akimis žiūrint. Ir dėl to jaučiausi šalia Magės antagonistiškai, mylėjome vienas kitą pagal dialektikos dėsnius, egzistuojančius tarp magneto ir pjuvenų, puolimo ir gynybos, sienos ir sviedinio. Man rodos, Magė buvo susidariusi apie mane klaidingą nuomonę, ko gero, manė, kad esu nusikratęs savų prietarų ir persiėmęs josios, daug menkesniais ir poetiškesniais. Pilnas netvaraus pasitenkinimo ir tariamos ramybės, ištiesiau ranką ir paliečiau kamuolį, vadinamą Paryžium, paliečiau daiktan susisukusią begalinę jo medžiagą, magmą, sukurtą iš oro ir to, kas regima pro langą, – debesų ir mansardų; tuomet nebuvo netvarkos, tuomet pasaulis atrodė lyg suakmenėjęs, surikiuotas amžiams, lyg tarn tikras rinkinys elementų, sukabintų ant vyrių, tam tikra gatvių ir medžių, vardų ir mėnesių sampyna. Nebuvo netvarkos, kuri būtų atidariusi at-

sarginį vožtuvą, buvo tik nešvara ir vargas, nugerti stiklai alaus, į kertę numestos kojinės, seksu ir plaukais atsiduodanti lova, moteris, glostanti man kojas švelnia perregima ranka, idant bent kiek nutoltų glamonių akimirka, kuri išplėš mane trumpai valandėlei iš dyko būdravimo. Per vėlai, kaip visada, nes, nors mylėjomės tiek ir tiek kartų, laimė turėjo būti kitoniška, galimas daiktas, daug liūdnesnė negu ta ramybė ir tas malonumas, kažkas panašaus į vienaragio būseną ar salą, lyg begalinis kritimas į rimtį. Magė nežinojo, kad mano bučiniai panašūs į akis, atsimerkiančias kažkur toli toli už jos, nežinojo, kad manęs lyg ir nėra drauge, kad esu nusigręžęs į kitą kraštą pasaulio, kad esu locmanas, svaiginamu greičiu vedąs juodą laivą, kuris skrodžia laiko vandenis ir sykiu jų nepaiso.

Tomis šeštojo dešimtmečio dienomis pradėjau aš jaustis tarytum suremtas tarp Magės ir nuojautos, jog turi įvykti kažkas nauja. Kvaila buvo maištauti prieš Magės pasaulį ir Rokamaduro pasaulį, kai viskas sakyte sakė, jog nebesijausiu laisvas, vos tik atgausiu nepriklausomybę. Veidmainys, kokių reta, aš negalėjau pakęsti, kad mane išduoda mano oda, mano kojos, malonumas, patiriamas su Mage, pastangos, darančios mane panašų į papūgą, pro narvelio virbus skaitančią Kierkegaardą, ir, man rodos, labiausiai negalėjau pakęsti, kad Magė nenumano esanti mano liudytoja ir kuo nuoširdžiausiai tiki mano absoliučia savikliova; betgi ne, mane varė neviltin mintis, jog niekad jau nebebūsiu taip arti laisvės, kaip anomis dienomis, kada jaučiausi įkalintas Magės pasaulyje, ir jog, trokšdamas išsivaduoti, kartu prisipažįstu pralaimėjęs. Slogu man darės, pagalvojus, jog niekas – nei sintetiniai smūgiai, nei manichėjiškos kovos tarp šviesos ir tamsos, nei kvailos ir nuvalkiotos dichotomijos – negalėjo pastūmėti manęs aukštyn Monparnaso stoties laiptais, kuriais tempė mane Magė, norėdama aplankyti Rokamadurą. Kam gi grumtis

prieš visa tai, kas dedasi, kam stengtis viską išsiaiškinti, gilintis į tokias sąvokas, kaip tvarka ir netvarka, laisvė ir Rokamaduras, ar ne geriau daryti taip, kaip daro tasai, kuris snapučių vazonais nustato visą kiemą Kochabambos gatvėje? Ar ne geriau nugrimzti į kvailybės bedugnę, iš kur, atsirakinęs duris, išeitum į išvietę ar Alyvų darželį?

Kartais Magė stebindavo mane savo nežabota vaizduote, paskatinusia ją pavadinti sūnų Rokamaduru. Klube kamuodavom ją klausinėjimais, bet ji trumpai paaiškindavo, girdi, sūnus turėjęs tėvo pavardę, o kai šis dingęs, nieko kito nebelikę, kaip pavadinti jį Rokamaduru ir atiduoti auklei į kaimą. Kartais ištisas savaites Magė neužsimindavo apie Rokamadurą, dažniausiai tada, kai turėdavo vilčių tapti dainininke, *lieder** atlikėja. Ronaldas, didžiagalvis liepsnojančiais kaubojaus plaukais, sėsdavo prie rojalio, o Magė stūgaudavo Hugą Wolfą su užsidegimu, varančiu drebulį poniai Nogė, kuri gretimame kambaryje varstydavo plastikinius karolius, tikėdamasi parduoti juos Sevastopolio bulvare. Mums labai patikdavo, kaip Magė dainuoja Schumanną, nors apskritai viskas priklausydavo nuo nuotaikos ir vakaro planų, taipgi nuo Rokamaduro, – mat, kai tik ji prisimindavo sūnų, viskas eidavo šuniui ant uodegos, ir Ronaldas, palikęs vienas prie rojalio, turėdavo per akis laiko aranžuoti savo bibopams ar iš lėto galuoti mus bliuzais.

Nenoriu rašyti apie Rokamadurą, bent jau šiandien; verčiau įsigilinti į save, nublokšti šalin viską, kas skiria mane nuo esmės. Paprastai visad galiausiai griebiuosi tos esmės, nors anaiptol nesu tikras, ar žinau, ką turiu galvoje, ir tada beregint pagauna į savo spąstus geometrija, kuri sakytum tvarko mūsų, vakariečių, gyvenimą: ašis, centras, būties prasmė, *omphalos*** – štai kaip va-

---

* Vokiškų romansų *(vok.)*.

** Bamba *(gr.)*.

dinamos indoeuropiečių godos. Nei šis gyvenimas, kurį kartais bandau aprašyti, nei Paryžius, kuriame blaškausi it sudžiūvęs lapas, nebūtų regimas, jei nebūtų gyvas nerimas, jog laukia naujas susitikimas su substancija. Kiek žodžių, kiek vardų tai pačiai sumaiščiai pavadinti! Kartais tikinu save, jog kvailybė – tai trikampis, o aštuoniskart aštuoni lygu beprotybei arba šuniui. Kai glamonėju Magę, tą sutumėjusią miglą, mąstau, jog ne ką protingiau lipdyti iš duonos minkštimo lėles, kaip rašyti knygą, kurios niekad neparašysiu, arba savo gyvybe ginti žmonijos atpirkimo idėjas. Laikrodžio švytuoklė siūbuoja į šalis, ir aš vėl grįžtu prie raminamųjų kategorijų: nereikšminga lėlė, transcendentinė knyga, didvyriška mirtis. Išdėstau jas lygia greta pagal dydį: lėlė, knyga, didvyriškumas. Mąstau apie vertės hierarchijas, nuodugniai išstudijuotas Ortegos ir Schelerio: estetika, etika, tikėjimas. Tikėjimas, estetika, etika. Etika, tikėjimas, estetika. Lėlė, knyga. Mirtis, lėlė. Magė kutena mane liežuviu. Rokamaduras, etika, lėlė, Magė. Liežuvis, kutenimas, etika. (-116)

3

Trečia nemigos cigaretė smilko lovoj sėdinčio Orasijo Oliveiros lūpose. Keliskart švelniai paglostė šalia miegančios Magės plaukus. Vidun liejosi pirmadienio šviesa, sekmadienio vakaras ir naktis praslinko beskaitant, besiklausant plokštelių, keliantis užkaisti kavos ar užplikyti arbatos. Baigiantis Haydno kvartetui, Magė užsnūdo, ir Oliveira, nenorėdamas klausytis muzikos, nesikeldamas išjungė adapterį; plokštelė sukosi toliau, tik jau be jokio garso. Nežinia kodėl ši absurdiška inercija pakišo jam

mintį apie pažiūrėti beprasmiškus kai kurių vabzdžių, kai kurių vaikų judesius. Užmigti negalėjo, tad rūkė, žvelgdamas pro atvirą langą į mansardą, kur retkarčiais ligi pat išnaktų griežsaid kuprotas smuikininkas. Nebuvo karšta, bet Magės kūnas šildė koją ir dešinįjį šoną; iš lėto jis pasislinko į šalį, mąstydamas, jog naktis bus ilga.

Jautėsi neblogai, kaip visada, kai juodviem su Mage pavykdavo iki pat pasimatymo galo neįsivelt į ginčus ir kivirčus. Nelabai ėmė į širdį ir brolio laišką – pasiturintis advokatas iš Rosarijo keturiuose laiškinio popieriaus lakštuose postringavo apie sūnaus ir piliečio priedermes, Oliveiros pamintas po kojų. Laiškas buvo tikras malonumas ir iš karto atsidūrė ant sienos, priklijuotas su *scotch tape**, kad galėtų pasimėgauti draugai. Dėmesio vertas buvo nebent pranešimas, jog pinigai išsiųsti per juodąją biržą, kurią brolis delikačiai vadino „tarpininku"; Oliveira pagalvojo galėsiąs nusipirkti keletą knygų, kurias seniai ketino perskaityti, ir duoti tris tūkstančius frankų Magei, kad nusipirktų, kas jai šaus į galvą, veikiausiai mažne natūralaus dydžio pliušinį dramblį Rokamadurui nustebinti. Rytą reikės nueiti pas senį Trujį ir sutvarkyti susirašinėjimą su Lotynų Amerika. Išeiti, padaryti kažką, sutvarkyti – deja, tokiais rūpesčiais anaiptol neužsimigdysi. Sutvarkyti – irgi mat pasakymas. Daryti. Daryti kažką, daryti kaką, daryti gera, daryti žygius – darbai it kortų malka, tik pašyk. Tačiau kiekvienas darbas – tai savotiškas protestas, nes „daryti ką" – vadinasi, išeiti iš, nueiti kur arba išjudinti ką iš vietos, kad būtų nebe čia, o ten, arba eiti į tą namą, užuot nėjus arba ėjus į gretimą, kitaip sakant, kiekvienas veiksmas konstatuoja, jog kažkas neužbaigta, kažkas nepadaryta, bet padarytina, nebyliai protestuoja prieš akivaizdų nepaneigiamą faktą, jog

* Lipnia juosta *(angl.)*.

dabartis nepilna, ydinga, neišbaigta. Tikėti, kad darbais galima užpildyti gyvenimą, kad darbų suma tolygi gyvenimui, vertam to vardo, – tai puoselėti moralisto iliuzijas. Verčiau numoti ranka, nes, numodamas ranka į darbą, pareiški tikrą protestą, o ne dangstaisi protesto kauke.

Oliveira prisidegė kitą cigaretę ir ironiškai nusišypsojo – tiek iš to, ką padarė, tiek iš paties savęs. Jis per daug neėmė galvon paviršutiniškų analizių, kurios beveik visada esti klaidingos, kai deramai nesusikaupi ir įkliūvi į filologinius spąstus. Tik viena buvo tikra – sunkumas skrandyje ir grynai fizinis įtarimas, jog kažkas eina ne taip. Ramybės nedavė ne kokia problema, anaiptol, tiesiog įsisenėjusi pagieža prieš visuotinį melą arba apmaudžiai vienišus mokslo žmones, tyrinėjančius radioaktyviuosius izotopus ar Bartolomė Mitrės prezidentavimo laikus. Jei jis ko ir siekė jaunystėje, tai anaiptol ne ieškoti apginties, godžiai kaupiant „kultūros lobius", – tą triuką itin mėgsta viduriniųjų klasių argentiniečiai, kurie saugosi iš paskutiniųjų nacionalinės ar kokios kitos tikrovės ir tariasi išsigelbėję nuo supančios tuštumos. Gal tik dėl sistemingo dykabūvio – kolegos Travelerio žodžiais tariant – jis nestojo tą fariziejų ordiną (kuris sutraukė nemaža jo bičiulių, apskritai geros valios žmonių, kas visai įmanoma, tokių pavyzdžių būta), kuris nesigilina į problemų esmę ir metasi į siaurą specializaciją, ironiškai suteikiančią tos srities specialistams aukščiausią argentinietiško kilnumo titulą. Be kita ko, jo nuomone, pernelyg lengva ir klaidinga buvo sieti tokias istorines problemas, kaip argentiniečio ir eskimo tautybės faktas, su tokiomis problemomis, kaip dilema: dirbti ar numoti ranka į darbą. Jis gyveno pakankamai ilgai, kad imtų įtarti, jog dažniausiai nepagauna to, kas kitiems lengvai prieinama: subjekto svarbos objekto pažinimo procese. Ne kas kitas, kaip Magė, buvo viena iš nedaugelio, kurie niekad neužmiršta, jog žmogaus vei-

das visada turi įtakos jo nuomonei apie komunizmą ar Kretos-Mikėnų civilizaciją, o rankų forma siejasi su jo požiūriu į Ghirlandają ar Dostojevskį. Todėl Oliveira buvo linkęs manyti, kad jo kraujo grupė, vaikystė, praleista didingų dėdžių draugijoje, neatliepta jaunų dienų meilė ir polinkis į asteniją – didžiausios svarbos faktoriai jo pasaulėjautos sistemoje. Jis priklausė viduriniajai klasei, kilęs buvo iš Buenos Airių, baigęs valstybinę kolegiją – o tokių faktų neišbrauksi iš gyvenimo kaip niekur nieko. Visa bėda, kad, stengdamasis išvengti pernelyg subjektyvių pažiūrų, jis be perstojo svarstydavo kiekvieną dalyką, kartais netgi labai neapgalvotai stodavo už ar prieš ir galų gale tapo savotišku svorio ir saiko matų kontrolierium. Paryžiuje viskas jam atrodė kaip Buenos Airėse ir atvirkščiai. Karščiausios meilės akimirkomis jam būdavo skaudu ir podraug malonu prisiminti savo vienatvę ir praeities nesėkmes. Piktybiškai patogi pozicija, kone pati geriausia, betrūksta tam tikrų refleksų ir įgūdžių, kurie ateis savaime; siaubingas paralitiko įžvalgumas, tobulai kvailo atleto aklumas. Jis žengia per gyvenimą iš lėto kaip filosofas, kaip valkata, be perstojo slopina gyvybingumo apraiškas, paklusdamas savisaugos instinktui ir lavindamas sąmonę, kad ji, tolydžio tobulindama savo buklumą, nesileistų apgaunama ir suvoktų vien tiesą. Pasaulietiškas kvietizmas, nuosaiki ataraksija, dėmesingas nedėmesingumas. Oliveirai svarbiausia buvo nenualpti, bežiūrint, kaip ketvirčiuojamas Tupak-Amaru, nenusmukti į menką egocentrizmą (kreolocentrizmą, priemiesčio centrizmą, kultūrcentrizmą, folklorcentrizmą), kuris persekiojo jį kas dieną visokiausiais pavidalais. Būdamas dešimties metų, vieną popietę, prisodrintą popiežiškų dėdžių pamokslavimų istorinėmis bei politinėmis temomis, rojaus medžių pavėsyje pirmąsyk nedrąsiai jis pareiškė protestą prieš tokį ispanišką-itališką-argentinietišką: „Aš tau sakau!“, piktai ratifikuotą kumščio smūgiu į stalą.

Glielo dico io! Aš tau sakau, po šimts! Kokią įrodomąją galią turi tasai *aš?* – pagalvojo tada Oliveira. Kokia visažinyste remiasi tasai suaugusiųjų *aš?* Penkiolikos metų jisai išgirdo „žinau, kad nieko nežinau"; tie žodžiai jam pasirodė neatsiejami nuo nuodų taurės: juk šitaip nemetamas iššūkis žmonėms, aš tau sakau. Vėliau jam buvo smagu stebėti, kaip aukštesnėse kultūros pakopose autoritetų ir įtakų, geros literatūros ir intelekto poveikis formuoja savą „aš tau sakau", išmoningai nuslėptą netgi nuo paties kalbančiojo; paskiau sekė: „visad žinojau, kad", „jei kuo esu tikras, tai", „aišku savaime, kad", veik niekada bešališkai nederinami su priešininko nuomone. Tarytum pati giminė kiekvieno individo asmeny saugotųsi per toli nužengti pakantumo keliu į išmintingą abejonę, sentimentalų neryžtingumą. Tam tikru laiku randasi nuospauda, sklerozė, apibrėžimas: juoda ar balta, radikalu ar konservatyvu, homoseksualu ar heteroseksualu, vaizdinga ar abstraktu, San Lorensas ar Boka Chunjoras, mėsa ar daržovės, verslas ar poezija. Ir juo geriau, nes giminė negali remtis tokiais žmonėmis, kaip Oliveira. Brolio laiškas aiškiai bylojo, kad jis – atstumtasis.

„Blogiausia, – mąstė jis, – kad visa tai neišvengiamai veda prie *animula vagula blandula**. Ką daryti? Šis klausimas visai išblaškė miegus. Oblomovai, *cosa facciamo****?* Didūs istorijos balsai šaukia veikti: *Hamlet, revenge!* Keršykim, Hamletai, o gal ramiau *chippendale****, šlepetės ir šiltas židinys? Šiaip ar taip, juk ir siras – tikras skandalas! – kaip žinoma, ėmė šlovinti Martą. Stosi kovon, Ardžuna? Tu nedrįsi sumenkinti narsos, neryž-

* Gležnutė klajūnė dvaselė *(lot.)* – imperatoriui Adrianui priskiriami žodžiai, kuriais jis mirties patale išreiškęs savo netikėjimą amžinuoju gyvenimu.

** Ką darysime *(it.)*.

*** Čipendeilis – baldų stilius, pavadintas XVIII a. anglų baldininko Thomo Chippendale vardu.

tingas karaliau. Kova dėl kovos, gyventi pavojuose, prisimink Marijų Epikūrietį, Richardą Hillary, Kyo, T. E. Lawrence'ą... Laimingas tas, kas renkasi, kas sutinka būti išrinktasis, puikus didvyris, puikus šventasis, šaunus bėglys."

Galbūt. Kodėl gi ne? Tačiau visai galimas daiktas, kad jis žiūri į pasaulį kaip lapė į vynuoges. Taip pat galimas daiktas, kad jis ir samprotauja teisingai, tik labai jau niekingai ir apgailėtinai, kaip skruzdė apie žiogą. Jei įžvalgumas veda prie dykystės, tai ar negali kilti įtarimas, kad juo dangstoma kokia ypač velniška aklumo forma? Karo didvyris, beprasmiškai susisprogdinęs parako sandėly, Kabralis, šlovingas karžygys, perša mintį, kad gal esama kokio ypatingo superregėjimo, kuris leidžia pažinti absoliutą apeinant įprastas suvokimo formas (aišku, to nevalia reikalauti iš puskarininkių); palyginti su tuo, kabinetinis įžvalgumas, įprasta aiškiaregystė lovoje trečią valandą ryto su pusiau surūkyta cigarete lūpose yra kur kas mažiau vertesnė už kurmio žvalgumą.

Jis papasakojo viską Magei, kai ši pabudo ir apsimiegojusi ėmė murkdama prie jo glaustytis. Ji atsimerkė, susimąstė.

– Tu negalėtum, – tarė. – Per daug svarstai, o paskui nieko nedarai.

– Aš laikausi taisyklės: pirma pamanyk, tada daryk, kvailiuke.

– Laikaisi taisyklės, – tarė Magė. – Kaip sudėtinga... Tu esi nelyginant liudytojas, nelyginant žmogus, kuris eina į muziejų ir žiūrinėja paveikslus. Atseit paveikslai yra šičia, o tu esi muziejuje, toli ir arti vienu metu. Aš – paveikslas. Rokamaduras – paveikslas, Etjenas – paveikslas, šis kambarys – paveikslas. Tu manai, kad esi šiame kambaryje, bet tavęs čia nėra. Žiūrinėji kambarį, bet tavęs nėra kambaryje.

– Šventam Tomui, ir tam galėtum nušluostyti nosį, – tarė Oliveira.

– Kodėl šventam Tomui? – tarė Magė. – Tam mulkiui, kuris turėjo pamatyti, kad patikėtų?

– Taip, brangute, – pasakė Oliveira, mąstydamas, jog apskritai paminėjo tinkamą šventąjį. Magė laiminga, nes tiki nematydama, harmoningai sutaria su gyvenimo trukme, bėgiu. Magė laiminga, nes jaučiasi esanti kambaryje, turi pilietybės teisę būti visur, ką tik paliečia, su kuo tik gyvena drauge, – žuvis, plaukianti kartu su tėkme, lapas medyje, debesis danguje, įvaizdis eilėraštyje. Žuvis, lapas, debesis, įvaizdis: gryna teisybė, nebent...

(-84)

4

Taip jie pradėjo bastytis po mitinį Paryžių: seka nakties duodamus ženklus, žygiuoja maršrutais, įpirštais kokio valkatos žodžių, mansardos, šviečiančios tolumoj tamsioje gatvikėje, apsistoja jaukiuose skveriukuose pasibučiuoti ant suolelio arba pažiūrėti „klasių", vaikiško akmenėlių ir šuoliukų viena koja ritualo, vedančio į Dangų. Magė pasakodavo apie drauges iš Montevidėjo laikų, apie tokį Ledesmą, apie savo tėvą. Oliveira nenorom klausydavo, šiek tiek gailestaudamas, jog nesugeba tuo susidomėti: Montevidėjas buvo jam tolygus Buenos Airėms, o kadangi jis norėjo galutinai nutraukti santykius su tėvyne (Ką veikia Traveleris, tas bastūnas, kokių velniavų sugebėjo prikrėsti, jam išvažiavus? Kaip laikosi ta kvailiukė Chekreptenė? O kaip kavinės miesto centre?), tad klausėsi abejingai, šakele braukydamas per akmenis, o Magė tuo tarpu aiškino, kodėl Čempė ir Grasjela – geros mergaitės ir kaip jai buvę skaudu, kad Lusjana

jos nepalydėjo į garlaivį, Lusjana snobė, o to ji niekam negalinti dovanoti.

– Ką tu laikai snobu? – paklausė Oliveira susidomėjęs.

– Ogi va, – tarė Magė ir nulenkė galvą su tokia išraiška, kokią nutaiso žmogus, numanydamas, jog pasakys kvailystę. – Aš plaukiau trečia klase, bet manau, jei būčiau plaukusi antra, Lusjana būtų atėjusi manęs palydėti.

– Pats puikiausias apibrėžimas, kokį esu kada nors girdėjęs, – tarė Oliveira.

– Be to, buvo Rokamaduras, – tarė Magė.

Šitaip Oliveira sužinojo apie Rokamadurą, kuris Montevidėjuje turėjo įprastą vardą: Karlas Fransiskas. Magė nebuvo linkusi per daug leistis į kalbas apie Rokamaduro kilmę, tik pasakė, girdi, nesutikusi pasidaryti aborto, o dabar jau pradedanti to gailėtis.

– Nors apskritai nesigailiu, tik man rūpi, kaip toliau gyvensiu. Ponia Irena man labai brangiai atsieina, be to, imu dainavimo pamokas, už viską reikia mokėti.

Magė gerai nežinojo, ko atvažiavo į Paryžių, ir Oliveirai kilo įtarimas, kad ji būtų be niekur nieko nuplaukusi į Singapūrą ar Keiptauną, jei per klaidą būtų išrašę kitokį bilietą ar vizą; labiausiai jai rūpėjo išvažiuoti iš Montevidėjo, susidurti akis į akį su tuo, ką ji kukliai vadino „gyvenimu“. Paryžius, jos akimis žiūrint, turėjo daug pranašumų: ji kalbėjo prancūziškai (tiesą pasakius, „Pitmano kalbų mokyklos“ stiliumi), be to, čia galėjai prisižiūrėti geriausių paveikslų, geriausių filmų, pačių tauriausių *Kultur* apraiškų. Oliveirai graudu darės, bežiūrint į Paryžiaus panoramą (nors mintis apie Rokamadurą kažkodėl buvo nelabai maloni), ir jis mąstė apie savo elegantiškas draugužes iš Buenos Airių, kurios daugių daugiausia išsirengdavo į Mar del Platą, nors tuo metu buvo jaučiamas stačiai metafizinis tarp-

planetinių kelionių troškimas. Toji snarglė, be kita ko, su vaiku glėbyje, įsėdo į trečią klasę ir tuščiomis kišenėmis leidosi Paryžiun mokytis dainavimo. Maža to, dar mokė jį, kaip dera žiūrėti ir matyti, mokė iš nežinių, paprasčiausiu savišku metodu staiga sustoti gatvėje ir pažvelgti į tuščią kiemą, kurio gale spingsi žalsva šviesa, o paskui įsėlinti vogčiomis, kad nereikėtų susidurti su namsarge, ir apžiūrėti kokią senovinę statulą arba šulinį, apžėlusį gebenėmis, arba nieko, vien tiktai išdaužytą grindinį, apsamanojusias sienas, laikrodininko iškabą, seniuką pavėsyje ir kates, neišvengiamai kniaukiančias rainiukes murkliukes *kitten kat chat cat gatto,* pilkas ir baltas, ir juodas, ir margas, laiko ir šiltų akmeninių plokščių valdoves – amžinas Magės drauges, o ji mokėjo kutenti joms pilvukus ir šnekinti lyg kvaila, lyg mįslinga kalba, šį tą patarti, paskirti pasimatymą, perspėti, kokie pavojai joms gresia. Eidamas su ja, Oliveira tolydžio keiksnodavo, bet pykti ant Magės būdavo tuščias daiktas: ji visad išversdavo savo alų arba taip ištiesdavo kojas po staliuku, jog kelneriai užkliūdavo ir imdavo plūstis; jis jautėsi laimingas, nors ir siuto be atvangos – ji nieko nedarė kaip pridera, nemokėjo sudėties, stebėjosi dideliais skaičiais sąskaitose, bet užtat kartais nei iš šio, nei iš to susižavėdavo kokio trejetuko uodegėle arba sustodavo kaip įbesta vidury gatvės (juodas reno sužviegdavo stabdžiais per porą metrų, šoferis iškišdavo galvą ir pikardišku akcentu išplūsdavo ją paskutiniais žodžiais), tarsi nuo grindinio Panteonas tolumoje būtų atrodęs daug įspūdingiau negu nuo šaligatvio. Ir panašiai.

Oliveira jau pažinojo Periką ir Ronaldą, Magė supažindino jį su Etjenu, o tas savo ruožtu – su Gregorovijum; Žalčio klubas rinkdavosi vakarais Sen Žermen de Prė. Visi be kalbų priimdavo Magę kaip savaime suprantamą ir neišvengiamą viešnią, nors ir pykdavo – mat reikėdavo aiškinti jai bemaž viską, kas šneka-

ma, negana to, ji nemokėjo deramai naudotis šakute ir beregint išbarstydavo pusdubenį keptų bulvių, žinoma, kaimynams ant galvų, tad tekdavo jų atsiprašinėti, o ją graudenti. Draugijoje Magė jautėsi nesmagiai, ir Oliveira žinojo, kad jai maloniau matytis su Klubo nariais skyrium, vaikštinėti gatvėmis su Etjenu ar Bebse, – juos iškart įtraukdavo į savo pasaulį, nė neketindama jų įtraukti į savo pasaulį, bet įtraukdavo, nes tie žmonės nieko daugiau nesvajojo, kaip išeiti iš įprastų autobuso ar istorijos vėžių, ir, šiaip ar taip, buvo už tai dėkingi jai, nors, progai pasitaikius, ir iškeikdavo. Etjenas, pasitikintis savimi kaip šuo ar pašto dėžutė, išbaldavo it popierius, kai Magė išklodavo į akis savo nuomonę apie paskutinį jo paveikslą, Perikas Romeras, ir tas sutikdavo, jog Magė kaip moteris – neprilygstama. Savaitėm ir mėnesiais (skaičiuoti dienas Oliveirai nesisekė, jis jautėsi laimingas – *ergo* be ateities) juodu klaidžiojo be perstojo po Paryžių, žvalgė kas pakliūva, laukė, kas bus toliau, mylėjosi ir pjovėsi, ir viskas ėjo taip toli no tikro gyvenimo, nuo laikraštinių naujienų, šeimyninių priedermių, bet kokių finansinių ar moralinių įsipareigojimų.

Tuk, tuk.

– Pabuskim, – sakydavo ne kartą Oliveira.

– Kuriam galui? – atsiliepdavo Magė, nuo Naujojo tilto žiūrėdama į praplaukiančias baržas. – Tuk, tuk, tavo galvoje tupi paukščiukas. Tuk, tuk, kala ir kala snapuku, nori, kad palesintum kokiu argentinietišku lesalu. Tuk, tuk.

– Gerai jau, gerai, – niurgzdavo Oliveira. – Aš tau ne Rokamaduras. Tai bus gražu, kai galų gale imsim vapalioti lyg vaikai su krautuvininkais ir namsargėm. Žiū, koks švilpis šliaužia paskui aną juočkę.

– Aš ją pažįstu, dirba kavinėje Provanso gatvėje. Jai patinka moterys, vargšiukas liks it šunį pabučiavęs.

– Ką? Gal ir tave gundė toji juočkė?

– Kurgi ne. Vis dėlto mudvi susidraugavom, aš padovanojau jai lūpų dažų, o ji man tokio Retefo... ne, regis, Retifo knygutę...

– Gana, viskas aišku. Tai kaip, išties gulėjai su ja? Tokiai moteriai, kaip tu, turėtų patikti.

– O tu esi gulėjęs su kokiu vyru, Orasijau?

– Aišku. Žinai, norėjau pabandyti, kaip atrodo.

Magė dirstelėjo į Oliveirą skersa akimi, įtardama, kad tas traukia ją per dantį, ko gero, užpykęs dėl to paukščiuko, kuris tupi galvoje – tuk, tuk – ir prašo argentinietiško lesalo. Tuomet šoko ant jo, didžiai nustebindama pagyvenusią porelę, einančią Sen Siulpiso gatve, juokdamasi ėmė taršyti jam plaukus, Oliveira nutvėrė ją už rankų, abudu prapliupo kvatoti, porelė žiūrėjo į juos – vyras vos vos šypsojo, nes žmona pernelyg piktinosi tokiu elgesiu.

– Tavo teisybė, – galų gale sutiko Oliveira, – aš nepataisomas. Kam čia siūlyt pabusti, jei taip gera miegoti.

Juodu stabtelėdavo prie vitrinos apžiūrėti išdėliotų knygų, Magė imdavo klausinėti, daugiausia domėdamasi aptaisų spalva ir dailumu. Tekdavo aiškinti, kokią vietą užima Flaubertas, pasakyti, kad Montesquieu, išdėstyti, kaip Raymondas Radiguet, įkalti galvon, kada Théophile Gautier. Magė klausydavo, pirštu murzindama stiklą. „Tavo galvoje tupi paukščiukas, nori, kad palesintum kokiu argentinietišku lesalu, – mąstydavo Oliveira, klausydamasis savo žodžių. – Mama, koks aš nelaimingas."

– Argi tu nesupranti, kad šitaip nieko neišmoksi? – galiausiai tardavo jis. – Tu nori išsilavinti gatvėje, meilute, tai neįmanoma. Verčiau užsisakyk *Reader's Digest.*

– Na jau, nebūk kiaulė.

Galvoje tupi paukščiukas, sakė sau vienas Oliveira. Ne jos, o mano. Bet kas gi jos galvoje? Košės trūksta, o gal ir suvis tuščia?

4

Ničnieko, kas keltų pagarbą. Kuo jau kuo, tik anaiptol ne galva ji gali didžiuotis.

„Užsimerkia ir pataiko, – mąstė Oliveira. – Šaudymas iš lanko pagal dzeno sistemą. Ir pataiko, nes nežino, kad šaudo pagal sistemą. O aš priešingai... Tuk, tuk. Ir gyveni šitaip."

Kai Magė imdavo klausinėti apie ką nors panašaus į dzeno filosofiją (Klube tokių dalykų pasitaikydavo, nes ten būdavo amžinai postringaujama apie nostalgijas, apie tokias tolimas žinias, jog galėtum palaikyti jas mokslo pagrindais, apie medalių reversus, visad apie kitą Mėnulio pusę), Gregorovijus aiškindavo jai metafizikos abėcėlę, o Oliveira mėgaudamasis žiūrėdavo į juos ir siurbčiodavo savo perno. Beprasmiška buvo ką nors aiškinti Magei. Fauconnier teisybė: tokiems žmonėms, kaip ji, bet koks dalykas tampa mįslė, kai jį išaiškini. Klausydamasi apie imanentines ir transcendentines sąvokas, Magė išplėsdavo savo žavingas akis, ir Gregorovijui visa metafizika išgaruodavo iš galvos. Galų gale tardavo sau, jog permanė dzeno sistemą, ir lengviau atsidusdavo. Tik vienas Oliveira žinojo, kad ji mato tas dideles, kitapus laiko ribos esančias terasas, kurių jie dialektiškai ieško.

– Nesikimšk į galvą kvailų teorijų, – patardavo jai Oliveira. – Kuriems galams tau akiniai, jei šiaip gerai matai.

Bet Magė juo netikėjo. Ji siaubingai žavėjosi Oliveira ir Etjenu, kurie galėdavo ginčytis po tris valandas iš eilės. Ji jautė Etjeną ir Oliveirą esant lyg kreidos rate, troško įžengt į tą ratą, suvokti, kodėl literatūroje toks svarbus neapibrėžtumo pradas, kodėl Morelis, nuolatinis žavėjimosi objektas jų kalbose, nori, kad jo knyga būtų stiklinis rutulys, kuriame mikro ir makrokosmas susilieja į vieną visa naikinančią viziją.

– Negi tau ką išaiškinsi, – sakydavo jai Etjenas. – Čiagi *Meccano Nr. 7**, o tau kol kas prieinamas tik antras.

---

* Žaislas „konstruktorius", pagal sudėtingumą žymimas numeriais *(it.)*.

4

Magė nuliūsdavo, pakeldavo nuo šaligatvio krašto kokį lapelį ir imdavo su juo šnekėtis, vedžiodavo juo po delną, guldydavo aukštielninką ar kniūpsčią, šukuodavo, galiausiai išgnaibydavo visą minkštimą, kad paliktų vien gyslų tinklelis, švelnus žalias raizginys, aiškiai matomas ant rankos. Etjenas grubiai išplėšdavo jį ir iškeldavo prieš šviesą. Už tai jie žavėjosi Mage, šiek tiek gėdydamiesi, kad būna jai tokie šiurkštūs, o ji, naudodamasi proga, užmesdavo kalbą apie kitą butelį vyno ir truputį keptų bulvių, aišku, jei turį pinigų. (-71)

5

Pirmąsyk tai įvyko viešbuty Valetės gatvėje: juodu vaikščiojo akiplotu, stoviniavo tarpuvartėse, mat lietus po pietų visados nesmagiai nuteikia, reikėjo kaip nors gelbėtis nuo tos ledinės dulksnos, nuo tų lietpalčių, dvokiančių guma, ūmai Magė glustelėjo prie Oliveiros, ir juodu susižvalgė kaip kvailiai, VIEŠBUTIS, senė supratingai pasisveikino su jais iš už nešvaraus prekystalio, ką beveiksi tokiu bjauriu oru? Ji šlubavo, klaiku buvo žiūrėti, kaip stabčioja sulig kiekviena pakopa, vilkdama nesveiką koją, žymiai storesnę už kitą, kaip kartoja tą pačią procedūrą ligi pat penkto aukšto. Atsidavė tualetiniu muilu, kopūstiene, takelis buvo sulietas melsvu skysčiu, išsiplėtusiu lyg pora sparnų. Kambarys buvo su dviem langais, kabojo raudonos užuolaidėlės, perdėm sulopytos ir suadytos; drėgna šviesa smelkėsi lyg angelas prie lovos, apklotos geltona lovatiese.

Magė naiviai ketino suvaidinti klasikinį vaidmenį, atsisėdo prie lango ir apsimetė, jog žiūri į gatvę, o tuo tarpu Oliveira

klabino durų skląstį. Matyt, ji elgėsi pagal išankstinę schemą, o gal visados taip darė: pirmiausia numeta ant stalo rankinuką, išsiima cigaretes, žiūri pro langą, traukia dūmą, tauškia niekus apie apmušalus ir laukia, aišku savaime, laukia, ir viskas klostosi taip, kad vyras neapsigėdytų, kad spėtų paimti iniciatyvą į savo rankas. Vienu tarpu abudu pasileido juokais: viskas atrodė be galo kvaila. Geltona lovatiesė, nusviesta į kertę, paliko žlagsoti pasienyje it beformė lėlė.

Juodu įgudo vertinti lovatieses, duris, lempas, užuolaidas; penktajame rajone kambariai buvo geresni negu šeštajame, septintajame nesisekė, kažkas vis sutrukdo, tai kaimynai daužo į sieną, tai kraupiai gaudžia vamzdžiai. Tada Oliveira ir papasakojo Magei Tropmano istoriją, Magė klausėsi glausdamasi prie jo, reikėsią pasiskaityti tą Turgenevo rašinį, baisu pagalvoti, kiek reikėsią perskaityti per tuos dvejus metus (ji nežinojo, kodėl būtent per dvejus); kitąsyk eilė atėjo Petiot, dar kitą – Weidmannui, dar kitą – Christie, viešbučiuos mažne visad apnikdavo noras kalbėti apie nusikaltimus, o ir Magę staiga užplūsdavo rimtos nuotaikos šuorai, įsmeigusi akis į lubas, imdavo klausinėti, ar išties Sienos menas buvęs toks nuostabus, kaip tvirtinąs Etjenas, ar nederėtų pataupyti truputį elektrofonui ir Hugo Wolfo plokštelėms – kartais jinai imdavo niūniuoti jo melodijas, bet ūmai nutildavo pikta ir nusiminusi. Oliveirai patiko mylėtis su Mage, nes gyvenime nebuvo jai nieko svarbesnio, nors malonumas nežinia kodėl rodės jai nepasiekiamas, tik trumpai valandėlei, būdavo, griebiasi jo, įsitveria iš paskutiniųjų, kad ilgiau jį pratęstų, – lyg žmogus, kuris staiga pabunda ir sužino savo tikrą vardą, – o paskui vėl nugrimzta lyg į kokias sutemas, žavėdama Oliveirą, baimingai žiūrintį į visa, kas tobula, tačiau Magė išties kamuodavosi grįžusi atgal prie savo prisiminimų ir minčių, kurias ji vijo šalin, kai jos nejučia lindo galvon, tada rei-

kėdavo bučiuoti ją be saiko, gundyti, kad žaistų toliau, ir ji, jau kitokia, ūmai pražysdavo, suglėbdavo jį ir atsiduodavo karštligiškai it žvėris, – akys padėrusios, rankos atlaužtos, mitiška ir kraupi lyg statula, riedanti nuo kalno, – nagais braižydama laiką, dusliai vaitodama ir gaikščiodama be galo. Vieną naktį suvarė jam dantis į petį, įkando iki kraujų tik dėl to, kad jis, kiek apgvaibęs, pasislinko į šalį, ir tada radosi neaiški, žodžiais neišsakyta santarvė: Oliveira pajuto, jog Magė tarytum laukia iš jo mirties, gal ir ne ji pati, o kažkokia jos esybės dalelė, kuri anaiptol nėra josios pabudęs „aš“, veikiau tokia tamsi forma, geidžianti peilio, iš lėto smingančio į kūną, pražūties, kuri, jai begulint aukštielninkai, užgesina nakties žvaigždes ir atiduoda visatą siaubui ir klausimams. Tik tą kartą, išmuštas iš vėžių nelyginant toreadoras, kuriam nužudyti – tai atiduoti bulių jūrai, o jūrą dangui, nukamavo ją per ilgą naktį, kurios vėliau jis stengėsi niekada neminėti, pavertė ją Pasifaja, užlaužė ją ir paėmė kaip paauglį, nuengė lyg paskutinę kekšę, iškėlė į padanges, maigė atsiduodančią krauju, girdė sperma, limpančia prie lūpų it Lagosui mestas iššūkis, nulaižė menkiausią šešėlį nuo jos pilvo, nuo strėnų, o paskui prisisiekė jos veido, kad ją pateptų ja pačia ir šitaip suteiktų aukščiausiąją pažinimo paslaptį, kurią moteriai tik vyras gali suteikti, sudirgino kiek įmanydamas oda, plaukais, seilėmis, išsekino stebėtiną jos galią, sviedė ant priegalvio ir paklodžių ir pajuto, kaip ji verkia iš laimės, skruostu prisiglaudusi prie jo veido, kurį nauja cigaretė traukė iš viešbučio kambarėlio tamsos.

Vėliau Oliveira susirūpino, kad ji nepasijustų pernelyg lepinama malonėmis, kad žaidimai netaptų aukojimu. Labiausiai jis bijojo tos ypatingos dėkingumo formos, kuri ilgainiui virsta šunišku prieraišumu; nenorėjo, kad laisvę – vienintelį rūbą, derantį Magei, – pražudytų apsukrus moteriškumas. Bet greit

nusiramino: persikėlusi juodos kavos ir bidė plotmėn, Magė pasirodė suvis netekusi pasitikėjimo savimi. Nuengtą be saiko tą naktį, jautrią gyvos, pulsuojančios erdvės tuštumoms, pirmieji jo žodžiai būtų užgavę kaip botago kirtis, ir jis apsidžiaugė pamatęs ją grįžtant lovon – įkūnytą progresuojančią melancholiją, siekiančią neutralizuotis šypsena ir miglotomis viltimis. Kadangi jos nemyli, kadangi geismas vis viena turi užgesti (nes jos nemylėjo, o geismas vis viena turėjo užgesti), reikia stengtis iš paskutiniųjų, kad tie žaidimai netaptų šventi. Ištisas dienas, ištisas savaites, ištisus mėnesius kiekvienas viešbučio kambarys ir kiekvienas skveras, kiekviena meilės poza ir kiekvienas rytmetis kokioje Halių kavinukėje – kraupus cirko spektaklis, subtili operacija, apsvarstyta blaivia galva. Ir galų gale paaiškėjo, kad Magė išties laukia iš Orasijo mirties, kuri būtų sakytumei fenikso mirtis, leidimas dalyvauti filosofų apeigose, tai yra Žalčio klubo pokalbiuose: Magė troško mokytis, la-vin-tis. Orasijas buvo geidžiamasis, pašauktasis, išrinktasis žynys, dievų nuskirtas aukomis apvalyti netyras sielas: kadangi dėl skirtingų požiūrių bei interesų jie beveik niekad nesusieina kalbos plotmėje (tai jis žinojo ir labai gerai suprato), vadinas, būti drauge įmanoma tik mirus, mirus nuo Orasijo rankos meilėje, kur esama šansų jiedviem susitikti, ten, viešbučių kambarių dausose, kur jie stoja vienas prieš kitą vienodi ir nuogi, kur feniksas ir gali prisikelti iš numirusių po to, kai jis uždusins ją palaimos saldybe, žvelgdamas nušvitusiomis akimis, lyg išties matydamas pirmą kartą, pripažindamas sava, priimdamas į savo globą.(-81)

6

Visa metodo paslaptis – lyg netyčia paminėti kokį kvartalą ir valandą. Jiedviem patiko žaisti su rizika, jog nepavyks susitikti, jog teks praleisti dieną skyrium, nykiai tūnoti kur kavinėje ar skvere ir skaityti „knygą viršaus". Šią teoriją, vadinamą „knyga viršaus", sugalvojo Oliveira, ir Magė pripažino ją grynai dėl osmosinių priežasčių. Iš tikrųjų mažne visos knygos jai buvo „knyga mažiau", lyg ji būtų geidusi numalšinti baisiausią troškulį ir per neribotą laiką (skaičiuojamą nuo trejų iki penkerių metų) perskaityti Goethes, Homero, Dylano Thomaso, Mauriaco, Faulknerio, Baudelaire, Roberto Arlto, šv. Augustino *opera omnia* ir tuos autorius, kurių vardai stulbino ją per pokalbius Klube. Oliveira atsakydavo į tai su panieka gūžteldamas pečiais ir imdavo kalbėti apie profesines ligas La Platos krašte, apie *full-time** skaitytojų rasę, apie bibliotekas, knibždėte knibždančias mokslinčių senmergių, neištikimų nei saulei, nei meilei, apie namus, kuriuose spaustuvės dažų smarvė baigia stelbti mielą česnakų aromatą. Tuo metu skaitė jis labai mažai, daugiausia dėmesio skyrė medžiams, kokių batų varsteliui, pamestam gatvėje, išgeltusiems archyviniams filmams ir moterims iš Lotynų kvartalo. Jo migloti intelektualiniai polinkiai krypo į beprasmiškas meditacijas, tad jei Magė prašydavo padėti, išaiškinti kokią datą ar kitokį dalyką, kalbėdavo labai nenorom, lyg būtų veltui aušinęs burną. „Juk tu viską žinai", – sakydavo Magė pyktelėjusi. Tada jis įnikdavo įrodinėti, jog viena – žinoti, o visai kas kita – mokėti, ir pasiūlydavo savarankiškai mankštintis protą, bet Magė atmesdavo jo patarimus ir visiškai nusimindavo.

* Dirbančių visą darbo dieną *(angl.)*.

6

Būdami tikri, kad šioje plotmėje niekad nesusieis, jiedu skirdavo pasimatymus mieste ir mažne visada susitikdavo. Tie susidūrimai būdavo tokie neįtikimi, jog Oliveira kažkelintą kartą gilinosi į tikimybių teoriją ir nepatikliai narpliojo ją iš visų pusių. Negalimas daiktas, kad Magė būtų nusprendusi pasukti į Vožiraro gatvę kaip tik tuo metu, kai jis nei iš šio, nei iš to leidosi ne Busi gatve, o tiesiai Dofino gatve ir staiga pamatė ją priešais vitriną, įsistebeilijusią į beždžionės iškamšą. Kavinėje juodu nuodugniai svarstė savo kelius, staigius posūkius, stengdamiesi – ir visad bergždžiai – pagrįsti viską telepatija; vis dėlto jie susitiko gatvių labirinte (o susitikdavo beveik visada) ir juokėsi it pakvaišę, tikri, kad yra apdovanoti kažkokia antgamtine jėga. Oliveira žavėjosi Magės paistalais, ramia jos panieka elementariausiai aritmetikai. Tai, ką jis laikė tikimybių analize, atranka ar paprasčiausiu šaltinių ieškojimu su rykštele, jai visados atrodė likimo pirštas. „O jeigu nebūtum manęs susitikusi?" – klausdavo jis. „Galas žino, betgi štai tu čia..." Atsakymas kažkokiu būdu paversdavo klausimą niekais, iškeldavo aikštėn jo logikos menkumą. Po to Oliveira pasijusdavo dar pajėgesnis kovoti prieš Magės bibliomaniškus prietarus, o ji – paradoksas! – sukildavo prieš jo panieką mokyklinėms žinioms. Taip ir gyveno Pančas su Džude, čia traukė vienas kitą, čia stūmė šalin, kaip daro visi, kurie nori, kad meilė neišvirstų chromolitografija ar romansu be žodžių. Bet meilė, tas žodis... (-17)

7

Tavo lūpas liečiu, pirštu tavo lūpų kraštą liečiu, piešiu jas taip, lyg kurtų jas mano ranka, lyg tavo lūpos turėtų prasiverti pirmą kartą, ir man gana užsimerkti, kad nutrinčiau viską ir pradėčiau iš naujo, kiekvienąsyk piešiu lūpas, kurių geidžiu, lūpas, kurias mano ranka pasirenka ir piešia tavo veide, atsirinktas lūpas, su absoliučia laisve atsirinktas lūpas, kad mano ranka nupieštų jas tavo veide, lūpas, per atsitiktinumą, kurio nė nemanau aiškintis, tiksliai atitinkančias tavo lūpas, šypsančias po tomis lūpomis, kurias piešia mano ranka.

Tu žiūri į mane, žiūri į mane prisikišusi, vis arčiau kišiesi, ir mudu žaidžiam kiklopą, vis arčiau kišamės vienas prie kito, ir akys plečiasi, artėja viena prie kitos, liejasi daiktan, ir štai du kiklopai žiūri vienas į kitą, alsuoja vienu kvapu, lūpos susitinka ir švelniai grumiasi, liežuviai vos ne vos remiasi į dantis, žaidžia ten, kur vaikšto sunkus oras, prisodrintas senų aromatų ir tylos. Tuomet mano pirštai susmenga į tavo plaukus, švelniai lenda vis gilyn į tavo plaukus, ir mudu bučiuojamės, lyg lūpos būtų pilnos žiedų ar žuvų, neaiškaus kvapo, gyvų judesių. Ir jei kandame vienas kitam, saldus tas skausmas, ir jei dūstame, trumpam siaubingai užgniaužę kvapą, įstabi ta akimirkos mirtis. Ir vienas kvapas, prinokusio vaisiaus kvapas, tvyro aplink, ir jaučiu, kaip virpi prie manęs nelyginant mėnuo vandeny. (-8)

8

Vakarop eidavom pasižiūrėti žuvų prie Odminių krantinės, kovo mėnesį, mėnesį-leopardą, prigludusį šuoliui, su gelsva saule, tolydžio raustančia kas dieną. Vaikščiodavom paupiu, abejingi bukinistams, kurie vis viena nieko neduoda be pinigų, laukdavom tos valandėlės, kada pamatysim akvariumus (eidavom iš lėto, tęsdami malonią akimirką), akvariumus, visus aliai vieną nutviekstus saulės, o juose – šimtus rausvų ir juodų žuvyčių, tarsi pakibusių ore, ramius paukščius apskritose sferose. Kvailas džiaugsmas pagaudavo mus per liemenį, tu dainuodavai, traukdavai mane skersai gatvės į ore kabančių žuvų pasaulį.

Tie akvariumai, tie dideli stikliniai rutuliai išnešami gatvėn, ir tarp turistų, smalsių vaikų bei ponių, renkančių egzotines retenybes (po 550 frankų viena), stovi saulėje tie akvariumai, tie stikliniai kubai, apvalūs indai, pilni vandens, kurį saulė atmiešia oru, o rausvi ir juodi paukščiai sukasi iš palengvo, šoka menkoje oro ertmelėje, lėti šalti paukščiai. Žiūrėdami tyčia prisikišdavome prie stiklo, priplodavome nosį, siutindami prekiautojas, apsiginklavusias graibštais vandeniniams drugeliams gaudyti, ir vis menkiau suprasdavome, kas yra žuvys, ir tuo būdu – „vis menkiau suprasdami" – artindavomės prie jų, taipgi nesuprantančių, kas jos yra, vaduodavom jas iš akvariumų, tokie pat artimi joms, kaip ir mūsų draugė, pardavėja iš antros krautuvėlės nuo Naujojo tilto, pasakiusi tau kartą: „Šaltas vanduo jas žudo, šaltas vanduo negerai..." O aš mąsčiau apie viešbučio kambarinę, patarusią man, kaip prižiūrėti paparčius: „Tik nelaistykite, pakiškite po vazonu lėkštutę su vandeniu, tuomet gers, kai norės, o kai nenorės – negers..." Ir mudu mąstydavom apie tą neįtikimą dalyką, išskaitytą knygose, jog žuvis viena akvariume pradeda liūdėti, o įdėk jai veidrodį – iškart pralinksmėja...

Eidavome per krautuves, kur pačios lepiausios žuvytės laikomos specialiuose akvariumuose su termometrais ir maitinamos raudonais kirminukais. Piktindami prekiautojas, įsitikinusias, kad nenupirksime nė vienos po 550 frankų, stebėjome šūkčiodami jų papročius, meilę, rūšis. Laikas dvelkė drėgme, plaukė kaip gardžiausias šokoladas, kaip Martinikos apelsinų kremas, ir mes mėgavomės metaforomis bei analogijomis, tolydžio ieškodami vis naujų kelių. Štai ši žuvytė sakytum paimta iš Giotto, pameni, o šios dvi žaidžia it šunyčiai iš jaspio, o ši – tikras violetinio debesėlio šešėlis... Stebėjome, kaip laikosi gyvybė dviejų matmenų formose, kaip jos *pradingsta* pasisukusios priekiu, kaip vandeny lieka daugių daugiausia plonas vertikalus rausvas brūkšnys. Virptelėjo pelekai – ir štai jos vėl čia, didžiaakės, ūsuotos, su pelekais ir pilvais, staiga nudryksta perregimas ruoželis išmatų, ilgokai neatitrūksta, virpuliuoja vandeny – kliūtis, kuri ūmai išdygsta tarp mūsų, aptemdo vaizdinį žuvyčių tobulumą, sukompromituoja jas, jei pavartosime vieną iš didžių žodžių, tiek ir tiek visur vartojamą šiais laikais. (-93)

9

Varenų gatve jie išėjo į Vano gatvę. Lynojo, ir Magė stipriau įsikabino Oliveirai į parankę, prisiglaudė prie jo lietpalčio, atsiduodančio ataušusia sriuba. Etjenas su Periku svarstė klausimą, ar įmanoma plunksna ir teptuku atvaizduoti pasaulį. Oliveira, kuriam tos kalbos įkyrėjo iki gyvo kaulo, apglėbė Magę per liemenį. Argi čia ne vaizdas: ranka ant šilto ir liauno liemens, beeinant švelniai juda raumenys, tarsi kalbėtų monotoniška ir atkak-

lia kalba, it užsispyręs Berlicas: my-liu, my-liu, my-liu. Anaiptol ne vaizdas – grynas gryniausias veiksmažodis my-lė-ti, my-lė-ti. „O paskui visada jungtis“, – gramatiškai pagalvojo Oliveira. Jei Magė būtų galėjusi suprasti, koks nemalonus jam ūmus paklusnumas geismui, *nereikalingas ir vienišas paklusnumas*, – pasakė poetas, toksai šiltas liemuo, drėgni plaukai prie skruosto, Magė kaip Toulouse Lautreco paveiksle, žingsniuojanti šalimais. Pradžioje buvo jungtis, prievartauti – tai vaizduoti, tik ne visada *vice versa*. Atrasti antivaizdinį metodą, kad tasai „my-liu, my-liu“ būtų rato stebulė. O Laikas? Viskas prasideda iš naujo, absoliuto nėra. Paskui galima valgyti arba pasninkauti, viskas grįžta vėl į kritinį išeities tašką. Geismas kas kelios valandos, lyg ir nelabai skirtingas, bet vis kitoks: laiko spąstai iliuzijoms kurti. „Meilė – tai lyg ugnis, amžinai liepsnoti ir stebėti Viską. Tačiau beregint pereini prie egzaltuoto stiliaus.“

– Vaizduoti, vaizduoti, – suniurzgė Etjenas. – Jei ko nevadinate vardu, tai ir nematote. Tai vadinama šunim, o tai – namu, kaip sakė toksai tipas, Duino autorius*. Reikia rodyti, o ne vaizduoti. Tapau, *ergo* esu.

– Ką rodyti? – paklausė Perikas.

– Tik tai, kas grindžia faktą, jog mes gyvi.

– Tasai galvijas mano, jog nėra kitokių pojūčių, tik regėjimas ir jo pasekmės, – tarė Perikas.

– Tapyba – tai visai kas kita nei regėjimo vaisius, – tarė Etjenas. – Aš tapau visu kūnu, šia prasme maža kuo skiriuosi nuo savojo Cervanteso ar Tirso de... balažin kaip toliau. Labiausiai mane siutina vaizdavimo manija, Logosas, suvokiamas vien tik kaip žodis.

– Ir taip toliau, – įsiterpė sudirgęs Oliveira. – Judu šnekate apie pojūčius, o jūsų pokalbis skamba kaip kurčiųjų dialogas.

*** Rainer Maria Rilke (1875–1926), 1926 m. išleido „Duino elegijas“.**

Magė stipriau prisiglaudė prie Oliveiros. „Dabar toji pasakys kokią nesąmonę, – pagalvojo jis. – Visų pirma jai reikia pasitrinti, epidermiškai pasiryžti.“ Jis pajuto lyg ir apmaudų graudulį, kažką prieštaringa, kas turėjo būti gryna teisybė. „Reikėtų išrasti saldų antausį, lipšnų spyrį. Bet nieko nepadarysi, šiame pasaulyje dar neatskleistos galutinės sintezės. Periko teisybė: didysis Logosas būdrauja. Gaila, labai praverstų, pavyzdžiui, meilžudystė, tikra juoda šviesa, antimaterija, kuri pakiša tiek ir tiek minčių Gregorovijui.“

– Ar Gregorovijus neateis pasiklausyti plokštelių? – paklausė Oliveira.

Perikas manė, kad ateis, Etjenas manė, kad Mondrianas...

– Tik pažiūrėkit į Mondrianą, – kalbėjo Etjenas. – Magiški Klee ženklai šalia jo praranda savo galią. Klee žaidžia su atsitiktinumu, naudojasi kultūros gėrybėmis. Grynas jautrumas gali pasitenkinti nebent Mondrianu, nes Klee reikia aibės kitokių dalykų. Rafinuočiausias rafinuočiausiems. Grynas kinas. Mondrianas, priešingai, piešia absoliutą. Atsistoji priešais nuogas, ir tada viena iš dviejų: arba matai, arba nematai. Čia nereikia nieko, nei malonumo, nei graudulio. Nei aliuzijų, nei siaubo, nei palaimos.

– Ar jūs suprantate, ką jis šneka? – paklausė Magė. – Man rodos, jis neteisingai sprendžia apie Klee.

– O kas čia bendro su teisybe ar neteisybe? – tarė suirzęs Oliveira. – Jis kalba visai ką kita. Nelįsk su savo asmeniškumais.

– Bet kodėl gi jis sako, kad visi tie gražūs dalykai Mondrianui netinka?

– Jis sako, jog apskritai tokios tapybos kaip Klee nesuprasi neapsigynusi literatūros ar bent jau poezijos doktorato, o Mondrianas tik moko mondrianizuoti, ir viskas.

– Visiškai ne, – tarė Etjenas.

9

– Kitaip nė būti negali, – tarė Oliveira. – Pasak tavęs, Mondriano drobė pati savaime viską pasako. *Ergo*, jai reikia daugiau tavo naivumo negu išmanymo. Turiu galvoje dangišką naivumą, o ne kvailumą. Ir žinai, toji tavo metafora apie stovėjimą nuogam prieš paveikslą tiesiog trenkia priešadomizmu. Paradoksalu, bet Klee yra kur kas kuklesnis, nes reikalauja visokeriopo žiūrovo bendradarbiavimo, paveikslas jam pats savaime visko nepasako. Ir apskritai, Klee – tai istorija, o Mondrianui laikas nerūpi. O tu alpsti absoliuto. Dabar aišku ar ne?

– Ne, – tarė Etjenas. – *C'est vache comme il pleut.**

– Paistalai, bičiuli, – tarė Perikas. – Tas gyvatė Ronaldas gyvena velniaižin kur.

– Paspartinkime žingsnius, idant apsaugotumėm kūnus nuo darganų, – pamėgdžiodamas jo grynai ispanišką tartį, įsiterpė Oliveira.

– Vėl pradedi. Jau verčiau darkytum žodžius, kaip darko jūsiškiai Buenos Airėse, bičiuli. Ir sugalvojo tasai Pedras de Mendosa – ėmė ir kolonizavo jus tenai.

– Absoliutas, – kalbėjo Magė, spardydama akmenuką nuo vienos balutės prie kitos. – Ką reiškia absoliutas, Orasijau?

– Matai, – tarė Oliveira, – tai toks momentas, kada kas nors pasiekia maksimumą dydžio, gilumo, prasmės ir pasidaro suvis nebeįdomus.

– Antai Vongas eina, – tarė Perikas. – Kinas – stačiai dumblių sriuba.

Beveik tuo pat metu iš Babilono gatvės išnėrė Gregorovijus, kaip paprastai nešinas portfeliu, kimštinai prikimštu knygų. Stabtelėjo drauge su Vongu po žibintu (atrodė, jog juodu sykiu maudosi po dušu) ir gan iškilmingai pasisveikino. Ro-

* Pasiutiškai lyja *(pranc.)*.

naldo namų tarpdury įvyko lietsargių suskleidimo interliudija *comment ça va** tegu kas užžiebia degtuką automatas sugedęs nebėr šviesos na ir bjaurus oras *ah oui c'est vache***, prasidėjo netvarkingas kopimas, antrojo aukšto laiptų aikštelėje pertrauktas porelės, kuri sėdėjo ant pakopos ir bučiavosi, nieko nematydama aplink.

– *Allez, c'est pas une heure pour faire les cons****, – tarė Etjenas.

– *Ta gueule,* – atsakė kažkas dusliu balsu. – *Montez, montez, ne vous gênez pas. Ta bouche, mon trésor.*****

– *Salaud, va******, – tarė Etjenas. – Čia Gi Mono, mano bičiulis.

Šeštajame aukšte jų laukė Ronaldas su Bebse, trenkią pigia degtine, kiekvienas su žvake rankoje. Vongas mostelėjo, visi sustojo ant laiptų, ir sugriaudėjo *a capella* Žalčio klubo himnas. Paskui visi tekini suvirto į kambarį, nelaukdami, kol pasirodys kaimynai.

Ronaldas atsirėmė nugara į duris. Grėsmingai rudas, languotais marškiniais.

– Namai iš visų pusių apsupti žiūronų, *damn it*******. Dešimtą vakaro čia apsireiškia Tylos dievas, ir vargas tam, kas jo negerbia. Štai vakar atėjo mūsų pamokyti toksai valdininkas. Bebse, ką mums pranešė tasai garbusis ponas?

– Pranešė: „Prieš jus yra skundų".

– O ką gi mes? – tarė Ronaldas ir, pravėręs duris, įleido į vidų Gi Mono.

* Kaip sekasi *(pranc.).*

** Taigi, bjaurus *(pranc.).*

*** Liaukitės, nėra ko kvailioti tokiu metu *(pranc.).*

**** Užsičiaupk. Lipkit, lipkit, neimkit į galvą. Duokš bučkį, katyte *(pranc.).*

***** Eik tu, nenaudėli *(pranc.).*

****** Prakeikimas *(angl.).*

– Ogi štai ką, – Bebsė padarė išraiškingą gestą ir nepadoriai suparpė.

– O tavo mergytė? – paklausė Ronaldas.

– Nežinau, matyt, pasiklydo, – tarė Gi. – Man rodos, nusimuilino. Taip gera buvo ant laiptų, ir še tau! Aukščiau jos nėra. Et, baisus daiktas, juk šveicariukė. (-104)

10

Virš naktinio Lotynų kvartalo žemi raudoni debesys, oras drėgnas, tingus vėjelis dar užteškia vieną kitą lašą lietaus ant blausiai apšviesto lango, nešvarių stiklų, vienas jų įskilęs ir suklijuotas rausvo pleistro skiautele. Kiek aukščiau, po švininiais laštakais, miega susigūžę balandžiai, taipgi švininiai, sakytum pavyzdiniai laštakų galai. Apmūsojęs paralelepipedas su langu, prasmirdęs degtine ir vaškinėmis žvakėmis, drėgnais rūbais ir maisto atliekomis, vargana dirbtuvėlė, kur įsikūrę keramikė Bebsė ir muzikas Ronaldas, Klubo būstinė, pintos kėdės, išblukę gultai, ant grindų galiukai pieštukų ir vielos, pelėdos iškamša su išgedusia kakta, vulgarus bjaurus įrašas, sena nuklerkinta plokštelė, nepaliaujamas gergždimas-traškėjimas-džeržgimas, apgailėtinas saksofonas, kuris grojo kokį vakarą dvidešimt aštuntais ar dvidešimt devintais metais, būgštaudamas greito galo, pritariant mergaičių mokyklos mušamiesiems ir išgverusiam fortepijonui. Vis dėlto netrukus įsiterpė šaiži gitara, tarytum skelbdama, jog prasidės kažkas kita, ir staiga (Ronaldas kilstelėjo pirštą, perspėdamas visus) išsimušė kornetas, užtraukė dvi naujos temos natas, atsispyrė nuo jų lyg nuo tramplino. Bixas davė šuolį į pat

širdį, tylą nutvieskė aiškus piešinys, sakytum kas aidžiai trenkė antausį. Čia sueidami, čia išsiskirdami, lyg broliai grūmėsi du numirėliai, Bixas ir Eddie Langas (kuris iš tiesų vadinosi Salvatorė Masaras) žaidė sviediniu, *I'm coming, Virginia**, kur dabar palaidotas Bixas, pagalvojo Oliveira, o kur Eddie Langas, per kelias mylias viena nuo kitos jųdviejų nebūtys, tolimos ateities vakarą Paryžiuje stojusios prieš kita kitą su gitara ir kornetu, džinas prieš nedalią, džiazas.

– Čia gera. Šilta, tamsu.

– Tasai Bixas – atsakantis mulkis. Uždėk *Jazz me Blues***.

– Technikos poveikis menui, – tarė Ronaldas ir, sukišęs abi rankas į šūsnį plokštelių, ėmė žiūrinėti užrašus. – Tie švilpiai turėdavo vos trejetą minučių, iki atsirado ilgai grojančios plokštelės. O dabar ateina toks tipas kaip Stanas Getzas ir raitosi prieš mikrofoną dvidešimt penkias minutes, gali varyti kas tik šauna į galvą, visa, kas geriausia. Vargšas Bixas gaudavo tenkintis vienu solo, ir baigta; vos tik įsismagina – ačiū, gana. Toks prašymas iš proto gali išvaryti.

– Eik jau, – tarė Perikas. – Jis rašė sonetus, o ne odes, o apskritai nė velnio aš čia neišmanau. Atėjau tik dėl to, kad man nusibodo sėdėti namie prie Chuliano Mariaso, o jo dar galo nematyti. (-65)

11

Gregorovijus palaukė, kol jam įpils rusiškos degtinės, ir ėmė pamažu gurkšnoti iš stiklo. Ant židinio, kur Bebsė laikė nešvarias

---

* Aš ateinu, Virdžinija *(angl.)*.

** Pagrok man bliuzą *(angl.)*.

kojines ir alaus butelius, degė dvi žvakės. Gregorovijus žavėjosi žiūrėdamas pro pilną stiklą į atitrūkusias žvakių liepsneles, tokias nepažįstamas ir anachroniškas, kaip Bixo kornetas, tolydžio nardantis į kitą laiko plotmę. Jam trukdė Gi Mono pusbačiai – tasai snaudė ant sofos, o gal klausėsi užmerktomis akimis. Magė, įsikandusi cigaretę, atsisėdo ant grindų. Jos akyse pleveno žalių žvakių liepsnelės. Gregorovijus žiūrėjo į ją susižavėjęs, minėdamas vieną pavakarę Marlekso gatvėje, aukštą aukštą viaduką, debesis.

– Ta šviesa lygiai tokia pat kaip ir jūs, ji niekad nenurimsta, amžinai juda.

– Kaip Orasijo šešėlis, – tarė Magė. – Keista, jo nosis čia didėja, čia mažėja.

– Bebsė – šešėlių gaudytoja, – tarė Gregorovijus. – Mat, kai žmogus tiek minkai molį, tuos konkrečius šešėlius... Čia viskas lyg alsuoja, mezgasi nutrūkę ryšiai; pagelbsti muzika, degtinė, draugystė... Kad ir tie šešėliai ant karnizų. Kambarys turi plaučius, alsuoja. Taip, elektra eleatiška, sulaikė amžiams šešėlių žaismą. Dabar jie – tik dalis baldų ir veidų. Bet šičia priešingai... Tik pažvelkit į šį lipdinį, pažvelkit, kaip alsuoja jo šešėlis, kaip pūtuoja voliuta. Anksčiau žmogus gyveno nakties švelnume, grimzdėjo nakty, šnekučiavosi su ja be atvangos. Baimė, kokia prabanga vaizduotei...

Jis sunėrė rankas, atkišdamas nykščius; ant sienos išsižiojo šuo ir ėmė krutinti ausis. Magė nusijuokė. Tuomet Gregorovijus pradėjo klausinėti apie Montevidėją, šuo ūmai dingo nuo sienos, nes Osipas suabejojo, ar ji išties urugvajietė; Lesteris Youngas ir *Kansas City Six**. Cit... (Ronaldas su pirštu prie lūpų.)

---

* Kanzas Sičio sekstetas *(angl.)*.

– Baisiai keistas man vaizduojas Urugvajus. Montevidėjuje, ko gero, pilna varpinių, varpų, sulydytų po mūšių. Tik nesakykit, kad Montevidėjuj paupiuos nėra dideliausių driežų.

– Savaime suprantama, – tarė Magė. – Kaip tik jų pažiūrėti ir važiuoja žmonės autobusu į Positą.

– O Lautréamontas ar labai žinomas Montevidėjuje?

– Lautréamontas? – pakartojo Magė.

Gregorovijus atsiduso ir sriubtelėjo degtinės. Lesteris Youngas, saksas tenoras, Dickie Welsas, trombonas, Joe Bushkinas, fortepijonas, Billas Colemanas, triūba, Johnas Simmonsas, kontrabosas, Joe Jonesas, mušamieji. *Four O'Clock Drag.* Taip, dideliausi driežai, trombonai upės pakrantėje, išdriki bliuzai, veikiausiai *drag* reiškia laiko driežas, išdrikęs be galo nuo pat ketvirtos valandos ryto. O gal visai kas kita. „Ak, Lautréamontas, – ūmai prisiminusi, tarė Magė, – taip, man rodos, labai žinomas."

– Jis urugvajietis, nors ir nepanašu.

– Nepanašu, – pasiteisino Magė.

– Po teisybei Lautréamontas... Tik va, Ronaldas pyksta, uždėjo vieną savo stabukų. Gaila, bet teks nutilti. Kalbėkim pašnibždomis, ir jūs papasakosit man apie Montevidėją.

– *Ah, merde alors**, – įsiutęs žvilgtelėjo į juos Etjenas.

Vibrofonas virpėjo ore, klaidžiojo nežinomais laiptais, šokinėjo per pakopą, per penkias, rodėsi pačiame viršuje, Lionelas Hamptonas liūliavo *Save it pretty mamma***, šokčiojo, griuvinėjo, klaidžiojo tarp stiklų, sukosi ant galų pirštų, žaibiškos konsteliacijos, penkios žvaigždės, trys žvaigždės, dešimt žvaigždžių, gesino jas pusbačio galu, lingavo, svaiginamu greičiu sukdamas rankoje japonišką skėtį, ir visas orkestras peršoko prie finalo,

---

* Ak, velniai griebtų *(pranc.)*.

** Gelbėk, gražuole *(angl.)*.

užkriokė triūba, žemė, grįžimas žemėn, lyno akrobatas ant grindų, *finibus*, baigta. Per Magę Gregorovijus girdėjo šnabždant *Montevidėjas*, gal sužinos pagaliau šį tą daugiau apie ją, apie jos vaikystę, ar iš tiesų ji vardu Liusija, kaip ir Mimi, jis buvo tiek prisisprogęs degtinės, kad naktis jau rodėsi kilniaširdė, viskas žadėjo jam ištikimybę ir viltį, Gi Mono parietė kojas, smailūs jo pusbačiai jau nebesmigo Gregorovijui į užpakalį, Magė vos vos rėmėsi į jį, jis gosliai jautė jos kūno šilumą, jautė, kaip ji kruta kalbėdama ir klausydamasi muzikos. Matė primerktomis akimis kertę, kur Ronaldas su Vongu rinkosi ir dėjo plokšteles, matė Oliveirą ir Bebsę, kurie sėdėjo ant grindų, atsikolę į eskimišką kailį, prismeigtą prie sienos, matė Orasiją ritmiškai linguojant tabako dūmuose, Bebsę, nugaluotą nuo degtinės ir buto nuomos, ir dažų, nusilupusių nuo sienos trim šimtais laipsnių, melsva spalva skaidėsi gelsvais rombais, koktu buvo žiūrėti. Dūmuose be žado krutėjo Oliveiros lūpos, jis kalbėjo sau vienas su praeitim, su kažin kuo, kas nejučia suko Gregorovijui vidurius, nežinia kodėl, gal dėl to, kad Orasijas tyčia dėjosi čia nesąs, netrukdė žaisti su Mage, tačiau buvo čia pat, be žado krutino lūpas, pro džiazą ir dūmus kalbėjo su Mage, juokėsi širdy iš to jų Lautréamonto ir to jų Montevidėjo. (-136)

12

Gregorovijus mėgo Klubo susibūrimus, nes iš tiesų tai buvo anaiptol ne klubas, o tai, kas atitiko geriausią jo nuomonę šiuo klausimu. Mėgo Ronaldą už anarchiškumą, už Bebsę, už tai, kad juodu stropiai žudo save, patys to nepastebėdami, įsigilinę į Car-

son McCullers, Millerį, Raymondą Queneau, į džiazą, tą kuklią išsivadavimo priemonę, patikėję be jokių išlygų, jog abudu žuvę menui. Mėgo jis – jeigu taip galima pasakyti – Orasiją Oliveirą, su kuriuo buvo susiję persekiojimo ryšiais, tai yra Gregorovijus, vos susitikęs, imdavo nekęsti Oliveiros, nors visada nejučiomis jo ieškodavo, o Orasijui patiko pigios paslaptys, kuriomis Gregorovijus gaubė savo kilmę ir gyvenseną, mėgavosi jis ir tuo, jog tas įsimylėjęs Magę ir mano, kad jis to nenuvokia; tas abipusis potraukis ir atostūmis savotiškai panėšėjo į bulių kovą, kuri, šiaip ar taip, buvo viena iš priemonių Klubo sambūriams pateisinti. Jie nėrėsi iš kailio, dėdamiesi intelektualais, prasimanydami ištisas serijas aliuzijų, kurios Magę varė į neviltį, o Bebsę – į pasiutimą, jiems ganėdavo probėgšmais paminėti kokį nieką, kaip štai dabar, kai Gregorovijus vos pagalvojo, kad juodu su Orasiju beviltiškai lenktyniauja, tučtuojau vienas jų užsiminė apie dangaus šunį, *I fled Him** ir t. t., o kitas (Magei bežiūrint į juos su savotiškai nuolankia neviltim) jau varė: „išlėkiau taip aukštai, taip aukštai, jog jį sumedžiojau“**, ir galiausiai abudu pratrūko juoktis patys iš savęs, bet buvo jau per vėlu, nes Orasijas pasidygėjo tuo asociatyvinės atminties ekshibicionizmu, o ir Gregorovijui pasirodė, jog tą pasidygėjimą jis sužadino savo aistra asociacijoms, ir abudu, jausdamiesi lyg sąmokslininkai, suirzę liovėsi kvailioję, bet po dviejų minučių vėl pradėjo viską iš naujo, ir šitaip, beje, vykdavo Klubo sueigos.

– Retai kada man taip nesiseka gerti, – tarė Gregorovijus, pildamas degtinės. – Liusija, jūs pasakojot, man apie savo vaikystę. Įsivaizduoju, kaip išrodėt upės pakrantėje, su kasytėmis, rau-

* Aš bėgau nuo Jo *(angl.)*. Iš anglų poeto Francis Thompson (1859–1907) eilėraščio *The Hound of Heaven.*

** Eilutė iš ispanų poeto San Juan de la Cruz (1542–1591).

donskruostė, lygiai tokia pat kaip mano tėvynainės iš Transilvanijos, dar neišbalintos to prakeikto Liutecijos klimato.

– Liutecijos? – paklausė Magė.

Gregorovijus atsiduso. Ir ėmė aiškinti, o Magė klausėsi nuolankiai ir atidžiai, kaip visada kad klausydavosi, kol kas kita patraukdavo dėmesį ir ją išvaduodavo nuo aiškinimų. Ronaldas kaip tik paleido seną Hawkinso plokštelę, ir Magę pagavo apmaudas, nes dabar jau nebegalėjo dorai klausytis muzikos, be to, ir aiškinimai buvo ne tokie, kokių ji geidė, – kad būtų it glamonė, kad užimtų kvapą, kaip, galimas daiktas, užima kvapą Hawkinsas, prieš kartodamas tą pačią melodiją, ir kaip jai užima kvapą, kai Orasijas teikiasi nuodugniai išaiškinti mįslingas eiles, beregint apsigaubiančias kitokiu, pasakišku mįslingumu, kuriame, jei Liutecijos kilmę būtų aiškinęs ne Gregorovijus, o Oliveira, palaimingai susilietų draugėn viskas: ir Hawkinso muzika, ir Liutecija, ir žalių žvakių liepsnelės, ir maloni glamonė, ir užimtas kvapas – vienintelė neginčijama tikrovė, palyginama nebent su Rokamaduru ar Orasijo lūpomis, ar kartais su Mozarto *adagio,* kurio jau nebeįmanoma klausytis – tokia nusidėvėjusi plokštelė.

– Nebūkite tokia... – nuolankiai tarė Gregorovijus. – Nieko daugiau man nereikia, tik geriau pažinti jūsų gyvenimą, tai, kas sudaro jūsų esmę, kas dangstosi įvairiomis kaukėmis.

– Gyvenimą... – tarė Magė. – Nė girta nemokėčiau papasakoti. Ir ne ką geriau mane pažintumėt, jei papasakočiau, tarkim, vaikystę. Beje, vaikystės aš ir neturėjau.

– Kaip ir aš. Hercegovinoj.

– O aš Montevidėjuj. Noriu kai ką jums pasakyti, kartais sapnuoju pradinę mokyklą, ir taip baisu man pasidaro, kad imu rėkti ir pabundu. O kai man buvo penkiolika... Ar jums buvo kada penkiolika metų?

– Regis, buvo, – netvirtai tarė Gregorovijus.

– O man buvo, tokiuose namuose, kur vidiniame kieme pristatyta gėlių vazonų, pamenu, ten tėtė gurkšnodavo matę, sklaidydamas pornografinius žurnalus. Ar jus kada atlanko tėvas? Atleiskit, norėjau pasakyti: tėvo šmėkla?

– Ne, veikiau mama, – tarė Gregorovijus. – Ypač toji, kur iš Glazgo. Mama iš Glazgo kartais atlanko, bet ne kaip šmėkla. Sakytum toks drėgnas prisiminimas, ir tiek. Pražūva, kai tik išgeriu Alkos selterio. Ir labai greitai. Vadinas, jūs...

– Et, – numojo Magė. – Tai ši muzika, šios žalios žvakės, Orasijas ana ten kertėje nelyginant indėnas. Kuriems galams pasakoti, kaip mane kas atlanko? Štai prieš kelias dienas sėdžiu namie, laukiu Orasijo, jau vėlus vakaras, taigi sėdžiu prie lovos, o lauke lyja, daugmaž kaip šioje plokštelėje. Taip, daugmaž kaip šioje plokštelėje, na, žiūriu į lovą ir laukiu Orasijo, o antklodė kažin kaip keistai užtiesta, ir staiga matau tėtę – guli įsikniaubęs, kaip paprastai kad gulėdavo, kai pareidavo girtas ir griūdavo miegoti. Matyti kojos, ranka, priglausta prie krūtinės. Juntu, kaip plaukai stojasi piestu, kaip iš gerklės veržiasi riksmas, na, žinot, kas būna žmogui tokiu atveju, turbūt ir jums kada yra buvę baisu. Pulčiau bėgti, bet durys taip toli, pačiam koridoriaus gale, o ten kiti koridoriai, durys atrodo vis toliau ir toliau, ir staiga rausva antklodė atsikloja, girdžiu tėtę knarkiant, tuoj pasirodys ranka, akys, o paskui nosis, nuknabusi it kablys, et, kam čia pasakoti, neverta, galiausiai kad suriksiu, atbėgo kaimynė iš apačios, užplikė man arbatos, o paskui Orasijas išvadino mane isterike.

Gregorovijus paglostė Magei plaukus ir ji palenkė galvą. „Jau, – tarė sau Oliveira, modamas ranka į Dizzy Gillespie triukus ant aukščiausiuos trapecijos be apsauginio tinklo. – Jau, taip ir turėjo būti. Iš proto kraustosi dėl tos moteriškės ir vis-

12

ką išsako jai dešimčia pirštų. Viskas kartojasi. Taikomės prie nuvalkiotų štampų, kaip mulkiai mokomės puikiausiai žinomų vaidmenų. Bet juk čia aš glostau jai plaukus, o ji man pasakoja savo La Platos sagas, gaila Magės, reikia vestis namo, visi jau apgirtę, reikia švelniai paguldyti, nuvilkti suknelę, iš palengvo, palengvėle atsegam kiekvieną sagą, atitraukiam kiekvieną užtrauktuką, o ji nenori, nori, nenori, spiriasi, dangstosi veidą rankomis, verkia, apkabina mus, lyg siūlydama kažką dieviška, padeda numauti kelnaites, nuspiria batuką, sakytum priešindamasi, bet tik sukiršina mus be saiko, ak, bjauru, bjauru. Teks duoti tau per snukį, Osipai Gregorovijau, vargšas mano drauge, be jokio noro, bet ir be gailesčio, lygiai taip pat kaip groja Dizzy, be gailesčio, be jokio noro, absoliučiai be jokio noro, lygiai taip pat kaip groja Dizzy.“

– Koktu, – tarė Oliveira. – Nuimk tą sumautą plokštelę. Niekad daugiau nebevaikščiosiu į Klubą, jei reikia klausytis tos dresuotos beždžionės.

– Ponui nepatinka bibopas, – sarkastiškai tarė Ronaldas. – Luktelk, tuoj uždėsim ką nors iš Paulo Whitemano.

– Siūlau kompromisą, – tarė Etjenas, – kaip ir per kiekvieną balsavimą, Ronaldai, širduk, paklausykim Bessie Smith, balandėlės bronziniame narvelyje.

Ronaldas su Bebse pratrūko juoktis, tik nežinia kodėl, ir Ronaldas įniko raustis senų plokštelių šūsnyje. Adata traškėjo baisiausiai, rodos, skverbėsi kas pro gumulų gumulus vatos nuo balso iki ausų, Bebsė dainavo užrišta burna nešvarių skalbinių pintinėje, balsas ėjo vis duslyn, lipo prie skudurų, skambėjo be jokio pykčio ir meldimo, *I wanna be somebody's baby doll**, graibstėsi vilties, balsas gatvių sankryžoje, balsas iš senučių

* Noriu būti kieno nors žaisleliu *(angl.)*.

namo, *to be somebody's baby doll*, vis su didesniu užsidegimu ir įkarščiu, jau stenantis *I wanna be somebody's baby doll*...

Nusidegindamas lūpas degtine, Oliveira apsikabino Bebsę per pečius, atsirėmė į patogų jos kūną. „Tarpininkai", – pagalvojo, švelniai grimzdamas į tabako rūmus. Bessie balsas tįso prie pabaigos, paskui Ronaldas apvertė bakelitinę (kažin, ar išties bakelitinę) plokštelę, ir tos sunaudotos medžiagos gabale balažin kelintą kartą atgimė *Empty Bed Blues**, trečiojo dešimtmečio vakaras kažkokiame Jungtinių Valstijų kampelyje, Ronaldas užsimerkė ir, įrėmęs rankas sau į kelius, ėmė nežymiai mušti pirštais į taktą. Vongas su Etjenu irgi užsimerkė, kambary buvo prieblanda, girdėjosi vien, kaip adata girgždėdama brėžia seną plokštelę, Oliveirai sunku buvo patikėti, kad viskas vyksta iš tikrųjų. Kodėl šičia, kodėl Klubas, kam tos kvailos ceremonijos, kodėl toks buvo tas bliuzas, kai jį dainavo Bessie? „Tarpininkai", – pagalvojo jis vėl, linguodamas drauge su Bebse, kuri girta girtutėlė verkė klausydamasi Bessie, virpčiojo pagal ritmą, gniaužė savy raudą, kad niekuo gyvu nenutoltų nuo to bliuzo apie tuščią lovą, rytojaus dieną purvini batai, nemokėta nuoma, senatvės baimė, peleninio rytmečio atvaizdas veidrodyje prie lovos kojūgalio, bliuzai, begalinis gyvenimo maudulys. „Tarpininkai, vieną nerealybę rodo mums kaip visiškai kitą, nelyginant paveikslų šventieji, rodo pirštu į tariamą dangų. Negalimas daiktas, kad viskas išties egzistuoja, kad iš tikrųjų esame šičia, kad aš esu kažkas, vardu Orasijas. Ta šmėkla šičia, tas gyvas balsas, nors pati negrė žuvo autokatastrofoje prieš dvidešimt metų: nesamos grandinės grandys, kaipgi mes dar laikomės šičia, kaipgi sėdime susibūrę šį vakarą, jei nesam iliuzijų, priimtų ir pripažintų taisyklių žaismo auka, malka kortų bepročio rankose..."

---

* Bliuzas apie tuščią lovą *(angl.)*.

– Neverk, – sušnibždėjo Bebsei į ausį Oliveira. – Neverk, Bebse, visa tai netiesa.

– Ak, tiesa, tiesa, – tarė Bebsė, šluostydamasi nosį. – Ak, gryna tiesa.

– Galėtų būti, – tarė Oliveira, bučiuodamas jai į skruostą, – bet nėra.

– Kaip ir tie šešėliai, – tarė Bebsė, rydama ašaras ir vedžiodama ranką į šalis, – ir taip liūdna, Orasijau, nes viskas taip gražu.

O ar visa tai – Bessie dainos, Colemano Hawkinso griaudėjimas – nėra paprasčiausia iliuzija ar dar kažkas baisesnio: kitų iliuzijų iliuzija, grandinė, svaiginamu greičiu šliaužianti atgal, link beždžionės, pirmąją pasaulio dieną žvelgiančios į vandenį? Tačiau Bebsė verkė, Bebsė sakė: „Ak, tiesa, tiesa", ir Oliveira, irgi mažumą apgirtęs, suprato, jog tai tiesa, kad Bessie ir Hawkinsas – iliuzijos, nes tiktai iliuzijos turi galią veikti savo sekėjus, iliuzijas, bet anaiptol ne tiesas. Buvo dar kas kita, buvo tarpininkavimas, per tas iliuzijas buvo įmanoma pasiekti tam tikrą plotmę, neįsivaizduojamą sritį, apie kurią nevalia galvoti, nes mintis beregint sunaikina ją, vos tik ima brėžti jos ribas. Kažkokia ranka iš dūmų vedė jį už rankos, stūmė kažkur apačion, jei apskritai būta kokios apačios, rodė centrą, jei apskritai būta tokio centro, teigė tą centrą esant skrandyje, kame švelniai krištoliniais burbulais virė degtinė, jautė tai, ką kita iliuzija, be galo įstabi ir beviltiška, tam tikru metu pavadino nemirtingumu. Užsimerkęs tarė sau, kad jei menkas jų ritualas sugebėjo taip išmušt jį iš vėžių tikrojo centro link, išmušti iš vėžių nesuvokiamo centro link, tai gal dar ne viskas prarasta, gal kitą kokį kartą kitokiomis aplinkybėmis po kelių bandymų pavyktų pasiekti tikslą. Tačiau kokį tikslą ir kam? Buvo pernelyg girtas, kad susikurtų bent darbinę hipotezę, kad nors miglotai suvoktų, koks kelias yra įmanomas. Nebuvo toks girtas, kad nustotų logiškai

mąstyti, o tų menkų mąstymo išgalių pakako suprasti, jog tolsta be paliovos nuo kažin ko nepaprastai tolimo, nepaprastai brangaus, idant pro tą svaiginamai palankią miglą pasirodytų degtinė-migla, Magė-migla, Bessie Smith-migla. Akyse pasiutišku greičiu ėmė suktis žali žiedai, lankai, ir jis atsimerkė. Paprastai po tų plokštelių darosi šleikštu. (-106)

13

Įsisupęs į dūmus, Ronaldas leido plokštelę po plokštelės, veik nepaisydamas kitų nuomonės, retkarčiais nuo grindų pasikeldavo Bebsė: panaršo senų, 78 apsisukimų, plokštelių šūsnyje, pasirenka penkias šešias ir padeda po ranka Ronaldui, o tas palinksta į priekį ir glosto Bebsę, kuri atsisuka juokdamasi ir sėda jam ant kelių, bet tik akimirkai – Ronaldas norėjo ramiai išklausyti *Don't play me cheap.*

Sečmas dainavo:

Don't you play me cheap
*Because I look so meek**,

o Bebsė raitėsi ant Ronaldo kelių, sudirgusi nuo Satchmo dainavimo, tema buvo ganėtinai banali, tinkama tokioms išdaigoms, kurias Ronaldas būtų iškart nutraukęs, jei Satchmas būtų dainavęs *Yellow Dog Blues,* be to, iš burnos Bebsei į pakaušį tvoskė klaikiai kvaitinantis mišrus degtinės ir raugintų kopūstų kva-

* Be reikalo tu vaidini, – aš tik atrodau romus *(angl.).*

pas. Iš savo aukštos sakyklos, sėdėdama pačiam viršuj piramidės iš dūmų ir muzikos, ir degtinės, ir raugintų kopūstų, ir Ronaldo rankų, kurios leido judėti į priekį ir atgal, limpančiomis akimis Bebsė maloningai žvelgė apačion – matė ant grindų Oliveirą, nugara atsirėmusį į eskimišką kailį, pakabintą ant sienos, jis rūkė girtai girtas apmaudo ir kartėlio apniauktu Pietų amerikiečio veidu, retkarčiais šypsojo, užsitraukęs dūmą, Oliveiros lūpos, kurių Bebsė taip geidė kitados (tik ne dabar), tolydžio trūkčiojo, bet visas veidas atrodė bejausmis, lyg nuplautas. Kad ir kaip patiko džiazas Oliveirai, jis niekad taip neįsitraukdavo, kaip Ronaldas, viskas jam buvo bloga ar gera, *hot* ar *cool*, juoda ar balta, sena ar nauja, Čikaga ar Naujasis Orleanas, tik ne grynas džiazas, tik ne tai, kas šią akimirką buvo Satchmas, Ronaldas ir Bebsė, *Baby don't you play me cheap because I look so meek,* o paskui triūbos šauksmas, geltonas falas perrėžia orą ir mėgaujasi maršais ir kontrmaršais, pagaliau trys finalinės kylančios natos, gryno aukso įtaigumo, tobula pauzė, kurioje vieną nepakenčiamą akimirką virpa svingo pasaulis, ir staiga – įtampos išsiveržimas, šaunąs aukštyn ir krintąs it fejerverkas meilės naktį. Ronaldo ranka švelniai – glamonėja Bebsės kaklą, ir traška adata, sukantis plokštelei, ir tyla, kiekvienos tikros muzikos tyla, iš lėto knojasi nuo sienų, lenda iš po sofos, veriasi kaip lūpos ar pumpurai.

– *Ça alors**, – tarė Etjenas.

– Taigi, didžioji Armstrongo epocha, – tarė Ronaldas, žiūrinėdamas Bebsės atrinktas plokšteles. – Kažkas panašaus į Picasso gigantizmo periodą, kitais žodžiais tariant. O šiandien kas? Dvi didelės kiaulės. Kai pagalvoji, kad gydytojai laužo galvas dėl žmonių atjauninimo... Tie ir šiaip jau gadins mums kraują dar dvidešimt metų, pamatysi.

* Tai bent *(pranc.)*.

– Tik ne mums, – tarė Etjenas, – mes jiems kirtom smūgį pačiu laiku, ir Dieve duok, kad ir man taip užkirstų, kai išmuš mano valanda.

– Išmuš valanda... Niekus paistai, vaike, – nusižiovavo Oliveira. – O kad kirtom jiems malonės smūgį, tas teisybė. Užgavom rože, užuot paleidę kulką, kitaip sakant. Palieka vien rutina ir kalkė. Kai pagalvoji, jog dabar Armstrongas pirmąkart nuvažiavo į Buenos Aires... Turbūt neįsivaizduoji, kiek ten susirinks tūkstančių kretinų, kurie šventai tikės, jog klausosi dievaižin kokio stebuklo, o Satchmas griebiasi tų pačių triukų kaip ir senas boksininkas, kai nori išsilenkti smūgio, jis pavargęs ir susmulkėjęs, ir jam nusispjaut, ką jis daro, tas rutinierius, o visgi kai kurie seni gerbiami bičiuliai, kurie prieš dvidešimt metų užsikimšdavo ausis, kai jiems užleisdavai *Mahogany Hall Stomp**, dabar nesigaili pinigo, kad tik gautų pasmaguriauti tais atkaitais. Visa mano šalis – grynas atkaitas, reikia pripažinti, nors ir su meile.

– Pradedant tavimi, – tarė Perikas, kilstelėdamas galvą nuo žodyno. – Juk atvažiavai čia kaip ir kiti tavo tėvynainiai, kurie lekia į Paryžių ugdytis jausmų. Bent jau Ispanijoj žmonės to mokosi bordeliuose ir bulių kovose, bičiuli.

– Ir su kunigaikštiene de Pardo Basan, – vėl nusižiovavo Oliveira. – O dėl kita ko – tavo teisybė, vaike. O žinai, kur dabar man derėtų būti? Lošti kortomis su Traveleriu. Tiesa, tu jo nepažįsti. O apskritai, ką tu pažįsti? Ir ką tu žinai? Ką čia kalbėti! (-115)

---

* Raudonmedžio salės stompas *(angl.)*.

14

Jis pasikėlė iš kertės, kur sėdėjo, pastatė koją ant grindų sklypelio, pirma įdėmiai jį apžiūrėjęs, tarsi būtų reikėję tam tyčia parinkti atitinkamą vietą kojai pastatyti, paskui taip pat atsargiai atkišo kitą ir per porą metrų nuo Ronaldo ir Bebsės ėmė iš lėto tūptis, kol galiausiai suvis atsisėdo ant grindų.

– Lyja, – tarė Vongas, pirštu durdamas link mansardos langučio.

Lėta ranka išsklaidęs dūmų debesį, Oliveira įsistebeilijo į Vongą su draugišku prielankumu.

– Laimė, kad bent vienam atėjo galvon pasilikti jūros lygyje, o šiaip kur pažvelgsi – visur vien batai ir keliai. Kur tavo stiklas, bičiuli?

– Štai čia, – tarė Vongas.

Pamažu išaiškėjo, kad jo stiklas pilnas ir po ranka. Pradėjo ragauti, ir Ronaldas pavaišino visus Johnu Coltrane'u, Perikas net prunkštelėjo pasipiktinęs. O paskui Sidney Bitchetu, Paryžiaus merengo* laikų, lyg ir lengvu pasišaipymu iš ispanomanų.

– Ar tiesa, kad jūs rašote knygą apie kankinimus?

– O, ne visiškai taip, – tarė Vongas.

– Tai ką gi?

– Matot, kinai visad saviškai suprasdavo meną.

– Žinau, juk visi esam skaitę kiną Mirbo. Ar tiesa, kad turit nuotraukų iš 1920 metų kankinimų Pekine ar kažką panašaus?

– O ne, – nusišypsojo Vongas. – Labai išblukusios, neverta nė rodyti.

– Ar tiesa, kad pačią baisiausią nešiojatės portfelyje?

– O ne, – tarė Vongas.

---

* Šokis, kilęs iš Dominikos salos.

– Ir kad rodėt ją kavinėje moterims?

– Jos taip prašė, – tarė Vongas. – Visa bėda, kad ničnieko nesuprato.

– Nagi, parodykit, – tarė Oliveira, atkišdamas ranką.

Vongas šypsodamas įsistebeilijo į jo delną. Oliveira buvo pernelyg girtas, kad ilgai reikalautų. Gurkštelėjo degtinės ir pasivertė. Jo delne radosi keturlinkas popieriaus lakštas. Vongas šypsojo Češyro katino šypsena ir saviškai linkčiojo pro dūmus. Mietas buvo kokių dviejų metrų aukščio, bet mietų buvo aštuoni, tik čia buvo tas pats mietas, aštuonis kartus atsikartojantis keturiose serijose dvigubų nuotraukų, į kurias reikėjo žiūrėti iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią, mietas buvo lygiai toks pat visur, nebent skyrėsi truputį dėl nevienodo fokuso, kitoniškai atrodė pasmerktasis, pririštas prie mieto, žiūrovų veidai (po kairei buvo moteris) ir budelio padėtis – jis stovėjo kiek atstu po kairei, kad būtų patogiau fotografui, kokiam Šiaurės Amerikos ar Danijos etnologui, kuris turėjo gerą ranką, bet trečiojo dešimtmečio kodaką, nes momentinės nuotraukos buvo prastos, tad, be antros nuotraukos, kurioje užfiksuota akimirka, kada burtais parinktas peilis sminga dešinėn ausin ir aiškiai matyti nuogas kūnas, kitos – gal dėl kraujo, užliejusio kūną, gal dėl blogos kokybės filmo ar ryškalų – buvo gana bjaurios, ypač pradedant ketvirta, kurioje pasmerktasis panėšėjo į juosvą masę su pražiota burna ir labai balta ranka, trys paskutinės faktiškai buvo vienodos, skyrėsi nebent budelio poza – šeštojoje jis linksojo prie maišo su peiliais, traukė, koks paklius (bet, ko gero, sukčiavo, nes jeigu būtų pradėjęs nuo gilių žaizdų...), ir, įdėmiau įsižiūrėjęs, aiškiai matei, jog kankinamasis tebegyvas: viena koja, nors ir stipriai priveržta virvėmis, pakrypusi į šalį, galva atlošta, burna vis dar pravira, žemė, veikiausiai pagal kinų mandagumo reikalavimus, nuberta storu pjuvenų sluoksniu, nes klanas nė

kiek nesiplėtė, priešingai, sudarė taisyklingą apskritimą aplink mietą. „Septinta – sprendžiamoji“, – Vongo balsas sklido iš toliausių tolių pro degtinę ir dūmus, reikėjo sukaupti visą dėmesį, nes kraujas žliaugė iš abiejų medalionų, giliai išpjautų aplink spenelius (tada, kai buvo daroma antra ir trečia nuotrauka), bet matei, jog septintojoje smogtas galutinis smūgis, nes kojos, kiek prasižergusios ligi tol, atrodė kitaip, o prisikišęs nuotrauką prie akių, matei, jog kitaip atrodo ne tiek kojos, kiek tarpukojis: vietoj nešvarios dėmės, juoduojančios pirmoje nuotraukoje, radosi lyg ir aptulžusi sprogymė, tarytum išžagintos mergaitės lytis, iš kurios pliaupė kraujas. Ir jei Vongas nevertino aštuntos nuotraukos, tai tikriausiai turėjo racijos, nes pasmerktasis buvo jau nebegyvas, – gyvam žmogui galva šitaip niekad nenusvyra į šalį. „Mano žiniomis, visa operacija truko pusantros valandos“, – ceremoningai pareiškė Vongas. Juoda odinė piniginė išsižiojo dūmuose lyg mažytis krokodiliukas ir prarijo keturlinką lakštą. „Savaime suprantama, dabar Pekinas jau nebe toks, koks buvo anksčiau. Deja, galiu parodyti vien tokį palyginti primityvų dalykėlį, bet kitokių dokumentų nevalia nešiotis kišenėje, be aiškinimų, tam tikrų paslapčių atskleidimo jų nepermanysi...“ Balsas sklido iš tokių tolių, jog atrodė tarsi regėtų vaizdų tąsa, kokio mokslininko ceremoningai dėstoma glosa. Lyg išplaukdamas iš viso, kas matyta, ar užgoždamas viską, Didysis Billas Broonzy's užtraukė *See, see, rider**, kaip paprastai, nesutaikomų mastų dalykai liejosi draugėn, groteskiškas koliažas, kurį reikėjo suderinti su degtine ir Kanto kategorijomis, tais raminamaisiais, veiksmingais vaistais nuo bet kokio pernelyg staigaus tikrovės krešėjimo. Arba, mažne kaip paprastai, užsimerkti ir trauktis atgal į miglotą pasaulį kokios kitos nakties, su atidžia ištrauktos

* Štai pažiūrėk, raiteli *(angl.)*.

ir praplėštos malkos. *See, see, rider,* dainavo Didysis Billas, dar vienas numirėlis, *see what you have done**. (-114)

15

Tad buvo savaime suprantama, kad jis prisiminė aną vakarą prie Sen Marteno kanalo, gautą pasiūlymą (už 1000 frankų) pažiūrėti filmą vieno šveicaro gydytojo bute. Niekai, karo metais vienas Ašies operatorius ištaikęs progą ir kuo detaliausiai nufilmavęs pakorimą. Iš viso dvi juostos, savaime aišku, nebylios. Bet užtat nuostabūs kadrai, bent taip jam tvirtino. Užsimokėti galėsiąs išeidamas.

Tą akimirką, kai dar galėjo apsispręsti, atsisakyti ir išeiti iš kavinės su Haičio negriuke, šveicaro gydytojo draugo drauguže, jis spėjo įsivaizduoti visą sceną ir pasijusti – kaipgi kitaip! – aukos kailyje. Kad karia, pasakytų koksai žmogus, tiek jau to, neverta nė burnos tuščiai aušinti, bet jei tasai žmogus žinotų (ir dar įjaudrintas protas išpūstų tą mintį), jog kiekvieną jo grimasą, kiekvieną timptelėjimą registruos kamera ateities diletantų pasimėgavimui... „Kad ir kiek man tai kainuotų, niekad nepasidarysiu toks abejingas kaip Etjenas, – pagalvojo Oliveira. – Tiesiog aš nepripažįstu tos negirdėtos idėjos, kad žmogus sutvertas kam kitam. Vadinas, aišku... Bet kokios menkos mūsų priemonės išsigauti iš duobės, į kurią įsmukom!“ Blogiausia, jog taip šaltai žiūrėjo į Vongo nuotraukas tik dėl to, kad kankinamasis buvo ne jo tėvas, jau nekalbant apie tai, kad po kiniškos egzekucijos Pekine praslinko keturiasdešimt metų.

---

* Pažiūrėk, ką tu padarei *(angl.)*.

15

– Matai, – tarė Oliveira Bebsei, kuri sugrįžo atgal, susiriejusi su Ronaldu, nes tas spyrėsi žūtbūt klausytis Ma Rainey'o, o apie Fetzą Wallerį nenorėjo nė kalbėti. – Stačiai protas neneša, kad įmanoma būti tokiam galvijui. Įdomu, ką manė apie tai Kristus, prieš guldamas į lovą? Tik pradėjus šypsotis, burna gali pavirsti gauruotu voru.

– Ak, – tarė Bebsė. – Tik ne *delirium tremens**. Per anksti.

– Viskas paviršutiniška, vaikeli, viskas epi-der-miš-ka. Žinai, vaikas būdamas, aš pjoviausi su senėm, na, su tetom ir pusseserėm, visu tuo genealoginiu šiukšlynu, ir žinai dėl ko? Tai va, daugiausia dėl visokių kvailysčių, bet ir dėl to, kad toms ponioms kokia netektis, jų žodžiais tariant, kiekvienas kojų pakratymas kaimynystėj atrodo daug svarbesnis įvykis nei karas, nei žemės drebėjimas, kuris nušluoja dešimtį tūkstančių žmonių, nei bet kokia kita nelaimė. Žmonės išties kretinai, bet tokie kretinai, jog sunku patikėti, Bebse, nes perskaito visą Platoną, visus šventuosius Bažnyčios tėvus, visus klasikus, visus aliai vieną, sužino viską, kas privalu žinoti apie visa, kas pažinu, ir štai tada nusmunka į tokią kretinizmo bedugnę, jog įmanydami griebtų už skaros vargšę neišsilavinusią motiną ir imtų piktintis, jog toji sielvartauja pasimirus kokiam vargetai kaimynui ar kokiai devintos eilės giminaitei. Ir štai jis pasakoja jai apie žemės drebėjimą Bab al Mandebe arba apie puolimą Vardaro Ingo fronte ir mano, jog vargšelė pradės abstrakčiai sielvartauti dėl trijų iraniečių divizijų žuvimo...

– *Take it easy,* – tarė Bebsė. – *Have a drink, sonny, and don't be such a murder to me.***

– O svarbiausia iš tikrųjų yra tai, ko neregi akys... Sakyk man, kuriems velniams mes kvaršinam galvas senėms su jų

---

* Baltoji karštinė *(lot.)*.

** Neimk į galvą. Išgerk vaikeli, ir nekankink manęs *(angl.)*.

kvailu puritonišku nesubrendimu? Na ir nusitašiau, brolau. Einu namo.

Bet sunku buvo atsiplėšti nuo tokio šilto eskimiško kailio, atplėšti akis nuo Gregorovijaus, įsigilinusio į sentimentalų interviu su Mage, – stebėjo juos iš tolo, beveik abejingai. Stengdamasis išsivaduoti (lyg pešamas senas sudžiūvęs gaidys, kuris kovoja kaip jaunas patinas, koks buvo kadaise), lengviau atsiduso, pažinęs *Blue Interlude**, plokštelę, kitados turėtą Buenos Airėse. Jau nebeprisiminė, kas iš viso grojo tame orkestre, tik žinojo, kad ten buvo Benis Carteris ir, galimas daiktas, Chuckas Berry's, ir štai dabar, klausydamasis tobulai paprasto Teddy Wilsono solo, nusprendė, jog geriausia pasėdėti iki galo, kol išgros visas plokšteles. Juk Vongas sakė, kad lyja, lijo kiaurą dieną. Veikiausiai dainavo Chuckas Berry's, jei ne pats Hawkinsas, be ne, ne Hawkinsas. „Sunku patikėt, kaip mes dvasiškai menkstam, – pagalvojo Oliveira, žiūrėdamas į Magę, kuri žiūrėjo į Gregorovijų, kuris žiūrėjo į tolį. – Nusirisim iki to, kad imsim vaikščioti į Mazarinio biblioteką, daryt užrašus apie mandragoras, apie bantu genties antkaklius arba manikiūro žirklučių lyginamąją istoriją." Įsivaizduoti niekučių repertuarą, jų atradimo ir galutinio pažinimo studijavimą. Manikiūro žirklučių istoriją, porą tūkstančių knygų, kad įsimintum, jog iki 1675 metų šis įrankis niekur neminimas. Ir staiga Moguncijoje kažkas nupiešia moterį, besikarpančią nagus. Ne žirklutėmis, bet užtat panašiu įnagiu. XVIII amžiuje toksai Filipas Mekinis užpatentuoja Baltimorėje pirmąsias spyruoklines žirklutes: problema išspręsta, pirštai pakankamai stiprūs, kad nukarpytų kojų nagus, neįtikimai suragėjusius, o žirklutės atsidaro automatiškai. Penki šimtai kortelių, vieneri metai darbo. Dabar jau galime pereiti

* Melsvoji interliudija (angl.).

prie sraigto atradimo arba prie veiksmažodžio *gond* vartojimo VIII amžiaus pali* literatūroje. Ir viena, ir kita būtų buvę daug įdomiau, negu minti, apie ką šneka Gregorovijus su Mage. Aptikti kokią barikadą, ką nors, Benį Carterį, manikiūro žirklutes, veiksmažodį *gond*, kokį kitą stiklą, užsmeigimo ant mieto ceremonialą, išmoningai ir detaliai atliekamą kruopštaus budelio, arba Čempioną Jacką Dafrei, prasmegusį bliuzuose, dar geriau užsibarikadavusį negu jis, nes (adata siaubingai traškėjo)

Say goodbye, goodbye to whiskey
Lordy, so long to gin,
Say goodbye, goodbye to whiskey
Lordy, so long to gin.
I just want my reefers,
*I just want to feel high again***–

Tad aišku savaime, Ronaldas vėl uždės Didįjį Billą Broonzy, pasidavęs tam tikroms asociacijoms, kurias Oliveira žinojo ir gerbė, ir Didysis Billas pasakos jiems apie kitą barikadą tokiu pat balsu, kokiu Magė pasakos Gregorovijui apie savo vaikystę Montevidėjuje, Didysis Billas, be kokio kartėlio, *matter of fact****,

They said if you white, you all right,
If you brown, stick aroun',

---

* Paliai – Ceilono tautelė; pali kalba, kilusi iš sanskrito, laikoma šventa, ja Buda skelbęs savo mokslą.

** Sakyk – lik sveikas, viski, sakyk išdidžiai – lik sveikas, džine. Man reikia tik cigaretės su marihuana, reikia tik vėl jaustis pakiliai *(angl.)*.

*** Savaime aišku *(angl.)*.

But as you black
*Mmm, mm, brother, get back, get back, get back**.

– Žinau, kad nieko tuo nelaimėsi, – tarė Gregorovijus. – Prisiminimai nebent pagražina ne tokią įdomią praeitį.

– Taip, nieko tuo nelaimėsi, – tarė Magė.

– Jei prašiau jus papasakot apie Montevidėją, tai tik dėl to, kad jūs man esate kaip kortų dama, visa prieš akis, tiktai dviejų matmenų. Taip kalbu, kad suprastumėt mane.

– O Montevidėjas – trečias matmuo... Niekai, niekai, niekai. Ką jūs vadinat senais laikais? Visa, kas nutiko man, nutiko, mano galva, senių seniausiai vakar, praeitą naktį.

– Juo geriau, – tarė Gregorovijus. – Dabar jūs vėl dama, tik jau ne kortų.

– Viskas man atrodo nauja. Tolima, labai tolima, bet nauja. Galerijos Nepriklausomybės aikštėje, juk prisimeni jas, Orasijau, prisimeni tą nykią aikštę, begalę užeigų aplink, popiet, aišku, kas nors būna nužudytas, ir vaikiščiai pardavinėja laikraščius, visu balsu skelbdami naujienas.

– Loterija ir laimėjimai, – tarė Oliveira.

– Moteriškė suketvirčiuota Salte, politika, futbolas...

– Lenktyninis laivas, taurelė ankapo. Vietinis koloritas, bičiuli.

– Ko gero, labai egzotiška, – tarė Gregorovijus, pasislinkęs užstojo Oliveirą, kad paliktų vienui vienas su Mage, kuri, mušdama koja į taktą, žiūrėjo į žvakes.

– Tuomet Montevidėjuje laikas ėjo nepastebimai, – tarė Magė. – Gyvenom prie pat upės dideliam name su vidiniu

* Jei tu baltas, tai gerai, jei rudas, slankiok aplinkui, jei juodas, hm, brolau, nešdinkis *(angl.)*.

15

kiemu. Man visad buvo trylika metų, puikiai pamenu. Žydras dangus, trylika metų, požvairė penktos klasės mokytoja. Vieną gražią dieną ėmiau ir įsimylėjau šviesiaplaukį berniuką, kuris pardavinėjo laikraščius aikštėje. Jis tardavo „laakraščiai" – taip, jog darėsi tuščia va čia... Vilkėjo ilgas kelnes, bet buvo daugių daugiausia dvylikos metų. Tėtė nedirbo, ištisas popietes gurkšnojo matę vidiniame kieme. Mama pasimirė, kai man ėjo penkti, mane augino tetos, bet ir tos vėliau persikėlė į kaimą. Kai turėjau trylika metų, namuose buvom tik mudu vieni su tėte. Po teisybei, tai buvo ne namai, o savotiška prieglauda. Gyveno dar ten vienas italas, dvi senės ir negras su žmona, kurie nakčia mušdavosi, o paskui skambindavo gitara ir dainuodavo. Negro akys buvo raudonos kaip drėgnos lūpos. Man koktu buvo į jas žiūrėti, todėl verčiau žaisdavau gatvėje. Kai tėtė aptikdavo mane žaidžiant gatvėje, liepdavo eit į kiemą ir dar duodavo į kailį. Kartą, kai jis mane lupo, pastebėjau, jog negras slapta žiūri į mane pro praviras duris. Iš pradžių nieko nesupratau, pamaniau, kad šiaip sau kasosi koją, kažką panašaus darė ir su ranka... Tėtė nieko nepastebėjo – taip uoliai lupo mane diržu. Keista, kaip galima ūmai prarasti nekaltybę, net nesusivokus, jog jau įžengei į kitą gyvenimą. Tą vakarą negras su negre dainavo virtuvėje iki išnaktų, o aš tūnojau savo kambary ir taip žliumbiau, jog baisiausiai užsimaniau gerti, bet nenorėjau niekur eiti. Tėtė gurkšnojo matę tarpdury. Buvo taip karšta, kad jūs vargu ar galit įsivaizduoti, juk visi jūs kilę iš šaltų kraštų. Visa bėda, kad drėgna, mat upė šalimais, Buenos Airėse, regis, dar blogiau. Bent Orasijas sako, kad dar blogiau, aš nežinau. Tą vakarą drabužiai stačiai lipo prie kūno, visi tik gėrė ir gėrė matę, ir aš keliskart ėjau atsigerti iš čiaupo, kuris buvo kieme tarp snapučių. Man rodės, jog vanduo iš to čiaupo šaltesnis.

15

Nesimatė nė žvaigždutės, aitriai kvepėjo snapučiai, tai paprastos gėlės, bet labai gražios, jums reiktų kada nors paglostyti snapučio lapelį. Kituose kambariuose šviesa jau nebedegė, tėtė nuėjo į vienaakio Ramoso smuklę, aš įnešiau į vidų staliuką, matę ir tuščią arbatinuką, kurį tėtė visad palikdavo tarpdury, matyt, kad pavogtų valkatos iš dykvietės šalimais. Pamenu, kai ėjau per kiemą, išlindo mėnulis, ir aš sustojau pažiūrėti, man visados darydavos vėsu nuo mėnulio, pakėliau veidą į žvaigždes, kad iš ten mane pamatytų, tikėjau tais dalykais, juk buvau vos trylikos metų. Paskui dar atsigėriau iš čiaupo ir pasukau į savo kambarį antrame aukšte, užlipau geležiniais laiptais, ant kurių kartą išsinėriau koją, kai buvau devynerių metų. Buvau jau bedeganti žvakę ant naktinio staliuko, bet už peties griebė karšta ranka, išgirdau, kaip rakinamos durys, kita ranka man užėmė burną, į nosį dūrė kūno smarvė, negras graibė mane kur pakliuvo, murmėjo nešvankybes į ausį, seilėjo veidą, plėšė nuo manęs suknelę, o aš negalėjau priešintis nei rėkti, nes žinojau, kad užmuš mane, jei imsiu rėkti, o nenorėjau, kad užmuštų, juk tai vis geriau nei mirti, mirti – tai baisus įžeidimas, didžiausia kvailystė. Ko taip žiūri į mane, Orasijau? Aš pasakoju, kaip mane išžagino negras iš mūsų prieglaudos, Gregorovijui taip norisi sužinoti, kaip aš gyvenau Urugvajuje.

– Žiūrėk, tik nepraleisk ko, – tarė Oliveira.

– O, gana ir bendrais bruožais, – tarė Gregorovijus.

– Bendrų bruožų nebūna, – tarė Oliveira. (-120)

16

– Kai jis išėjo, buvo jau mažne rytas, aš neturėjau jėgų nė verkti.

– Šiukšlė, – tarė Bebsė.

– O, Magė išties nusipelnė tokio pašlovinimo, – tarė Etjenas. – Įdomiausia, jog paprastai forma velniškai neatitinka turinio. Juk tos istorijos, kurią mums pasakojai, mechanizmas beveik toks pat, koks būna susitikus porelei įsimylėjėlių, nebent silpnesnis tada pasipriešinimas, na ir agresyvumas mažesnis.

– Aštuntas skyrius, ketvirta dalis, paragrafas A, – tarė Oliveira. – *Presses Universitaires Françaises**.

– *Ta gueule,* – tarė Etjenas.

– O apskritai, – pareiškė Ronaldas, – dabar būtų pats laikas pasiklausyti ko nors tokio kaip *Hot and Bothered***.

– Antraštė, tinkama minėtoms aplinkybėms, – tarė Oliveira, pildamasis degtinės. – Negras pasirodė besąs lemtas vyras, bičiuli.

– Iš to nevalia šaipytis, – tarė Gregorovijus.

– Jūs pats to norėjote, dranguži.

– Jūs girtas, Orasijau.

– Galimas daiktas. Užtat protas nušvitęs. Tau, vaikeli, būtų ne pro šalį susirasti darbo kokioje gerontologijos klinikoje. Pažvelk į Osipą, nuo tavo malonių prisiminimų jis pajaunėjo mažų mažiausiai dvidešimčia metų.

– Pats to norėjo, – tarė užsigavusi Magė. – Tegu dabar nesiskundžia, kad nepatiko. Įpilk man degtinės, Orasijau.

Tačiau Oliveira, regis, nebuvo nusiteikęs per daug kištis tarp Magės ir Gregorovijaus, kuris kažką aiškino panosėje, bet niekas

* Prancūzijos universitetų leidiniai *(pranc.)*.

** Karštas ir aistringas (*angl.*). – D. Ellingtono ir jo orkestro istorinis įrašas.

negirdėjo, ką jis šneka. Jį perrėkė Vongas, garsiai siūlydamas užplikyti kavos. Labai stiprios ir karštos – tą paslaptį sužinojęs Mentonos kazino. Klubas pritarė vienbalsiai, plojimais. Ronaldas meiliai pabučiavo plokštelės užrašą, paleido plokštelę ir ceremoningai uždėjo adatą. Akies mirksniu Ellingtono mašina nušlavė juos nuo žemės: prasidėjo pasakiškos Baby'o Coxo ir triūbos varžybos, švelniai, veik nejučia įsijungė į jas Johnas Hodge'as, *crescendo* (bet, dainininkui perkopus trečią dešimtį, ritmas darėsi griežtesnis, senas tigras vis dar turi lankstumo), nedidelis sudėtingas stebuklas: *Swing**, *ergo* esu. Kai žiūri pro degtinės stiklą į žalias žvakes, atsirėmęs į eskimišką kailį (eidavom pažiopsot į žuvytes Odminių krantinėje), nelabai sunku galvoti, jog vadinamoji tikrovė verta niekinamos Djuko frazės *It don't mean a thing if it ain't got that swing***, bet kodėl Gregorovijaus ranka neglosto Magės plaukų, vargšas Osipas, štai jis, kaip sulaižytas ruonis, nuliūdęs baisiausiai dėl ano priešistorinio skaistybės praradimo, kaip jam nesmagu toje atmosferoje, kur muzika plūsta nugalėdama visas kliūtis, ausdama lyg ir bendrą kvapą, ramybę vienai vienintelei didelei širdžiai, plakančiai visiems ir už visus. O štai gergždžiąs balsas skinasi kelią iš nudilusios plokštelės, perša nejučia senas renesanso mintis, seną Anakreonto liūdesį, 1929 metų Čikagos *carpe diem.*

You so beautiful but you gotta die some day,
You so beautiful but you gotta die some day,
*All I want's a little lovin' before you pass away.****

---

* Groju svingą *(angl.).*

** Tai nieko nereikštų, jei tai būtų ne svingas *(angl.).*

*** Tu tokia graži, bet kada nors mirsi, aš noriu truputį pasimylėti su tavim, kol dar nenumirei *(angl.).*

16

Kartkartėmis mirusiųjų žodžiai sutapdavo su gyvųjų mintimis (jei vieni buvo gyvi, o kiti mirę). *You so beautiful. Je ne veux pas mourir sans avoir compris pourquoi j'avais vécu**, Bliuzas, Rene Domalis, Orasijas Oliveira, *but you gotta die some day, you so beautiful but...* Užtat Gregorovijus ir troško šitaip sužinoti Magės praeitį, kad lėčiau ji mirtų ta atgaline mirtimi, kuri reiškia laiko nešamo gyvenimo nežinią, kad įkurtų ją kokiame savo laike, *you so beautiful but you gotta,* kad nereikėtų mylėti šmėklos, kuri nedraudžia glostyti plaukų žalioje šviesoje, vargšas Osipas, ir kaip nevykusiai baigiasi šis vakaras, viskas taip neįtikimai „taip", Gi Mono pusbačiai, *but you gotta die some day,* negras Irenėjas (vėliau, truputį daugiau pradrįsusi, Magė papasakos jam apie Ledesmą, apie anuos tipelius vieną karnavalo naktį, visą Montevidėjo sagą). Ir staiga tobulai, be kokios egzaltacijos Erlas Heinsas pradėjo pirmą variaciją *I ain't got nobody,* ir net Perikas įsigilinęs į dievaižin kokią knygą, kilstelėjo galvą ir sukluso, Magė priglaudė galvą prie Gregorovijaus šlaunies ir įsmeigė akis į grindis, į lopinėlį turkiško kilimo, į raudoną giją, dingstančią kažkur pasienyje, į tuščią stiklą prie stalo kojos. Norėjo rūkyti, bet nedrįso prašyti Gregorovijų cigaretės, pati nežinojo kodėl, bet nedrįso prašyti nei jį, nei Orasiją, nors puikiai žinojo, kodėl nedrįsta prašyti Orasiją: nenorėjo pažvelgti jam į akis, nenorėjo, kad jis vėl nusijuoktų, keršydamas, jog sėdi prisiglaudusi prie Gregorovijaus ir visą vakarą prie jo neprieina. Buvo nyku, galvon lindo iškilnios mintys, eilių nuotrupos, jai tinkančios ir stačiai prie širdies limpančios, iš vienos pusės *I ain't got nobody, and nobody cares for me***, nors taip nebuvo, nes bent jau du iš čia esančių dėl jos nustojo nuotaikos, ir po-

* Aš nenoriu mirti nesupratęs, kodėl gyvenau *(pranc.).* (R. Crevelis)

** Aš nieko neturiu ir niekam nesu reikalinga *(angl.).*

draug Perso eilės, kažkas panašaus į *Tu es là, mon amour, et je n'ai lieu qu'en toi**, ir jose Magė ieškojo prieglaudos, griebdamasi garso *lieu*, garso *Tu es là, mon amour*, paklusniai lenkėsi likimui, kuris reikalavo užsimerkti ir pajusti kūną kaip kokią auką, kaip daiktą, kurį kiekvienas galėtų paimti ir sutepti, ir įkvėpti kaip Irenėjas, o Heinso muzika atitiko raudonas ir mėlynas dėmes, kurios šmėžavo po sumerktais vokais ir kažin kodėl vadinosi Volana ir Valenė, po kairei Volana *(and nobody cares for me)* svaiginamai sukosi, kiek ankščiau, pjerodelafrančeskos mėlynėje, it žvaigždė kybojo Valenė, *et je n'ai lieu qu'en toi*, Volana ir Valenė, Ronaldas kaip gyvas neskambins taip fortepijonu kaip Erlas Heinsas, ne kam kitam, o jai su Orasiju dera turėti tą plokštelę ir klausytis nakčia tamsoje, mokytis meilės meno pagal tas frazes, tas ilgas nervingas glamones, *I ain't got nobody*, kai pirštai šliaužia nugara, pečiais, kaklu, nagai sminga į odą, iš lėto atsileidžia, finalinis sūkurys, Valenė liejasi su Volana, *tu es là, mon amour, and nobody cares for me*, Orasijas buvo šalia pat, bet niekas ja nesidomėjo, niekas neglostė jai galvos, Valenė su Volana pradingo, ir skaudėjo stipriai sumerkti vokai, girdėjosi Ronaldo balsas, ir pagaliau kavos kvapas, ak, įstabus kavos kvapas, Vongai mielas, Vongai Vongai Vongai.

Ji atsitiesė mirksėdama, pažvelgė į Gregorovijų, kuris atrodė lyg apspjaudytas, nešvarus. Kažkas padavė jai puoduką. (-137)

17

– Man nesinori kalbėt apie jį iš dyko buvimo, – tarė Magė.

– Na ir gerai, – tarė Gregorovijus. – Aš tik šiaip sau paklausiau.

---

* Tu čia, mano meile, ir mano vieta tik tavy *(pranc.)*.

17

– Jeigu jau reikia tik šiaip sau kalbėti, tai galiu pakalbėt apie ką kita.

– Nepykit.

– Orasijas saldus kaip guajavų marmeladas, – tarė Magė.

– Koks tas guajavų marmeladas?

– Orasijas – tai stiklas vandens per audrą.

– Hm... – burbtelėjo Gregorovijus.

Jam reikėjo gimti anais laikais, apie kuriuos pasakoja ponia Leoni, kai tik įsigeria. Anais laikais, kada nebuvo neramių žmonių, kada važinėjo arkliniai tramvajai, o karai vyko mūšio laukuose. Ir nebuvo migdomųjų, kaip sako ponia Leoni.

– Puikiajame aukso amžiuje, – tarė Gregorovijus. – Odesoj irgi esu girdėjęs apie anuos laikus. Mama, tokia romantiška palaidais plaukais... Balkonuose žmonės augino ananasus, gyveno be naktinių puodų. Neįtikėtina. Tik va, neįsivaizduoju, kaip Orasijas jaustųsi tame Dievo užkrosny.

– O aš juo labiau, bet turbūt ne toks liūdnas. Čia jis kenčia nuo visko, kenčia net nuo aspirino. Tikrai, vakar vakare daviau jam aspirino – labai skaudėjo dantį. Pasiėmė miltelį, įsistebeilijo į jį – taip sunku buvo apsispręsti ir nuryti vaistus. Prikalbėjo man dievaižin ko, girdi, nesveika ryti dievaižin ką, ką žmonės prasimanė dievaižin kam nuraminti... Juk žinot, kaip būna, kai jis ima viską versti aukštyn kojom.

– Jūs keliskart pasakėte „dievaižin ką“, – tarė Gregorovijus. – Nelabai pavyzdinga stiliaus požiūriu, bet užtat puikiai parodo, kas darosi Orasijui. Dievaižinizmo auka, aišku kaip dieną.

– O kas tas dievaižinizmas? – tarė Magė.

– Dievaižinizmas – tai nemalonus pojūtis, jog kaip tik ten, kur baigiasi mūsų savimonė, prasideda mūsų kančios. Man labai gaila, kad turiu griebtis abstrakčios ir veik alegorinės kalbos, bet noriu pasakyti, kad Oliveira labai jautrus savo aplinkai,

savo epochai. Savo lemčiai, švelniai tariant. Žodžiu, jį siutina aplinkybės. Trumpai drūtai, jam skaudu dėl pasaulio. Jūs teisingai pagalvojote, Liusija, nors per savo gražų naivumą tikitės, jog Oliveira jaustųsi laimingesnis kokioje kišeninėje Arkadijoje, kurias prasimano šios žemės ponios Leoni, jau nekalbant apie mano odesiškę motiną. Nes jūs, manau, nepatikėjote mano žodžiais apie ananasus.

– Nei apie naktinius puodus, – tarė Magė. – Sunku tuo patikėti.

Gi Mono nutiko pabusti tada, kai Ronaldas su Etjenu sutarė klausytis Jelly Rollo Mortono: pramerkęs vieną akį, jis nusprendė, jog žalių žvakių šviesoje dūluoja ne kieno kito, o Gregorovijaus nugara. Ūmai sudrebėjo visas, iš lovos žalios žvakės gana kraupiai atrodė, lietus langutyje keistai liejosi su sapnų nuotrupomis, – mat sapnavo Gabę, kuri nuoga lakstė neregėta, saulės užlieta gatve, lesino trupiniais balandžius, didelius ir kvailus kaip antys. „Galvą skauda", – tarė Gi sau vienas. Jam nėmaž nerūpėjo Jelly Rollas Mortonas, nors buvo labai smagu klausytis, kaip pro lietų, šnarantį už langiuko, Jelly Rollas dainuoja: *Stood in a corner, with her feet soaked and wet...**, be jokios abejonės, Vongas būtų prasimanęs kokią teoriją apie tikrąjį ir poetiškąjį laiką, bet ar čia iš tikrųjų Vongas siūlėsi užplikyti kavos? Gabė, trupiniais lesinanti balandžius, ir Vongo balsas, sklindąs iš skaisčiai žydinčių gėlių sodo pro nuogos Gabės tarpukojį: „Tą paslaptį sužinojau Mentonos kazino". Visai galimas daiktas, jog Vongas, šiaip ar taip, staiga pasirodys su pilnu kavinuku.

Jelly Rollas sėdėjo prie fortepijono ir tyliai daužė batu į taktą, nes geresnių mušamųjų neturėjo, Jelly Rollas galėjo dainuoti

* Ji stovėjo gatvės kampe peršlapusiomis kojomis *(angl.)*.

Mamie's Blues, linguodamas į šalis, susmeigęs akis į lubų lipdinius arba į šmėkščiojančią musę, arba į dėmę, šmėkščiojančią Jelly Rollo akyse. *Two-nineteen done took my baby away...** Toksai gyvenimas, traukiniai gabeno, vežė žmones, bet vienas žmogus stovėjo atlikęs gatvės kampe šlapiomis kojomis ir klausėsi pianolos ir kvatojimo, graibydamas gelsvus lango stiklus, nes vidun nepateksi be pinigų, o jų kartais pristinga. *Two-nineteen done took my baby away...* Bebsė jau tiek sykių gyvenime važinėjo traukiniais, jai patiko keliauti traukiniu, kai kelionės pabaigoje laukdavo koks draugas, kai Ronaldas laikydavo apglėbęs ją per liemenį, taip švelniai, kaip dabar kad laiko, spausdamas į odą tą muziką *Two-seventeen'll bring her back some day***, žinoma, kurią dieną traukinys parveš ją atgal, tačiau nežinia, ar Jelly Rollas bus tame perone, prie to fortepijono, tuo metu, kai dainavo Mamie Desdume bliuzus, lietus, šnarantis už Paryžiaus langučio pirmą valandą nakties, sušlapusios kojos, kekšė, murmanti *If you can't give a dollar, gimme a lousy dime****, Bebsė irgi taip kalbėjo Cincinatyje, visos moterys kada nors kur nors taip kalba, net karalių guoliuose, Bebsė savaip vaizdavosi karalių guolius, bet, šiaip ar taip, kokia nors moteris, matyt, yra pasakiusi: *If you can't give a million, gimme a lousy grand*****, nelygu koks atvejis, ir dėl ko Jelly Rollo fortepijonas skamba taip liūdnai, kaip ir lietus, kuris pažadino Gi ir pravirkdė Magę, o Vongo su kava nei girdėt, nei regėt.

– To jau per daug, – atsiduso Etjenas. – Nesuprantu, kaip pakenčiu tą mėšlą. Emocingas dalykas, bet mėšlas.

– Aišku, čia tau ne Pisanello medalis, – tarė Oliveira.

---

* 2–19 nusivežė mano mergytę *(angl.).*

** 2–17 parveš ją vieną dieną *(angl.).*

*** Jei negali duoti man dolerio, duok menką dešimtuką *(angl.).*

**** Jei negali duoti man milijono, duok menką tūkstantuką *(angl.).*

– Ir ne kažkelintas Schoenbergo opusas, – tarė Ronaldas. – Juk pats prašei, ar ne? Tau trūksta ne tik išmanymo, bet ir užuojautos. Ar buvai kada sušlapęs kojas vidurnaktį? Mat Jelly Rollas buvo sušlapęs, iškart numanu, kai dainuoja. Čia jau tikras daiktas, vyre.

– Man geriau sekasi piešti, kai kojos sausos, – tarė Etjenas. – Ir būk geras, nekaišiok man Gelbėjimo Armijos argumentų. Verčiau uždėtum ką protingesnio, ką nors panašaus į Sonny Rollinso solo. Tie švilpiai iš *West Coast** primena Jacksoną Pollocką ir Tobey, aišku kaip dieną, kad jau išėję iš pianolos ir akvarelių dėžės amžiaus.

– Jis įmanytų patikėti net meno pažanga, – nusižiovavo Oliveira. – Neklausyk tu jo, Ronaldai, turi dar vieną ranką laisvą, tai paieškok tos mažos plokštelės *Stack O'Lee Blues*, šiaip ar taip, ten yra bent pusėtinas solo fortepijonu.

– Kalbos apie meno pažangą – tai tik mulkių išvedžiojimai, – tarė Etjenas. – Bet džiazas, kaip ir bet kuri meno šaka, neapsieina be savų amatininkų. Vienas dalykas yra muzika, sukelianti emocijas, ir visai kas kita – jausmai, pretenduojantys vadintis muzika. Tėviškas skausmas ta tonacija ir sarkastiškas juokas, išreiškiamas juoda, geltona ir violetine spalva. Ne, vaikeli, išties sunku nusakyti meno ribas, bet čia tikrai ne menas.

Niekas nebuvo nusiteikęs su juo ginčytis, nes kaip tik pasirodė Vongas, iškilniai nešinas kava, ir Ronaldas, patraukęs pečiais, uždėjo *Waring's Pennsylvanians***, ir iš siaubingo džeržgimo staiga išsimušė tema, kuri pakerėjo Oliveirą, nežinoma triūba, paskui fortepijonas, ir viskas miglota – fonografas senas, įrašas prastas, orkestras antrarūšis, sakytum ikidžiazinių laikų, šiaip ar

---

* Vakarų Pakrantės *(angl.)*.

** Voringo pensilvaniečius *(angl.)*.

taip, juk iš tų senų plokštelių, iš *show boats** ir Storivilio kvartalo atėjo vieninga universali šio amžiaus muzika, tai, kas suartina žmones kur kas labiau ir geriau negu esperanto kalba, UNESCO ar oro linijos, ganėtinai primityvi, kad taptų pasaulinė, ir ganėtinai gera, kad sukurtų savo istoriją, savo schizmas, abdikcijas, erezijas, savo čarlstoną, savo *black bottom***, savo šimį, savo fokstrotą, savo stompą, savo bliuzą, beje, ir savo klasifikaciją bei etiketes, vienokį ar kitokį stilių, svingą, bibopą, *cool,* romantizmo pakilimą ir nuslūgimą, klasicizmą, *hot* ir intelektualų džiazą, humanistinę muziką, muziką, turinčią savo istoriją, skirtingai nuo kvailos gyvuliškos šokių muzikos, polkos, valso, sambos, muziką, kurią galima pažinti ir vertinti tiek Kopenhagoje, tiek Mendosoje arba Keiptaune, muziką, kuri viliojo jaunuolius su plokštelėmis po pažastimi, kuri piršo jiems vardus ir melodijas nelyginant šūkius, kad jie skirtųsi nuo visų, vienytųsi ir jaustųsi ne tokie vieniši kontorose, tėvų namuose, begaliniame meilės kartėlyje, muziką, kuri atitinka visų vaizduotę ir skonį, 78 apsisukimų instrumentinis ansamblis su Freddie Keppardu ar Bunku Johnsonu, atkaklus diksilendo savitumas, akademinis specializavimasis Bixo Beiderbecke'o stilium arba šuolis į didįjį Theloniuso Monko, Horace'o Silvero ar Thado Joneso nuotykį, Errolo Garnero ar Arto Tatumo pretenzingumas, atgailos ir priesaikos, nedidelių sambūrių pomėgis, mįslingi įrašai, plokštelių studijų ar akimirkos užgaidų išleisti su išgalvotais vardais ir pavadinimais, visas šeštadienio vakarų masoniškumas studentų kambarėliuose ar kokioj smuklėj su merginomis, kurios mėgsta veikiau šokti, nei klausytis *Star Dust**** arba *When your man is*

---

* Pramoginių laivų *(angl.).*

** Turima omenyje *Ma Rainey's Black Bottom* afroamerikiečių teatras.

*** Žvaigždžių dulkių *(angl.).*

*going to put you down** ir švelniai, saldžiai atsiduoda kvepalais ir oda, ir karščiu, leidžiasi bučiuojamos, kai vėlumoj kas uždeda *The blues with a feeling***, ir beveik nešoka, tik stovi ir siūbuoja, ir viskas būna drumzlina ir nešvaru, ir niekšiška, ir kiekvienas vyras įmanytų nuplėšti nuo jų šiltas liemenėles, glostyti joms pečius, o merginos prasižiojusios mėgaujasi saldžia baime ir nakties tamsa, tuomet ūmai iškyla triūbos balsas, visų tų vyrų vardu imdamas jas savo valion viena vienintele aistringa fraze, kuri pakerta jas kaip gėles ir sviedžia į glėbį partneriams, ir prasideda bėgimas vietoje, šuolis į nakties orą viršum miesto, ir tik stropus fortepijonas išblaivo jas, bejėges ir romias, ir vis dar nekaltas iki kito šeštadienio, ir visa tai dėl muzikos, varančios siaubą parterio kietakakčiams, tiems, kurie mano, jog nieko nėra tikra, jei nėra kapeldinerių ir spausdintų programų, ir taip būna šiame pasaulyje, ir džiazas – tai lyg paukštis klajūnas, kuris išskrenda ir parskrenda, įskrenda ir perskrenda, nepaisydamas sienų ir spjaudamas į muitines, tai kažkas, kas lekia, plėsdamasis į visas puses, tą vakarą Vienoje dainuoja Ella Fitzgerald, kai tuo metu Paryžiuje Kenny Clarke atidaro naują kavinę, o Perpinjane šoka Oscaro Petersono pirštai, ir visur Satchmas, pasiskolinęs iš Dievo visur esimo dovaną, Birmingeme, Varšuvoje, Milane, Buenos Airėse, Ženevoje, visame pasaulyje, tai neišvengiama, tai ir lietus, ir duona, ir druska, kažkas absoliučiai skirtinga nuo liaudies papročių, nuo amžinų tradicijų, nuo kalbos ir folkloro: debesis be ribų, oro ir vandens žvalgas, pirmavaizdžio forma, kažkas iš praeities, iš gilumos, iš apačios, tai, kas sutaiko meksikiečius su norvegais ir rusais, ir ispanais, kas veda juos atgal į miglotą užmirštą bendrą ugnį, kvaišai, piktai, neryžtingai grąžina į užmirštą išeities tašką, tvirtina jiems, kad, galimas daiktas, būta ir

---

* Jei vyras nori tave pamesti *(angl.)*.

** Jausmingą bliuzą *(angl.)*.

17

kitų kelių, ir tas, kuriuo einama, ne vienintelis, ne pats geriausias, arba kad, galimas daiktas, būta ir kitų kelių, ir tas, kuriuo einama, pats geriausias, nors, galimas daiktas, būta ir lengvesnių kelių, kuriais jie nėjo arba ėjo iki pusiaukelės, tvirtina jiems, kad žmogus – tai visados daugiau nei žmogus dėl to, jog turi savyje visa, ką džiazas primena ir apeina, ir netgi numato, ir mažiau nei žmogus dėl to, jog iš tos laisvės pasidarė savitą estetinį ar moralinį žaidimą, šachmatų lentą, kurioje esti ir rikis, ir žirgas, o laisvė apibrėžiama taip, kaip to yra mokoma mokyklose, būtent mokyklose, kur vaikai niekada nesimokė ir niekada nesimokys pirmųjų regtaimo taktų, pirmos bliuzo frazės ir taip toliau, ir taip toliau.

I could sit right here and think a thousand miles away,
I could sit right here and think a thousand miles away,
*Since I had the blues this bad, I can't remember the day...** (-97)

18

Beprasmiška buvo klausinėti save, ką jis čia veikia šiuo metu ir su šiais žmonėmis, mielais bičiuliais, kurie nei vakar nebuvo pažįstami, nei bus pažįstami rytoj, su tais žmonėmis – akimirkos epizodu laike ir erdvėje. Su Bebse, Ronaldu, Osipu, Jelly Rollu, Echnatonu** – argi svarbu su kuo? Juk tai tų pačių žalių žvakių

* Kad ir kur aš sėdėjau, visur man vaidenosi tolimas kraštas, ir taip negera man buvo, jog verčiau neprisimint *(angl.)*.

** Echnatonas – Egipto faraonas ir reformatorius Amenhotepas IV (1364–1352).

tie patys šešėliai. Svaigulio viršūnė. Abejotino grynumo, bet pasiutiškai stipri degtinė.

Jei būtų įmanoma perprasti visa ko ekstrapoliaciją, perprasti Žalčio klubą, perprasti *Cold Wagon Blues**, perprasti Magės meilę, perprasti kiekvieną giją, einančią nuo daiktų prie jo pirštų, kiekvieną lėlę ir kiekvieną lėlininką nelyginant Tris Karalius; perprasti juos ne kaip kitos – galbūt nepasiekiamos – tikrovės simbolius, o veikiau kaip tam tikros galios atstovus (kokia kalba, koks nepadorumas!), kaip linijas bėgimo take, nubrėžtas tam, kas turėtų pašokti šią akimirką, išsinerti iš eskimiško kailio, nuostabiai šilto ir kvapnaus kailio, ir tokio eskimiško, jog net baisu darosi, išpult į laiptų aikštelę, nulėkti žemyn, nulėkti vienišam, išbėgti gatvėn, išbėgti vienišam ir nueiti vienišam iki pat sankryžos, iki vienišos sankryžos, iki Makso kavinės, vienišos Makso kavinės, iki žibinto Belšaso gatvėje, o ten... ten vienišam. Ir galbūt pradėti kaip tik tą valandėlę.

Tačiau daryti viską me-ta-fi-zi-nė-je plotmėje. Nes Orasijas, žodžiai... Tai yra žodžiai Orasijui... (Klausimas, ne kartą svarstytas nemigos valandėlėmis.) Vestis Magę už parankės, vestis per lietų sakytum cigaretės dūmą, lyg kažką, kas, lietui lyjant, yra dalis mūsų pačių. Vėl mylėtis su Mage, bet jau truputį daugiau jos labui, anaiptol ne tam, kad mokytumeis pernelyg patogaus abejingumo, savimaršos, kuria, galimas daiktas, dangsto savo beprasmišką darbą mulkis, dievaižin kokiame universitete dėstantis algoritmų teoriją mokytiems šunims arba pulkininkų dukroms. Jei visa tai – rytmečio tapijoka, limpanti prie langučio, liūdnas Magės veidas, nukreiptas į Gregorovijaus veidą, nukreiptą į Magės veidą, nukreiptą į Gregorovijaus veidą, *Struttin' With Some Barbecue***, Bebsė, vėlei verkianti slapčia nuo Ronal-

* Šaltojo vagono bliuzą *(angl.)*.

** Stypčiojimas su kepsniu *(angl.)*.

do, kuris neverkia, bet užtat visas apsinešęs dūmais ir degtine, virtusia šventųjų aureole, Perikas, ispaniškas vaidalas, pasikėlęs ant paniekos ir lėkštos stilistikos taburetės, – jei visa tai būtų įmanoma ekstrapoliuoti, jei visa tai būtų *nerealu,* jei apskritai būtų nerealu ir visgi būtų šičia, idant kas nors (nesvarbu kas, tačiau šią valandėlę jis, nes jis dabar apie tai mąstė, šiaip ar taip, jis buvo tasai, kas tvirtai žino, jog mąsto, ak, Dekartai, senas kvaily!) nuo viso to peršoktų prie ramybės svirplio, prie pasitenkinimo žiogo, pro kokius nors vartelius įžengtų į kokį nors sodą, alegorišką kitiems, kaip kitiems alegoriška esti *mandala,* ir tame sode nuskintų gėlę, ir ta gėlė būtų Magė ar Bebsė, ar Vongas, iškelti aikštėn ir kelią save aikštėn, lyg atgimę, išsinėrę iš Klube nešiojamo kailio, sugrąžinti tikrovėn, išskirti iš kitų, išryškinti, galimas daiktas, visa tai būtų ne kas kita, kaip žemės rojaus ilgesys, tyrumo idealas, tiktai kad tyrumas būtų neišvengiamas suprastinimo vaisius, lekia šachmatų bokštas, lekia rikiai, šuoliuoja žirgas, krinta pėstininkai, ir štai vidury lentos, panašūs į milžiniškus antracitinius liūtus, palieka vieni karaliai su savo tyriausia, paskutine ir tauriausia kariuomenės dalimi, apyaušriu lemtingai susikryžiuos kalavijai, likimas tars savo žodį, ateis taika. Idealas, tyras kaip krokodilų poravimasis, tik anaiptol ne toks, kaip „sveikamarija“ nešvariomis kojomis; idealas, tyras kaip šiferio stogas, aptūptas balandžių, kurie dergia ant galvų poniutėms, siuntančioms iš pykčio, ir ant ryšelių ridikėlių, idealas, tyras kaip... Orasijau, dėl Dievo, Orasijau.

Tyrumo idealas.

(Gana. Eik sau. Eik į viešbutį, lįsk po dušu, paskaityk „Paryžiaus katedrą“ arba „Maškulio vilkes“*, išsiblaivyk. Ekstrapoliacija, ir tiek.)

---

* A. Dumas romanas *Les louves de Machecoul* (1858).

Tyrumas. Siaubingas žodis. Tyrai ir ūmas. Bent tokias asociacijas kelia. O ką būtų prisigalvojęs Brisė? Ko verki? Kas verkia, bičiuli?

Suprasti „tyrus“ kaip apsireiškimą. *Damn the language**. Suprasti. Ne suvokti – suprasti. Nujausti atrastiną rojų. Negali būti, jog esame šičia tik tam, kad negalėtume „būti“. Brisė? Žmogus kilęs iš varlės... *Blind as a bat, drunk as a butterfly, foutu, royalement foutu devant les portes que peut-être***... (Gabalą ledo ant sprando – ir gult. Klausimas: Johnny Doddsas ar Albertas Nicholas***? Veikiausiai Doddsas. Pastaba: pasiteirauti Ronaldo.) Nevykusios eiliūkštės, plastančios mansardos langiuke: „Į nebūtį žengdamas, sulig širdies dūžiu paskutiniuoju...“ Ir prisigerk tu man šitaip. *The doors of perception, by Aldley Huxdous. Get yourself a tiny bit of mescalina, brother, the rest is bliss and diarrhoea.***** Betgi susiimkim (taip, tai buvo Johnny Doddsas, tiesa pasiekiama aplinkiniu keliu. Prie mušamųjų sėdėjo ne kas kitas kaip Zuttis Sigletonas, *ergo,* klarnetu grojo Johnny Doddsas, džiazologija, deduktyvinis mokslas, be galo aiškus, kai jo imiesi ketvirtą valandą ryto. Nepatartinas ponioms ir dvasininkams). Susiimkim, Orasijau, ir, kol dar palengva nepasikėlėm nuo staliuko ir nenušlitiniavom link durų, pasiklauskim save, prisidėję ranką prie širdies (prie širdies? Prie plaučių, bičiuli, ar dar prie ko nors. Toponomija, aprašomoji anatologija, du iliustruoti tomai), pasiklauskim save, ar pulti privalu iš viršaus, ar iš apačios (puiku, koks aiškus protas, degtinė dėsto mintis lyg

---

* Prakeikta kalba *(angl.).*

** Aklas kaip šikšnosparnis, girtas kaip drugys, susimoviau, fantastiškai susimoviau prie pat slenksčio, už kurio, galimas daiktas... *(angl., pranc.).*

*** Johnny Doddsas ir Albertas Nicholas – garsūs XIX a. pradžioje Naujojo Orleano klarnetistai.

**** Aldous Huxley, „Suvokimo slenkstis“. Gauk truputį meskalino, broliuk, o visa kita – palaima ir viduriavimas *(angl.).*

drugelius ant kartono, A yra A, *a rose is a rose is a rose, April is the cruellest month**, kiekvienas daiktas turi savo vietą, o kiekvienai rožei yra rožė yra rožė...).

*Uf. Beware of the Jabberwocky my son.***

Orasijas smuktelėjo truputį žemyn ir be galo aiškiai pamatė viską, ką norėjo pamatyti. Jis nežinojo, kaip reikia pulti – iš viršaus ar iš apačios, sukaupus visas jėgas ar va šitaip, kaip dabar išsiblaškius ir išskydus, palinkus prie langiuko, prie žalių žvakių, prie Magės, kurios veidas panašus į liūdną avinėlio snukutį, prie Ma Rainey, dainuojančios *Jelly Beans Blues.* Veikiausiai va šitaip, būti išsiblaškiusiam ir atidžiam, akytam, kaip viskas kad darosi akyta, kai įdėmiau įsižiūri tikrosiomis akimis. Jis nebuvo toks girtas, kad nesuprastų, jog sugriovė savo namus, jog nieko neberas vietoje, pažvelgęs sau į vidų, tačiau – tai tikras daiktas, tikras stebuklas – ant grindų ar ant lubų, palovėj ar praustuve pilna žvaigždžių ir amžinybės atskalų, eilių, panašių į saules, moterų ir kačių dideliausių akių, degančių jų giminei charakteringu pasiutimu, jog nieko neberas vietoje savo kalbos šiukšlių ir perlų maišalo, kame dieną naktį žodžiai stoja įnirtingon kovon vieni prieš kitus nelyginant skruzdės prieš skolopendras, kuo gražiausiai sutaria piktžodžiavimas su grynųjų materijų leksika, aiškus įvaizdis su bjauriausiu žargonu. Netvarka triumfavo ir blaškėsi po kambarius nešvariais sutaršytais plaukais, padėrusiomis akimis, nešina glėbiu netinkamų kortų, pranešimų be parašų ir antraščių, ant stalų aušo lėkštės sriubos, ant grindų mėtėsi kažkieno kelnės, sugedę obuoliai, purvini tvarsčiai. Ir visa tai mainėsi bežiūrint, augo, virto klaikia muzika, kažkuo didesniu nei aksominė tyla nepriekaištingų protėvių tvarkin-

---

* Rožė yra rožė yra rožė, o balandis – žiauriausias mėnuo *(angl.).*

** Tu Taukšlio saugokis, sūnau *(angl.).* (Iš Lewiso Carrolio „Alisa Veidrodžio karalystėje". *Juditos Vaičiūnaitės vertimas.)*

guose namuose per pačią sumaištį, kada praeitis neberanda marškinių sagos, o dabartis skutasi stiklo šuke, skustuvui prasmegus skradžiai žemę kokiam gėlių vazone, įsibėgėjus laikui, it vėjarodis ant stogo paklusniam visiems vėjams, kada žmogus kvėpuoja tol, kol nebegali atgauti kvapo, ir jaučia, kad gyvena ir kraustosi iš proto, bestebėdamas aplink viešpataujančią sumaištį ir beklausinėdamas save, ar kas nors iš viso to turi kokią prasmę. Bet kokia netvarka buvo pateisinama, jei siekė pranokti save, galimas daiktas, beprotybė vedė į protą, kitokį negu tas, kuriam sutrikus ateina beprotybė. „Žengti nuo netvarkos prie tvarkos, – mąstė Oliveira. – Žinoma. Tačiau kokia tvarka gali nepasirodyt besanti pati bjauriausia, pati siaubingiausia, pati pražūtingiausia netvarka? Juk dievai kuria tvarką, leisdami pasaulin ciklonus ar leukemiją, poetai – antimateriją, kietą erdvę, virpančių lūpų žiedus, po perkūnais, kaip nusigėriau, eisiu gult." O Magė verkė, Gi buvo kažkur dingęs, Etjenas rengėsi namo paskui Periką, Gregorovijus, Vongas ir Ronaldas žiūrėjo, kaip iš lėto sukasi plokštelė, trisdešimt trys su puse apsisukimo per minutę, nė vienu mažiau, nė vienu daugiau, ir tie apsisukimai – tai *Oscar's Blues**, aišku, atliekamas paties Oscaro fortepijonu, tokio Oscaro Petersono, liūdno storulio, kažkuo panašaus į pliušinį tigrą. Žmogėnas prie fortepijono ir lietus už mansardos langučio – literatūra, ir tiek. (-153)

19

– Man rodos, aš tave suprantu, – tarė Magė, glostydama jam plaukus. – Ieškai kažko, bet pats nežinai ko. Beje, aš irgi kažko

* Oskaro bliuzas *(angl.)*.

19

ieškau, tik nežinau ko. Bet abudu ieškom visai ko kita. Jau kalbėjom apie tai aną naktį... Taigi, tu esi veikiau Mondrianas, o aš – Vieira da Silva.

– Hm, – tarė Orasijas. – Vadinas, aš – Mondrianas.

– Taip, Orasijau.

– Atseit drausmingas protas.

– Sakiau, kad esi Mondrianas.

– Ar tau neatėjo į galvą, jog tuo Mondrianu, galimas daiktas, savo tikrą veidą dangstosi Vieira da Silva?

– Savaime suprantama, – tarė Magė. – Tačiau kol kas tau dar brangus Mondriano veidas. Tu bijai, nori būti tikras. Tik nežinau kuo... Esi veikiau gydytojas, o ne poetas.

– Palikim poetus ramybėje, – tarė Oliveira. – Ir neužgauliok Mondriano tokiais palyginimais.

– Mondrianas įstabus, tik jam trūksta erdvės. Su juo aš, rodos, dūstu. O kai tu įsileidi į tuos vienovės ieškojimus, matau labai gražius dalykus, tik negyvus, sudžiūvusias gėles ir panašiai.

– Paklausyk, Liusija, juk tu supranti, ką reiškia vienovė?

– Mano vardas Liusija, bet tau nevalia manęs šitaip vadinti, jei jau perkrikštijai mane, – tarė Magė. – Aišku savaime, puikiai suprantu, kas yra vienovė. Pasak tavęs, tavo gyvenime viskas taip jungiasi draugėn, jog matai viską iš karto. Ar ne?

– Daugmaž, – sutiko Oliveira. – Stačiai neįtikėtina, kaip tau sunku suvokti abstrakčias sąvokas. Vienovė, įvairovė... Ar tikrai tau sunku suvokti be konkrečių pavyzdžių? Sunku. Klausyk, sakykim, tavo gyvenimas tau atrodo vienovė, ar ne?

– Ne, man regis, ne. Šiaip paskiri gabalai, visokie dalykai, nutikę praeity.

– Betgi tu perėjai per visus tuos dalykus, kaip gija kad eina per šiuos žalius akmenis. Beje, jeigu jau užsiminėm apie tuos akmenis, pasakyk man, iš kur gavai šiuos karolius?

– Osipas padovanojo, – tarė Magė. – Čia jo motinos, iš Odesos.

Oliveira iš lėto plikė matę. Magė priėjo prie lovos, kurią paskolino Ronaldas, kad jie turėtų kur paguldyti Rokamadurą. Atsiradus lovai ir Rokamadurui, ir kaimynų pykčiui, bemaž nebeliko vietos gyventi, bet įtikink, kad gudrus, Magę, jog Rokamadurui būtų geriau vaikų ligoninėje! Reikėjo važiuoti drauge su ja į kaimą tą pačią dieną, kai atėjo ponios Irenos telegrama, susupti vaiką į skaras ir pledus, šiaip taip prasimanyti lovą, pakūrenti krosnelę, kęsti Rokamaduro bliovimą, kai prireikdavo dėti žvakutes arba duoti žinduką vaistams pagardinti. Oliveira vėl užsiplikė matės, skersa akimi žvilgčiodamas į *Deutsche Grammophon Gesellschaft** – Ronaldo paskolintą plokštelę, kurios balažin kada ištaikys progą pasiklausyti, jei Rokamaduras šitaip bliaus ir raitysis. Koktu darėsi bežiūrint, kaip Magė negrabiai vysto vaiką, kaip linksmina jį savo grasiu niūniavimu, koktu darėsi ir nuo smarvės, tolydžio tvoskiančios iš Rokamaduro lovos, nuo vatos gumulų, nuo bliovimo, nuo kvailo jos įsitikinimo, girdi, visa tai niekis, girdi, dar viena kita diena – ir Rokamaduras būsiąs sveikas. Palaida bala, ir tiek, viskas ne taip, kaip būtų reikėję. Ir ką gi jis čia veikia? Prieš mėnesį kiekvienas turėjo po kambarį, paskui nusprendė gyventi drauge. Magė pasakė, esą šitaip sutaupys nemaža pinigų, pirks vieną laikraštį, nebus duonos likučių, ji pati lygins Orasijo marškinius, o dar šviesa, apšildymas... Oliveira ko nenusistebėjo tuo staigiu blaivaus proto šuoru. Galų gale sutiko, nes senį Trujį prispaudė bėdos, ir jis pareikalavo grąžinti apie trisdešimt tūkstančių frankų, kuriuos Oliveira buvo pasiskolinęs; be to, Orasijui buvo vis tiek, ar jis gyvens vienas, ar su Mage, jis vaikščiojo susimąstęs, nepajėgdamas išsivaduoti nuo bjauraus įpročio ilgai svarstyti kiek-

* Vokietijos plokštelių firma *(vok.)*.

vieną mintį. Galiausiai įsitikėjo, kad, būdamas nuolat su Mage, nebegalės per daug leistis į tuščius postringavimus su savimi, bet, aišku savaime, nė nenumanė, kas gali nutikti Rokamadurui. Vis dėlto retkarčiais jam pavykdavo susikaupti, ir Rokamaduro verksmas būdavo itin išganingas tuo, kad įvarydavo jam blogą nuotaiką. „Baigsiu gyvenimą kaip Walterio Paterio herojai, – mąstė Oliveira. – Vienas monologas po kito – gyva bėda. Bėda – ne gėda, bet žmogų suėda. Vienintelis išganymas – to vaiko šlapimo dvokas."

– Visad man buvo toks įtarimas, jog tu galų gale susigiedosi su Osipu, – tarė Oliveira.

– Rokamaduras karščiuoja, – tarė Magė.

Oliveira vėl užsiplikė matės. Reikėjo tausoti arbatą, Paryžiuje jos galėjai nusipirkti tik vaistinėse po penkis šimtus frankų už kilogramą, be to, čia ji buvo neapsakomai bjauri, vaistinėje prie Sen Lazaro stoties ji buvo pardavinėjama be galo gražiu pavadinimu *maté sauvage, cueilli par les indiens** kaip šlapimą varomoji ir vidurių paleidžiamoji priemonė ir antibiotikas. Laimė, kad advokatas iš Rosarijo – kuris atsitiktinai buvo jo brolis – atsiuntė penkis kilogramus „Maltos kryžiaus", bet ši jau ėjo į pabaigą. „Kai tik pasibaigs matė, – pagalvojo Oliveira, – man amen. Vienintelį tikrą dialogą dar galiu užmegzti su šiuo žaliu puodeliu." Įdomu būdavo stebėti, kaip įstabiai keičiasi matė, kaip iškyla ir pakvimpa, užpilta vandeniu, paskui leidžiasi dugnan, prisigėrusi drėgmės, gula sluoksniais ir jau nebekvepia nei blizga, iki vandens čiurkšlė neatgaivina iš naujo to atsarginio vienišų ir liūdnų argentiniečių plaučio. Dar visai neseniai Oliveira teikė reikšmės nereikšmingiems dalykams, bet svarbiausia, sutelkus dėmesį į žalią puoduką, buvo labai patogu mąstyti, nes klastingas jo pro-

---

* Laukinė matė, surinkta indėnų *(pranc.)*.

tas niekad nesusiedavo su žaliu puoduku tokių minčių, kokias niekšiškai sukelia kalnai, mėnulis, horizontas, pusmergė, arklys ar paukštis. „Matė irgi man galėtų nurodyti centrą, – mąstė Oliveira (ir pamažu tolo, virto perniek įtarimas, jog Magę su Osipu kažkas sieja, akimirką paėmė viršų žalias puodukas su savo mažyčiu nepaklusniu ugnikalniu, putotu krateriu ir garų sultonu, siūbuojančiu vėsokame kambario ore, nors ir kūrenosi krosnelė, kurią reikės iš naujo pakurti devintą valandą). – Ir argi to centro, apie kurį nieko nežinau, kas jis toks, negana tolygiems taškams topografiškai išreikšti? Vaikštau po didžiulę salę, išgrįstą akmeninėmis plokštėmis, ir viena tų plokščių – kaip tik tas taškas, kuriame turėčiau sustoti, kad visas išsidėstytų taisyklinga perspektyva. Kaip tik tas taškas, – gražbyliavo Oliveira, jau truputį su pašaipa, norėdamas įtikinti save, jog nesišvaisto žodžiais. – Beformis keturkampis, į kurį reikia žiūrėti tam tikru kampu (beje, šio pavyzdžio esmė ta, jog tas kampas siaubingai smailus, reikia mažne įbesti nosį į drobę, hidant beprasmiškų linijų pluoštas pavirstų Pranciškaus I portretu arba Sinigalijos mūšio vaizdu, kažkuo habsoliučiai hįstabaus). Tačiau toji visuma, veiksmų suma, charakterizuojanti kokį gyvenimą, regis, siekia neiškilti viešumon, iki pats gyvenimas nenueis nebūtin kaip matės nuosėdos, atseit vien kiti, vien biografai, pamatys visumą, o tai Oliveirai faktiškai neturėjo jokios reikšmės. Svarbiausia buvo suvokti savo vienovę, nesant nei didvyriu, nei šventuoju, nei nusikaltėliu, nei bokso čempionu, nei antžmogiu, nei pastorium. Suvokti vienovę pačioje įvairovėje, kad vienovė būtų nelyginant ciklono centras, o ne šaltos nebereikalingos matės nuosėdos.

– Duosiu jam ketvirtadalį aspirino, – tarė Magė.

– Jei tau pasiseks įkalbėti Rokamadurą išgerti vaistus, tu pranoksi net Ambruazą Parė, – tarė Oliveira. – Eikš, išgersi matės, ką tik užplikiau.

19

Vienovės klausimas domino jį dėl to, kad, jo manymu, einant šiuo keliu, lengviausia įkliūt į spąstus. Studijų metais, ketvirtajame dešimtmetyje, slankiodamas Viamontės gatve, pastebėjo (iš pradžių) su nuostaba ir (vėliau) su ironija, jog galybė žmonių renkasi patogią tariamą asmenybės vienovę, prilygstančią kalbinei vienovei ir ankstyvai charakterio sklerozei. Tie žmonės turėjo ištisą sistemą širdimi netikrinamų principų, kurie buvo ne kas kita, kaip nuolaida žodžiui, kaip nuolaida žodinei sąvokai, žyminčiai traukos ir atostūmio jėgas, pavergtas ir išstumtas žodinių jų ekvivalentų. Tad pareiga, moralė, amoralizmas ir imoralizmas, teisingumas, gailestingumas, tai, kas europietiška ar amerikietiška, diena ir naktis, žmonos, sužadėtinės ir draugės, kariuomenė ir bankai, Vašingtono ir Maskvos vėliavos ir auksas, abstraktusis menas ir Kaseroso mūšis buvo lyg dantys ar plaukai, kažkas priimta ir lemtingai inkorporuota, kažkas nebegyva ir nesvarstytina, nes *taip jau yra,* nes tai mūsų dalis, mūsų papildymas ir sustiprinimas. Žodžio smurtas prieš žmogų, didus žodžio kerštas kūrėjui teikė kartaus netikrumo Oliveiros mintims, kai jis, norom nenorom turėdamas remtis savo priešu, skynėsi kelią link to taško, kuriame galės išsivaduoti nuo jo ir eiti toliau vienas – tiktai kaip ir kokiu būdu, baltą naktį ar tamsią dieną? – iki galutinės sandoros su savimi ir su tikrove, kurioje gyvena. Be žodžių prieiti žodį (kaip tai toli, kaip tai nerealu!), neprotaujant suvokti neaprėpiamą vienovę, tai, kas galų gale lyg ir įprasmintų dabartinį jo būvį, kada jis gurkšnoja matę, žiūri į atkištą Rokamaduro užpakaliuką, mato šmėkščiojant Magės pirštus su vatos gniužulais ir girdi bliaujant Rokamadurą, kuriam visiškai nepatinka tokios procedūros. (-90)

20

– Visada įtariau, jog galų gale judu sugulsit, – tarė Oliveira.

Magė užklojo kiek aprimusį vaiką ir vata nusišluostė rankas.

– Būk gera, nusimazgok rankas, kaip Dievas liepia, – tarė Oliveira. – Ir išmesk lauk visą tą šlamštą.

– Tuojau, – tarė Magė.

Oliveira atrėmė jos žvilgsnį (o tai jam visad būdavo nelengva), Magė atsinešė laikraštį, išskleidė ant lovos, sudėjo vatos gniužulus, suvyniojo ir išėjo iš kambario išmesti viso ryšulio į išvietę laiptų aikštelėje. Kai sugrįžo paraudusiomis blizgančiomis rankomis, Oliveira padavė jai matės puoduką. Ji atsisėdo ant žemos kėdutės ir ėmė gerti susikaupusi. Ji visad bjaurodavo matę – maišydavo ir maišydavo šiaudeliu, lyg virdama košę.

– Apskritai, – tarė Oliveira, leisdamas dūmus pro nosį, – šiaip ar taip, reikėjo bent mane perspėti iš anksto. O dabar turėsiu išmest šešis šimtus frankų taksi savo mantai kur kitur pervežti. Ir kambarį gaut nūnai ne taip jau lengva.

– Nėra ko tau kraustytis, – tarė Magė. – Ir kada gi tu liausies kvaršinęs man galvą tuščiomis išmonėmis?

– Tuščiomis išmonėmis! – tarė Oliveira. – Kalbi kaip geriausių argentiniečių romanų herojai. Dabar tik nusijuok sarkastiškai iš besaikio mano pavydo ir duok į spaudą, kaip turi.

– Aš jau nebeverkiu, – tarė Magė, nusigręžusi link lovos. – Kalbėkimės tyliau, gal užmigs nuo to aspirino. Aš tikrai negulėjau su Gregorovijum.

– Galvą guldau, kad gulėjai.

– Ne, Orasijau. Argi nebūčiau tau pasakiusi? Nuo to laiko, kai susipažinau su tavim, nesu turėjusi kito meilužio. Kas čia tokio, kad šneku ne taip, kaip reikia, ir kad tu juokies iš mano kalbų! Šneku, kaip išmanau, aš nesugebu išsakyt, ką jaučiu.

20

– Gerai jau, gerai, – bodėdamasis tarė Oliveira ir įpylė jai dar matės. – Vadinasi, vaikas kaltas, kad atrodai nebe tokia, kokia buvai. Per kelias dienas pavirtai tikra mamyte, kaip sakoma.

– Betgi Rokamaduras serga.

– Juo labiau, – tarė Oliveira. – Ką padarysi, mano galva, anaiptol ne vaikas kaltas, kad išrodai nebe tokia. Po teisybei mudu nepakenčiam vienas kito.

– Argi ne tu manęs nepakenti? Argi ne tu nepakenti Rokamaduro?

– Na, taip, apie vaiką aš negalvojau. Trise vienam kambary – to jau per daug. O kad su Osipu esam keturiese – baisu ir pagalvot.

– Kuo čia dėtas Osipas?

– Gal užkaistum vandens matei? – tarė Oliveira.

– Kuo čia dėtas Osipas? – pakartojo Magė. – Ko tu mane kankini, idiote? Žinau, kad tau nusibodau, kad nebemyli manęs. Beje, niekad manęs ir nemylėjai, tu tik svaičiojai, o ne mylėjai. Eik sau, Orasijau, tau nėra ko čia būti. Tokie dalykai man ne pirmiena...

Ji pažvelgė į lovą. Rokamaduras miegojo.

– Ne pirmiena, – tarė Oliveira, berdamas į puoduką šviežios matės. – Tu taip atvirai pasakojies, kaip ugdeis jausmus, jog žavu klausyti. Osipas gali paliudyti. Tik susipažink su tavim ir tuojau pat išgirsi negro istoriją.

– Kaip tu nesupranti, kad aš turėjau papasakot!

– Ir niekad nesuprasiu, betgi tai bjauru.

– O mano supratimu, nors ir bjauru, bet turiu papasakoti. Jei vyras nori sužinoti, kaip moteris gyveno anksčiau, reikia papasakoti. Aš kalbu apie tave, o ne apie Osipą. Tu galėjai pasakoti galėjai ir nepasakoti apie savo draugužes, o aš turėjau tau viską papasakoti. Juk nepamilsi kito žmogaus, jei neišmesi iš galvos

turėtų vyrų, juk nesijausi viena su juo kambary, jei neišvysi jų pro duris.

– Savotiškos apeigos, panašios į nuodėmių išpirkimą, o gal į pasipiršimą. Vadinasi, pirmas negras.

– Taip, – tarė Magė, žiūrėdama į jį. – Pirmas negras. Paskui Ledesma.

– Paskui Ledesma, viskas aišku.

– Ir tie trys gatvikėje karnavalo naktį.

– Pirma pora bėk, – tarė Oliveira, sriubčiodamas matę.

– Ir ponas Vensanas, viešbučio savininko brolis.

– Paskutinė pora bėk.

– Ir kareivis, verkęs parke.

– Pirma pora bėk.

– Ir tu.

– Paskutinė pora bėk. Jeigu jau prie akių trauki mane į savo sąrašą, tai pasitvirtina patys juodžiausi mano įtarimai. Tiesą pasakius, kad sąrašas būtų pilnas, tau derėtų įrašyti ir Gregorovijų.

Magė maišė šiaudeliu matę. Ji nulenkė galvą ir plaukai uždryko ant veido, nuslėpdami jo išraišką, kurią tykojo pamatyti Oliveira, nutaisęs abejingą miną.

Ką su tavim, sakyk, mergele,
Tas senis vaistininkas daro?
Bene sūnelis komisaro
Tavęs nemokė, kaip gyvent.

Oliveira niūniavo tango melodiją. Magė patraukė pro šiaudelį matės ir, nežiūrėdama į jį, gūžtelėjo pečiais. „Vargšelė“, – pagalvojo Oliveira. Griebė jai už plaukų, staigiai nubraukė juos nuo veido, tarsi atitraukė užuolaidą. Sugrikšėjo dantys, sukandę šiaudelį.

– Lyg būtum man sudavęs, – tarė Magė, virpančiais pirštais užsiimdama burną. – Man vis viena, bet...

– Laimė, tau anaiptol ne vis viena, – tarė Oliveira. – Jei nebūtum šitaip į mane pažvelgusi, būčiau tave niekinęs. Tu – stebuklas drauge su Rokamaduru. Ir apskritai.

– Man nesvarbu, ką tu čia kalbi.

– Man svarbu.

– Taip, tau svarbu. Kurgi nebus svarbu, jei tik ieškai kliaučių.

– Klausyk, brangioji, – švelniai tarė Oliveira, – argi nežinai, kad ašaros gadina matės skonį?

– Galimas daiktas, tau svarbu taip pat, kad aš verkiu?

– Tik tiek, kiek jaučiuosi kaltas.

– Išeik, Orasijau, taip bus geriau.

– Tikriausiai. Šiaip ar taip, įsidėk į galvą, kad jei dabar išeisiu, tai atliksiu beveik žygdarbį: juk paliksiu tave vieną, be pinigų, su sergančiu vaiku.

– Žinoma, – tarė Magė, homeriškai šypsodama pro ašaras. – Beveik žygdarbį.

– O kadangi esu toli gražu ne didvyris, tai verčiau niekur neisiu iš čia, kol mudu nuspręsime, ką daryti toliau, kaip iškalbingai būtų pasakęs mano brolis.

– Tai neišeik.

– O tu supranti, kaip ir dėl ko atsisakau to žygdarbio?

– Aišku savaime.

– Na, tai paaiškink, kodėl aš neišeinu.

– Neišeini dėl to, kad esi tikras miesčionis ir per daug rūpinies, ką pagalvos apie tai Ronaldas, Bebsė ir kiti draugai.

– Tavo teisybė. Labai gerai, kad supranti, jog neturi nieko bendra su mano sprendimu. Aš pasilieku, bet ne dėl to, kad užjaučiu ar gailiuosi tavęs, ir ne dėl to, kad Rokamadurui reikia duoti žinduką. Ir juo labiau ne dėl to, kad mudu dar kas nors sieja.

– Kartais tu atrodai labai juokingas, – tarė Magė.

– Žinoma, – tarė Oliveira. – Bobas Hope'as palyginti su manim – tuščia vieta.

– Kai sakai, jog mudviejų niekas nebesieja, taip įdomiai iškreipi lūpas...

– Va šitaip, ar ne?

– Taigi, ak, mirsiu iš juoko.

Juodu išsitraukė nosines ir užsiėmė burnas, nes taip prapliupo siaubingai kvatoti, jog tikrai būtų prikėlę Rokamadurą. Nors Oliveira stengėsi iš paskutiniųjų nuramdyti Magę, kandžiodama nosinę ir ašarodama iš juoko, ji pamažu nuslydo nuo kėdės, kurios priešakinės kojos buvo trumpesnės, ir susirietė tarp Oliveiros kojų, o tas taip juokėsi, jog ėmė net žagsėti ir galų gale, pritrūkęs kvapo, išspjovė nosinę.

– Parodyk dar kartą, kaip iškreipiu lūpas, tardamas tuos žodžius, – maldavo Oliveira.

– Va šitaip, – tarė Magė. Ir juodu vėl ėmė raitytis, Oliveira net susilenkė dvilinkas, laikydamasis už pilvo, ir Magė šalia išvydo jo veidą, nuo ašarų blizgančias akis, įsmeigtas į ją. Juodu pasibučiavo sukeitę lūpas, ji – iškelta galva, jis – nukarusiais it kutai plaukais, iš palengvo ėmė kandžiotis, nes lūpos nebepažino lūpų, bučiavosi, graibydami kits kitą rankomis velniškoje plaukų painiavoje, matė išsipylė ir liejosi nuo stalo tiesiai į skreitą Magei.

– Sakyk, kaip tu mylėjaisi su Osipu, – sumurmėjo Oliveira, lūpomis glausdamasis prie Magės lūpų. – Sakyk greičiau, nes kraujas man muša į galvą, nebeištversiu, velniai griebtų.

– Labai gerai, – tarė Magė, kąsdama jam į lūpą. – Kur kas geriau negu su tavim, ir dažniau.

– Bet jis tau lagina murtą? Tik nemeluok. Ar tikrai lagina?

– Ir dar kaip! Ir šiaip, ir taip, o kartais net per daug. Nuostabiausias dalykas.

20

– Ir deda plunkes tarp argustų?

– Aišku savaime, o paskui varsomės krakes, kol galiausiai jis ima rėkti, kad gana, o ir aš jau nebetveriu, mat, supranti, turim paskubėti. Bet ką tu suprasi, tavo gunfija per silpna.

– Nei man suprast, nei kam kitam, – suniurzgė Oliveira tiesdamasis. – Klausyk, tos matės į burną negalima imti, verčiau eisiu truputį pasivaikščioti.

– Nenori, kad dar šį tą pašnekėčiau nuo Osipo? – tarė Magė. – Gligliškai.

– Toji tavo gligliška šneka – man peilis. Beje, tau trūksta vaizduotės, amžinai kartoji tą patį. Gunfija – irgi mat naujiena. Ir niekas nesako „šnekėti nuo ko“.

– Aš pati sugalvojau kalbėti gligliškai, – tarė užsigavusi Magė. – Tu pasakai ką nors ir putiesi, bet iš tiesų nemoki gligliškai.

– Na, o Osipas...

– Nekvailiok, Orasijau, juk tau sakiau, kad su juo nesu gulėjusi. Gal tau duoti didžiąją sijų priesaiką?

– Nereikia, patikėsiu ir taip.

– O apskritai, – tarė Magė, – veikiausiai aš pergulėsiu galų gale ir su Osipu, ir tu vienas būsi kaltas.

– Ar tau iš tiesų patinka tas švilpis?

– Ne. Svarbiausia, kad reikia užsimokėt už vaistus. Iš tavęs nenoriu nė sentavo, o jei imu pinigus iš Osipo, tai negaliu nepateisint jo vilčių.

– Žinau, žinau, – tarė Oliveira. – Turi gerą širdį. Juk ir ano kareivuko, kur verkė parke, negalėjai palikti be nieko.

– Negalėjau. Dabar matai, kokie mes skirtingi.

– Kurgi ne. Gailesčiu niekad per daug nepasižymėjau. Betgi ir aš galėčiau verkti kokia proga, o tada tu...

– Sunku įsivaizduoti tave verkiant, – tarė Magė. – Čia tau būtų tuščias jausmų švaistymas.

– Bet ir aš esu verkęs.

– Nebent iš pykčio. Tu nemoki verkti, Orasijau. Ko jau ko, o verkti išties nemoki.

Oliveira prisitraukė Magę ir pasisodino ant kelių. Pagalvojo, kad jam darosi liūdna nuo Magės kvapo, jos kaklo kvapo. Toks pat kvapas, kaip ir anksčiau... „Ieškoti per... – miglotai pagalvojo. – Taip, ko jau ko, o verkti ir gailėtis savęs tikrai nemoku."

– Niekad mudu nemylėjom vienas kito, – tarė bučiuodamas ją į plaukus.

– Tik nekalbėk už mane, – tarė Magė užsimerkdama. – Tu negali žinot, ar myliu tave, ar ne. Apie tai tu ničnieko neišmanai.

– Tavo manymu, aš toks aklas?

– Priešingai. Tau būtų suvis ne pro šalį nors truputį apakti.

– Ak taip, jaust viską apčiuopom, užuot tiksliai apibrėžus, instinktu nuvokti daugiau negu protu. Magija, tamsi dvasios naktis.

– Būtų suvis ne pro šalį, – varė savo Magė kaip visados, kai ko nesuprasdavo ir norėdavo tai nuslėpti.

– Klausyk, mano išmanymo pakanka žinoti, jog kiekvienam reikia traukti savo keliu. Man, Liusija, norėtųsi pagyventi vienam. Pats nežinau iš tikrųjų, ką darysiu. O tave ir Rokamadurą, kuris, manding, jau budinasi, aš tik skriaudžiu, šitaip negražiai elgdamasis, ir nenoriu, kad taip būtų toliau.

– Manim ir Rokamaduru per daug nesirūpink.

– Aš ir nesirūpinu, bet mes visi trys sėdime čia vienas kitam ant sprando, o tai nei patogu, nei estetiška. Gal ir nesu toks aklas, kaip norėtum, brangioji, visgi mano regėjimo nervas dar pakankamai stiprus, kad matyčiau, jog tu kuo gražiausiai išsiversi ir be manęs. Nors mano puikybė ir labai nukentės, bet turiu prisipažinti, kad iki šiol dar nė viena mano draugužė nenusižudė.

– Taip, Orasijau.

– Žodžiu, jei man pakaks didvyriškumo palikti tave šiąnakt ar rytoj rytą, čia nieko baisaus neatsitiks.

– Neatsitiks, – tarė Magė.

– Nuveši vaiką atgal pas ponią Ireną, grįši į Paryžių ir gyvensi kaip gyvenusi.

– Tavo teisybė.

– Eisi dažnai į kiną, skaitysi romanus, vaikščiosi sau, nieko nesibaimindama, po pavojingiausius kvartalus pavojingiausiu metu.

– Teisybė.

– Rasi gatvėse galybę visokiausių daiktų, nešies juos namo, ką nors iš jų gaminsies. Vongas mokys tave žongliravimo meno, o Osipas vaikščios iš paskos, atsilikęs per porą metrų ir su nuolankiausia pagarba susinėręs rankas.

– Liaukis, Orasijau, būk geras, – tarė Magė ir, apkabinusi jį, įsikniaubė jam į krūtinę.

– Žinoma, mudu magiškai susitikinėsim neįprasčiausiose vietose, kaip andai Bastilijos aikštėje. Pameni?

– Davalio gatvėje.

– Buvau gerokai įgėręs, tu išsukai iš kitos gatvės, ir mudu įsispoksojom vienas į kitą lyg idiotai.

– Mat aš maniau, kad tą vakarą tu nuėjai į koncertą.

– O tu man sakei, kad tu susitarusi pasimatyti su ponia Leoni.

– Užtat mudu taip ir nudžiugom susidūrę Davalio gatvėje.

– Tu buvai žaliu megztuku ir sustojai gatvės kampe paguosti kažkokio pederasto.

– Mat jį primušė ir išmetė iš kavinės, ir jis taip graudžiai verkė.

– Kitąsyk, pamenu, mudu susitikom netoli Žemapo krantinės.

– Buvo karšta, – tarė Magė.

– Tu niekad man dorai nepaaiškinai, ko tada tau reikėjo Žemapo krantinėje.

– Ak, nieko man nereikėjo.

– Turėjai saujoje monetą.

– Buvau radusi šaligatvio pakrašty. Taip skaisčiai žibėjo.

– Paskui nuėjom į Respublikos aikštę, o ten buvo pilna šaudyklų, ir mudu laimėjom dėžutę karamelių.

– Labai bjaurių.

– Kitąsyk aš išėjau iš metro Muton Diuvernė stotyje, o tu sėdėjai kavinės terasoje su negru ir filipiniečiu.

– Ir tu man niekad neprisipažinai, ką tąsyk veikei prie Muton Diuvernė stoties.

– Ėjau pas pedikiūrininkę, – tarė Oliveira. – Jos laukiamojo apmušalai mirgėte mirgėjo violetiniais ir rausvais vaizdais: gondolos, palmės, įsimylėjėliai, susiglaudę mėnesienoje. Įsivaizduok tą reginį, pakartotą penkis tūkstančius sykių dvylikos iš aštuonių plote.

– Tik dėl to ir eidavai tenai, o ne dėl nuospaudų.

– Ne nuospaudos man nedavė ramybės, vaikeli, o tikrų tikriausia karpa, išdygusi ant pėdos. Regis, dėl avitaminozės.

– Ir gerai sugijo? – tarė Magė ir, pakėlusi galvą, įdėmiai pažvelgė jam į akis.

Pirmąsyk nusikvatojus, Rokamaduras pabudo ir ėmė verkšlenti. Oliveira atsiduso: dabar vėl kartosis ana scena, kurį laiką matys, kaip Magė linkso nusisukusi prie lovelės, kaip šmaižioja jos rankos. Jis užsiplikė matės, prisidegė cigaretę. Nenorėjo nieko galvoti. Magė nuėjo nusimazgoti rankų ir grįžo atgal. Veik nežiūrėdami vienas į kitą, juodu išgėrė po porą puodukų matės.

– Visa laimė, – tarė Oliveira, – kad per daug neįsismaginam ir neimam vaidinti radijo teatro. Nežiūrėk tokiomis akimis, jei kiek pagalvosi, suprasi, ką noriu pasakyti.

– Aš suprantu, – tarė Magė. – Anaiptol ne dėl to žiūriu į tave tokiomis akimis.

– Ak, tu manai...

– Panašiai. Bet geriau apie tai nekalbėti.

– Tavo teisybė. Ką gi, regis, man būtų ne pro šalį kiek pasivaikščioti.

– Nepareik, – tarė Magė.

– Gerai jau, gerai, tik be persūdymų, – tarė Oliveira. – Kaip tu manai, kur aš miegosiu? Gordijaus mazgai savo keliu, o vėjas gatvėje – savo. Ko gero, lauke penki laipsniai šalčio.

– Vis dėlto bus geriau, jei tu nepareisi, Orasijau, – tarė Magė. – Dabar man lengva pasakyti tau šiuos žodžius. Suprask.

– Apskritai, – tarė Oliveira, – man rodos, mudu neriamės iš kailio, stengdamies pavaišinti vienas kitą savu *savoir faire**.

– Man tavęs labai gaila, Orasijau.

– Ak, liaukis. Ne, tuo keliu – nė žingsnio.

– Juk tu žinai, kad aš kartais būnu aiškiaregė. Labai aiškiai regiu ateitį. Tik pamanyk, prieš kokią valandą man dingtelėjo mintis, kad man geriausia būtų šokt į upę.

– Senoje aptiktas nežinomos moters lavonas... Betgi tu plaukioji kaip gulbė.

– Man tavęs gaila, – varė savo Magė. – Dabar aš viską suprantu. Aną vakarą, kai mudu susitikom už Dievo Motinos katedros, man irgi dingtelėjo mintis, kad... Bet aš negalėjau tuo patikėti. Tu vilkėjai prašmatnius dangiškus marškinius. Tuomet mudu pirmąsyk nuėjom į viešbutį, tiesa?

– Ne, bet argi ne vis viena? Ir tu mane mokei kalbėti gligliškai.

– O jei tau pasakyčiau, jog viską dariau gailėdamasi tavęs?

---

* Išmanymu *(pranc.)*.

– Gana, – tarė Oliveira ir pažvelgė į ją su nuostaba.

– Aną vakarą tau grėsė didelis pavojus. Aš jauste jaučiau, sakytum girdėjau tolumoje giedant sireną... Negaliu tau paaiškint.

– Man gresia nebent metafiziniai pavojai, – tarė Oliveira. – Patikėk, manęs nereikės traukti kobiniais iš upės. Jei nudvėsiu, tai tik nuo žarnų apsivertimo, Azijos gripo ar nuo „Peugeot 403".

– Nežinau, – tarė Magė. – Kartais man užeina noras nusižudyt, bet žinau, kad nesugebėsiu. Nemanau, jog dėl Rokamaduro, anksčiau irgi buvo lygiai tas pats. Man visad pagelbėdavo mintis apie savižudybę. O tu, tu juk šitiek mąstai... Kodėl sakai: „metafiziniai pavojai"? Juk esama ir metafizinių upių, Orasijau. Ar tik tu nešoksi į tokią upę?

– Veikiausiai į Dao*, – tarė Oliveira.

– Man rodės, kad galiu tave apsaugoti. Ne, nieko man nesakyk. Išsyk supratau, jog tau manęs nereikia. Mudu mylėjomės kaip du muzikantai, suėję draugėn pagroti sonatos.

– Labai gražiai šneki.

– Taip ir buvo, fortepijonas grojo savo partiją, smuikas – savo, ir išeidavo sonata, nors apskritai mudu niekad nesusitikdavom iš tikrųjų. Išsyk aš viską supratau, Orasijau, betgi tokios gražios buvo tos sonatos.

– Taip, brangioji.

– Ir gligliška kalba.

– Teisybę sakai.

– Viskas buvo gražu: ir Klubas, ir anas vakaras Bersi krantinėje po medžiais, kur iki pat ryto medžiojom žvaigždes ir sekėm pasakas apie karalaičius ir karalaites, paskui tu užsinorėjai gerti, ir mes nusipirkom butelį putojančio vyno, pasiutiškai brangaus vyno, ir gėrėm paupy.

---

* Daoizmo, senosios kinų religinės filosofijos, simbolis.

– Ir tada atėjo valkata, – tarė Oliveira, – ir mes atidavėm jam pusbutelį vyno.

– Ir tas valkata buvo velniškas mokslinčius, išmanė ir Romos istoriją, ir visokius rytietiškus dalykus, ir judu įsileidot kalbėti apie tą...

– Regis, Averojų.

– Taip, apie Averojų.

– Ir anas vakaras, kai Sosto mugėje mane pakibino vienas kareivis, o tu vožei jam į dantis, ir mus visus sučiupo.

– Kad tik Rokamaduras neišgirstų, – juokdamasis tarė Oliveira.

– Rokamaduras, laimė, suvis tavęs neprisimins, dar niekas neįstringa jam į atmintį. Jis – kaip tie paukščiai, kuriuos lesini trupiniais. Dirsteléja į tave, sulesa trupinius ir skrenda sau... Ničnieko nebelieka.

– Taip, – pritarė Oliveira. – Ničnieko nebelieka.

Laiptuose gerklojo moteriškė iš ketvirto aukšto, girta kaip paprastai tokiu metu. Oliveira paskersavo į duris, bet Magė prisiglaudė prie jo, pamažu nuslydo ant grindų, verkdama ir virpėdama apkabino jam kelius.

– Ko taip kremties? – tarė Oliveira. – Metafizinės upės teka visur, ilgai ieškoti nereikia. Žinai, katyte, dar niekas neturėjo tiek teisių nusiskandinti, kaip aš. Ir štai ką tau prižadu: prisiminsiu tave paskutinę akimirką, kad būtų dar sunkiau. Tikras bulvarinis romaniukas su trispalviu viršeliu.

– Neišeik, – tarė Magė, dar tvirčiau suglėbdama jam kojas.

– Pasivaikščiosiu, ir viskas.

– Ne, neišeik.

– Atstok. Juk žinai, kad pareisiu, bent jau šiąnakt pareisiu.

– Eikim drauge, – tarė Magė. – Matai, Rokamaduras miega, nepasibus, iki reikės maitinti. Turim dvi valandas, eikim į arabų kvartalą, į tą liūdną kavinukę, ten taip jauku.

Bet Oliveira norėjo eiti vienas. Pamažu vadavosi iš Magės glėbio. Glostė jai plaukus, kišo pirštus po vėriniu, bučiavo į kaklą, į paausį, girdėdamas, kaip ji verkia, apsiskleidusi veidą plaukais. „Šantažuoti... ne, – pagalvojo. – Verkim atvirai, akis į akį, tik nereikia to banalaus kūkčiojimo, išmokto kine." Jis kilstelėjo jos galvą, kad jinai pažvelgtų jam tiesiai į veidą.

– Niekšas – tai aš, – tarė Oliveira. – Leisk man išsipirkti. Verk dėl vaiko, kuris, ko gero, miršta, o dėl manęs nelaistyk veltui ašarų. Dieve mano, nuo pat Zola laikų nebuvo regėta tokios scenos. O dabar paleisk mane, dėl Dievo.

– Kodėl? – tarė Magė, bet nė nekrustelėjo iš vietos, tik žiūrėjo į jį kaip šuo.

– Kas kodėl?

– Kodėl?

– Ak, klausi, kodėl taip išeina? Iš kur aš galiu žinoti! Man rodos, nevalia kaltinti nei tavęs, nei manęs. Mes dar nesuaugę, Liusija. Tai didelė dorybė, bet už ją reikia brangiai mokėti. Kai vaikai baigia žaisti, visad susirauna. Matyt, ir mums panašiai atsitiko. Reikės apie tai pagalvoti. (-126)

21

Visiems taip būna, Januso statula – nereikalingas daiktas, *iš teisybės,* kai sukanka keturios dešimtys, nuo tokio ilgo dairymosi atgal galva apsisuka per šimtą aštuoniasdešimt laipsnių ir tikrasis veidas atsiduria kitoje pusėje... Tai viena iš vadinamųjų *žinomų tiesų.* Ką beveiksi, reikia tai išreikšti žodžiais, kurie iškreipia iš nuobodulio lūpas vienveidžiam jaunimui. Stoviu Sen Žermen

de Prė bulvare, pieniškos kavos garuose, tarp megztiniuotų berniokų ir prašmatniai nešvarių mergiščių – jie skaito Durrellą, Beauvoir, Duras, Douassot, Queneau, Sarraute, o aš, suprancūzėjęs argentinietis (o siaube, siaube!), jau nebejaunatviškos mados ir už *cool* ribų, anachroniškai laikau rankose Renė Crevelio *Etes-vous fous**, atminty – visą siurrealizmą, papilvėj – Antonino Artaud žymę, ausyse – Edgaro Varèse *ionisations***, akyse – Picasso (nors, kaip man ne kartą sakydavo, esu Mondrianas).

–*Tu sèmes des syllabes pour récolter des étoiles****, – šaiposi iš manęs Crevelis.

– Žmogus darai, ką gali, – atsakau jam.

– O toji patelė, *n'arrêtera-t-elle donc pas de secouer l'arbre à sanglots*****?

– Klysti, – sakau jam. – Ji vos verkšlena, vos aimanuoja.

Liūdna prieiti tokią gyvenimo valandą, kai norisi atskleisti 96 puslapį ir leistis į kalbas su autorium apie kavą ir apie kapus, apie nuobodulį ir apie savižudybę, kai šalimais prie staliukų varomos šnekos apie Alžyrą, Adenauerį, Mijanou Bardot, Guy Trébertą, Sidney Bechet, Michelį Butorą, Nabokovą, Dzao Vu Ki, Louisoną Bobet, ir mano krašte kalba berniokai... apie ką gi kalba berniokai mano krašte? Jau nebežinau, taip nutolau nuo visko, bet jie nekalba apie Spilimbergą, nekalba apie Chustą Suaresą, nekalba apie Kiljos Ryklį, nekalba apie Boninį, nekalba apie Legisamą. *Visai natūralu.* Mat natūralumas ir tikrovė nežinia dėl ko tampa priešai, tam tikrą laiką tai, kas natūralu, skamba baisiai nenatūraliai, o trečiojo dešimtmečio tikrovė žengia koja kojon su penktojo dešimtmečio tikrove, be kita ko,

* Ar jums galvoj negerai *(pranc.)*.

** Jonizacijos *(pranc.)*.

*** Tu sėji skiemenis, o renki žvaigždes *(pranc.)*.

**** Ar ji nesiliaus krėtusi ašarų medžio *(pranc.)*.

kiekvienoj rankoj yra po skutimosi peiliuką, kuriuo raižoma kaimyno striukė. Atrandu vienu metu naujus pasaulius, svetimus patiems sau, kiekvienąsyk vis labiau įtariu, jog santarvė – tai didžiausia apgavystė. Iš kur tas troškimas būti visur, iš kur tos grumtynės su laiku? Aš irgi skaitinėju Sarraute ir žiūrinėju antrankiais surakinto Guy Tréberto nuotrauką, bet *tai dalykai, kurie man tik nutinka,* o kai man prireikia pačiam tai nuspręsti, beveik visad sprendžiu priešingai. Mano ranka slenka knygų lentynomis, ištraukia Crevelį, ištraukia Robertą Arltą, ištraukia Jarry. Mane keri nūdiena, tačiau visada tik vakardienos aspektu (gal sakiau – haspektu?), ir taip viskas klostosi, lyg mano amžiuje praeitis virstų dabartim, o dabartis – keista ir miglota ateitim, kurioje megztiniuoti berniokai ir su mergiščiomis palaidais plaukais gurkšnoja savo pienišką kavą ir glamonėjasi su grakščiu vangumu it katės ar augalai.

Reikia prieš tai kovoti.

Reikia įsitvirtinti dabarty.

Juk, rodos, esu Mondrianas, *ergo*...

Tačiau Mondrianas piešė savo dabartį prieš keturiasdešimt metų.

(Nuotraukoje Mondrianas, kaip iš akies trauktas populiarių orkestrų dirigentas – Chulijas de Karas, *ecco!* – akiniuotas, sulaižytas plaukais, su kieta apykakle, nelyginant koks bjaurus dabišius, šokąs su uosto mergše. Kokią dabartį jautė Mondrianas šokdamas? Tos jo drobės, ta jo nuotrauka... Prarajos.)

Esi senas, Orasijau. Kvintai Horacijau Oliveira, esi senas. Silpnas. Esi silpnas ir senas, Oliveira.

– *Il verse son vitriol entre les cuisses des faubourgs**, – šaiposi Crevelis.

---

* Jis laisto sieros rūgštimi priemiesčių apžergtą miestą *(pranc.)*.

Ką dabar daryti? Paties sąmyšio įkaršty vaizduojuosi esąs vėjarodis, kuris, kažkiek pasisukiojęs, nurodys galų gale šiaurę, pietus. Palyginti ką nors su vėjarodžiu ant stogo – vadinas, prisipažinti, jog tau trūksta vaizduotės: juk matomas tik sukimasis, o ne ketinimai, strėliukė, siekianti sustoti ir nejudėti vėjo sraute.

Esama metafizinių upių. Taip, brangioji, savaime aišku. Slaugai vaiką, kartkarčiais paverki, ir štai tau jau kita diena ir gelsva saulė, kuri šviečia, bet nešildo. *J'habite à Saint-Germain-des-Près, et chaque soir j'ai rendez-vous avec Verlaine. / Ce gros pierrot n'as pas changé, et pour courir le guilledou...** Įmesk į plyšį dvidešimt frankų, ir savo meilę apdainuos Leo Ferré arba Gilbertas Bécaud, aba Guy Béartas. O ten, mano krašte: *Jei nori pamatyti rožinį gyvenimą, / Įmesk dvidešimt sentavų į plyšį...* Gal įsijungei radiją (kad neužmirščiau, turiu tau priminti, pirmadienį reikia susimokėti už butą) ir klausaisi kamerinės muzikos, veikiausiai Mozarto, arba paleidai plokštelę, tik tyliai tylutėliai, kad neprikeltum Rokamaduro. Ir apskritai, man rodos, tu nėmaž nenuvoki, kaip sunkiai serga Rokamaduras, koks jis silpnas ir ligonis, ir kad ligoninėje jį daug geriau prižiūrėtų. Bet aš jau nebegaliu tau apie tai kalbėti, sakykim, jog viskas baigta, jog aš klaidžioju, sukinėjuos šen bei ten, ieškau šiaurės, pietų, jei apskritai ko ieškau. O jei nieko neieškau, tai kas man darosi? Aš, mylimoji, ilgiuos tavęs, tas ilgesys kaip skausmas eina per kūną, per gerklę, sulig kiekvienu atsikvėpimu man toks jausmas, lyg kvėpčiau tuštumą krūtinėn, kurioje jau nebėra tavęs.

– *Toi*, – tarė Crevelis, – *toujours prêt à grimper les cinq étages des pythonisses faubouriennes, qui ouvrent grandes les portes du futur...***

---

* Gyvenu Sen Žermen de Prė ir kas vakaras susitinku su Verlaine. Tas dručkis Pjero nėmaž nepasikeitęs ir laksto po smukles *(pranc.)*. (Iš Leo Ferré dainos „Sen Žermen de Prė".)

** Tu pasiryžęs karstytis į šeštą aukštą pas priemiesčių būrėjas, kurios plačiai atveria duris į ateitį *(pranc.)*.

O kodėl gi ne, kodėl gi negalėčiau ieškoti Magės, juk tiek kartų, būdavo, tik išeinu pro arką Senos gatve į Konti krantinę, ir tuojau pat, vos akys apsipranta su melsvomis sutemomis, kurios tvyro ties upe, ant Menų tilto sudūluoja liaunutis jos liemuo, ir mudu žygiuojam toliau medžioti šešėlių, valgyti keptų bulvių Sen Deni priemiestyje, bučiuotis prie baržų, kur Sen Marteno kanale. Kai būdavau su ja, oras tarsi atgydavo, pastebėdavau, kokios pasakiškai gražios sambrėškos, kaip daiktai įgauna ryškias apybraižas, kai būdavom drauge ir kai valkatos smelkdavosi pro Roano rūmų pinučius į baugią, mėnesėtą liudytojų ir teisėjų karalystę... Dėl ko neturėčiau mylėti Magės ir gulėti su ja po tomis šešių šimtų frankų vertės lubomis nešvariose apskurusiose lovose, jei per šias svaiginamas „klases", šias lenktynes su maišais išmokau perprasti save ir pašaukti vardu, pagaliau galutinai išsivadavęs iš laiko su jo sužymėtais beždžionių narvais, iš jo vitrinų, kuriose „Omega Electron Girard Perregaud Vacheron & Constantin" rodo šventų švenčiausių alinančių pareigų valandas ir minutes toj atmosferoj, kur atsimezga paskutiniai mazgai ir malonumas yra susitaikymo veidrodis, veidrodis vieversiams medžioti ir visgi veidrodis, lyg ir sakramentas, sujungiąs žmones tam tikrais saitais, šokis aplink altorių, grimzdimas miegan lūpomis įsisiurbus į lūpas, kartais net nenutraukus meilės glamonių, rankoms – lyg susiraizgiusioms šakoms – vis dar ramiai tebeglostant šlaunį, kito kaklą...

– *Tu t'accroches à des histoires,* – tarė Crevelis. – *Tu étreins des mots...**

– Ne, bičiuli, veikiau taip daroma toli toli, kitapus jūrų, tame krašte, kurio tu nepažįsti. Jau kuris laikas nebeinu gult su žodžiais. Aš juos vartoju taip, kaip tu ir kaip visi kiti, tiktai kruopščiai nusivalau šepetuku prieš vartodamas.

---

* Griebiesi visokių dalykų. Nori užgniaužti žodžius *(pranc.)*.

21

Crevelis netiki manim, ir aš jį suprantu. Tarp Magės ir manęs išdygsta ištisas žodžių nendrynas, mus skiria vos keletas valandų, vos keletas gatvių, bet mano skausmas jau *vadinasi* skausmas, mano meilė jau *vadinasi* meilė... Tolyn labyn mažės jausmų ir daugės prisiminimų, tačiau kas gi yra prisiminimas, jei ne jausmų kalba, žodynas, sudarytas iš veidų, ir dienų, ir kvapų, kurie kartojasi kalboje nelyginant veiksmažodžiai ir būdvardžiai, slapčia apeidami pačią dalykų esmę, grynąją dabartį, liūdindami mus ir graudendami, kol patys pavirstam graudentojais, veidas, žvelgiąs atgal, plačiai išplečia akis, tikrasis veidas pamažu išdyla kaip senose nuotraukose, ir staiga Janusu tampa bet kuris iš mūsų. Visa tai sakau Creveliui, nors kalbuosi su Mage, dabar, kai esam taip toli vienas nuo kito. Ir nekalbu tais žodžiais, kurie tik kėlė nesusipratimus, dabar, kai jau per vėlu, renkuos kitus, josios žodžius, suvystytus į tai, kas jai suprantama ir kas nežinia kaip vadinasi, į kibirkštis ir išlydžius, kurie traška ore tarp dviejų kūnų ir aukso dulkių pripildo kambarį ar eiles. Betgi ar ne taip mes ir gyvenom visą tą laiką, švelniai žeisdami vienas kitą? Ne, negyvenom, ji gal ir būtų norėjus taip gyventi, bet aš įvedžiau vėl tą apgaulingą tvarką, slepiančią vien chaosą, apsimečiau, kad man rūpi gilus srovingas gyvenimas, kurio siaubingus vandenis, deja, vos liečiau kojų pirštais. Esama metafizinių upių, ji nardo jose, kaip kregždė kad nardo ore, lyg pakerėta sukdama ratus apie varpinę, krisdama žemėn ir vėl šaudama dar aukščiau į padangę. Aš apsakinėju, stengiuos apibūdinti tas upes, geidžiu jų – ji nardo jose. Aš ieškau jų, randu ir gėriuos jomis nuo tilto – ji nardo jose. Ir, lygiai kaip toji kregždė, nieko to nežino. Jai nereikia – kaip man – žinoti, netvarka jai priimtina, nes jos galvoj negali subręsti jokia mintis apie tvarką. Toji netvarka – jos mįslingoji tvarka, kūniškoji bohema, ir dvasia jai plačiai atlapoja savas duris. Jos gyvenimas atrodo netvarkingas tiktai man,

skendinčiam prietaruose, kuriuos niekinu ir kartu gerbiu. Aš, neatšaukiamai pasmerktas, kad atleistų, man kaltes Magė, kuri teisia mane pati to nenumanydama. Ak, leisk man įžengt į tave, leisk man kurią dieną pažvelgt į pasaulį tavo akimis.

Viskas beprasmiška. Pasmerktas, kad būtų atleistos kaltės. Eik namo ir skaityk Spinozą. Magė nežino, kas yra tas Spinoza. Magė skaito be galo rusų ir vokiečių romanus ir Peresą Galdosą ir tuojau pat užmiršta, ką skaičiusi. Niekad jai nebūtų atėję į galvą, jog verčia mane skaityti Spinozą. Neregėtas teisėjas, teisiąs vien savo rankomis, savo lakstymu skersai gatvės, teisiąs žvilgsniais, kurie nuogai išrengia mane, teisiąs vien jau tuo, kad ji – kvaila ir nelaiminga, ir sutrikusi, ir bukaprotė, ir menkesnė už nieką. Visu tuo, ką žinau iš karčios patirties, iš supuvusių taisyklių, kurių laikosi išsimokslinę ir išprusę žmonės, visu tuo ji teisia mane. Leiskis, kregždut, aštriomis žirklėmis karpanti orą ties Sen Žermen de Prė, iškapok tas akis, kurios žiūri, bet nemato, greičiau ant to ešafoto, į kurį kelia mane savo rankomis moteris, slauganti vaiką, greičiau ant to žydro ešafoto, lai greičiau ateina apgaulinga tvarka drauge su vienatve, savimana, savimeile, savimone. Ir kai šitoks žinių bagažas, nereikalingas troškimas ką užjausti, troškimas, kad imtų lyti štai čia, manyje, kad pagaliau imtų lyti ir pakviptų žeme, kažkuo gyva, taip, pagaliau – kažkuo gyva. (-79)

22

Kalbėjo visaip – girdi, senis paslydęs, girdi, automobilis važiavęs per raudoną šviesą, girdi, senis norėjęs nusižudyti, girdi, senis

nekaltas, girdi, senis kaltas, girdi, buvę blogi automobilio stabdžiai, girdi, senis buvęs baisiai neatsargus, girdi, pragyvenimas darąsis vis brangesnis, girdi, Paryžiuje esą per daug užsieniečių, kurie nežino eismo taisyklių ir atima darbą iš prancūzų.

Senis neatrodė labai nukentėjęs. Vangiai šypsojo, glostydamasis ūsus. Atvažiavo greitoji pagalba, senį paguldė ant neštuvų, automobilio vairuotojas skeryčiodamasis aiškino, kas atsitiko, policininkams ir žiopliams.

– Jis gyvena Madam gatvėje, trisdešimt antras numeris, – tarė šviesiaplaukis vaikinas, persimetęs keliais žodžiais su Oliveira ir kitais žiopliais. – Rašytojas, aš jį pažįstu. Knygas rašo.

– Gavo bamperiu per kojas, bet vairuotojas jau stabdė.

– Į krūtinę, – tarė vaikinas. – Senis užkliuvo už šiukšlių ir paslydo.

– Per kojas, – tarė Oliveira.

– Nelygu kaip žiūrėsi, – tarė baisiai žemas dručkis.

– Į krūtinę, – tarė vaikinas. – Mačiau savo akimis.

– Jeigu taip... Ar nereiktų pranešti šeimai?

– Jis neturi šeimos, jis – rašytojas.

– Šit kaip, – tarė Oliveira.

– Turi katę ir krūvas knygų. Kartą namsargė paprašė nunešt jam paketą, ir jis mane įsileido. Kur pažvelgsi – visur knygos. Anksčiau ar vėliau taip turėjo nutikti, rašytojai labai išsiblaškę. O kad aš palįsčiau po mašina...

Nukrito keli lašai, ir būrelis liudytojų akimirka išsisklaidė. Pasistatęs striukės apykaklę, Oliveira atgręžė veidą prieš šaltą vėją ir nužingsniavo kur kojos nešė. Buvo tikras, kad senis nelabai nukentėjo, tačiau prieš akis stovėjo ramus, veikiau sutrikęs jo veidas, kai ručkis sanitaras guldė jį ant neštuvų, nuoširdžiai drąsindamas: „*Allez, pépère, c'est rien, ça*“*, kaip, galimas daiktas,

* Nieko, tėvuk, nieko *(pranc.)*.

drąsino visus. „Visiškas nekomunikabilumas, – pagalvojo Oliveira. – Ne tiek dėl to, kad esam vieniši, nes tai nuvalkiota tiesa. Būti vienišam – vadinas, būti vienišam tam tikroje plotmėje, kurioje kitos vienatvės galėtų bendrauti su mumis, jeigu tai būtų įmanoma. Tačiau, kilus kokiam konfliktui, ištikus nelaimei gatvėje ar prasidėjus karui, skirtingos plotmės ūmai susikerta, ir žmogus, galimas daiktas, įžymus sanskrito ar kvantinės fizikos specialistas, virsta *pépère* kokiam sanitarui, atvažiavusiam į nelaimės vietą. Edgaras Poe ratukuose, Verlaine gydeivų rankose, Nervalis ir Artaud pas psichiatrus. Ką galėjo žinoti apie Keatsą italas arkliagydys, kuris leido jam kraują ir marino badu? Jei tokie žmonės tyli, – o tai įtikimiausia, – tai kiti aklai triumfuoja, aišku, ne dėl to, kad turi piktų ketinimų, tiesiog jie nė nenumano, jog tasai operuojamasis, tasai tuberkuliozininkas, tas nuogas sužeistasis lovoje antra tiek vienišas tarp žmonių, kurie juda sakytum už stiklo, kitame laike..."

Stabtelėjęs užuovėjoje, Oliveira prisidegė cigaretę. Vakarėjo, merginos būreliais traukė iš krautuvių, geisdamos juoktis, garsiai kalbėtis, stumdytis, bent menką valandėlę išlieti energiją, prieš puldamos prie bifšteksο ir iliustruoto savaitraščio. Oliveira žingsniavo tolyn. Nereikia nė dramatizuoti, pakanka tik objektyviau apsižvalgyti, ir iškart matai, koks absurdiškas yra Paryžius, įprastinis gyvenimas. Jeigu jau pagalvoji apie poetus, labai lengva prisiminti visus tuos, kurie kelia viešumon žmogaus vienatvę visuomenėje, juokingą sveikinimosi komediją, atsiprašymus lenkiantis laiptuose, vietų užleidimą metro vagonuose moterims, draugiškumą politikoje ir sporte. Tik biologinis ir seksualinis optimizmas kai kuriems gali užmaskuoti ir izoliuotumą, nesvarbu, ką apie tai galvoja Johnas Donne. Santykiai darbe, tarnyboje, lovoje, stadione – tai medžių santykiai: lapai ir šakos siekiasi ir liečiasi, o kamienai stovi atstu vienas

22

nuo kito, išdidūs ir nesutaikomai lygiagretūs. „Širdies gilumoje galėtume būti tokie, kokie esam iš pažiūros, – pagalvojo Oliveira, – tik reikėtų gyventi kitoniškai. O ką reiškia gyventi kitoniškai? Gal gyventi absurdiškai, kad nebeliktų absurdo, taip smarkiai šokt į save patį, kad atsidurtum kito glėbyje. Taip, gal meilė, bet *otherness** mums tėra gyvas tiek, kiek esti gyva moteris, ir, beje, tik viena moteris. Apskritai *otherness* nėra, yra nebent malonus *togetherness***. O tai vis šis tas..." Meilė, ontologizuojamoji ceremonija, būties kūrėja. Šit kodėl tik dabar jam dingtelėjo mintis, kuri turėjo ateiti galvon iš pradžių: nepersiėmęs savimi, nepriimsi į save nė kitų, o kas yra persiėmęs savimi iš tikrųjų? Jei kam būtų gana savęs ir savo vienatvės, ar tas, nesitenkindamas bendravimu su pačiu savimi, imtų ieškoti pramogų kine arba viešnamyje, pas draugus arba įtemptame darbe, arba santuokoje, idant būtų bent jau vienas-tarp-kitų? Šitaip – paradoksaliai – vienatvės perteklius veda į bendravimo perteklių, į didelę klaidą – svetimą kompaniją, prie vienišiaus veidrodžių ir aidų salėje. Visgi tokie žmonės, kaip jis ir daugel kitų, žmonės, priimą save (arba atmetą, tačiau tik tokie, kurie gerai save pažįsta), prieina patį baisiausią paradoksą: sustoja prie pat bendravimo ribos ir nesugeba jos peržengti. Tikrasis bendravimas, kurį sudaro stabilūs santykiai, įstabus taikymasis prie pasaulio, negali būti vienpusis: ištiestą ranką turi pasitikti kita, iš kitur, iš kitos pusės. (-62)

* Kitoniškumas *(angl.)*.

** Bendrumas *(angl.)*.

23

Pritrūkęs peno apmąstymams (beje, nežinia kodėl vis lindo į galvą, jog sužeistas senukas veikiausiai guli ligoninės lovoje, aplink stovi maloniai svetimi gydytojai, studentai ir seselės, klausinėja vardo, pavardės, amžiaus ir profesijos, sako: „Nieko baisaus“, švirkščia vaistų, tvarsto), gatvės kampe Oliveira žvalgėsi, kas darosi aplink, eidamas prie išvados, jog kiekviename mieste kiekvienas gatvės kampas puikiausiai rodo, kokia linkme paprastai plaukia mintys, kurioms gimti nereikia beveik jokių pastangų. Kavinėje prie prekystalio šnekučiavo su šeimininku keli mūrininkai, užsukę pasišildyti (tik išlenks stiklą vyno ir išeis). Prie staliuko rašė ir skaitė du studentai, ir Oliveira matė, kaip jie kilstelėja akis, pažvelgia į mūrininkus, vėl įsmeigia žvilgsnį į knygą ar sąsiuvinį, vėl kilstelėja akis. Iš vieno stiklinio narvo į kitą: susižvelgti, užsidaryti savy, susižvelgti, ir tiek. Antro aukšto lange, viršum uždaros kavinės terasos, moteriškė lyg siuvo, lyg kirpo suknelę. Aukšta jos šukuosena ritmingai siūbavo. Oliveira vaizdavosi jos mintis, žirkles, vaikus, kurie netrukus pareis iš mokyklos, vyrą, baigiantį darbo dieną kur nors kontoroje ar banke. Mūrininkai, studentai, moteriškė, o štai ir valkata išlenda iš skersinės gatvės su raudonojo vyno buteliu kišenėje, stumdamas vaikišką vežimėlį, prikrautą senų laikraščių, skardinių, nešvarių skarmalų, o ant viršaus – lėlė be galvos ir paketėlis su išlindusia žuvies uodega. Mūrininkai, studentai, moteriškė, valkata, o Nacionalinės loterijos būdelėje – lyg prie gėdos stulpo – senučiukė su neklusniomis plaukų sruogomis, išsipešusiomis iš po pilkšvos kepuraitės, su žydromis bepirštėmis pirštinėmis, *Tirage mercredi**, laukia nesulaukdama kliento su gore prie kojų, rami,

* Tiražas trečiadienį *(pranc.)*.

pusiau atšalusi savo statmename grabe, siūlo išbandyti laimę ir perkratinėja mintyse dievaižin ką, visokias nuotrupas, amžinus senatviškus prisiminimus: mokytoja, vaikystėje vaišinusi ją saldumynais, vyras, žuvęs prie Somos, sūnus komivojažierius, nakčia – mansardos kambariukas be kanalizacijos, sriuba, verdama trims dienoms, *boeuf bourguignon**, atsieinąs pigiau už bifšteksą, *Tirage mercredi.* Mūrininkai, studentai, valkata, loterijos bilietų pardavėja, kiekvienas skyrium, kiekvienas skyrium savo stikliniame narve, bet tegu tik automobilis partrenkia kokį seniuką, ir iškart prasidės visuotinis bėgimas į nelaimės vietą, karštas keitimasis nuomonėmis, kritiškomis, panašiomis, prieštaringomis, vėl ims dulkti lietutis, ir mūrininkai sugrįš prie prekystalio, studentai – prie staliuko, X prie X, Z prie Z.

„Tik absurdišku gyvenimu įmanoma išsivaduoti iš to begalinio absurdo, – pagalvojo vėl Oliveira. – Juk aš kiaurai peršlapsiu, po šimts, reikia līst kur pastogėn." Jis pastebėjo Geografų draugijos skelbimus ir smuko į prieangį. Paskaita: Australija, nežinomas žemynas. Kristaus iš Monfavė brolijos susirinkimas. Ponios Bertos Trepa fortepijono muzikos vakaras. Registruojami klausytojai į meteorų kurso paskaitas. Dziudo čempionas – per penkis mėnesius. Paskaita apie Liono urbanizaciją. Po paskaitos – fortepijono muzikos vakaras, bilietai palyginti nebrangūs. Oliveira pažvelgė į dangų, patraukė pečiais ir žengė į vidų. Dingtelėjo mintis nueiti pas Ronaldą arba pas Etjeną į dirbtuvę, bet geriau atidėti vizitą vėlesniam laikui. Kažin kodėl jam patiko pianistės pavardė – Berta Trepa. Patiko ir mintis bent trumpam pasislėpti nuo savęs koncerte – ironiškų nesenų apmąstymų gatvėje iliustracija. „Nieko iš mūsų nėra, brolau", – pagalvojo, dėdamas šimtą dvidešimt frankų sulig dantim senei,

* Burgundiška jautiena *(pranc.)*.

uždarytai kasos narve. Gavo vietą dešimtoje eilėje vien dėl senės bjauraus būdo – mat, nors koncertas turėjo prasidėti bet kurią akimirką, salėje beveik nebuvo nieko, be kelių senių: vieni jų buvo nuplikę, kiti barzdoti, treti nuplikę ir barzdoti drauge ir visi kaip vienas atrodė kaimynai ar giminės, maišėsi dar dvi moteriškės kokių keturiasdešimt ar keturiasdešimt penkerių metų nudėvėtais paltais ir šlapiais skėčiais ir saujelė jaunimo, daugiausia poros, kurios garsiai kalbėjosi kumšėdamosi alkūnėmis, triauškino karameles ir braškino išklerusias vieniškas kėdes. Iš viso apie dvidešimt žmonių. Atsidavė lietingu vakaru, erdvioje salėje buvo žvarbu ir drėgna, už uždangos neaiškiai girdėjosi kalbant. Vienas senis užsirūkė pypkę, Oliveira paskubom išsitraukė cigaretę. Jautėsi jis ne per smagiausiai, viena koja buvo peršlapusi, darėsi bloga nuo plėkų ir drėgnų drabužių kvapo. Jis surūkė cigaretę iki galo ir sutrypė nuorūką. Už durų sučirškė skambutis, ir vienas jaunuolis ėmė įnirtingai ploti. Senė kasininkė su berete, nusmaukta ant ausies, ir paskaistintu veidu, kurio turbūt nė nakčiai nesiprausdavo, užtraukė durų užuolaidą. Tik tada Oliveira prisiminė, jog įeidamas gavo programėlę. Tai buvo mimeografu išspausdinta kortelė, kurioje šiaip taip galėjai įskaityti, jog ponia Berta Trepa, aukso medalio laimėtoja, skambins Rozos Bob *Trois mouvements interrompus** (atliekama pirmą kartą), Alikso Alikso „Pavaną generolui Leklerui“ (atliekama pirmą kartą) ir Délibes, Saint-Saënso ir Bertos Trepa „Délibes-Saint-Saënso sintezę“.

„Na ir programa, – pagalvojo Oliveira. – Juokų darbas.“

Nežinia kaip už fortepijono staiga pasirodė žilas vyriškis nudribusiu pagurkliu. Buvo juoda eilute ir rausva ranka glostė grandinėlę, nukarusią iš įmantrios liemenės, kuri Oliveirai pasi-

---

* Trys atskiros temos *(pranc.)*.

rodė ganėtinai įčiurusi. Mergina violetiniu lietpalčiu ir akiniais aukso aptaisais keliskart pliaukštelėjo delnais. Naudodamasis balsu, įstabiai panašiu į papūgos karkimą, senis su pagurkliu pradėjo įžanginę prakalbą, iš kurios publika sužinojo, kad Roza Bob – buvusi ponios Bertos Trepa mokinė, kad Alikso Alikso „Pavana" sukurta aukšto karinio pareigūno, prisidengusio tikrą vardą tokiu kukliu slapyvardžiu, ir kad abu minėti kūriniai parašyti pagal naujausias muzikos meno taisykles. Na, o „Délibes–Saint-Saënso sintezė" (sulig tais žodžiais senis akėlė akis į dangų) šiuolaikinės muzikos rėmuose esanti viena iš didžiausių naujovių, autorės ponios Trepa vadinamų „pranašiškuoju sinkretizmu". Charakterizuota esą teisingai, nes Délibes ir Saint-Saënso muzikinis genijus siekęs osmozės, interfuzijos ir interfonijos, šiaip be perstojo slopinamos perdėto Vakarų individualizmo, kuris tikrai būtų užkirtęs jiems kelią į aukščiausiąją sintetinę kūrybą, jei nebūtų apsireiškusi geniali ponios Trepa intuicija. Ir išties, savo jautrumu ji sugebėjusi pagauti tas subtilybes, kurios negirdimos eiliniam klausytojui, ir paskyrusi gyvenimą kilniam ir sunkiam darbui – sukurti savotišką pereigą tarp dviejų didžių Prancūzijos sūnų. Dabar esą pravartu paaiškinti, jog ponia Berta Trepa ne tik dėstanti muziką, bet ir atsidavusi kūrybai, kurią publika netrukus galėsianti deramai įvertinti. Prelegentas nesitikįs tokioje trumpoje prakalboje prieš koncertą, publikos laukiamą su didžiu nekantrumu (kaip jis pastebėjęs), deramai išanalizuoti ponios Trepa kūrybinių laimėjimų. Šiaip ar taip, turėdamas tikslą lyg ir įvesti į naują pasaulį tuos, kas pirmą kartą klausysis Rozos Bob ir ponios Trepa kūrinių, norįs apibūdinti jų kūrybos estetiką, pabrėždamas jos antistruktūrinę sandarą, kuriai charakteringos autonominės garsinės ląstelės, gryno įkvėpimo vaisius, siejamos draugėn nebent bendros kūrinio dvasios, tačiau visiškai nepriklausomos nuo bet kokių klasikinių, dode-

kafoninių ar atonalinių (pastarieji du žodžiai pabrėžiami su emfaze) formų. Štai, pavyzdžiui, Rozos Bob, mylimiausios ponios Trepa mokinės, *Trois mouvements interrompus* radęsi iš įspūdžio, kurį menininkės sąmonėje padaręs durų trinktelėjimas, ir trisdešimt du pirmojo *mouvement* akordai esą to smūgio aidai, perkelti estetinėn plotmėn; prelegentas manąs, jog neišduosiąs paslapties, jei pasakysiąs savo išprususiems klausytojams, kad „Sintezės" kompozicija remiasi pačiais primityviausiais ir podraug ezoteriniais kūrybos metodais. Jis niekad nepamiršiąs tos dienos, kada jam buvusi suteikta garbė dalyvauti vienoje „Sintezės" kūrimo fazėje – jis padėjęs poniai Trepa iš abiejų maestrų partitūros su stebuklinga rykštele atrinkti tuos pasažus, kurių poveikis rykštelei patvirtinęs įstabią menininkės intuiciją. Ir nors dar nemaža esą galima pridurti prie to, kas pasakyta, prelegentas manąs, jog dabar pats laikas baigti prakalbą ir pasveikinti ponią Bertą Trepa kaip vieną iš prancūzų dvasios šviesulių ir plačiosios publikos nesuprasto genijaus patetinį pavyzdį.

Pagurklis smarkiai sutrūkčiojo, ir senis, springdamas iš susijaudinimo ir kosulio, dingo užkulisy. Keliskart pliaukštelėjo keturiasdešimt delnų, keletas degtukų neteko galvučių, Oliveira patogiai išsipleikė kėdėje ir pasijuto geriau. Matyt, ir mašinos partrenktas senukas pasijuto geriau ligoninės lovoje, kaip paprastai esti po šoko, jau nugrimzdęs į miegą, tą palaimos šalį, kur žmogus nustoja būti savimi, o lova pavirsta laivu, apmokamomis atostogomis, išsivadavimu nuo įprastinio gyvenimo. „Gal kurią dieną nueisiu jo aplankyti, – tarė sau Oliveira. – Tik, galimas daiktas, sugriausiu jo negyvenamą salą, pavirsiu kojos pėdsaku smėlyje. Betgi koks tu jautrus daraisi, brolau!"

Pasigirdus aplodismentams, jis nenorom atsimerkė ir išvydo Bertą Trepa – ji lankstėsi, dėkodama publikai už dėmesį, sakytum dirbo sunkų dabą. Dar nepamatęs jos veido, jis pasibaisėjo

batais, stačiai vyriškais muzikės batais, kurių negalėjo nuslėpti netgi sijonas. Ketvirtiniai batai be kulnų, nei šiam, nei tam padabinti moteriškomis sąsagomis. Aukščiau buvo nelankstus ir podraug stambus liemuo: storulė, negailestingai suveržta korsetu. Bet ponia Berta Trepa nebuvo stora, galėjai daugių daugiausia pavadinti ją stamboka. Veikiausiai turėjo išiją ar lumbago, nežinia kokią negalią, nes judėjo visu kūnu, iš pradžių sunkiai nusilenkė, atsigręžusi į salę, paskui skersa įsispraudė tarp kėdutės ir fortepijono, geometriškai susilankstė ir atsisėdo prieš publiką. Tuomet staigiai pakreipė galvą ir linktelėjo dar kartą, nors niekas jau nebeplojo. „Turbūt viršuje kas nors tampo virveles“, – pagalvojo Oliveira. Jam patiko marionetės ir automatai, ir dabar jis tikėjosi stebuklo iš to pranašiško sinkretizmo. Berta Trepa dar sykį pažvelgė į publiką, visos mėnulio nuodėmės, rodės, ūmai susikaupė jos apskritame, sakytum miltuotame veide, ir burna – skaudžiai raudona vyšnia – išsitempė ir pasidarė panaši į egiptiečių laivą. Ji vėl pasigręžė profiliu, maža nosytė lyg papūgos snapas palinko prie klaviatūros, o rankos – du sumaigyti zomšiniai maišiukai – atsidūrė tarp do ir si. Suskambo pradiniai akordai iš tų trisdešimt dviejų, sudarančių pirmąjį *mouvement interrompu.* Tarp pirmojo ir antrojo praėjo penkios sekundės, tarp antrojo ir trečiojo – penkiolika. Po penkioliktojo akordo Roza Bob įvedė dvidešimt penkių sekundžių pauzę. Oliveira, iš pradžių pagyręs mintyse Rozą Bob už deramą Weberio pauzių vartojimą, pastebėjo, kad piktnaudžiavimas tuo efektu tolyn labyn menkina jo vertę. Tarp septintojo ir aštuntojo akordo pasigirdo kosėjimas, tarp dvyliktojo ir tryliktojo kažkas energingai brūkštelėjo degtuku, tarp keturioliktojo ir penkioliktojo jaunutė blondinė labai aiškiai sumurmėjo: *„Ach, merde alors!“* Apie dvidešimtąjį viena iš pagyvenusių moteriškių, marinuotas skaistybės produktas, staigiai griebė skėtį ir buvo kažką besakanti,

bet jos žodžius gailestingai užgožė dvidešimt pirmasis akordas. Pralinksmėjęs Oliveira žiūrėjo į Bertą Trepa, įtardamas, jog pianistė stebi juos, kaip sakoma, akies kampeliu. Iš to kampelio pro mažytį profilio įlinkį tarpais žybčiojo melsvas žvilgsnis, ir Oliveirai dingtelėjo mintis, jog vargšelė, ko gero, skaičiuoja, kiek parduota bilietų. Sulig dvidešimt trečiuoju akordu pasipiktinęs atsistojo grynai nuplikęs vyriškis ir šnopuodamas išžygiavo iš salės, kulnais skaldydamas Rozos Bob pateiktą aštuonių sekundžių pauzę. Nuo dvidešimt ketvirtojo akordo pauzės pradėjo trumpėti, tarp dvidešimt aštuntojo ir trisdešimt antrojo nusistovėjo lyg ir gedulingo maršo ritmas, visgi darantis savitą efektą. Berta Trepa nukėlė batus nuo pedalų, pasidėjo kairę ranką ant kelių ir pradėjo antrą *mouvement*. Šis buvo tik keturių taktų po tris vienodos vertės natas kiekvienas. Tretysis *mouvement* buvo pagrįstas chromatiniu artėjimu į klaviatūros vidurį, pradedant nuo abiejų galų, paskui motyvas kartojosi atvirkštine tvarka su gausybe trelių bei kitokių pagražinimų. Ir staiga pianistė netikėtai liovėsi skambinusi, atsitiesė ir mažne akiplėšiškai linktelėjo publikai, bet jos veide Oliveira tarėsi pastebėjęs lyg abejonę ir netgi baimę. Viena porelė pradėjo pasiutiškai ploti, Oliveira susizgribo irgi nežinia kodėl plojąs (o kai suprato kodėl, įsiuto ir nustojo). Berta Trepa tučtuojau atgavo savo profilį ir, atsainiai braukdama pirštu per klavišus, laukė, kol viskas nutils. Pradėjo skambinti „Pavaną generolui Leklerui“.

Kelias minutes Oliveiros dėmesys norom nenorom krypo dviem linkmėm: į negirdėtą maišalą, kurį Berta Trepa pliekė iš paskutiniųjų, ir į klausytojų – tiek jaunų, tiek senų – srautą, slapčia ar atvirai plaukiantį iš koncerto. „Pavanoj“, Liszto ir Rachmaninovo šiupiny, be atvangos kartojosi du ar trys motyvai, tuoj paskęstą aibėje variacijų, bravūrų (gan prastai atliekamų, perdėm skylėtų ir aplopytų) ir iškilmingų karinio laidotu-

vių maršo melodijų, sutraukytų netikėtais pirotechnikos efektais, kurie nepaprastai patiko mįslingajam Aliksui Aliksui. Kelis kartus Oliveirai baugėjosi, kad aukšta Bertos Trepa šukuosena *a là Salammbô* staiga ims ir išsileis, bet įspėk, kad gudrus, kiek smeigtukų ją saugo nuo „Pavanos" griaudėjimo ir trankymosi. Atėjo eilė orgiškiems arpedžams, skelbiantiems, jog artėja finalas, pasikartojo pagret visi trys motyvai (vienas jų plėšte išplėštas iš Strausso „Don Žuano"), ir Berta Trepa pasiautė ištisą krušą tolydžio stiprėjančių akordų, kuriuos nuslopino isteriškai pakartotas pirmasis motyvas ir du žemesni akordai – paskutinįjį dešinė ranka aiškiai sudarkė, bet tokių dalykų sunku išvengti, ir Oliveira ėmė karštai ploti, išties pralinksmėjęs.

Savo keistu spyruokliška judesiu pianistė pasigręžė į salę ir nusilenkė. Regis, skaičiavo akimis klausytojus ir negalėjo nepastebėti, jog belikę vos aštuoni ar devyni žmonės. Berta Trepa išdidžiai išėjo pro kairiąsias duris, o kasininkė atitraukė užuolaidą ir pradėjo prekiauti karamelėmis.

Buvo gera proga eiti lauk, tačiau apskritai šis koncertas savo nuotaika kerėjo Oliveirą. Šiaip ar taip, vargšelė Trepa bandė pirmąsyk atlikti kūrinius publikai, o tai vis šioks toks nuopelnas didžiojo polonezo, mėnesienos sonatos ir ugnies šokio pasaulyje. Saviškai graudino ir veidas, kuriuo ji panėšėjo į skudurinę lėlę, pliušinį vėžlį, augilą nebrendilą, įgrūstą į supuvusį pasaulį drauge su apdaužytais arbatinukais, senėmis, kurios kadaise klausėsi grojant Rislerio, drauge su susirinkimais poezijos ir meno klausimais, vykstančiais salėse, išklijuotose senais apmušalais, drauge su mėnesiniu keturių tūkstančių frankų biudžetu ir gėdingomis paskolomis iki mėnesio pabaigos, drauge su Raimondo Dunkano Akademijos stiliaus tik-ro-jo meno kultu, ir nesunku buvo įsivaizduoti Alikso Alikso ir Rozos Bob veidus, bėdinus išteklių skaičiavimus prieš nuomojantis salę koncertui, vargą dėl

programėlės, kokio geros valios mokinio išspausdintos mimeografu, be reikalo išsiuntinėtus kvietimus, neviltį, iš užkulisių išvydus tuščią salę, kur vis dėlto reikėjo pasirodyti, aukso medalis, ir vis dėlto reikėjo pasirodyti. Célinui būtų pakakę medžiagos beveik visam skyriui, bet Oliveira negalėjo atitrūkti mintimis nuo tos bendros atmosferos, nuo žlugusios ir nereikalingos to pobūdžio meninės veiklos, kurią vystė lygiai taip pat žlugę ir nereikalingi būreliai. „Reikėjo mat lįsti man į šią kandžių sukapotą vėduoklę, – staiga įniršo Oliveira. – Iš pradžių senis po automobiliu, o štai dabar Trepa. Jau nekalbant apie šunišką orą ir apie save patį. Svarbiausia, apie save patį."

Salėje bebuvo likę keturi žmonės, tad pagalvojo, kad geriausia atsisėsti pirmoje eilėje ir bent palaikyti kompaniją pianistei. Jam pasirodė juokingas tas keistas solidarumo jausmas, bet visgi jis atsisėdo priekyje ir užsirūkė. Kažin kodėl viena moteriškė užsimanė išeiti iš salės kaip tik tuo metu, kai scenoj pasirodė Berta Trepa. Pianistė įdėmiai nužvelgė ją, paskui vargais negalais nusilenkė pustuščiam parteriui. Oliveirai dingtelėjo, jog moteriškė, ką tik išėjusi gatvėn, verta gero spyrio į užpakalį. Staiga jis susigriebė, jog, nepaisant Rozos Bob „Pavanos", visi jo jausmai siejasi su tam tikra simpatija Bertai Trepa. „Jau senokai man to nėra buvę, – pagalvojo jis. – Ko gero, per ilga minkštėja širdis." Tiek metafizinių upių, ir ūmai nei iš šio, nei iš to užeina noras aplankyti seniuką ligoninėje arba ploti tai kvailei, susiveržusiai korsetu. Keista. Matyt, kaltas šaltis arba peršlapusios kojos.

Kai praslinko kokios trys minutės nuo „Délibes–Saint-Saënso sintezės" pradžios, pakilo porelė, pagrindinė publikos atrama, ir ryžtingai išėjo iš salės. Oliveira vėl tarėsi pastebėjęs šnairą Bertos Trepa žvilgsnį, bet dabar atrodė, kad jai staiga atgrubo rankos: ji skambino nežmoniškomis pastangomis, linksodama ant klaviatūros, ir sulig menkiausia pauze taikėsi paskersuoti į kėdes, kur

Oliveira ir romaus veido vyriškis klausėsi, nutaisę susikaupusias minas. Neilgai trukus „pranašiškojo sinkretizmo“ paslaptis atsiskleidė dargi tokiam profanui kaip Oliveira; po keturių „Omfalės ratelio“ taktų nuskambėjo kiti keturi iš „Kadiso mergelių“, paskui kairė ranka atliko „Mano širdis džiaugias išgirdus tavo balsą“, o dešinė tuo tarpu spazmiškai atkalė „Lakmės“ varpų motyvą, ir abi drauge perėjo prie „Makabriško šokio“ iš „Kopelijos“, po to kiti motyvai, pasak programėlės: „Himnas Victorui Hugo“, „Žanas de Nivelis“ ir „Nilo pakrantėse“, efektingai kaitaliojosi su žinomesniais – pranašiškumo požiūriu sunku beįsivaizduoti ką labiau vykusio, tad, kai romaus veido vyriškis pradėjo tyliai kikenti, kultūringai užsiėmęs burną pirštinėta ranka, Oliveira pats sau pripažino, jog tas tipas turi teisę juoktis, jog nevalia jo drausti, o ir Berta Trepa turbūt taip manė, nes tolyn labyn klydo, sakytum į rankas jai būtų įsimetęs paralyžius, bet visgi varė savo, purtydama pečius ir skėsdama alkūnes į šalis nelyginant višta, kuri taisosi tūpti lizdan, „Mano širdis džiaugias išgirdus tavo balsą“, dar sykį „Vai kur eini, jaunoji inde?“, du sinkretiški akordai, pasiutiškas arpedžas, „Kadiso mergelės“, tra-lia-lia-lia, panašus į gaikštelėjimą, iškart keletas natų (nei iš šio, nei iš to) Pierre Boulezo stilium, ir romaus veido vyriškis tarytum subliovė ir tekinas leidosi durų link, pirštinėmis užsikimšęs burną, kaip tik tuo metu, kai Berta Trepa nuleido rankas ir įsistebeilijo į klaviatūrą, ir tada stojo ilga pauzė, be galo ilga pauzė, tarsi kokia beviltiška tuštuma radosi tarp Oliveiros ir Bertos Trepa, kurie paliko vienu du salėje.

– Bravo, – tarė Oliveira, jausdamas, jog ploti nepadoru. – Bravo, ponia!

Nesikeldama Berta Trepa pasisuko drauge su kėdute ir įsirėmė alkūne į ją. Juodu pažvelgė vienas į kitą. Oliveira atsistojo ir žengė link pakylos.

– Labai įdomu, – tarė. – Patikėkit, ponia, aš klausiausi jūsų koncerto su nuoširdžiu susižavėjimu.

Na ir šunsnukis.

Berta Trepa žiūrėjo į tuščią salę. Vienas akies vokas jai vos vos virpčiojo. Rodės, ji klausia save kažko, kažko laukia. Oliveira pajuto, kad reikia kalbėti toliau.

– Tokios menininkės kaip jūs kiekviename žingsnyje laukia publikos snobizmas ir neišmanymas. Širdies gilumoje aš jaučiau, kad jūs skambinote pati sau.

– Pati sau, – pakartojo Berta Trepa papūgos balsu, stebėtinai panašiu į pristačiusio ją prelegento balsą.

– O kam gi daugiau? – tarė Oliveira ir taip lengvai užšoko ant pakylos, lyg būtų sapnavęs. – Menininkai kalba tik su žvaigždėmis, kaip yra pasakęs Nietzsche.

– Kas jūs toks, pone? – krūptelėjo Berta Trepa.

– Et, šiaip domiuosi spektakliais... – Galima buvo varstyti žodžius kaip paprastai. Svarbiausia neišeiti, bent kiek palaikyti jai kompaniją. Nežinia, kodėl.

Berta Trepa klausėsi, bet jos mintys, rodės, klajojo kitur. Ji sunkiai pasikėlė, apžvelgė salę, užuolaidas.

– Taip, – tarė. – Jau vėlu, reikia eit namo. – Tarė lyg pati sau, tarsi eiti namo būtų buvę kokia bausmė ar kas panašaus.

– Man būtų labai malonu jus palydėti, – tarė Oliveira nusilenkdamas. – Atleiskit, gal jūsų kas laukia rūbinėj ar gatvėj?

– Niekas manęs nelaukia. Valantenas išėjo tuojau pat, vos tik pasakė prakalbą. Kaip jums patiko prakalba?

– Įdomi, – tarė Oliveira, vis tvirčiau tikėdamas, jog sapnuoja, jog jam patinka sapnuoti.

– Valantenas sugeba padaryti ir šį tą geresnio, – tarė Berta Trepa. – Tik man bjauru... taip, bjauru... kad jis išėjo. Lyg būčiau kokia mazgotė.

– Jis kalbėjo apie jus ir jūsų kūrybą su didžiu pasigėrėjimu.

– Už penkis šimtus frankų jis įmanytų kalbėti su pasigėrėjimu ir apie pašvinkusią žuvį. Už penkis šimtus frankų! – pakartojo Berta Trepa, nugrimzdama į savo mintis.

„Atrodau kaip tikras mulkis“, – tarė sau vienas Oliveira. Jei dabar atsisveikins ir nušoks nuo pakylos, gal pianistė nebeprisimins jo pasiūlymo palydėti ją namo. Bet pianistė žiūrėjo į jį, ir Oliveira pamatė, kad ji verkia.

– Valantenas galvijas. Visi... Juk buvo daugiau nei du šimtai žmonių, jūs pats matėt, daugiau nei du šimtai. Tokiame koncerte, kai kūriniai atliekami pirmą kartą, tai negirdėtas dalykas, ar ne? Ir visi pirko bilietus, nemanykit, kad mes išsiuntinėjom kvietimus. Daugiau nei du šimtai, o štai dabar tik jūs vienas, Valantenas išėjo, aš...

– Kartais didelė laimė, kad nebelieka žmonių, – tarė Oliveira ir pats nepatikėjo savo ausimis.

– Bet kodėl visi išėjo? Jūs matėt? Daugiau nei du šimtai, sakau jums, ir ne šiaip kokie atsitiktiniai žmonės, tikras daiktas, pastebėjau ponią de Roš, daktarą Lakurą, Monteljė, smuikininkų konkurso laureatą... Man rodos, „Pavana“ jiems nelabai patiko, užtat jie ir išėjo. Kaip jūs manot, pone? Juk išėjo prieš mano „Sintezę“, tikrai, pati mačiau.

– Savaime suprantama, – tarė Oliveira. – Matot, „Pavana“...

– Kokia ten pavana, – tarė Berta Trepa. – Bjaurastis, ir tiek. Ir vis per tą Valanteną. Jau ne kartą žmonės man sakė, kad jis susigiedojęs su Aliksu Aliksu. Bet kodėl gi aš, jaunuoli, turiu kentėti dėl kažkokio pederasto? Aš, aukso medalininkė, aš parodysiu, ką apie mane rašė laikraščiai, kokius laurus skyniau Grenoblyje, Piuji...

Ašaros sruvo jai per kaklą, gėrėsi į apskurusius nėrinius, pilkšvos odos raukšles. Nutvėrė Oliveirai už rankos, papurtė. Galėjo beregint prasidėti isterijos priepuolis.

– Būkit gera, pasiimkit lietpaltį, ir eikim, – paskubom tarė Oliveira. – Gryname ore iškart pasijusit geriau, išgersim ko nors, man bus labai...

– Išgersim ko nors, – pakartojo Berta Trepa. – Aukso medalininkė.

– Kaip sau norit, – nemandagiai tarė Oliveira.

Buvo jau bešokąs nuo pakylos, bet pianistė suspaudė jam ranką ir prisikišo arčiau. Tvokstelėjo koncertiniu prakaitu, naftalinu ir benzoine derva (taipgi šlapimu ir pigiu odekolonu). Iš pradžių Rokamaduras, o štai dabar Berta Trepa, sunku patikėti. „Aukso medalis“, – vėl tarė pianistė, rydama ašaras. Ją visą supurtė rauda, sakytum iškrova, akordas, ūmai suskambęs ore. „Ir viskas kaip paprastai...“ – nugirdo Oliveira, kuris veltui stengėsi nuvyti šalin dingsinčias mintis, ieškoti prieglobsčio kokioj upėj, suprantama, metafizinėj. Berta Trepa nesipriešindama leidosi vedama link užkulisio, iš kur į juos žiūrėjo kasininkė su žibintuvėliu rankoje, jau užsidėjusi plunksnomis padabintą skrybėlę.

– Poniai bloga?

– Nuo susijaudinimo, – tarė Oliveira. – Bet jau geriau. Kur ponios lietpaltis?

Tarp išklibusių stalų, dievaižin kokių staliukų, arfos ir kabyklos stovėjo kėdė su žaliu lietpalčiu ant atlošo. Oliveira padėjo Bertai Trepa apsirengti, ji vilkosi lietpaltį, nuleidusi galvą, bet jau nebeverkė. Pro nedideles durikes juodu išėjo į tamsų koridorių, paskui į nakties gaubiamą bulvarą. Lynojo.

– Bus nelengva pagauti taksi, – tarė Oliveira, kuris turėjo kišenėje apie tris šimtus frankų. – Ar toli gyvenat?

– Ne, prie Panteono. Apskritai norėčiau eiti pėsčia.

– Juo geriau.

Berta Trepa žingsniavo iš lėto, linguodama galvą į šalis.

Su gobtuvu ji panėšėjo lyg į senovės karį, lyg į karalių Ūbą. Oliveira susigūžė ir pasistatė striukės apykaklę. Per kaulus ėjo drėgmė, norėjosi valgyti.

– Jūs toks malonus, – tarė pianistė. – Išties man nesmagu, kad jus trukdau. Kaip jums patiko mano „Sintezė"?

– Aš tik paprastas mėgėjas, ponia. Muzika man, taip sakant...

– Nepatiko, – tarė Berta Trepa.

– Kai atliekama pirmą kartą...

– Mėnesių mėnesius dirbom su Valantenu. Dieną naktį ieškojom sprendimo, kaip sulieti abu genijus.

– Šiaip ar taip, jūs turbūt sutiksit, kad Dèlibes...

– Genijus, – pakartojo Berta Trepa. – Pati girdėjau, kaip vieną dieną taip pasakė Erikas Satie. Ir nors daktaras Lakuras man priekaištavo, girdi, Satie man... kaip čia pasakius. Jūs, aišku, žinote, koks jis buvo, tas seniukas... Bet aš kiaurai matau žmones, jaunuoli, ir puikiai žinau, kad Satie tuo tikėjo, taip, tikėjo. Iš kokio jūs krašto, jaunuoli?

– Iš Argentinos, ponia, ir, beje, ne toks jau esu jaunas, kaip jūs manot.

– Ak, Argentina. Pampos... Kaip jūs manot, ar ten susidomėtų mano kūryba?

– Be abejonės, ponia.

– Gal jūs suvestumėt mane su ambasadorium? Jei Tibo važinėja į Argentiną ir Montevidėją, tai kodėl negalėčiau aš, juk aš atlieku savo kūrinius? Jūs pats girdėjot, o tai juk svarbiausia: savo pačios muziką. Ir veik visada pirmą kartą.

– Jūs daug kuriate? – paklausė Oliveira, ir jam pasidarė šleikštu.

– Dabar darbuojuos prie aštuoniasdešimt trečio opuso... Pala, ne... Ak, prisiminiau, juk prieš išeidama turėjau pasikalbėti

su ponia Nolė... reikėjo sutarti dėl finansų, savaime suprantama. Du šimtai žmonių, vadinas... – Ji ėmė kažką murmėti panosėje, ir Oliveira pagalvojo, ar nebūtų geriau tiesiai pasakyti visą teisybę, betgi Trepa ją žinojo, tikrai žinojo.

– Skandalas, ir tiek, – tarė Berta Trepa. – Prieš dvejus metus skambinau toje pat salėje, žadėjo ateiti Poulencas... Jūs įsivaizduojat? Ne kas kitas, kaip Poulencas. Tą vakarą buvau stačiai pagauta įkvėpimo, tik gaila, kad paskutinę akimirką kažkas jį sutrukdė... Kurgi ne, tie įžymūs muzikai... Ir tą vakarą toji Nolė surinko perpus mažiau, – pridūrė ji įsiutusi. – Lygiai perpus. Nors ir šiaip, jei skaičiuosim du šimtus žmonių...

– Ponia, – tarė Oliveira ir, paėmęs ją švelniai už alkūnės, patraukė Senos gatvės link, – salėje buvo prietema, ir jūs veikiausiai apsiskaičiavot.

– O ne, – tarė Berta Trepa. – Esu tikra, kad neapsiskaičiavau, tik jūs dabar man viską sumaišėt. Atleiskit, man reikia paskaičiuoti... – Ir ji įniko murmėti, krutino lūpas ir pirštus, visiškai pamiršusi, kur eina ir kas ją veda. Visa, ką ji kalbėjo balsu, galėjo kalbėti pati sau viena, Paryžiuje pilna žmonių, kurie kalba sau vieni gatvėse, dargi Oliveira nebuvo išimtis, priešingai, išimtis po teisybei buvo tik tai, kad jis, pasivertęs kvailiu, lydi namo tą senę, tą išblukusią lėlę, tą varganą muilo burbulą, kuriame idiotizmas ir beprotybė šoko tikrąją to vakaro pavaną. „Kokia šlykštynė, reiktų partrenkti ją ant kokių laiptų, mindžioti jai veidą, trypti kaip kirminą, kad sprogtų it fortepijonas, numestas iš vienuolikto aukšto. Išties gailestingas darbas būtų padaryti jai galą, kad nebesikamuotų lyg šuo, įsikandusi savo iliuzijas, kuriomis pati netiki, tiktai kuria jas, kad užmirštų, jog kojos peršlapusios, jog gyvena viena ar drauge su tuo žilu išsigimėliu. Koktu, prieisiu pirmą gatvės kampą ir mausiu šalin, net nepastebės. Kokia diena, Dieve mano, kokia diena.“

Jei leisis tekinas Lobino gatve, nė velnias jo nepavys, o senė pati susiras kelią į namus. Oliveira apsižvalgė ir jau taikėsi sprukti, iš palengvo laisvindamas savo ranką, nes pajuto, lyg kas būtų svėręs alkūnę, paslapčia į ją įsikabinęs. Pasirodo, jis neklydo: Berta Trepa įsitvėrė rankos, visu svoriu užgriuvo ant Oliveiros, ir jis, ilgesingai žiūrėdamas Lobino gatvės pusėn, pervedė pianistę per grindinį ir žengė su ja tolyn Turnono gatve.

– Žinia, bus užkūręs židinį, – tarė Berta Trepa. – Tiesą pasakius, ne taip jau šalta, bet ugnis – menininkų draugas, ar ne? Gal užsuktumėt pas mus, išgertume kartu su Valantenu po taurelę.

– O ne, ponia, – tarė Oliveira. – Jokiu būdu. Man ir šiaip jau didelė garbė parlydėti jus namo. O be to...

– Per daug nesikuklinkit, jaunuoli. Juk jūs dar jaunas, ar ne? Matyt, kad jūs jaunas, pavyzdžiui, iš rankos... – Ji suvarė nagus į striukės audinį. – Štai aš atrodau vyresnė, nei esu iš tikrųjų. Žinot, menininko gyvenimas...

– Anaiptol, – tarė Oliveira. – Aš jau peržengęs į ketvirtą dešimtį, taigi jūs man pataikaujat.

Žodžiai plaukė patys savaime, nebeliko kas daryti, išties – viršūnė. Pakibusi ant rankos, Berta Trepa minėjo senus laikus, – kartais nutraukia sakinį, nebaigusi minties, ir, rodos, mintyse vėl griebiasi savo sąskaitų. Retkarčiais pasikrapšto nosį – paslapčia, skersuodama į Oliveirą; nosiai pasikrapštyti mikliai nusimauna pirštinę, dėdamasi, kad jai niežti delną, pasikaso jį kita ranka (švelniai ištraukusi jį Oliveirai iš parankės), paskui virtuoziškai kilstelėja pirštą kaip pianistė ir akimirkai susivaro į nosį. Oliveira dedasi žiūrįs į kitą pusę, o kai atsigręžia, Berta Trepa jau įsitvėrusi į parankę ir pirštinė užmauta. Taip juodu žingsniavo per lietų, šnekėdami apie šį bei tą. Eidami pro Liuksemburgo sodą, krimtosi, kad pragyvenimas Paryžiuj brangstąs, kad sunku esą susikalbėti su jaunimu, tiek įžūliu, tiek ir neprityrusiu, kad

publika serganti nepagydoma snobizmo liga, kad gerą bifšteksą įmanoma gauti prieinama kaina nebent Sen Žermeno turguje ar Biusi gatvėje. Kelis kartus Berta Trepa maloniai paklausė Oliveirą, ką jis veikiąs, ko tikisi pasiekti, o ypač kuo esąs nusivylęs, bet, nelaukdama atsakymo, netikėtai vėl kreipė kalbą sena vaga: ko taip mįslingai dingęs Valantenas, kaip ji suklydusi apsiimdama skambinti Alikso Alikso „Pavaną" (vien nuolaidžiaudama Valantenui, bet tai paskutinis kartas, daugiau to nebūsią). „Pederastas, – murmėjo Berta Trepa, ir Oliveira jautė, kaip ji mėšlungiškai gniaužo striukės rankovę. – Ir vien dėl to galvijo ne kas kitas, kaip aš, turėjau skambinti tą bjaurastį, tą niekalą, nors penkiolika mano pačios kūrinių laukia nesulaukia dienos, kada atliksiu juos pirmą kartą visuomenei..." Ji tolydžio stoviniavo per lietų, rami ramutėlė, nes buvo su lietpalčiu (tuo tarpu Oliveirai vanduo jau sruveno už striukės apykaklės, o sušlapusi toji triušenos ar žiurkenos apykaklė kiekvienąsyk neišvengiamai dvokdavo bjauriausiai zoologijos sodo narvu), ir žiūrėjo į jį, tarsi laukdama atsakymo. Oliveira maloniai jai šypsojo, iš palengvo vesdamas ją Medičių gatvės link.

– Jūs toks kuklus, toks santūrus, kalbėjo Berta Trepa. – Na, pašnekėkim apie jus. Jūs turbūt poetas, ar ne? Ak, kai dar buvom jauni, Valantenas irgi... „Odė sutemoms", neapsakomas pasisekimas *Mercure de France* žurnale... Thibaudet laiškutis, pamenu, lyg viskas būtų įvykę tiktai šiandien. Valantenas verkė lovoje, verkdamas jis visad griūdavo kniūpsčias į lovą, graudu buvo žiūrėti.

Oliveira stengėsi įsivaizduoti, kaip Valantenas verkia kniūpsčias lovoje, bet matė nebent mažą žmogutį, raudoną it vėžį, teisybę sakant, matė Rokamadurą, kniūpsčiomis verkiantį lovoje, matė, kaip Magė kiša jam žvakutę, o Rokamaduras nesiduoda, muistosi, suka užpakaliuką nuo nemiklių Magės pirštų. Seniu-

kui, pakliuvusiam po automobiliu, turbūt irgi kišo kokią žvakutę ligoninėje, stačiai nesuprantama, kaip tai madinga, reikėtų paanalizuoti filosofiniu požiūriu stebėtinas užpakalinės angos pretenzijas, jos siekimą prilygti burnai, organui, kuris atlieka ne tik šalinimo funkciją, bet ir traukia, ir ryja rausvus žalius baltus kvapnius aerodinaminius pabūklų sviedinukus. Tačiau Berta Trepa neleido jam susikaupti, vėl įniko klausinėti apie gyvenimą ir spaudė jam ranką čia vienu, čia abiem delnais, gręžiojosi į jį nelyginant mergaitė, stebindama dargi tamsioj nakty savo elgsena. Ką gi, vadinas, jis – argentinietis, atvykęs kuriam laikui į Paryžių. Bet ko?.. Ko? Pernelyg sudėtinga buvo paaiškinti jai viską galas nuo galo. Jis siekiąs...

– Grožio, pakilių jausmų, palmės šakelės, – tarė Berta Trepa. – Nieko man nesakykit, puikiai viską žinau. Juk ir aš prieš daugel metų atvažiavau Paryžiun iš Po kaip tik tos palmės šakelės. Bet buvau silpna, jaunutė, buvau... Bet kuo jūs vardu?

– Oliveira, – tarė Oliveira.

– Oliveira... *Des olives**, Viduržemio jūra... Aš irgi esu iš pietų, mudu panikieriai, jaunuoli, mudu abu panikieriai. Visiškai ne tokie kaip Valantenas, – jis iš Lilio. Šiauriečiai šalti kaip žuvys, grynai kaip gyvsidabris. Jūs tikit Didžiuoju Darbu? Fulkanelliu, jūs mane suprantat... Nieko nesakykit, jaučiu, kad esat iš pašauktųjų. Galbūt dar nepadarėt išties reikšmingų darbų kaip aš... Na, kad ir „Sintezė“. Valantenas sakė teisybę, stebuklingoji rykštelė nurodė man dvynas sielas, ir, man rodos, tai atsispindėjo mano kūriny. Ar ne?

– Aišku savaime.

– Jūs turit lemtą *karmą*, iškart jauti... – Pianistė stipriau įsitvėrė rankos, ji kilo į apmąstymų viršūnes, tad turėjo labiau

---

* Alyvos *(pranc.)*.

remtis Oliveiros, o jis vos laikėsi ant kojų ir stengėsi žūtbūt pervesti ją skersai aikštės Suflo gatvės link.

„Jei mane pastebės Etjenas ar Vongas, velniaižin kas bus“, – pagalvojo Oliveira. Nors kas jam rūpi, ką pagalvos Etjenas ar Vongas, lyg jam dar galėtų kas rūpėti, kai metafizinės upės susiliejo su nešvaria vata. „Atrodo, lyg manęs nebūtų Paryžiuje, ir vis dėlto kvailai deduos į širdį visa, kas man darosi, man nesmagu, kad tą vargšę senę ima nepagydomas liūdesys – skenduolė griebiasi šiaudo, nugrimzdusi į pavanos ir nepavykusio koncerto liūną. Aš bjauresnis už mazgotę, bjauresnis už nešvarią vatą, iš teisybės neturiu nieko bendra su savimi.“ Tai jis dar jautė šią vėlią valandą, lyjant ir Bertai Trepa glaustantis prie šono, jautė taip, lyg paskutinė šviesa būtų gesusi dideliame name, kur visos šviesos nyksta viena po kitos, dar jautė, kad jis – ne tas, kas yra, kad tebelaukia savęs nežinia kur, kad tas, kas eina per Lotynų kvartalą, tempdamas seną isterikę, galimas daiktas, net nimfomanę, tėra vos *Doppelgänger**, o tuo tarpu kitas, kitas... „Nejaugi tu pasilikai savajame Almagro kvartale? Arba gavai galą kur kelionėse, kekšių lovose, didžiuliuose išbandymuose, garsiojoje būtinoje netvarkoje? Viskas man skamba kaip paguoda, patogu tikėti, jog dar įmanoma išsigelbėti, nors tuo jau beveik nebetiki, nuteistasis prie kartuvių, ko gero, irgi tiki, jog paskutinę akimirką įvyks kas nors, ims drebėti žemė, dusyk nutrūks virvė, ir jam bus atleista, paskambins gubernatorius, kils maištas jam išvaduoti. Štai dabar, kai nedaug betrūksta, kad senė imtų graibytis man apie antuką.“

Tačiau Berta Trepa leidosi vis toliau į savišneką ir moralinėjimą, su entuziazmu įniko pasakoti, kaip Liono stoty susitikusi Žermeną Tajefer ir kaip Tajefer visokeriopai išliaupsinusi „Pre-

* Antrininkas *(vok.)*.

liudiją apelsinų spalvos rombams“ ir pažadėjusi pasikalbėti su Margerita Long, jog toji įtrauktų ją į savo koncertą.

– Būtų nežmoniškas pasisekimas, pone Oliveira, tikra šventė. Bet jūs pažįstat impresarijus, tuos tironus be gėdos ir sąžinės, net įžymiausi atlikėjai tampa jų aukomis... Valanteno manymu, gal kuris iš jaunų pianistų, neturinčių jokių prietarų, ir imtųsi... Bet jie tokie sugedę kaip ir seniai, visi jie vieno galo.

– Gal jūs pati, kai surengsit kitą koncertą...

– Aš nebenoriu skambinti, – tarė Berta Trepa, slėpdama veidą, nors Oliveira ir šiaip jau stengėsi nežiūrėti į ją. – Man gėda išeit į sceną savo kūrinių atlikti, juk po teisybei man derėtų būti mūza, suprantat, įkvėpt atlikėjus, visi turėtų prašyti per kits kitą, kad leisčiau atlikti savo kūrinius, maldauti mane, taip, maldauti. Ir aš sutikčiau, nesgi esu tikra, kad mano kūryba – tai kibirkštis, kuri visur uždegs publiką, ir šičia, ir Jungtinėse Valstijose, ir Vengrijoje... Taip, aš sutikčiau, bet iš pradžių jie turėtų prašyti garbės atlikti mano muziką.

Karštai spustelėjo ranką Oliveirai, kuris nežinia kodėl nusprendė eiti Sen Žako gatve ir žingsniavo, mandagiai vesdamasis pianistę. Ledinis vėjas pūtė jiems į veidus, šliūkščiojo lietų į akis ir burnas, tačiau Berta Trepa, rodos, nepaisė jokių gaivalų, įsikibusi Oliveirai į parankę, narnėjo kažką panosėje, čia gaikščiodama, čia apmaudžiai ar pašaipiai nusikvatodama. Ne, ji negyvenanti Sen Žako gatvėje. Ne, bet argi svarbu, kur ji gyvenanti! Ji galėtų šitaip vaikščioti visą naktį, daugiau nei du šimtai žmonių pirmą kartą klausęsi „Sintezės“.

– Valantenas ims rūpintis, kad nepareinat, – tarė Oliveira, mintyse ieškodamas kokio argumento, kokio vairo, kuris nukreiptų namų linkui tą korsetu suveržtą kamuolį, riedantį kaip dygliuotas kaštono kevalas per lietų ir vėją. Iš ilgo monologo nuotrupų aiškėjo, kad Berta Trepa gyvena Estrapados gatvėje.

Suglumęs Oliveira persibraukė akis laisvąja ranka, susiorientavo nelyginant Konrado herojus laivo pirmagaly. Ūmai jį suėmė juokas (ir traukė tuščią skrandį, mėšlungis tampė raumenis, buvo keista ir bjauru, vargu ar patikės Vongas, kai jis viską papasakos). Bet ne iš Bertos Trepa, kuri gyrėsi, kokius laurus skynusi Po ir Monpeljė, kartais paminėdama aukso medalį. Nei iš savo kvailo pasiūlymo parlydėti ją namo. Pats negalėjo suprasti, dėl ko jį suėmė juokas, dėl kokių ankstesnių dalykų, senesnių, dargi ne iš koncerto, nors vargu ar buvo kas juokingesnio pasaulyje. Buvo linksma, fiziškai linksma, ir tiek. Sunku tuo patikėti, bet buvo linksma. Norėjosi juoktis iš džiaugsmo, gryno ir kerinčio, ir nesuvokiamo džiaugsmo. „Aš kraustausi iš proto, – pagalvojo. – Ir su ta puskvaiše už parankės, matyt, beprotybė užkrečiama." Džiaugtis anaiptol nebuvo ko, vanduo sunkėsi į batus, sruvo už apykaklės, Berta Trepa vis stipriau kabinosi, vis sunkiau svėrė ranką, staiga ji krūptelėjo, tarytum gilios raudos draskoma, kiekvienąsyk, kai paminėdavo Valanteno vardą, krūpsėjo ir kūkčiojo, tai buvo savotiškas sąlyginis refleksas, kuris jokiu būdu negalėjo niekam kelti juoko, net bepročiui. Bet Oliveirai norėjosi kvatoti, pamažu kuo atsargiausiai vedė jis Bertą Trepa Estrapados gatvėn, ketvirto numerio link, ir nebuvo ko galvoti, o juo labiau suprasti, kas čia darosi, taip buvo geriausia: vesti Bertą Trepa Estrapados gatvėn, ketvirto numerio link, ir žiūrėti, kad ji neįliptų į kokį klaną ir nepakliūtų po kriokliu, žliaugiančiu iš laštakų Klotildos gatvės kampe. Anas pasiūlymas išgerti po taurelę (su Valantenu) atrodė visai priimtinas: reikės įkopti į šeštą ar septintą aukštą, velkant iš paskos pianistę, įeiti į butą, kur Valantenas veikiausiai bus pakūręs krosnį (na, žinoma, bus įstabi krosnelė, butelis konjako, galima bus nusiauti batus ir atkišti kojas prie ugnies, kalbėti apie meną, apie aukso medalį). Galimas daiktas, kitą kokį vakarą ateis pas Bertą Trepa ir Valan-

teną su buteliu vyno, pasižmonės, padrąsins juodu. Lygiai taip pat galima būtų aplankyti ir seniuką ligoninėje, nueiti ten, kur niekad nepasitaikė nueiti, į ligoninę ar į Estrapados gatvę. Buvo linksma, tik siaubingai traukė skrandį, sakytum kas būtų pakišęs ranką po oda – saviškai maloni kankynė (reikės pasiklausti Vongą: ranka pakišta po oda).

– Ketvirtas, tiesa?

– Taip, namas su balkonu, – tarė Berta Trepa. – Aštuonioliktto amžiaus pastatas. Pasak Valanteno, ketvirtam aukšte gyvenusi Ninon de Lenclos. Betgi jis amžinai meluoja. Ninon de Lenclos. Ak, Valantenas – apsigimęs melagis. Jau beveik nebelyja, tiesa?

– Lyja, tik truputį mažiau, – nusileido Oliveira. – O dabar eikim į kitą pusę, gerai?

– Kaimynai, – tarė Berta Trepa, žiūrėdama į kavinę gatvės kampe. – Aišku savaime, toji senė iš devintojo... Sunku įsivaizduoti, kiek ji geria. Ana, matot, prie kraštinio staliuko? Žiūri į mus, o rytoj paleis liežuvį...

– Atsargiau, ponia, – tarė Oliveira. – Neįlipkit į klaną.

– Pažįstu juos kaip nuluptus: ir ją, ir baro šeimininką. O nekenčia manęs dėl Valanteno. Mat, nėra ko slėpti, Valantenas prikrėtė jiems nemaža eibių... Tos senės iš devintojo akyse negali matyti, o kartą naktį parėjo gerokai užgėręs ir išterliojo jai duris kačių išmatomis, nuo viršaus iki apačios, net piešinukų pripaišė... Kol gyva, nepamiršiu, koks skandalas!.. Valantenas vonioje, nes ir pats išsiterliojo, meninio įkvėpimo apimtas, o aš viena prieš policiją, prieš senę, prieš visą kvartalą... Jūs neįsivaizduojat, kas ten darėsi, ką aš iškentėjau, aš, tokio prestižo muzikė... Valantenas nesutramdomas, stačiai kaip vaikas.

Oliveira vėl matė žilą vyriškį, dvigubą pagurklį, aukso grandinėlę. Sakytum vidury sienos būtų atsivėręs kelias: reikėjo tik atkišti petį ir įeiti, prasiskinti taką pro mūrą, peržengti sienos

storį, išlįsti kitoje pusėje. Ranka vis dar gniaužė skrandį, net bloga darėsi. Jis buvo laimingas, nors pats nežinojo kodėl.

– Mielai išgerčiau taurelę *fine à l'eau**, prieš eidama namo, – tarė Berta Trepa ir, sustojusi tarpdury, pažvelgė į jį. – Buvo labai malonu pasivaikščioti, bet visgi truputį sužvarbau, be to, lyja...

– Mielai, – tarė Oliveira apmaudžiai. – O vis dėlto, man rodos, verčiau eikit namo ir nusiaukit, jūsų kojos kiaurai šlapios iki pat kulkšnių.

– Nieko, ir kavinėje gana šilta, – tarė Berta Trepa. – Be to, kažin ar Valantenas jau parėjęs, kartais šlaistosi gatvėmis, ieškodamas draugų. Tokiomis štai naktimis, kaip ši, įsimyli bet ką, patikėkit, jis tiesiog kaip šunytis.

– Tikrai bus parėjęs ir užkūręs krosnelę, – meistriškai ėmė fantazuoti Oliveira. – Stiklas gero punšo, vilnonės kojinės... Turit žiūrėti savęs, ponia.

– O, aš kaip medis. Tik gaila, kad nepasiėmiau pinigų, netūrėsiu kuo apsimokėti kavinėje. Ryt reikės nueit į koncertų salę atsiimti honoraro... Vakare neverta nešiotis tiek pinigų kišenėse, ypač šiame kvartale, deja...

– Man būtų labai malonu jus pavaišinti, – tarė Oliveira.

Jam pavyko įtraukti Bertą Trepa į prieangį, ir iš koridoriaus dvelktelėjo šilta drėgmė, taipgi plėkų ir, galimas daiktas, grybų padažo dvokas. Džiaugsmas pamažu blėso, sakytumei tolo gatve, užuot likęs drauge tarpdury. Bet reikėjo priešintis, juk linksma buvo tik keletą akimirkų, tiesa, be galo naujų ir ypatingų, ir tą akimirką, kai Berta Trepa prašneko apie Valanteną vonioje, išsiterliojusį kačių išmatomis, jam kilo toks jausmas, kad jis gali žengti į priekį, žengti iš tikrųjų, nors ir be kojų, žengti kiaurai mūrą, įeiti vidun ir žingsniuoti sau, ir šitaip išsivaduoti nuo viso

* Degtinės *(pranc.)*.

kito, nuo lietaus į veidą ir vandens batuose. Neįmanoma to suprasti, kaip visados, kada suprasti būtina. Džiaugsmas, ranka, po oda gniaužianti skrandį, viltis – jei tokius žodžius būtų galima suvokti protu, jei būtų galima ką nors neaiškaus, nepermanomo įprasminti kaip viltį, tai buvo kvaila, neįtikimai gražu ir jau nyko, tolo lietuje, nes Berta Trepa nesikvietė jo į vidų, siuntė į kavinę, gatvės kampe, grąžindama Dienos Tvarkai, visam tam, kas įvyko tą dieną, Creveliui, Senos krantinėms, seniukui neštuvuose, mimeografu išspausdintai programėlei, Rozai Bob, peršlapusiems batams. Iš lėto, tarsi keldamas kalną nuo pečių, Oliveira nurodė vieną, paskui kitą kavinę, šviečiančią gatvės kampe. Tačiau Bertai Trepa, regis, abi atrodė vienodos, staiga ji užmiršo ko norėjusi, murmėjo kažką panosėje, nepaleisdama Oliveiros, ir vogčiomis žvilgčiojo į tamsų koridorių.

– Jau parėjęs, – tarė ūmai, įsmeigdama į Oliveirą akis, blizgančias nuo ašarų. – Dabar jis kambary, širdim jaučiu. Ir ne vienas, galvą dedu, kiekvienąsyk, pristatęs mane per koncertą, parsiveda kokį vaikėzą.

Ji šnopavo, suvariusi nagus Oliveirai į ranką, ir tolydžio žvilgsėjo tamsaus koridoriaus link. Viršuje pasigirdo dusliai miauktelėjant, paskui aksominis kamuolys nusirito įvijais laiptais. Oliveira nebežinojo, ką daryti, išsitraukė cigaretę laikui nustumti ir vargais negalais prisidegė.

– Aš neturiu rakto, – tarė Berta Trepa tokiu tyliu balsu, kad jis beveik neišgirdo. – Niekad neduoda man rakto, kai nori ką parsivesti.

– Betgi jums, ponia, reikia pailsėti.

– Kas jam rūpi, ar aš pailsėsiu, ar padvėsiu. Prisikūreno, sudegino tą truputį anglių, kurias padovanojo man daktaras Lemuanas. Ir dabar juodu nuogi, nuogi. Taip, mano lovoje, šlykštynės. O rytoj turėsiu viską sutvarkyti, ir Valantenas, aiš-

ku, bus apvėmęs mano paklodę, jis visada... Rytoj, kaip visada... Aš... Rytoj...

– Ar čia neturit kokių draugų, pas ką galėtumėt pernakvoti? – tarė Oliveira.

– Ne, – tarė Berta Trepa, žvelgdama į jį skersa akimi. – Patikėkit, jaunuoli, diduma mano draugų gyvena Neji. Čia yra tik tos bjaurios senės, o devintame aukšte – alžyriečiai, paskutiniai driskiai.

– Jeigu jūs nieko prieš, užlipsiu į viršų ir paprašysiu Valanteną, kad atidarytų, – tarė Oliveira. – Gal jūs luktelkit kavinėje, o aš čia viską patvarkysiu.

– Nieko jūs čia nepatvarkysit, – tarė Berta Trepa, tęsdama žodžius kaip girta. – Neatidarys, pažįstu jį kaip nuluptą. Tupės abu tylutėliai tamsoje, ir tiek. Kuriems galams dabar jie degtų šviesą? Uždegs vėliau, kai Valantenas bus tikras, kad nuėjau nakvoti į kokį viešbutį ar į kavinę.

– Jei pabaladosiu stipriai į duris, jie persigąs. Nemanau, kad Valantenas norėtų skandalo.

– Jam niekas nerūpi, kai užeina transas, absoliučiai niekas nerūpi. Jis įmanytų apsivilkti mano suknelę ir, dainuodamas „Marselietę“, įsibrauti policijos nuovadon, kur gatvės kampe. Kartą vos taip ir nepadarė, tik Roberas iš maisto parduotuvės nutvėrė jį pačiu laiku ir parvilko namo. Roberas – geras vyras, irgi prikrečia visokių šunybių ir supranta kitus.

– Leiskit, ponia, aš užkopsiu viršun, – spyrėsi Oliveira. – O jūs eikit į kavinę gatvės kampe ir lukterėkit. Aš viską patvarkysiu, negi stovėsit čia visą naktį.

Berta Trepa buvo karštai beatsikertanti, bet koridoriuje užsidegė šviesa. Ji atšoko nuo Oliveiros ir išbėgo į gatvę, o jis paliko vienas, nebežinodamas, ką daryti. Laiptais tekina leidosi porelė, prabėgo pro šalį, net nežvilgtelėję į jį, ir nuėjo Tueno gatvės link.

Nerimastingai dairydamasi, Berta Trepa nėrė atgal tarpdurin. Lijo kaip iš kibiro.

Taręs sau, jog nieko daugiau nebelieka daryti, Oliveira nenorom leidosi koridorium laiptų link. Bet nenužengė nė trijų žingsnių – Berta Trepa nutvėrė jį už rankos ir patraukė prie durų. Vapėjo kažką, lyg draudė, lyg maldavo, lyg norėjo ką įsakyti, žodžiai ir jaustukai maišėsi, atrodė, jog kudakuoja višta. Oliveira nesipriešino, jautėsi bejėgis. Šviesa užgeso, po kelių sekundžių užsidegė vėl: trečiam ar ketvirtam aukšte pasigirdo balsai – kažkas linkėjo labos nakties. Berta Trepa vėl paleido Oliveirą ir atsirėmė į duris, dėdamasi, jog sagstosi lietpaltį ir ketina eiti gatvėn. Nė nekrustelėjo iki tol, kol du vyrai nusileido laiptais ir praėjo, dirstelėję į juos ir sumurmėję įprastinį „atsiprašau", visada sakomą lenkiantis koridoriuose. Oliveirai dingtelėjo mintis be niekur nieko užlėkti laiptais, bet jis nežinojo, kuriame aukšte gyvena pianistė. Rūkė įniršęs, vėl tamsos apsiaustas, ir laukė, kada įvyks kas nors ar nieko nebeįvyks. Lietui šniokščiant, vis dėlto tolyn aiškyn girdėjai, kaip kūkčioja Berta Trepa. Jis žengė artyn, uždėjo ranką jai ant peties.

– Ponia Trepa, dėl Dievo, nereikia taip graužtis. Pasakykit, ką galėtume padaryti, juk reikia surasti kokią išeitį.

– Palikit mane, palikit, – sumurmėjo pianistė.

– Jūs išvargusi, turite pamiegoti. Blogiausiu atveju nueisim į viešbutį, aš irgi neturiu pinigų, bet susitarsiu su šeimininku, o ryt apmokėsiu. Žinau čia netoliese tokį viešbutį Valetės gatvėj.

– Viešbutį? – tarė Berta Trepa ir atsigręžusi įsistebeilijo į Oliveirą.

– Viešbutis nekoks, bet kartą pernakvoti galima.

– Ir jūs ketinat nusivest mane į viešbutį?

– Ponia, aš tik nulydėsiu jus į viešbutį ir pasikalbėsiu su šeimininku, kad duotų jums kambarį.

– Į viešbutį, jūs ketinat nusivest mane į viešbutį.

– Nieko aš neketinu, – tarė Oliveira, eidamas iš kantrybės. – Aš negaliu kviestis jūsų į svečius dėl tos paprasčiausios priežasties, kad pats neturiu namų. Jūs draudžiat man užkopt į viršų ir paliept Valantenui atidaryti duris. Gal norite, kad eičiau sau? Ką gi, tuomet – labanakt.

Bet kas žino, ar jis taip sakė, ar tik galvojo. Mintyse visad sukos tie žodžiai, kurie kitu metu pirmieji būtų ištrūkę iš burnos. Ne taip reikėjo elgtis. Jis nežinojo kaip, bet tik jokiu būdu ne taip. Ir Berta Trepa žiūrėjo į jį, atsikolus į duris. Ne, jis nieko nesakė, stovėjo šalia ir, nors tuo sunku buvo patikėti, vis dar norėjo padėti jai, padaryti ką nors Bertai Trepa, kuri žiūrėjo rūsčiu žvilgsniu ir pamažu kėlė ranką, ir staiga kirto jam per veidą; jis atšlijo sumišęs ir išvengė tikro antausio, bet vis dėlto pajuto, kaip šmaukštelėjo per skruostą laibi pirštai ir nagai perdrėskė odą.

– Į viešbutį, – pakartojo Berta Trepa. – Jūs girdėjot, ką drįso man pasiūlyti tas tipas?

Ji žiūrėjo į tamsų koridorių, vartydama akis, ryškiai dažytos lūpos kraipėsi lyg pačios savaime, lyg būtų buvusios skyrium nuo viso kūno, ir Oliveira sutrikęs tarėsi vėl regįs Magės rankas, kišančias žvakutę Rokamadurui, ir Rokamadurą, kuris raitosi bliaudamas ir nesileidžia gydomas, ir Berta Trepa kraipė lūpas tai į vieną, tai į kitą pusę, įsmeigusi akis į klausytojus, neregimus tamsiame koridoriuje, keista jos šukuosena tirtėjo, vis smarkiau kratantis galvai.

– Atleiskit, ponia, – tarė Oliveira, braukdamas ranka per kraujuojantį įdrėskimą. – Kaip jūs galėjote taip pagalvoti?

Galėjusi, dar ir kaip, nes (suriko ji visa gerkle, ir šviesa koridoriuje vėl užsidegė) puikiai žinanti, kokie iškrypėliai užkabinėją gatvėse ją – kaip ir visas doras moteris, bet ji nepakęsianti (ir

ėmė vertis namsargės būsto durys, ir Oliveira pastebėjo kišantis pro jas, lyg dideliausios žiurkės snukį, godžias akutes), kad koks išgama, koks seilius satyras kibtų prie pat jos namų, juk dar esanti policija, esąs teisingumas – kažkas galvotrūkčiais dundėjo laiptais žemyn, čigoniškos išvaizdos berniūkštis garbanotais plaukais užsikvempęs ant turėklų pasiklausyti ir pažiūrėti spektaklio, – o jei kaimynai neužstosią, ji mokėsianti pati puikiausiai apginti savo garbę, nes jau nebe pirmą kartą toks iškrypėlis, toks šlykštynė ekshibicionistas...

Turnforo gatvės kampe Oliveira pasimatė tebelaikąs rankoje nuorūką, kiaurai lietaus permerktą, suirusią. Atsirėmė į žibintą, atstatė veidą prieš lietų. Bent niekas nieko nepastebės, kai veidas bus lietaus užlietas, niekas nieko nepastebės. Paskui iš lėto nužingsniavo tolyn, susikūprinęs, striukės apykaklę užsitraukęs iki pat smakro; kaip paprastai, kailis bjauriai dvokė dvėsena, neišdirbtu kailiu. Jis nieko negalvojo, ėjo, ir tiek, sakytum žiūrėdamas iš šalies į lietaus merkiamą didelį juodą šunį, į kokį lietaus merkiamą padarą sunkiomis letenomis, sulipusiais gaurais. Kartais pakeldavo ranką, persibraukdavo per veidą, bet galiausiai liovėsi gintis nuo lietaus, tik tarpais atkišdavo lūpą ir sriūbteldavo kažkokio sūrymo, srovenančio per odą. Žymiai vėliau, prie Botanikos sodo, mintyse peržvelgęs visos dienos įvykius, kruopščiai ir nuosekliai sutikrinęs visas tos dienos minutes, tarė sau, jog apskritai nebuvo per daug kvaila džiaugtis, lydint senę namo. Betgi kaip paprastai gavo užsimokėti už tą beprasmišką džiaugsmą. Dabar ims prikaišioti sau tą džiaugsmą, skaidyti sudedamosiomis dalimis, iki beliks tai, kas palieka visada: tuštuma, pro kurią dvelkia laikas, amžina nežinia be suvokiamų ribų. „Tik be literatūros, – pagalvojo ir ėmė graibytis cigaretės, kiek apdžiūvus rankoms šiltose kelnių kišenėse. – Nesigundykim tais šuniškais žodžiais, tais gundančiais sąvadauto-

jais. Praėjo – ir baigta. Berta Trepa... Išties kvaila, bet būtų buvę ir malonu užeiti, išgerti po taurelę su ja ir Valantenu, nusiauti batus prie ugnies. Po teisybei tik dėl to ir buvo džiugu, nes maniau, kad nusiausiu batus, išsidžiovinsiu puskojines. Neišdegė, brolau, ką darysi. Tiek jau to, eisim miegot. Kitos priežasties nebuvo, negalėjo būti. Jei nesudrausiu savęs, tai pareisiu namo ir visą naktį slaugysiu vaiką." Iki Someraro gatvės – dvidešimt minučių kelio per lietų, geriausia būtų užsukt į pirmą pasitaikiusį viešbutį ir griūt į lovą. Degtukai nesidegė vienas po kito. Nors imk ir juokis. (-124)

24

– Aš nemoku reikšti savo minčių, – tarė Magė, šluostydama šaukštelį anaiptol ne švariausiu skuduru. – Kiti gal ir sugeba pasakyti, ką galvoja, o man visad tas pat, daug lengviau kalbėti apie liūdnus dalykus nei apie linksmus.

– Tokia yra taisyklė, – tarė Gregorovijus. – Tobulai suformuluota ir gili tiesa. Perkelkim ją į literatūros ir meno plotmę, ir įsitikinsim, jog iš teigiamų emocijų gimsta prasta literatūra ir taip toliau. Laimės neįmanoma išanalizuoti, Liusija, galbūt kaip tik dėl to, kad ji sudaro majos šydo esmę.

Magė pažvelgė į jį suglumusi. Gregorovijus atsiduso.

– Majos šydas, – tarė jis. – Apskritai nedarykime painiavos. Jūs pati įsitikinote, jog nelaimė, sakysim, esti labiau apčiuopiama, nes joje prasideda išsidvejinimas į objektą ir subjektą. Dėl to ji labiau įstringa atmintin, dėl to būna labai lengva kalbėti apie katastrofas.

– Svarbiausia, – tarė Magė, maišydama pieną ant elektrinės viryklės, – kad laimė būna asmeninė, o nelaimė, priešingai, – visuotinė.

– Labai teisinga išvada, – tarė Gregorovijus. – Beje, įsidėmėkite: aš nemėgstu klausinėti. O aną vakarą per Klubo sueigą... Trumpai kalbant, Ronaldo degtinė labai atpalaiduoja liežuvį. Prašom nelaikyti manęs kokiu raišu velniu, man tikrai norisi artimiau susipažinti su savo draugais. Su jumis ir Orasiju... Na, bet jus sunku perprasti, judu man – neįmenama mįslė. Pasak Ronaldo ir Bebsės, judu – tobula pora, puikiai papildote vienas kitą. Bet aš nematau, kad jūs labai jau papildytumėte vienas kitą.

– Argi tai svarbu?

– Svarbumo nesvarbu, betgi jūs pati man sakėte, jog Orasijas išėjo iš namų.

– O ką tas turi bendra? – tarė Magė. – Aš nemoku kalbėti apie laimę, bet nemanykit, kad nesu jos patyrusi. Jeigu jums įdomu, galiu papasakoti, kodėl išėjo Orasijas, kodėl aš būčiau išėjusi, jei nebūtų buvę Rokamaduro. – Ji mostelėjo ranka į lagaminus, rykus, plokšteles ir popierius, išmėtytus po visą kambarį. – Visa tai reikia kur nors sudėti, reikia pirma pasiieškot vietos... Aš irgi čia negyvensiu, čia per daug liūdna.

– Etjenas gali jums nurodyti labai šviesų kambarį. Kai Rokamaduras išvažiuos atgal į kaimą. Lyg ir septyni tūkstančiai frankų mėnesiui. Jeigu jūs nieko prieš, aš persikelčiau šičia. Kambarys man patinka, čia jauti savitą nuotaiką. Čia labai jauku, galima mąstyti.

– Vargu bau, – tarė Magė. – Apie septintą apačioj tokia mergina pradeda dainuoti *Les Amants du Havre**. Puiki dainelė, bet ilgainiui...

* Įsimylėjėliai iš Havro *(pranc.)*.

Puisque la terre est ronde,
Mon amour t'en fais pas,
*Mon amour t'en fais pas.**

– Graži, – atsainiai tarė Gregorovijus.

– Taigi, labai filosofiška, kaip būtų pasakęs Ledesma. Tiesa, jūs nepažįstat jo. Tai buvo prieš Orasiją, Urugvajuje.

– Negras?

– Ne, negras buvo vardu Irenėjas.

– Vadinas, apie negrą jūs pasakojote teisybę?

Magė pažvelgė į jį nustebusi. Išties Gregorovijus paikas. Be Orasijo (nors ir jis kartais...), visi vyrai, geidę jos kadaise, elgėsi kaip paskutiniai mulkiai. Tebemaišydama pieną, ji priėjo prie lovos pamaitinti Rokamaduro. Rokamaduras spyrėsi, klykė, pienas tekėjo jam per kaklą. „Topitopitopi, – hipnotizavo jį Magė laimėjimų skirstytojo balsu. – Topitopitopi", – kalbėjo, taikydamasi įsprausti šaukštelį jam į burnytę, bet jis, visas raudonas, nenorėjo gerti, paskui dievaižin kodėl ūmai nustojo gintis, susmuko lovoje ir ėmė siurbti vieną šaukštelį po kito, ir Gregorovijus, didžiai patenkintas, pradėjo kimštis pypkę, jausdamasis lyg ir tėvas.

– Čin čin, – tarė Magė ir, pastačiusi prikaistuvį prie lovos, ėmė kamšyti ūmai apsnūdusį Rokamadurą. – Koks karštas, mažų mažiausiai turi trisdešimt devynis su puse.

– Jūs nematuojate temperatūros?

– Labai sunku įkišti termometrą, paskui verkia kokį pusvalandį, o Orasijas negali to pakęsti. Aš numanau iš kaktos. Tikrai ne mažiau kaip trisdešimt devyni, nesuprantu, kodėl taip ilgai laikosi temperatūra.

---

* Žemė apskrita, mano meile, o visa kita – niekai *(pranc.)*.

– Manding, per daug empirizmo, – tarė Gregorovijus. – Ar nepakenks tas pienas, kai tiek daug karščio?

– Vaikui tai ne tiek daug, – tarė Magė, degdamasi cigaretę. – Geriausia būtų užgesinti šviesą, iškart užmigtų. Ana ten, prie durų.

Ugnies atšvaitai krosnelėje pasirodė ryškesni, kai juodu rūkydami susėdo tylomis vienas priešais kitą. Gregorovijus matė kylant ir leidžiantis Magės cigaretę, įstabiai romus jos veidas staiga nutviksdavo kaip žara, sužvilgdavo akys, įsmeigtos į jį, paskui viskas vėl nugrimzdavo tamson, kurioje pamažu tilo Rokamaduro verksmas ir šnirpščiojimas, tik retkarčiais girdėjai jį gaikštelėjant. Laikrodis išmušė vienuolika.

– Nepareis, – tarė Magė. – Žinoma, pareis pasiimti daiktų, bet argi tai svarbu. Baigta, *kaputt*.

– Įdomu, – atsargiai prašneko Gregorovijus. – Orasijas toks jautrus, jam taip klaidu Paryžiuje. Jis tariasi darąs, ką norįs, tariasi esąs laisvas, bet nuolatos atsimuša į sieną. Užtenka pamatyti jį gatvėje, kartą iš tolo sekiau jį.

– Šnipas, – veik maloniai tarė Magė.

– Tarkim, stebėtojas.

– Po teisybei sekėt mane, nors manęs su juo ir nebuvo.

– Visai galimas daiktas, nors tuo metu tokia mintis man ir neatėjo į galvą. Aš labai domiuosi savo pažįstamų elgesiu, tai, ko gero, daug patraukliau negu šachmatų uždaviniai. Pavyzdžiui, esu pastebėjęs, kad Vongas onanistas, o Bebsei patinka savotiška jansenistinė labdara: veidu nusigręžia į sieną ir mėto už nugaros gabalėlius duonos su dievaižin kokiu įdaru. Vienu tarpu buvau atsidėjęs stebėti savo motiną. Labai seniai, kai dar gyvenome Hercegovinoje. Adgalė mane stačiai kerėjo: užsispyrusi nešiojo šviesius perukus, nors aš puikiai žinojau, kad jos plaukai juodi. Be manęs, pilyje (mes ten apsigyvenome, mirus hercogui Ros-

leriui) to niekas nežinojo. Kai imdavau klausinėti (man buvo tada vos dešimt metų, laimingas metas), motina juokdavosi ir liepdavo man prisiekti kad niekam neatskleisiu teisybės. Sunku man buvo slėpti tą teisybę, tokią paprastą ir žavią, kaip šviesus perukas. Beje, perukas buvo tikras meno kūrinys, motina lyg niekur nieko šukuodavosi prie kambarinės, ir ta ničnieko neįtardavo. Bet aš dievaižin kodėl norėjau pasislėpti po sofa ar už violetinių užuolaidų ir pamatyti, kaip ji atrodo viena. Galiausiai nusprendžiau išurvinti skylę bibliotekos sienoje į motinos buduarą, dirbau naktimis, kai visi manydavo, kad miegu. Tik šitaip pamačiau, kaip Adgalė nusiėmė šviesų peruką, pasileido juodus plaukus, su kuriais atrodė visai kitokia, be galo graži, o paskui nusiėmė kitą peruką, ir išvydau tobulą biliardo kamuolį, tokį pasišlykštėtiną, jog naktį išvėmiau visą guliašą ant pagalvės.

– Jūsų vaikystė man atrodo nelyginant ištrauka iš „Zendos kalinio", – susimąsčiusi tarė Magė.

– Tai buvo perukų pasaulis, – tarė Gregorovijus. – Dažnai pagalvoju, ką būtų daręs, manimi dėtas, Orasijas. Po teisybei apie jį mes ir turėjome kalbėti. Jūs norėjote man kažką papasakoti.

– Man neramu, kad jis taip gaikščioja, – tarė Magė, žiūrėdama į Rokamaduro lovą. – Pirmą kartą jam taip užėjo.

– Matyt, nevirškina.

– Kodėl visi man siūlo vežti jį ligoninėn? Kad ir tas gydytojas skruzdės veidu šį vakarą... Aš nenoriu jo guldyti ligoninėn, o ir jam ten nepatiktų. Aš jam čia darau viską, kas reikia. Šįryt buvo užėjusi Bebsė, sakė, kad nieko baisaus. Ir Orasijas yra tos pat nuomonės.

– Orasijas nebepareis?

– Ne. Orasijas vaikšto kur nors, ieško dievaižin ko.

– Neverk, Liusija.

– Aš valausi nosį. O, jau nebegaikščioja.

– Papasakokite man ką nors, Liusija, vis bus smagiau.

– Kad nieko neprisimenu, be to, ir neverta. Beje, prisimenu. Bet kam kalbėti? Koks keistas vardas – Adgalė.

– Keistas, ir nežinia, ar tikras. Girdėjau, kad...

– Kaip tie perukai, šviesus ir juodas, – tarė Magė.

– Kaip ir viskas, – tarė Gregorovijus. – Iš tikrųjų jau nebegaikščioja. Dabar miegos iki pat ryto. Kada judu susipažinote su Orasiju? (-134)

25

Geriau Gregorovijus tylėtų ir pasakotų apie Adgalę ir leistų jai ramiai rūkyti tamsoje, toli nuo šito kambario pavidalų, nuo plokštelių ir knygų, kurias reikia supakuoti, kad Oliveira išsineštų, kai susiras butą. Bet nėra ko tikėtis, patylės valandėlę, palauks, kol ji ką pasakys, ir vėl ims klausinėti, visi ją nuolat klausinėjo, tarytum jiems būtų nepatikę, kad jai daug maloniau dainuoti *Mon p'tit voyou* arba piešti ką nors apdegusiais degtukais, arba glostyti nususususias kates Someraro gatvėje, arba maitinti Rokamadurą.

– *Alors, mon p'tit voyou*, – uždainavo Magė, – *la vie, qu'est-ce qu'on s'en fout...**

– Aš irgi kadaise žavėjausi akvariumais, – prisiminimų tonu tarė Gregorovijus, – bet visai lioviausi jais domėtis, kai man atsiskleidė seksualinio gyvenimo paslaptys. Dubrovnike, viešna-

* Na, mielas padauža, kaipgi mes gyvensim *(pranc.)*.

myje, kur mane nuvedė danas jūrininkas, tuo metu buvęs mano odesiškės motinos meilužis. Lovūgalyje stovėjo įstabus akvariumas, lova irgi buvo panaši į akvariumą, gal dėl dangiškos, kiek besimainančių spalvų antklodės, kurią atsargiai atvertė į šalį ruda storulė, prieš pagriebdama mane už ausų kaip triušį. Vargu ar įsivaizduosite mano baimę, Liusija, mano siaubą... Gulėjome aukštielninki vienas šalia kito, ji mane mašinaliai glostė, man buvo šalta, o ji kalbėjo, kas užėjo ant seilės, apie muštynes bare, apie kovo audras... Žuvys slankiojo ir slankiojo, viena buvo juoda, didelė, daug didesnė už visas kitas. Slankiojo ir slankiojo, kaip jos ranka mano šlaunimis, čia žemyn, čia aukštyn... „Meilė" tuomet man ir reiškė vien tik tai: juoda žuvis atkakliai slankioja ir slankioja šen bei ten. Įvaizdis, kokių nemaža, šiaip ar taip, gana teisingas. Begalinis kartojimasis nerimastingo noro bėgti, pramušti stiklą ir išnerti kur kitur.

– Kažin, – tarė Magė. – Man rodos, žuvys niekur nesiveržia iš akvariumų, beveik niekad nekiša nosies prie stiklo.

Gregorovijus prisiminė vienoj Šestovo knygoj skaitęs apie akvariumus su kilnojamomis pertvaromis: tam tikru metu jos ištraukiamos, bet žuvis, pripratusi prie savo gyvenamosios erdvės, niekad nesiryžta plaukti į kitą pusę. Priplaukia tam tikrą tašką vandenyje, apsisuka ir grįžta atgal net nežinodama, jog kliūties nebėra, jog reikėtų tik plaukti tolyn...

– Gal ir tai būtų meilė... – tarė Gregorovijus. – Kaip būtų nuostabu gėrėtis žuvimis akvariume ir staiga išvysti jas lekiant į orą, kylant į padanges it balandžius. Aišku, tai kvaila. Visi mes traukiamės atgal, bijodami bakstelėti nosimi į ką nemalonaus. Mokslinio darbo tema: nosis, pasaulio riba. Ar žinote, kaip moko katę neteršti kambaryje? Baksnoja nosim. Ar žinote, kaip moko kiaulę neėsti triufelių? Su pagaliu per nosį. Siaubas. Man rodos,

25

Paskalis geriau išmanė apie nosis, nei galima apie tai spręsti iš jo įžymiųjų samprotavimų apie Egiptą.

– Paskalis? – tarė Magė. – Kokie samprotavimai apie Egiptą?

Gregorovijus atsiduso. Visi dūsauja, kai ji ko paklausia. Ir Orasijas, ir ypač Etjenas, nes Etjenas ne tik dūsauja, bet ir šnopščia, prunkščia ir vadina ją kvaile. „Violetiška neišmanėlė“, – užsigavusi pagalvojo Magė. Kiekvieną syk, kai kas ima piktintis jos klausimais, akimirkai ją prislegia violetinis jausmas, kažkokia violetinė masė. Tuomet reikia giliau kvėpuoti – ir violetinis ūkas sklaidosi, plaukia šalin it žuvys, plaišioja į begalę violetinių rombų, panašių į krabus Posito tuščiame paplūdimyje, vasara paplūdimiuose, violetinės dėmės prieš saulę, o saulė vardu Ra, ir ji tokia pat egiptietiška kaip ir Paskalis. Ji veik neėmė į galvą Gregorovijaus dūsavimų, argi po Orasijo ji galėjo imti į galvą, jei kas dūsavimais atsako į jos klausimus, bet vis dėlto valandėlę tavaravo violetinė dėmė ir ašaros veržė gerklę, trumpą valandėlę, kurios pakanka nebent nukrėsti nuo cigaretės pelenams, negailestingai gadinantiems kilimus, aišku, jeigu tik jų esama. (- 141)

26

– Apskritai, – tarė Gregorovijus, – Paryžius – tai neaprėpiama metafora.

Jis padaužė pypkę, stipriau pakamšė tabaką. Magė užsirūkė kitą cigaretę ir niūniavo kaip niūniavusi. Buvo tokia nuvargusi, jog netgi nesupyko, kad nesuprato, ką tas pasakė. Kadangi ji nepuolė klausinėti kaip paprastai, Gregorovijus nusprendė pats jai

paaiškinti, ką turįs galvoje. Magė klausėsi, bet, dangstydamasi kambario tamsa ir cigarete, mintimis klaidžiojo toli toli. Girdėjo sakinių nuotrupas, tolydžio kartojamą Orasijo vardą, girdėjo dėstant, jog Orasijas esąs kaip nesavas, jog beveik visi Klubo nariai blaškąsi be jokio tikslo, jog sunku esą patikėti, kad visa tai galėtų turėti kokią prasmę. Gregorovijaus sakiniai rodėsi tamsoje čia žali, čia balti, kartais Atlanto, kartais Estevo pavidalu, paskui įsisukdavo koks garsas, sukrešėdavo, imdavo augti nelyginant koks Manessier, nelyginant koks Vilfredas Lamas, nelyginant koks Piaubertas, nelyginant koks Etjenas, nelyginant koks Maxas Ernstas. Tikra pramoga, Gregorovijus kalbėjo: „... ir visi nukreipę žvilgsnius, taip sakant, į Babilono gaires, ir vis dėlto...“, ir Magė matė iš tų žodžių gimstant spinduliuojantį Deyrolle, Bissière, bet Gregorovijus jau kalbėjo apie empirinės ontologijos nevaisingumą, ir ūmai radosi Friedländeris, o santūrusis Villonas kryžmai brūkšniavo ir virpino prieblandą, empirinė ontologija, dūmų spalvos mėlynė, rausvumas, empirinis, gelta, tuštuma, kurioje raibuliuoja balsvos kibirkštys.

– Rokamaduras užmigo, – tarė Magė, kratydama pelenus. – Man irgi būtų ne pro šalį nusnūsti.

– Turbūt Orasijas šiąnakt nebepareis.

– Kas jį žino. Orasijas – kaip katinas: gal tupi prie slenksčio, o gal sėdo į traukinį ir išvažiavo į Marselį.

– Tai aš dar pabūsiu, – tarė Gregorovijus. – Jūs numikite, o aš pažiūrėsiu Rokamadurą.

– Kad aš nenoriu miego. Jūs kalbat, o man visą laiką kažkas vaidenasi. Jūs pasakėt: „Paryžius – tai neaprėpiama metafora“, ir staiga aš pamačiau lyg ir Sugajaus piešinį, perdėm raudoną ir juodą.

– Mąsčiau sau vienas apie Orasiją, – tarė Gregorovijus. – Keista, kaip pasikeitė Orasijas per pastaruosius mėnesius, kai jį

pažįstu. Jūs turbūt nė nepastebėjote, ar ne, esate jam per daug artima ir kalta dėl tos permainos.

– O kodėl gi neaprėpiama metafora?

– Jis gyvena šičia lygiai taip pat kaip kiti, ieškodami išsigelbėjimo, griebdamiesi vudu kulto ar marihuanos. Pierre Boulez ar Tinguely piešimo mašinų. Jis tariasi, jog kokia Paryžiaus kertelė, kokia diena ar kokia mirtis, ar koks susitikimas padės jam įminti savo mįslę; jis stengiasi ją įminti kaip koks beprotis. Atseit iš tikrųjų jis nesuvokia norįs įminti mįslę, nenumano netgi, ar galima kokiu nors būdu tą mįslę įminti. Jo sąmonėje vien šmėkščioja visokie vaizdiniai, tikri ir menami, kuriais remdamasis jis tikisi įminti savo mįslę. Štai kodėl aš kalbu apie metaforą.

– O kodėl sakot, kad Orasijas pasikeitęs?

– Teisingas klausimas, Liusija. Kai susipažinau su Orasiju, priskyriau jį prie inteligentų mėgėjų, atseit prie neužkietėjusių inteligentų. Juk visi jūs ten daugmaž tokie, ar ne? Na, Mato Grose, tuose kraštuose.

– Mato Grosas yra Brazilijoje.

– Vadinas, Paranos krašte. Labai supratingi, išprusę, apsiskaitę. Kur kas labiau negu mes. Anglų ar italų literatūra, pavyzdžiui, privaloma. Ir visas ispanų aukso amžius, na ir, savaime aišku, prancūzų literatūra – nuo pradžios iki galo. Orasijas kaip tik toks ir buvo, juste jutai. Stebėtina, kad per tokį trumpą laiką jis iš pagrindų pasikeitė. Dabar bereikia mesti į jį žvilgsnį ir iš karto matyti – tikras galvijas. Na, gal dar ne toks jau galvijas, bet stengiasi iš paskutiniųjų toks būti.

– Nekalbėkit kvailysčių, – supyko Magė.

– Supraskite mane teisingai. Noriu pasakyti, kad jis ieško juodos šviesos, mįslės įminimo ir pradeda nuvokti, jog tokių dalykų nėra bibliotekoje. Po teisybei jūs, o ne kas kitas, to jį

išmokėte, ir jeigu jis išėjo iš namų, tai tik dėl to, kad negali jums to atleisti.

– Orasijus išėjo anaiptol ne dėl to.

– Čia irgi esama tam tikros alegorijos. Jis nežino, dėl ko išeina, o jūs, tikroji priežastis, dėl kurios jis išeina, irgi to nežinote, nebent jei manim patikėtumėte.

– Aš netikiu, – tarė Magė ir, nusliuogusi nuo kėdės, atsigulė ant grindų. – O be to, aš ničnieko nesuprantu. Tik neužsiminkit man apie Polą. Apie Polą aš nenoriu kalbėti.

– Tai žiūrėkite, kas jums rodosi tamsoje, – maloniai tarė Gregorovijus. – Aišku, galime kalbėti apie ką kita. Ar žinote, kad čirkinų genties indėnai per ilga iškaulijo iš misionierių tiek žirklių, jog dabar turi surinkę tokias kolekcijas, kad žirklių skaičiumi žmogui pranoksta visas tautas pasaulyje? Skaičiau apie tai Alfredo Métraux straipsnyje. Žemėje pilna keisčiausių dalykų.

– Visgi kodėl Paryžius – tai neaprėpiama metafora?

– Kai buvau vaikas, – tarė Gregorovijus, – auklės bėgiodavo pasimylėti pas ulonus, kurie stovyklavo Bošoko apylinkėse. Suprantama, aš joms labai trukdžiau, tad jos leisdavo man žaisti dideliame salone, pilname kilimų ir gobelenų, kuriais būtų susižavėjęs net Maltė Lauridsas Brigė. Viename kilime buvo atvaizduotas Ofyro miestas, toks, koks per pasakas atėjo į Vakarus. Kniūpsčias, rankomis ar nosimi ridendamas gelsvą sviedinuką Šanteno upe, veržsaid dažnai per sienas, saugomas ietimis apsiginklavusių juodų karių, ir po begalės pavojų, ne kartą įsidaužęs galvą į raudonmedžio stalą, riogsantį vidury kilimo, nusigaudavau iki Sabos karalienės miegamųjų ir užsnūsdavau, susirangęs it vikšras ant *triclinium** atvaizdo. Taip, Paryžius – tai metafora. Dabar, kai apie tai galvoju ir jūs gulite ant kilimo. Kas jame pa-

---

* Gultas valgomajame *(lot.)*.

vaizduota? Ak, pražudyta vaikystė, artumas, artumas! Dvidešimt kartų esu buvęs šiame kambaryje ir niekaip negaliu prisiminti, kas nupiešta šiame kilime...

– Jis toks nešvarus, jog nebematyti jokio piešinio, – tarė Magė. – Man rodos, čia pavaizduoti du povai, kurie bučiuojasi snapais. Viskas maždaug žalia.

Juodu nutilo išgirdę kažką kopiant laiptais. (-109)

27

– Ak, Pola, – tarė Magė. – Apie ją žinau kur kas daugiau už Orasiją.

– Nors niekad jos ir nematėte?

– Kurgi ne, tiek ir tiek kartų esu ją mačiusi, – apmaudžiai tarė Magė. – Orasijas parsinešdavo ją plaukuose, ant lietpalčio, drebėjo dėl jos, plovėsi ją nuo savęs.

– Etjenas ir Vongas man yra kalbėję apie tą moterį, – tarė Gregorovijus. – Jie matę juodu kartą Sen Klu kavinės terasoje. Tik žvaigždės težino, ką tie žmonės veikė Sen Klu, bet taip jau atsitiko. Orasijas žiūrėjęs į ją nelyginant į kokį, tarkim, skruzdėlyną. Vėliau Vongas nusigriebė to fakto ir sukūrė gana sudėtingą seksualinio persisotinimo teoriją; pasak jo, esą įmanoma tol gilintis į kokio objekto pažinimą, kol tam tikru metu pasiekiamas toks meilės koeficientas (čia jo žodžiai, atleiskite už tą kinišką žargoną), jog dvasia staiga ima kristalizuotis kitoje plotmėje ir nusikelia į antitikrovę. Ką jūs apie tai manote, Liusija?

– Man rodos, mes siekiam kažko panašaus, tačiau beveik visad būnam apgauti arba apsigaunam patys. Paryžius – tai didelė

akla meilė, visi esam beviltiškai įsimylėję, bet mūsų jausmai lyg pažalę, sakytum apsamanoję, galas juos žino. Montevidėjuj irgi buvo tas pat, nieko negalėdavai pamilti visa širdim, tuoj prasidėdavo visokios keistybės su paklodėm ir plaukais, o moters daliai, Osipai, dar tenka kitokios bėdos, abortai, sakysim. Ir apskritai...

– Meilė, seksualumas. Ar kalbėsime toliau?

– Aišku, – tarė Magė. – Jei kalbam apie meilę, tai kalbėkim ir apie seksualumą. Atvirkščiai neišeina. Bet seksualumas, man regis, tai visai kas kita negu seksas.

– Nereikia teorijų, – netikėtai tarė Osipas. – Tos dichotomijos, kaip ir tie sinkretizmai... Orasijas turbūt ieškojo Poloje to, ko jūs nedavėte jam. Jei žiūrėsime į tai iš praktinės pusės.

– Orasijas visad ieško daug ko, – tarė Magė. – Aš jam nusibostu, nes nemoku mąstyti, ir viskas. Bet užtat Pola turbūt mąsto visą laiką.

– Nelaiminga ta meilė, kuriai vien apmąstymai duoda peno, – pacitavo Osipas.

– Būkim teisingi, – tarė Magė. – Pola – tikra gražuolė, žinau tai iš žvilgsnio, kokiu žiūrėdavo į mane Orasijas, parėjęs namo iš pasimatymo, o pareidavo kaip degtukas, kuris ūmai įsiplieskia ir apauga ugniniais gaurais, viskas trunka vos sekundę, bet atrodo kaip stebuklas: čirkštelėjimas, stipri fosforo smarvė ir aukšta liepsna, kuri beregint susmenga. Štai toks jis pareidavo – ir vien dėl to, kad Pola įliedavo jam grožio. Taip aš jam ir sakiau, Osipai, ir gerai dariau, kad sakiau. Buvom jau nutolę vienas nuo kito, nors vis dar mylėjomės. Tokie dalykai neįvyksta iš karto, Pola sėlino kaip saulė prie lango, man nevalia išmesti tokių dalykų iš galvos, kad žinočiau, jog sakau teisybę. Slinko artyn iš lėto, imdama iš manęs šešėlį, o Orasijas degė it laivo denyje, kepinosi, buvo toks laimingas.

– Niekad nebūčiau tuo patikėjęs. Man rodės, kad jūs... na, kad Pola dings, kaip ir visos kitos. Prisiminkim kad ir Fransuazą.

– Niekai, – tarė Magė, kratydama pelenus ant grindų. – Tuomet ir aš galėčiau išvardyti tokius tipus kaip Ledesma. Tiesa, jūs nieko nežinot. Nežinot netgi, kaip pasibaigė ta istorija su Pola.

– Nežinau.

– Pola miršta, – tarė Magė. – Deja, ne nuo smeigtukų, tai buvo kvailystė, nors aš anaiptol nebuvau nusiteikusi krėsti juokų, patikėkit, anaiptol nebuvau nusiteikusi krėsti juokų. Ji miršta nuo krūties vėžio.

– O Orasijas...

– Nebūkite bjaurus, Osipai. Orasijas nieko nežinojo, kai ją pametė.

– Atleiskite, Liusija, aš...

– Jūs puikiai žinot, ką šnekat ir ko tikitės šį vakarą, Osipai. Nebūkit niekšas ir bent nedarykit tokių užuominų.

– Atleiskite, Liusija, kokių užuominų?

– Kad Orasijas viską žinojo, kai dar nebuvo jos metęs.

– Atleiskite, – pakartojo Gregorovijus. – Aš anaiptol...

– Nebūkit kiaulė, – monotoniškai tarė Magė. – Kam jums reikia juodint Orasiją? Argi nežinot, kad mudu išsiskyrėm, kad jis išėjo iš namų, nors per tokį lietų niekas nė kojos nebūtų kėlęs į gatvę?

– Man nieko nereikia, – tarė Osipas, tarytum gūždamasis į krėslą. – Aš ne toks, Liusija, jūs tyčia nenorite manęs suprasti. Aš turėčiau pulti prieš jus ant kelių, kaip kadaise puolė „Grefeno“ kapitonas, maldauti, kad patikėtumėte ir kad...

– Nekvaršinkit man galvos, – tarė Magė. – Iš pradžių Pola, paskui jūs. Tos dėmės ant sienų ir ta naktis, kuri, rodos, niekad nesibaigs. Ko gero, jums dar dingtelės tokia mintis, jog aš, o ne kas kita, žudau Polą.

– Ne tokia jau laki mano vaizduotė, kaip jūs manote...

– Gana, gana. Orasijas man niekad to neatleis, nors ir nebemyli Polos. Argi ne juokinga, bjauri lėlytė, kurią nulipdžiau iš kalėdinės žvakutės, iš brangaus žalio vaško, pamenu...

– Liusija, man sunku patikėti, kad jūs galėjote...

– Jis niekad man to neatleis, nors ir stengiamės apie tai nekalbėti. Jis viską žino, nes matė lėlytę, matė smeigtukus. Sviedė ją ant grindų ir sutrypė. Nežinojo, kad padarė dar blogiau, kad užtraukė jai dar didesnį pavojų. Pola gyvena Dofino gatvėje, beveik kas vakarą jis eina jos aplankyti. Kaip jūs manot, Osipai, ar papasakojo jai apie žaliąją lėlytę?

– Visai galimas daiktas, – tarė Osipas, piktas ir įsižeidęs. – Visi jūs kraustotės iš proto.

– Orasijas man pasakojo, kad esąs kitas pasaulis, kad gal gyvensim kitame gyvenime. Kalbėdamas apie gyvenimą, visad minėdavo mirtį, mudu netverdavom iš juoko. Pasakė man, kad guli su Pola, ir tuomet aš supratau: jam sunku patikėti, jog aš galiu supykti ar pakelti jam sceną. Ir išties, Osipai, aš nelabai supykau, jei būčiau užsimaniusi, būčiau net nuėjusi su juo į lovą. Nemoku jums paaiškinti, bet čia nėra nei neištikimybės, nei ko nors panašaus. Orasijas stačiai pasiunta išgirdęs tokius žodžius kaip neištikimybė ir apgavystė. Reikia pasakyti, kai tik susipažinau su Orasiju, jis iš karto pareiškė nenorįs prisiimti jokių įsipareigojimų. Aš nulipdžiau lėlytę dėl to, kad Pola įsibrovė į mano namus, to jau buvo per daug, žinojau, kad ji įmanytų susigrobti mano sukneles, apsiauti mano kojines, dažytis lūpas mano pieštuku, maitinti Rokamadurą.

– Betgi jūs sakėte, kad jos nepažįstate.

– Koks jūs kvailas, Osipai, juk ji tūnojo Orasijuje. Kvailas, kvailas jūs, Osipai. Vargšeli Osipai, koks jūs kvailas. Jo striukėje, kailinėje apykaklėje, jūs matėt, kad Orasijo striukės apykaklė

kailinė. Ir Pola būdavo ten, kai jis pareidavo, jo žvilgsnyje, kai Orasijas nusirengdavo ana ten, toje kertėje, ir prausdavosi stačias tame dubenyje – matot jį, Osipai? – tuomet Pola išsinerdavo iš jo odos, ir aš matydavau ją nelyginant ektoplazmą ir rydavau ašaras, pagalvojusi, jog Polos namuose manęs nėra, jog Pola niekad neįžvelgs manęs Orasijo plaukuose ar akyse, ar... Nežinau kodėl, bet, šiaip ar taip, mudu išties mylėjom vienas kitą. Nežinau kodėl. O dėl to, kad nemoku mąstyti, jis niekina mane. Dėl to. (-28)

28

Kažkas lipo laiptais.

– Turbūt Orasijas, – tarė Gregorovijus.

– Turbūt, – tarė Magė. – Nors veikiau laikrodininkas iš septinto aukšto, jis visad vėlai pareina. Ar nenorėtumėt pasiklausyt muzikos?

– Tokiu metu? Dar vaikas pabus.

– Nepabus, paleisim labai tyliai, būtų malonu pasiklausyt kvarteto. Galima paleist taip tyliai, kad tik mudu vieni girdėtume, tuoj pamatysit.

– Ne, ne Orasijas, – tarė Gregorovijus.

– Kas jį žino, – tarė Magė ir, įžiebusi degtuką, ėmė žiūrinėti plokšteles, suverstas krūvon kampe. – Gal atsisėdo už durų ir sėdi, kartais taip daro. O kartais ateina iki pat durų ir staiga persigalvoja. Įjunkit elektrofoną, ana tas baltas mygtukas prie židinio.

Ten stovėjo lyg ir batų dėžutė, Magė atsiklaupusi apgraibom uždėjo tamsoje plokštelę, ir batų dėžutė tyliai ėmė gausti, ore

pakibo tolimas, mažne ranka pasiekiamas akordas. Vis dar piktindamasis, Gregorovijus pradėjo kimštis pypkę. Schoenbergas jam nepatiko, bet visai kas kita nedavė ramybės: vėlus metas, sergantis vaikas, neleistinas elgesys. Taigi, neleistinas elgesys. Kvaila mintis, be kita ko. Tačiau kartais jam užeidavo tokie priepuoliai: jam rodės, jog tvarka turi atkeršyti už jos negerbimą. Išsitiesusi ant grindų ir mažne įkišusi galvą į batų dėžutę, Magė tarytum miegojo.

Kartas nuo karto tyliai užknarkdavo Rokamaduras, bet muzika pamažu kerėjo Gregorovijų, ir staiga jis pajuto, kad galima atsiduoti, nėmaž nesipriešinant, mirusiam ir palaidotam vienmečiui, bent trumpai valandėlei pripažinti jo viršenybę. Magė rūkė išsitiesusi ant grindų, užsimerkusi, jos veidas, apskleistas plaukais, tarpais išnerdavo iš tamsos, skruostai suspindėdavo, tarsi ji būtų verkusi, bet turbūt neverkė, kvaila buvo manyti, kad verkia, veikiau piktai čiaupė lūpas, girdėdama dunkstelėjant į lubas, kartą, kitą, trečią. Gregorovijus sudrebėjo ir vos nesušuko pajutęs ranką, suspaudusią jam kulkšnį.

– Neimkit į galvą, tai senis iš viršaus.

– Betgi mes patys vos girdime.

– Vamzdžiai, – mįslingai tarė Magė. – Viskas eina vamzdžiais, mums jau ne kartą yra taip buvę.

– Akustika – įstabus mokslas, – tarė Gregorovijus.

– Nustos, kai nusibos, – tarė Magė. – Mulkis.

Viršuje vis dar girdėjosi daužant. Magė atsisėdo įniršusi, bet vis dėlto susilpnino garsą. Aštuoni ar devyni akordai, *pizzicato,* ir vėl dūžiai.

– Negalimas daiktas, – tarė Gregorovijus. – Netikiu, kad tas tipas ką girdėtų.

– Girdi daug geriau negu mes. Čia ir yra visa bėda.

– Šie namai – nelyginant Dioniso ausis.

– Kieno? Prakeikimas, per patį *adagio*. Ir vis daužo. Dar Rokamaduras pasibus.

– Gal verčiau...

– Ne, nenoriu. Tegu pramuša lubas. Tuoj pamokysiu, užleisiu jam Mario del Monaco, tik gaila, kad neturiu nė vienos plokštelės. Mulkis, galvijas neraliuotas.

– Liusija, – sušnibždėjo Gregorovijus. – Jau po vidurnakčio.

– Amžinai žiūrėk į laikrodį! – įsiuto Magė. – Išsikraustysiu iš šito kambario. Tyliau nebegaliu leisti, ir šiaip jau nieko negirdėt. Pala, pasiklausykim dar kartą paskutinę dalį. Nekreipkit į jį dėmesio.

Dūžiai nutilo, kvartetas nuskambėjo iki finalo, nepertraukiamas netgi Rokamaduro knarkimo. Magė atsiduso, beveik įkišusi galvą į garsiakalbį. Vėl pasigirdo daužant.

– Koks mulkis, – tarė Magė. – Ir visada taip būna, visada.

– Neimkite į galvą, Liusija.

– Nekalbėkit nesąmonių. Viskas man įsiėdė iki gyvo kaulo, visus išspardyčiau iš čia. Jei kartais norisi pasiklausyt Schoenbergo, jei bent valandėlę...

Ji pravirko, draug su paskutiniu akordu ūmai nukėlė adapterį, o kai pasilenkė išjungti elektrofono, Gregorovijus apkabino ją per liemenį ir pasisodino ant kelio. Ėmė glostyti plaukus, braukdamas juos nuo veido. Magė kūkčiojo kosėdama ir alsuodama jam į veidą dūmais prasmirdusiu kvapu.

– Vargšele, vargšele, – kartojo Gregorovijus, vis glostydamas ją. – Niekas tavęs nemyli, niekas. Visi skriaudžia vargšę Liusiją.

– Kvailys, – tarė Magė, su pasimėgimu traukydama nosimi. – Patinka, tai ir verkiu, ir niekieno paguodos man nereikia. Dieve mano, kokie aštrūs keliai, pjauna stačiai kaip žirklės.

– Pasėdėkite dar truputį, – ėmė maldauti Gregorovijus.

– Nenoriu, – tarė Magė. – Ir ko tas mulkis vis daužo?

– Nekreipkite į jį dėmesio, Liusija. Vargšele...

– Daužo ir daužo, kur tai matyta.

– Tegu sau daužo, – netikėtai tarė Gregorovijus.

– Juk anksčiau pats dėl to nervinotės, – tarė Magė, juokdamasi jam į akis.

– Ak, jeigu jūs žinotumėte...

– Žinau, viską žinau, tik raminkitės, Osipai, – tarė Magė, ūmai viską supratusi, – tas tipas daužė anaiptol ne dėl to, kad mes leidom plokštelę. Galim pasiklausyt kitos, jei norim.

– Oi ne, ne.

– Argi negirdit, kad jis nesiliauja daužęs?

– Nueisiu ir trenksiu jam per snukį, – tarė Gregorovijus.

– Tuojau pat! – pritarė Magė ir nušoko nuo kelių, kad jis galėtų atsistoti. – Pasakykit, kad neturi teisės kelt žmonių iš miego pirmą valandą nakties. Na, eikit, durys po kairei, prie jų prikaltas batas.

– Batas? Prie durų?

– Taip, senis visai nukvakęs. Batas ir žalio akordeono gabalas. Tai ko gi neinat?

– Vargu ar verta, – tarė Gregorovijus alsiu balsu. – Kam to reikia, viskas taip beprasmiška. Liusija, jūs nesupratote, kad... Šiaip ar taip, tas žmogėnas galėtų nebedaužyti.

Magė nuėjo į kertę, nusikabino tamsoje lyg ir plunksnų šluotelę, ir Gregorovijus išgirdo smarkiai bilstelint į lubas. Viršuje viskas nutilo.

– Dabar galim klausytis, ko tik norim, – tarė Magė.

„Dar nežinia“, – tarė sau Gregorovijus, jausdamasis vis labiau nuvargęs.

– Pavyzdžiui, – tarė Magė, – Brahmso sonatos. Kaip šaunu, kad nustojo belsti. Pala, tuoj paieškosiu plokštelės, kažkur čia turėtų būti. Nieko nematyt.

„Orasijas už durų, – pagalvojo Gregorovijus. – Sėdi ant laiptų, nugara atsirėmęs į duris, ir viską girdi. Lyg loštum taro* – kažkas turi išsispręsti, daugiasienis, kurio kiekviena briauna ir kiekviena sienelė turi savo prasmę, tariamą, iki tol, kol jas susieja bendra prasmė ir atsiveria akys. Vadinasi, Brahmsas, dūžiai, aš, Orasijas – visa tai pamažu aiškėja. Beje, viskas nereikalinga." Dingtelėjo mintis, kas įvyktų, jei dar kartą pamėgintų tamsoje apkabinti Magę. „Betgi jis ten, klausosi. Ko gero, apsidžiaugtų išgirdęs. Šlykštu." Be to, bijojo Oliveiros, tik nenorėjo prisipažinti.

– Turbūt ši, – tarė Magė. – Taip, ši, etiketė pasidabruota, su dviem paukščiukais. Kas ten kalba už durų?

„Daugiasienis, savotiškas kristalo pavidalo kūnas, pamažu ryškėja tamsoje, – pagalvojo Gregorovijus. – Dabar ji pasakys tą, o už durų atsitiks tas, ir aš... Bet aš nežinau, kas yra tas, nei kas tas."

– Ten Orasijas, – tarė Magė.

– Orasijas ir kažkokia moteriškė.

– Ne, anas senis iš viršaus.

– Tas, kur batas prie durų?

– Taip, jo balsas kaip senės, o čerškia lyg šarka. Amžinai nešioja karakulinę kepurę.

– Verčiau nedėkite plokštelės, – patarė Gregorovijus. – Pažiūrėkime, kas bus toliau.

– Tuomet išvis nebegalėsim išklausyti Brahmso sonatos, – tarė Magė supykusi.

„Juokingas vertybių krachas, – pagalvojo Gregorovijus. – Anie laiptuose tuoj tuoj susikibs peštis tamsoje, o jai tik sonata

* Toks kortų lošimas (septyniasdešimt aštuoniomis kortomis).

galvoj." Tačiau Magė sakė teisybę, ji kaip paprastai vienintelė sakė teisybę. „Esu kur kas prietaringesnis, negu maniau, – tarė sau Gregorovijus. – Žmogus tariasi tapęs priešadomine būtybe, jei gyvena nevaržomai ir priima materialinį ir dvasinį Liutecijos parazitizmą. Koks aš mulkis."

– *The rest is silence**, – tarė Gregorovijus atsidusdamas.

– *Silence my foot***, – tarė Magė, nes mokėjo neblogai angliškai. – Viskas vėl prasidės iš naujo. Pirmas prašneko senis. Štai, prašom. *Main qu'est-ce que vous foutez?**** – pamėgdžiojo jį Magė nosiniu garsu. – Pasiklausykim, ką atsakys Orasijas. Man rodos, jis patyliukais kikena, o kai jis ima kikenti, tai nebežino, ką sakyt, stačiai neįtikėtina. Pažiūrėsiu, kas ten darosi.

– O buvo taip gera, – sumurmėjo Gregorovijus, lyg išvydęs artėjant keršto angelą. Gérardas Davidas, Van der Weidenas, maestras iš Flemalės, dabar visi angelai, tegul jie skradžiai, dievaižin kodėl flamandiškais veidais, riebiais ir kvailais, bet užtat spinduliuojančiais auksu ir miesčioniškai smerkiančiais: *Daddy-ordered-it, so-you-better-beat-it-you-lousy-sinners*****. Kambarys pilnas angelų, *I looked up to heaven and what did I see / A band of angels comin' after me******, įprasta pabaiga: angelai-policininkai, angelai-kontrolieriai, angelai-angelai. Puvėsių puvėsiai. Šalto oro srovė, kylanti kelnėmis aplink kojas, pikti balsai laiptuose, Magės figūra tarpdury.

– *C'est pas des façons, ça,* – kalbėjo senis. – *Empêcher les gens de dormir à cette heure c'est trop con. J'me plaindrai a là Police,*

---

* Visa kita – tyla *(angl.)*.

** Ne tyla, o špyga *(angl.)*.

*** Ką jūs čia darot? *(Pranc.)*

**** Taip liepė tėtis, todėl kuo greičiau baikit, nenaudėliai *(angl.)*.

***** Aš pažvelgiau į dangų ir ką ten pamačiau – būrį angelų skrendant pas mane *(angl.)*.

moi, et puis qu'est-ce que vous foutez là, vous palanqué par terre contre la porte? J'aurais pu me casser la gueule, merde alors.*

– Eik gulti, seni, – tarė Orasijas, patogiai tysodamas ant aslos.

– *Dormir, moi, avec le bordel que fait votre bonne femme? Ça alors comme culot, mais je vous previens, ça ne passera pas comme ça, vous aurez de mes nouvelles.*

– *Mais de mon frère le Poète on a eu des nouvelles***, – nusižiovavo Orasijas. – Ar esi mačiusi tokį švilpį?

– Idiotas, – tarė Magė. – Tylutėliai paleidi plokštelę, o jis daužo. Nuimi plokštelę, o jis vis vien daužo Tai ko jam reikia?

– Et, pasaka apie žioplį, nusiavusį tik vieną batą.

– Negirdėjau tokios.

– Buvo numanu, kad jis toks, – tarė Oliveira. – Apskritai seniai man kelia pagarbą, na, ir kitokius jausmus, bet šitam mielai nupirkčiau butelį formalino, kad įlįstų į vidų ir nekvaršintų mums galvos.

– *Et en plus ça m'insulte dans son charabia de sales metèques*, – tarė senis. – *On est en France, ici. Des salauds, quoi. On devrait vous mettre à la porte, c'est une honte. Qu'est-ce que fait le Gouvernement, je me demande. Des Arabes, tous des fripouilles, bande de tueurs***.*

– Liaukis su tais savo *sales metèques*, gaila, kad nežinai, kokia

* Kas čia per pokštai? Kelti žmones iš miego tokiu metu – tai jau velniaižin kas. Aš skųsiuos policijai, o be to, ką jūs čia darot prisiplojęs prie žemės palei duris? Būčiau snukį susimalęs, velniai rautų (pranc.).

** Gult, jei jūsų žmonelė, kelia tokį triukšmą? Gėdos turėtumėt, bet perspėju, jums dar atsirūgs, paminėsite mano žodį (pažodžiui: gausit iš manęs žinią). – Bet iš mano brolio poeto mes jau gavom žinią *(pranc.)*.

*** Ir dar užgaulioja savo bjauria pašvinkusių atėjūnų kalba. Juk čia Prancūzija. Niekšai. Jus reikia vyti lauk, gėdą mums darot. Įdomu, ką veikia valdžia. Arabai, sukčiai, banditų gauja *(pranc.)*.

baisybė jūsų varliaėdžių kala pinigą Argentinoj, – tarė Oliveira. – Ko klausėtės? Aš ką tik parėjau kiaurai peršlapęs.

– Schoenbergo kvarteto. O dabar ketinau tylutėliai pasiklausyt Brahmso sonatos.

– Verčiau atidėk rytojui, – pasiūlė Oliveira, pasiremdamas alkūne prisidegti cigaretės. – *Rentrez chez vous, monsieur, on vous emmerdera plus pour ce soir**.

– *Des fainèants,* – tarė senis. – *Des tueurs, tous.***

Degtukas apšvietė karakulinę kepurę, suskretusį chalatą, tūžmingas akutes. Laiptų narve šokinėjo milžiniški kepurės šešėliai, Magė žiūrėjo kaip pakerėta. Oliveira pakilo, užgesino degtuką vienu pūstelėjimu ir, žengęs į vidų, tyliai uždarė duris.

– Sveiki, – tarė Oliveira. – Čia nė velnio nesimato, bičiuli.

– Sveiki, – tarė Gregorovijus. – Laimė, kad pavyko jo nusikratyti.

– *Per modo di dire****. Apskritai senio teisybė, juo labiau kad jis senas.

– Čia joks argumentas, bet visgi šioks toks pateisinimas.

– Juk pats kadaise esi sakęs, girdi, didžiausia Argentinos nelaimė yra ta, kad ją valdo seniai.

– Ši nelaimė jau išrauta iš šaknų, – tarė Oliveira. – Nuo Perono laikų viskas apvirto aukštyn kojom, ir dabar ima viršų jaunimas, o tai dar blogiau, bet ką padarysi. Nėra didesnės kvailystės, kaip teisybė, skelbiama tam tikrame amžiuje tam tikrų kartų, rangų ir klasių atstovų. Bet jeigu jau šnibždamės čia taip nevykusiai, tai turbūt Rokamaduras miega kaip suvystytas?

– Taip, užmigo, o tada pradėjom klausytis muzikos. Bet tu šlapias kaip žiurkė, Orasijau.

---

* Eikit namo, pone, šįvakar duosime jums ramybę *(pranc.)*.

** Dykaduoniai, banditai, visi kaip vienas *(pranc.)*.

*** Kaip čia pasakius *(it.)*.

– Buvau nuėjęs į fortepijono muzikos koncertą, – paaiškino Oliveira.

– Šit kaip, – tarė Magė. – Ką gi, greičiau mesk šalin striukę, tuojau pat užplikysiu tau karštos matės.

– Ir duok stiklą nendrinukės, dar, atrodo, buvo likęs pusbutelis.

– O kas ta nendrinukė? – paklausė Gregorovijus. – Ar ji varoma iš šaknų?

– Ne, veikiau iš stiebų. Labai tinka gerti po koncertų, ypač po tokių, kuriuose pirmą kartą atliekami kūriniai ir kurių padarinių nė nusakyti neįmanoma. O jeigu uždegtume kokią blausią ir baikščią šviesikę, kuri nerėžtų Rokamadurui akių?

Magė paėmė lempą, pastatė ant grindų ir sukūrė savotišką Rembrandto atmosferą, kuri Oliveirai labai tiko. Sūnaus palaidūno sugrįžimas, bent jau sugrįžimo vaizdas, momentalus ir efemeriškas, nes jis pats nežinojo, ko grįžta, pamažu kopdamas laiptais ir guldamas prie slenksčio iš tolo pasiklausyti kvarteto finalo ir Osipo bei Magės šnabždesio. „Matyt, jau prisimylėjo kaip katės“, – pagalvojo žiūrėdamas į juos. Bet ne, negalimas daiktas, vargu ar jie būtų tikėjęsi, kad jis pareis naktį, apsirengę ir paguldę Rokamadurą į lovą. Jei Rokamaduras būtų miegojęs ant dviejų kėdžių, o Gregorovijus sėdėjęs vienomis kojinėmis ir be švarko... Beje, argi tai svarbu, po šimts, jei šičia nereikalingas ne kas kitas, o jis, kiaurai peršlapęs ir nusibaigęs.

– Akustika, – tarė Gregorovijus. – Įstabus dalykas tas garsas, lenda į sienas, vaikšto iš vieno aukšto į kitą, metasi iš mūro į lovos galvūgalį, sunku patikėti. Maudydamasis vonioje, jūs niekad nepasineriate visa galva į vandenį?

– Būdavo, kad ir pasineriu, – tarė Oliveira ir, sviedęs striukę į kertę, atsisėdo ant taburetės.

– Įkiši galvą į vandenį, pasiklausai ir girdi viską, ką šneka

apačioj kaimynai. Man rodos, garsas eina vamzdžiais. Kadaise, kai gyvenom Glazge, šitaip sužinojau, kad mūsų kaimynai – trockininkai.

– Kai girdžiu kalbant apie Glazgą, įsivaizduoju audrą, uostą, pilną paniurusių žmonių, – tarė Magė.

– Per daug atsiduoda kinu, – tarė Oliveira. – Visgi ši matė – tai nelyginant Dievo malonė, rodos, glostyte glosto širdį. Po šimts, kokios šlapios kojos. Žinai, matė – tai lyg taškas ir naujos eilutės pradžia. Pasiurbi jos ir gali pradėti iš naujo pastraipą.

– Turbūt kol gyvas nežinosiu tų pampos malonumų, – tarė Gregorovijus. – Bet, man rodos, buvo kalba ir apie kažkokį gėrimą.

– Atnešk nendrinukės, – paliepė Oliveira. – Regis, dar buvo pusė butelio.

– Perkatės ją šičia? – paklausė Gregorovijus.

„Kurių velnių jis kalba daugiskaita? – pagalvojo Oliveira. – Aišku, kad grumdėsi visą vakarą, tokie ženklai nemeluoja. O apskritai..."

– Ne, bičiuli, man brolis atsiunčia. Turiu brolį Rosarijuje – vyras kaip reikiant. Ko jau ko, o nendrinukės ir priekaištų jis nešykšti.

Padavė tuščią puoduką Magei, tupinčiai prie kojų su arbatiniu tarp kelių. Jautėsi kur kas geriau. Magės pirštai palietė kulkšnį, bato varstelius. Atsiduses leidosi nuaunamas. Magė numovė šlapią puskojinę ir apmuturiavo koją dvigubu *Figaro Littéraire* lakštu. Matė buvo karšta ir kaitri.

Gregorovijui patiko nendrinukė, aišku, prastesnė už vynuogių degtinę, bet saviškai ir panaši. Jis pradėjo vardyti kuo nuosekliausiai vengrų ir čekų gėrimus, įterpdamas po dozę ilgesio. Lauke tyliai šnarėjo lietus, visi jautėsi kuo puikiausiai, ypač Rokamaduras, kuris jau visą valandą miegojo kaip užmuštas.

Gregorovijus pasakojo apie Transilvaniją, savo nuotykius Salonikuose. Oliveira prisiminė naktiniame staliuke turįs pakelį cigarečių ir šiltas šlepes. Apgraibom priėjo prie lovos. „Kai esi Paryžiuje, visa, kas yra toliau Vienos, atrodo literatūra", – kalbėjo Gregorovijus, lyg teisindamasis. Oliveira susirado cigaretes ir atsidarė naktinio staliuko dureles – išsiims šlepetes. Prieblandoje dūlavo aukštielninko Rokamaduro profilis. Nežinia kodėl Oliveira pirštu palietė jo kaktą. „Mano motina niekad nedrįso užsiminti apie Transilvaniją, būgštavo, kad neįpintų jos į kokią vampyrų istoriją, sakytum... O tokajus, žinote..." Atsiklaupęs prie lovos, Orasijas įsižiūrėjo atidžiau į vaiką. „O Montevidėjuje, tik pamanykit, – kalbėjo Magė. – Manai, kad visi žmonės vienodi, bet, kai gyveni Sero kvartale... O tokajus – tai toks paukštis?" – „Na, tam tikra prasme." Normali reakcija tokiais atvejais. Štai, pirmiausia... („Ką reiškia tas „tam tikra prasme"? Tai paukštis ar ne paukštis?") Reikėjo tik prikišt pirštą prie lūpų, be žodžių. „Aš pavartojau nelabai originalią metaforą, Liusija. Kiekviename gerame vyne snaudžia paukštis." Dirbtinis kvėpavimas, kvailystė. Dar kvailiau, kad jam šitaip dreba rankos, jis basas, peršlapęs (reikėtų įtrinti alkoholiu, galimas daiktas, jeigu imtųs energingai...) „*Un soir, l'âme du vin chantait dans les bouteilles**, – skandavo Osipas. – Man rodos, jau Anakreontas..." Juste jutai, su kokiu apmaudu tyli Magė ir sako sau mintyse: „Anakreontas, dar neskaitytas graikų autorius. Visi jį žino, tik aš ne. O kieno galėtų būti ši eilutė: „*Un soir, l'âme du vin?*" Orasijas kyštelėjo ranką po antklode, siaubingai prievartaudamas save, palietė įkritusį Rokamaduro pilvuką, šaltas kojytes, aukščiau lyg ir išlikę šiek tiek šilumos, ne, visas atšalęs. „Pašokt pagal seną šabloną, – pagalvojo Oliveira. – Surikt, uždegt šviesą, sukelt

* Vieną vakarą vyno dvasia dainavo buteliuose *(pranc.)*. (Iš Ch. Baudelaire eilėraščio „Vyno dvasia".)

įprastą, būtiną sceną. Kam?" O gal dar... „Vadinas, visa, ką žinau apie save nuo pat dugno, tas instinktas, nieko man nepadeda. Jei suriksiu – vėl Berta Trepa, vėl kvailos pastangos, užuojauta. Žengt pramintu taku, daryti tai, kas paprastai daroma tokiais atvejais. Ak, ne, gana. Kam degti šviesą, kam rėkti, jeigu tai nieko nebepadės? Juokdarys, idiotiškas juokdarys. Daugių daugiausia galima būtų..." Gregorovijaus stiklas dzingtelėjo į butelį. „Taip, iš tikrųjų labai panaši į vynuoginę." Įsikandęs cigaretę ir išpūtęs akis, jis brūkštelėjo degtuką. „Pažadinsi", – tarė Magė, berdama į arbatinį šviežios matės. Orasijas staigiai užpūtė degtuką. Puikiai žinoma, jog vyzdžiai, netikėtai gavę šviesos, ir taip toliau. *Quod erat demonstrandum** „Gryna vynuoginė, tik ne tokia kvapni", – kalbėjo Gregorovijus.

– Tas senis vėl daužo, – tarė Magė.

– O gal čia langinė, – tarė Gregorovijus.

– Čia nėra langinių. Aišku, senis, visai iškvėšo.

Oliveira įsispyrė į šlepes ir atsisėdo vėl ant taburetės. Matė buvo puiki, karšta ir labai karti. Viršuje dar porąsyk dunkstelėjo, tik ne taip stipriai.

– Turbūt medžioja tarakonus, – tarė Gregorovijus.

– Ne, kraujas jam mušė į galvą, ir jis panoro mums trukdyti. Eik, Orasijau, pasakyk jam ką nors.

– Eik pati, – tarė Oliveira. – Kažkodėl tavęs jis labiau bijo. Bent jau nesigriebia ksenofobijos, apartheido ir kitokių segregacijų.

– Jei aš nueisiu, tai tiek jam prišnekėsiu, kad tikrai iškvies policiją.

– Per smarkiai lyja. Paveik jį morališkai, pagirk puošmenas ant durų. Žodžiu, pažadink savo motiniškus jausmus. Na, eik, būk gera.

---

* Tai ir reikėjo įrodyti *(lot.)*.

– Kad nesinori, – tarė Magė.

– Eik tik, širdele, – tyliai tarė Oliveira.

– Kodėl tu taip nori, kad aš eičiau?

– Man bus labai malonu. Pamatysi, kad iškart nurims.

Vėl dunkstelėjo du kartus, paskui dar kartą. Magė pasikėlė ir išėjo iš kambario. Orasijas nusekė iki durų, o kai išgirdo ją lipant laiptais, uždegė šviesą ir pažvelgė į Gregorovijų. Pirštu parodė į lovą. Po kokios minutės užgesino šviesą, ir Gregorovijus vėl atsisėdo.

– Sunku patikėti, – tarė Osipas, tamsoje griebdamas butelį nendrinės.

– Žinoma. Sunku patikėti, sunku suvokti, ir panašiai. Apsieisim be nekrologų, bičiuli. Kartą tik iškėliau koją iš namų, ir štai čia darosi klaikiausi dalykai. O apskritai vienas dalykas išlygina kitą.

– Nesuprantu, – tarė Gregorovijus.

– Supranti kuo puikiausiai. *Ça va, ça va**. Tik galbūt neįsivaizduoji, kaip mažai man tas rūpi.

Gregorovijus susivokė, jog Oliveira kreipiasi į jį „tu“, ir pagalvojo, kad dar ne viskas prarasta, kad, galimas daiktas... Ir užsiminė apie Raudonąjį Kryžių, apie budinčias vaistines.

– Daryk, ką išmanai, man vis viena, – tarė Oliveira. – Ką šiandien teko... Na ir diena, po šimts.

Kad būtų galima griūt į lovą, numigti bent porą metų. „Šlapia višta“, – pagalvojo. Gregorovijus, užsikrėtęs apatija, rūpestingai degėsi pypkę. Tolumoj girdėjai kalbant, Magės balsas pro lietaus šnaresį, senio spigus tarškėjimas. Kažkelintame aukšte trinktelėjo durys, žmonės ėjo raminti triukšmadarių.

– Apskritai tavo teisybė, – tarė Gregorovijus. – Bet, man regis, yra ir teisinė atsakomybė.

---

* Gerai, gerai *(pranc.)*.

– Ir šiaip jau esam įklimpę iki ausų, – tarė Oliveira. – Ypač judu, aš visad galiu įrodyti, jog atėjau po laiko. „Vaikas miršta, o motina tuo tarpu ant kilimo mėgaujasi palaimingai su meilužiu.“

– Jei nori pasakyti, kad...

– Tas nieko nereiškia, bičiuli.

– Betgi to nebuvo, Orasijau.

– Man vis viena. Ne taip jau svarbu, kaip įvykdytas nusikaltimas. Aš su tuo neturiu nieko bendra, užsukau čionai tik dėl to, kad peršlapau ir norėjau atsigert matės. Klausyk, bičiuli, čionai kažkas ateina.

– Reikėtų paskambinti į greitąją pagalbą, – tarė Gregorovijus.

– Ką gi, skambink. Kaip tu manai, ar čia ne Ronaldo balsas?

– Aš nebegaliu sėdėti, – tarė Gregorovijus stodamasis. – Reikia ką nors daryti, sakau tau, kad reikia ką nors daryti.

– Betgi ir aš lygiai tokios pat nuomonės, bičiuli. Veiklos, tik veiklos. *Die Tätigkeit**, drauguži. Trauk burtą, juk šičia mūsų – legionas. Kalbėkit tyliau, pažadinsit vaiką.

– Sveiki, – tarė Ronaldas.

– *Hullo*, – tarė Bebsė, grumdamasi su skėčiu, nelendančiu pro duris.

– Kalbėkit tyliau, – tarė Magė, eidama iš paskos. – Ko gi nesusiskleidei skėčio?

– Tavo teisybė, – tarė Bebsė. – Man visur taip. Netriukšmauk, Ronaldai. Užsukom vienai akimirkai papasakoti, kas nutiko Gi. Negirdėtas daiktas. Ką, ar kamščiai perdegė?

– Ne, dėl Rokamaduro.

– Kalbėk tyliau, – tarė Ronaldas. – Ir pastatyk į kertę tą savo sumautą skėtį.

---

* Veikla *(vok.)*.

– Jį taip sunku suskleisti, – tarė Bebsė, – kaip kad lengva išskėsti.

– Senis pagrasino man iškviesiąs policiją, – tarė Magė, darydama duris. – Ko manęs neprimušė, žviegė kaip skerdžiamas. Osipai, kad jūs būtumėt matęs, ko tik esama jo kambary, aš mačiau nuo laiptų. Stalas apstatytas tuščiais buteliais, o vidury didelis vėjo malūnas, bemaž natūralaus didumo, kokie būna Urugvajaus kaimuose. Skersvėjis suko malūną, aš neištvėriau nežvilgtelėjusi pro praviras duris, senis tiesiog apsiputojo iš pykčio.

– Nesusiskleidžia, – tarė Bebsė. – Statau štai čia kertėn.

– Labai panašus į šikšnosparnį, – tarė Magė. – Duokš, suskleisiu. Matai, kaip lengva.

– Bet užtat nulaužė du virbus, – tarė Bebsė Ronaldui.

– Atstok, – tarė Ronaldas. – Tuoj eisim namo, mes tik užbėgom pasakyti, kad Gi surijo visą tūbelę gardenalio.

– Vargšelis, – tarė Oliveira, nė kiek nemėgęs Gi.

– Etjenas rado jį leisgyvį. Mudu su Bebse buvom išėję į vernisažą (velniškai norėčiau papasakoti tau apie tą parodą, stačiai stebuklas), o Gi įlindo į namus ir – jūs tik pamanykit – nusinuodijo mūsų lovoje.

– *He has no manners at all**, – tarė Oliveira. – *C'est regrettable.* **

– Etjenas užėjo pas mus, laimė, kad visi turim po raktą, – tarė Bebsė. – Girdi – kažkas vemia, įeina, o ten Gi. Jau galus graibstėsi, Etjenas išlėkė šauktis pagalbos. Dabar jį išvežė ligoninėn, būklė labai sunki. Be to, dar tas lietus, – pridūrė Bebsė nusiminusi.

– Sėskitės, – tarė Magė. – Ne, Ronaldai, ne čia, ta be kojos. Tamsoka, bet tai dėl Rokamaduro. Kalbėkit tyliau.

---

* Jis visai nemoka padoriai elgtis *(angl.)*.

** Baisiai gaila *(pranc.)*.

– Užplikyk jiems truputį kavos, – tarė Oliveira. – Koks oras, ›ičiuli.

– Man reikia eiti, – tarė Gregorovijus. – Kur aš pasidėjau ietpaltį, galas jį žino. Ne, ne čia, Liusija...

– Luktelkit, išgersim kavos, – tarė Magė. – Metro jau nebeiia, o čia visiems taip malonu. Galėtum sumalt šviežios kavos, Orasijau.

– Čia tvanku, – tarė Bebsė.

– Jai amžinai trūksta ozono, – tarė įsiutęs Ronaldas. – Ji kaip ırklys: mėgsta visa, kas gryna, jokių mišinių. Pagrindines spalvas, ;eptynių atspalvių gamą. Anaiptol ne kaip žmogus, dievaži.

– Būti žmogum – idealas, – tarė Oliveira, graibydamasis apinkui kavos malūnėlio. – Oras irgi turi savo istoriją, bičiuli. Iš drėgnos gatvės, pilnos, kaip sakai, ozono, patekti į atmosferą, kurios temperatūrą ir kokybę ruošė penkiasdešimt šimtmečių... Bebsė – tai savotiškas kvėpavimo Ripas van Vinklė.

– A, Ripas van Vinklė, – tarė Bebsė nudžiugusi. – Apie jį man ;enelė yra pasakojusi.

– Žinom, žinom, Aidahe, – tarė Ronaldas. – Tai va, po pusvalandžio Etjenas paskambina mums į barą gatvės kampe ir pasiūlo nenakvoti namie, bent jau negrįžti tol, kol nepaaiškės, ır Gi pasimirs, ar išvems visą gardenalį. Būtų visai ne kas, jei policininkai mus aptiktų, jiems labai patinka ieškoti tarpusavio ryšių, o pastaruoju metu Klubas jiems įkyrėjo iki gyvo kaulo.

– O ką bloga daro Klubas? – tarė Magė, šluostydama puodukus tualetiniu rankšluosčiu.

– Nieko, bet kaip tik dėl to ir esam bejėgiai. Kaimynai tiek r tiek skundėsi dėl triukšmo, dėl plokštelių, dėl vaikščiojimo bet kokiu dienos ir nakties metu... O be to, Bebsė susiriejusi su kiemsarge ir visomis namo moterimis, o jų ten penkiasdešimt ır šešiasdešimt.

– *They are awful**, – tarė Bebsė, grauždama saldainį, ištrauktą iš rankinuko. – Dvokia marihuana, nors viena jų troškina guliašą.

Oliveirai nusibodo malti kavą, ir jis padavė malūnėlį Ronaldui. Bebsė su Mage patyliukais šnibždėjosi, dėl ko būtų norėjęs nusižudyti Gi. Iškvaršinęs visiems galvą savo lietpalčiu, Gregorovijus pagaliau išsipleikė ir ramiai čiulpė užgesusią pypkę. Lietus barškino į langą. „Schoenbergas ir Brahmsas, – tarė sau Oliveira, traukdamas iš pakelio cigaretę. – Visai neblogai, paprastai tokiomis aplinkybėmis pritinka Chopinas arba *Todesmusik für Siegfried***. Vakar Japonijoj tornadas nušlavė nuo žemės apie tris tūkstančius žmonių. Remiantis statistikos duomenimis..." Tačiau statistika nenuslopino riebalų skonio, kuriuo atsidavė cigaretė. Apžiūrėjo ją iš visų pusių, užsidegęs kitą degtuką. Cigaretė atrodė kaip reikiant, baltutėlė, su dideliu užrašu ir grubiais kambliais, lendančiais pro sudrėkintą galą. „Kai susinervinu, visad apseilėju cigaretę, – tarė sau Oliveira. – Kai pagalvoju, apie ką nors panašaus į Rozą Bob... Taip, turininga buvo diena, ir dar nežinia, kas mūsų laukia." Geriausia pasakyti viską Ronaldui, kad tas perduotų Bebsei tuo veik telepatišku būdu, stebinančiu Periką Romerą. Bendravimo teorija, viena iš kerinčių temų, kurios dar nesusižvejojo literatūra, bet susižvejos pasirodžius naujiesiems haksliams ir borchesams. Dabar Ronaldas įsijungė į Bebsės ir Magės šnibždesį, pamažiukais sukdamas malūnėlį, vadinas, matysi tą kavą kaip savo ausis. Oliveira nusliuogė nuo bjaurios *art nouveau**** stiliaus kėdutės ir patogiai atsigulė ant grindų, pasidėjęs galvą ant šūsnies dienraščių. Lu-

* Jos pasibaisėtinos *(angl.)*.

** „Zigfrydo mirtis" *(vok.)*.

*** Naujojo meno *(pranc.)*.

bos keistai švytėjo, bet tai buvo veikiausiai subjektyvus įspūdis, nes užsimerkus jos akimirką švytėdavo, paskui vienas po kito imdavo sproginėti dideli rutuliai, vuf, vuf, vuf, kiekvienas rutulys, matyt, atitiko širdies susitraukimą ar išsiplėtimą, ką gali žinoti. Kažkur name, turbūt ketvirtame aukšte, čirškė telefonas. Paryžiuje tokiu metu tai negirdėtas dalykas. „Dar kas nors pasimirė, – pagalvojo Oliveira. – Šiame mieste, gerbiamas miegas, ir tik dėl to gali skambinti." Prisiminė tada, kaip vienas pažįstamas argentinietis, ką tik atvažiavęs, kaip niekur nieko paskambino jam pusę vienuoliktos vakaro. Sužinok, kad gudrus, kaip jis sugebėjo išstudijuoti telefonų knygą, surasti bet kokį telefoną jo name ir tučtuojau paskambinti. Dorasis žmogus iš šešto aukšto *en robe de chambre** beldžia į duris lediniu veidu, *quelqu'un vous demande au téléphone***, Oliveira sumišęs velkasi megztinį, bėga į šeštą aukštą, susitinka akivaizdžiai įniršusią šeimininkę ir sužino, kad mažius Ermida Paryžiuje – ir sveikas, kada pasimatysim, bičiuli, turiu krūvą naujienų nuo visų, Travelerio, vaikinų iš Bidu, ir taip toliau, ir taip toliau, o šeimininkė, slėpdama pyktį, laukia, kada Oliveira pravirks sužinojęs apie kokio artimo žmogaus mirtį, bet Oliveira neišmano nė ką daryti, *vraiment, je suis tellement confus, madame, monsieur, c'était un ami qui vient d'arriver, vous comprenez, il n'est pas du tout au courant des habitudes...**** Ak, Argentina, laiko į valias, nors mesk pro langą, namai atviri bet kuriuo metu, visa ateitis prieš akis, visa visutėlė, vuf vuf vuf, bet tas, kuris buvo per tris metrus, veikiausiai nieko nematė, nieko negalėjo matyti, vuf vuf vuf, visa bendravimo teorija perniek, nei mamos, nei tėtės, nei pipy, nei vuf vuf vuf,

---

* Su chalatu *(pranc.)*.

** Jus prašo prie telefono *(pranc.)*.

*** Dievaži, man labai nemalonu, ponai, atvažiavo draugas, suprantate, jis nežino čionykščių papročių *(pranc.)*.

nieko, vien *rigor mortis**, o aplink žmonės, kilę ne iš Saltos ir ne iš Meksikos, kad deramai klausytųsi muzikos, budėtų prie mirusio angeliuko, atsytų nuo šio konkretaus įvykio, juk jie ne tokie primityvūs, kad sugebėtų nepaisyti šio skandalo, suvokę jį ar pripažinę, nei tokie tobuli, kad skandalo nelaikytų skandalu ir *one little casualty*** primuštų, pavyzdžiui, prie trijų tūkstančių „Veronikos" taifūno aukų. „Betgi visa tai – pigi antropologija", – pagalvojo Oliveira, jausdamas tolydžio šąlant ir podraug traukiant skrandį. Į pabaigą, kaip paprastai, spindulinis rezginys. „Čia yra tikrasis bendravimas, poodiniai pranešimai. Ir tam nereikia jokio žodyno, bičiuli." Kas užgesino Rembrandto stiliaus lempą? Jis negalėjo prisiminti, prieš valandėlę palei grindis sakytum sukosi savotiškos seno aukso dulkės, veltui jis stengėsi atkurti mintyse, kas darėsi prieš ateinant Ronaldui ir Bebsei, ką beveiksi, vienu tarpu Magė (nes tai tikrai buvo Magė), o gal Gregorovijus, žodžiu, vienas jų, užgesino lempą.

– Kaipgi tamsoje užplikysi kavą?

– Nežinau, – tarė Magė, stumdydama puodukus. – Anksčiau vis buvo šiokia tokia šviesa.

– Uždek, Ronaldai, – tarė Oliveira. – Stovi po tavo kėde. Lempa klasikinės sistemos: bereikia pasukti lemputę.

– Kvailystė, – tarė Ronaldas, bet niekas nesuprato, ką jis turi galvoje: lempos įjungimo sistemą ar gyvenimą apskritai. Šviesa išvaikė violetinius kamuolius, ir cigaretė pasirodė Oliveirai malonesnė. Išties buvo gera, šilta, netrukus jie gers kavą.

– Eikš čionai, – tarė Oliveira Ronaldui. – Čia patogiau negu ant kėdės, ten sėdynės vidury kyšo toks lyg smaigas. Vongas tikrai įtrauktų ją į savo pekinišką kolekciją.

---

* Mirties šaltis *(lot.)*.

** Nedidelę nelaimę *(angl.)*.

– Man ir čia gerai, – tarė Ronaldas, – galit sakyt, ką norit.

– Ne, ten blogai. Eikš. Na, kada gi ponios galų gale pavaišins mus kava?

– Žiūrėkit, šiandien jis tikras patinas, – tarė Bebsė. – Ar visad su tavim toks būna?

– Beveik, – tarė Magė, nežiūrėdama į Oliveirą. – Padėk man nušluostyti tą padėklą.

Oliveira palaukė, kol Bebsė įsileis į kalbas apie kavos ruošimą, o kai Ronaldas pasikėlė nuo kėdės ir atsisėdo šalia, parietęs kojas, šnipštelėjo jam į ausį kelis žodžius. Gregorovijus išgirdęs įsiterpė į pokalbį apie kavą, ir Ronaldo atsakymą užgožė liaupsės mokai ir apgailestavimai, kad kavos plikymo menas nusmukęs. Paskui Ronaldas vėl atsisėdo ant savo kėdės – kaip tik tuo metu, kai Magė atkišo jam puoduką. Pasigirdo tyliai beldžiant į lubas, kartą, du, tris. Gregorovijus krūptelėjo ir vienu matu išgėrė savo kavą. Oliveira vos susitvardė nesuprunkštęs iš juoko, bet gal tada nebūtų taip traukę skrandžio. Magė nustebusi perleido juos akimis prieblandoje, paskui apčiuopom, lyg stengdamasi išsigauti iš kokios nesuvokiamos painiavos, iš savotiško sapno, sugraibė ant stalo cigaretę.

– Girdžiu žingsnius, – tarė Bebsė siaubo filmų veikėjų balsu. – Matyt, tas senis visai išprotėjo, reikia saugotis. Kanzas Sityje kartą... Ne, čia kažkas lipa aukštyn.

– Laiptai atsispindi ausyse, – tarė Magė. – Man baisiai gaila kurčių žmonių. Dabar man toks jausmas, lyg braukčiau ranka per laiptus, nuo vienos pakopos ant kitos. Vaikystėje kartą gavau penketą už rašinėlį apie vieno garso istoriją. Garsas buvo labai malonus, vaikščiojo šen bei ten, krėtė visokius pokštus...

– O aš, priešingai... – tarė Bebsė. – O. K, O. K., nėra ko tuojau pat žnaibytis.

– Širdele, – tarė Ronaldas, – patylėk valandėlę, kitaip nesu-

prasim, kas ten eina. Taip, tai pigmentų karalius, Etjenas, apokaliptinis žvėris.

„Ramiai priėmė naujieną, – pagalvojo Oliveira. – Vaistų duoti, rodos, reikės antrą. Vadinas, dar valanda ramybės." Jis nesuprato nei norėjo suprasti, kam reikia slėpti, savotiškai neigti žinomą dalyką. Neigimas, negatyvas... „Taip, tai tikrovės, tokios, kokia ji turi būti, negatyvas, atseit... Be metafizikos, Orasijau. *Alas, poor Yorick, ça suffit.** Negaliu nusikratyti minties, kad šitaip geriau, kad nevalia uždegti šviesos ir paleisti tos žinios it karvelio. Negatyvas. Atvirkščias atvaizdas... Tikriausiai jis gyvas, o visi mes mirę. Ne tokia drastiška prielaida: jis nužudė mus, nes esam jo mirties kaltininkai. Kaltininkai, vadinas, atsakingi už tam tikrą padėtį... Ak mielasis, kur tave velnias nešioja, tu asilas su morka tarpuaky. Taip, čia išties tas vaizdingas žvėris Etjenas."

– Išsigelbėjo, – tarė Etjenas. – Tas šunsnukis gajesnis už Čezarę Bordžiją. Na, o kad jau vėmė...

– Pasakok, pasakok, – tarė Bebsė.

– Išplovė jam skrandį, velniaižin kokias klizmas darė, visus šonus subadė adatomis, o gulėjo specialioje spyruoklinėje lovoje galva žemyn. Išvėmė visus pusryčius, lyg ir iš „Oresto" restorano. Netgi suvarstytus vynuogių lapus. Šlykštu žiūrėti... Jūs turbūt neįsivaizduojat, kaip aš sulijau?

– Yra karštos kavos, – tarė Ronaldas, – ir gėrimo, vadinamo nendrinuke, gana bjauraus.

Etjenas sušnopavo, padėjo lietpaltį kertėn ir prisikišo prie krosnelės.

– Kaip vaikas, Liusija?

– Miega, – tarė Magė. – Laimė, kietai miega.

– Kalbėkim tyliau, – tarė Bebsė.

---

* Deja, vargšeli Jorikai, gana *(angl., pranc.)*.

– Apie vienuoliktą vakaro atgavo sąmonę, – pasakojo Etjenas, savotiškai susigraudinęs. – Išrodė, kaip kiaulė, dievaži. Daktaras leido man prieiti prie lovos, ir Gi mane pažino. „Mulki“, – tariau jam. „Eik po velnių“, – atsakė jis. Daktaras sušnibždėjo man į ausį, kad čia geras ženklas. Palatoje pilna žmonių, pats nesuprantu, kaip ištvėriau, nes man ligoninės...

– Grįžai namo? – paklausė Bebsė. – Ar reikėjo nueit į policiją?

– Ne, viskas sutvarkyta. Šiaip ar taip, būtų geriau, jei pernakvotumėt šičia; jei būtumėt matę namsargės veidą, kai Gi nešė iš namų...

– *The lousy bastard**, – tarė Bebsė.

– Aš nutaisiau atitinkamą miną ir, eidamas pro šalį, iškėliau ranką ir tariau: „Ponia, reikia gerbti kiekvieną mirusį. Šis jaunuolis nusižudė iš meilės Kreisleriui.“ Ji lyg suakmenėjo, žiūrėjo į mane, o akys atrodė kaip kietai virti kiaušiniai. Ir štai tada, kai neštuvai susilygino su durimis, Gi kilsteli, paremia skruostą balta ranka kaip etruskų sarkofaguose ir išsivemia jai tiesiai ant pašluostės. Sanitarai kone nugriuvo iš juoko, stačiai nepatikėsit.

– Įpilk man dar kavos, – paprašė Ronaldas. – O tu sėskis štai čia ant grindų, čia šilčiausia. Stiprios kavos vargšeliui Etjenui.

– Nieko nematyt, – tarė Etjenas. – O ko man sėstis ant grindų?

– Palaikysi kompaniją mudviem su Orasiju, mes čia lyg ir budim sargyboje, – tarė Ronaldas.

– Nekvailiok, – tarė Oliveira.

– Būk malonus, sėskis ir sužinosi tokių dalykų, kokių nė Vongas nežino. *Libri fulgurales,* senovės pranašų raštai. Kaip sykis šįryt didžiai mėgavausi, skaitydama „Bardo“. Tibetiečiai – keista tauta.

---

* Bjaurybė *(angl.).*

– Kas tave supažindino? – paklausė Etjenas, atsigulęs tarp Ronaldo ir Oliveiros, ir vienu matu išgėrė kavą. – Gėrimo, – tarė, įsakmiai atkišdamas ranką Magės pusėn, ir ta įspraudė jam į saują butelį su nendrinuke. – Šlykštynė, – tarė sriubtelėjęs gurkšnį. – Turbūt argentiniečių gamybos. Na ir kraštas, Dieve brangus.

– Atstok nuo mano tėvynės, – tarė Oliveira. – Esi kaip tas senis iš viršutinio aukšto.

– Vongas mane visaip išmėgino, – aiškino Ronaldas. – Sako, turiu pakankamai proto, kad galėčiau pradėt jį naikinti savo labui. Sutarėm, kad iš pradžių perskaitysiu „Bardo", o tada jau pereisim prie pagrindinių budizmo dėsnių. Kaip tu manai, Orasijau, ar iš tikrųjų esama nematerialaus kūno? Regis, žmogui pasimirus... savotiškas dvasinis kūnas, supranti?

Tačiau Orasijas šnibždėjo į ausį Etjenui, o tas niurzgė ir nestygo vietoje, tvoksdamas drėgna gatve, ligonine ir šutintais kopūstais. Bebsė dėstė Gregorovijui, savotiško abejingumo apimtam, nesuskaitomas namsargės ydas. Įdarytas šviežia išmintimi, Ronaldas nesitvėrė kam neišaiškinęs „Bardo" ir nusigriebė Magės, kuri dunksojo prieš jį prieblandoje nelyginant Henry Moore statula, milžinė, regima nuo grindų, apačioje – keliai, įsmigę į juodą suknią, aukščiau liemuo, iškilęs iki pat lubų, o pačiame viršuje – plaukų kupeta, tamsesnė už tamsą. Ir tame šešėlyje tarp kitų šešėlių akys, į kurias švietė lempa, pastatyta ant grindų, Magei tolydžio stengiantis nenuslysti nuo krėslo trumpesnėmis priekinėmis kojomis.

– Prasti reikalai, – tarė Etjenas ir patraukė gurkšnį iš butelio.

– Gali sau eiti, jeigu nori, – tarė Oliveira, – bet, mano galva, nieko baisaus nebus, šiame kvartale tokie dalykai ne pirmiena.

– Niekur aš neisiu, – tarė Etjenas. – Tas gėrimas – kaip jis vadinasi? – ne toks jau blogas. Atsiduoda vaisiais.

– Vongas sako, kad Jungas žavėjosi „Bardo“, – tarė Ronaldas. – Savaime suprantama, ir egzistencialistams ne pro šalį jį nuodugniai perskaityti. Klausyk, paskutinio teismo valandą Karalius stato mirusįjį prieš veidrodį, bet tas veidrodis – tai karma, mirusiojo darbų suma, supranti. Ir mirusysis mato atsispindint visus savo darbus, ir gerus, ir blogus, tik atsispindi ne tikrovė, o sąmonės vaizdiniai... Tik pamanykit, kaip senis Jungas turėjo nustebti, perskaitęs tokį dalyką. Mirusiųjų Karalius žiūri į veidrodį, bet iš tikrųjų žiūri į tavo atmintį. Ar įmanoma įsivaizduoti geresnį psichoanalizės aprašymą? O svarbiausia, brangioji, Karaliaus skelbiamas spendimas – tai ne jo, bet tavo paties sprendimas. Nejučiomis teisi pats save. Kaip tu manai, ar Sartre'ui nebūtų pravartu persikraustyti į Lhasą?

– Tiesiog protas neneša, – tarė Magė. – Vadinas, tai filosofinė knyga?

– Tai Mirusiųjų knyga, – tarė Oliveira.

Visi nutilo, klausydamiesi lietaus šniokštimo. Gregorovijui pagailo Magės, kuri, rodės, norėjo dar kažko paklausti, bet nedrįso.

– Lamos atskleidžia mirštantiesiems kai kurias tiesas, – tarė jis. – Nurodo jiems kelią į aną pasaulį, padeda išganyti savo sielą. Pavyzdžiui...

– Etjenas atsirėmė petimi į Oliveiros petį. Ronaldas, parietęs kojas, niūniavo *Big Lip Blues**, mąstydamas apie Jelly Rollą, savo mėgstamiausią velionį. Oliveira prisidegė cigaretę, ir kaip La Touro paveiksle liepsna akimirkai nutvieskė draugų veidus, išplėšė iš tamsos Gregorovijų, suderindama jo balsą su krutančiomis lūpomis, ūmai pasodino kėdėn Magę su ta godumo išraiška veide, kokia paprastai būdavo, kai ji nieko nesuprasdavo

* Bliuzas apie storą lūpą *(angl.)*.

ir trokšdavo paaiškinimų, blandžia šviesa užliejo romiąją Bebsę ir Ronaldą, nugrimzdusį į savo verksmingas muzikines improvizacijas. Ir kaip tik tuo metu, kai degtukas užgeso, vėl dunkstelėjo į lubas.

*„Il faut tenter de vivre**, – prisiminė Oliveira. – Kodėl?"

Eilės nušvito atminty kaip veidai, nuplieksti degtuko, – trumpam ir, galimas daiktas, beprasmiškai. Oliveira jautė Etjeno peties šilumą, apgaulingą žmogiškosios esybės artumą, kurį pasiglemš mirtis – gęstantis degtukas, kaip dabar pasiglemžė veidus ir pavidalus, kaip ten, viršuje, tyla pasiglemžė smūgio garsą.

– Štai šitaip, – pamokomai užbaigė Gregorovijus, – „Bardo" grąžina mums gyvenimą, doro gyvenimo geismą, ir kaip tik tada, kai nebelieka jokio išsigelbėjimo, kai mes prirakinti prie lovos kiekvienas su savo vėžiu po pagalve.

– Ak, – atsiduso Magė. Ji suprato palyginti nemažai, galvosūkis užpildytas mažne teisingai, nors niekad neatrodys taip tobulai, kaip kaleidoskopas, kuriame kiekvienas stiklo gabalėlis, kiekviena šakutė, kiekviena smiltelė užima savo vietą – tobulai, simetriškai, nuobodžiai, bet užtat be jokių problemų.

– Vakarietiškos dichotomijos, – tarė Oliveira. – Gyvenimas ir mirtis, šiapus ir anapus. Ne to moko tavo „Bardo", Osipai, nors aš, pavyzdžiui, nė iš tolo nenutuokiu, ko jis moko. – Šiaip ar taip, viskas ten kur kas plastiškiau, ne taip kategoriška.

– Klausyk, – tarė Etjenas, kuris jautėsi kuo puikiausiai, nors Oliveiros pranešta žinia slankiojo viduriuos it milžiniškas vėžys, tik, keisčiausia, tie du pojūčiai saviškai derėjo vienas prie kito. – Klausyk tu, besmegeni argentinieti. Rytai ne tokie jau mums tolimi, kaip tvirtina orientalistai. Kai rimčiau įsigilini į jų tekstus, kyla įprastas jausmas: nesuvokiama pagunda intelektualiai nu-

---

* Reikia pamėgint gyventi (pranc.). (Iš P. Valéry poemos „Jūros kapai").

sižudyti, pasitelkus tą patį intelektą. Skorpionas, kuris suleidžia į save geluonį, nes nebenori būti skorpionu, bet neapsieina be skorpioniškumo, nors ir geidžia užbaigti skorpiono gyvenimą. Tiek Madrase, tiek Heidelberge klausimo esmė ta pati: pačioje pradžių pradžioje esama savotiškos neišreiškiamos klaidos, ir dėl to randasi tas reiškinys, kuris kreipiasi į jus šiuo metu ir kurio jūs klausotės. Bet koks mėginimas iškelti jį aikštėn eina perniek, nes, norint jį suvokti ir apibūdinti, reikėtų pažvelgti iš šalies į visa, kas suvokiama ir apibūdinama. *Ergo,* Madrasas ir Heidelbergas ieško paguodos, vienas grįsdamas savo teiginius sąmone, kitas – intuicija, nors, kaip žinoma kiekvienam, kas yra lankęs mokyklą, dar toli gražu neaišku, kuo skiriasi sąmonė nuo intuicijos. Štai kodėl žmogus jaučiasi tvirtas tik tada, kai nereikia gilintis į save: kai jis žaidžia, kai laimi ar nugali, kai velkasi savo istorinius šarvus, remdamasis *ethos**, kai aiškina esminę paslaptį kokiu nauju atradimu. Keisčiausia, kad jis sau įsiteigęs mintį, jog pagrindinė jo darbo priemonė – logosas, svaiginamu greičiu vedąs mus evoliucijos keliu, – esanti didžiausia mistifikacija. Ir neišvengiama išvada: reikią kliautis apreiškimu ir svaičiojimais, dvasios tamsa, estetinėmis ir metafizinėmis vizijomis. Madrasas ir Heidelbergas – tai skirtingos to paties vaisto dozės, kartais viršų ima *in,* kartais – *jang,* bet, šiaip ar taip, abiejuose sūpuoklių galuose sėdi po vienodai neišaiškinamą *homo sapiens,* ir apačioje sėdįs stengiasi atsispirti nuo žemės ir iškilti, kad nusileistų jo priešininkas.

– Įdomu, – tarė Ronaldas. – Šiaip ar taip, kvaila neigti tikrovę, net jeigu ir nežinom, kas ji tokia. Na, o sūpuoklių ašis? Argi įmanomas daiktas, jog niekas dar nesusiprotėjo ja pasinaudoti tam, kad suvoktų, kas dedasi jų galvose? Nuo pat neandertaliečio laikų...

---

* Papročiais *(gr.).*

– Tušti žodžiai, – tarė Oliveira, patogiau atsiremdamas į Etjeną. – Jums malonu traukyti juos iš stalčiaus ir valkioti po kambarį. Tikrovė, neandertalietis, – mat, kaip žaidžia jais, kaip kemša į ausis, kaip žongliruoja, sakytum rogutėmis važinėja nuo kalnų.

– Tas tiesa, – šaltai tarė Etjenas. – Todėl man labiau patinka manieji pigmentai, kur kas mažiau abejonių.

– Dėl ko?

– Dėl jų poveikio.

– Šiaip ar taip, dėl poveikio tau, o ne Ronaldo namsargei. Tavo spalvos tokios pat abejotinos kaip mano žodžiai, drauguži.

– Savo spalvomis aš bent jau nesiekiu nieko aiškinti.

– Vadinas, tu sutinki, kad nieko neįmanoma išaiškinti?

– Ne, – tarė Etjenas, – vis dėlto aš darau šį bei tą, kad bent kiek nuslopinčiau nemalonų tuštumos pojūtį. O tai išties geriausias *homo sapiens* apibūdinimas.

– Ne tiek apibūdinimas, kiek paguoda, – tarė Gregorovijus atsidusdamas. – Po teisybei visi mes esame lyg ir įpusėta komedija. Viskas labai gražu, bet ničniekas neaišku. Aktoriai kalba ir kažką daro, tik nežinia kodėl ir kam. Mes primetame jiems savo neišmanymą ir žiūrime kaip į puspročius, vaikštančius šen bei ten ryžtingais žingsniais. Beje, tai jau sakė Šekspyras, o jei ir nesakė, tai turėjo pasakyti.

– Man regis, kad sakė, – tarė Magė.

– Aišku, sakė, – tarė Bebsė.

– Na, matai, – tarė Magė.

– Ir jis kalbėjo apie žodžius, – tarė Gregorovijus, – ir Orasijas, tik šis, taip sakant, pateikia problemą dialektine forma. Panašiai kaip Wittgensteinas, kuriuo, beje, labai žaviuosi.

– Negirdėjau tokio, – tarė Ronaldas, – bet jūs visi turbūt sutiksit, kad jokios problemos neįmanoma išspręsti dūsavimais.

– Nežinia, – tarė Gregorovijus. – Nežinia, Ronaldai.

– Gana, palik poeziją kitam kartui. Sutinku, jog neverta kliautis žodžiais, bet, tiesą pasakius, žodžiai randasi iš ko kito, iš to, kad susirinkom va čia šį vakarą, kad sėdim aplink lempą.

– Kalbėk tyliau, – tarė Magė.

– Aš ir be žodžių jaučiu, žinau, kad esu šičia, – varė savo Ronaldas. – Ir tai vadinu tikrove. Nors kitaip jos ir nepavadinsi.

– Puiku, – tarė Oliveira. – Visa bėda, kad ši tikrovė – tai jokia garantija nei tau, nei kam kitam, jei nepaverti jos sąvoka, o sąvokos – kokiu sąlyginiu ženklu, parankia schema. Jau vien tas faktas, jog tu esi man iš kairės, o aš – tau iš dešinės, suskaido tavąją tikrovę mažų mažiausiai į dvi tikroves, beje, įsidėmėk, kad aš nenoriu per daug gilintis į šią problemą ir tau įrodinėti, kad mudu esam dvi viena nuo kitos absoliučiai izoliuotos esybės ir galime bendrauti nebent pojūčiais ir žodžiais, bet, jei rimtai kalbėsim šiuo klausimu, jais anaiptol nevalia tikėti.

– Betgi mudu abu esam šičia, – tarė Ronaldas. – Iš kairės ar iš dešinės – argi tai svarbu? Abudu matom Bebsę, visi girdi, ką aš sakau.

– Betgi čia, vaikeli, pavyzdžiai mokinukams trumpomis kelnytėmis, – suaimanavo Gregorovijus. – Orasijo teisybė, juk negali šiaip sau suvokti to, ką laikai tikrove. Daugių daugiausia gali tvirtinti, jog esi, to neįmanoma paneigti nebrendant į akivaizdžius prieštaravimus. Mums trūksta tik *ergo*, o tai, kas eina po *ergo*, puikiai žinoma.

– Nesigilinkim į akademines problemas, – tarė Oliveira. – Verčiau kalbėkimės kaip mėgėjai, nes tokie ir esam. Kalbėkim apie tai, ką Ronaldas jausmingai vadina tikrove, be to, vienintele. Ar tu vis dar tiki, kad ji – vienintelė, Ronaldai?

– Taip. Prisipažįstu, kad suvokiu ar suprantu ją kitaip, negu Bebsė, o Bebsės tikrovė skiriasi nuo Osipo tikrovės ir taip toliau.

Betgi esama skirtingų nuomonių ir apie Džokondą ar apie salotas. Tikrovė yra šičia, o mes esam joje, tik suprantam ją savaip.

– Svarbiausia, kad ją suprantam kiekvienas savaip, – tarė Oliveira. – Tu manai, jog egzistuoja tariama tikrovė tik dėl to, kad mudu kalbamės šiąnakt šiame kambaryje ir žinom, jog daugmaž po valandos šičia įvyks tam tikras dalykas. Visa tai, man rodos, tau teikia begalinio ontologinio pasitikėjimo savimi; tu pasitiki savimi, neabejodamas savimi ir aplinka. Bet jei sykiu galėtum būti šioje tikrovėje mano ar Bebsės vietoj, jei galėtum būti visur vienu metu, supranti, jei galėtum būti šiame kambaryje mano vietoj, būdamas visa kuo, kas esu ir kas buvau aš, ir drauge visa kuo, kas yra ir kas buvo Bebsė, gal tada ir suvoktum, jog tavo pigus egocentrizmas tau neteikia jokios realios tikrovės. Teikia nebent baime pagrįstą tikėjimą, poreikį teigti esant tai, kas tave supa, kad nepakliūtum į maišą ir balažin kur neišlėktum pro kitą jo galą.

– Puikiai žinau, kad mudu labai skirtingi, – tarė Ronaldas. – Tačiau susitinkame tam tikruose taškuose, kurie nutolę nuo mūsų. Abudu žiūrim į štai šią lempą, galimas daiktas, kiekvienas matom ką kita, bet vargu ar esame tikri, jog matom ką kita. Juk šičia lempa, velniai parautų!

– Nerėkauk, – tarė Magė. – Tuoj užplikysiu jums dar kavos.

– Man toks jausmas, – tarė Oliveira, – jog einu išmintu taku. Juk mudu mokinukai, keliam iš užmaršties apdulkėjusius ir nebeįdomius argumentus. Ir vien dėl to, mielas Ronaldai, jog kalbam dialektiškai. Sakom: tu, aš, lempa, tikrovė. Žingtelėk atgal. Na, drąsiau, čia nieko sudėtingo. Žodžiai išnyksta. Ši lempa – pojūčių stimulas, ir tiek. Žingtelėk dar žingsnį atgal. Tai, ką vadini regėjimu, su šiuo pojūčių stimulu sieja nesuvokiamas ryšys, nes jam suvokti reikėtų žengti žingsnį priekin, o tada viskas nueitų po velniais.

– Betgi tie žingsniai atgal – tai žengimas žmonijos nueitu keliu, – užprotestavo Gregorovijus.

– Taip, – tarė Oliveira. – O štai dar viena problema: kam yra žinoma, ar tavo vadinamoji žmonija žengė į priekį, ar, regis, pasak Klegso, tam tikru metu nuklydo negeru keliu.

– Be kalbos nėra žmogaus. Be istorijos nėra žmogaus.

– Be nusikaltimo nėra žmogžudžio. Niekuo tu neįrodysi, jog žmogus galėjo būti kitoks.

– Na, mums išėjo anaiptol ne į bloga, – tarė Ronaldas.

– Kokį palyginimą gali pateikti, tvirtindamas, jog mums išėjo į gera? Dėl ko gi turėjome prasimanyti Edeną, ilgėtis prarastojo rojaus, kurtis utopijas, planuotis ateitį? Jei sliekas galėtų mąstyti, gal irgi tartų sau, kad jam išėjo ne į bloga. Žmogus griebiasi mokslo lyg vadinamojo gelbėjimosi rato, nors niekad nežinojo, kas tai per daiktas. Pasitelkęs kalbą, protas kuria mums priimtiną aplinką nelyginant kokią įmantrią, darnią renesanso vaizdų kompoziciją ir sodina mus pačiam vidury. Slopindamas savo smalsumą ir nepasitenkinimą savimi, mokslas, atseit protas, iš pradžių mus ramina. „Esi štai čia, šiame kambaryje, sykiu su draugais, priešais šią lempą. Nesibaimink, viskas eina į gera. O dabar pažiūrėkim: kokios prigimties šis spinduliuojantis reiškinys? Ar žinai, kas yra prisodrintas uranas? Ar tau patinka izotopai, ar žinojai, kad jau sugebam paversti šviną auksu?“ Viskas be galo įdomu, net svaigsta galva, kai žiūri į viską, patogiai sėdėdamas krėsle.

– Aš guliu ant grindų, – tarė Ronaldas, – ir man, tiesą pasakius, anaiptol nėra patogu. Klausyk, Orasijau, beprasmiška neigti šią tikrovę. Ji čia, mes – jos dalis. Naktis slenka mudviem abiem. Ką aš žinau, kas yra naktis, laikas, lietus, bet jie šičia, už lango, su manim susiję, nieko nepadarysi.

– Suprantama, – tarė Oliveira. – Niekas to neneigia, bičiuli. Betgi mes nesuprantam, kodėl taip turi būti, kodėl esam šičia,

o lauke lyja. Absurdiški ne patys reiškiniai, anaiptol. Absurdiška tas, jog tie reiškiniai egzistuoja ir atrodo mums absurdiški. Aš, pavyzdžiui, nesuvokiu ryšio, siejančio mane su tuo, kas šiuo metu man darosi. Neneigiu, jog man kažkas darosi, ir dar kaip. Ir tai yra absurdiška.

– Nelabai aišku, – tarė Etjenas.

– Ir negali būti aišku; jeigu būtų aišku, būtų netikra, gal moksliniu požiūriu ir teisinga, bet netikra absoliučia prasme. Aiškumas – tai intelektinis postulatas, ir tiek. Ak, jei mes galėtume aiškiai viską žinoti, aiškiai suprasti atsiribojęs nuo mokslo ir proto. O kai aš sakau „ak", visai galimas daiktas, jog paistau niekus. Veikiausiai vienintelis gelbėjimosi ratas – tai mokslas, uranas 235 ir visa kita. O be to, reikia gyventi.

– Taip, – tarė Magė, pilstydama kavą. – Be to, reikia gyventi.

– Suprask, Ronaldai, – tarė Oliveira, imdamas jam už kelio. – Čiagi žinoma tiesa, kad esi šis tas daugiau nei tavo inteligencija. Kad ir ši naktis, tai, kas darosi mums šičia, dabar, – tai lyg vienas iš tų Rembrandto paveikslų; kertėje vos vos švykso šviesa, ir anaiptol ne fizinė šviesa; anaiptol ne tai, ką laikydamasis tam tikros klasifikacijos, be niekur nieko vadini lempa pagal jos vatus ar žvakes. Absurdiška tikėti, jog įmanoma aprėpti visa, kas sudaro mus šiuo ar kuriuo kitu metu, ir instinktu suvokti tai, kaip kažką koherentiško, rišlaus, kad tau būtų aiškiau. Kiekviena krizė – tai visiškas absurdas, suprask, jog dialektika sugeba daryti tvarką stalčiuose tik ramybės akimirkomis. Juk pats puikiai žinai, jog, krizei pasiekus viršūnę, darom didžiausias kvailystes. Ir kaip tik tuo metu galima kalbėti apie tikrovės prisodrinimą, ar ne tiesa? Tikrovė užgriūva mus, pasireiškia visa savo galia, ir tada vienintelė priemonė, įgalinanti stoti akis akin prieš tikrovę – tai atsisakyti dialektikos, tokią akimirką šaudom į žmones, šokam per bortą, ryjam gardenalį kaip Gi, paleidžiam

šunį nuo grandinės, svaidom akmenis kur pakliūva. Vien tik protas padeda mums ramiai skaidyti tikrovę, analizuoti būsimas audras, tačiau, juo remiantis, jokiu būdu neįmanoma išspręsti tų akimirkos krizių. Tos krizės yra nelyginant metafiziniai išsiveržimai, bičiuli, būklė, kuri – jei nesivadovautume gyvenime protu – būtų pastovi ir natūrali *Pithecanthropus erectus** būklė.

– Atsargiau, labai karšta, – tarė Magė.

– O tos krizės, kurias diduma žmonių laiko piktinančiomis, absurdiškomis, mano nuomone, labai mums pravarčios: jos rodo tikrąjį absurdą, absurdą, viešpataujantį tvarkos ir ramybės pasaulyje, tokiame, kaip štai šis kambarys, kuriame antrą valandą nakties keli tipai geria kavą, nors sėdėti čia beprasmiška, nebent hedonijos sumetimais ar dėl krosnelės, traukiančios taip pagirtinai. Stebuklai niekad man neatrodė absurdas: absurdiška būna tik tai, kas eina prieš juos ar po jų.

– O vis dėlto, – tarė Gregorovijus rąžydamasis, – *il faut tenter de vivre.*

„*Voilà,* – pagalvojo Oliveira. – Dar vienas įrodymas, kuriuo pasistengsiu nesinaudoti. Iš milijonų įmanomų eilių pasirenka kaip tik tas, kurios prieš dešimtį minučių atėjo man į galvą. Štai ką žmonės vadina atsitiktinumu."

– Ką gi, – tarė Etjenas mieguistu balsu, – nėra ko bandyt gyventi, juo labiau kad gyventi mums ir šiaip jau lemta. Nuo seno daugelis žmonių spėjo, kad gyvybė ir gyvos būtybės – tai du skirtingi dalykai. Gyvybė gyvuojanti pati savaime, nesvarbu, ar tai mums patinka, ar ne. Šiandien Gi mėgino paneigti šią teoriją, kuri statistikos požiūriu yra nepaneigiama. Akivaizdus įrodymas – koncentracijos stovyklos ir kankinimai. Galimas daiktas, iš visų mūsų jausmų vien tik viltis tiesiogiai mums nepriklauso.

---

* Stačio pitekantropo *(lot.)*.

Viltis eina iš gyvybės, tai pati gyvybė, ginanti save nuo pražūties. Ir taip toliau. O dabar baigiu šnekas ir einu gult, nes Gi šunybė nušlavė mane nuo žemės. Ronaldai, užbėk rytoj pas mane į dirbtuvę, ką tik užbaigiau vieną natiurmortą, pamatysi – iš proto išsikraustysi.

– Orasijas manęs neįtikino, – tarė Ronaldas. – Sutinku, jog nemaža iš to, kas mane supa, yra absurdiška, bet, galimas daiktas, šitaip vadinam visa, ko dar nesuprantam. Kada nors ir tai paaiškės.

– Žavus optimizmas, – tarė Oliveira. – Galėtume ir optimizmą priskirti prie pačios gyvybės. Tačiau teikia stiprybės tas faktas, jog tu nematai ateities, beje, kaip ir diduma agnostikų. Tu visad gyvas, visad esi dabarty, viskas tau klostosi tvarkingai, kaip Van Eycko paveiksluose. Bet jeigu tau nutiks tas baisus dalykas, kad prarasi tikėjimą ir podraug stosi akis akin prieš mirtį, kada žlugs visi tavo moraliniai principai, man rodos, veidrodis beregint pasmėls.

– Einam, Ronaldai, – tarė Bebsė. – Jau vėlu, miego norisi.

– Palauk, palauk. Aš mąsčiau apie tėvo mirtį, taip, iš dalies sakai teisybę. Fragmentas, nieku gyvu netelpąs galvosūkyje, kažkas nesuvokiama. Jaunas laimingas vyras Alabamoje. Eina gatve, ir staiga ant jo užgriūva medis. Man tada buvo penkiolika metų, iškvietė mane namo iš koledžo. Bet yra begalė kitokių absurdiškų dalykų, Orasijau, begalė mirčių, klaidų... Man rodos, svarbu ne kiekis. Absurdas ne toks absoliutus, kaip tu manai.

– Absurdas – kai niekur nematyti absurdo, – mįslingai tarė Oliveira. – Absurdiška žengti rytą pro duris ir prie slenksčio rasti butelį pieno, ir nėmaž nesijaudinti, nes taip buvo vakar ir bus rytoj. Absurdiška ta stagnacija, tas „kas čia tokio“, tas įtartinai menkas išimčių kiekis. Galas žino, bičiuli, gal reiktų pasukti kokiu kitu keliu.

– Atsisakyti inteligencijos? – tarė nepatikliai Gregorovijus.

– Galbūt, nežinau. Gal kitaip ja naudotis. Ar tikrai įrodyta, jog logikos principai augte suaugę su mūsų inteligencija? Juk esama tautų, kurių gyvenimas paremtas magija... Tiesa, maitinasi jos žaliais kirminais, bet čia vėlgi savitas vertės supratimas.

– Kirminai, kokia šlykštynė, – tarė Bebsė. – Ronaldai, mielasis, jau baisiai vėlu.

– Apskritai imant, – tarė Ronaldas, – žinai, kas neduoda tau ramybės? Teisėtumas ir jo formos. Vos tik kas ima deramai veikti, tu jautiesi suremtas iš visų pusių. Beje, visi mes daugmaž esam tokie, vadinamieji nevykėliai, nepasiekę nieko, palikę be titulų ir be viso kito. Dėl to ir sėdim Paryžiuje, brolau, o tavo garsusis absurdas galų gale virsta savotišku miglotu anarchizmo idealu, kurio niekaip nesugebi įgyvendinti.

– Sakai grynų gryniausią teisybę, – tarė Oliveira. – Geriausia būtų eiti į gatves su transparantais ir reikalauti laisvės Alžyrui. O kiek būtų galima nuveikti socialinių kovų frontuose...

– Veikla suteiktų tavo gyvenimui prasmę, – tarė Ronaldas. – Turbūt esi skaitęs apie tai Malraux knygose.

– *Editions N. R. F.* *, – tarė Oliveira.

– O tu, priešingai, onanizuojies kaip beždžionė ir žongliruoji tariamomis problemomis, nežinia ko tikėdamasis. Jei viskas yra absurdas, vadinas, reikia ką nors daryti, kad viskas pasikeistų.

– Seniai girdėtos giesmės, – tarė Oliveira. – Vos tik pamatai, jog kalba krypsta kokia nors, tavo manymu, konkretesne linkme, sakykim, kad ir į tavo garsiąją veiklą, išsyk daraisi iškalbingas. Tu nenori suprasti, jog nevalia ką nors veikti ar nieko neveikti, jei neturi tam teisės. Ką gi veiksi nenusimatęs iš anksto pagrindinės veiklos krypties, neapsprendęs, kas iš tiesų yra gera

* NRF leidykla *(pranc.)*.

ir teisinga? Tavo žinios apie gėrį ir teisybę perdėm istorinės pagrįstos paveldėtine etika. Man, pavyzdžiui, tiek istorija, tiek etika atrodo labai abejotinos.

– Kadaise, – tarė sėsdamasis Etjenas, – man labai patiko klausytis tavo kalbų apie vadinamąją pagrindinę veiklos kryptį. O gal toji veiklos kryptis anaiptol ne pagrindinė?

– Nemanyk, kad nesu apie tai galvojęs, – tarė Oliveira. – Tačiau net grynai estetiniu požiūriu, kurį geriausiai gali įvertinti, turbūt pripažinsi, jog tarp pagrindinės ir šalutinės krypties esama tam tikro kokybinio skirtumo, kuris verčia rimtai susimąstyti.

– Orasijas, – tarė Gregorovijus, – sakyčiau, be saiko vartoja tuos žodžius, kuriuos neseniai mums taip emfatiškai draudė. Tai toks žmogus, kuriam galima leisti ne tiek sakyti prakalbas, kiek aiškinti miglotus, nesuvokiamus dalykus, tokius, kaip sapnai, aplinkybių susiklostymas, apreiškimai ir ypač juodasis humoras.

– Tas tipas viršuj vėl beldžia, – tarė Bebsė.

– Ne, čia lietus, – tarė Magė. – Metas duoti vaistų Rokamadurui.

– Dar suspėsi, – tarė Bebsė ir taip skubiai pasilenkė, jog laikrodis kaukštelėjo į lempą. – Be dešimt trys. Eime, Ronaldai, jau vėlu.

– Eisim, kai bus penkios ketvirtos, – tarė Ronaldas.

– Kodėl penkios ketvirtos? – paklausė Magė.

– Nes pirmoji pusė valandos laiminga, – paaiškino Gregorovijus.

– Duokš gurkštelti nendrinukės, – tarė Etjenas. – *Merde,* nebeliko nė lašo.

Oliveira užgesino cigaretę. „Budim sargyboje, – pagalvojo su dėkingumu. – Tikri draugai, netgi tas vargšas Osipas. Netrukus turėsim ketvirtį valandos grandininių reakcijų, kurių niekas ne-

galės išvengti, niekas, net pagalvojęs, jog po metų tuo pačiu laiku nė pats menkiausias, pats aiškiausias prisiminimas nepadės sulaikyti seilių ar adrenalino, prakaito, mušančio delnus... Štai įrodymai, kurių nenori suprasti Ronaldas. Ką aš padariau šią naktį? *A priori* kažką klaikaus. Gal reikėjo griebtis deguonies baliono ar ko kito? Kvailystė, daugiau nieko: būtume nebent beprasmiškai prailginę jam gyvenimą keliomis valandomis."

– Reikėtų ją paruošti, – sušnibždėjo Ronaldas jam į ausį.

– Nepaistyk niekų, dėl Dievo meilės. Argi nejauti, kad jau paruošta, kad jau atsiduoda?

– Na štai, – tarė Magė, – imat šnibždėtis, kai ištiės nebereikia.

„*Tu parles** ", – pagalvojo Oliveira.

– Atsiduoda? – sumurmėjo Ronaldas. – Nejaučiu, kad kuo atsiduotų.

– Ką gi, turbūt jau trečia, – pasakė Etjenas ir nusipurtė, lyg šalčio perimtas. – Na, Ronaldai, nesnausk. Gal Orasijas ir ne genijus, bet nesunku suprasti, ką jis turėjo galvoje. Nieko daugiau mes nebegalim padaryti, nebent palūkėti truputį ir priimti tai, kas bus. Kiek pamenu, teisingai atsiliepei apie Rembrandto paveikslus, Orasijau. Kaip yra metamuzika, taip yra ir metadailė, o tas senis dirbo pasiraitojęs rankoves lig alkūnių. Tik logikos ir įpročių apakinti žmonės gali sustoti prieš Rembrandtą ir nejausti, jog čia esama lyg ir lango į savitą pasaulį, pranašingo ženklo. Pavojinga dailei, bet užtat...

– Dailė yra tokia pat meno rūšis, kaip ir visos kitos, – tarė Oliveira. – Kaip tam tikros rūšies, neverta jos per daug tausoti. Be to, kiekvienam Rembrandtui tenka po šimtą pačių paprasčiausių dailininkų, taigi dailei negresia joks pavojus.

– Laimė, – tarė Etjenas.

---

* Aš manau *(pranc.)*.

– Laimė, – pritarė Oliveira. – Laimė, viskas į gera šiame geriausiame iš geriausių pasaulių. Uždek šviesą, Bebse, jungiklis už tavo kėdės.

– Kur čia dabar suradus švarų šaukštą? – keldamasi tarė Magė.

Šlykštėdamasis savimi, Orasijas susilaikė nedirstelėjęs į kitą kambario galą. Magė apžilpusi trynėsi akis, o Bebsė, Osipas ir kiti pažvelgė slapčia ton pusėn, nusisuko ir pažvelgė vėl. Bebsė buvo beimanti Magei už rankos, bet susilaikė, pamačiusi Ronaldo veido išraišką. Etjenas iš lėto atsistojo, pasitaisė vis dar šlapias kelnes. Osipas krapštėsi iš krėslo, skundėsi nerandąs lietpalčio. „Dabar turėtų pasigirsti dūžiai į lubas, – pagalvojo Oliveira užsimerkdamas. – Iš pradžių keletas dūžių vienas po kito, paskui trys iškilmingi dūžiai. Bet dabar viskas atvirkščiai, užuot gesinę šviesą, uždegam, esame scenoje, nebėr išeities." Jis pasikėlė taip pat, jausdamas kauluose visą dienos nuovargį, visus dienos žygius. Magė rado šaukštą židinio lentynėlėje už knygų ir plokštelių šūsnies. Nušluostė sijono kraštu, apžiūrėjo prie lempos. „Dabar įpils vaistų ir pusę išlaistys, iki prieis prie lovos", – tarė sau Oliveira, remdamasis į sieną. Visi stovėjo tokie tylūs, jog Magė nustebusi pažvelgė į juos, bet vėl griebėsi buteliuko, tik niekaip nepajėgė jo atkimšti, Bebsė šokosi padėti ir paėmė šaukštą tokia mina, lyg Magė būtų dariusi kažką neapsakomai siaubinga; pagaliau Magė įlašino šlakelį vaistų į šaukštą, atsainiai pastatė buteliuką ant stalo krašto tarp sąsiuvinių ir popierių ir, laikydama šaukštą it lyno akrobatas kartį, it angelas šventąjį, krintantį bedugnėn, žengė link lovos, lydima Bebsės, kuri, išdarinėdama grimasas, čia žiūrėjo, čia nežiūrėjo, čia vėl žiūrėjo į Ronaldą ir kitus, sekančius iš paskos. Oliveira ėjo paskutinis su užgesusia cigarete dantyse.

– Man visad išsipila pu... – tarė Magė, sustodama prie lovos.

– Liusija, – tarė Bebsė ir ištiesė rankas prie Magės pečių, bet nepalietė jų.

Vaistai išsipylė ant antklodės, šaukštas iškrito iš rankos. Magė suriko ir griuvo kniūpsčia ant lovos, paskui pasivertė ant šono, glausdama prie veido abejingą pelenų spalvos lėlę, kuri kretėjo ir trūkčiojo negyva, beprasmiškai glamonėjama ir gniaužoma.

– Paruošt ją reikėjo, velniai parautų, – tarė Ronaldas. – Kur tai girdėta, tokia niekšybė. Visi paistė niekus, o čia, čia...

– Nepulk į isteriją, – šiurkščiai tarė Etjenas. – Bent jau pasižiūrėk į Osipą, tas nepametė galvos. Paieškok odekolono ar kokio spirito. Girdi, senis viršuj vėl pradeda belst.

– Turi racijos, – tarė Oliveira, žiūrėdamas į Bebsę, kuri stengėsi atplėšti Magę nuo lovos. – Neblogą naktį jam užtaisėm, brolau.

– Tegu jis eina švilpt, – tarė Ronaldas. – Nueisiu ir suskaldysiu jam snukį, tam galvijui. Jei negerbia kitų skausmo...

– *Take it easy**, – tarė Oliveira. – Še, štai čia odekolonas, o čia mano nosinė, nors švarumo ir ne per švariausia. Ką gi, reikia nueit į policiją.

– Galiu aš nueiti, – tarė Gregorovijus su lietpalčiu rankoje.

– Kurgi ne, – tarė Oliveira. – Juk esi šeimos narys.

– Kad bent apsiverktų, – kalbėjo Bebsė, glostydama kaktą Magei, kuri žiūrėjo akis susmeigusi į Rokamadurą. – Duokit nosinę, sudrėkintą spiritu, reikia ją įtrint.

Etjenas ir Ronaldas pradėjo suktis aplink lovą. Dūžiai į lubas ritmiškai kartojosi, ir Ronaldas kiekvieną sykį dirsčiojo aukštyn, o vienu tarpu isteriškai pagrasino kumščiu. Oliveira, pasitraukęs prie krosnelės, stebėjo viską iš ten ir klausėsi. Jautė, kaip nuovargis ima visą kūną, lenkia prie žemės, kaip sunku kvėpuo-

* Nesijaudink *(angl.)*.

ti, judėti. Užsirūkė dar vieną cigaretę, paskutinę. Viskas krypo į gera, Bebsė iššniukštinėjo vieną kambario kertę ir, iš dviejų kėdžių bei pledo padariusi savotišką lopšį, slapčia tarėsi su Ronaldu (keista buvo matyti, kaip ji mostaguoja rankomis virš Magės, nugrimzdusios į ledinį deliriumą, jausmingą ir podraug atsainų, konvulsyvų monologą), vienu metu juodu uždengė Magei akis nosine („jei sudrėkinta odekolonu, dar apakins ją", – pagalvojo Oliveira) ir su neįtikimu greitumu padėjo Etjenui perkelti Rokamadurą į improvizuotą lopšį, kartu ištraukė antklodę iš po Magės, apklojo ją, kažką šnibždėdami, glostydami ir kišdami panosėn odekolonu sudrėkintą nosinę. Gregorovijus stovėjo prie durų, nesiryždamas išeiti, vogčia žvilgčiojo į lovą, į Oliveirą, kuris jautė Osipo žvilgsnį, nors ir buvo nusisukęs. Pagaliau jis ryžtingai žengė pro duris, bet susidūrė su seniu, apsiginklavusiu pagaliu, ir atšoko atgal į kambarį. Pagalys trinktelėjo į duris. „Šitaip viskas gali susikaupti krūvon ir užgriūti kaip lavina", – pagalvojo Oliveira ir žingtelėjo prie durų. Ronaldas, permanęs viską, pašoko įsiutęs, o Bebsė kažką rėkė jam angliškai. Gregorovijus buvo beužbėgąs jam už akių, bet buvo jau per vėlu. Ronaldas, Osipas ir Bebsė išlėkė į laiptus, o iš paskos – Etjenas, žvilgčiodamas į Oliveirą, lyg tas vienintelis būtų išlaikęs blaivų protą.

– Eik pažiūrėk, kad neprikrėstų kvailysčių, – tarė jam Oliveira. – Seniui apie aštuoniasdešimt, be to, jis visai iškvėšęs.

– *Tous des cons!* – rėkavo senis laiptų aikštelėje. – *Bande de tueurs, si vous croyez que ça va se passer comme ça! Des fripouilles, des fainéants! Tas d'enculés!* *

* Galvijai! Banditų gauja, nemanykit, kad tas praeis jums kaip niekur nieko! Sukčiai, dykaduoniai! Kiauraklyniai! *(Pranc.)*

Keista, rėkavo jis ne per smarkiausiai. Nuo pravirų durų rikošetu atlėkė Etjeno balsas: „*Ta gueule, pépère!**“ Gregorovijus nutvėrė Ronaldui už rankos, bet iš kambario sklindančioje šviesoje tas jau ir pats sumetė, jog senis išties labai senas, ir tik pakišo jam panosėn kumštį, vis labiau svyrantį žemyn. Oliveira keliskart dirstelėjo link lovos, kurioje po antklode ramiai gulėjo Magė. Ji kūkčiojo, įsikniaubusi į pagalvę, ten, kur neseniai buvo Rokamaduro galva.

– *Faudrait quand même laisser dormir les gens,* – kalbėjo senis. – *Qu'est-ce que ça me fait, moi, un gosse qu'a claqué? C'est pas une façon d'agir, quand même, on est à Paris, pas en Amazonie.***

Etjenas pakėlė balsą, tildydamas, įtikinėdamas senį. Oliveira tarė sau vienas, jog būtų ne per sunkiausia prieiti prie lovos, pasilenkti, pašnibždėti kelis žodžius Magei į ausį. „Bet padaryčiau tai tik savo labui, – pagalvojo. – Viskas jai dabar be galo tolima. Ne kas kitas, o aš po to ramiai miegosiu, nors taip tik sakoma. Aš, aš, aš. Aš ramiai miegosiu, kai pabučiuosiu ją, paguosiu ir pakartosiu visa tai, kas ir šiaip jau pasakyta.“

– *Eh bien, moi, messieurs, je respecte la douleur d'une mère,* – pasigirdo senio balsas. – *Allez, bonsoir, messieurs, dames.****

Lietus šniokštė už lango. Paryžius atrodė nelyginant milžiniškas pilkšvas burbulas, kuriame netrukus ims švisti. Oliveira pasuko į kertę, kur garavo jo striukė, panaši į nuketvirčiuoto žmogaus liemenį. Iš lėto apsivilko, akis susmeigęs į lovą, lyg vis dar būtų ko laukęs. Mąstė apie Bertos Trepa ranką, įsikibusią jam į alkūnę, apie pasivaikščiojimą per lietų. „Ką gi davė tau

* Užsičiaupk, tėvuk! *(Pranc.)*

** Bent netrukdytumėt žmonėms miegoti. Kas man rūpi, kad nusistagaravo koks vaikas? Taip negražu daryti, juk čia Paryžius, o ne Amazonija *(pranc.)*.

*** Aišku, ponai, aš gerbiu motinos skausmą. Ką gi, ponai, labos nakties *(pranc.)*.

vasara, o snieguos pasiklydus lakštute*, – ironiškai padeklamavo. – Nėr kuo kvėpuot, bičiuli, visiškai nebėr kuo kvėpuot. Ir nė vienos cigaretės, velniai rautų. Reikėtų užsukt į Bebero kavinę, šiaip ar taip, ten aušra bus lygiai tokia pat šlykšti, kaip ir bet kur kitur.“

– Senas kvailys, – tarė Ronaldas, darydamas duris.

– Grįžo į savo kambarį, – pranešė Etjenas. – Regis, Gregorovijus nuėjo į policiją. Tu pasilieki?

– Ne. Kurių galų? Jie nelabai apsidžiaugs, aptikę krūvą žmonių šitokiu laiku. Verčiau tegu lieka Bebsė, kai toks dalykas, dvi moterys – pats geriausias argumentas. Daugiau intymumo, supranti?

Etjenas pažvelgė į jį.

– Norėčiau sužinoti, ko tau šitaip dreba lūpos? – tarė.

– Nervinis tikas, – tarė Oliveira.

– Tikas su cinizmu nelabai derinasi. Aš tave palydėsiu, eime.

– Eime.

Žinojo, kad Magė pasikėlė lovoje ir žiūri į jį. Susibrukęs rankas į striukės kišenes, jis žengė durų link. Etjenas buvo lyg ir besulaikąs, bet paskui nusekė iš paskos. Ronaldas pamatė juos einant pro duris ir įsiutęs patraukė pečiais. „Koks absurdas“, – tarė sau vienas. Pagalvojęs, jog viskas yra absurdas, jis pasijuto nesmagiai, nė pats nežinodamas dėl ko. Ėmėsi talkinti Bebsei, stengėsi padėti jai, drėkino kompresus. Pasigirdo beldžiant į lubas. (-130)

---

* Iš ispanų poeto L. Sermudo eilėraščio „Tikrovė ir troškimas“.

29

– *Tiens**, – tarė Oliveira.

Gregorovijus skaitė prie krosnelės, įsisiautęs į juodą *robe de chambre*. Sienoj ant vinies kabojo lempa su gaubtu, gražiai sumeistruotu iš laikraščio.

– Nežinojau, kad turi raktą.

– Prisiminimas iš senų laikų, – tarė Oliveira, sviesdamas striukę į įprastinį kampą. – Atiduosiu tau, jeigu jau esi namų šeimininkas.

– Tik laikinai. Čia pasiutiškai šalta, be to, reikia turėti galvoj senį iš viršutinio aukšto. Šįryt dievaižin ko beldė kokias penkias minutes.

– Inercija. Paprastai viskas trunka ilgiau, nei derėtų. Kad ir aš: užlipu kelis aukštus, išsitraukiu raktą, atidarau... Čia labai trošku.

– Velniškai šalta, – tarė Gregorovijus. – Po dezinfekcijos dvi paras reikėjo laikyti langą atvirą.

– Ir visą tą laiką buvai šičia? *Caritas***. Na ir žmogus...

– Ne dėl to. Būgštavau, kad kas iš čionykščių neįsiveržtų ir neužgrobtų šio kambario. Liusija kartą man sakė, kad šeimininkė – visai iškvėšusi senė, ir daugelis nuomininkų jau keleri metai nemoka jai nė skatiko. Budapešte labai mėgau skaityti Civilinį kodeksą, o tokie dalykai ilgai laikosi galvoje.

– Žodžiu, įsikūrei čia kaip ponas. *Chapeau, mon vieux****. Tikiuosi, neišmetei mano matės į šiukšlyną.

– Na jau ne, guli naktiniam staliuke tarp kojinių. Dabar čia daug erdviau.

---

* Še tau *(pranc.)*.

** Pagarba *(lot.)*.

*** Bravo, bičiuli *(pranc.)*.

29

– Panašu, – tarė Oliveira. – Magei turbūt užėjo tvarkymo manija, nematyti nei knygų, nei plokštelių. Klausyk, bičiuli, man dabar dingtelėjo į galvą...

– Išsinešė viską, – tarė Gregorovijus.

Oliveira ištraukė naktinio staliuko stalčių, pasiėmė matę ir puoduką. Dairydamasis į šalis, pradėjo viską krautis. Galvoje sukosi „Mano liūdnos nakties“ žodžiai. Paskaičiavo ant pirštų. Ketvirtadienis, penktadienis, šeštadienis. Ne. Pirmadienis, antradienis, trečiadienis. Ne, antradienį vakare – Berta Trepa, *mane palikai, / kai buvo taip džiugu gyventi,* paskui trečiadienis (išgertuvės kokių reta, *nota bene,* niekad nemaišyti raudonojo vyno su degtine), *užtemdei mūsų meilės šventę / ir sužeidei man širdį mirtinai,* ketvirtadienis, penktadienis, Ronaldas skolintu automobiliu, apsilankymas pas Gi Mono, tą išverstą pirštinę, litrų litrai žalių vėmalų, pavojus praėjęs, *o mylimoji, juk žinai, / kad mano džiaugsmas tu esi, / viltis ir laimė ilgesy,* šeštadienis, kur? kur? kažkur Marli le Rua pusėje, iš viso penkios dienos, ne, šešios, iš viso daugmaž savaitė, o kambary vis dar šalta, nors ir kūrenasi krosnelė. Na ir rupūžė tas Osipas, išmano, kas gera.

– Vadinas, išėjo, – tarė Oliveira ir išsipleikė krėsle, pasistatęs arbatinį po ranka.

Gregorovijus linktelėjo. Laikė ant kelių atskleistą knygą ir atrodė kaip žmogus, norįs pasakyti (mandagiai), jog linkęs skaityti toliau.

– Ir paliko tau kambarį.

– Ji žinojo, kad mano reikalai nekokie, – tarė Gregorovijus. – Senelė nustojo siųsti pinigų išlaikymui, veikiausiai pasimirė. Mis Beibington tyli, bet, turint galvoj padėtį Kipre... Kaip žinoma, paprastai Maltoje labai gyva reakcija: cenzūra ir visa kita. Kai pranešei, kad nori išeiti, Liusija pasiūlė įsikelti man. Negalėjau

ıpsispręsti, ar dera priimti jos pasiūlymą, bet ji atkakliai laikėsi ;avo.

– Nelabai derinasi su jos išėjimu.

– Visa tai buvo anksčiau.

– Prieš dezinfekciją?

– Taip.

– Tau teko didelis loterijos laimėjimas, Osipai.

– Negerai išėjo, – tarė Gregorovijus. – Galėjo būti kitaip.

– Neverkšlenk, drauguži. Kambarys keturiolikos kvadratiıių metrų, su vandentiekiu, už penkis tūkstančius frankų mėıesiui...

– Norėčiau, – tarė Gregorovijus, – viską su tavim išsiaiškinti. Šis kambarys...

– Ne mano, miegok ramus. O Magė išsikėlė.

– Šiaip ar taip...

– Kur ji išvažiavo?

– Minėjo lyg ir Montevidėją.

– Ji neturėjo tiek pinigų.

– Minėjo lyg ir Perudžą.

– Norėjai pasakyti: Luką. Perskaičiusi „Sparkenbroką", sta:iai iš proto kraustosi dėl Italijos. Pasakyk aiškiai, kur ji.

– Ničnieko nežinau, Orasijau. Penktadienį susikrovė lagamiıan knygas ir drabužius, susirišo didžiausius ryšulius, paskui at:jo du negrai ir viską išnešė. Pasakė man, kad galiu čia pasilikti,)et ne taip jau lengva buvo susikalbėti, nes verkė be perstojo.

– Man niežti rankos sumalti tau snukį, – tarė Oliveira, taisylamasis matę.

– O kuo aš kaltas?

– Čia niekas nekalba apie kaltę, bičiuli. Esi dostojevskiškai)jaurus ir podraug simpatiškas, toksai lyg ir metafizinis subinaižys. O kai va šitaip šypsais, žmogus rankas nuleidi, ir tiek.

29

– O, tas man jau praeity, – tarė Gregorovijus. – *Challenge and response** mechaniką palieku miesčionims. Esi lygiai toks pat kaip ir aš, dėl to man ir nesmogsi. Nežiūrėk taip į mane, aš nieko nežinau apie Liusiją. Vienas iš tų negrų kasdien lankosi „Bonaparto“ kavinėje, esu jį ten matęs. Gal ir duos tau kokių žinių. Bet kodėl gi tu užsimanei ieškot jos dabar?

– Paaiškink man šį savo „dabar“.

Gregorovijus gūžtelėjo pečiais.

– Gražios buvo budynės, – tarė. – Ypač tada, kai nusikratėme policijos. Kalbant socialiniu požiūriu, būta nemaža prieštaringų nuomonių dėl to, kad tavęs ten nebuvo. Klubas tave gynė, bet kaimynai, o ypač senis iš viršaus...

– Gal sakysi, kad ir senis atėjo į šermenis?

– Na, kokios ten šermenys. Mums leido palaikyti vaikutį iki vidurdienio, paskui įsikišo valstybinė žinyba. Reikia pasakyti, labai greitai ir veiksmingai.

– Įsivaizduoju, – tarė Oliveira. – Betgi anaiptol ne dėl to Magė staiga ėmė ir išvažiavo nepasakiusi nė žodžio.

– Jai be perstojo vaidenosi, kad tu pas Polą.

– *Ça alors**, – tarė Oliveira.

– Ko tik žmonės neprisigalvoja. Dabar, kai dėl tavo kaltės vadiname vienas kitą „tu“, man sunkiau išsakyti tam tikrus dalykus. Paradoksas, aišku savaime, bet nieko nepadarysi. Galimas daiktas, dėl to, kad tujintis pradėjom visai be reikalo. Tu išprovokavai mane aną vakarą.

– Argi nevalia vadinti „tu“ tipo, kuris pergulėjo su tavo moterim?

– Man jau nusibodo tau tvirtinti, kad tai netiesa: matai, nėra

* Klausimo ir atsakymo *(angl.)*.

** Tai bent *(pranc.)*.

jokio pagrindo kreiptis į kits kitą „tu". Jei Magė būtų nusiskandinusi, gal ir suprasčiau, jog didžiausios širdgėlos valandėlę, kai mylimas žmogus ieško paguodos pas kitą moterį, ją glamonėja... Bet čia visai kas kita, bent jau nepanašu.

– Skaitei kokią žinutę laikrašty? – tarė Oliveira.

– Žymės neatitinka. Dabar jau galėtume kreiptis vienas į kitą „jūs". Štai čia, ant židinio.

Išties, visiškai neatitiko. Oliveira pasisiekė laikraščio ir užsiplikė dar vieną puoduką matės. Luka, Montevidėjas, *spintoj kabo gitara ir kabos ten amžinai...* O kai susikrauna viską į lagaminą ir susiriša mazgus, galima padaryti išvadą (dėmesio: išvada ne visad esti įrodymas), *nieks daugiau neskambins jam, stygų jos nebeužgaus.* Stygų jos nebeužgaus.

– Ką gi, aš jau pasistengsiu sužinoti, kur ji nusidangino. Vargu ar toli nuvažiavo.

– Ji visad gali čionai sugrįžti, – tarė Gregorovijus. – Kad ir Adgalė atvažiuotų pas mane pavasarį.

– Tavo motina?

– Taip. Graudi telegrama su užuominomis apie tetragramatoną. Pastaruoju metu kaip tyčia sklaidžiau „Jecirą", ieškodamas neoplatonizmo elementų. Adgalė puikiai išmano kabalą, bus karštų ginčų.

– Ar Magė neužsiminė, kad ketina nusižudyti?

– Ką gi, kas nežino, kokios yra moterys.

– Konkrečiau.

– Nemanau, – tarė Gregorovijus. – Kalbėjo apie Montevidėją.

– Kvailystė, juk ji neturi nė franko.

– Apie Montevidėją ir vaškinę lėlę.

– Ak, lėlę. Ir ji tikėjosi...

– Ji buvo tikra. Adgalė labai susidomės šiuo faktu. Sutapimu, pasak tavęs. Liusija anaiptol netikėjo, kad tai sutapimas. Ir tu nė

29

to tiek. Liusija pasakojo man, jog aptikęs sviedei tą žalią lėlę ant grindų ir sutrypei.

– Neapkenčiu kvailumo, – narsiai tarė Oliveira.

– Visus smeigtukus ji susmeigė krūtinėn ir tik vieną į lytį. Tada, kai trypei žalią lėlę, tu žinojai, kad Pola serga?

– Žinojau.

– Adgalei bus pasiutiškai įdomu. Ar tau žinoma užnuodytų portretų sistema? Nuodai sumaišomi su dažais ir laukiama palankios mėnulio fazės, o tada jau piešiamas portretas. Adgalė bandė piešti savo tėvą, bet susidarė interferencijų... Šiaip ar taip, senis pasimirė po trejų metų lyg ir nuo difterito. Buvo vienas pilyje (tuo metu dar turėjome pilį), o kai ėmė dusti, priešais veidrodį mėgino pasidaryti tracheotomiją, įsismeigdamas į gerklę žąsies plunksną ar kažką panašaus. Surado jį prie laiptų, tik nežinau, kodėl tau visai tai pasakoju.

– Man rodos, dėl to, kad žinai, kaip man tai neįdomu.

– Galimas daiktas, – tarė Gregorovijus. – Išsivirkime kavos, šitokiu metu jau justi naktis, nors ji dar toli.

Oliveira paėmė laikraštį. Osipui bekaičiant vandenį, jis dar kartą perskaitė žinutę. Šviesiaplaukė, kokių keturiasdešimt dvejų metų. Kvaila būtų galvoti, kad. Nors, aišku. *Les travaux du grand barrage d'Assouan ont commencé. Avant cinq ans, la vallée moyenne du Nil sera transformée en un immense lac. Des édifices prodigieux, qui comptent parmi les plus admirables de la planète...** (-107)

* Prasidėjo didžiosios Asuano užtvankos statyba. Nepraeis nė penkeri metai, ir viduriniojo Nilo slėnis pavirs dideliu ežeru. Pasakiški statiniai, laikomi vienais iš gražiausių planetoje *(pranc.)*.

30

– Nesusipratimas, bičiuli, kokių dažnai pasitaiko. Bet kava verta dėmesio. Ar išgėrei visą nendrinukę?

– Juk žinai, kai budėjome...

–...prie vaikučio, aišku.

– Ronaldas gėrė kaip kiaulė. Išties buvo susikrimtęs, nors niekas nesuprato kodėl. Bebsę net pavydas apėmė. Dargi Liusija žiūrėjo į jį nustebusi. Bet laikrodininkas iš septinto aukšto atnešė butelį degtinės, tad užteko visiems.

– Daug žmonių buvo suėję?

– Nagi visas Klubas, tik tavęs nebuvo („Ne, manęs nebuvo“), laikrodininkas iš septinto aukšto, namsargė su dukra, tokia poniutė, baisiai panaši į kandį, truputį pabuvo telegramų išnešiotojas, na ir policininkai tikėjosi užuosti vaikažudystę ar ką nors panašaus.

– Keista, kad nebuvo kalbos apie skrodimą.

– Buvo. Bebsė pakėlė klaikiausią triukšmą, o Liusija... Atėjo tokia moteriškė, apžiūrėjo, apčiupinėjo... Netilpome laiptuose, durys atviros, šalta. Kažin ką ten padarė, bet pagaliau paliko mus ramybėje. Nė pats nežinau, kaip mirimo liudijimas atsidūrė mano piniginėje. Gal nori pasižiūrėti?

– Ne, pasakok toliau. Aš tavęs klausau, nors ir neatrodo. Klok, bičiuli. Baisiai graudu. Iš veido gal ir nematyti, bet patikėk manim. Klok, drauguži, aš tavęs klausau. Puikiai įsivaizduoju visą sceną. Gal pasakysi, kad Ronaldas padėjo išnešt jį laiptais?

– O kaipgi, drauge su laikrodininku ir Periku. Aš vedžiau Liusiją.

– Priešaky.

– O Bebsė su Etjenu ėjo paskutiniai.

– Užpakaly.

30

– Kai buvome tarp ketvirto ir penkto aukšto, pasigirdo siaubingas trenksmas. Ronaldas pasakė, esą čia senis iš šeštojo keršijąs. Kai atvažiuos mama, paprašysiu, kad susisiektų su tuo seniu.

– Tavo mama? Adgalė?

– Mano motina, na, toji iš Hercegovinos. Šie namai jai labai patiks, ji be galo pagauli, o šičia būta tokių dalykų... Turiu galvoje ne vien žalią lėlę.

– Nagi paaiškink man, kodėl tavo mama be galo pagauli ir kodėl šie namai. Pasikalbėkim, bičiuli, prikimškim pagalves. Duokš plunksnų, tik nepašytų. (-57)

31

Gregorovijus jau seniai atsisveikino su iliuzijomis ką nors suvokti, bet, šiaip ar taip, mėgo, kad nesusipratimai rikiuotųsi tam tikra tvarka, tikslingai. Nors kortos supašomos ir dievaižin kaip, bet dėstomos visgi iš eilės arba ant stalo stačiakampio, arba ant lovos užtiesalo. Vadinas, tegu tasai pampų gėralų mėgėjas atskleidžia savo ėjimų tvarką. Blogiausiu atveju tegu tuojau pat ją prasimano – paskui bus jam sunkiau išsinarplioti iš savo suregztų voratinklių. Sriubčiodamas matę, vieną puoduką po kito, Oliveira kartais teikdavosi prisiminti kokį menką praeities įvykį arba atsakyti į klausimus. Ir klausinėjo savo ruožtu, ironiškai domėdamasis laidotuvėmis, žmonių elgesiu. Labai retai kalbėjo tiesiai apie Magę, bet buvo aišku, jog įtaria Gregorovijų meluojant. Montevidėjas, Luka, koks Paryžiaus užkampis, Gregorovijus galų gale įsitikino, jog Oliveira būtų išbėgęs tekinas, jei būtų

bent numanęs, kur šiuo metu yra Liusija. Jo specialybė – tolydžio ką nors prarasti. Praranda ką, o paskui lekia ieškoti kaip išprotėjęs.

– Adgalei bus labai malonu paviešėti Paryžiuje, – tarė Oliveira, iš naujo plikydamas matę. – Jeigu jai norisi nužengti į pragarus, nepraleisk progos parodyt vieną kitą smagesnę vietelę. Aišku, ne tokią jau prašmatnią, betgi juk ir pragaras dabar nupigo. Nūdienos *nekija:* kelionė metro pusę aštuonių arba *carte de séjour** pratęsimas policijoje.

– Tu tikriausiai norėtum užtikti didžiuosius vartus, ar ne? Pokalbis su Ajaksu, Jacques Clémentu**, Keiteliu, Tropmanu.

– Aišku, bet iki šiol didžiausią skylę pavyko surasti nebent tualete. Traveleris, ir tas ničnieko nesupranta, o Traveleris ne iš kelmo spirtas. Jis mano draugas, bet tu jo nepažįsti.

– Tu slepi kortas, – tarė Gregorovijus, įsmeigęs akis į grindis.

– Kaip tat?

– Nežinau, tik nujaučiu. Kiek tave pažįstu, nieko kito nedarai, tik ieškai, bet numanu, kad seniai nešiojies kišenėje tai, ko ieškai.

– Mistikai irgi panašiai yra kalbėję, tik, aišku, neminėdami kišenių.

– Ir drauge gadini gyvenimą daugeliui žmonių.

– Jeigu jie sutinka, draguži, jeigu sutinka. Užkliudau, praeinu pro šalį, ir baigta. Be jokių kėslų.

– Bet ko gi tu šitaip ieškai, Orasijau?

– Teisės į miestą.

– Į šį miestą?

– Tai metafora. O kadangi Paryžius – tai metafora (girdėjau

---

* Vizos *(pranc.).*

** Jacques Clément (1567–1589) – dominikonas, nužudęs Prancūzijos karalių Henriką III.

tave taip sakant), man rodos savaime suprantama, jog būtent to čionai ir atvažiavau.

– O Liusija? O Pola?

– Heterogeniniai dydžiai, – tarė Oliveira. – Tavo manymu, jeigu jos abi moterys, vadinas, galima jas sudėti ir gauti tam tikrą sumą. O argi jos savo ruožtu neieško kokio malonumo? O argi tu pats, toks nei girdėtas, nei regėtas puritonas, neįkėlei šičia kojos, pasinaudojęs vaiko liga, smegenų dangalų uždegimu ar dievaižin kuo? Laimė, kad mudu atsikratę prietarų, nes vieną reikėtų išnešti negyvą, o kitą išvesti su antrankiais. Puikus siužetas Šolochovui, dievaži. O mudu netgi nejaučiam vienas kitam neapykantos, taip jauku šiame kambaryje.

– Tu slepi kortas, – tarė Gregorovijus, vėl įsmeigęs akis į grindis.

– Kalbėk aiškiau, brolau, būsiu dėkingas už malonę.

– Tu, – tarė Gregorovijus, – esi įsikalęs vieną mintį į galvą. Teisė į miestą? Veikiau teisė valdyti miestą. Tavo pagieža – tai nepatenkinta puikybė. Atvažiavai čionai, tikėdamasis Dofino aikštėje pamatyti savo statulą. Tik niekaip neperprantu tavo metodikos. Puikybė. Maloniai prašom. Esi ganėtinai savotiškas tam tikru požiūriu. Bet, kiek man iki šiol pavyko pastebėti, tu darai visiškai ne tą, ką daro kiti prasisiekėliai. Kad ir Etjenas, jau nekalbant apie Periką.

– Aha, – tarė Oliveira. – Pasirodo, ne veltui turi akis.

– Visiškai ne tą, – pakartojo Osipas, – bet neatsisakai savo puikybės. Štai to negaliu suprasti.

– O kad suprastum... Žinai, viskas labai miglota, brolau. Tarkim, kad tavo vadinamoji puikybė gali duoti vaisių tik savęs atsižadėjimo dėka. Nieko neturi prieš šią formuluotę? Aišku, ji perdėm ydinga, bet tai, ką noriu pasakyti, – nenusakoma. Tai lyg šuns sukimasis ratu, taikantis įkąsti sau į uodegą. To, na

ir to, ką sakiau apie teisę į miestą, turėtų tau pakakti, netikęs juodkalnieti.

– Jau šiek tiek graibausi. Vadinas, tu... Tikiuos, tai bus ne vedantos tipo kelias ar kas nors panašaus.

– Ne, ne.

– Pasaulietiškas savęs atsižadėjimas. Šitaip galima pavadinti?

– Anaiptol. Aš ničnieko neatsižadu, tik darau, ką galiu, kad manęs atsižadėtų pasaulis. Tu nežinojai, jog neiškasi duobutės, neišėmęs žemių ir nenumetęs jų šalin?

– Betgi tuomet teisė į miestą...

– Teisingai, pataikei kaip pirštu į akį. Prisimink posakį: *Nous ne sommes pas au monde**. O dabar pamažu nuimk visą jo aštrumą.

– Vadinas, tavo puikybė – tai siekimas prieiti *tabula rasa* ir pradėti viską iš pradžių?

– Trupiniukas, šešėlio šešėlis, vos pastebimas šlakelis, menkas niekas, pasiutęs transilvanieti, širdgėlos pakirstų moterų pavergėjau, trijų burtininkių vaike.

– Tu ir visa ta gauja... – sumurmėjo Gregorovijus, graibydamasis pypkės. – Kas per žmonės, Viešpatie. Amžinybės vagys, dausų sukčiai, Dievo sargiai, debesų gainiotojai. Laimė, kad žmogus esi išsilavinęs ir gali deramai juos pavadinti. Astralinės kiaulės.

– Teiki man garbės tokiais epitetais, – tarė Oliveira. – Puikus įrodymas, jog bent šį tą supratai.

– Et, aš mieliau kvėpuoju tokiomis deguonies ir vandenilio dozėmis, kokias man priskyrė Viešpats. Mano alchemija kur kas paprastesnė už jūsiškę: niekas manęs daugiau nedomina, tiktai filosofinis akmuo. Niekniekis, palyginti su tavo piltuvais, klozetais ir ontologiniais veiksmais.

---

* Mūsų nėra pasaulyje *(pranc.)*.

31

– Jau seniai neturėjom tokio puikaus metafizinio pokalbio, ar ne? Jau eina iš mados kompanijose, laikoma snobizmu. Ronaldas, pavyzdžiui, jais bodisi. Etjenas žingsnio nežengia toliau saulės spektro. Su tavim gana neblogai išeina.

– Išties mudu galėtume susidraugauti, – tarė Gregorovijus, – jei būtum bent kiek panašus į žmogų. Manau, kad esi ne kartą girdėjęs šiuos žodžius iš Liusijos.

– Kas penkios minutės. Smagu, kad žmonės geba suteikti šitiek prasmių žodžiui „žmogus“. Bet paklausyk, kodėl gi Magė nepasiliko su tavim, juk tu spindėte spindi žmogiškumu.

– Todėl, kad manęs nemyli. Kaip matai, žmogiškume gali rasti visa ko.

– O dabar ji sugrįš į Montevidėją ir vėl pradės gyventi kaip...

– O gal ji nuvažiavo į Luką. Kad ir kur ji bus, vis geriau negu su tavim. Niekur jai nebus taip bloga, kaip su tavim. Ir Polai, ir man, ir visiems kitiems. Atleisk už atvirumą.

– Betgi tau jis labai tinka, Osipai Osipovičiau. Ko mums dumti kits kitam akis? Juk neįmanoma gyventi drauge su šešėlių žonglierium, kandžių tramdytoju. Juk neįmanoma kęsti žmogaus, kuris per dienų dienas dėsto vaizdelius iš įvairiaspalvių ratilų, naftos paliekamų Senoje. Aš ir mano pančiai, mano raktai iš oro, aš, rašąs dūmais. Pasilik sau tą atsakymą, kurį matau tavo lūpose: nėra pražūtingesnių medžiagų už tas, kurios prasismelkia visur, kurios įkvepiamos nejučia kartu su žodžiais, su meile, su draugyste. Man jau pats metas palikti vienam, vienui vienam, visiškai vienam. Juk aš nekimbu kaip degutas prie kulno. Keliauk sveikas, Bosnijos sūnau. Kitą sykį, kai susitiksi mane gatvėje, nepažink manęs.

– Dediesi kvailiu, Orasijau. Dediesi visišku kvailiu, nes taip tau patogiau.

31

Oliveira išsitraukė iš kišenės laikraščio skiautę, kurią nešiojosi dievaižin nuo kada: budinčių Buenos Airių vaistinių sąrašas. Kurios veiks nuo pirmadienio aštuntos iki antradienio tos pat valandos.

– Centras, – perskaitė. – Rekonkistos 446 (31–5488), Kordobos 366 (32–8845), Esmeraldos 599 (31–1700), Sarmiento 581 (32–2021).

– Kas čia?

– Tikrovės nuoplaišos. Aišku tau: Rekonkista – toksai dalykas, kurį padarėm anglams. Kordoba – išminties miestas. Esmeralda – čigonė, pamilusi arkidiakoną ir už tai pakarta. Sarmientas – paleido dūlį ir išlėkė į mėnulį. Kita versija: Rekonkista – kekšių ir libaniečių restoranų gatvė. Kordoba – garsūs pyragaičiai. Esmeralda – Kolumbijos upė. Sarmientas – nepraleido nė vienos pamokos. Trečia versija: Rekonkista – vaistinė. Esmeralda – kita vaistinė. Sarmientas – dar kita vaistinė. Ketvirta versija...

– Ir jei sakau, kad dediesi kvailiu, tai tik dėl to, jog nematau, kaip įgyvendinamas tavo garsusis savęs atsižadėjimas.

– Floridos 620 (31–2200).

– Nebuvai laidotuvėse, nes, nors ir daug ko atsižadi, jau nebegali žiūrėti draugams į akis.

– Ipolito Irigojeno 749 (34–0936).

– Ir Liusijai kur kas geriau upės dugne negu tavo lovoje.

– Bolivaro 800. Telefonas užbrauktas. Jei tame kvartale kam susirgs vaikutis, negalės gauti teramicino.

– Taip, upės dugne.

– Korienteso 1117 (35–1468).

– Arba Lukoje ar Montevidėjuje.

– Arba Rivadavijos 1301 (38–7841).

– Pasilaikyk tą sąrašą Polai, – tarė Gregorovijus stodamasis. – Aš einu, daryk, ką išmanai. Esi ne savo namuose, bet kadangi tikrovės nėra ir reikia viską pradėti *ex nihil er caetera*... Mėgaukis kaip tinkamas visomis savo iliuzijomis. Eisiu nusipirkti butelio degtinės.

Oliveira pasivijo jį prie durų ir uždėjo ant peties ranką.

– Lavaljės 2099, – tarė, šypsodamasis jam į akis. – Kangaljo 1501. Pueiredono 53.

– Trūksta telefonų, – tarė Gregorovijus.

– Pradedi šį tą suprast, – tarė Oliveira, nukeldamas ranką nuo peties. – Apskritai tu žinai, kad aš jau nieko nebegaliu pasakyti. Nei tau, nei kam kitam.

Trečiame aukšte žingsniai pritilo. „Sugrįš, – pagalvojo Oliveira. – Bijo, kad nesupleškinčiau jam lovos ar nesukarpyčiau paklodžių. Vargšas Osipas." Bet neilgai trukus žingsniai nukaukšėjo žemyn.

Sėdėdamas ant lovos, Oliveira traukė popierius iš naktinio staliuko stalčiaus. Pereso Galdoso romanas, sąskaitos iš vaistinės. Vaistinių vakaras. Pieštuku prikeverzoti popieriaus lakštai. Magė išsivežė viską, beliko vien anų dienų kvapas, sienų apmušalai, lova su dryžuotu užtiesalu. Galdoso romanas, ir sugalvok tu man. Čia Vicki Baum, čia Roger Martinas du Gardas, ir staiga nei iš šio, nei iš to – Tristanas d'Hermite, tolydžio kvatojantis bet kokia proga: *les rêves de l'eau qui songe**, arba visokios įmantrybės, arba Schwitterso apsakymai, savotiška atgaila, atsipirkimas pačiu prašmatniausiu ir pigiausiu leidiniu, ir staiga Johnas Dos Passosas – penkios dienos spausdinto teksto rijimo nežmoniškomis porcijomis.

Prikeverzoti popieriaus lakštai buvo savotiškas laiškas. (-32)

---

* Snaudžiančio vandens sapnai *(pranc.)*.

32

Sūneli mano, Rokamadurai, sūneli mano, sūneli, Rokamadurai.

Rokamadurai, dabar jau žinai, kad tai – lyg veidrodis. Tu miegi ar žiūrinėji savo kojytes. Aš laikau veidrodį ir galvoju, kad čia tu. Ne, aš taip negalvoju, tik rašau, nes tu nemoki skaityti. Jei mokėtum, suvis nerašyčiau arba rašyčiau ką nors svarbaus. Kada nors parašysiu tai, kad žiūrėtum savęs, šiltai rengtumeis. Stačiai protas neneša, jog kadaise – Rokamaduras. Dabar rašau tau tik veidrody, kartais nusišluostau pirštus, nes sušlampa nuo ašarų. Kodėl, Rokamadurai? Juk man anaiptol ne liūdna, tavo mamytė žiopliukė, išliejo ant ugnies barščius, kuriuos virė Orasijui. Juk žinai, kas toks Orasijas, Rokamadurai, tai tas ponas, kuris sekmadienį atnešė tau dovanų aksominį zuikutį ir baisiai nuobodžiavo, kai mudu šnekėjomės ir vis negalėjom atsišnekėti, o jis norėjo grįžt į Paryžių; tuomet tu pradėjai verkti, o jis tau parodė, kaip zuikutis krutina ausytes; tada jis buvo toks gražus, žinoma, Orasijas, kada nors tu pats tai suprasi, Rokamadurai.

Rokamadurai, kvaila verkti, kad barščiai išsiliejo ant ugnies. Kambarys pilnas burokėlių, kaip tu juoktumeis, Rokamadurai, jei matytum, kad burokėliai ir grietinė – viskas plaukioja ant grindų. Ne bėda, kol pareis Orasijas, spėsiu apsitvarkyti, bet iš pradžių juk reikėjo parašyti laišką, kvaila šitaip verkti, prikaistuviai lydosi, atrodo kaip žara lango stikluose, jau nebegirdėti dainuojant merginos iš viršutinio aukšto, o juk ji visą dieną dainuoja *Les amants du Havre.* Kai būsim kartu, aš tau padainuosiu, pamatysi. *Puisque la terre est ronde, mon amour, t'en fais pas, mon amour, t'en fais pas...* Orasijas švilpauja tą melodiją vakarais, kai dirba, rašo ar piešia. Tau ji patiktų, Rokamadurai. Tikrai tau patiktų. Orasijas pyksta, nes man patinka apie tave kalbėti,

32

kaip ir Perikui, bet Urugvajuj būna visaip kitaip. Perikas – tai tas ponas, kuris aną dieną nieko tau neatnešė, bet ilgai kalbėjo apie vaikus ir jų maitinimą. Jis daug išmano, kada nors tu jį labai gerbsi, Rokamadurai, ir būsi kvailas, jeigu jį gerbsi. Jei gerbsi, jei gerbsi jį, Rokamadurai.

Rokamadurai, ponia Irena nepatenkinta, kad tu toks gražutis, toks linksmutis, toks verksnys ir rėksnys ir tiek darai pipy. Ji sako, kad viskas labai gerai, kad esi mielas vaikutis, bet kalbėdama susikiša rankas į prikyštės kišenes, slepia jas kaip pikti žvėriukai, Rokamadurai, ir man daros baugu. Kai pasisakiau Orasijui, jis išsijuokė iš manęs, nes nežino, kas man daros, ir, nors nėra tokių piktų žvėriukų, kurie slėptų letenėles, visgi man kažkas daros, nežinau kas, negaliu paaiškinti. Rokamadurai, kad galėčiau įskaityt tavo akutėse, kaip tu gyvenai pastarąsias dvi savaites, diena dienon, valanda valandon. Turbūt reikės tau paieškot kitos auklės, nors Orasijas pyks ir sakys, bet tau vis viena, ką jis man sakys. Kitos auklės, kuri mažiau šnekėtų, man vis viena, ar ji sakys, kad esi negeras, kad verki naktimis, kad nevalgai, man vis viena, ką ji sakys, svarbu, kad jausčiau, jai šnekant, jog ji nepikta, jog tavęs neskriaudžia. Viskas taip keista, Rokamadurai, pavyzdžiui, man patinka tarti ir rašyti tavo vardą, kiekvienąsyk man atrodo, jog pirštu liečiu tavo nosytę, o tu juokies. Ponia Irena, priešingai, niekad nevadina tavęs vardu, sako *l'enfant,* tik pamanyk, nesako net *le gosse,* tik *l'enfant,* atrodo, lyg negalėtų kalbėti, neapsimovusi guminių pirštinių, ko gero, ir mūvi jomis, dėl to ir kiša rankas į kišenes, kai sako, kad esi toks gerutis, toks gražutis.

Yra toks dalykas, Rokamadurai, vadinamas laiku, tai toks vabzdys, kuris eina ir niekad nesustoja. Nemoku tau paaiškinti, nes dar esi mažas, bet noriu tau pasakyti, kad Orasijas netru-

kus pareis. Ar parodyti jam šį laišką, kad ir jis ką pridėtų nuo savęs? Ne, ir aš nenorėčiau, kad kas skaitytų mano laiškus. Tai bus mudviejų paslaptis, Rokamadurai. Aš jau nebeverkiu, esu patenkinta, tačiau kaip sunku ką nors suprasti, aš taip ilgai nesuprantu to, ką Orasijas ir kiti supranta iš pirmo žodžio, bet jie, nors ir gerai supranta viską, nesupranta nei tavęs, nei manęs, nesupranta, kad negaliu tavęs pati auginti, maitinti, vystyti, migdyti ir žaisti su tavim, nesupranta ir apskritai neima to į galvą, o aš viską imu į galvą ir žinau, kad negaliu tavęs pati auginti, kad bus negera ir tau, ir man, kad turiu būti viena su Orasiju, gyventi su Orasiju ir nežinia kiek laiko padėti jam ieškoti to, ko jis ieško ir ko ieškosi tu, Rokamadurai, kai būsi vyras ir dievaižin ko ieškosi lyg koks kvailys.

Tai va, Rokamadurai, Paryžiuje mes kaip grybai, augam ant laiptų turėklų, tamsiuose kambariuose, kur atsiduoda riebalais, kur žmonės, kaip sakoma, mylisi be perstojo, o paskui kepasi kiaušinienę ir klausosi Vivaldžio plokštelių, rūko cigaretes ir kalbasi kaip Orasijas ir Gregorovijus, ir Vongas, ir aš, Rokamadurai, kaip Perikas ir Ronaldas, ir Bebsė, visi mes mylimės ir kepamės kiaušinienę, ir rūkom, ak, kad tu žinotum, kiek mes rūkom, kiek mes mylimės, ir verkdami, ir dainuodami, o lauke tiek daug visko, langai žiūri į erdvę, o ten matai žvirblį ar laštaką, tik šičia baisiai lyja, Rokamadurai, kur kas labiau negu kaime, viskas rūdija, laidai, balandžių kojos, vielos, iš kurių Orasijas lanksto savo skulptūras. Mes beveik neturim mantos, tenkinamės mažu, vienu apsiaustu, viena pora batų, lietaus nepermerkiamų, visi mes nešvarūs, visi Paryžiuje nešvarūs ir žavūs, Rokamadurai, lovos atsiduoda naktimi ir slogiu miegu, palovėse pilna šiukšlių ir knygų, Orasijas užminga, ir knyga nukrinta palovėn, kyla baisiausios rietenos, nes knygos neatsiranda, ir

32

Orasijas vagina Osipą, bet staiga kurią dieną knygos atsiranda, ir mes juokiamės, nes nieko niekur nepasidėsi, nėra vietos net kitai porai batų, Rokamadurai, praustuvės irgi nepastatysi ant grindų, pirma neiškėlęs elektrofono, o kur jį kišti, jei stalas nukrautas knygomis. Negalėčiau tavęs šičia auginti, nors ir esi toks mažiukas, tu čia netilptum, visur atsitrenktum į sienas. Kai pagalvoju apie tai, imu verkti, Orasijas nieko nesupranta, mano, jog aš bloga, jog blogai darau, kad neatsivežu tavęs, o juk aš puikiai žinau, kad jis ilgai neištvertų drauge su mumis. Niekas čia ilgai neištveria drauge, net mudu neišvertume, reikia be atvangos kovoti, toks dėsnis, tik šitaip įmanoma gyventi, bet kaip tai skaudu, Rokamadurai, kaip nešvaru ir graudu, tau nepatiktų toks gyvenimas, juk tu matai avinėlius laigant po lanką, girdi paukščiukus giedant ant stogo. Orasijas vadina mane sentimentalia, vadina materialiste, visaip mane išvadina, ir vien dėl to, kad nesivežu tavęs iš kaimo, kad noriu parsivežti, kad atsisakau savo ketinimų, kad noriu tave aplankyti, kad staiga susivokiu negalėsianti tavęs aplankyti, nes panorstu eiti į nežinomą kvartalą žiūrėti „Potiomkino", nors ir akmenimis lytų, nors ir pasaulis griūtų, nes pasaulis, Rokamadurai, neberūpi tam, kas nesugeba siekti ko nors tikro ir viską susidėlioja savyje nelyginant komodos stalčiuje, šičia – tu, o šičia – sekmadienis, motinos meilė, naujas žaisliukas, Monparnaso stotis, traukinys, vaiko aplankymas. Nesinori man šiandien važiuoti, Rokamadurai, ir tu žinai, kad čia nieko tokio, ir tau nė kiek neliūdna. Orasijo teisybė, kartais tu man visai nerūpi, ir, man rodos, kada nors tu būsi man dėkingas, kai suprasi, kai įsitikinsi, jog turbūt ne veltui buvau tokia, kokia esu. Ir vis dėlto aš verkiu, Rokamadurai, ir rašau šį laišką tau, nes, galimas daiktas, esu bloga ar nesveika, ar kvaiša, ne visai kvaiša, tik truputį, bet man taip baisu daros, vien apie tai pagalvojus, raižo vidurius ir mėšlun-

gis riečia kojų pirštus, tuoj tuoj plyš bateliai, jeigu nenusiausiu, ir šitaip aš tave myliu, Rokamadurai, sūneli mano, česnako skiltele, šitaip aš tave myliu, saldžioji nosyte, spurgeli, aksominis arkliuk... (-132)

33

„Jis tyčia paliko mane vieną, – pagalvojo Oliveira, užstumdamas naktinio staliuko stalčių. – Jautrumas ar kiaulystė, nelygu kaip žiūrėsi. Gal stovi laiptuose ir klausosi, neapsiplunksnavęs sadistas. Laukia didžios karamazoviškos krizės, seliniško priepuolio. Arba virpina kokią savo hercegovinišką stygą: dėsto mintimis pasiansą Beberò bare prie antros taurelės vyšninės, svarstydamas, kokiomis ceremonijomis pasitiks Adgalę. Kankinimas laukimu: Montevidėjas, Sena ar Luka. Variantai: Marna, Perudža. Bet tuomet tu iš tiesų..."

Prisidegė kitą cigaretę nuo nuorūkos, dar sykį apžiūrėjo stalčių, išsitraukė romaną ir įsileido į miglotus apmąstymus, tezės tema pasirinkęs užuojautą. Užuojautą sau, juo geriau: „Niekad nesiekiau laimės, – mąstė, abejingai sklaidydamas romaną. – Betgi tai nei atleidimas, nei pateisinimas. *Nous ne sommes pas au monde. Donc, ergo, dunque**... Kodėl turėčiau ją užjausti? Kad radau jos laišką sūnui, po teisybei jos laišką man? Aš, rinktinių laiškų Rokamadurui adresatas. Jokio pagrindo užuojautai. Ji – nežinia kur, plaukai jos liepsnoja it bokštas ir degina mane iš tolo, širdis man plyšta vien pagalvojus, kad jos nebėra. *Et patati*

* Vadinasi *(pranc., lot., it.).*

*et patata**. Puikiausiai apsieis ir be manęs, ir be Rokamaduro. Padangių muselė neregėta, skrenda į saulę, tekštelėja į lango stiklą, kraujas pliūkšt iš nosies – še tau ir tragedija. Praeina pora minučių – ir vėl linksmutė, nes gavo nusipirkt popierinių lėlių, kurias kuo skubiausiai deda į vokus ir siunčia balažin kokioms draugėms šiaurietiškomis pavardėmis, išsisklaidžiusioms po visą margą pasaulį. Kaip galima užjausti katę ar liūtę? Juk tai gyvos mašinos, žaibų kamuoliai. Kaltas jaučiuos tik tuo, kad buvau nepakankamai degus ir nesušildžiau kaip reikiant jai rankų ir kojų. Pasirinko mane kaip liepsnojantį krūmą, o gavo ąsotėlį ledinio vandens už kaklo. Vargšelė, kad ją kur šunys!" (-67)

34

1880 metų rugsėjy, keliems mėnesiams praslinkus po tėvo
Kai skaitai tokį romaniuką, beje, dar šitaip šlykš-
mirties, nusprendžiau uždaryti savo įmonę ir perduoti visus
čiai išleistą, nejučia imi galvoti, kaip galėjai susido-
reikalus kitai firmai, gaminančiai cheresą, tokiai pat garsiai,
mėti tokiu niekalu. Nesuprantama, kas jai užėjo, kad valandų
kaip maniškė; ką galėjau, išpardaviau, nekilnojamąjį turtą ati-
valandas rijo tokį prėską patiekalą be jokių pagardų, o dar
daviau nuomon, perleidau visas atsargas, susikaupusias krau-
anksčiau – tiek ir tiek idiotiškų skaitalų, *Elle*, *France-Soir*,
tuvėse, ir persikėliau į Madridą. Dėdė (tėvo pusbrolis), donas
apgailėtinus žurnaliukus, kuriuos vilko jai Bebsė. „Ir persikė-
Rafaelis Buenas de Gusmanas I Ataidė, pasiūlė apsistoti jo

---

* Ir taip toliau (pranc. šnek.).

liau į Madridą!“ Žinoma, perlėkęs akimis penketą šešetą
namuose; vis dėlto aš atsisakiau, nes norėjau išlikti nepriklau-
puslapių, žmogus pamažu įsitraukia ir jau nebepaliauja skaitęs,
somas. Galų gale radau labai gerą išeitį, kad nenukentėtų ma-
kaip nebepaliauja miegojęs ar šlapinęsis, meilikavęs ar mušę-
no laisvė ir dėdės svetingumas: išsinuomojau kambarį tame
sis, ar seilėjęsis. „Galų gale radau labai gerą išeitį!“ Nuval-
bat name ir įsikūriau taip patogiai, jog užsimanęs galėjau būti
kiotos frazės, kurios šiaip taip perteikia suplėkusias mintis,
vienas, o prireikus – mėgautis šeimos jaukumu. Gyveno tas
smulkius pinigus, einančius iš rankos rankon, iš kartos karton,
doras žmogus, atseit mes gyvenome tame kvartale, kuris iš-
*te voilà en pleine écholalie**. Mėgautis šeimos jaukumu gražu,
sistatė vietoj buvusio Posito. Dėdės butas, atsieinąs aštuoniolika
po šimts velnių, labai gražu. Ak, Mage, kaip tu galėjai maitin-
tūkstančių realų per mėnesį, buvo gražus ir jaukus mezoninas,
tis tokiais prėskais patiekalais, ir kas per velnias yra tas Po-
nors ir ne per didžiausias tokiai šeimai. Aš užėmiau pirmą
sitas? Įdomu, kiek laiko suėsdavo tau tie paistalai, veikiausiai
aukštą, ne tokį erdvų kaip antras, bet pakankamai didelį man
dar manydavai, jog čia – pats gyvenimas, ir teisingai manei,
vienam, ir apsistačiau kuo prašmatniausiai, neužmiršdamas visų
čia pats gyvenimas, kaip tik dėl to ir derėtų tuos niekus mes-
tų patogumų, prie kurių buvau pripratęs. Ačiū Dievui, išteklių
ti šalin. (Mezoninas – kas čia per velnias?) O kartais, kai,
turėjau iki kaklo.
Madridas pranoko mano drąsiausius lūkesčius, nes senokai
būdavo, apvaikščiojęs visą Egipto ekspoziciją Luvre, pareinu
namo, pasiilgęs matės ir duonos su marmeladu, tu stovėdavai

* Ir štai nejučia kartoji girdėtus žodžius *(pranc.)*.

34

buvau jame lankęsis, dar Gonsaleso Brabo laikais. Negalėjau
prisikišusi prie lango su storiausia knygše rankose, neretai
atsistebėti naujų kvartalų grožiu bei didumu, greitomis susi-
netgi apsiašarojusi, taip, taip, gali nesiginti, apsipylusi aša-
siekimo priemonėmis, kur kas dailiau atrodė namai, gatvės ir
romis, nes koks nors veikėjas buvo padėjęs galvą ant trinkos,
netgi žmonės: ten, kur anksčiau buvo dulkėtos aikštės, dabar
ir glausdavaisi prie manęs iš visų jėgų, ir kamantinėdavai, kur
traukė akį įstabūs parkai, prabangūs turtuolių rūmai, įspūdin-
buvau, bet aš nieko nesakydavau, nes Luvre tu – tik našta, su
gos krautuvės, ne ką blogesnės nei Paryžiuje ar Londone, ir
tavim neįmanoma vaikščioti, tavo neišmanymas, vargšele, ga-
pagaliau begalė puikių teatrų visų klasių, skonių, išteklių žmo-
dina visą malonumą, ir vis dėlto tik per mano egoizmą įjunkai
nėms. Vėliau, bendraudamas su žmonėmis, pastebėjau ir kito-
skaityti tas nevykusias knygšes („dulkėtos aikštės“, gerai pa-
kių dalykų ir supratau, kaip toli pažengė mūsų sostinė nuo
sakyta, iškart prisimeni provincijos miestelių aikštes, La Rio-
1868 metų, veikiau užgaidžiai šoktelėjo priekin, nes tvirtai
chos gatves 1942 metais, violetinius kalnus saulėlydy, pojūtį
žengia pažangos keliu tik tas, kas žino, kur eina: šiaip ar taip,
kad esi laimingas, nes atsidūrei vienas kažkur pasaulio krašte).
laimėjimai akivaizdūs. Žodžiu tariant, pajutau dvelkiant nau-
„Ir puikūs teatrai.“ Ką jis čia paisto? Štai mini Paryžių ir Lon-
jus vėjus, nešančius europinę kultūrą, gerovę ir negi turtus
doną, aptaria skonius ir turtus, na matai, Mage, matai, kaip
bei darbą.
ironiškai mano akys žvelgia į tą tekstą, kurį tu skaitei jau-
Mano dėdė – tarpininkas, plačiai žinomas Madride. Kadaise
dindamasi, būdama tikra, jog visapusiškai laviniesi, nes skaitai
turėjo gana aukštų postų užsienio reikalų ministerijoje: iš pra-

autorių ispaną, kurio nuotrauka įdėta ant aplanko, bet tas tipas
džių buvo konsulas, paskui ambasados atašė; vėliau, vedęs,
iš tiesų kalba apie naujus vėjus, nešančius europinę kultūrą,
ilgesniam, laikui apsistojo karaliaus dvare: Bravo Muriljo va-
ir tu turbūt galutinai įsiteigei mintį, jog šitie skaitalai atskleis
dovaujamas ir globojamas, tarnavo ižde, bet galiausiai, šeimos
tau mikro ir makrokosmo paslaptis, visad, būdavo, tik pareinu
rūpesčių spiriamas, ryžosi atsisveikinti su niekinga ramybe,
namo, tu ištrauki iš rašomojo stalo – mat turėjai rašomąjį
kurią teikia pastovus atlyginimas, ir leistis į riziką – imtis dar-
stalą, stačiai negalėjai be jo apsieiti, nors niekaip neperma-
bo savo galva. Buvo jis nedidelių siekių žmogus, tiesus, veik-
niau, kokius darbus tu dirbi ant to stalo, – taigi, ištrauki iš
lus, protingas, turėjo nemaža pažinčių; tad pasidarė tarpininkas
stalčiaus, tarkim, Tristano d'Hermito eiles ar Boriso Šlecerio di-
įvairiems reikalams ir neilgai trukus ėmė džiaugtis, kad laiku
sertaciją ir rodai man neryžtingu ir podraug patenkintu veidu,
atsisveikino su iždo bylomis. Visgi iš jų gyveno, kėlė tas, kur-
kaip žmogus, nusipirkęs kokius šedevrus ir pasiryžęs juos per-
rios snaudė archyvuose, leido apyvarton užsigulėjusias ant ra-
skaityti. Jokiu būdu nebūčiau įkalęs tau į galvą, jog šitaip
šomųjų stalų, kreipė tinkama linkme išklydusias iš kelio. Labai
niekad nieko nepasieksi, jog vienų dalykų imtis jau per vėlu,
pravertė jam draugystė su vienos ir kitos pusės atstovais, ir
o kitų – dar per anksti; iškilusi į pačią džiaugsmo ir linksmy-
pagarba, pelnyta valstybinėse įstaigose. Visos durys buvo jam
bės viršūnę, tu buvai per plauką nuo nevilties, prieštaravimų
atviros. Galėjai pamanyti, jog ministerijų durininkai dėkingi
draskomą tavo širdį klėtė migla. „Leido apyvarton užsigulėju-
jam už savo vietą, nes gerbė jį kaip vaikai ir visur laikė savu
sias ant rašomųjų stalų", na jau ne, tokių dalykų negalėjai iš

34

žmogum. Esu girdėjęs, jog tam tikru metu jis užsidirbo nemaža
manęs tikėtis, tavo rašomasis stalas – tai tavo, aš nei sodinau
pinigų, savo veiklia ranka tvarkydamas pagarsėjusias kasyklų
tave prie jo, nei plėšiau nuo jo, tiesiog žiūrėjau, kaip skaitai
ir geležinkelių bendrovių bylas, nors ne kartą atsisakė pelningų
tuos savo romanus, kaip atrodo jų aplankai ir iliustracijos,
sandėrių, paklausęs sąžinės balso. Kai įsikūriau Madride, jis
o tu vyleisi, jog atsisėsiu šalia ir imsiu viską aiškinti, padrą-
gyveno pažiūrėti gana pasiturinčiai, nors anaiptol ne pertek-
sinsiu, padarysiu tai, ko kiekviena moteris tikisi iš vyro: pa-
liuje. Nieko jam netrūko, bet neturėjo ir santaupų, o tai po
mažu nusegsiu diržėlį ir nusviesiu šalin, nukreipsiu tinkama
teisybei nelabai pritiklu žmogui, kuris baigia amžių, šitiek dir-
linkme, užgniaužęs pomėgį megzti ir plepėti, plepėti ir plepėti
be galo apie viską ir apie nieką. Matai, koks aš galvijas! Ne-
bęs, ir vargu ar spės dar atsigriebti.

Tuo metu jis atrodė daug vyresnis, nei buvo iš tikrųjų, visad
turiu kuo didžiuotis, neturiu netgi tavęs, pats panorau žūtbūt
rengėsi kaip elegantiškas jaunuolis, rūpestingai ir valyvai. Ne-
nusikratyti tavimi (netgi ne nusikratyti, nes visų pirma turėjau
siželdino nei barzdos, nei ūsų, būdamas ištikimas ankstesniajai
tave laimėti), „o tai po teisybei nelabai pritiklu žmogui, ku-
kartai, kuriai pats priklausė. Santūrus ir kupinas gyvybinių jė-
ris..." Pritiklu, dievaižin kada esu girdėjęs tokį žodį, kaip
gų, jis visada laikėsi saiko ir niekad nenukrypdavo nei į statų
skursta mūsų kalba, vaikystėje mokėjau kur kas daugiau žo-
familiarumą, nei į perdėtą švankumą. Visi geriausi jo būdo
džių negu dabar, skaičiau tuos pačius romanus, kaupiau atmin-
bruožai ryškėjo pašnekesyje, bet drauge ryškėjo ir ydos, nes,
ty neaprėpiamą žodyną, beje, visiškai niekam nereikalingą,

žinodamasis turįs kalbos dovaną, jis nesitverdavo nesileidęs
kaip ir tokie žodžiai: „rūpestingai ir valyvai". Įdomu, ar iš
į detales, ir jo pasakojimai nusitęsdavo be galo, be krašto.
tiesų ėmei širdin šio romano fabulą, ar tau jos reikėjo kaip
Kartais jis išsiplėsdavo nuo pat pradžios, pridaigstydavo tiek
savotiško tramplino šuoliui į savo slėpiningąją šalį, kurios tau
nereikalingų smulkmenų, jog klausytojas imdavo prašyti, dėl
veltui pavydėjau, kaip tu kad man pavydėjai išvykų į Luvrą,
Dievo meilės, pasakoti trumpiau. Kai įsikalbėdavo apie medžiok-
nors vargu ar ką numanei, nes aš niekad nesisakydavau, kur
lę (o ją mėgo visa širdimi), praeidavo tiek laiko nuo įžangos
einu. Ir šitaip mudu artinomės prie to, kas turėjo atsitikti tą
iki šūvio, jog klausytojas mintimis nuklysdavo nežinia į ko-
dieną, kada galutinai supratai, jog tau galiu skirti nebent dalį
kius tolius, ir finalinis „pykšt!" sugriaudėdavo it perkūnas iš
savo laiko ir gyvenimo, „ir pasakojimai nusitęsdavo be galo,
giedro dangaus. Nežinau, ar galima laikyti fizine kliautimi chro-
be krašto", iš tikrųjų, darausi nuobodus netgi tada, kai lei-
nišką ašarojimą, tačiau labai dažnai, ypač žiemą, jo akys im-
džiuosi į prisiminimus. Ir vis dėlto kokia graži būdavai prie
davo karščiuoti ir padrėkdavo, tad būdavo toks įspūdis, kad
lango su knyga rankose, su pilkšvo dangaus atspindžiu skruos-
jam ne tik ašaroja akys, bet ir varva nosis. Nesu matęs kito
te, nepatikliu žvilgsniu, godžiai prasižiojusi. Turėjai atsargoj
tokio žmogaus, kuris būtų turėjęs tokį didelį rinkinį nosinių.
tiek prarasto laiko, buvai toks geras ruošinys moteriai, kokia
Dėl to ir dėl įpročio laikyti dešinėje rankoje ar net abiejose
būtum galėjusi tapti kur kitur, jog apkabinti tave ar pasigul-
baltą drobinę nosinę vienas mano draugas andalūzas, didelis
dyti lovon atrodė pernelyg sentimentalu, pernelyg panašu į lab-

34

pašaipa, bet apskritai doras žmogus (apie jį dar kalbėsiu vė-
darybę, ir baisiai klydau, ritausi į kvailą puikybę, būdingą in-
liau), vadino mano dėdę Veronika.
telektualui, kuris tariasi sugebąs protauti („ne tik ašaroja akys,
Jis buvo nuoširdžiai meilus ir pirmosiomis dienomis, kai
bet ir varva nosis“ – išties bjauriai pasakyta). Sugebąs pro-
tik persikėliau į Madridą, nesitraukė nuo manęs nė per žings-
tauti, ak, Mage, tikrai juokas ima iš tokių žodžių. Klausyk, bet
nį ir stengėsi iš paskutiniųjų visame kame man padėti. Kai
aš sakau tik tau vienai, žiūrėk, kad niekam kitam nepasako-
įsišnekėdavome apie mūsų giminę ir aš prisimindavau savo vai-
tum. Mage, juk tas ruošinys buvau aš, tu virpėjai gryna ir
kystę, tėvą, gerasis dėdė nebesusivaldydavo, imdavo karštli-
laisva kaip liepsna, kaip gyvsidabrio srautas, kaip pirmoji
giškai žavėtis didžiais vyrais, išgarsinusiais Buenų de Gusmanų
paukščio giesmė, sudrumsčianti aušros ramybę, ir man gera
vardą, ir, išsitraukęs nosinę, pradėdavo pasakoti begalines is-
kalbėti su tavim tais žodžiais, kurie tave žavėjo, nes tu neti-
torijas. Laikydamas mane paskutiniuoju vyriškos linijos pali-
kėjai, kad, be eilių, jų esama ir gyvenime, o juk mes turėjome
kuoniu, jis lepino mane ir popino kaip mažą vaiką, nors ėjau
teisę juos vartoti. Kurgi esi dabar, kurgi būsime nūnai, du
trisdešimt šeštus metus. Vargšas dėdė! Tie meilės protrūkiai,
taškai nesuvokiamoje visatoje, artimi ar tolimi, du taškai, ku-
išspaudžią dar daugiau ašarų iš jo akių, atskleidė man, kokia
rie tariasi esą tiesė, du taškai, kurie laisvai artinasi prie kits
slapta ir skaudi gėla, koks skausmas drasko širdį šiam puikiam
kito arba tolsta („didžiais vyrais, išgarsinusiais Buenų de Gus-
žmogui. Nežinau, kaip atsivėrė man akys, bet buvau tikras,
manų vardą“, tik paklausyk, kaip gražbyliauja tas tipas, Mage,
kad jo širdy kraujuoja žaizda, lyg pats būčiau ją matęs ar lie-

nejaugi tu galėjai perskaityti daugiau nei penkis puslapius...), *tęs ranka. Tai buvo slogus kartėlis, gili apgaila, kad aš – ne* bet aš neaiškinsiu tau, kas yra vadinamieji Brauno judesiai, *vienos iš trijų jo dukterų vyras; nepataisoma nelaimė, nes vi-* žinoma, neaiškinsiu, ir vis dėlto, Mage, mudu sudarom tam tikrą *sos trys, deja, buvo seniai ištekėjusios.*
figūrą, tu – taškas vienoje plokštumoje, aš – taškas kitoje, abu judame erdvėje, tu dabar, galimas daiktas, esi Jušetės gatvėje, aš dabar atrandu šį romaną tavo tuščiame kambaryje, rytoj tu Liono stotyje (jei važiuoji Lukon, mylimoji), o aš – Šmen Vero gatvėje, kur aptikau puikaus vyno, ir šitaip pamažiukais mūsų figūra daros vis absurdiškesnė, judėdami mes braižom figūrą, tapačią figūrai, braižomai musių, kai tos skraido po kambarį šen bei ten, staiga pasuka į šalį ir vėl duodasi ten bei šen, – štai tau ir vadinamieji Brauno judesiai, dabar supranti? Status kampas, tiesė, einanti aukštyn, iš ten čionai, iš čia tenai, viršun, apačion, ūmai, nelauktai sustojanti ir tą pat akimirką šaunanti kita kryptimi, – ir taip randasi piešinys, figūra, kažkas nesama, kaip tu ir kaip aš, kaip du taškai, pasimetę Paryžiuje, du taškai judą šen bei ten, ten bei šen, braižą savo piešinį, šoką niekam, netgi ne patiems sau, beprasmiškas piešinys be pradžios ir be pabaigos. (-87)

35

Taip, Bebse, taip. Taip, Bebse, taip. Taip, Bebse, gesinam šviesą, *darling*, labos nakties, *sleep well**, avinėliai vienas po kito jau praėjo, vaikeli, jau praėjo. Visi skriaudžia vargšelę Bebsę, išsto-

* Miegok *(angl.)*.

sim iš Klubo ir šitaip juos nubausim. Visi skriaudžia vargšiukę Bebsę, Etjenas skriaudžia, Perikas skriaudžia, Oliveira skriaudžia, Oliveira labiausiai, tas inkvizitorius, kaip jį pavadino mieloji, visų mieliausia Bebsė. Taip, Bebse, taip. *Roc-a-bye baby***. Turaluralura. Taip, Bebse, taip. Juk turėjo kas nors atsitikti, būtų stebuklas, jei gyventum su tokiais žmonėmis ir nieko neatsitiktų. Cit, vaikeli, cit. Na, miegok. Klubui amen, Bebse, čia tikras daiktas. Jau niekad nebematysim Orasijo, to nevidono Orasijo. Klubas sugriuvo šiąnakt kaip blynas, kuris pamėtėtas prisiploja prie lubų. Gali pasidėt keptuvę, Bebse, jau nebenukris, nelauk ir negadink sau nervų. Cit, *darling*, liaukis verkusi, Dieve, kaip tu prisigėrei, stačiai dvasia trenkia konjaku.

Ronaldas suklupo, atsigulė šalia Bebsės ir užsnūdo. Klubas, Osipas, Perikas, greitosiomis peržvelkim: viskas prasidėjo dėl to, jog viskas turėjo pasibaigti, pavydūs dievai, Oliveiros pateiktas kiaušinis, konkrečiai dėl visa ko kaltas tasai prakeiktas kiaušinis, pasak Etjeno, visai nereikėjo mesti jo lauk, toks gražus, pažaliavęs kaip varis, ir Bebsė pasiuto *à la Hokusai:* kiaušinis dvokė kaip atviras kapas, argi įmanoma Klubui posėdžiauti, kai tasai kiaušinis panosėje, ir staiga Bebsė apsižliumbė, konjakas tiesiog pliaupė jai iš ausų, ir Ronaldas suprato, jog, besvarstant nemirtingumo klausimą, Bebsė pati viena ištraukė per pusę butelio konjako, kiaušinis jai buvo gera dingstis, ir niekas nenustebo (o Oliveira juo labiau), kad nuo to kiaušinio Bebsė pamažu perėjo prie laidotuvių, žiaukčiodama ir sklaidydamasi it višta, išrėžė visa, ką galvojo apie vaiką, išliejo visą apmaudą. Veltui Vongas skėtė plačių šypsenų paravanus tarp Bebsės ir Oliveiros, veltui liaupsino „*La recontre de là langue d'oïl, de la langue d'oc et du franco-provençal entre Loire et Allier – limites phonétiques*

* Miegok, vaikeli (angl.).

et morphologiques"*, S. Escofier knygą, be galo įdomią, kaip jis stengėsi pabrėžti, vogčia stumdamas Bebsę koridoriaus link, nors nieko tas negelbėjo, – Oliveira sužinojo, kad jis – inkvizitorius, lyg nustebęs, lyg sutrikęs, išplėtė akis, žvilgsniu teiraudamasis Gregorovijaus, lyg tas būtų galėjęs paaiškinti, ką reiškia šis epitetas. Klubas žinojo, kad įsismaginusi Bebsė – tai katapulta, jau ne kartą būta tokių dalykų; reikėjo laukti, kol laikas atliks savo darbą, niekas neverkia be galo, našlės išteka iš naujo. Ką beveiksi, girta Bebsė vingiavo tarp Klubo apsiaustų ir šalikų, traukėsi tolyn nuo koridoriaus, geidė žūtbūt suvesti sąskaitas su Oliveira, išmušė valanda išrėžti Oliveirai, kad jis – inkvizitorius, verksmingai pareikšti, jog per visą šunišką gyvenimą nebuvo sutikusi kito tokio niekšo, beširdžio, šunsnukio, sadisto, galvijo, žvėries, budelio, rasisto, nešvankėlio, atmatos, dergšto, šūdžiaus, susnos ir sifilitiko. Žinios, be galo maloniai išklausytos Periko ir Etjeno, o kitiems, taip jau adresatui, pasirodžiusios gana prieštaringos.

Tai buvo ciklonas „Bebsė", tornadas šeštajame miesto rajone: griūvančių namų piurė. Klubas lenkė galvas, gūžėsi, griebdamasis, kaip išsigelbėjimo, cigarečių. Kai Oliveira galėjo tarti žodį, stojo didi teatrinė tyla. Oliveira pareiškė, jog mažas Nicolas de Staëlio portretas atrodąs jam labai gražus, kad Vongas, šitiek pliurpęs apie Escofier knygą, turįs ją perskaityti ir trumpai atpasakoti per kitą Klubo sueigą. Bebsė dar kartą išvadino jį inkvizitorium, Oliveirai, matyt, atėjo galvon kokia juokinga mintis, nes jis nusišypsojo. Bebsė kirto jam antausį. Klubas ėmėsi skubių priemonių, ir Bebsė pratrūko raudoti, delikačiai prilaikoma Vongo, kuris įsiterpė tarp jos ir įsiutusio Ronaldo. Klubas suglaudė gretas aplink Oliveirą, palikdamas Bebsę nuošaly, ir ji

* „Oil", „ok" ir frankų-provansalų kalbų susiliejimas tarp Luaros ir Aljė – fonetinių ir morfologinių ribų" *(pranc.)*.

35

sutiko: a) atsisėsti kėdėn ir b) priimti Periko nosinę. Daugmaž tuo metu iškilo viešumon kai kurie faktai apie Monžo gatvę ir Magę Samarietę, Ronaldui – per miegus jis prisiminė Klubo sueigą, akyse mirgėjo dideli žali ratilai – pasirodė, jog Oliveira teiraujasi Vongo, ar Magė išties gyvena Monžo gatvėje, ir Vongas tarsi atsakė, kad nežino, o gal atsakė, jog iš tikrųjų gyvena ten, ir tada, regis, Bebsė nuo savo kėdės gaikščiodama prapliupo užgaulioti Oliveirą, išrėžė jam į akis, kaip pasiaukojamai Magė Samarietė slauganti sergančią Polą, ir veikiausiai tuo metu Oliveira nusikvatojo, žiūrėdamas ne į ką kitą, o į Gregorovijų, ir paprašė smulkiau papasakoti, kaip pasiaukojamai Magė slauganti ligonius, pasiteiravo, ar iš tiesų ji gyvenanti Monžo gatvėje, žodžiu, pareikalavo įprasto nusakymo. Ronaldas galų gale pajėgė ištiesti ranką ir įkišo delną tarp šlaunų niurzgiančiai Bebsei, jam patiko miegoti, suleidus pirštus į tą švelnią šilumos zoną, ak, provokatorė Bebsė, paspartinusi Klubo žlugimą, rytoj reikės ją pagraudenti: kas gi taip daro! Tačiau visas Klubas jau spietėsi apie Oliveirą lyg per kokį gėdingą teismą, ir Oliveira tai suvokė anksčiau už kitus ir nusikvatojo stovėdamas ratelio vidury su cigarete dantyse ir rankomis striukės kišenėse, o paskui paklausė (į nieką nesikreipdamas ir žiūrėdamas virš galvų), ar Klubui reiksią *amende honorable** ar ko panašaus, bet Klubas iš pradžių nieko nesuprato arba dėjosi nesuprantąs, tik Bebsė, Ronaldo laikoma kėdėje, vėl apšaukė jį inkvizitorium, ir tokiu – vėlyvu – metu jos žodžiai nuskambėjo labai makabriškai. Tuomet Oliveira liovėsi juoktis ir, tarytum ūmai sutikęs su nuosprendžiu (nors niekas jo neteisė, nes Klubui ne tas rūpėjo), išspjovė nuorūką ant grindų, sutraiškė kulnu, o kiek patylėjęs, truputį pasimugino, išsilenkdamas Etjeno rankos, neryžtingai

* Garbės baudos *(pranc.)*.

siekiančios jo peties, ir labai tyliu balsu pareiškė galutinai ir neatšaukiamai išeinąs iš Klubo ir visą tą Klubą, pradedant savimi ir baigiant visais kitais, apkraunąs iki ausų.

*Don't acte.** *(-121)*

36

Dofino gatvė buvo netoliese, gal visgi vertėjo pasitikrinti, ar Bebsė sakė teisybę. Be abejo, Gregorovijus iš pat pradžių žinojo, kad Magė, pakvaišus kaip paprastai, nueis pas Polą. *Caritas.* Magė Samarietė. Skaityk „Nesuteptosios Riterį". Ar būta tokios dienos, kad ji nebūtų padariusi ką gera? Juokų darbas. Viskas juokų darbas. Veikiau juokų darbas – tai vadinamoji Istorija. Nueik į Dofino gatvę, tylutėliai pasibarškink į duris viršutiniame aukšte, ir pasirodys Magė, po teisybei sesuo Liusija, ne, to jau per daug. Su naktipuodžiu ar irigatorium rankoje. Ne, nevalia trukdyti ligonės, jau vėlu, ligonė miega. *Vade retro, Asmodeus.*** Arba pakvies užeiti ir pavaišins kava, ne, dar blogiau, kokiu tarpu abi pravirks, o ašaros – užkrečiamas daiktas, tad ims verkti visi trys, kol atleis kits kitam, ir štai tada visko gali laukti: nusausintos moterys būna siaubingos. Arba palieps jam atsiskaičiuoti dvidešimt lašų beladonos, lašą po lašo.

– Tikrai derėtų užeiti, – tarė Oliveira juodam katinui Dantono gatvėje. – Tam tikra estetinė pareiga, paskutinis potėpis. Trejetas – liturginis skaitmuo. Bet nevalia užmiršti Orfėjo.

* Nevaidink *(angl.)*.

** Traukis šalin, Asmodėjau *(lot.)*.

O gal nusiskusti galvą, pasibarstyti pelenais, nueiti su puoduku išmaldai? Aš jau nebe tas, kokį anksčiau mane pažinojote, o moterys. Histrionas. Mimas. Empūzų ir lamijų, pamėklių naktis, didžiojo Lošimo pabaiga. Kaip sunku visą laiką būti savimi. Nedovanotina. Taip jau nuskirta, kad niekad jų nebematysiu. *O toi que voilà, qu'as-tu fait de ta jeunesse?** Inkvizitorius, iš tikrųjų ta merguželė turi galvą... Šiaip ar taip, bent autoinkvizitorius, *et encore***... Pati teisingiausia epitafija: *Pernelyg švelnus.* O švelni inkvizicija – siaubinga: kankinimai su manų kruopomis, tapijokų laužai, lakusis smėlis, slapčiomis įsegta medūza. Įsegčiomis slapta medūza. O širdies gilumoje – begalinis gailestis. Aš, laikęs save negailestingu. Nevalia geisti to, ko geidžiu, ir taip, kaip to geidžiu, ir dar gyventi bendrai su kuo kitu. Mokėk būti vienišas, o tie geismai – savo ruožtu, nesvarbu, ar jie išgelbės tave, ar pražudys, tik laikykis toliau nuo Dofino gatvės, toliau nuo vaiko mirties, toliau nuo Klubo ir viso kito. Kaip manai, bičiuli?

Katinas nieko neatsakė.

Senos pakrantėje buvo ne taip šalta kaip gatvėse, Oliveira pasistatė striukės apykaklę ir nuėjo pasižiūrėti į upę. Kadangi buvo ne iš tų, šoka skandintis, pasidairė tilto, po kuriuo galėtų prisiglausti ir valandžiukę pamąstyti apie kibucą, apie geismo kibucą. Keista, kartais staiga šauna į galvą koks posakis, visiškai beprasmiškas, kaip kad geismo kibucas, bet ateina atmintin trečią kartą ir pamažu ima aiškėti, ir staiga pajunti, jog tai anaiptol ne kokia nesąmonė, jog, pavyzdžiui, sakinys: „Viltis – tai drūta Palmyra“, – tokia pat gryna nesąmonė kaip vidurių gurgėjimas, tuo tarpu geismo kibucas – nebe nesąmonė, o santrauka, tiesa, gana hermetiška, aprėpianti betikslio bastymosi turinį. Kibu-

* Sakyk, ką padarei iš savo jaunystės? *(Pranc.)* (Iš P. Verlaine „Išminties“ knygos.)

** Ir, be to *(pranc.)*.

cas – kolonija, setlementas, nausėdija, vieta, išrinkta paskutinei stovyklai, vieta, kur nakčia laikas nuplauna tau veidą, kur susilieji su pasauliu, su Didžiąja Beprotybe, su Nenusakomu Kvailumu, kur subręsti geismo kristalizacijai, susitikimui. „Atsargiau, Orasijau", – sėsdamasis patiltėje ant aptvaro, tarė sau Oliveira, išgirdęs knarkiant valkatas po laikraščių ir maišų kalnais.

Bent kartą nebuvo skaudu nugrimzti į melancholiją. Šildydamasis nauja cigarete ir klausydamasis knarkimo, aidinčio sakytum iš žemės gelmių, jis leido sau prabangą paverkti dėl neįveikiamo kelio iki savojo kibuco. Kadangi viltis buvo ne kas kita, kaip drūta Palmyra, apgaudinėti savęs nederėjo. Priešingai, derėjo pasinaudoti nakties vėsa ir aiškiai, taip aiškiai, kaip virš galvos spindi žvaigždynai, įsisąmoninti, kad jo ieškota nežinia ko ir veltui, kad ištikusi nesėkmė, galimas daiktas, yra būtent pergalė. Visų pirma ieškota neprarandant orumo (būdavo valandėlių, kada Oliveira vertindavo save kaip tobulą žmonių giminės pavyzdį), antra vertus, ieškota kibuco, to beviltiškai tolimo dalyko, tvirtovės, paimamos vien pasakiškais ginklais, anaiptol ne Vakarų dvasia, ne intelektu, tokiomis jėgomis, kurios iššvaistytos melui, kaip buvo taikliai pasakyta Klube, tais alibi, kuriais dangstosi žmogus žvėris, negrįžtamai genamas keliu. Ne dvasios ir ne intelekto, o geismo kibucas. Ir nors geismo sąvoka – tai irgi miglotas nesuprantamų jėgų apibrėžimas, jis jautė ją esant kiekvienoje klaidoje, kiekviename šuolyje priekin, tai reiškė būti žmogum, žmogum ne tik dvasia ir kūnu, bet ir nedaloma visuma, tuo nuolatiniu sąlyčiu su savo ydomis, su tuo, kas pavogta iš poeto, drauge su ūmiu ilgesiu, sukylančiu dėl kokio krašto, kur gyvenimo pradžioje būtų visiškai kiti kompasai ir kiti vardai. Nors giltinė ir tykotų už gatvės kampo, užsimojusi dalgiu, nors viltis būtų ne kas kita, kaip drūta Palmyra. Ir knarkimas, ir retkarčiais drumstelėjimas.

Dabar grėsė mažesnis pavojus išklysti iš kelio, nei tuo atveju, jeigu patrauktum ieškoti kibuco su Geografų draugijos žemėlapiais, autentiškais ir patikrintais kompasais, šiaurę rodančiais šiaurėje, vakarus – vakaruose; svarbu tik buvo suprasti, žaibiškai paregėti, jog, šiaip ar taip, kibucas nėra toks jau nepasiekiamas šiuo metu ir tokiu žvarbiu oru, ir po visų tų dienų, koks būtų, jei vaikytumeis jo garbingai, su savosios genties pritarimu, išvengęs epiteto „inkvizitorius", drėbto tiesiai į akis, išvengęs antausio, išvengęs žmonių ašarų, sąžinės priekaištų, noro pasiųsti viską po velnių ir vėl grįžti atgal prie savo kario knygelės, atgal į savo urvą, saugantį nuo bet kokių dvasinių ar moralinių užmojų. Gal pasimirs nesuradęs savojo kibuco, tačiau to kibuco esama, esama toli, bet visgi esama, ir Oliveira žinojo, kad esama, nes tai jo geismo vaisius, jo geismas, kaip jis yra savo paties geismas, o pasaulis ar pasaulio vaizdas yra geismas, jo geismas savyje, šiuo metu tai nesvarbu. Ir dabar jau galima užsidengti rankomis veidą, palikus vien siaurą plyšiuką cigaretei, sėdėti paupy tarp valkatų ir mąstyti apie savąjį kibucą.

Bastūnė kniostelėjo iš miego – sapnavo, jog kažkas be perstogės jai kartoja: „*Ça suffit, conâsse**, – ir suprato, kad Selestenas pabėgo vidury nakties, o drauge nusitempė vaikišką vežimėlį, prikrautą sardinių konservų (jau apgedusių), kuriuos ji gavo dovanų pavakariais Marė kvartale. Toto ir Lafleras miegojo kaip kurmiai, apsiklojęs maišais, o naujokas sėdėjo ant akmeninio suoliuko su cigarete dantyse. Aušo.

Bastūnė atsargiai nuėmė nuo savęs vieną po kito *France-Soir* lakštus ir pasikasė galvą. Šeštą valandą Žuro gatvėje būna karštos sriubos. Selestenas tikrai ateis sriubos, tad ji galės atsiimti sardines, jei tas nebus jų pardavęs Piponui ar Lavazui.

---

* Liaukis, kvaile *(pranc.)*.

– *Merde,* – tarė bastūnė, ryždamasi sudėtingam darbui – keltis. –*Y a la bise, c'est cul**

Siausdamasi juodu paltu, siekiančiu kulkšnis, ji priėjo prie naujoko. Naujokas pritarė, kad šaltis turbūt ne ką geriau nei policija. Kai pavaišino ją cigarete ir pridegė, jai dingtelėjo galvon, kad jis atrodo lyg ir pažįstamas. Naujokas pasakė, kad ir ji atrodanti pažįstama, ir abiem buvo smagu atpažinti kits kitą tokiu ankstyvu metu. Atsisėdusi ant gretimo suolo, bastūnė tarė, jog sriubos eiti dar ankstoka. Valandžiukę juodu šnekėjosi apie sriubas, nors naujokas po teisybei ničnieko apie jas neišmanė, tad reikėjo išaiškinti, kur būna geriausios, buvo jis tikras naujokas, bet labai viskuo domėjosi, galimas daiktas, būtų išdrįsęs netgi atimti sardines iš Selesteno. Ji užsiminė apie sardines, ir naujokas pažadėjo jas išreikalauti, kai tik susitiksiąs Selesteną.

– Jis iškart griebiasi peilio, – perspėjo bastūnė. – Reikia mikliai suktis ir trenkti kokiu daiktu jam per galvą. Tonijui teko dadyti penkias siūles, kaukė, kad net Pontuaze buvo girdėti. *C'est cul, Pontoise,* – pridūrė, ūmai susimąstydama.

Naujokas žiūrėjo, kaip švinta dangus virš Ver Galano bokšto ir gluosnis pamažu traukia iš miglos savo plonyčius voratinklius. Kai bastūnė paklausė, ko drebąs su tokia atsakančia striuke, jis gūžtelėjo pečiais ir pavaišino ją cigarete. Juodu rūkė cigaretes, kalbėjosi ir žiūrėjo su simpatija vienas į kitą. Bastūnė pasakojo apie Selesteno išdaigas, o naujokas mintyse minėjo tuos laikus, kai matė juos susikabinusius ant visų Menų tilto suoliukų ir baliustradų, gatvės kampe prie Luvro priešais tigrines tuopas, Sen Žermen l'Okserua tarpuvartėse, o vieną vakarą Ži le Kero gatvėje bučiuojantis ir mušantis pakaitais, Selesteną su dažytojo palaidine, bastūnę kaip paprastai su keliais sijonais

* Po šimts. Vėjas pučia – bjauru *(pranc.).*

ir paltais, nešiną ryšuliu, kuriame matėsi rankovių galai ir sulaužytas kornetas, tokią įsimylėjusią Selesteną, jog žavu buvo žiūrėti, terliojančią jam veidą lūpų dažais ir lyg kokiais riebalais, ir kai abu, klaikiai įsitraukę į savo viešą idilę, pasuko Nevero gatvėn, Magė tarė: „Jinai įsimylėjusi, o jam nė motais“, dirstelėjo į jį vogčiomis, pasilenkusi pakėlė nuo žemės žalią varstelį ir apsivyniojo apie pirštą.

– Šitokiu metu jau nebešalta, – kalbėjo bastūnė, norėdama jį padrąsinti. – Einu pažiūrėt, gal Lafleras dar turi kiek vyno. Kai yra vyno, vis lengviau nustumti naktį. Selestenas nusinešė du litrus maniškio, na ir tas sardines. Ne, nebeturi nė lašo. Jūs gražiai apsirengęs, tai gal galėtumėt nueit pas Habebą ir nupirkt litrą. Ir duonos, jei kišenė neša.

Naujokas jai patiko, nors apskritai ji žinojo, kad jis anaiptol ne naujokas, kad gražiai apsirengęs ir gali, užsikvempęs pas Habebą ant baro, gerti vieną perno po kito, ir nė vienas klientas nesipiktintų, kad smirdi ir panašiai. Naujokas rūkė ir abejingai linkčiojo. Veidas pažįstamas. Selestenas būtų iškart jį pažinęs, nes Selestenui veidai...

– Apie devintą pasidaro tikrai žvarbu. Traukia nuo pelkių, iš apačios. Galim jau kilt sriubos. Pakenčiama, valgyt galima.

(O kai tie dingo Nevero gatvėje, kai priėjo tą vietą, kur sunkvežimis partrenkė Pierre Curie („Pierre Curie?“ – paklausė Magė susidomėjusi, visad godi žinių), juodu pasisuko į aukštą upės krantą ir užsikvempė ant bukinistų dėžių, nors nakčia bukinistų dėžės Oliveirai visad primindavo laidotuves, eilė atsarginių karstų, išrikiuotų ant akmeninės baliustrados, o vieną naktį, sningant, įsismaginę ėmė rašyti pagaliu ant skardinių dėžių RIP, bet policininkui nelabai patiko tokie pokštai, ir jis pagraudeno juodu, įterpdamas kalbon tokius žodžius, kaip pagarba ir turizmas, pastarąjį nežinia kodėl. Tomis dienomis viskas dar

buvo kibucas ar bent jau kibuco galimybė: ir bastytis gatvėmis, ir rašinėti *Requiescat in pace* ant bukinistų dėžių, ir žavėtis įsimylėjusia bastūne – visa tai sudarė neaiškų sąrašą pratimų prieš plauką, kuriuos reikėjo atlikti, aprobuoti ir palikti užpakaly. Taip ir buvo, ir buvo šalta, ir nebuvo kibuco. Nebuvo nieko, tik melas, kad, nupirkęs jai butelį raudonojo pas Habebą, susikurs sau tokį pat kibucą kaip Chanas Kubla, nors laudanas ir skiriasi nuo senio Habebo raugalo.)

In Xanadu did Kubla Khan
*A stately pleasure-dome decree.**

– Užsienietis, – tarė bastūnė jau su mažesne simpatija naujokui. – Ispanas arba gal net italas.

– Hibridas, – tarė Oliveira, vyriškai stengdamasis nesusivemti nuo smarvės, tvoskiančios nuo bastūnės.

– Bet jūs dirbat, iš karto matyt, – metė kaltinimą bastūnė.

– Na jau ne. Teisybę sakant, tvarkiau sąskaitas tokiam seniui, bet senokai nebeinu pas jį.

– Darbas gėdos nedaro, svarbu tik žinot saiką. Kai dar buvau jauna...

– Emaniuele, – tarė Oliveira ir uždėjo ranką ant tos vietos, kur po skarmalais turėjo būti petys. Bastūnė krūptelėjo, išgirdusi savo vardą, pažvelgė į jį viena akimi, paskui išsiėmė iš palto kišenės veidrodėlį ir apžiūrėjo savo lūpas. Oliveira paklausė pats save, dėl kokios nesuvokiamos aplinkybių grandinės bastūnės plaukai nudažyti peroksidu. Atidžiai ji dažėsi lūpas pieštuko galeliu. Ši procedūra užtruko gana ilgai, tad laiko pakako išvadinti save dievaižin kelintą kartą mulkiu. Uždėti ranką ant peties, gavus pamoką iš Bertos Trepa. Ir dar žinant, kas iš to bus. Tikrai

* Chanas Kubla įsakė Chanade pastatyti prašmatnius malonumų rūmus *(angl.)*. (Iš S. T. Coleridge (1772–1834) „Chano Kublos“.)

ne pro šalį taip spirti sau į užpakalį, kad išsiverstum visas kaip pirštinė. *Cretinaccio, furfante,* paskutinis kvailys, minkštakošis. RIP RIP. *Malgré le tourisme**.

– Iš kur žinot, kad aš vardu Emaniuelė?

– Nebepamenu. Girdėjau...

Emaniuelė išsitraukė skardinę dėžutę nuo Valdos pastilių, pilną rausvos pudros, ir ėmė trintis skruostą. Jei šičia būtų Selestenas, tai tikras dalykas. Be jokio abejo. Selestenas galingasis. Dvylika skardinukių sardinių, *le salaud***. Staiga ji prisiminė kažką.

– Ak, – tarė.

– Galimas daiktas, – linktelėjo Oliveira, sūdriau apsisiausdamas dūmais.

– Ne kartą esu mačiusi judu drauge, – tarė Emaniuelė.

– Dažnai pro čia eidavom.

– Bet ji užšnekindavo mane tik tada, kai būdavo viena. Miela moterikė, truputį kvanktelėjusi.

„Įspėjai“, – pagalvojo Oliveira. Klausėsi Emaniuelės, kuri minėjo vis daugiau smulkmenų: maišelis saldainių, baltas megztinis, dar visai pakenčiamas, šauni moteriškė, bent jau nieko nedirbo ir veltui neleido laiko jokiems diplomams, žinia, kvanktelėjusi, švaistė pinigus Il Sen Lui balandžiams lesinti, kartais tokia liūdna, kartais netverianti juoku. Kartais negera.

– Mudvi susikirtom, – tarė Emaniuelė. – Mat ji patarė man atstoti nuo Selesteno. Niekad čionai nebeateina, bet man labai patiko.

– Ir dažnai ateidavo čionai pasišnekėti su jumis?

– Ką, nepatinka?

---

* Nors ir turistas *(pranc.).*

** Niekšas *(pranc.).*

– Ne, anaiptol, – tarė Oliveira, įsmeigęs akis į kitą krantą. Bet galvojo kitaip, nes Magė patikėdavo jam tik dalį savo pašnekesių su bastūne, ir papraščiausias generalizavimas rodė, kad... Retrospektyvus pavydas, žr. Proustą, rafinuotas kankinimas *and so on**. Turbūt netrukus lis, gluosnis tarytum kabo drėgname ore. Bet užtat bus ne taip šalta, bent kiek šilčiau. Gal pridūrė dar: „Ne per daugiausia apie jus kalbėjo“, nes Emaniuelė piktdžiugiškai sukikeno ir trynėsi toliau rausvą pudrą nešvariu pirštu; retkarčiais, kilstelėjusi ranką, pliaukštelėdavo per sulipusius plaukus, surištus vilnoniu kaspinu raudonais ir žaliais dryžiais, po teisybei šaliku, ištrauktu iš šiukšlių dėžės. Ką gi, reikėjo eiti, kilti link miesto, tokio artimo, dryksančio šeši metrai aukščiau kitapus baliustrados, už skardinių dėžių RIP, ant kurių burkavo balandžiai, laukdami blyškių ir bejėgiškų pirmųjų saulės spindulių, blandžios manos, kuri pasipila iš dangaus pusę devynių kaip paprastai, drauge su smulkiu lietumi.

Kai jis jau ėjo šalin, Emaniuelė šūktelėjo kažką. Jis palaukė, ir juodu drauge užkopė laiptais. Pas Habebą nusipirko du litrus raudonojo, Irondelės gatve nusigavo iki dengto pasažo. Emaniuelė teikėsi išsitraukti iš po skverno pundą laikraščių, ir jie pasiklojo puikų guolį vienoje kertėje, kurią Oliveira iš pradžių apžiūrėjo, pasišviesdamas nepatikliais degtukais. Iš kitapus pertvaros ėjo knarkimas, trenkiąs česnakais, žiediniais kopūstais ir pigia užmirštimi; kramtydamas lūpas, Oliveira leidosi vis žemiau, kol galiausiai patogiai atsisėdo kertėje ir atsirėmė į sieną šalia Emaniuelės, kuri jau gėrė tiesiai iš butelio ir šniokštavo patenkinta po kiekvieno gurkšnio. Perugdyti jutimus, plačiai išsižioti, išplėsti šnerves ir traukti pačią bjauriausią smarvę – žmogaus nešvarumų smarvę. Minutė, dvi, trys, vis lengviau,

* Ir panašiai *(angl.)*.

nieko neišmoksti iš karto. Stengdamasis nesusivemti, Oliveira sugriebė butelį, net nematydamas, žinojo, kad gurklys išterliotas lūpų dažais ir seilėmis, tamsoje uoslė buvo ypač jautri. Jis užsimerkė, nežinia ko saugodamasis, vienu matu išgėrė ketvirtį litro. Paskui juodu surėmė pečius ir užsirūkė patenkinti. Jau nebepykino, šleikštulys traukėsi, ne tiek nugalėtas, kiek sutramdytas, gūžėsi, tad galima buvo pagalvoti apie ką kita. Emaniuelė kalbėjo be paliovos, drožė sau viena iškilmingas prakalbas, žiaukčiodama motiniškai graudeno Selesteną vaiduoklį, minėjo sardines, sulig kiekvienu užsitraukimu jos veidą nušviesdavo cigaretės ugnelė, ir Oliveira matė nešvarumų dėmes kaktoje, storas, vynu aptekusias lūpas, pergalingai susijuosusią plaukus sirų deivę, priešų kariuomenės sutremptą, akmeninę jos galvą, besimėtančią dulkėse, kraujyje ir nešvarumuose, bet vis dar papuoštą amžinąja diadema raudonais ir žaliais dryžiais, Didžiąją Motiną, parblokštą į dulkes ir spardomą girtų kareivių, juoko dėlei laistančiu šlapimu sužalotas jos krūtis, kol galiausiai vienas juokdarys, draugų pritariamų šauksmų skatinamas, stačiu falu atsiklaupė prie parverstos deivės ir masturbuodamasis nukreipė čiurkšlę spermos tiesiai jai į akis, iš kurių karininkai jau buvo išlupę brangakmenius, ir į praviras lūpas, ir ji priėmė tą pažeminimą kaip paskutinę auką, žengdama į nebūtį. Ir nebuvo nieko nuostabaus, jog Emaniuelė tamsoje apčiuopė Oliveiros ranką, patikliai ją suspaudė, o kita ranka sugraibė butelį, jis išgirdo kliuksint vyną ir šniokštaujant patenkintą bastūnę, nebuvo nieko nuostabaus, jog viskas – lyg burtų traukimas, priešybių vienybė, vienintelė įmanoma egzistavimo forma. Ir nors Oliveira nepasitikėjo alkoholiu, tuo klastingu Didžiosios Apgaulės bendru, vis dėlto galvoje dingsėjo mintis, jog ir čia esama kibuco, jog ir čia slypi, visad slypi viltis aptikti kibucą. Jis anaiptol nesikliovė, o ne, drauguži, jokiu būdu, nors ir kažin kaip to norėjo,

nei *in vino veritas,* nei dialektika pagal Fichtę ar pagal kitus lapidarinius spinozininkus, pasitikėjo nebent susitaikymu su šleikštuliu, Herakleitas, gydydamasis nuo vandenligės, liepė užkasti save mėšlo krūvoje, tą vakarą kažkas taip sakė, tą vakarą, kuris dabar atrodė nelyginant kitas gyvenimas, sakė lyg Pola, lyg Vongas, žodžiu, žmonės, pasipiktinę juo dėl to, kad jis tiesiog norėjo užmegzti ryšį iš reikiamos pusės, dar sykį atrasti meilę kaip vienintelę priemonę kibucui pagaliau pasiekti. Įsirausęs ligi pat ausų į mėšlą, Herakleitas Tamsusis, lygiai toksai pat kaip ir jie, tik be vyno ir, beje, gydąsis nuo vandenligės. Vadinas, svarbiausia tūnoti įsirausus lig ausų į mėšlą, ir vis tiek kažko tikėtis, nes Herakleitas veikiausiai tūnojo mėšle ištisas dienas, ir Oliveira prisiminė, jog Herakleitas taip pat yra pasakęs, kad, nieko nesitikėdamas, niekad nesulauksi ko netikėto, nusuk sprandą gulbei, yra pasakęs Herakleitas, betgi ne, nieko panašaus nėra sakęs, ir, kol jis traukė iš butelio, Emaniuelė juokėsi tamsoje, girdėdama kliuksint vyną, ir glostė jam ranką, tarytum džiaugdamasi tuo, kad jis čia, ir jo pažadu atimti sardines iš Selesteno, Oliveira atsiriaugėjo tarsi dvigubu nusmaugti pasmerktos gulbės klyksmu, ir užėjo pasiutęs noras juoktis ir papasakoti viską Emaniuelei, bet persigalvojo ir atidavė jai pustuštį butelį, ir Emaniuelė širdį draskančiu balsu užplėšė *Les Amants du Havre,* dainą, kurią niūniuodavo Magė, būdama liūdna, tačiau Emaniuelė dainavo ją tragiškai nusaukdama, čia nepataikydama į natą, čia užmiršdama žodžius, ir vis glostė Oliveirą, o tas dar mąstė, jog nesulauksi ko netikėto, nieko nesitikėdamas, ir markstėsi gindamasis silpnos šviesos, kuri skverbėsi pasažan, keliavo vaizduotėje toli toli (kitapus vandenyno? O gal čia patriotizmo priepuolis?) į savojo kibuco kraštovaizdį, tokį giedrą, kokių nebūna gyvenime. Be abejo, reikėjo nusukti galvą gulbei, nors Herakleito ir nebuvo liepta. Jis darėsi sentimentalus, *puisque la terre est ronde,*

mon amour, t'en fais pas, mon amour, t'en fais pas, nuo vyno ir to lipnaus balso darėsi sentimentalus, viskas baigiasi verksmu ir užuojauta sau, kaip ir Bebsei, vargšeli Orasijau, įstrigęs Paryžiuje, kaip pasikeitė tavo Korienteso, Suipačios, Esmeraldos gatvės ir senasis priemiestis. Ir nors įniršęs užsirūkė kitą cigaretę, toli toli, akių gilumoj, vis dar stovėjo kibucas, esąs ne kitapus vandenyno, o gal ir kitapus, gal čia pat Galando gatvėje arba Puito, arba Tomb Isuaro gatvėje, šiaip ar taip, jo kibucas vis dar atrodė tikras, anaiptol ne miražas.

– Tai ne miražas, Emaniuele.

– *Ta gueule, man pote**, – tarė Emaniuelė, tarp gausybės padurkų graibydamasis antro butelio.

Paskui juodu įsileido į kitas šnekas, Emaniuelė papasakojo, kad prie Grenelio tilto Selestenas matęs skenduolę, ir Oliveira panoro sužinoti, kokios spalvos buvę jos plaukai, bet Selestenas matęs tik kojas kyšant iš vandens ir nešęs muilą, kol policija nepradėjusi savo kvailu papratimu klausinėti visus pasitaikiusius liudytojus. Kai beveik išbaigė antrą butelį ir įsismagino kaip niekad, Emaniuelė padeklamavo ištrauką iš *La mort du loup***, o Oliveira bendrais bruožais supažindino ją su „Martino Fjero"*** sekstinomis. Per aikštę jau dundėjo vienas kitas sunkvežimis, girdėjosi garsai, kuriuos Delijus kadaise... Tačiau buvo beprasmiška šnekėti su Emaniuele apie Deliją, – nors ir jausminga moteris, ji nesugyveno su poezija ir mieliau reiškė mintis judesiais, trynėsi į Oliveirą, norėdama apšilti, glostė jam ranką, murkė arijų nuotrupas ir nešvankiai plūdo Selesteną. Kietai sučiaupęs lūpas, taip kietai, jog cigaretė, rodės, augte

* Užsičiaupk, vaikine *(pranc.)*.

** „Vilko mirtis", A. de Vigni (1797–1863) poema.

*** Argentiniečių poeto Ch. Ernandeso poema.

įaugo į burną, Oliveira klausėsi, nesitraukė nuo bastūnės, šaltai kartojo sau vienas galėsiąs gydytis Herakleito metodu, galimas daiktas, Tamsusis nė neparašė svarbiausios savo išminties raštu, idant per padavimus, paskleistus mokinių lūpomis, kada nors ji pasiektų kokią pagaulią klausą. Buvo malonu, kad Emaniuelė draugiškai ir labai *matter of fact** atseginėja jam visas sagas, bemąstant, jog Tamsusis galbūt įlindo lig ausų į mėšlą anaiptol ne dėl ligos, gal jis netgi nesirgo vandenlige, o tiesiog sukūrė metaforą, kuri būtų buvusi nedovanotina jo pasaulyje nei įvilkta į sentencijos, nei į moralo formą, ir kuri slapčia peržengė laiko ribą ir susiliejo su teoriniu pagrindu, – kruopelytė nesmagumo, palyginti su akinamu *panta rhei* perlu, barbariška terapeutika, kurią net Hipokratas būtų suniekinęs, kaip būtų suniekinęs elementariausios higienos sumetimais ir Emaniuelės elgesį, nes ji vis labiau griuvo ant savo girto bičiulio ir dėmėtu nuo tanino liežuviu nuolankiai laižė jam varpą, pirštais prilaikydama ją, suglebusią, savaime suprantama, pakuždomis kalbėdama su ja, kaip kalbama su katėmis ir žindukliais vaikais, visiškai abejinga truputį aukščiau vykstantiems apmąstymams, vien atsidėdama amatui, neturinčiam jai jokių perspektyvų, bet susijusiam su tam tikra nesąmoninga užuojauta ir noru, kad naujokas įsimintų savo pirmąją valkatavimo naktį, gal net pamylėtų ją truputį Selestenui nubausti, išmestų iš galvos visus tuos niekus, kuriuos paistė laukine amerikiečių šnekta ir pamažu slydo žemyn pasieniu, giliai alsavo, glostė Emaniuelei plaukus, pasidingojęs akimirką (bet veikiausiai ta akimirka pasirodė jam lyg amžius pragare), jog tai Polos plaukai, jog Pola vėl linksta prie jo tarp meksikietiškų pončų, Klee atvirukų ir Durrello „Aleksandrijos kvarteto“, norėdama suteikti jam malonumą ir pati tuo ma-

---

* Dalykiškai *(angl.)*.

lonumu mėgautis iš šalies, atidi, analitiška ir svetima, paskui jau pareikalauti savo dalies, glaustytis drebėdama ir melsti, kad paimtų ją, nukamuotų, pilna burna kaip sirų deivė, kaip Emaniuelė, kuri staiga kilstelėjo, policininko patempta, ir atsisėdo, sakydama: „*On faisait rien, quoi*“**, ir ūmai pilkšvoj apyaušrio šviesoj, nežinia kaip užplūdusioj pasažą, Oliveira atsimerkė ir pamatė policininko kojas prie savo kojų, tuščią butelį, policininko paspirtą į šalį, spyris į šlaunį, žiaurus antausis Emaniuelei, toji susigūžė vaitodama, o jis nežinia kaip atsiklaupė, idant nebeliktų įkalčio, stebuklingai sumažėjusio ir dingusio antuke, atsiklaupė, vienintelė logiška poza, nes iš tikrųjų nieko tokio neįvyko, tik kaip paaiškinti viską policininkui, velkančiam juos į aikštę prie sunkvežimio, kaip paaiškinti Bebsei, jog inkvizicija – tai visai kas kita, ir kaip paaiškinti Osipui, ypačiai Osipui, jog viskas dar prieš akis, jog geriausia trauktis atgal, kad galėtum įsibėgėti, kristi, kad paskui, galimas daiktas, pasikeltum, Emaniuele, kad paskui, galimas daiktas...

– Paleiskit ją, – paprašė Oliveira policininką. – Vargšelė daug girtesnė už mane.

Nulenkė galvą pačiu laiku, kitaip būtų neišvengęs smūgio. Kitas policininkas griebė jį per juosmenį ir sviedė į sunkvežimį. Paskui ant viršaus užmetė Emaniuelę, dainuojančią lyg ir *Le temps des cerises.* Jie atsidūrė vienu du sunkvežimyje, ir Oliveira, pasitrynęs siaubingai sopančią šlaunį, taip pat užplėšė *Le temps des cerises,* jei tai buvo ta pati daina. Sunkvežimis trūktelėjo iš vietos, lyg paleistas iš katapultos.

– *Et tous nos amours**, – sužviegė Emaniuelė.

– *Et tous nos amours,* – pritarė Oliveira ir, išsitiesęs ant suolo, pasigraibė cigaretės. – Žinai, sene, to net Herakleitas...

---

* Juk mes nieko blogo nedarėm *(pranc.).*

** Ir visa mūsų meilė *(pranc.).*

– *Tu me fais chier**, – tarė Emaniuelė ir pravirko balsu. – *Et tous nos amours,* – uždainavo kūkčiodama. Oliveira išgirdo, kaip juokiasi policininkai, žiūrėdami į juos pro grotas. „Ką gi, norėjau ramybės, dabar turėsiu jos į valias. Tik reikia tuo pasinaudoti, bičiuli, galvok, ką nori, niekas negelbės." Būtų nebloga paskambinti telefonu, papasakoti savo įdomų sapną, bet gana, nėr ko nertis iš kailio. Kiekvienam savo, vandenligė gydoma mėšlu, kantrybe ir vienatve. Beje, Klubas likviduotas, viskas sėkmingai likviduota, praeis kiek laiko, ir nebeliks nė to, kas dar tebėra nelikviduota. Sunkvežimis stabtelėjo prie kampo, ir, kai Emaniuelė užtraukė *Quand il reviendra, le temps des cerises***, vienas policininkas atidarė langutį ir pagrasino suspardysiąs snukius, jei nenutilsią. Emaniuelė atsigulė kniūpsčia ant grindų, raudodama visu balsu, o Oliveira įsispyrė į jos užpakalį ir patogiai išsipleikė ant suoliuko. „Klases" žaidžia su akmenuku, kurį spardo bato galu. Žaidimui reikia: šaligatvio, akmenuko, bato ir gražaus brėžinio kreida, geriausia spalvota. Viršuje yra Dangus, apačioje – Pragaras, labai sunku pataikyt akmenuku į Dangų, visad apsiskaičiuoji, ir akmenukas išlekia už brėžinio linijos. Vis dėlto pamažu įsimiklini kaip reikiant šokčioti iš vieno langučio į kitą ir vieną dieną išmoksti ištrūkti iš Pragaro ir nuspirti akmenuką iki Dangaus, net įžengti į Dangų, *(Et tous nos amours,* – kniūpsčia kūkčiojo Emaniuelė.), visa bėda, kad, kol išmoksti nuspirt akmenuką ligi Dangaus, staiga pasibaigia vaikystė, ir tada puoli į knygas, į Dievo baimę, į spekuliacijas apie kitą Dangų, kurį taip pat reikia išmokt laimėti. O kadangi jau esi nebe vaikas *(Je n'oublierai pas le temps des cerises****, – daužė

* Man nusišvilpt į tave *(pranc.)*.

** Kai grįš tas metas, kada žydi vyšnios *(pranc.)*. (J. B. Clémento ir Rénardo daina, labiausiai paplitęs Yves Montando įrašas.)

*** Niekad neužmiršiu to meto, kai žydi vyšnios *(pranc.)*.

kojomis į grindis Emaniuelė.), tai nebeprisimeni, jog nepateksi į Dangų be akmenuko ir bato galo. Ką žinojo Herakleitas, tūnodamas mėšle, arba kad ir Emaniuelė, apsisnargliavusi žydint vyšnioms, arba tie du pederastai, kurie nežinia kaip atsirado policijos sunkvežimyje (ak taip, durelės atsidarė ir užsitrenkė, kikenimai, spiegimas ir švilpimas) ir, kvatodami kaip bepročiai, žiūrėjo į Emaniuelę, tysančią ant grindų, ir į Oliveirą, bergždžiai ieškantį kišenėse cigaretės ir degtukų, – mat jis panoro užsirūkyti, bet pamiršo, kad policininkas atėmė viską, *et tous nos amours, et tous nos amours.* Akmenukas ir bato galas, štai ką puikiai žinojo Magė, jis daug blogiau, o Klubas pusėtinai, štai kas nuo pat vaikystės Bursake ar Montevidėjo priemiesčiuose rodė kelią tiesiai į Dangų, kur galima patekti be vedantos, be dzeno, be jokių eschatologijų, taigi, patekti į Dangų spardant akmenuką (Nešti savo kryžių? Pasiutiškai nepatogus daiktas...), ir galiausiai nuspirti akmenuką į mėlynę mėlynę mėlynę mėlynę, dzingt, iškūlei langą, eisi gult nevalgęs, išdykėli, ir bene rūpėjo, kad už iškulto lango esama kibuco, kad Dangumi vaikiškai vadini ne ką kita, kaip savąjį kibucą.

– Todėl, – tarė Orasijas, – dainuokim ir rūkykim. Emaniuele, kelk, sena verksne.

– *Et tous nos amours,* – subliovė Emaniuelė.

– *Il est beau,* – tarė vienas pederastas, meiliai žiūrėdamas į Orasiją. – *Il a l'air farouche**.

Kitas išsitraukė iš kišenės skardinę tūtelę ir ėmė žiūrėti pro ją vaipydamasis ir kvatodamas. Jaunesnysis pederastas išplėšė iš jo tūtelę ir pradėjo žiūrėti pats. „Nieko nesimato, Žo“, – tarė. „Matosi, kaipgi ne, kačiuk“, – tarė Žo. „Ne, ne, ne, ne.“ – „Matosi, matosi. LOOK THROUG THE PEEPHOLE AND YOU'LL SEE PATTERNS PRETTY AS CAN BE**.“ – „Kad tamsu, Žo.“

---

* Jis gražus. Jis atrodo rūstus *(pranc.).*

** Pažvelk pro skylutę ir pamatysi pačius gražiausius vaizdus *(angl.).*

36

Žo išsiėmė dėžutę ir uždegė degtuką priešais kaleidoskopą. Džiugus spygavimas, *patterns pretty as can be. Et tous nos amours,* – padeklamavo Emaniuelė sėsdamasi. Viskas buvo gerai, viskas buvo laiku, „klasės“ ir kaleidoskopas, mažis žiūrėjo žiūrėjo pro kaleidoskopą, ak, Žo, nieko nematau, geriau šviesk, geriau, Žo. Pavirtęs ant suoliuko, Orasijas sveikino Tamsųjį, Tamsiojo galvą, vieną kyšančią iš mėšlo krūvos, akys it žalios žvaigždės, *patterns pretty as can be,* Tamsiojo teisybė, juk kelias į kibucą, galimas daiktas, vienintelis kelias į kibucą eina anaiptol ne per pasaulį, žmonės grobė kaleidoskopą ne iš tos pusės, reikėjo apgręžt jį, padedant Emaniuelei ir Polai, ir Paryžiui, ir Magei, ir Rokamadurui, nugriūti ant žemės kaip Emaniuelei ir nuo ten žiūrėti, žiūrėti nuo mėšlo krūvos, žiūrėti į pasaulį pro užpakalinę angą, *and you'll see patterns pretty as can be,* paspirtas bato galu, akmenukas išlėks pro užpakalinę angą, ir atsivers visi langučiai nuo Pragaro iki Dangaus, labirintas ištįs kaip nutrūkusi laikrodžio spyruoklė, sudaužydamas į šipulius valdišką laiką, per snarglius ir spermą, ir Emaniuelės tvaiką, ir Tamsiojo mėšlą galbūt pavyks išeit į kelią geismo kibuco link, bet nežengsi Dangun (žengti – apgaulingas žodis, Dangus – *flatus vocis**), o keliausi žmogaus žingsniu žmonių žeme kibuco link, keliausi toli toli, tik ta pačia plokštuma, kaip ant nešvaraus šaligatvio žaidimų Dangus buvo toj pačioj plokštumoj su Pragaru, ir kada nors prieisi pasaulį, kuriame žodis – Dangus – tai ne riebaluota mazgotė, ir kada nors išvysi tikrąjį pasaulio vaizdą, *patterns pretty as can be,* ir galbūt, spardydamas akmenuką, pagaliau prieisi kibucą.

---

* Išpūstas žodis *(lot.)*.

IŠ ŠIOS PUSĖS

Il faut voyager loin en aimant sa maison.

APOLLINAIRE,
„LES MAMELLES DE TIRESIAS“

Keliauk kuo toliau, jei myli savo namus.

APOLLINAIRE,
„TEIRESIJO KRŪTYS“

37

Jis siuto, kad jo pavardė Traveleris*, jis, niekad kojos nekėlęs iš Argentinos, jei neskaitysim kelių išvykų į Montevidėją ir vienos į Asunsjoną, į Paragvajų, sostines, kurias minėjo su didžiuliu abejingumu. Keturių dešimčių metų vyras, jis nuo pat gimimo laikėsi Kačimajo gatvės, o dirbdamas „Žvaigždžių" cirke valdytoju ir „viskuo po truputį", nepuoselėjo nė menkiausios vilties paklajoti po pasaulį bent jau kaip Barnumas; jo cirkas keliavo po savo veiklos zoną nuo Santa Fė iki Karmen de Patagoneso, ilgam apsistodamas sostinėje, La Platoje ir Rosarijuje. Kai Talita, uoli enciklopedijų skaitytoja, susidomėdavo klajoklių gentimi ir jų kultūra, Traveleris imdavo niurgzti ir nenuoširdžiai liaupsinti snapučių vazonais apstatytą kiemą, savo lovą ir visur-gerai-o-namie-geriausia. Sriubčiodamas matę, jis puikuodavosi tokiomis žiniomis, jog pritrenkdavo savo žmoną, bet matėsi, kad pernelyg stengiasi kalbėti įtikinamai. Kartais per miegus jam ištrūkdavo tokie žodžiai, kaip „iškeliauti", „niekad nebegrįžti", „plaukti per vandenyną", draug su užuominomis apie muitinę ir miglotais apskaičiavimais. Jei Talita pradėdavo šaipytis ryto metą, tai užplodavo jai per užpakalį, paskui abu prapliupdavo juoktis kaip

* *Traveler* – keliautojas *(angl.)*.

37

išprotėję, ir netgi dingodavosi, jog, netyčia prasitardamas, Traveleris gerai nuteikia ir save, ir žmoną. Beje, Traveleris skyrėsi veik nuo visų savo draugų viena savybe: jis niekad nekaltino gyvenimo ar likimo, kad negali keliauti kur tinkamas. Tiktai išmaukia stikliuką kadaginės vienu matu ir išvadina save mulkiu.

– Žinia, aš esu geriausia jo kelionė, – sakydavo Talita, pasitaikius progai, – bet jis toks kvailas, jog to nenumano. Kas kitas, jei ne aš, nuneštų jį vaizduotės sparnais į pasaulio kraštą.

Šitaip užkalbinta ponia manydavo, jog Talita nejuokauja, ir atsakydavo daugmaž taip:

– Ak, ponia, vyrai tokie nesuprantami (atseit nesupratingi).

Arba:

– Patikėk, lygiai taip pat man būna su manuoju Chuanu Antonijum. Visą laiką jam kalu tai į galvą, bet jam sakyk nesakęs – kaip žirniai nuo sienos.

Arba:

– Puikiai jus suprantu, ponia. Gyvenimas – tai kova.

Arba:

– Negadink sau sveikatos, širdele. Svarbiausia, kad eitų į kūną...

Paskui Talita papasakodavo viską Traveleriui, ir juodu raitydavosi iš juoko virtuvėje ant grindų, net drabužiai irdavo per siūles. Didžiausia pramoga Traveleriui buvo pasislėpti tualete ir, užsikimšus burną nosine ar marškinėliais, klausytis, kaip Talita kalbina poniutes iš „Ąžuolyno“ pensiono ir iš priešinio viešbučio. Optimizmo valandėlėmis, kurios nelabai ilgai tetrukdavo, jis prasimanydavo radijo vaidinimų, kuriuose negailestingai šaipydavosi iš tų nieko nenumanančių storulių, virkdydamas jas ir versdamas kasdien klausytis jo laidų. Šiaip ar taip, jis niekur nebuvo keliavęs, ir, vien apie tai pagalvojus, sakytum juodas akmuo užguldavo jam krūtinę.

– Tikra plyta, – aiškindavo Traveleris, griebdamasis už pilvo.

– Niekad nesu matęs juodų plytų, – sakydavo cirko direktorius, atsitiktinis šio begalinio ilgesio liudytojas.

– Pajuodo, ilgai gulėdama vietoje. Kai žmogus pagalvoji, jog būta poetų, kurie skundėsi esą *heimatlos**, Feragutai!

– Kalbėk žmoniškai, bičiuli, – sakydavo direktorius, krūptelėjęs nuo tokio dramatiško kreipinio.

– Negaliu, direktoriau, – murmėdavo Traveleris, be žodžių prašydamas atleisti, kad kreipėsi į jį pavarde. – Gražūs svetimos kalbos žodžiai – tai nelyginant uostai ir oazės. Vadinas, niekad nekeliausim į Kostą Riką? Į Panamą, kur kitados karališkieji galeonai?.. Gardelis numirė Kolumbijoje, direktoriau, Kolumbijoje!

– Trūksta finansų, bičiuliai, – sakydavo direktorius, traukdamas laikrodį. – Einu į viešbutį, mano Kuka tikriausiai jau ant sienų lipa.

Palikęs vienas kontoroje, Traveleris laužydavo galvą, kaipgi atrodo saulėlydis Konektikute. Širdžiai nuraminti prisimindavo visa, kas gera buvo jam nutikę gyvenime. Pavyzdžiui, gera buvo vieną 1940 metų rytą įžengt į savo viršininko kabinetą Mokesčių rūmuose su stikline vandens rankoje. Išėjo iš ten jau be darbo, o viršininkas tuo tarpu šluostėsi veidą sugeriamuoju popierium. Tikrai buvo gera, juo labiau kad tą mėnesį jam turėjo pakelti atlyginimą, lygiai taip pat gera, kaip ir vesti Talitą (nors abudu buvo kitokios nuomonės), nes farmacininkės diplomo ji buvo pasmerkta beviltiškai susenti tarp pleistrų ir tvarsčių, tačiau Traveleris atėjo pas ją pirktis žvakučių nuo bronchito, paprašė paaiškinti, kaip jomis naudotis, ir tada radosi meilė, kuri mušė ūmai aukštyn nelyginant šampūno putos, paleidus

* Be tėvynės *(vok.)*.

dušą. Traveleris dargi tvirtino įsimylėjęs Talitą kaip tik tada, kai ji, nuleidusi akis, stengėsi išaiškinti, kodėl išsituštinus žvakutės veikiančios geriau.

– Bjaurybe, – sakydavo Talita prisiminimų valandėlėmis, – puikiai viską išmanei ir tyčia dėjaisi kvailiu, kad turėčiau tau viską aiškinti.

– Farmacininkės pareiga atskleisti teisybę, nors toji ir glūdėtų pačioje intymiausioje vietoje. Kad tu žinotum, kaip aš jaudinausi, tą patį vakarą kišdamas žvakutę. Ji buvo didelė ir žalia.

– Eukaliptinė, – sakydavo Talita. – Dar džiaukis, kad nepardaviau tau tų, kur dvokia česnakais per dvidešimt metrų.

Bet tarpais juodu nuliūsdavo, supratę, jog stačiai dievaižin kelintą kartą paikioja stengdamiesi išsivaduoti iš Buenos Airių melancholijos ir gyvenimo, siūlančio ne per daugiausia. (Ką pridurt prie žodžio „ne per daugiausia“? Neaiškus pykinimas, amžinai ta pati juoda plyta.)

Talita aiškina poniai Gutuso, ko toks apniukęs Traveleris:

– Popiet jis kaip nesavas, gal kas nors skrandy negerai.

– Ko gero, vidurių uždegimas, – sako ponia Gutuso. – Panaricijus, kaip sako daktarai.

– Ne, čia dvasios liga, ponia. Žinot, mano vyras poetas.

Traveleris verkia iš juoko tualete, užsiėmęs burną rankšluosčiu.

– O gal jam, kaip sakoma, kokia alergija? Mano mažis, na, Viktorėlis, matot, antai žaidžia tarp snapučių, stačiai ne vaikas, o angelėlis, ir pasidaro kaip beždžionė. Tos juodos akytės užpunta, burnytė patinsta, pasižiūri – tikra rupūžė, o po valandėlės nevalioja nė kojų pirščiukų pakrutinti.

– Argi taip jau būtina krutinti kojų pirščiukus? – sako Talita.

Iš tualeto girdisi dusliai riaumojant Travelerį, ir Talita tučtuojau nukreipia kalbą kitur, klaidindama ponią Gutuso. Paprastai

Γraveleris išeina iš savo slėptuvės dar liūdnesnis, ir Talita su-
ɔranta kodėl. Čia būtų pravartu pakalbėti apie Talitos supratin-
ʒumą. Jos supratingumui netrūksta ironijos, jausmingumo, tam
:ikros perspektyvos. Talitai mylėti Travelerį – tai plauti nešva-
:ius puodus, ilgai laukti jo vakarais, švelniai pritarti ilgesingoms
o godoms, kortų ir tango muzikos pomėgiui. Kai Traveleriui
iūdna, kai jis mąsto, jog niekad nėra keliavęs (o Talita žino, kad
am visai kas kita galvoj, kad jo širdgėla kur kas gilesnė), reikia
ɜėdėti su juo drauge, per daug nekalbėti, nešti jam matės, žiūrėti,
<ad nepristigtų rūkalų, atlikti žmonos pareigą vyrui, bet neuž-
ʒožti jo savo šešėliu, o tai labai sunku. Talita be galo patenkinta
Γraveleriu, cirku, katinu-buhalteriu, kurį visad šukuoja, prieš
eisdama į sceną tvarkyti direktoriaus sąskaitų. Kartais dargi jai
:odos, kad ji daug geriau permano tas elementarias gelmes, ku-
:ios rūpi Traveleriui, tačiau bijosi bet kokių metafizinių aliuzijų
r pagaliau įtikina save, jog tik jis vienas gali pramušti skylę,
ɔro kurią pliūptelės juodas aliejingas skystimas. Visa tai trupu-
:į miglota, reiškiasi žodžiais arba vaizdais, vadinasi „kas kita“,
ᵣadinasi juokas ir meilė, o po teisybei – cirkas ir gyvenimas, ir
ıėra ko sukti sau galvos.

Kadangi to „ko kito“ nėra, Traveleris – veiklos žmogus. Veik-
a gana ribota, kaip sako pats Traveleris, bet per daug krimstis
ıeverta. Per keturias dešimtis metų perėjo štai tokius etapus:
:utbolas („Kolegijos“ rinktinė, vidurio puolėjas, jau šis tas), ėji-
nas, politika (mėnuo Devoto kalėjime 1934), triušininkystė ir
ɔitininkystė (ferma Mansanarese, bankrotas trečią mėnesį, triu-
šius išguldo maras, o bitės nesileidžia prijaukinamos), automo-
ɔilių sportas (Marimoro vairuotojas, avarija Resistensijoje, trys
šonkauliai sulaužyti), meninė stalystė (patobulinti baldai, kurie,
ᵣienąsyk panaudoti, išlekia palubėn, visiškas krachas), vedybos
r dviračių sportas. Generolo Paso prospekte kiekvieną šeštadie-

nį išnuomotu dviračiu. Šios veiklos rezultatas – mintinis visapusiškų žinių archyvas, dvi kalbos, lengva ranka rašymui, ironiškas požiūris į soteriologiją ir stiklinius rutulius, bandymas sukurti mandragorą iš batato, pasodinto praustuve, žemėje, sumaišytoje su sperma (batatas auga batatams neįprastu tempu, keroja po visą pensioną, lenda lauk pro langus, Talita slapčia ima darbuotis žirklėmis, Traveleris matuoja batatą, įtaręs negerus kėslus), gėdingas atsisakymas sukurti mandragorą – kartuvių padarą, išsižadėjimas Alraunės, vaikystės atgyvenų. Retkarčiais Traveleris užsimena apie antrininką, nepalyginamai laimingesnį už jį, bet Talitai šios aliuzijos nežinia kodėl nepatinka, ji apkabina Travelerį, bučiuoja sunerimusi, daro ką įmanydama, kad tik išvaduotų nuo tokių minčių. Pavyzdžiui, vedasi pažiūrėti filmo su Travelerio pamėgtąja Marilyn Monroe ir tramdo grynai meninį pavydulį Prezidento Rokos kino teatro tamsoje. (-98)

38

Talita nebuvo labai jau tikra, ar Traveleris džiaugiasi, kad grįžta tėvynėn vaikystės draugas, nes, gavęs žinią, jog toksai Orasijas netikėtai parvyksta Argentinon laivu „Andrea K", paspyrė cirko katiną-buhalterį ir apskelbė, kad gyvenimas – šlykštynė. Vis dėlto nuėjo į uostą drauge su Talita ir katinu-buhalteriu, patupdytu kraitelėn. Oliveira išnėrė iš muitinės pastato, nešinas lengvučiu lagaminėliu, pažino Travelerį ir, lyg nustebęs, lyg suirzęs, kilstelėjo antakius.

– Kas naujo, bičiuli?

– Sveikas, – tarė Traveleris ir, nejučia susijaudinęs, paspaudė jam ranką.

– Žinai, – tarė Oliveira, – užsukim į kokį barą užvalgyt dešrų. Čia pat, uoste.

– Susipažink su mano žmona, – tarė Traveleris.

Oliveira tarė: „Labai malonu" ir padavė ranką, veik į ją nepažvelgęs. Ir tuojau pat paklausė, kas čia per katinas ir ko jį atsinešę uostan kraitelėje. Talitai, užgautai tokio menko dėmesio, Oliveira pasirodė suvis nemalonus tipas, ir ji pareiškė grįžtanti su katinu į cirką.

– Kaip sau nori, – tarė Traveleris. – Kai važiuosi tramvajum, neužmiršk padėti kraitelę prie lango, juk žinai, kad jam nepatinka kratytis vagone.

Bare Oliveira įniko į raudonąjį vyną, dešras ir vėdarus. Į kalbas per daug nesileido, tad Traveleris papasakojo apie cirką ir vedybas su Talita. Trumpai apibūdino politinę ir sportinę krašto padėtį, tyčiom pabrėždamas Paskualito Pereso didybę ir žlugimą. Oliveira įterpė, jog Paryžiuje susidūręs su Fanchiju, bet šleivys atrodęs apsimiegojęs. Traveleriui irgi sukilo apetitas, ir jis užsisakė žarnokų. Jam patiko, kad Oliveira šypsodamas paėmė argentinietišką cigaretę ir surūkė su pasimėgimu. Juodu įpusėjo antrą litrą raudonojo, ir Traveleris vėl prašneko apie darbą, prisipažino dar nepraradęs vilties prasimanyti ką nors geresnio, atseit kokį užsiėmimą, kad būtų mažiau darbo ir daugiau pinigo, visą laiką tikėdamasis, jog Oliveira ką nors pasakys, nesvarbu ką, bent kokį žodį, kuris suartintų juos, taip ilgai nesimačiusius.

– Na, papasakok ką nors, – pasiūlė jis.

– Oras, – tarė Oliveira, – buvo labai nepastovus, nors kada ne kada pasitaikydavo ir giedrų dienų. Beje, Sesaras Brutas yra la-

bai gerai pasakęs: jei atvažiuosi į Paryžių spalio mėnesį, būtinai aplankyk Luvrą. Kas dar? Ak taip, kartą buvau nusigavęs net į Vieną. Kavinės klasiškos, drūtos moteriškės ten veda savo šunis ir vyrus prisikirsti tokio saldaus vyniotinio, vadinamo *strudel.*

– Gerai jau, gerai, – tarė Traveleris. – Jei nenori, tai nepasakok, aš tavęs neverčiu.

– Kartą vienoj kavinėj man nusirito pastalėn cukraus gabaliukas. Paryžiuj, ne Vienoj.

– Nevertėjo nė plaukt per tą klaną, kad galėtum pakalbėt apie kavines.

– Tas tiesa, – tarė Oliveira, rūpestingai pjaustydamasis vėdarus. – Šviesiajam Mieste tokių negausi, bičiuli. Bent taip man sakė argentiniečiai. Verkia išsiilgę padoraus bifšteksо, pažinojau netgi vieną poniutę, ištroškusią argentinietiško vyno. Girdi, prancūziško neįmanoma maišyti su selteriu.

– Va, dailiausia, – tarė Traveleris.

– Savaime suprantama, pomidorai ir bulvės čia daug skanesnės nei kur kitur.

– Iš karto matyt, – tarė Traveleris, – kad maišeisi rinktinėj visuomenėj.

– Ne per dažniausiai. Apskritai jiems nelabai patiko, kad ten maišausi, tavo vaizdingu žodžiu tariant. Na ir drėgna, brolau.

– Tai jau, – tarė Traveleris. – Gausi pratintis iš naujo.

Taip praslinko dar koks pusvalandis. (-39)

39

Savaime suprantama, Oliveira nebuvo nusiteikęs pasakoti Travelerui, jog, laivui stovint Montevidėjuje, vaikščiojo po netur-

tingus kvartalus, dairėsi ir klausinėjo žmones, vaišino stikliuku degtinės visokius tipus, stengdamasis ištraukti iš jų kokią nors žinią. Ir ničnieko, tik pamatė mieste krūvą naujų namų, uoste, kur praleido paskutinę valandą, prieš išplaukiant „Andrea K“, alyvuotam vandeny plūduriavo negyvos žuvys, išvertusios pilvus, o tarp jų vienas kitas prezervatyvas. Nieko kito nebeliko, kaip sugrįžti atgal į laivą ir galvoti, kad galgi bus Luka, kad veikiausiai bus Luka ar Perudža. Ir viskas veltui.

Prieš išlipdamas motinos tėvynės žemėn, Oliveira padarė išvadą, jog visa, kas būta, – nebūta ir jog vaizduotis ateitį, pagrįstą jau žaistų žaidimų schemomis, – vien proto apgaulė, kokių esama nemaža. Suvokė (jau laivo pirmagaly, auštant, gelsvam uosto ūke), jog niekas nepasikeitė, nors jo ir nuspręsta įsikurti vienoje vietoje, išsižadėti lengvų kelių. Brandumas, jei esama tokio dalyko, – tai paprasčiausia veidmainystė. Nebuvo nieko brandesnio, negalėjo būti nieko akivaizdesnio, kaip šis faktas, jog moteris, laukianti jo su katinu kraitelėje greta Manolo Travelerio, truputį panaši į kitą moterį (tad kuriems galams reikėjo vaikščioti po neturtingus Montevidėjo kvartalus, važinėti taksi iki pat Sero, neklusnioje atmintyje rausiantis senų adresų). Reikėjo arba gyventi kaip gyvenus, arba pradėti viską iš naujo, arba padaryti galą: nesimatė jokio kelio. Lagaminėliu nešinas, jis nudrožė link uosto smuklės, kurioje kadaise vienas apygirtis tipas pasakojo jam anekdotus apie dainininką Betinotį ir jo valsą, kuris prasidėjo tokiais žodžiais: *Mano diagnozė nesudėtinga: žinau, nuo šios ligos vaistų nėra.* Tuomet Oliveirai atrodė labai juokingas žodis „diagnozė“, įkištas į valsą, bet dabar, Traveleriui pasakojant apie cirką, K. O. Lausę ir netgi Chuaną Peroną, tos dvi eilutės skambėjo galvoje kaip gili išmintis. (-86)

40

Jis suvokė, jog sugrįžimas – po teisybei savotiškas išvykimas, ir tai anaiptol ne viena kryptimi. Jau vegetavo draug su vargše nuolankia Chekreptene nedideliam viešbuty priešais „Ąžuolyno“ pensioną, kuriame gyveno Traveleriai. Sekėsi jiems kuo puikiausiai: Chekreptenė jautėsi devintam danguje, neblogai plikė matę ir, nors nelabai išmanė, kas yra tikra meilė ir itališki makaronai, turėjo kitokių pažymėtinų šeimininkės gabumų ir nėmaž nesikėsino į laiką, reikalingą Oliveirai apmąstyti kelionei ten ir atgal, o šis klausimas nedavė jam ramybės nešiojant po namus gabardino atraižas. Iš pradžių Traveleris piktinosi jo manija kritikuoti viską Buenos Airėse, vadinti sostinę „kekše, susiveržusia korsetu“, bet Oliveira išaiškino tiek jam, tiek Talitai, jog tiktai tokie du išsižiojėliai kaip juodu galėjo neįžvelgti, kiek meilės esama tose kritiškose pastabose. Galų gale juodu suprato, kad jo teisybė, kad jis negali veidmainiškai liaupsinti Buenos Airių, juo labiau dabar, kai jaučiasi kur kas toliau nuo gimtojo krašto, nei būdamas Europoje. Tik visa, kas paprasta ir sena, kėlė jam šypseną: matė, de Karo plokštelės, retkarčiais uostas vėlyvą popietę. Visi trys dažnai eidavo pasivaikščioti po miestą, nes Chekreptenė dirbo krautuvėje, ir Traveleris, sodriai drėkindamas žemę alumi, stebėjo, kada Oliveiros veidas išduos, jog jis pradeda broliautis su miestu. Talita, priešingai, buvo anaiptol ne tokia nuolaidi (autentiškas abejingumo požymis) ir reikalavo ilgai nedelsiant pripažinti, pavyzdžiui, Klorindo Testos drobes ir Torės Nilsono filmus. Kildavo karšti ginčai dėl Bioy Casareso, Davido Vinjaso, tėvo Castellanio, Manautos ir naftos bendrovės YPF politikos. Talita galiausiai suprato, jog Oliveirai vis viena, kur jis gyvena: Buenos Airėse ar Bukarešte,

jog iš teisybės jis ne tiek grįžo savo noru, kiek buvo grąžintas. Jų kalbų temas visad gaubė patafizikos šešėlis, visi trys lyg susitarę žaismingai stengėsi prasimanyti požiūrių, kurie išmuštų iš vėžių arba subjektą, arba objektą. Besiginčydami Talita ir Oliveira ilgainiui pradėjo vienas kitą gerbti. Traveleriui nėjo iš galvos dvidešimtmetis Oliveira, ir jam skaudėjo širdį, o gal daugiau svaigino alus.

– Visa bėda, kad nesi poetas, – kalbėjo Traveleris. – Nejauti, kaip mes kad jaučiam, jog šis miestas – tai neaprėpiamas pilvas, iš lėto kilsuojantis po dangumi, milžiniškas voras, vienas kojas nuleidęs į San Visentę, Bursaką, Sarandi, Palomarą, o kitas panėręs į vandenį, nelemtas tu padare, pareiškęs, kad ši upė nešvari.

– Orasijas geidžia tobulybės, – jau perpratusi jį, su užuojauta kalbėjo Talita. – Tai gylys ant grynakraujo žirgo. Tau reikia mokytis iš mūsų: nors esam paprasti Buenos Airių žmonės, vis dėlto žinom, kas toksai tas André Pieyre de Mandiargues.

– O gatvėmis, – kalbėjo Traveleris, kreipdamas akis į šalį, – vaikščioja saldžiaakės merguželės nenusakomais veidukais, kuriuos *El Mundo* radijas ir ryžiai su pienu sakytum nupudravo mielu kvailumu.

– Jau neminint intelektualių emancipuotų moterų, dirbančių cirkuose, – kalbėjo kukliai Talita.

– Ir savojo krašto tautosakos žinovų, kaip jūsų nuolankus tarnas. Primink namie, kad paskaityčiau Ivonės Gitri išpažintį, drauguži. Puikus dalykas.

– Beje, ponia Gutuso prašė tau pasakyti, kad suskaldys kočėlu tau galvą, jei negrąžinsi Gardelio antologijos, – pranešė Talita.

– Pirmiausia perskaitysiu Orasijui išpažintį. Tegu palaukia, sena suskretėlė.

– Ponia Gutuso – tai toji apokaliptinė bestija, kur šnekasi su Chekreptene? – pasiteiravo Oliveira.

40

– Taip, jau savaitė, kai draugauja. Bet palauk dar kelias dienas, pamatysi, kas bus. Toksai jau mūsų kvartalas.

– Mėnulio pasidabruotas, – tarė Oliveira.

– Daug geresnis nei tavasis Sen Žermen de Prė, – tarė Talita.

– Žinoma, – tarė Oliveira, žiūrėdamas į ją. Galimas daiktas, pažvelgus šiek tiek iš šalies... Ir tas prancūziškų žodžių tarimas, lygiai toks pat, o jei akimirkai užsimerktum... (Gaila, farmacininkė.)

Jiems patiko žodžių žaismai, tad vieną dieną prasimanė žaidimą, kurį pavadino mirusių žodžių kapais, pavyzdžiui, atskleisdavo Julio Casareso žodyno 558 puslapį ir pradėdavo: išparas, išpardoksnė, išpasaka, išpaša, išpatvarti, išpeika, išpėpa, iš piga, išvisa. Pasidarydavo truputį liūdna, pagalvojus apie argentinietiško charakterio pražudytas galimybes ir negailestingą-laikobėgį. Dėl farmacijos, Traveleris atkakliai teigė, kad ją išradę barbarai, būtent, Merovingai, ir drauge su Oliveira paskyrė Talitai epinę poemą apie farmacininkų ordas, kurios nusiaubė Kataloniją ugnimi, piperinu ir čemeryčiomis. Farmacininkų gentis, gyvenanti kaimenėmis. Apmąstymai farmacininkų stepėje. O farmacininkų valdove, pasigailėk nubliūdusių, blendžiai prabliūkusių ir prablungusių blunkių.

Tuo metu, kai Traveleris kalbino direktorių priimti Oliveirą į cirką, šių manevrų kaltininkas namie gurkšnojo matę ir stūmė dienas, pildydamas savosios literatūros pažinimo spragas. Atsiradus šiam užsiėmimui, užėjo dideli karščiai, ir paklausa gabardino atraižoms žymiai sumažėjo. Prasidėjo sueigos vidiniame kieme pas doną Krespą, Travelerio bičiulį, nuomojantį kambarius poniai Gutuso ir kitoms damoms bei kavalieriams. Chekreptenės lepinamas kaip vaikas, Oliveira miegodavo kiek telpa, o kartais, proto prašviesėjimo akimirkomis, su rusiško romano personažo mina sklaidydavo Crevelio knygutę, atsiradusią laga-

minėlio dugne. Ši metodiška dykystė nieko gero nežadėjo, bet jis puoselėjo miglotas viltis, jog užsimerkęs aiškiau ką pamatys, jog miegas prablaivys jam galvą. Cirke reikalai klojasi ne per geriausiai, direktorius nenorėjo nieko girdėti apie naują tarnautoją. Vakarop, prieš eidami į darbą, Traveleriai nusileisdavo pas poną Krespą išgerti matės, pasirodydavo Oliveira, ir visi klausydavosi senų plokštelių su prieštvaniniu patefonu, kaip ir dera klausytis senų plokštelių. Kartais Talita atsisėsdavo priešais Oliveirą pažaisti „žodžių kapų“ arba „klausimų-svarstyklių“, kito žaidimo, labai smagaus, pramanyto drauge su Traveleriu. Donas Krespas buvo tos nuomonės, kad jiems galvoj pasimaišę, o ponia Gutuso laikė juos tikrais bepročiais.

– Niekad apie tai nekalbėk, – sakydavo kartais Traveleris, nežiūrėdamas į Oliveirą. Ko jau ko, bet tokių dalykų negalėjo suvokti: kai pasiryžta ko paklausti, tas nusuka akis, taipgi nežinia kodėl nedrįsta minėti Prancūzijos sostinės, sako „tai“, kaip drovi motina kad kuria, kaip išmano, pavadinimus savo vaikučių, Dievo padarėlių, gėdingoms kūno dalims.

– Ką čia pasakot, – atsiliepdavo Oliveira. – Jei netiki manimi, pats nuvažiuok ir pamatysi.

Tai buvo pats geriausias būdas įsiutinti Travelerį, žlugusį klajoklį. Užuot klausinėjęs toliau, imdavo derinti savo klaikią gitarą iš „Amerikos namų“ ir brunzginti tango melodijas. Talita užsigavusi žiūrėdavo skersomis į Oliveirą. Nieko aiškiai nesakydamas, Traveleris įkalė jai galvon, jog Oliveira – keistuolis, ir, nors tai krito į akis, keistumas, matyt, buvo kitoniškas, pagrįstas visai kuo kitu. Būdavo vakarų, kai visi tarytum ko laukdavo. Smagu būdavo visiems drauge, bet ir baugu lyg ciklono aky. Tais vakarais, kai atverdavo „kapus“, pasitaikydavo tokių žodžių, kaip išira, išjema, išskroda, išspraga, išskirtis, ištarmė. Galiausiai

visi eidavo gulti, slėpdami blogą nuotaiką ir kiaurą naktį sapnuodavo gražius ir malonius sapnus, nes visiems mums įgimta prieštaravimo dvasia. (-59)

41

Nuo pat antros valandos saulė pliskino Oliveirai tiesiai į akis. Be to, per tokį karštį sunku buvo plaktuku tiesinti vinis ant aslos plokštės (kiekvienam žinoma, kaip pavojinga plaktuku tiesinti vinis, atrodo, vinis jau beveik tiesi, bet kaukštelėk dar kartą, ir ji pasisuka, skaudžiai sužnybdama pirštus, kuriais ją laikai; išties velnio išmonė), atkakliai tiesinti plaktuku vinis ant aslos plokštės (bet kiekvienam žinoma, kaip), atkakliai tiesinti ant aslos plokštės (bet kiekvienam), atkakliai.

„Nė vienos tiesios, – kalbėjo sau Oliveira, žiūrėdamas į vinis, išbarstytas ant aslos. – O šiuo metu geležų krautuvė uždaryta, man šonus aplamdys, jei imsiu baladotis ir prašyti vinių už trisdešimt sentavų. Ką darysi, reikia ištiesinti tas pačias."

Kiekvienąsyk, kai pavykdavo ištiesinti kokią vinį, pasigręždavo link atviro lango ir sušvilpdavo Traveleriui. Iš savo kambario gerai matė dalį miegamojo ir sakytum juste juto, kad Traveleris namie ir veikiausiai guli su Talita. Traveleriai apskritai miegodavo kiauras dienas, ir anaiptol ne dėl to, kad persidirbdavo cirke, tiesiog turėjo tokį principą, didžiai vertinamą Oliveiros, – ničnieko neveikti. Nesmagu buvo žadinti Travelerius pusę trečios, bet nudaužyti pirštai, kuriais jis laikė vinis, mėlo, puto lyg negrabiai prikimštos kraujinės dešros, koktu žiūrėti. Kuo ilgiau į juos žiūrėjo, tuo labiau knietė pažadinti Travelerį. Be to, no-

rėjosi išgerti matės, o arbatžolės kaip tyčia buvo išsibaigusios: tiesą pasakius, turėjo vos pusei puoduko, tad reikėjo, kad Traveleris ar Talita įmestų pro langą žiupsnelį, įvyniojęs popieriun drauge su vinimis vietoj balasto. Kur kas pakenčiamiau stumti popietę, kai turi tiesių vinių ir matės.

„Niekad nebūčiau patikėjęs, kad moku taip garsiai švilpti", – pagalvojo nustebęs Oliveira. Iš apatinio aukšto, kur buvo pagrindinis bordelis su trimis moterikėmis ir mergiščia parankine, kažkas mėgdžiojo jį, bet nevykusiai: lyg burbuliavo it kalakutas, lyg švokštė it bedantis senis. Oliveira nusidžiaugė išgirdęs, jog yra kas žavisi jo švilpimu ir bando su juo varžytis, bet nepiktnaudžiavo savo talentu – tausojo svarbesnėms progoms. Skaitydamas nuo pirmos iki penktos ryto (aišku, ne kas naktį), jis priėjo liūdną išvadą, jog literatūroje švilpimo tema menkai teišvystyta. Maža tokių autorių, kurių herojai švilpia. Faktiškai nė vieno. Veikėjai pasmerkiami gana vienodai reikštis (tas sako, tas atsiliepia, tas dainuoja, tas rėkia, tas murma, tas košia pro dantis, tas taria, tas šnibžda, tas sušunka, o tas dėsto), bet nė vienas jų niekad neapvainikavo kokio didžio savo epopėjos įvykio tokiu švilpimu, nuo kurio byrėtų langų stiklai. Anglų skvairai švilpia šaukdami šunis, kai kurie Dikenso personažai – kebą. Argentiniečių literatūroje taip mažai kas švilpia, jog stačiai gėda. Dėl to Oliveira, nors ir nebuvo skaitęs Kambasereso, laikė jį korifėjum vien už antraštę „Švilpaujantis dykūnas", kartais vaizdavosi švilpimą prasiskverbiant į Argentiną, regimą ir neregimą, apsivejant aplink ją savo nepakartojamu garsu ir nustebinant visus tuo vyniotiniu, turinčiu lygiai tiek pat bendra su oficialia ambasadų versija ir sekmadieniniu „*La Prensa*" patiekalu, kiek su Boka Chunjoro klubo nesėkmėmis bei pergalėmis, laukiniu mirusiųjų kultu ir Boedo priemiesčiu. „Kad tave kur (viniai), nė ramiai pamąstyti žmogui neleidžia, velniai rautų!" Be to, jis

bodėjosi visais tais samprotavimais, jo manymu, pernelyg paviršutiniškais, nors buvo įsitikinęs, jog būtų ne pro šalį sugėdinti Argentiną, parodyti, kaip ji rausta dangstydamasi visokiausių uzurpacijų šimtmečiu, gražiais eseistų žodžiais tariant, o geriausias būdas tam tikslui pasiekti – žūtbūtinai įteigti, jog rimtai žiūrėti į ją neįmanoma, kad ir kaip ji to norėtų. Kas išdrįstų tapti juokdariu ir paversti niekais tokią didybę? Kas nusijuoktų jai į akis, tikėdamasis, kad ji paraus ir, galimas daiktas, nusišypsos, kaip šypsoma susitikus pažįstamą? Po šimts, bičiuli, kuriems galams gadinti sau nuotaiką? Nagi, ar ši vinutė bus geresnė už kitas, pažiūrėti atrodo visai miela.

„Na ir šalta“, – tarė sau Oliveira, tvirtai tikėdamas savitaigos galia. Prakaitas sruvo jam per kaktą ant akių, neįmanoma buvo nulaikyti vinies, nes, vos kaukštelėjus plaktuku, ji sprūdo iš pirštų (sudrėkusių nuo šalčio), skaudžiai žnaibė juos, ir tie mėlo (nuo šalčio). Visa bėda, kad saulė galų gale užliejo kambarį (mėnesiena – sniego nuklotos stepės, o jis švilpė ragindamas arklius, velkančius jo tarantasą), apie trečią nebeliko nė lopelio aslos be sniego, jis šals iš lėto, kol apims miegas, kaip įspūdingai aprašyta slavų pasakojimuose, ir jo kūnas paliks amžinai gulėti po pražūtinga baltų erdvės žiedų skraiste. Gana neblogai išėjo: baltų erdvės žiedų skraistė. Tą pačią akimirką užsimojęs smogė plaktuku per nykštį. Kūną perkošė toks šaltis, jog Oliveira apsivertė ant aslos, kad nesustirtų į ragą. Kai galų gale atsisėdo kratydamas ranką, buvo šlapias nuo galvos iki kojų, veikiausiai nuo tirpstančio sniego arba nuo dulksnos, kuri kaitaliojasi su baltais erdvių žiedais ir vėsina vilkams kailį.

Traveleris juosėsi pižamos kelnes ir pro langą puikiai matė Oliveirą grumiantis su sniegu ir stepėmis. Buvo besisuką̨s papasakoti Talitai, jog Oliveira raitosi asloje, kratydamas ranką, bet

sumetė, kad padėtis darosi gana grėsminga ir geriausia šaltai ir blaiviai stebėti viską iš šalies.

– Išlendi galų gale, kad tave šunys, – tarė Oliveira. – O aš tau švilpiu jau kokį pusvalandį. Matai, kaip susiknežinau ranką.

– Pardavinėdamas gabardino atraižas? – tarė Traveleris.

– Tiesindamas vinis, bičiuli. Man reikia tiesių vinių ir žiupsnelio arbatžolių.

– Ne bėda, – tarė Traveleris. – Luktelk.

– Surišk į mazgelį ir atmesk.

– Gerai, – tarė Traveleris. – Bet, sakyčiau, nesinori eit virtuvėn.

– Kodėl? – tarė Oliveira. – Juk netoli.

– Žinau, bet čia ant virvės padžiauti skalbiniai ir visa kita.

– Lįsk pro apačią, – pasiūlė Oliveira. – Nebent nupjautum virvę. Neįmanoma užmiršti, kaip šlumštelėja ant aslos šlapi marškiniai. Gal pamėtėti peiliuką? Kertu lažybų, kad įsmeigsiu į lango rėmą. Kai dar buvau mažas, bet kur pataikydavau peiliuku per dešimt metrų.

– Visa bėda, – tarė Traveleris, – kad tu, kur buvęs nebuvęs, vis grįžti vaikystėn. Nusibodo kalti tau į galvą, kad pasiskaitytum Jungą bičiuli. Tik pažiūrėk, kaip laikai tą peiliuką, kas pamatęs pasakytų, kad čia koks tarpplanetinis ginklas. Kad ir ką tau kalbėtum, tu vis lendi su savo peiliuku. Sakyk, ką jis turi bendra su žiupsneliu arbatžolių ir vinimis.

– Neseki mano minties, – tarė Oliveira įsižeidęs. – Nuo suknežintos rankos perėjau prie vinių. Tuomet atkirtai man, jog per virves negali nusigaut virtuvėn, vadinas, labai logiška, jog virvės man pakišo mintį apie peiliuką. Tau būtų pravartu pasiskaityt Edgarą Poe, bičiuli. Kad ir apsiraizgęs virvėmis, nemoki atsekti siūlo galo, štai kas.

41

Traveleris užsikvempė ant palangės ir pažvelgė į gatvę. Menkas šešėlis plojosi prie grindinio akmenų, o aukščiau, nuo antro aukšto, viešpatavo saulės substancija, geltonas šuoras, kuris plėtėsi į visas šalis ir tikrąja to žodžio prasme plojo Traveleriui veidą.

– Po pietų gyva bėda su ta saule, – tarė Traveleris.

– Kur tu matai saulę? – tarė Oliveira. – Jau seniai metas būtų suprasti, kad čia mėnulis ir kad tau pasiutiškai šalta. Štai net ranka pamėlo nuo šalčio. Tuoj prasidės gangrena, o po savaitės neši man gladioles į šarkų bažnyčią.

– Mėnulis? – tarė Traveleris, žiūrėdamas aukštyn. – Ne gladioles, o drėgnus rankšluosčius kompresams į pamišėlių namus.

– Ten labiau praverčia cigaretės, – tarė Oliveira. – Išties nemoki logiškai protauti, Manù.

– Sakiau tau ne kartą, kad nevadintum manęs Manu.

– Argi Talita nevadina tavęs Manu, – tarė Oliveira, taip kratydamas ranką, lyg būtų norėjęs ją nusimesti.

– Skirtumas tarp tavęs ir Talitos labai jau apčiuopiamas, – tarė Traveleris. – Nesuprantu, kodėl tau būtina savintis jos žodyną. Negaliu pakęst krabų atsiskyrėlių, bet kokios simbiozės, kerpių ir kitokių parazitų.

– Tavo jautrumas graudina mane lig širdies gelmių, – tarė Oliveira.

– Ačiū. Kalbėjom apie arbatžoles ir vinis. Kam tau reikia vinių?

– Dar nežinau, – tarė Oliveira sutrikęs. – Mat išsitraukiau skardinę su vinimis ir pamačiau, kad visos kreivos. Pradėjau tiesint, o kad šitaip šalta... Man rodos, kai tik turėsiu tiesių vinių, iškart suprasiu, kam jų man prireikė.

– Įdomu, – tarė Traveleris, įdėmiai žiūrėdamas į jį. – Kartais

tau dievaižin kas darosi. Užsimanai vinių, dar nežinodamas, kam jų reikia. Tokia išmintis, jog nė galva neperima, drauguži.

– Tu visad mane suprasdavai, – tarė Oliveira. – Turbūt numanai, jog prašau arbatžolių, noriu užsiplikyti matės.

– Gerai, – tarė Traveleris. – Luktelk. Jei užtruksiu, pašvilpauk, Talitai, patinka tavo švilpavimas.

Kratydamas ranką, Oliveira nuėjo į vonią ir pakišo galvą po čiaupu. Taip turškėsi, kad netgi marškinėliai sušlapo, paskui grįžo prie lango patikrinti teorijos, skelbiančios, jog saulės spinduliai, patekę ant drėgnos marškos, sukelia staigų šaltumo pojūtį. „Ir gali juk būti, jog numirsiu, – tarė pats sau Oliveira, – nepamatęs pirmame laikraščio puslapyje sensacijų sensacijos: NUGRIUVO PIZOS BOKŠTAS! Liūdna daros, kai rimtai susimąstai."

Ir jis pradėjo sudarinėti antraštes, kaip paprastai, kad neprailgtų laukti. IŠ LINARESO PRANEŠAMA: UŽDUSO ĮSIVĖLUSI Į LINUS. Suskaičiavo iki dviejų šimtų, tikėdamasis, kad ateis įkvėpimas, bet nesugalvojo nė vienos pakenčiamos antraštės.

– Reikės kraustytis kitur, – sumurmėjo Oliveira. – Šis kambariukas velniškai mažas. Po teisybei derėtų įstot į Manu cirką ir gyventi drauge su jais. Arbatžolių!

Niekas neatsiliepė.

– Arbatžolių! – švelniai tarė Oliveira. – Arbatžolių, bičiuli. Nebūk kiaulė, Manu. Tik pamanyk, galėtume plepėt pro langus su tavim ir Talita, o gal ateitų ponia Gutuso arba toji parankinė mergiščia, ir žaistume kapus ar kitokius žaidimus.

„Šiaip ar taip, – pagalvojo Oliveira, – pažaisti kapus galiu ir aš pats vienas."

Jis nuėjo pasiimti Ispanų Karališkosios akademijos žodyno, kurio aplanke žodis „Karališkosios" buvo žvėriškai išpjautas skutimosi peiliuku, atsiskleidė kur pakliuvo ir paruošė Manu tokį žaidimą:

„Susikliovę su klivaru, kuris klivičino kliverio, davė jam iškliaunyti kliauną klibingelį klijų. Paskui nuklypino į kloaką ir sukliukino jam klinišką klynažolių klizmą, nors tas ir kliurksėjo kaip klarnetas, įklykintas klikos klimakterinių klierikų."

– Gyvatė, – tarė Oliveira susižavėjęs. Pagalvojo dar, jog žodis „gyvatė" galėtų praversti kaip išeities taškas kitam žaidimui, bet nusivylęs pamatė, jog šia prasme žodis nevartotinas padorioje draugijoje, nors tuo tarpu gyvatvoj giženo dvi gyvės, glitinėjančios po gyslonius; visa bėda, kad jas giltino girokštai, gervelėdami it pasiutusius giežus.

„Tikras nekropolis, – pagalvojo. – Tik pamanyk, kaip gerai įrištas toks šlamštas."

Jis ėmėsi kito žaidimo, bet nieko neišėjo. Tada nusprendė griebtis tipiškų dialogų ir susirado sąsiuvinį, kuriame rašėsi posakius, nugirstus metro, kavinėse ir smuklėse. Turėjo mažne užbaigtą tipišką ispanų dialogą, tad jį tik padailino truputį, pirma užliejęs ąsotį vandens sau ant marškinėlių.

TIPIŠKAS ISPANŲ DIALOGAS

Lopesas. Madride esu gyvenęs ištisus metus. Pamenu, buvo 1925 metai ir...

Peresas. Madride? Kaip sykis vakar daktarui Garsijai sakiau...

Lopesas. Nuo 1925 iki 1926 dėsčiau literatūrą universitete...

Peresas. Pasakiau jam: „Žmogau, kas gyveno Madride, niekada to nepamirš".

Lopesas. Specialiai man įsteigė katedrą, kad galėčiau skaityti savo literatūros paskaitų kursą.

P e r e s a s . Teisybė, teisybė. Kaip tik vakar sakiau tą patį daktarui Garsijai, o jis senas mano draugas...

L o p e s a s . Aišku, kai pagyveni ten daugiau kaip metus, lengvai įsitikini, jog studijų lygis palyginti labai žemas.

P e r e s a s . Jis Pako Garsijos sūnus, to paties Garsijos, kuris buvo prekybos ministras ir augino bulius.

L o p e s a s . Gėda, patikėkite, pone, tikra gėda.

P e r e s a s . Žinia, žmogau, ką čia bekalbėt. Taigi tas daktaras Garsija...

Oliveira pasibodėjo dialogu ir užvertė sąsiuvinį. „Šiva, – staiga pagalvojo. – O kosminis šokėjau, kaip tu spindi, amžinoji bronza, po šia saule. Kodėl aš prisiminiau Šivą? Buenos Airės. Gyveni, ir tiek. Kvailioji. Galiausiai įsigyji enciklopediją. Ką veikei per vasarėlę, o lakštingėle? Aišku, blogiausia būtų pasispecializuoti kokioje mokslo šakoje ir penketą metų stebėti skėrio gyvenimą. Betgi pažiūrėk, vaike, tik pažiūrėk, koks neregėtas sąrašas..."

Tai buvo pageltęs popiergalis, iškirptas iš kokio oficialaus dokumento. Lyg UNESCO, lyg kokios kitos organizacijos pranešimas su dievaižin kokios Birmos komisijos narių sąrašu. Oliveira nusidžiaugė ir, neatsispirdamas pagundai, pieštuku parašė tokį beprasmišką eilėraštį:

U Nu,
U Tin,
Mya Bu,
Thado Thiri Thudama U E Maung,
Sithu U Cho,
Wunna Kyaw Htin Khin Zaw,
Wunna Kyaw Htin U Thein Han,
Wunna Kyaw Htin U Myo Min,

41

Thiri Pyanchi U Thant,
Thado Maha Thray Sithu U Chan Htoon.

„Pagret trys *Wunna Kyaw Htin* – gana monotoniška, – tarė sau, peržvelgdamas eiles. – Turbūt reiškia lyg ir „Jo šviesiausioji ekscelencija“. Visai neblogai atrodo *Thiri Pyanchi U Thant*, šiaip ar taip, geriausiai skamba. O kaip reikėtų tarti *Htoon*?“

– Sveiks, – tarė Traveleris.

– Sveiks, – tarė Oliveira. – Na ir šalta, bičiuli.

– Atleisk, kad užtrukau. Žinai, vinys...

– Aišku savaime, – tarė Oliveira. – Vinis – tai vinis, ypač jei tiesi. Surišai mazgelį?

– Ne, – tarė Traveleris, kasydamasis speniuką. – Velniai rautų, kokia diena, brolau, stačiai ugnim lyja.

– Ramiau, – tarė Oliveira ir pasičiupinėjo visiškai išdžiūvusius marškinėlius. – Tu kaip salamandra, gyveni amžinos piromanijos pasaulyje. Atnešei arbatžolių?

– Ne, – tarė Traveleris. – Visai iškrito iš galvos. Turiu tik vinių.

– Gerai, atnešk matės, surišk į mazgelį ir atmesk man.

Traveleris pasižiūrėjo į savo langą, paskui į gatvę ir galiausiai į Oliveiros langą.

– Ko gero, pramesiu, – tarė. – Žinai, kad aš niekad nepataikau net iš dviejų metrų. Cirke visi iš manęs šaiposi.

– Betgi čia mažne ranka gali pasiekti, – tarė Oliveira.

– Lengva pasakyti, o jei vinys nudribs kam ant galvos, kils triukšmas.

– Atmesk man mazgelį, o paskui pažaisim kapus, – tarė Oliveira.

– Verčiau ateik pats.

– Ar išprotėjai, vaike? Nulipti keturis aukštus, pereiti per

ledą ir vėl užkopti keturis aukštus. Tokių dalykų nerasi nė dėdės Tomo trobelėje.

– Negi tu manai, kad man labai kniečia popietės metu laipioti aukštais lyg kokiam alpinistui?

– Tokia mintis netgi man neatėjo galvon, – dorybingai tarė Oliveira.

– O gal susirast virtuvėj lentą ir permest lieptą?

– Neblogai sumanyta, – tarė Oliveira. – Juo labiau, kad mudviem tada kaip tik praverstų vinys.

– Gerai, luktelk, – tarė Traveleris ir dingo.

Oliveira susimąstė, mintyse kurdamas atsakančią užgaulę, kurią drėbs Traveleriui pirma pasitaikiusia proga. Pasižiūrėjęs į „kapus“ ir užsipylęs ąsotį vandens ant marškinėlių, atsisėdo saulėkaitoje ant palangės. Netrukus pasirodė Traveleris, nešinas dideliausia lenta, ir ėmė pamažu kišti ją pro langą. Tik tuomet Oliveira susiprotėjo, kad ir Talita laiko lentą, ir švilptelėjo sveikindamasis su ja. Talita vilkėjo žalią chalatuką, tokį ankštą, jog buvo aišku, kad apačioj nieko daugiau nėra, tik nuogas kūnas.

– Gyva bėda su tavim, – šnopuodamas tarė Traveleris. – Matai, kiek vargo mums pridarei.

Oliveira nusigriebė lauktos progos.

– Užsičiaupk, nariuotakoji nuo dešimties iki dvylikos centimetrų ilgio, dvidešimt vieno narelio kūnu su atitinkamu skaičium porų kojelių, keturiomis akimis ir suragėjusiais čiuptuvėliais, kurie kirsdami išleidžia nuodingą skystį, – tarė jis vienu atsikvėpimu.

– Čiuptuvėliai, – atsiliepė Traveleris. – Įsidėmėk, kokiais žodžiais švaistosi tas tipas. Klausyk, bičiuli, jei dar kišiu tą lentą pro langą, tam tikru momentu traukos jėga mudu su Tralita ištrenks velniop.

– Tavo teisybė, – tarė Oliveira, – betgi pats matai, kad lentos galas dar gana toli ir aš negaliu jo pasiekti.

41

– Toliau iškišk čiuptuvėlius, – tarė Traveleris.

– Per daug sudėtinga, bičiuli. Be to, kaip žinai, sergu *horror vacui**. Esu apdairi mąstanti nendriukė.

– Jei ir turi ką bendra su nendriuke, tai nebent per nendrinukę, kuri siunčiama buteliais iš Paragvajaus, – tarė Traveleris įniršęs. – Išties protas nebeneša, ką čia daryti. Ta lenta per daug sveria, nors, kaip žinai, svoris – reliatyvi sąvoka: kai nešėmės iš krautuvės, buvo visai lengvutė, tiesa, tada saulė nesvilino taip kaip dabar.

– Trauk ją atgal į kambarį, – tarė Oliveira atidusdamas. – Taip bus geriausia. Verčiau padarykim kitaip. Aš turiu kitą lentą, ne tokią ilgą, bet užtat plačią. Užnersim ant jos kilpą ir surišim abi lentas per vidurį. Savąją įremsiu į lovą, o jūs darykit, kaip išmanot.

– Mūsiškę bus geriausia įspraust į komodos stalčių, – tarė Talita. – Įsinešk savo lentą, o mes tuo tarpu pasiruošim.

„Kaip sunku susitarti“, – pagalvojo Oliveira, eidamas lentos, kurią laikė sandėliuke tarp savo ir žiniuonio turko kambario. Lenta buvo kedrinė, labai gražiai nuobliuota, bet su skylėm nuo šakų. Oliveira įkišo pirštą į skylę, pasižiūrėjo, kaip tas išlenda į kitą pusę, pasvarstė, ar tos skylės nepraverstų virvei prakišti. Sandėliuke buvo prieblanda (veikiau daugmaž vidurys tarp saulėto kambario ir šešėlio), o turko tarpdury stovėjo krėslas, kuriame vos tilpo moteris juodais rūbais. Oliveira nusilenkė jai, atkišęs priešais savo lentą nelyginant kokį didelį (ir niekam tikusį) skydą.

– Laba diena, pone, – tarė moteris juodais rūbais. – Kaip karšta šiandien.

– Priešingai, ponia, – tarė Oliveira. – Dar niekad nėra buvę taip pasiutiškai šalta.

---

* Tuštumos baimė *(lot.)*.

– Nekrėskite juokų, pone, – tarė moteris. – Bent iš pagarbos ligotam žmogui.

– Betgi jūs nesergat, ponia.

– Nesergu? Kaip jūs drįstate?

„Štai tau tikrovė, – tarė sau Oliveira ir, atrėmęs lentą į sieną, įsistebeilijo į moterį juodais rūbais. – Štai ką laikau tikrove kiekvieną akimirką, negalimas daiktas, negalimas daiktas."

– Negalimas daiktas, – tarė Oliveira.

– Eikit sau, begėdi, – tarė moteris. – Sarmata rodytis vienais marškinėliais šitokiu metu.

– Masljorenso firma, ponia. – tarė Oliveira.

– Nenaudėlis, – tarė moteris.

„Štai kas man atrodo tikrovė, – pagalvojo Oliveira ir, atsirėmęs į lentą, paglostė jos lygų paviršių. – Apšviesta vitrina, kurią tvarkė penki ar šeši tūkstantmečiai rankų, vaizduočių, kompromisų, sandėrių, slaptų sauvalių."

– Sunku patikėti, jog žmogus, sulaukęs žilo plauko... – kalbėjo moteris juodais rūbais.

„Įsivaizduoti, kad esi centras, – pagalvojo Oliveira, patogiau atsiremdamas į lentą. – Betgi tai didžiausia nesąmonė. Tas centras toks pat iliuzorinis, kaip iliuzoriška yra manyti, jog galima būti visur vienu metu. Nėra jokio centro, yra savotiškas pastovus materijos slinkimas, bangavimas. Nakčia aš esu nejudrus kūnas, o tuo pat metu kitame miesto gale popieriaus ritinys virsta rytiniu laikraščiu, be dvidešimt devintą išeisiu iš namų, dvidešimt po aštuonių laikraštis jau bus kioske, kur gatvių sankryžoje, o be penkiolikos devintą mano ranka susijungs su laikraščiu ir pradės plaukti oru per metrą nuo žemės tramvajaus stotelės link..."

– Kiek tas donas Bunčė gali laikyti ligonį, – tarė moteris juodais rūbais.

41

Oliveira pakėlė lentą ir įnešė į kambarį. Traveleris ženklais ragino paskubėti; Oliveira, ramindamas jį, dusyk šaižiai sušvilpė. Virvė gulėjo ant spintos, reikėjo pasilipti ant kėdės.

– Gal paskubėtum, – tarė Traveleris.

– Jau, jau – tarė Oliveira, išsikišdamas pro langą. – Ar gerai pritvirtinai savo lentą, bičiuli?

– Įspraudėm į komodos stalčių, o ant viršaus Talita dar uždėjo Quillet „Savimokos enciklopediją".

– Neblogai, – tarė Oliveira. – Aš prislėgsiu savąją metiniu *Statens Psykologisk-Pedagogiska Institut* leidiniu, kurį kažkodėl gauna Chekreptenė.

– Tik neišmanau, kaip jas sujungsim, – tarė Traveleris, stumdamas komodą, kad lenta pamažu lįstų pro langą.

– Atrodot kaip asirų vadai, pasiryžę taranais griauti sienas, – tarė Talita, ne veltui įsigijusi enciklopediją. – Ta knyga, kur minėjai, vokiška?

– Švediška, višta tu, – tarė Oliveira. – Ten kalbama apie tokius dalykus, kaip *Mentalhygieniska synpunkter i förskoleundervisning.* Gražūs žodžiai, verti to vyruko Snorio Sturlusono, tiek ir tiek liaupsinamo argentiniečių literatūroje. Tikri bronziniai plaučiai su talismanišku sakalo atvaizdu.

– Siautulingi Norvegijos viesulai, – tarė Traveleris.

– Ar tu išties išsilavinęs žmogus, ar tik toks dediesi? – šiek tiek nustebęs, paklausė Oliveira.

– Nesiskųsiu, kad cirkas atima man visą laiką, – tarė Traveleris, – nes visad randu laisvą valandėlę prisisegti žvaigždei prie kaktos. Ta žvaigždė man visad išsprūsta iš burnos, kai imu kalbėti apie cirką, limpamas žodis, ar ką? Iš kur aš ją ištraukiau? Ar tu kartais nenumanai, Talita?

– Ne, – tarė Talita, mėgindama, kaip laikosi lenta. – Turbūt iš kokio puertorikietiško romano.

– Visa bėda, kad žinau, kur apie ją skaičiau.

– Koks klasikas? – pasidomėjo Oliveira.

– Turinio nebepamenu, – tarė Traveleris, – bet knyga buvo neužmirštama.

– Iškart matyti, – tarė Oliveira.

– Mūsų lenta laikosi atsakančiai, – tarė Talita. – Įdomu, kaip tu pritvirtinsi savąją.

Oliveira išnarpliojo virvę, perpjovė perpus ir vienu galu pririšo lentą prie vielinio lovos tinklo. Tuomet uždėjo lentą ant palangės, pristūmė lovą, ir lenta ėmė pamažu leistis ant Travelerio lentos, bet sykiu ir lova pakilo per pusmetrį nuo aslos. „Visa bėda, kad ji pakils dar aukščiau, kai tik kas užlips ant liepto“, – susirūpino Oliveira. Jis žengė prie spintos ir pradėjo stumti ją lovos link.

– Per mažas svoris? – paklausė Talita; ji sėdėjo ant palangės ir žiūrėjo į Oliveiros kambarį.

– Imamės kraštutinių atsargumo priemonių, – tarė Oliveira, – idant išvengtume bet kokios nelaimės.

Jis pristūmė spintą prie lovos ir pamažu ėmė versti ją ant viršaus. Talita žavėjosi Oliveiros jėga mažne lygiai tiek pat, kiek Travelerio gudrumu ir išradingumu. „Jie tikri gliptodontai“, – pagalvojo susigraudinusi. Prieštvaninė epocha jai visados atrodė lyg kokia išminties oazė.

Spinta įsilėkusi driokstelėjo ant lovos, net asla sudrebėjo. Apačioje pasigirdo riksmai, ir Oliveira pagalvojo, kad čia ir kaimynas turkas, matyt, bus prisidėjęs su savo šamaniška galia. Oliveira deramai paguldė spintą ir apžargom atsisėdo ant lentos, aišku savaime, viduje, ne lauke.

– Dabar išlaikys bet kokį svorį, – paskelbė. – Tragedijų nebus, užtat didžiai nusivils apatinio aukšto merguželės, kurios taip mus myli. Tokius pokštus jos įvertina tik tada, kai kas nusisuka sprandą gatvėje. Toksai gyvenimas, kaip sakoma.

41

– Ko nerišі lentų savo virve? – paklausė Traveleris.

– Klausyk, – tarė Oliveira. – Pats puikiai žinai, kad man svaigsta galva nuo aukštumos. Vien išgirdęs žodį „Everestas“, jaučiuos lyg gavęs smūgį į tuštymą. Nemaža yra žmonių, kurių nepakenčiu, bet šerpu Tensingu stačiai bodžiuosi, dievaži.

– Atseit tas lentas reikia surišti mudviem, – tarė Traveleris.

– Lyg ir taip, – sutiko Oliveira, užsirūkydamas cigaretę.

– Ar tu supratai? – tarė Traveleris Talitai. – Jis nori, kad tu nušliaužtum iki vidurio liepto ir pririštum virvę.

– Aš? – tarė Talita.

– Aišku, juk pati girdėjai.

– Oliveira nesakė, kad man reikia šliaužt iki vidurio liepto.

– Sakyti nesakė, bet peršasi tokia išvada. Juoba kad tau labiau pritinka paduot jam arbatžolių.

– Aš nemokėsiu surišt virvės, – tarė Talita. – Judu mokat rišti mazgus, o man jie tučtuojau išsileidžia. Net nesusiriša.

– Mudu tau nurodinėsim, – atlaidžiai tarė Traveleris.

– Talita stipriau susiveržė chalatuko diržą ir nusikratė siūlo galą, pakibusį ant piršto. Buvo beatsidūstanti, bet žinojo, kad jos atodūsiai siutina Travelerį.

– Tu iš tiesų nori, kad aš paduočiau Oliveirai arbatžolių? – tarė ji pusbalsiu.

– Ką judu ten šnekat, bičiuliai? – tarė Oliveira ir, išsikišęs iki pusės pro langą, abiem rankom įsirėmė į savo lentą. Parankinė mergiščia žiūrėjo į juos, pasistačiusi kėdę ant šaligatvio. Oliveira pamojo jai ranka. „Dvigubas laiko ir erdvės lūžis, – pagalvojo. – Vargšiukė, aišku, mano, kad mes išprotėjom, ir laukia, kada mes svaiginamu greičiu ateisim į protą. Jei kuris nudribs, tai aptaškys ją kraujais, kaip kažin ką. O ji nenumano, jog aptikš kraujais, nenumano, jog pasistatė kėdę tenai, kad aptikštų kraujais, nenumano, jog prieš dešimtį minučių virtuvėj ją ištiko

*taedium vitae** priepuolis, kuris ją pastūmėjo išsinešti kėdę ant šaligatvio. Ir jog vanduo, išgertas be penkių pusę trijų, buvo toks drungnas ir koktus, kad skrandis, popiečio savijautos centras, sukeltų *taedium vitae* priepuolį, kurį būtų gražiausiai nuslopinusios trys Filipso firmos magnezijos pastilės; bet pastarojo dalyko ji neturėjo numanyti, nes tam tikros laisvinamosios arba slopinamosios priemonės žinomos tik astralinėje plotmėje, jei naudosimės šia beprasmiška terminologija."

– Nieko mes nešnekam, – tarė Traveleris. – Paruošk virvę.

– Jau paruošta, virvė atsakanti. Keliauk, Talita, aš tau nuo čia paduosiu galą.

Talita apsižergė lentą ir pasislinko apie penkis centimetrus: abiem rankom įsirėmė į lentą ir pasikėlusi atsisėdo tolėliau.

– Baisiai nepatogu su chalatu, – tarė. – Geriau būčiau apsimovusi tavo kelnes ar ką panašaus.

– Kuriems galams, – tarė Traveleris. – Dar nudribsi žemėn ir sugadinsi man drabužį.

– Neskubėk, – tarė Oliveira. – Dar truputį, ir aš paduosiu tau virvę.

– Kokia plati gatvė, – tarė Talita, žvelgdama žemyn. – Pro langą atrodo kur kas siauresnė.

– Langai – tai miesto akys, – tarė Traveleris, – ir, savaime suprantama, iškreipia vaizdą. Dabar pasiekei didžio aiškumo tašką ir, ko gero, matai viską it balandis arba arklys, kurie nenumano turį akis.

– Tegu sau galvoja tipai iš *N. R. F.***, o tu tvirčiau laikyk lentą, – patarė Oliveira.

– Tau, aišku, pikta, kai kitas išsako kokią mintį, kurią mielai

---

* Pasibodėjimo gyvenimu *(lot.)*.

** *Nouvelle Revue Française* – periodinis leidinys.

būtum išsakęs pirmas. Aš galiu kalbėti ir mąstyti ir drauge kuo gražiausiai laikyti lentą.

– Turbūt jau netoli vidurys, – tarė Talita.

– Vidurys? Vos atsiplėšei nuo lango. Mažų mažiausiai liko du metrai.

– Šiek tiek mažiau, – padrąsino Oliveira. – Tuoj mesiu tau virvę.

– Man rodos, lenta linksta, – tarė Talita.

– Nė kiek nelinksta, – tarė Traveleris, atsisėdęs apžargom ant lentos kambary. – Tik vos vos virpa.

– Be to, jos galas remiasi į mano lentą, – tarė Oliveira. – Kur tai girdėta, kad abu galai nulinktų iš karto.

– Taip, žinoma, bet aš sveriu penkiasdešimt šešis kilogramus, – tarė Talita. – O kai prieisiu vidurį, sversiu mažų mažiausiai du šimtus. Jaučiu, kad lenta vis labiau linksta.

– Jeigu linktų, – tarė Traveleris, – aš jau kybočiau ore, o dabar kuo gražiausiai remiuosi kojomis į grindis. Blogiausiu atveju gali nulūžt abu galai, bet tokių dalykų dar negirdėta.

– Išilgi pluoštai būna labai atsparūs, – pridūrė Oliveira. – Argi nesi girdėjusi pasakos apie šluotą ir kitokių pavyzdžių? Turbūt neužmiršai arbatžolių ir vinių?

– Turiu kišenėj, – tarė Talita. – Mesk virvę galų gale. Man jau nervai nebeišlaiko, dievaži.

– Dėl to, kad šalta, – tarė Oliveira, sukdamas virvę virš galvos kaip gaučas. – Atsargiau, laikykis tiesiai. Geriausia užmesiu ant tavęs kaip lasą, tada būsim tikri, kad nutversi.

„Keista, – tarė pats sau, žiūrėdamas į virvę virš galvos. – Kai tikrai nori, viskas eina kaip iš pypkės. Didžiausia klaida leistis į analizę.“

– Jau netoli, – pranešė Traveleris. – Atsisėsk taip, kad galėtum gerai surišti abi lentas, nes trupučiuką nesueina.

– Tik pažiūrėk, kaip gražiai užmečiau kilpą, – tarė Oliveira. – Na, Manu, dabar nebesakysi, kad negaliu dirbt su jumis cirke.

– Užgavai man veidą, – pasiskundė Talita. – Virvė kažkokia atšerpetojusi.

– Užsidedu kaubojišką skrybėlę, išlekiu švilpdamas ir gaudau visus su lasu, – entuziastingai leidosi fantazuoti Oliveira. – Tribūnose ovacijos, furoras, negirdėtas cirko istorijoje.

– Matyt, perkaitai saulėje, – tarė Traveleris, užsirūkydamas cigaretę. – Be to, jau sakiau, kad nevadintum manęs Manu.

– Nebeišgaliu, – tarė Talita. – Virvė šiurkšti, mazgosi.

– Toks virvės ambivalentiškumas, – tarė Oliveira. – Natūrali jos funkcija, sabotuojama mįslingo polinkio į neutralizaciją. Man rodos, tas reiškinys vadinamas entropija.

– Jau gana gerai surišau, – tarė Talita. – Gal užnerti dar vieną kilpą? Visas galas kabaliuoja.

– Taip, gerai apvyniok, – tarė Traveleris. – Negaliu pakęsti, kai būna kas išlindę ar kabaliuoja; atrodo lyg velnio išmonė.

– Atsirado mat tobulumo mėgėjas, – tarė Oliveira. – O dabar slinkis ant mano lentos, išmėginsim lieptą.

– Man baugu, – tarė Talita. – Tavo lenta atrodo ne tokia tvirta, kaip mūsiškė.

– Ką? – tarė Oliveira užsigavęs. – Argi nematai, kad lenta iš gryno kedro? Nė iš tolo nepalyginsi su jūsų pušiniais trūnėsiais. Slinkis ramiausiai, po šimts.

– O kaip tu manai, Manu? – paklausė Talita atsigręžusi.

Užuot atsakęs, Traveleris pasižiūrėjo į lentų galus, šiaip ne taip apmazgytus virve. Sėdėdamas apžargom ant savosios, jautė lyg maloniai, lyg nemaloniai virpant ją tarp kojų. Talitai reikia tik pasiremti rankomis, trupučiuką pasislinkti, ir ji atsidurtų ant Oliveiros lentos. Lieptas, aišku, išlaikytų: padarytas kaip reikiant.

41

– Luktelk, – suabejojęs tarė Traveleris. – Ar negali paduot jam mazgelio iš ten?

– Suprantama, negali, – tarė Oliveira nustebęs. – Kas tau šovė į galvą? Tik gadini viską.

– Ranka nepaduosiu, – sutiko Talita. – Bet galiu primest, ir labai lengvai.

– Primest, – tarė Oliveira supykęs. – Užvirė tokią košę, o dabar šneka, kaip primes man mazgelį.

– Jei atkiši ranką, liks daugių daugiausia kokia keturiasdešimt centimetrų, – tarė Traveleris. – Talitai nėra ko toliau šliaužti. Numes tau mazgelį – ir sudie!

– Nepataikys kaip ir visos moterys, – tarė Oliveira, – arbatžolės pasiskleis po visą grindinį, o ką jau bekalbėt apie vinis.

– Nesijaudink, – tarė Talita, paskubom išsitraukdama mazgelį. – Gal ir nepataikysiu tiesiai į rankas, bet pro langą įmesiu.

– Aišku, ir išbirs ant aslos, o čia nešvaru, ir turėsiu gert šlykščią matę su šiukšlėmis.

– Neklausyk, ką jis šneka, – tarė Traveleris. – Mesk jam mazgelį ir grįžk.

Talita atsigręžė ir klausiamai pasižiūrėjo į jį, abejodama, ar jis rimtai kalba. Traveleris žiūrėjo į ją puikiai pažįstamu žvilgsniu, ir Talita pasijuto lyg paglostyta per pečius. Stipriai sugniaužė mazgelį, akimis išmatavo atstumą.

Oliveira nuleido rankas ir, rodės, nepaisė, ką Talita daro ar darys. Žiūrėjo įdėmiai į Travelerį per Talitos galvą, o tas įdėmiai žiūrėjo į jį. „Tuodu nusitiesė naują lieptą vienas prie kito, – pagalvojo Talita. – Jei nukrisiu žemėn, jie net nepastebės.“ Metė žvilgsnį gatvėn, pamatė parankinę mergiščią, kuri stebeilijo į ją išsižiojusi, tolėliau ėjo moteris, panaši į Chekreptenę. Talita pasidėjo mazgelį ant liepto – luktels valandėlę.

– Še tau, – tarė Oliveira. – Kitaip nė būti negalėjo, juk tu niekad nepasikeisi. Imiesi ką nors daryti, ir žmogus manai, jog pagaliau šį tą supratai, bet kur tau, bičiuli, pradeda vartyti rankose, ką paėmęs, žiūrinėti etiketes. Nužengti toliau prospektų ne tavo nosiai, vaike.

– Na ir kas? – tarė Traveleris. – Kodėl norėčiau žaisti taip, kaip tu nori, brolau?

– Jeigu jau pradėjai, tai ir žaisk, bet tau smagu kaišioti pagaliukus į ratus.

– Pats tuos ratus pasidarei, jeigu jau išėjo tokia kalba.

– Anaiptol, – tarė Oliveira. – Nieko aš nedariau, tik sukūriau vadinamąsias palankias aplinkybes. Žaisti reikia sąžiningai.

– Taip kalba tie, kas prakiša, drauguži.

– Kurgi neprakiši, jei partnerio kortos ženklintos.

– Šaunu, – tarė Traveleris. – Doro lošėjo žodžiai.

Talita numanė, kad juodu vienaip ar kitaip kalba apie ją, ir vis žiūrėjo į parankinę mergiščią, kuri kaip įbesta sėdėjo išsižiojusi ant kėdės. „Dievaižin ką duočiau, kad tik nebegirdėčiau jų šnekant, – pagalvojo Talita. – Kad ir ką juodu kalbėtų, visad mane turi omeny, nors gal ir ne, ne visai." Dingtelėjo mintis, jog būtų įdomu nusviesti mazgelį parankinei mergiščiai tiesiai į burną. Bet nepasidarė nė kiek linksmiau, jautė virš galvos kitą lieptą, kuriuo vaikšto žodžiai, juokas, neištveriama tyla.

„Čia lyg koks teismas, – pagalvojo Talita. – Lyg kokios apeigos."

Ji pažino Chekreptenę, nuo kitos gatvės kampo jau žvilgčiojančią į viršų. „Kas tave teisia?" – kaip tik tarė Oliveira. Bet ne Traveleris buvo teisiamas, o ji. Toks jausmas, lyg būtų užlieta kuo lipniu, lyg saulė būtų tvilkiusi kaklą ir kojas. Ją ištiks saulės smūgis, gal tai ir bus bausmė. „Man rodos, ne tau mane teisti", – pasakė Manu. Betgi teisiamas ne Manu, teisiama ji. O per

ją dar dievaižin kas, tuo tarpu toji žioplė Chekreptenė moja jai kaire ranka ir rodo kažkokius ženklus, lyg ji būtų neatšaukiamai pasmerkta gauti saulės smūgį ir nudribti gatvėn.

– Ko taip sūpuojies? – tarė Traveleris, laikydamas lentą abiem rankom. – Klausyk, liaukis kračiusi lieptą, o visi nulėksim po velniais.

– Aš ramiai sėdžiu, – gailiai tarė Talita. – Tik norėčiau numest jam šį mazgelį ir grįžt namo.

– Vargšele, saulė tau kepina viršugalvį, – tarė Traveleris. – Išties baisu.

– Pats kaltas, – tarė Oliveira įniršęs. – Visoj Argentinoj nerasi tokio tipo kaip tu, kurs iš menko nieko padarytų didžiausią istoriją.

– Nuo manęs tu nė kiek nesilieki, – bešališkai tarė Traveleris. – Greičiau, Talita. Sviesk jam tą mazgelį į snukį, ir tegu atsikruša nuo mūsų vieną kartą.

– Lyg ir per vėlu, – tarė Talita. – Dabar jau nebežinau, ar pataikysiu į langą.

– Argi aš nesakiau, – sumurmėjo Oliveira, kuris murmėdavo labai retai, ir tik tada, kai ketindavo iškrėsti kokią šunybę. – Antai pareina Chekreptenė, apsikrovusi paketais. Neturėjo boba bėdos – nusipirko paršelį.

– Mesk jam arbatžoles, Talita, ko tu klausai, – tarė Traveleris, eidamas iš kantrybės. – Nieko baisaus, jei nepataikysi.

Talita palenkė galvą, ir plaukai uždryko jai ant veido. Ji mirkčiojo be paliovos, nes prakaitas sruvo į akis. Liežuvis buvo apsinešęs druska ir kažkuo panašiu į kibirkštis, mažomis žvaigždutėmis, kurios tolydžio spragsėjo ir kapojo dantenas ir gomurį.

– Luktelk, – tarė Traveleris.

– Ar man sakai? – paklausė Oliveira.

– Ne tau. Luktelk, Talita. Tvirčiau laikykis, tuoj paduosiu tau skrybėlę.

– Nelipk ant lentos, – paprašė Talita. – Nelipk, o nukrisiu.

– Komoda ir enciklopedija puikiausiai ją laiko. Sėdėk ramiai, tuoj sugrįšiu.

Lentos truputį palinko, ir Talita baimingai įsikirto į jas nagais. Oliveira švilpė iš visos sveikatos, lyg norėdamas sulaikyti Travelerį, bet lange jau nieko nebebuvo.

– Galvijas, – tarė Oliveira. – Nekrutėk, užimk kvapą. Patikėk, dabar likimas sprendžia, ar tau būt, ar žūt.

– Žinau, – silpnu balseliu tarė Talita. – Visad taip būna.

– Juo labiau kad Chekreptenė jau kopia laiptais. Dievuli, kiek ji mums prigadins kraujo. Nekrutėk.

– Aš nekrutu, – tarė Talita. – Bet man rodos...

– Nieko tau nesirodo, – tarė Oliveira. – Tau nieko kito nebeliko daryti, kaip nekrutėti.

„Aš jau nuteista, – pagalvojo Talita. – Dabar man belieka nukristi, o jie sau gyvens toliau, dirbs cirke.“

– Ko verki? – susirūpinęs tarė Oliveira.

– Aš neverkiu, – tarė Talita. – Čia tik prakaitas.

– Klausyk, – tarė Oliveira pyktelėjęs, – galiu būt didžiausias bestija, bet niekada nesu prakaito supainiojęs su ašaromis. Tai du skirtingi dalykai.

– Aš neverkiu, – tarė Talita. – Veik niekad neverkiu, dievaži. Verkia tik tokie žmonės kaip Chekreptenė, kuri dabar kopia laiptais apsikrovusi paketais. Aš esu nelyginant gulbė, giedanti prieš mirtį, – tarė Talita. – Kaip Gardelio plokštelėje.

Oliveira užsirūkė cigaretę. Lentos vėl truputį išsilygino. Patenkintas užsitraukė dūmą.

– Klausyk, kol pasirodys tas mulkis Manu su skrybėle, gal pažaiskim klausimus-svarstykles.

– Pradėk, – tarė Talita. – Žinai, vakar kaip sykis paruošiau vieną kitą.

– Puiku. Aš pradedu, ir mudu klausinėjam pakaitais vienas kitą. Ar tokia operacija, kai kietas kūnas padengiamas metalu, išlydytu elektros srove, nėra tolygi šimto tonų talpos senovės romėnų laivui su trikampe bure?

– Žinoma, tolygi, – tarė Talita, braukdamasi plaukus nuo veido. – O klaidžioti šen bei ten, bastytis, atmušinėti smūgius, kvėpintis muskusu ir skaičiuoti dešimtinę nuo neprinokusių vaisių – ar visa tai neprilygsta tam tikroms maistui skirtoms vaisių sultims, kaip antai: vynui, actui ir t. t.?

– Labai gerai, – pritarė Oliveira. – Vaisių sultys, kaip antai: vynas, actas... Niekada nebuvo atėję į galvą, jog vyną įmanoma sutapatinti su vaisių sultimis. Nuostabu. Bet klausyk: pražysti, sužaliuoti laukui, suvelti plaukus, vilnas, sukelti kivirčus ar peštynes, apnuodyti vandenį rusmenėmis, kad būtų paranku žvejoti apdujusias žuvis, – ar tai nėra tragiškai draminės poemos atomazga?

– Gražu, – tarė Talita susižavėjusi. – Be galo gražu, Orasijau. Tavo „kapai“ išties duoda gražių vaisių.

– Vaisių sulčių, – tarė Oliveira.

Atsivėrė kambario durys, ir vidun įžengė uždususi Chekreptenė, lankstaus liežuvio nusidažiusi blondinė. Ji nė kiek nenustebo, kad spinta užversta ant lovos, o Oliveira sėdi apžargom ant lentos.

– Na ir karšta, – tarė kraudama pirkinius ant kėdės. – Tokiu metu bjauriausia vaikščiot po krautuves, dievaži. Ką tu ten darai, Talita? Galas žino, kodėl visad einu tvarkyt reikalų popietėmis.

– Gerai jau, gerai, – tarė Oliveira, nežiūrėdamas į ją. – Dabar tau eilė, Talita.

– Nieko doro nebeateina į galvą.

– Na jau, negalimas daiktas, kad nieko neateitų.

– Ir vis per dantistą, – tarė Chekreptenė. – Visad paskiria bjauriausią laiką dantims plombuoti. Ar sakiau, kad šiandien man reikia eit pas dantistą?

– Dabar prisiminiau vieną, – tarė Talita.

– Paklausyk, kas man atsitiko, – tarė Chekreptenė. – Nueinu pas dantistą Varneso gatvėn, paskambinu, ir pasirodo kambarinė. „Laba diena", – sakau. „Laba diena, – atsako ji. – Prašom užeit." Įeinu, ir mane veda į laukiamąjį.

– Tai va, – tarė Talita. – Tasai, kas turi storus žandus arba virtinę boselių, atstojančių plaustą, irtis link viksvynės, reikalingiausių prekių parduotuvės, įsteigtos aptarnauti tam tikrai klientų kategorijai ekonomiškesniais pagrindais, negu kitose įprastose krautuvėse, kai visuma atitinka tiesiogiai ar sąlygiškai bukolinę idilę, – ar tai ne tas pat, kas galvanizuoti gyvą arba negyvą gyvūną?

– Stebuklai, – tarė Oliveira apstulbęs. – Išties genialu.

– Sako man: „Pasėdėkit truputėlį". Aš atsisėdu ir laukiu.

– Turiu dar vieną, – tarė Oliveira. – Pala. Tuoj prisiminsiu.

– Buvo ten dvi moteriškės ir vyriškis su vaiku. Laikas, rodės, visai sustojo. Sakau tau, galas nuo galo perskaičiau tris *Idilio* numerius. Vaikas verkšleno, vargšelis, o tėvas iš vienų nervų... Nenoriu meluoti, bet praslinko mažų mažiausiai dvi valandos, o atėjau pusę trečios. Pagaliau mano eilė, ir dantistas man sako: „Prašom užeit". Įeinu, o jis man sako: „Ar labai neskaudėjo tasai, kur anądien gydžiau?" – „Kur skaudės, daktare, – sakau jam, – jei visą laiką kramtau tik viena puse." – „Labai gerai, – sako jis, – taip ir reikia. Prašom sėstis." Atsisėdu, o jis man ir sako: „Prašom išsižioti". Labai malonus daktaras.

41

– Prisiminiau, – tarė Oliveira. – Ištempk ausis, Talita. Ko gręžiojies?

– Žiūriu, ar nesirodo Manu.

– Pasirodys, sulauksi. Klausyk: veiksmo ir rezultato poslinkiai priešinga kryptimi arba raitelio judesys turnyruose ir varžybose, kai jo žirgas susiduria piršnimis su priešininko žirgu, – ar tai nepanašu į krizę, smarkų skausmų priepuolį?

– Keista, – tarė Talita susimąsčiusi. – Argi taip sakoma?

– Kas?

– Nagi smarkių skausmų priepuolis.

– Tam tikroje aplinkoje, – tarė Oliveira. – Beje, aš radau žodyne.

– Krizė, – tarė Talita, – labai gražus žodis. Gaila, kad tokia jo reikšmė.

– Et, yra dar toks žodis kaip vėdarai ir galybė kitų, – tarė Oliveira. – Jau abatas Bremonas domėjosi šiuo klausimu, bet nieko čia nepadarysi. Žodžiai, kaip ir mes, iš prigimties kiekvienas kitaip išrodo, ir kalbėk, ką tik nori. Prisimink, pavyzdžiui, kaip išrodė Kantas. Ką pasakysi? Arba Bernardinas Rivadavija, kad nereikėtų keliauti už jūrų marių.

– Man uždėjo plastikinę plombą, – tarė Chekreptenė.

– Pasiutiškai karšta, – tarė Talita. – Manu sakė, kad atneš skrybėlę.

– Aišku, atneš, – tarė Oliveira.

– Jeigu nori, primesiu tau mazgelį ir grįšiu namo, – tarė Talita.

Oliveira nužvelgė lieptą, vangiai išmatavo rankomis lango plotį ir papurtė galvą.

– Vargu ar pataikysi, – tarė. – Antra vertus, tikrai nenorėčiau laikyti tavęs šitame lediniame šaltyje. Ar nejauti, kaip nosiaskylėse ir plaukuose darosi stalaktitai?

– Ne, – tarė Talita. – Ar stalaktitai panašūs į krizes?

– Tam tikra prasme, – tarė Oliveira. – Du dalykai, panašūs savo skirtingumu, kaip mudu su Manu, jei giliau pagalvosi. Tuomet ir suprasi, jog mudu taip nesutariam su Manu tik dėl to, kad esam velniškai panašūs vienas į kitą.

– Taip, – tarė Talita. – Kartais sunku tverti.

– Sviestas ištirpo, – tarė Chekreptenė, tepdamasi juodos duonos riekę. – Kai toks karštis, gyva bėda su tuo sviestu.

– Didžiausias skirtumas, – tarė Oliveira, – pats didžiausias iš didžiausių skirtumų, kad mudu abu juodaplaukiai, vienodais veidais, lygiai taip pat nemėgstam tų pačių dalykų, ir tu...

– Aš... – tarė Talita.

– Neišsisukinėk, – tarė Oliveira. – Nepaneigsi, jog esi kažkaip susijusi su mumis, užtat mudu ir atrodom tokie skirtingi ir drauge tokie panašūs.

– Man rodos, kad aš su jumis anaiptol nesusijusi, – tarė Talita.

– Ką tu gali žinoti? Na ką? Tūnai savo kambary, gyveni, taisai valgį, skaitai savimokos enciklopediją, vakare eini į cirką ir manai, jog esi tik ten, kur esi. Ar kada nors tau patraukė akį durų rankenos, metalinės sagos, stiklo šukės?

– Kartais patraukia, – tarė Talita.

– Įdėmiau įsižiūrėjusi pamatytum, jog visur, ypač ten, kur žmogus mažiausiai to tikisi, atsispindi kiekvienas tavo veiksmas. Šie niekai man daro didelį įspūdį, dievaži.

– Eikš, išgersi pieno, jau greimas traukiasi, – tarė Chekreptenė. – Ko jūs amžinai šnekant nei šį, nei tą?

– Teiki man per daug reikšmės, – tarė Talita.

– O, tokie dalykai nuo mūsų nepriklauso, – tarė Oliveira. – Yra gana daug tokių dalykų, kurie nuo mūsų nepriklauso, nelabai svarbių, bet užtat amžinai keliančių nerimą. Kalbu apie tai

todėl, kad noriu pasiguosti. Pavyzdžiui, norėjau išgerti matės. Bet štai ateina jinai ir sutaiso kavos su pienu, nors niekas jos neprašo. Rezultatas: jei neišgersiu, užsitrauks greimas. Čia nieko tokio, bet pikta. Supranti, ką noriu tau pasakyti?

– Suprantu, – tarė Talita, žiūrėdama jam tiesiai į akis. – Tu tikrai panašus į Manu. Abu taip gražiai mokat kalbėti apie matę ir kavą su pienu, jog žmogus galų gale patiki, kad matė ir kava su pienu iš tikrųjų...

– Taigi, – tarė Oliveira. – *Iš tikrųjų*. Vadinas, galime grįžt prie ankstesnės kalbos. Mudu su Manu skiriamės nuo vienas kito tik tuo, jog esam daugmaž vienodi. Kai tokia proporcija, skirtumas – tai lyg tiesioginė kataklizmo grėsmė. Mudu draugai? Žinoma, tačiau anaiptol nenustebčiau, jei... Įsidėmėk, nuo to laiko, kai susipažinom, – su tavim galiu apie tai kalbėti, nes tu viską žinai, – mes nieko nedarom, tik skaudinam vienas kitą. Jam nepatinka, kad esu toks, koks esu, vos pradedu tiesinti vinis, pati matai, kokią velniavą prasimano, ir dar tave įtraukia. Bet jam nepatinka, kad esu toks, koks esu, nes, jo nuomone, viską, kas man nutinka, aš sugalvoju, sakytum nugvelbiu jam iš panosės. Jam nė mintis tokia nedingtelėja, o mano jau padaryta! Kaukšt kaukšt, jis išlenda pro langą, o aš jau tiesinu vinis.

Talita dirstelėjo per petį ir pastebėjo Travelerio šešėlį – jis klausėsi įsispraudęs tarp komodos ir lango.

– Eik jau, ko čia perdedi, – tarė Talita. – Užtat pats niekad neprasimanytum tokių dalykų, kokių prasimano Manu.

– Pavyzdžiui?

– Pienas atauš, – gailiu balsu tarė Chekreptenė. – Gal truputį atkaitint ant ugnies, širduk?

– Suplak su tryniais ir pataisyk rytdienai deserto, – pasiūlė Oliveira. – Kalbėk toliau, Talita.

– Gana, – tarė Talita atsidususi. – Kuriems galams? Pasiutiškai karšta, rodos, kad tuoj nualpsiu.

Pajuto krestelėjant lieptą, kai Traveleris vėl apsižergė lentą. Neišlįsdamas pro langą, jis išsitiesė ant lentos ir padėjo skrybėlę. Paskui plunksninės šluotelės kotu ėmė pamažu stumti nuo savęs.

– Jei pasislinks trupučiuką į šalį, – tarė Traveleris, – tikriausiai nukris gatvėn, tada bus bėdos, teks eiti gatvėn pasiimti.

– Verčiau grįšiu namo, – tarė Talita, gailiai žiūrėdama į Travelerį.

– Bet pirmiausia paduok arbatžoles Oliveirai, – tarė Traveleris.

– Nėra reikalo, – tarė Oliveira. – Tiek jau to, gali mesti, dabar vis viena.

Talita pasižiūrėjo į vieną, paskui į kitą, bet nekrustelėjo iš vietos.

– Sunku tave suprasti, – tarė Traveleris. – Žmogus neries iš kailio, ir štai pasirodo, kad tau vis tiek, ar turi matės, ar neturi.

– Rodyklės nestovi vietoje, sūnau, – tarė Oliveira. – Iš lėto kaip kirminas tu judi begaliniu erdvėlaiviu. Apmąstyk visa, kas tau nutiko, kai ryžaisi atnešti savo skriblių. Matės ciklas pasibaigė neduodamas jokios naudos, ir akivaizdžiai įžengė scenon amžinai ištikima Chekreptenė, apsiginklavusi virtuvės rykais. Prasidėjo kavos su pienu era, nieko nepadarysi.

– Tai bent argumentai, – tarė Traveleris.

– Čia ne argumentai, o idealiai objektyvūs paaiškinimai. Tu esi linkęs judėti tolygiai, fizikų žodžiais tariant, o mane traukia svaiginamai nepastovus gyvenimas. Šiuo metu scenoje pasirodo kava, kuri valdingai žengia per šimtus tūkstančių namų, viską tvarko, rikiuoja, valdo. Matė nuplauta, nušluota nuo žemės, paslėpta. Kavos su pienu meto zona apima šią Amerikos žemyno

dalį. Pagalvok apie šio fenomeno aplinkybes ir pasekmes. Stropios mamos kala savo atžaloms į galvą, kokia naudinga pieniška dieta, kaip gera sėstis vaikučiams apie stalą, kurio viršutinėje dalyje – šypsojimas iki ausų, o apatinėje – spardymasis ir žnaibymasis iki kraujų. Tuo metu žodžiai „kava su pienu“ reiškia permainą, malonią darbo dienos pabaigą, kai apskaičiuojami geri ir pareikštiniai darbai, laikiną padėtį, miglotą įžangą, kurią staigiai sukonkretina šešta valanda, siaubinga valanda, kai duryse sudžerška raktai ir prasideda lenktynės autobusų link. Tuo metu niekam nerūpi meilė, kuri neduoda ramybės prieš tai arba po to. Tuo metu mintys krypsta į dušus (bet lįsim po vandeniu penktą), ir žmonės ima planuoti, ką veiks vakare, tai yra, ar eis pažiūrėti Paulinos Singerman, ar Toko Tarantolos (bet dar nieko aiškaus, laiko marios). Ką visa tai turi bendra su metu, kai geriama matė? Kalbu apie tą metą, kai matė geriama ne bet kaip, ne pakaitais su pieniška kava, o pačiu laiku, tada, kai aš norėjau gerti, kai buvo šalčiausia. O tokių dalykų, man rodos, tu nesupranti.

– Mano siuvėja – tikra sukčiuvienė, – tarė Chekreptenė. – Kas tau siuva, Talita?

– Pati siuvuos, – tarė Talita. – Moku šiek tiek kirpti ir siūti.

– Gerai darai, vaikeli. Šiandien nulėkiau iš dantisto tiesiai pas siuvėją – ji gyvena kitoj gatvėj – atsiimti sijono, nors jau prieš savaitę turėjo būti gatavas. O ji man ir sako: „Ak, ponia, susirgo mama, ir aš negalėjau, kaip sakoma, nė adatos paimt į rankas“. – „Bet ponia, – sakau, – man labai reikia to sijono.“ – „Man labai nesmagu, dievaži, – sako ji. – Apgauti tokią gerą klientę, kaip jūs. Atleiskit, dėl Dievo meilės.“ – „Kas iš to, kad atleisiu, – sakau, – vis vien negausiu sijono. Verčiau būtumėt pasiuvusi laiku, ir man būtų gerai, ir jums.“ O ji man sako: „Jeigu jums taip skubu, tai ko nepasiieškot kitos siuvėjos?“ – „Ir

pasiieškočiau, jei labai norėčiau, – sakau jai, – bet dabar verčiau palauksiu, jeigu jau įklampinot mane į bėdą, nors, mano galva, ir negražiai elgiatės."

– Viskas taip ir buvo? – tarė Oliveira.

– Aišku – tarė Chekreptenė. – Ar negirdi, kad pasakoju Talitai?

– Vienas dalykas būti, o kitas pasakoti.

– Jau pradedi?

– Va matai, – tarė Oliveira Traveleriui, kuris žiūrėjo į jį suraukęs antakius. – Va matai, kaip būna. Kiekvienas mano, jog kalba apie tai, ko neslepia nuo kitų.

– Ir, aišku, klysta, – tarė Traveleris. – Pasakei naujieną.

– Bet neverta to užmiršti.

– Tu niekad neužmiršti to, ką galima nukreipti prieš kitus.

– Dievas atsiuntė mane į jūsų miestą, – tarė Oliveira.

– Vos atstojai nuo mano galvos, o jau kimbi prie savo žmonos.

– Idant nemiegotumėte ir budėtumėte, – tarė Oliveira.

– Savotiška Mozės manija. Matyt, užsikrėtei leisdamasis nuo Sinajaus.

– Man patinka, – tarė Oliveira, – kai viskas būna aišku kaip ant delno. O tau, man rodos, nė motais, kad Chekreptenė įsiterpia į kalbą su savo pasakomis apie dantistą ir balažin kokį sijoną. Turbūt nenuvoki, jog tokie intarpai atleistini, jei būna gražūs ar bent jau pilni įkvėpimo, suvis nepakenčiami, kai vien tik sutrikdo kokią dermę, suardo kokią struktūrą. Na ir šneku, brolau.

– Orasijas visada toks, – tarė Chekreptenė. – Neklausykit jo, Traveleri.

– Esam nežmoniški minkštakūniai, Manu. Nežiūrim, jog tikrovė teka pro šalį lyg koks upeliukas. O juk buvo ji veik tobula,

nelyginant vaivorykštė, išlindusi tarp nykščio ir mažylio piršto. O kiek reikėjo darbo, kiek laiko, kiek pastangų, kol ją sukūrėm... Ir še tau, radijas praneša, kad generolas Pisotelis paskelbė pareiškimą. *Kaputt.* Viskam *kaputt.* „Pagaliau šis tas rimtesnio“, – mąsto parankinė mergiščia arba štai šita, arba gal ir tu taip mąstai. Ir aš taip mąstau, nemanyk, kad laikau save neklystančiu. Ar aš žinau, kur teisybė? Tik man patiko ta vaivorykštė, lyg rupūžiukė tarp pirštų. O šiandien... Man rodės, kad mes ėmėmės šio to rimtesnio, nors ir buvo šalta. Pavyzdžiui, Talita pasirodė neregėtai mikli ir nenukrito gatvėn, o tu šičia, o aš... Žmogus labai jautrus tam tikriems dalykams, po perkūnais.

– Vargu ar supratau, ką tu nori pasakyti, – tarė Traveleris. – Ta vaivorykštė gana neblogai sugalvota. Bet kodėl tu toks nepakantus? Gyvenk ir leisk gyventi kitiems, brolau.

– Jau prisižaidei kiek gana, – tarė Chekreptenė, – eikš ir nukelk spintą nuo lovos.

– Ar supranti? – paklausė Oliveira.

– Aišku, – tarė Traveleris įtikintas.

– *Quod erat demonstrandum,* vaikeli.

– *Quod erat,* – tarė Traveleris.

– Visa bėda, kad po teisybei dar nė nepradėjom.

– Ką? – tarė Talita ir, nusibraukusi plaukus nuo veido, pasižiūrėjo, ar Traveleris arti pristūmė skrybėlę.

– Nesinervink, – patarė Traveleris. – Pasisuk iš lėto, atkišk ranką, va šitaip. Luktelk, dar trupučiuką pastūmėsiu... Na, argi nesakiau? Jau turi.

Talita pasičiupo skrybėlę ir vienu matu užsimaukšlino ant galvos. Apačioje stovėjo du vaikai ir moteriškė, kalbėjosi su parankine mergiščia ir žiūrėjo į lieptą.

– Dabar nusviesiu Oliveirai mazgelį, ir baigta, – tarė Talita, jausdamasi kur kas saugesnė su skrybėle ant galvos. – Gerai laikykit lentas, kad ko neatsitiktų.

– Mesi? – tarė Oliveira. – Tikrai nepataikysi.

– Tegu pabando, – tarė Traveleris. – Jei mazgelis nukris gatvėn, duok Dieve, kad tekštelėtų tai bjaurybei Gutuso tiesiai ant makaulės.

– Aha, ir tau ji nepatinka, – tarė Oliveira. – Kaip gerai, nes aš jos nevirškinu. O tu, Talita?

– Aš verčiau mesiu mazgelį, – tarė Talita.

– Tuojau, tuojau, man rodos, tu per daug skubi.

– Oliveiros teisybė, – tarė Traveleris. – Tiek vargom, kad galų gale viską paverstum niekais.

– Kad man karšta, – tarė Talita. – Aš noriu namo, Manu.

– Ne taip jau toli esi, nėra ko skųstis. Galėtum pamanyti, kad rašai man iš Mato Groso.

– Jis kalba apie arbatžoles, – pranešė Oliveira Chekreptenei, stebeilijančiai į spintą.

– Ar dar ilgai žaisit? – pasiteiravo Chekreptenė.

– Ne, ne, – tarė Oliveira.

– O, – tarė Chekreptenė. – Ačiū Dievui.

Talita išsitraukė mazgelį iš chalato kišenės ir pamojavo ranka. Lieptas sulingavo, ir Traveleris su Oliveira užgulė jį iš visų jėgų. Kurį laiką pamojavusi, Talita atsivėdėjo, laikydamasi kita ranka.

– Nekvailiok, – tarė Oliveira. – Girdi? Atsargiau!

– Metu! – sušuko Talita.

– Atsargiau! Nukrisi!

– Na ir kas! – sušuko Talita, sviesdama mazgelį. Tas įlėkė į kambarį ir, atsimušęs į spintą, ištiško.

– Šaunu! – tarė Traveleris, kuris taip žiūrėjo į Talitą, lyg būtų norėjęs vien žvilgsnio galia nulaikyti ją ant liepto. – Puiku, meilute. Aiškiau vargu ar buvo įmanoma. Štai čia ir buvo tavo *demonstrandum.*

Lieptas pamažu liovėsi judėjęs. Talita įsitvėrė abiem rankom ir nuleido galvą. Oliveira matė vien skrybėlę ir plaukus, nudrykusius ant pečių. Jis kilstelėjo akis ir pažvelgė į Travelerį.

– Žinai, – tarė, – ir man atrodo, aiškiau vargu ar buvo įmanoma.

„Pagaliau, – tarė sau Talita, žiūrėdama į grindinį, šaligatvį. – Kas gali būti blogiau, kaip kaboti štai šitaip tarp tų dviejų langų?"

– Dabar rinkis, kas geriau, – tarė Traveleris. – Arba slinkis tolyn – tas daug lengviau – ir lįsk pas Oliveirą, arba grįžk atgal – tas daug sunkiau, bet užtat nereikės lipti laiptais ir eiti per gatvę.

– Tegu eina čionai, vargšiukė, – tarė Chekreptenė. – Visas veidas pasruvęs prakaitu.

– Tik vaikai ir kvailiai, – tarė Oliveira.

– Pala, trupučiuką atsipūsiu, – tarė Talita. – Man lyg ir galva svaigsta.

Oliveira atsigulė ant lentos ir atkišo ranką. Dar pusė metro – ir Talita pagriebtų ją.

– Tikras džentelmenas, – tarė Traveleris. – Iškart matyti, jog skaitęs profesoriaus Maidanos „Aukštuomenės gyvenimo patarėją". Grafas, kitaip nepasakysi. Užsirašyk ant kaktos, Talita.

– Tai dėl to, kad šalta, – tarė Oliveira. – Pailsėk trupučiuką, Talita, o paskui atslinksi čionai. Nieko neimk į galvą, juk žinai, kad, prieš užmigdamas amžinu miegu, sušalęs žmogus pradeda klejoti.

Visgi Talita iš lėto atsitiesė, įsirėmė rankomis ir pašliaužė kokį dvidešimt centimetrų atgal. Dar sykį įsirėmė – ir dar dvidešimt centimetrų. Oliveira su ištiesta ranka atrodė it keleivis, pamažu tolstantis laivu nuo uosto.

Traveleris palinko į priekį ir sugriebė Talitą už pažastų. Valandžiukę ji nejudėjo, paskui taip ūmai atmetė galvą, jog skrybėlė nukrito ir nusklendė ant šaligatvio.

– Kaip per bulių kovas, – tarė Oliveira. – Ponia Gutuso dar ją nugvelbs.

Talita užsimerkė, nė nekrustelėjo, kai Traveleris ją kėlė nuo lentos ir staigiai traukė pro langą. Jautė Travelerio lūpas, prigludusias prie kaklo, jo karštą ir tankų alsavimą.

– Pargrįžai, – sušnabždėjo Traveleris. – Pargrįžai, pargrįžai.

– Taip, – tarė Talita, eidama lovos link. – Kaipgi kitaip! Numečiau jam tą prakeiktą mazgelį ir pargrįžau, numečiau jam mazgelį ir pargrįžau, numečiau...

Traveleris atsisėdo ant lovos krašto. Mąstė apie vaivorykštę tarp pirštų, mąstė, kas buvo nutikę Oliveirai. Talita susmuko šalimais ir tyliai pravirko. „Nervai, – pagalvojo Traveleris. – Nelengva jai buvo." Tuoj atneš jai didelį stiklą vandens su citrinos sultimis, duos aspirino, pavėduos su laikraščiu, lieps valandžiukę numigti. Bet iš pradžių reikia padėti vieton savimokos enciklopediją, sutvarkyti komodą ir nunešti atgal lentą. „Viskas sujaukta", – pagalvojo, bučiuodamas Talitą. Kai tik nustos verkti, paprašys, kad padėtų apsiruošti. Ir ėmė ją glostyti, kalbėti šį bei tą.

– Pagaliau, – tarė Oliveira.

Nuėjo nuo lango ir atsisėdo ant lovos krašto, radęs laisvą tarpą tarp spintos ir kojūgalio. Chekreptenė šaukštu susėmė arbatžoles.

– Pilna vinių, – tarė ji. – Keista.

– Išties keista, – tarė Oliveira.

– Gal nueiti Talitos skrybėlės. Juk žinai, kokie tie vaikai.

– Gera mintis, – tarė Oliveira ir, pakėlęs vinį, ėmė sukioti ją tarp pirštų.

41

Chekreptenė nulipo gatvėn. Vaikai jau buvo paėmę skrybėlę ir kalbėjosi su parankine mergiščia bei ponia Gutuso.

– Atiduokit, – tarė Chekreptenė, dirbtinai šypsodama. – Čia mano pažįstamos iš priešinio namo.

– Kas jos nepažįsta, dukrele, – tarė ponia Gutuso. – Gražu pažiūrėt, ką išdarinėja tokiu metu, ypač vaikams.

– O kas čia bloga? – tarė Chekreptenė nelabai tvirtu balsu.

– Darkytis ant lentos, užvertus kojas, manding, ne kažin koks pavyzdys vaikams. Gal jūs ir nepastebėjot nieko, bet iš čia viskas matėsi kaip ant delno, dievaži.

– Baisiai apžėlusi, – tarė mažėlis.

– Girdit, – tarė ponia Gutuso. – Ką mato vargšai nekalti vaikeliai, tą ir kalba. Na, sakykit, ką ji ten veikė apsižergusi lentą? Tokiu metu, kai dori žmonės miega pokaičio arba užsiėmę savo reikalais? Leiskite paklausti, ar jūs, ponia, žergtumėtės ant lentos?

– Aš nesižergčiau, – tarė Chekreptenė. – Betgi Talita dirba cirke, jie visi artistai.

– Treniruojasi? – paklausė vienas vaikas. – O kuriam cirke rodo šį triuką?

– Ne, nesitreniruoja, – tarė Chekreptenė. – Tik va, norėjo nunešti žiupsnelį arbatžolių mano vyrui, ir štai...

Ponia Gutuso pasižiūrėjo į parankinę mergiščią. Toji prisikišo pirštą prie smilkinio ir pasuko kelis kartus. Chekreptenė nutvėrė skrybėlę abiem rankom ir žengė link namo. Vaikai išsirikiavo ir užtraukė nešvankią dainelę pagal „Lengvosios kavalerijos“ melodiją. (-148)

42

Il migo supplizio
è quando
non mi credo
in armonia.

UNGARETTI, „I FIUMI“*

Koks darbas? Žiūrėti, kad vaikai nelįstų pro apačią palapinėn, prireikus pagelbėti prie gyvulių, padėti mašinistui, rašyti skelbimus, rūpintis spaustuvės reikalais, tartis su policija, pranešinėti direktoriui viską, kas verta dėmesio, padėti ponui Manueliui Traveleriui kontoroje ir poniai Atalijai Donosi de Traveler sekretoriate (kai paprašys) ir t. t.

Ak, širdie mano, nestok liudyti
prieš mane!

(MIRUSIŲJŲ KNYGA, ARBA
ĮRAŠAS ANT SKARABĖJAUS)

Tuo tarpu Europoje mirė Dinus Lipatis, eidamas trisdešimt trečius metus. Iki pat kampo jie kalbėjo apie darbą ir Dinų Lipatį, nes, pasak Talitos, pravartu rinkti nepaneigiamus įrodymus, jog Dievo nėra, ar bent jau įrodymus, kad jis nepagydomas lengvabūdis. Ji pasiūlė tučtuojau nusipirkti kokią Lipačio plokštelę ir užeiti pas doną Krespą pasiklausyti, bet Oliveira su Traveleriu norėjo kampinėje kavinukėje išgerti alaus ir pasikalbėti apie cirką, juk dabar buvo kolegos ir tuo labai džiaugėsi, Oliveira neištvėrė nepasakęs, jog Traveleris atlikęs žygdarbį, įkalbinėdamas direktorių jį priimti, ir jog įkalbinęs veikiau atsitiktinumo, o ne

* Skaudžiausia, kai imu nebetikėt harmonija. Ungaretti, „Dūmai“ *(it.)*.

42

ko kito dėka. Jie nusprendė, kad dvi neparduotas kašmyro atraižas Oliveira padovanosiąs Chekreptenei, o iš trečiosios Talita pasisiūdinsianti kostiumėlį. Paskyrimo proga. Tad Traveleris užsisakė alaus, o Talita nuėjo taisyti pietų. Buvo pirmadienis, poilsio diena. Antradienį būsią du spektakliai, septintą ir devintą, dalyvaujant „keturiems lokiams keturiems", žonglieriui, neseniai atvažiavusiam iš Kolombo, ir, be abejo, katinui-buhalteriui. Toks darbas pradžiai būsiąs gryna pramoga, o vėliau Oliveira įsimiklinsiąs. Beje, juk matęs jau vieną spektaklį, ne ką blogesnį už kitus. Viskas klostąsi kuo puikiausiai.

Viskas taip puikiai klostėsi, jog Traveleris nunėrė akis ir pradėjo barbenti pirštais į staliuką. Kelneris, geras pažįstamas, priėjo pasikalbėti apie rungtynes su „Vakarų geležinkelio" komanda, ir Oliveira susilažino iš dešimties pesų, jog laimės Čiakaritos jauniai. Barbendamas į staliuką pagal bagualos ritmą, Traveleris tikino save, jog taip būsią geriausia, jog nebuvę kitos išeities, o tuo tarpu Oliveira, gurkšnodamas alų, baigė kalbas apie savo darbą. Tą priešpietę jam atėjo galvon egiptiečių posakiai, Totas, magijos globėjas ir kalbos išradėjas. Valandėlę juodu tarėsi, ar nebūtų klaidinga tartis tik valandėlę, nes jų kalba, dargi toks žargonas, kokiu jie šneka, galimas daiktas, yra dalis pranašingos struktūros, anaiptol nežadančios jokios ramybės. Pagaliau nusprendė, jog dvilypis Toto vaidmuo, šiaip ar taip, rodo, kad realybė atitinka irealybę, ir nusidžiaugė daugiau ar mažiau išsprendę amžinai nemalonią objektyvios priklausomybės problemą. Magija ar jutiminis pasaulis, o vis dėlto esąs egiptiečių dievas, žodžiais suderinantis subjektą su objektu. Viskas išties klostąsi kuo puikiausiai. (-75)

43

Cirke buvo puiku, optinė apgaulė ir pasiutiška muzika, katinas-buhalteris reagavo į kiekvieną kartoninį skaičių, iš anksto slapčia apšlakstytą valerijonais, o susijausminusios moteriškės rodė savo palikuonims iškalbingą Darvino evoliucijos pavyzdį. Pirmąjį vakarą Oliveira, išėjęs į dar tuščią areną ir pažvelgęs aukštyn į angą raudonos palapinės viršuje, į tą spragą, pro kurią išsprukus galima užmegzti kokį kontaktą, į tą centrą, tą langą, sakytum siejantį žemę su laisva erdve, nustojo juoktis ir pagalvojo, kad, galimas daiktas, kas kitas lyg niekur nieko prisliuogtų artimiausiu stiebu prie to lango viršuje, bet tas kitas – tai ne jis, rūkąs cigaretę ir žvelgiąs į skylę aukštybėse, tas kitas – tai ne jis, stovįs ir rūkąs cigaretę cirko šurmuly.

Vieną pirmųjų vakarų jis suprato, kodėl Traveleris jam parūpino tą vietą. Talita pasakė jam tiesiai į akis, skaičiuodama pinigus plytiniame priestate, kur buvo cirko kasa ir kontora. Oliveira ir šiaip jau viską žinojo, tik kitoniškai, tad jam reikėjo išgauti Talitos nuomonę, kad iš dviejų versijų išeitų lyg ir naujas laikas, esamasis laikas, kuriame jis netrukus pasijuto atsidūręs ir savotiškai įpareigotas. Ketino protestuoti, sakyti, jog Traveleris šneka nesąmones, ketino dar kartą ištrūkti iš kitų laiko varžtų (jis, trokštąs susisieti su kitais, įsiterpti tarp kitų, būti drauge), bet sykiu suprato, jog vienokiu ar kitokiu būdu įsibrovė į Talitos ir Travelerio pasaulį, nors ir nedarė tam tyčia jokių žygių, netgi to nesiekė, tiktai pasidavė ilgesio pagimdytam užgaidui. Pro Talitos žodžius išvydo miglotus Sero apribus, išgirdo juokingą portugališką posakį, nejučia peršantį mintį apie šaltą, nendrinukės sudegintą ateitį. Nusikvatojo Talitai į akis, kaip nusikvatojo tą patį rytmetį, kai, valydamasis dantis, žiūrėjo į veidrodį.

43

Talita surišo siūlu pluoštą dešimties pesų banknotų, ir juodu mechaniškai ėmė skaičiuoti toliau.

– Ko tu nori? – tarė Talita. – Man rodos, Manu teisybė.

– Aišku, jo teisybė, – tarė Oliveira. – Ir vis dėlto jis mulkis, o tai aiškinti tau nebereikia.

– O gal ir reikia. Žinau ar veikiau žinojau, kad jis mulkis, kai sėdėjau apsižergusi lentą. Judviem to aiškinti nebereikia, bet aš esu per patį svertuvo vidurį, nebepamenu, kaip jis vadinamas.

– Esi mūsų nimfa Egerija, mūsų mediumas. Tik dabar man šovė į galvą, jog man ir Traveleriui, kai visi susirenkam draugėn, užeina savotiškas transas. Net Chekreptenė tai pastebėjo ir pasakė man, pavartodama kaip tik šį išraiškingą žodį.

– Galimas daiktas, – tarė Talita, užsirašydama pajamas. – Jei nori sužinoti mano nuomonę, tai Manu neišmano, ką su tavim daryti. Jis myli tave kaip brolį, manau, netgi tu tai pastebėjai, ir drauge apgailestauja, kad pargrįžai.

– Tai ko atėjo manęs pasitikti į uostą? Juk aš nesiuntinėjau jam atvirukų.

– Pats susiprato, pamatęs, kad Chekreptenė apsodino visą balkoną snapučiais. O Chekreptenė sužinojo iš ministerijos.

– Tikra velniava, – tarė Oliveira. – Kai patyriau, jog Chekreptenė gavo žinią per diplomatus, supratau, jog nebelieka nieko kito, kaip sutikti ją išskėstomis rankomis it pasikėlusią telyčią. Tik pamanykit, koks atsidavimas, koks pasiutęs penelopizmas.

– Jei tos kalbos tau nepatinka, – tarė Talita, nudūrusi akis žemėn, – uždarom kasą ir einam pas Manu.

– Priešingai, labai patinka, tik va, man neduoda ramybės sąžinės priekaištai, kai pagalvoju apie tą kebelį, į kurį veliasi tavo vyras. O man tai... Žodžiu, niekaip nesuprantu, kodėl tu pati neišnarplioji to mazgo.

– Tai tau, – tarė Talita, ramiai pažvelgdama į jį. – Man rodos, aną popietę net paskutinis kvailys būtų susiprotėjęs...

– Aišku, bet Manu niekas nepakeis: rytojaus dieną jis eina pas direktorių ir parūpina man vietą. Kaip tik tuo metu, kai šluosčiausi ašaras audeklo atraižos kraštu, ketindamas kur nors ją parduoti.

– Manu geras, – tarė Talita. – Tu niekad nesuprasi, koks jis geras.

– Net keista, koks geras, – tarė Oliveira. – Nekalbėsiu apie tai, ko niekad nesuprasiu, nors, galimas daiktas, tu sakai teisybę, ir vis dėlto ar tu nepagalvojai, kad Manu žaidžia su ugnimi? Pažiūrėkim atidžiau, ir ta ugnis pasirodys cirko triukas. O tu, – tarė Oliveira, durdamas į ją pirštu, – turi bendrininkų.

– Bendrininkų?

– Taigi, bendrininkų. Aš – vienas jų, o kito tuo tarpu šičia nėra. Anot tavo vaizdingo palyginimo, laikai save svertuvo liežuvėliu, bet nesuvoki, jog savo kūnu nusveri vieną pusę. Pravartu būtų tai žinoti.

– Ko tu neišvažiuoji, Orasijau? – tarė Talita. – Ko neatstoji nuo jo galvos?

– Juk aš aiškinau: buvau beeinąs pardavinėti atraižų, o tas kelmas ėmė ir parūpino man darbą. Jei būčiau atsisakęs, būtų buvę dar blogiau. Ko gero, velniaižin ko būtų prisigalvojęs.

– Ir tu sėdi mums ant sprando, o Manu nesimiega.

– Tegu išgeria migdomųjų.

Talita surišo penkių pesų banknotus. Jie visada eidavo į užkulisius pasižiūrėti katino-buhalterio pasirodymo, nes tasai buvo išties mįslingas gyvūnas, jau dusyk teisingai sudaugino skaičius, net nesuveikus valerijonams. Traveleris stebėjosi ir prašė aplinkinius nenuleisti nuo jo akies. Bet tą vakarą katinas buvo suvis iškvaišęs, didžiausia sandauga teišėjo dvidešimt pen-

43

ki, tragiška padėtis. Rūkydami prie vieno tako į sceną, Traveleris ir Oliveira nusprendė, jog katinui veikiausiai trūksta fosforo, reikėsią pranešti direktoriui. Du klounai, dievaižin kodėl neapkenčią katino, šoko aplink pakilimą, ant kurio tasai valėsi ūsus jupiterio šviesoje. Kai tuodu ėjo trečią ratą, traukdami rusišką dainelę, katinas išleido nagus ir kibo vyresniajam į veidą. Publika, kaip visada, pasiuto ploti. Direktorius išsivežė katiną klounų Bonečių, tėvo ir sūnaus, vežimėliu, o juos griežtai nubaudė už erzinimą.

Naktis buvo įstabi, žiūrėdamas į viršų, kaip paprastai tokiu metu, juodoje kiaurymėje Oliveira matė Sirijų ir mąstė apie tris dienas, kada pasaulis būna atviras, o manai, praeities dvasios, žengia į dangų ir susieja žmogų su kiauryme aukštybėje, žmogų su žmogum (nes kas gi koptų iki pat kiaurymės, jei nenorėtų nusileisti pasikeitęs ir dar kartą – tik kitoniškai – susidurti su savo gimine?). Rugpjūčio dvidešimt ketvirta buvo viena iš tų trijų dienų, kada atsiveria pasaulis; aišku, vargu ar apie tai verta šitiek mąstyti, jei dar tik vasario pradžia. Oliveira neprisiminė kitų dviejų dienų, malonu buvo prisiminti vieną datą iš trijų. Dėl ko būtent tą, o ne kitą? Gal dėl to, kad buvo devynių skiemenų, atminčiai patinka tokie triukai. O gal tada ir Tiesa – aleksandrinas ar vienuolikapėdis; gal ir čia kažkelintą kartą ritmai žymėjo žengimą aukštybėn, skandavo kelio etapus. Naujos temos daktarinėms disertacijoms. Malonu buvo žiūrėt į žonglierių, neregėtą jo miklumą, astralinį dūmų taką, kybantį virš šimtų vaikų ir Vilja del Parkės, to kvartalo, kur, laimei, dar gausu eukaliptų, atsveriančių šiuos dūmus, jei dar kartą prisiminsim svertuvą arba svarstykles, tą teisingumo įrankį, tą Zodiako ženklą. (-125)

44

Traveleris išties blogai miegojo, vidury nakties dūsavo, lyg kas būtų slėgęs krūtinę, glaudėsi prie Talitos, o ji gulėjo, netardama nė žodžio, slinkosi artyn, kad jis išties nesijaustų vienišas. Juodu bučiavo tamsoje kits kitą į nosį, lūpas, akis, ir Traveleris glostė Talitai skruostą viena ranka, kuri lindo iš po paklodžių ir tuojau pat traukėsi atgal, lyg būtų buvę šalta, nors abudu sruvo prakaitu; paskui Traveleris pusbalsiu skaičiavo iki penkių – senas įprotis, neva padedąs užmigti, – ir Talita jautė jį glembant, pradedant giliai, ramiai alsuoti. Dieną jis atrodė patenkintas, švilpiniavo tango melodijas, plikydamas matę ar skaitydamas, bet, kai Talita virė pietus, tolydžio vaikščiojo virtuvėn kokia nors dingstimi ir kalbėjo, kas šauna į galvą, dažniausiai apie beprotnamį, nes jau vyko derybos, ir direktorių vis labiau viliojo perspektyva nusipirkti pamišėlių namus. Talita ne per daugiausia žavėjosi ta idėja, ir Traveleris tai žinojo. Juodu abu stengėsi leisti viską juokais, žadėjo kits kitam Samuelio Becketto vertus spektaklius, traukė per dantį nevykusį cirką, kuris baigė savo pasirodymus Vilja del Parkėje ir ruošėsi gastrolėms San Isidre. Kartais užbėgdavo Oliveira išgerti matės, nors paprastai sėdėdavo savo kambary, džiaugdamasis, kad, Chekreptenei išėjus į darbą, gali skaityti ir rūkyti kiek tinkamas. Kai Traveleris pažvelgdavo į melsvus Talitos paakius, padėdamas pešti antį – dvisavaitinę prabangą, didžiausią Talitos gardumyną bet kokiais kulinariniais pavidalais, – tardavo sau, jog, šiaip ar taip, nebuvo per daug bloga, kaip atrodė, ir netgi panorėdavo, kad Oliveira ateitų išgerti puoduko kito matės, nes tada beregint įsileisdavo į savo šifruotą žaidimą: ne per geriausiai jį suprato, bet turėjo žaisti, kad neprailgtų laikas ir kad visi trys jaustųsi verti vienas kito. Taipgi visi trys daug

skaitė, nes nuo jaunų dienų (atsitiktinai susidomėję socializmo idėjomis, o Traveleris – teosofija) mėgo savaip komentuoti literatūrą, polemizuoti argentinietišku stiliumi, stengdamiesi palenkti savo pusėn pašnekovą ir paneigti jo nuomonę, juoktis kaip išprotėję ir jaustis pranašesni už kenčiančią žmoniją, kuriai reikia padėti išsikapstyti iš mėšlo krūvos.

Bet Traveleris iš tiesų blogai miegojo, Talita retoriškai kartojo mintyse šiuos žodžius, žiūrėdama, kaip jis skutasi, rytmečio saulės nutviekstas. Traveleris skutosi vienais marškinėliais ir pižamos kelnėmis, ilgesingai švilpavo „Belangę“, paskui suriko visu balsu: „Muzika – tai melancholiškas penas mums, gyvenantiems meile“, – ir atsigręžęs reikšmingai pasižiūrėjo į Talitą, kuri tą dieną pešė antį be galo laiminga, nes nebuvo jokio vargo su padaigais, o ir antis atrodė gerutė, ne tokia, kokios paprastai esti tos pagiežingos numirėlės pramerktomis akimis ir sakytum neregimu šviesos rėžiu tarp vokų. Vargšai paukšteliai.

– Kodėl tu blogai miegi, Manu?

– *Muzika – tai*... Aš? Blogai? Aš apskritai nemiegu, širdele, kiauras naktis mąstau apie Makrovijaus Baskos išleistą knygą *Liber penitentialis**, kurią anądien nukniaukiau nuo daktaro Fetos, ištaikęs progą, kai jo sesuo nusisuko į šalį. Žinoma, vėliau sugrąžinsiu, ko gero, pasiutiškai brangiai kainuoja. *Liber penitentialis*, tik pamanyk!

– O kas čia per knyga? – tarė Talita, ūmai perpratusi, kodėl jis taip mįslingai elgiasi ir rakina komodos stalčių. – Tu man nesisakai, ką skaitai. Tai pirmas kartas po vedybų.

– Štai guli, žiūrėk kiek tinkama, tik pirma nusimazgok rankas. O slepiu dėl to, kad knyga vertinga, – mat amžinai vaikštai morkų skutenom ir visokiu šlamštu apkibusiais pirštais, taip

* Atgailavimo knyga *(lot.)*.

uoliai eini apyvoką, jog sugadintum man bet kokius inkunabulus.

– Kas man rūpi tavo knyga, – tarė Talita užsigavusi. – Eikš, nupjausi galvą, negyva – ir tai negaliu.

– Geriausia su skustuvu, – tarė Traveleris. – Bus pikantiškiau, o be to, ne pro šalį pasitreniruoti, nežinai žmogus, kada gali prireikti.

– Ne. Verčiau su peiliu, gerai išgaląstas.

– Su skustuvu.

– Ne. Su peiliu.

Traveleris žengė prie anties su skustuvu rankoje ir nurėžė galvą.

– Mokykis, – tarė. – Ko gero, mudviem teks rūpintis beprotnamiu, tad pravartu iš anksto mokytis iš dvigubos žmogžudystės Morgo gatvėje.

– Ar bepročiai taip žudo?

– Ne, katyte, bet kartais nesuvaldo rankų. Kaip ir normalūs žmonės, jei nepyksi dėl tokio nevykusio palyginimo.

– Negražu, – pritarė Talita, darydama iš anties lyg ir paralelepipedą, suraišiotą balta virvele.

– O kad blogai miegu, – tarė Traveleris, šluostydamas skustuvą tualetiniu popierium, – tai pati puikiausiai žinai dėl ko.

– Sakysim, kad žinau. Betgi ir tu žinai, kad čia jokių problemų nėra.

– Problemos – tai lyg primusai, – tarė Traveleris. – Viskas gerai, kol nesprogsta. Pasakysiu tau, kad šioje žemėje esama nebent teleologinių problemų. Rodos, jų nėra, kaip ir šiuo metu, o bomba su laikrodiniu mechanizmu turi sprogti rytoj vidurdienį. Tik tak, tik tak, viskas gerai. Tik tak.

– Visa bėda, – tarė Talita, – kad tu pats užsuki tos bombos mechanizmą.

44

– Mano ranka, zuikuti, irgi laukia rytojaus vidurdienio. Iki tol mes gyvename patys ir kitiems netrukdom gyventi.

Talita ištepė antį sviestu – išties pasibjaurėtinas reginys.

– Turi man kokių priekaištų? – tarė, lyg kreipdamasi į irklakoję.

– Šiuo metu jokių, – tarė Traveleris. – Pamatysim rytoj vidurdienį, jei man bus lemta pasipildyti šios bylos vaizdą ir pasiekti jos sprendimo zenitą.

– Koks tu panašus į Orasiją, – tarė Talita. – Neįtikėtinai panašus.

– Tik tak, – tarė Traveleris, graibydamasis cigarečių. – Tik tak, tik tak.

– Tikrai panašus, – neatlyžo Talita. Ji paleido iš rankų antį, ir toji šlykščiai tekštelėjo ant aslos. – Jis irgi būtų sakęs: tik tak, irgi būtų visą laiką kalbėjęs su visokiausiomis metaforomis. Atstosit judu nuo mano galvos ar ne? Tyčia tau sakau, jog esi panašus į jį, kad vieną kartą baigtume tas nesąmones. Negalimas daiktas, kad viskas pasikeistų, sugrįžus Orasijui. Nakčia tariau pati sau viena, jog ilgiau nebetesėsiu, judu žaidžiat manimi, žaidžiat manimi tenisą, daužot mane iš vienos ir kitos pusės, taip negalima, Manu, negalima, neturit teisės.

Traveleris apkabino Talitą, nors ji spyrėsi, paskui užmynė ant anties ir taip kluptelėjo, kad vos abu neapvirto, galų gale ją nuramino ir pabučiavo į nosies galiuką.

– Gal tau ir nėra jokios bombos, zuikuti, – tarė su tokia šypsena, jog Talita iškart suglebo ir patogiau prigludo prie jo krūtinės. – Klausyk, aš nelaukiu, kada trenks perkūnas iš giedro dangaus, bet jaučiu, kad man nevalia gintis su perkūnsargiais, kad turiu vaikščioti iškėlęs galvą ligi kažkurios dienos vidurdienio. Tik tuomet, po to vidurdienio, pasijusiu vėl esąs toks, koks esu iš tikrųjų. Anaiptol ne dėl Orasijo, širdele, ne vien dėl Orasijo,

nors jis ir pasirodė lyg koks pasiuntinys. Galimas daiktas, jei jis nebūtų pasirodęs, vis viena būtų atsitikę kas nors panašaus. Gal būčiau perskaitęs kokią tvirkinančią knygą, įsimylėjęs kitą moterį... Būna tokių gyvenimo vingių, supranti, tokių įvykių, kurie užgriūva žmogų netikėtai ir ūmai sukelia krizę. Na, supranti?

– O tu išties manai, kad jis nori manęs ir kad aš...

– Visai jis tavęs nenori, – tarė Traveleris, paleisdamas Talitą. – Tu nėmaž jam nerūpi. Neužsigauk, puikiai žinau, ko esi verta, ir pavydėsiu tavęs visiems, kas į tave žiūri ar kas su tavim kalba. Bet Orasijui tu nė motais, dėl to man nėra ko sukti tau galvos, tu jam nerūpi, štai ką tau pasakysiu ir kartosiu netgi tada, jeigu jis bandys tave laimėti ir tu laikysi mane kvailiu. Čia visai kas kita, – tarė Traveleris, keldamas balsą. – Visai kas kita, velniai rautų!

– A, – tarė Talita ir, pakėlusi antį, mazgote ėmė valyti užmintą vietą. – Visus kaulus jai suknežinai. Vadinas, čia visai kas kita. Nieko nesuprantu, bet, galimas daiktas, tavo teisybė.

– Jeigu jis būtų šičia, – tarė Traveleris pusbalsiu, įsmeigęs akis į cigaretę, – irgi nieko nesuprastų. Nors ir puikiai žinotų, jog čia visai kas kita. Stačiai protas neneša, kai jis ateina čionai, rodos, sienos griūva, viskas lekia velniop, ir staiga dangus pasidaro pasakiškai gražus, žvaigždės sukrinta tiesiai į dubenį, tik lupkis ir valgyk, antis pavirsta Lohengrino gulbe, o tada, tada...

– Ar nesutrukdysiu? – tarė ponia Gutuso, kišdama galvą iš prieškambario. – Gal aptariat kokius šeimyninius reikalus? Nemėgstu lįsti žmonėms į akis.

– Ką jūs, – tarė Talita. – Užeikit, ponia. Pažiūrėkit, kokia graži antytė.

– Žavumėlis, – tarė ponia Gutuso. – Visad sakiau ir sakysiu, kad antis – tai antis, pasitaiko ir kietesnių, bet užtat saviškai būna skani...

– Manu užmynė, užtat bus minkštesnė, stačiai tirps burnoj, dievaži, – tarė Talita.

– Lyg žinotum, – tarė Traveleris. (-102)

45

Natūralu buvo manyti, kad jis laukia jos pasirodant lange. Reikėjo nubusti antrą valandą nakties, kai tokia lipni tvanka, kai aitrūs „spiralinukės" dūmai vaiko uodus, didelės žvaigždės švykso lange, kai priešais anas kitas langas irgi atdaras.

Natūralu, nes, šiaip ar taip, lenta vis dar kyšojo ir tai, kas dienos vidury buvo neigiamas atsakymas, nakties vidury galėjo reikšti ką kita, ūmai pavirsti santaikos ženklu, ir tuomet jis stovėtų ten lange, cigaretės dūmais vaikytų uodus ir lauktų, kada lunatikė Talita švelniai nutols nuo Travelerio kūno, išsivers pro langą ir pažvelgs į jį iš tamsos tamson. Galbūt žiburiuojančia cigarete iš lėto pieštų kokius ženklus. Trikampius, apskritimus, akimirkos herbus, lemtingų meilės gėrimų arba difenilpropilamino formules, farmacines santrumpas, kurias ji, be abejo, supranta, ar tiktai brėžtų šviesos puslankį nuo burnos iki kėdės paramsčio, nuo kėdės paramsčio iki burnos, nuo burnos iki kėdės paramsčio ištisą naktį.

Lange nebuvo nieko. Traveleris palinko viršum karšto šulinio, apžvelgė gatvę, kurioje žvaigždėtas ir tarsi apčiuopiamas dangus nedraudžiamas skaitė išpleiktą laikraštį. Priešinio viešbučio langas nakčia atrodė dar artimesnis, gimnastas peršoktų vienu šuoliu. Ne, neperšoktų. Gal nebent mirties vejamas, ne kitaip. Lentos nėra nė žymės, kelio nėra.

Dūsaudamas Traveleris grįžo lovon. Užuot atsakęs į mieguistą Talitos klausimą, murmėdamas paglostė jai plaukus. Talita pakštelėjo lūpomis, pamojo ranka ir vėl nurimo.

Jeigu jis buvo kur nors tame juodame šulinyje, įgludęs kambaryje, ir žiūrėjo pro langą, tai veikiausiai matė Travelerį, baltus it ektoplazmą jo marškinėlius. Jeigu jis buvo kur nors tame juodame šulinyje ir laukė, kada pasirodys Talita, abejingai subolavę marškinėliai, galimas daiktas, didžiai įskaudino jam širdį. Dabar, matyt, pasikasė petį – įprastas gestas blogos nuotaikos ar apmaudo valandėlę, stipriau sukando cigaretę, sušvokštė atitinkamą nešvankybę ir turbūt griuvo lovon, nekreipdamas nė menkiausio dėmesio į kietai miegančią Chekreptenę.

Bet jeigu jo nebuvo tame juodame šulinyje, atsikelti tokiu nakties metu ir prieiti prie lango – vadinas, išpažinti baimę, pasiduoti jos valiai. Vadinas, faktiškai patvirtinti, kad nei Orasijas, nei jis nenuėmė lentų. Šiaip ar taip, lieptas buvo, galėjai nueiti ir grįžti. Bet kuris iš jų, trijų lunatikų, galėjo keliauti nuo vieno lango prie kito, žengti per sūdrų orą, nebijodamas nukristi žemėn. Lieptas pranyks tiktai ryto metą, kai pasirodys kava su pienu, kuri sugrąžina žmogui tvirtą pagrindą po kojomis ir nudrasko ankstyvo rytmečio voratinklius radijo žinių laida ir šaltu dušu.

Talitos sapnai: ją vedasi dailės parodon į milžiniškus apgriuvusius rūmus, paveikslai kabo svaiginamame aukštyje, lyg kas būtų pavertęs muziejum Piranezio kalėjimus. Norint prieiti prie paveikslų, reikia kopti arkomis, kojų pirštais kabinantis į menkutes įdubas, klajoti galerijomis, kurios baigiasi priešais audringą jūrą, kur šėlsta švininės bangos, lipti įvijais laiptais, kad galų gale pamatytum (bet visad nekaip, visad iš apačios ar iš šono) paveikslus, kuriuose amžinai kartojasi tos pačios balkšvos dėmės, tie patys tapijokų ar pieno krekėsiai.

45

Talitos nubudimas: ūmai pašoka lovoje devintą ryto, purto priegalvin įsikniubusį Travelerį, plekšnoja per užpakalį, kad pabustų. Traveleris ištiesia ranką ir įžnybia jai į koją, Talita užvirsta ant viršaus ir kimba jam į plaukus. Traveleris piktnaudžiauja savo jėga ir laužia Talitai ranką, kad ji imtų prašyti malonės. Bučiniai, nežmoniškas karštis.

– Sapnavau klaikų muziejų. Tu mane vedeisi...

– Nepakenčiu oniromansijos. Užplikyk matės, viščiuk.

– Ko kėleisi naktį? Juk ne su reikalu, mat, kai kelies su reikalu, visad man sakai, lyg būčiau nepilno proto: „Turiu kelt, nebeišlaikau", ir man tavęs gaila, nes aš puikiausiai išlaikau visą naktį, man dargi nėra ko laikyti – kitoniškas metabolizmas.

– Kas yra.

– Sakyk, ko kėleisi? Nuėjai prie lango ir ėmei dūsaut.

– Juk neiššokau.

– Kvailys.

– Buvo karšta.

– Sakyk, ko kėleisi.

– Šiaip sau, norėjau pasižiūrėt, gal ir Orasijui nesimiega, būtume paplepėję valandėlę.

– Šitokiu metu? Dieną, ir tai persitariat vos vienu kitu žodžiu.

– Gal naktį būtų buvę kitaip. Ką gali žinot.

– Sapnavau klaikų muziejų, – tarė Talita, maudamasi kelnaites.

– Jau sakei, – tarė Traveleris, įsistebeilijęs į lubas.

– Pastaruoju metu ir mudu ne per daugiausia kalbamės, – tarė Talita.

– Tikrai. Kokia drėgmė.

– Bet atrodo, jog kažkas kalba už mus, kalba mūsų lūpomis. Ar tau nėra tokio jausmo? Ar tau neatrodo, jog mudu lyg apsėsti? Atseit... Išties sunku.

– Taip, apsėsti šėtono. Klausyk, juk ne amžinai taip bus. *Ak, neliūdėki, Katalina,* – užniūniavo Traveleris, – *ateis geri laikai, ir tau nupirksiu valgomojo baldus.*

– Kvailiuk, – tarė Talita, bučiuodama jam į ausį. – Juk ne amžinai taip bus, juk ne amžinai taip bus... Daugiau nė minutės taip negali būti.

– Staiga amputuoti negerai, paskui visą gyvenimą skauda bigę.

– Nori, pasakysiu tau teisybę, – tarė Talita. – Man toks jausmas, lyg mudu augintume vorus ar šimtakojus. Rūpinamės jais, prižiūrime, o jie auga, iš pradžių tokie mažutėliai, veik gražučiai, su daugybe kojyčių, ir staiga suauga ir šoka į akis. Man rodos, sapnavau ir vorus, prisimenu lyg per miglą.

– Girdi, Orasijas, – tarė Traveleris, maudamasis kelnes. – Šitokiu metu jis švilpia kaip pasiutęs, džiaugiasi, kad išėjo Chekreptenė. Na ir tipas. (-80)

46

– Muzika – tai melancholiškas penas mums, gyvenantiems meile, – ketvirtąsyk pakartojo Traveleris, derindamas gitarą, nes ketino paskambinti tango „Laimės papūgėlė".

Donas Krespas labai susidomėjo posakiu, ir Talita nuėjo namo atnešti penkių veiksmų pjesės, išverstos Astranos Marin. Vakarop Kačimajo gatvė buvo triukšminga, bet dono Krespo kieme, be kanarėlės Šimtapesės, girdėjos tik Travelerio balsas, kaip sykis traukiantis: *moterikė ji žaisminga ir klastūnė, / jos namučiai laimės sklidini.* Lošiant kortomis „šluotą", kalbėti daug

nereikia. Chekreptenei visą laiką sekėsi, ir Oliveira pakaitais su ponia Gutuso tolydžio mėtė ant stalo dvidešimties sentavų pinigėlius. Laimės papūgėlė *(kuri pasako, ar tau gyventi lemta, ar numirt)* tuo tarpu ištraukė rausvą popieriuką: sužadėtinis, ilgas gyvenimas. Ir vis dėlto Traveleris tragišku balsu staiga uždainavo, kaip staiga jo herojė susirgo *ir tą vakarą, kai mirė, / klausė mamą: „Dar nėra?"* Trran.

– Koks jausmas! – tarė ponia Gutuso. – Dabar visi juokiasi iš tango, bet jam niekad neprilygs kalipsai ir kitokios kiaulystės, kurių prisiklausai per radiją. Paduokit man pupeles, donai Orasijau.

Traveleris atrėmė gitarą į gėlių vazoną, išgėrė iki dugno matę ir pajuto, kad jo laukia nekoks vakaras. Verčiau būtų ėjęs į darbą ar sunegalavęs – vis šiokia tokia pramoga. Įsipylė stikliuką nendrinės ir išlenkė vienu mauku, žiūrėdamas, kaip donas Krespas, pasibalnojęs nosį akiniais, nepatikliai gilinasi į tragedijos prologą. Prasilošęs, prakišęs aštuoniasdešimt sentavų, Oliveira atsisėdo greta ir taip pat įsipylė stikliuką.

– Stebuklai dedasi šiame pasaulyje, – pusbalsiu tarė Traveleris. – Štai čia netrukus įvyks mūšis prie Akciumo, jei seniukas nueis taip toli. O šalia pat dvi pusprotės kortomis kariauja dėl pupelių.

– Užsiėmimas kaip užsiėmimas, – tarė Oliveira. – Koks žodis! Būti užsiėmusiam, turėti užsiėmimą. Tiesiog šiurpas krečia, bičiuli. Žinai, kad per daug nesigilintume į metafiziką, pasakysiu tau, jog mano užsiėmimas cirke – tai gryna apgaulė. Imu pinigus už dyką.

– Palauk, kai nuvažiuosim gastrolių į San Isidrą, bus riesta. Vilja del Parkėj viskas sutvarkyta, svarbiausia, kad pavyko įduoti kyšį, nors direktorius dėl to kraustėsi iš proto. O štai dabar, kai reikės pradėti viską su naujais žmonėmis, kaip reikiant būsi užsiėmęs, jeigu tau patinka šis žodis.

– Tik neprisišauk bėdos. Argi aš kvailas, bičiuli, jei ko man ir 'eikia, tai nebent kokio vaidmens. Ar tikrai teks padirbėti?

– Pirmosiomis dienomis, paskui viskas įeis į savo vėžes. Sa-cyk, tu niekur nedirbai, kai važinėjai po Europą?

– Kiek galima mažiau, – tarė Oliveira. – Neoficialiai tvarkiau ąskaitas. Senis Trujis – stačiai radinys Célinui. Kurią dieną pa-basakočiau, jei būtų verta, bet neverta.

– Mielai pasiklausyčiau, – tarė Traveleris.

– Žinai, viskas labai neapibrėžta. Bet kokia istorija atrodys caip kilimo piešinio fragmentas. Trūksta rišamosios medžiagos, cad galėtum ką reikiamai išdėstyti: tekšt – viskas susidėsto kaip lera, ir turi įstabų krištolą su visais išraižymais. Visa bėda, – tarė Dliveira, žiūrėdamas į nagus, – kad viskas jau turbūt susidėstė, ik aš nematau, esu atsilikęs, kaip tie seniai, kurie klausosi kal-bant apie kibernetiką ir, palengva linguodami galvas, mąsto, jog netas išsrėbti dubenį vermišelių sriubos.

Kanarėlė Šimtapesė paleido tokią šaižią trelę, jog nustelbė visus kitus garsus.

– O apskritai, – tarė Traveleris, – kartais aš pagalvoju, kad au nevertėjo grįžti.

– Tau taip atrodo, – tarė Oliveira, – o aš jaučiu. Galimas daik-as, iš esmės nėra jokio skirtumo, bet neieškokim lengvų išeičių. Tiek tave, tiek mane, bičiuli, žudo gėdingumas. Mes vaikštom nuogi po namus, didžiai piktindami kai kurias moteris, bet pri-eikus pasikalbėti... Supranti, kartais pagalvoju, kad galėčiau tau basakyti... Nežinau, gal žodžiai pagaliau kam nors praverstų, praverstų mudviem. Bet kadangi tai ne kasdieniai žodžiai, žo-džiai, tariami kieme, geriant matę, ne gerai patepta pliurpalynė, mogus lenda į savo kiautą, ir ne su kuo kitu, su artimiausiu draugu darosi sunkiausia pasikalbėti. Ar tau nė karto neteko šlieti kam širdies?

– Gal ir teko, – tarė Traveleris, derindamas gitarą. – Visa bėda, jog tokiais sumetimais vargu ar verta turėti draugų.

– Verta, nes jie būna šalia ir prireikus ateina pagalbon.

– Kaip žinai. Tik šitaip mudviem bus sunkiau sutarti nei senais laikais.

– Dėl senų laikų daromos didžiausios kvailystės dabarty, – tarė Oliveira. – Klausyk, Manolai, sakai, kad mudu galėtume sutarti, bet širdies gilumoje supranti, kad ir aš norėčiau sutarti su tavimi, tik, sakydamas „su tavim“, turiu galvoje ne tave vieną. Blogiausia, kad tikrasis sutarimas – tai visai kas kita. Mes tenkinomės mažu. Kai sutaria draugai, kai sutaria įsimylėjėliai, kai sutaria vyras su žmona, mes kalbam apie sandorą. Gryna apgavystė, veidrodėlis vyturiams vilioti. Kartais man rodos, jog daug geriau sutaria du žmonės, kurie vienas kitam daužo per snukį, negu tie, kurie žiūri į tai iš šalies. Todėl... Klausyk, betgi man išties derėtų rašinėti į sekmadieninį *La Nación* priedą.

– Pradėjai neblogai, – tarė Traveleris, derindamas pirmą stygą, – bet į pabaigą tave apėmė tas gėdingumas, apie kurį ką tiktai kalbėjai. Daugmaž kaip ponią Gutuso, kai ji laiko savo pareiga pranešti, kokias piliules ryja jos vyras.

– Ką jis čia paisto, tas Oktavijus Cezaris, – suniurzgė donas Krespas, žiūrėdamas per akinių viršų. – Štai sako, pavyzdžiui, kad Markas Antonijus prisivalgė Alpėse labai keistos mėsos. Ką jis turi galvoje, šitaip sakydamas? Ar ne ožiuką?

– Veikiau beplunksnį dvikojį, – tarė Traveleris.

– Šitoje knygoje visi veikėjai sakytum kuoktelėję, – pagarbiai tarė donas Krespas. – Tik pamanykit, ką išdarinėja Kleopatra.

– Karalienės – tai ne paprastos moterys, – tarė ponia Gutuso. – Toji Kleopatra iškrėtė tokį pokštą, kad Dieve neduok, mačiau viename filme. Žinia, kiti laikai, nebuvo tikėjimo.

– Šluota, – tarė Talita, išsyk surinkusi šešias kortas.

– Jums sekasi...

– Vis vien paskui pralaimiu. Manau, man išsibaigė smulkūs.

– Tegu iškeičia donas Krespas, ko gero, jis jau priėjo faraonų laikus ir duos tau gryno aukso monetų. Klausyk, Orasijau, tu ką tik šnekėjai apie dermę...

– Ką gi, – tarė Orasijas, – jeigu jau taip nori, išversiu kišenes ir iškrėsiu šiukšles ant stalo...

– Versti kišenių nereikia. Man toks jausmas, kad tu sėdi sau ramiausiai ir lauki, kada mus visus užgrius lubos. Ieškai savo vadinamosios dermės, bet ieškai ten, kur, pasak tavęs, jos nėra: tarp draugų, šeimose, mieste. Kodėl jos ieškai socialinėje plotmėje?

– Nežinau, bičiuli. Aš jos netgi neieškau. Man tik nutinka šis bei tas.

– Bet kodėl tau nutinka šis bei tas, o mums dėl tavęs nesimiega?

– Man irgi nesimiega.

– Kodėl, pavyzdžiui, tu suėjai su Chekreptene? Ko vaikštai pas mus? Gal kartais Chekreptenė, o gal mes drumsčiam tavo dermę?

– Užsimanė išgert mandragoros! – suriko nustėręs donas Krespas.

– Ko? – tarė ponia Gutuso.

– Mandragoros! Liepia vergei atnešti mandragoros. Sakosi, neimąs miegas. Visai pakvaišus!

– Reikėjo išgert bromuralio, – tarė ponia Gutuso. – Tiesa, tais laikais...

– Labai protingai šneki, bičiuli, – tarė Oliveira, pildamas į stikliukus nendrinės, – tik viena pastaba: Chekreptenei pats teiki daugiau reikšmės, negu derėtų.

– O mes?

46

– Jūs, bičiuli, tai lyg rišamoji medžiaga, apie kurią ką tik šnekėjom. Man dingsi mintis, jog mes susiję veik cheminiais ryšiais, tai faktas, nepriklausąs nuo mūsų valios, pradėtas ir dar nebaigtas piešinys. Neužmiršk, juk tu atėjai manęs pasitikti.

– O kodėl negalėjau ateiti? Niekad nebūčiau pagalvojęs, kad sugrįši va nei šioks, nei toks, būsi taip pasikeitęs, kad nė iš tolo nebenorėsiu panėšėt į tave... Ne, ne, čia visai kas kita. Et, tu nei pats gyveni, nei kitiems leidi gyventi.

Tuo tarpu gitara tyliai dūzgė sjelitą.

– Tik pliaukštelk pirštais, – pusbalsiu tarė Oliveira, – ir manęs čia nebematysi. Būtų kiaulystė, jei dėl manęs judu su Talita...

– Talitą palik ramybėje.

– Ne, – tarė Oliveira, – nė nemanau. Mudu abu esam Talita, tu ir aš, tobulas trilypis trikampis. Dar sykį tau sakau: duok ženklą – ir aš dingstu. Nemanyk, kad aš nematau, kaip tu kremties.

– Nedaug ką beišgalvosi dingdamas.

– Na jau, vyre. Juk aš judviem nereikalingas.

Traveleris subrunzgino pirmus „Malevachės“ taktus, nustojo skambinti. Buvo jau tamsu, ir donas Krespas uždegė kieme šviesą, kad galėtų skaityti toliau.

– Klausyk, – pusbalsiu tarė Traveleris. – Kurią nors dieną tu ir šiaip išvažiuosi, tai apsieikim be ženklų. Gal man ir nesimiega naktimis, kaip tikriausiai tau sakė Talita, bet apskritai nesiskundžiu, kad tu parvažiavai. Galimas daiktas, man tavęs trūko.

– Kaip sau nori, bičiuli. Tokiais atvejais geriausia nieko nedaryti. Man irgi ne taip jau bloga.

– Kvailių pokalbis, – tarė Traveleris.

– Grynų mongoloidų, – tarė Oliveira.

– Žmogus manaisi ką nors išsiaiškinsiąs, bet kuo tolyn, tuo blogyn.

– Aiškintis – tai išmoningai klaidinti save, – tarė Oliveira. – Įsidėmėk.

– Vadinas, geriau kalbėti apie ką kita, pavyzdžiui, apie radikalų partijos veiklą. Tik va tu – kaip karuselė... Sukasi ir sukasi, širmas arkliukas, paskui raudas, vėl širmas. Mudu poetai, brolau.

– Trubadūrai, – tarė Oliveira, pildamas į stikliukus. – Žmonės, kurie negali užmigti ir eina prie lango pakvėpuoti grynu oru. Lyg ir tokie.

– Vadinas, matei mane šiąnakt?

– Leisk pagalvoti. Iš pradžių ėdė Chekreptenė, teko nusileisti. Trupučiuką, aišku, bet apskritai... Paskui kai užmigau – tai kaip į vandenį, kad viską užmirščiau. Kodėl klausi?

– Šiaip sau, – tarė Traveleris ir uždėjo ranką ant stygų. Skambčiodama laimikiu, ponia Gutuso pasislinko artyn su kėde ir paprašė Travelerį padainuoti.

– Čia toksai Ahenobardas sako, kad nakties drėgmė esanti nuodinga, – apskelbė donas Krespas. – Šioje knygoje visi veikėjai kuoktelėję, mūšio įkaršty leidžiasi paistyti nei šį, nei tą.

– Mielu noru, – tarė Traveleris, – patenkinsim ponios pageidavimą, jei donas Krespas nieko prieš. „Malevachė“ – tokio Chuano de Djoso Filiberto tangiukas. Klausyk, vaikeli, primink man, kad paskolinčiau Ivonės Gitri išpažintį, aukšta klasė. Talita, atnešk Gardelio antologiją. Ji ant naktinio staliuko, ten, kur ir dera gulėti tokioms knygoms.

– Gal ir grąžinsite ją dabar pat, – tarė ponia Gutuso. – Man jos nereikia, bet mėgstu, kai knygos po ranka. Mano vyras taipgi, dievaži. (-47)

47

– Aš – tai aš, aš – tai jis. Mes – tai mes, bet aš – tai aš, – svarbiausia, kad aš – tai aš, ginsiu savo *aš* kaip įmanydama. Atalija – tai aš. *Ego*. Diplomuota, argentinietė, kartais gražutė, didelės juodos akys, aš. Atalija Donosi – tai aš. Aš-aš, ritė ir siūlas. Juokinga.

Na ir kvailas tas Manu, nueik tu man į „Amerikos namus" ir vien pramogos dėlei išsinuomok štai tokį daikčiuką! *REWIND**. Koks balsas, ne, čia ne mano balsas. Nenatūralus, įtemptas. „Aš – tai aš, aš – tai jis. Mes – tai mes, bet aš – tai aš, svarbiausia, kad aš – tai aš, ginsiu savo..." *STOP*. Neįprastas aparatas, bet netinkamas mąstyti balsu, o gal reikia priprasti. Manu sakosi įrašysiąs savo įžymiąją radijo pjesę apie moteris, bet nieko jam neišeis. Magiškoji akis išties magiška, žali ruoželiai virpčioja, traukiasi, vienakis katinas žiūri į mane. Verčiau uždengsiu kartonu. *REWIND*. Juosta bėga tokia lygi, tokia vienoda. *VOLUME***. Nustatyti 5 arba 5 ½: „Magiškoji akis išties magiška, žali ruoželiai virp..." Išties magiška būtų, jei mano balsas ištartų: „Magiškoji akis žaidžia slapstynių, raudoni ruoželiai..." Per stiprus fonas, reikia prisitraukti arčiau mikrofoną ir sumažinti garsą. Aš – tai aš, aš – tai jis. O iš tikrųjų esu nevykusi Faulknerio parodija. Menkas efektas. Ar jis kalba tiesiai į mikrofoną, ar viskas jam atstoja juostą? Kaip sakoma: įrašymo aparatas ar magnetofonas? Orasijas sako „magnetofonas", pamatęs aparatą, nustėro ir tarė: „Na ir magnetofonas, vaike". Prospekte sakoma „įrašymo aparatas", tie, kur „Amerikos namuose", turbūt geriau žino. Mįslė: kodėl Manu perkasi viską, dargi batus, „Amerikos namuose"? Manija. Kvailystė. *REWIND*. Smagu bus pasiklausyti: „...Faulknerio

* Pervynioti atgal *(angl.)*.

** Garsumas *(angl.)*.

parodija. Menkas efektas". *STOP.* Ne per smagiausia klausytis savo balso. Tam reikia laiko, laiko, laiko. Tam reikia laiko. *REWIND.* Pažiūrėsim, ar natūralus tonas. „...ko, laiko, laiko. Tam reikia..." Vis viena, tas pat sužvarbusios nykštukės balsas. Aha, jau išmokau, Manu apstulbs, nėmaž netiki, kad galiu išmanyti techniką. Manęs, farmacininkės, Orasijas net nebūtų pastebėjęs, visad žiūri į žmogų kaip į tyrę, košiamą pro sietelį, kaip į košę, kuri iškrinta į dubenį, tik sėsk ir valgyk. *REWIND?* Ne, žaiskim toliau, gesinkim šviesą. O gal kalbėkim trečiuoju asmeniu?.. Vadinas, Talita Donosi užgesina šviesą, ir palieka tik magiškoji akis su raudonais ruoželiais (gal žali, o gal violetiniai) ir žėruojanti cigaretė. Karšta, ir Manu negrįžta iš San Isidro, pusė dvyliktos. Antai Chekreptenė stovi prie lango, nematau jos, bet vis viena žinau, kad ji stovi prie lango vienais marškiniais, o Orasijas prie savo stalelio, skaito, užsidegęs žvakę, ir rūko. Jųdviejų kambarys ne toks „viešbutiškas" kaip mūsų. Kvaiša, toks viešbutiškas, jog netgi tarakonai turbūt sunumeruoti, o greta dar ponas Bunčė su savo tuberkulioznininkais, raišais ir epileptikais po dvidešimt pesų už vizitą. O apačioje slaptas bordelis ir parankinės darkomos tango melodijos. *REWIND.* Kaip prailgsta laukti, nors sukasi gal pusę minutės. Kelionė prieš laiką. Manu turbūt patiktų ši tema. Garsas 5: „...sunumeruoti..." Dar toliau. *REWIND.* Dabar: „...Orasijas prie savo stalelio, skaito, užsidegęs žvakę..." *STOP.* Stalelis, stalelis. Kuriam galui sakyti „stalelis", kai esi farmacininkė. Per daug sentimentalu. Stalelis! Švelnumas visai ne vietoj. Gerai jau, gerai, Talita. Gana paikysčių. *REWIND.* Persukti atgal iki pat pradžios, vienintelis šio aparato trūkumas, jog reikia gerai apskaičiuoti, jeigu juosta išsprūsta, prarandi pusę minutės, kol užtaisai iš naujo. *STOP.* Teisingai, beliko vos du centimetrai. Ką sakiau iš pradžių? Nebepamenu, bet balsas buvo kaip įbaugintos pelytės, mikrofono baimė. Nagi, garsas 5 ½, kad būtų gerai girdėti. „Aš – tai aš, aš – tai jis. Mes – tai mes, bet

aš – tai aš, svarbiau..." Ir kam gi reikėjo taip kalbėti? Aš – tai aš, aš – tai jis, o paskui šnekėti apie stalelį, o paskui pykti ant savęs? „Aš – tai aš, aš – tai jis. Aš – tai aš, aš – tai jis."

Talita išjungė aparatą, uždėjo antvožą, pasižiūrėjo į magnetofoną su pasidygėjimu ir įsipylė stiklą limonado. Norėjo negalvoti apie kliniką (direktorius vadino ją „protine klinika", nors tai buvo didžiausia nesąmonė), bet mintys, nukreiptos nuo klinikos (beje, veikiau ji tik vylėsi nukreipti mintis kitur, nei iš tikrųjų jas valdė), beregint suko kita vaga ir lygiai taip pat kamavo. Galvojo vienkart apie Manu ir Orasiją, apie svertuvą, kuriuo juodu su Orasiju taip vaizdingai manipuliavo cirko priestate. Jausmas, kad ji apsėsta, stiprėjo, bent jau klinika rodės baisi, nepažįstama, plaukai šiaušėsi, įsivaizdavus, kaip pašėlę vienmarškiniai bepročiai vaikosi kits kitą su skustuvais rankose, daužo taburetes, plėšia lovų kojeles, vemia ant temperatūros kreivių ir rituališkai onanizuojasi. Įdomu bus pažiūrėti, kaip Manu ir Orasijas baltomis prijuostėmis saugo bepročius. „Ir aš būsiu ne bet kas, – kukliai pagalvojo Talita. – Direktorius tikrai patikės man vaistinę, aišku, jei klinikoje bus kokia vaistinė. O gal bus tik pirmosios pagalbos punktas? Manu trauks mane per dantis, kaip paprastai." Reikėtų kai ką pergalvoti, tiek visko užsimiršta, švelnus laiko švitras, nenusakoma kasdienė kova visą vasarą, uostas ir karštis, Orasijas nedraugišku veidu lipa iš laivo, ji grubiai pasiunčiama namo kartu su katinu, sėsk į tramvajų, mudviem reikia pasišnekėti. Paskui prasidėjo metas, panašus į dykvietę, kur gali susižeisti kojas į sulankstytas skardines ir vinis, kur veši varnalėšos, apkarstytos skarmalais, o vakarais cirkas, Orasijas su Manu žiūri į ją arba vienas į kitą, katinas, kasdien kvailesnis arba genialesnis, daugina skaičius, kaukiant šėlstančiai publikai, paskui namo pėsčiomis, ir Manu su Orasiju užeina į kiekvieną barą išgerti alaus ir kalba, kalba apie nieką, o ji klausosi išvargusi

tame karštyje, tuose dūmuose. *Aš – tai aš, aš – tai jis,* pasakė ji nepagalvojusi, bet po teisybei ji daugiau nei galvojo, jį grįžo iš to krašto, kur žodžiai buvo nelyginant bepročiai klinikoje, grasūs absurdiški padarai, kurie gyvena kas sau, skyrium, staiga pašoka ir ima blaškytis taip, jog niekas nepajėgia jų sutramdyti: *aš – tai aš, aš – tai jis,* o jis – tai ne Manu, jis – tai Orasijas, apsėdęs ją, puoląs iš nežinių, šešėlis savo kambario šešėlyje, žioruojanti cigaretė, iš lėto piešianti nemigos pavidalus.

Apimta baimės, Talita kėlėsi ir plikėsi arbatos: liepžiedžių perpus su mėtomis. Štai ir dabar pasikėlė, vildamasi išgirsti duryse brakštelėjant Manu raktą. Jai nėjo iš galvos Manu žodžiai: „Tu nėmaž jam nerūpi". Užgaulūs žodžiai, bet drauge ir ramina. Manu pasakė, kad, jeigu Orasijas ir bandytų ją laimėti (bet nebandė, net neišsidavė niekad turįs tokių ketinimų),

šaukštas liepžiedžių
šaukštas mėtų
karšto vandens, virinto, stop

net tada nėmaž jam nerūpėtų. Betgi tada... Bet jeigu ji nerūpi Orasijui, tai kodėl jis nuolat būna ana ten kambary, rūko ir skaito, *būna* (aš – tai aš, aš – tai jis), lyg jos gedautų, lyg kabintųsi jos iš tolo, beviltiškai siektų neregimais čiuptuvėliais, kad gautų ką, geriau ką pamatytų, būtų kitoniškas. Vadinas, jau nebe: aš – tai aš, aš – tai jis. Vadinas, atvirkščiai: aš – tai jis, nes aš – tai aš. Talita atsiduso, patenkinta savo išprotavimais ir gardžia arbata.

Tačiau tai buvo ne viskas, nes tai būtų buvę labai paprasta. Negalimas daiktas (visgi logika irgi praverčia), kad Orasijas ja domėtųsi ir podraug nesidomėtų. Iš šių dviejų dalykų turi išeiti trečias, tai, kas siejasi ne su meile (kvaila galvoti apie meilę, kai myli tik Manu, tik vieną Manu iki gyvenimo pabaigos), o, sakykim, su medžiokle, kai ieškai ko ar veikiau grasiai tykai, – katinas, žiūrįs į nepasiekiamą kanarėlę, savotiškai suledėjęs laikas,

pasala. Pusantro gabaliuko cukraus, laukų kvapas. Pasala, tarytum mįslė, kurios neįmanoma įminti iki tos dienos, kada Orasijas teiksis prabilti, pasišalinti, nusišauti, pasiaiškinti arba duoti medžiagos vaizduotei, kad ji įstengtų savaip įminti tą mįslę. Kad nereikėtų gerti matės ir žiūrėti į juos, kad Manu nereikėtų gerti matės ir žiūrėti į jį, kad nereikėtų visiems trims šokti be galo tos lėtos figūros. „Man derėtų rašyti knygas, – tarė sau Talita, – tiek gerų minčių ateina į galvą." Ji buvo tokia prislėgta, jog iš naujo įjungė magnetofoną ir tol dainavo, kol sugrįžo Traveleris. Juodu abu padarė išvadą, jog Talitos balso neįmanoma gerai įrašyti, ir Traveleris parodė, kaip reikia dainuoti bagualą. Nunešė magnetofoną prie lango, kad Chekreptenė nešališkai įvertintų jo meną, o drauge ir Orasijas, jeigu jis namie, bet jo nebuvo. Chekreptenei viskas atrodė nuostabu, tad nusprendė drauge pavakarieniauti pas Travelerius: sudėsią krūvon šaltą kepsnį iš Talitos atsargų ir daržovių salotas, kurių pataisys Chekreptenė ir atsineš pas kaimynus. Talita nusidžiaugė vaišėmis, kurios turėjo šį tą bendra su lovadengte ar dengtuve, žodžiu, su dangstymu, kaip ir magnetofonas ar patenkintas Travelerio veidas, – dalykai, pagaminti arba nutaisyti kam nors nuslėpti, tačiau kam, štai mįslė ir priežastis, dėl kurios viskas buvo kaip anksčiau, prieš geriant liepžiedžius perpus su mėtomis. (-110)

48

Netoli Sero, – nors negalėjai žinoti, ar jis toli, ar ne, tiesiog patekdavai ten išsyk, nė nenumanydamas, ar jau priėjai, vadinas, iš tikrųjų prie Sero, – žemų namukų ir padaužų vaikų kvartale,

klausinėti buvo bergždžias darbas, visos pastangos dužo į malonias šypsenas, paslaugios moterys norėjo padėti, bet nieko nežinojo, žmonės nesėdi vietoje, pone, viskas čia labai pasikeitę, verčiau eikit į policiją, gal ten ką pasakys. O jis negalėjo per ilgai užtrukti, nes laivas turėjo netrukus išplaukti, beje, kad ir nebūtų turėjęs išplaukti, ir šiaip jau viskas buvo iš anksto žuvę, teiravosi tik dėl viso pikto, kaip kad lošiama loterijoje ar klausomasi būrimo. Taigi pirmu autobusu į uostą ir tysoti ant kušetės iki vakarienės.

Tą pačią naktį, apie antrą ryto, jis vėl pamatė ją pirmą kartą. Buvo karšta, o triume, kur knarkė prakaitu pasruvę emigrantai, – dar bjauriau negu denyje tarp susuktų lynų, kur po dangum, žemai pakibusiu virš upės, visa uosto drėgmė lipo prie odos. Atsikolęs į pertvarą, Oliveira užsirūkė ir įsistebeilijo į blyškias žvaigždes, nardančias tarp debesų. Magė išėjo iš už ventiliatoriaus, kažką vilkdama deniu viena ranka, veik tuojau pat nusisuko ir nužingsniavo liuko link. Oliveira nė nekrustelėjo, per daug gerai žinojo, jog pamatė tokią, kokios nevalia sekioti. Pagalvojo, kad tai viena iš tų pirmos klasės dabitų, kurios leidžiasi pirmagalin pasižiūrėti driskių, gõdžios vadinamõsios gyvenimo patirties ir taip toliau. Labai panėšėjo į Magę, aišku kaip dieną, bet veikiau tai buvo jo vaizduotės vaisius, tad, kai širdis nustojo krūpsėti it pasiutęs šuo, užsirūkė kitą cigaretę ir išvadino save nepataisomu idiotu.

Daug maloniau buvo manyti, jog išvydo Magę, negu žinoti, jog netramdomas noras išplėšė ją iš tariamos pasąmonės gelmių ir sutapatino su pirmos pasitaikiusios keleivės siluetu. Iki tol jis tarėsi galėsiąs leisti sau prabangą melancholiškai minėti praeitį, atitinkamu laiku, nelygu nuotaika, kelti iš užmiršties tam tikrus įvykius ir slopinti prisiminimus taip pat ramiai, kaip maigo peleninėje nuorūką. Kai uoste Traveleris supažindino su Talita,

48

lyg meilaus, lyg Alidos Vali veido, tokia juokinga su tuo katinu kraitelėje, pajuto, jog tam tikri migloti bruožai staiga atgauna pavidalą, nors ir apgaulingą, bet lygiai tokį pat kaip ankstesnis, tarytum iš atminties, gražiai suskirstytos skyreliais, ūmai būtų išsiveržusi ektoplazma, gebanti įsilieti į kitą kūną ir veidą, papildyti jį ir pažvelgti iš vidaus tuo žvilgsniu, kurį jis tarėsi amžinai atidavęs prisiminimų malonei.

Paskui slinko savaitės neatremiamo Chekreptenės atsidavimo ir sunkaus meno – išnešiojamosios atraižų prekybos – mokymosi, per akis buvo bokalų alaus ir suoliukų parkuose tam tikrų epizodų analizei. Klausinėjimais Sero apylinkėse, žiūrint iš paviršiaus, jo norėta veikiau nuraminti sąžinę: susitikti, pasiaiškinti, atsisveikinti amžinai. Įgimtas žmogaus siekimas gražiai užbaigti pradėtą darbą, kad nepaliktų kyšoti galai. Dabar jau darėsi aišku (šešėlis, išslenkąs iš už ventiliatoriaus, moteris su katinu), jog anaiptol ne to jis nuėjo į Sero kvartalą. Analitine psichologija jis bodėjosi, bet tvirtai žinojo: į Sero kvartalą nuėjo anaiptol ne to. Ir staiga tarytum atsivėrė šulinys, smunkąs į bedugnę savo gelmę. Jis sustojo vidury Kongreso aikštės ir ėmė ironiškai save graudenti: „Atseit ieškojai? Tareisi esąs laisvas? Kaip ten sakė Herakleitas? Nagi, pakartok, kokie yra laisvės laipsniai, bent pasijuoksiu. Visiškai įlindai į maišą, brolau, tik užrišt“. Jam buvo smagu pasijusti nepataisomai suniekintam savo atradimo, bet vis dėlto nedavė ramybės truputis pasitenkinimo, glūdąs apie skrandį, tasai katiškas malonumo pojūtis, kuris atsiranda, kai juokiesi iš dvasios nerimo, ir patogiai įsigūžia tarp šonkaulių, pilvo ir padų. Blogiausia, jog apskritai jam buvo gana malonu, kad šitaip jaučiasi, kad nepasuko atgal, kad žygiuoja po tiesumui nežinia kur. Tą pasitenkinimą stelbė gaili neviltis, kad viskas pasidarė aišku, geismas to, kas būtų norėję jame įsikūnyti ir ką flegmatiškai ginė šalin, laikė atstu tas ve-

getacinis pasitenkinimas. Kartais Oliveira kaip žiūrovas ciniškai stebėdavo iš šalies tą vidinį nesutarimą. Taip buvo su cirku, matės gėrimu dono Krespo kieme, Travelerio tango melodijomis: Oliveira skersa akimi žiūrėjo į savo atvaizdą, atsispindintį visuose šiuose veidrodžiuose. Dargi pradėjo rašinėti padrikas pastabas sąsiuviny, kurį Chekreptenė meilingai laikė komodos stalčiuje, nedrįsdama atsiskleisti. Pamažėl jis susivokė gerai padaręs, kad apsilankė Sero kvartale, ir kaip tik dėl to, jog turėjo kitokių sumetimų, nei tuomet manė. Patirti, kad jis myli Magę, reiškė anaiptol ne krachą ar smukimą į atgyvenų pasaulį; tokia meilė, apsieinanti be savo objekto, randanti peno nebūty, veikiausiai liejosi draugėn su kitomis jėgomis, vienijo jas ir galėjo vienu postūmiu kada nors nuslopinti tą vidujinį pasitenkinimą kūne, išpampusiame nuo alaus ir keptų bulvių. Visi tie žodžiai, kuriais jis margino sąsiuvinį, mostaguodamas rankomis ir šaižiai švilpdamas, kėlė jam pasiutišką juoką. Kartais Traveleris nesikęsdamas prieidavo prie lango ir prašydavo jį bent truputėlį patylėti. Tarpais Oliveira, trokšdamas širdžiai ramybės, imdavosi rankų darbo: tiesindavo vinis arba narpliodavo storus siūlus ir klijuodavo ant lempos gaubto, pasak Chekreptenės, dailius labirintus, pagamintus iš gijų. Galbūt meilė praturtina ir sutaurina žmogų, įprasmina būtį; tačiau tik nuraminus ją galima išvengti grįžtamojo jos poveikio, leisti jai nugrimzti užmarštin ir išsilaikyti – vėlgi pačiam – naujoje atviros ir akytos tikrovės pakopoje. Meilės objekto pražudymas, yda, amžinai prikišama žmogui, – tai kaina, kurią moki, kai neišsilaikai, ant kopėčių, lygiai kaip ir Fausto prašymas, kad sustotų valandėlė, neturėtų prasmės, jei drauge toji valandėlė nebūtų paliekama, kaip paliekama ant stalo išgerta taurė. Ir taip toliau, ir vėl karti matė.

Būtų buvę lengva sukurti kokią darnią schemą, kokį gyvenimo ar mąstymo būdą, kokią harmoniją. Reikėjo nebent veid-

mainiauti kaip paprastai, paskelbti, jog praeitis virto patirtim, pasinaudoti raukšlėmis veide, išminties išraiška, kuri randasi žmonėms, peržengusiems ketvirtą dešimtį, kai jie šypso ar tyli. Paskui žmogus, susitaikęs su pasauliu, velkasi mėlyną eilutę, šukuojasi žilsvus smilkinius ir eina į dailės parodą, į literatų sąjungą arba į Ričmondo barą. Santūrus skepticizmas, išraiška, kokia būna sugrįžus iš tolimų kraštų, nuoseklus žengimas į brendimą, vedybas, tėvišką pamokslavimą prie pietų stalo dėl netikusio elgesio arba dėl blogų pažymių mokinio knygelėje. Sakau taip dėl to, kad daug pergyvenau. Ir daug esu keliavęs. Kai dar buvau jaunas. Visi vienodi, sakau tau. Patirtis kalba mano lūpomis, sūneli. Tu dar nepažįsti gyvenimo.

Ir visa tai, kas atrodo taip juokinga ir paprasta, galėjo dar blogiau baigtis kitose plotmėse, kur apmąstymams nuolat gresia *idola fori,* kur žodžiai iškraipo ketinimus, kur akmenėji, siekdamas paprastumo, ir, nuovargiui užėjus, iš liemenės kišenės pamažu trauki baltą vėliavą. Išduoti galėjai ir būdamas visiškai vienas, be liudytojų ir bendrininkų: atsitveri nuo visų, manaisi atsiribojęs nuo savų įsipareigojimų ir jausmų dramų, atsiribojęs nuo etninių kančių, kurios neduoda ramybės, kai žinaisi esąs susijęs su kokia rase ar bent jau su kokia tauta ar kalba. O kai įsitikini ta menama visiška laisve, manai, kad jau gali su niekuo nesiskaityti, palikti viską likimo valiai, pasukti iš kryžkelės ir traukti bet kokiu keliu, paskelbęs jį arba pačiu tikriausiu, arba vieninteliu. Magė buvo vienas tų kelių, literatūra – kitas (tučtuojau sudeginti sąsiuvinį, nors Chekreptenė ir grą-žytų rankas), tinginystė – dar kitas, o mąstymai apie dangiškus migdolus – dar kitas. Sustojęs priešais užkandinę Korienteso gatvėje 1300, kėlė sau didžius klausimus: „Vadinas, dera būti it stebulei rato vidury, – nė iš vietos? Kam gi reikia žinoti ar tartis

žinančiam, jog kiekvienas kelias klaidingas, jei nė vienas tų kelių mums neatrodo pats tikrasis? Juk mes ne Buda, bičiuli, čia nėra medžių, po kuriais galėtume atsisėsti lotoso poza. Ateis laikas, ir pakratysi kojas".

Eiti, kai nė vienas kelių mums neatrodo pats tikrasis. Iš visų išvedžiojimų (na ir žodis, sakytum turi ką bendra su vedžiojimu už nosies ar suvedžiojimu) – tai vienintelė mintis, verta dėmesio. Išties verta būtų pamąstyti. Vadinas, šiaip ar taip, į Sero kvartalą eita ne be reikalo, vadinas, Magė jau nebe prarastas meilės objektas, o kokio galimo susitikimo paveikslas, tik, aišku, susitikimas bus ne su ja pačia, o šiapus ar anapus jos, – per ją, bet ne su ja pačia. Ir Manu, ir cirkas, ir ta negirdėta mintis apie beprotnamį, tiek ir tiek aptarinėta pastarosiomis dienomis, – viskas galėtų įsiprasminti, aišku, jei ekstrapoliuotųsi, neišvengiama ekstrapoliacija tam tikrą metafizinę valandą, šie gražūs žodžiai niekaip neišeis iš apyvartos. Oliveira susikimšo karštą pyragėlį, kaip paprastai išsidegino burną per godumą ir pasijuto geriau. Kiek kartų jau yra perėjęs tą patį ciklą daugelyje miestų ir galybėje kavinių, kiek kartų daręs panašias išvadas, pasijutęs geriau, patikėjęs jog pradės gyventi kitaip, kad ir aną vakarą, kai panoro klausytis to kvailo koncerto, o paskui... Paskui lijo kaip iš kibiro, ir apskritai, ar verta grįžti atgal. Taip buvo ir su Talita – kuo dažniau grįžta atgal, tuo blogiau. Ta moteris kentėjo per jį, ne dėl ko nors svarbaus, anaiptol, o tik dėl to, kad jis atsirado šičia, ir viskas tarp jųdviejų, Talitos ir Travelerio, pasikeitė, gausybė smulkmenų, kurios atrodo nusistovėjusios ir amžinos, staiga stojosi piestu, ir tai, kas iš pradžių buvo lyg ispaniška nugarinė, pavirto silke, sutaisyta Kierkegaardo metodu, jei ne blogiau. Popietė su lenta padarė galą tai suirutei, bet Traveleris nepasinaudojo proga ir nepasakė, ką turėjo pasakyti, – kad

Oliveira tą pačią dieną pasišalintų iš kvartalo ir jųdviejų gyvenimo, ne tik nepasakė nė žodžio, bet dargi parūpino jam darbą cirke, taigi... Pasiduoti užuojautai būtų lygiai taip pat kvaila kaip anąkart: lietus, lietus. Įdomu, ar Berta Trepa vis dar skambina pianinu? (-111)

49

Talita ir Traveleris kalbėjo be paliovos apie įžymius bepročius ir kitokias mįsles, juo labiau kad Feragutas jau buvo nusprendęs pirkti kliniką ir perleisti cirką drauge su katinu ir visu labu tokiam Suaresui Melianui. Jiems, o ypač Talitai, atrodė, jog iškeisti cirką į kliniką – tai sakytum žengti žingsnį pirmyn, nors tokio optimizmo priežastis Traveleriui buvo nelabai suprantama. Laukdami, kol viskas galutinai paaiškės, jie vaikščiojo susijaudinę, tolydžio bėgiojo prie langų arba laukujų durų pasitarti su ponia Gutuso, donu Bunče, donu Krespu ir netgi su Chekreptene, jeigu toji būdavo netoliese. Visa bėda, tomis dienomis skliste sklido kalbos apie revoliuciją, apie maištą Kampo de Majyje, ir tie įvykiai žmonėms atrodė svarbesni už rūpesčius dėl klinikos pirkimo Treljeso gatvėje. Galiausiai Talita su Traveleriu įniko į psichoterapijos vadovėlį, pasinešę surasti jame bent truputį normalumo. Kaip paprastai juodu įsikarščiavo, ir anties dieną kilo tokios aršios diskusijos, jog Šimtapesė kraustėsi iš galvos savo narvelyje, o donas Krespas laukė kokio pažįstamo, įrėmęs kairės smilių iš atitinkamos pusės sau į smilkinį, idant galėtų iš naujo pradėti sukamąjį judesį. Tokiu atveju kaip visada pro virtuvės langą rūko debesys anties plunksnų, trinksėjo durys, pliūpčiojo

tanki žodžiavimosi ugnis, ir viskas numalšo tiktai per pietus, kai iš anties nebeliko nė menkiausio plaušelio.

Prie kavos, pagardintos „Mariposos“ nendrinuke, nebyli santarvė suvedė juos draugėn prie garbinamų raštų, prie labiausiai nuvalkiotų ezoterinių žurnalų numerių, prie kosmologinių lobių, kuriuos juodu, žengdami į naują gyvenimą, laikė savo pareiga perprasti. Apie pakvaišėlius buvo rašoma daug, tad Traveleris, kaip ir Oliveira, norom nenorom išsitraukė visą makulatūrą, pasiryžęs parodyti pasauliui dalį fenomenų kolekcijos, kurią juodu pradėjo sykiu sudarinėti seniai užmirštais studijų laikais, o vėliau rinko kiekvienas skyrium. Pavalgę jie valandų valandas nesikeldavo nuo stalo – studijavo tuos dokumentus, ir Talita išsikovojo teisę dalyvauti aptarimuose, parūpinusi kelis numerius *Renovigo (Periodiko Rebolusionario Bilingue),* Meksikos „Lumeno“ leidyklos leidinio ispamerikiečių kalba*, kuriame labai sėkmingai bendradarbiavo pulkai pusgalvių. Iš Feraguto gaudavo žinių tik protarpiais, nes cirkas faktiškai priklausė Suaresui Melianui, tačiau veik nebuvo abejonių, kad apie kovo vidurį jie turės kliniką. Porąsyk Feragutas buvo pasirodęs cirke aplankyti katino-buhalterio, su kuriuo jam, aišku kaip dieną, buvo sunku išsiskirti, ir nė karto neužmiršo priminti, jog neišvengiamai artėja Didžioji Transakcija, kuri užkraus jiems visiems ant pečių sunkią atsakomybę (atodūsis). Išties veik nebuvo abejonių, jog Talitai bus patikėta vaistinė, ir vargšiukė neturėjo ramybės, kartojo žinias, įgytas tais laikais, kai dar maišė tepalus. Oliveira ir Traveleris turėjo didžiausią malonumą traukti ją per dantis, bet užtat, nuėję į cirką, žiūrėjo paniurę į katiną ir publiką, lyg tas cirkas būtų buvęs koks neregėtas ir neįkainojamas daiktas.

– Šičia visi atrodo kur kas labiau išprotėję, – sakė Traveleris. – Nė iš tolo nepalyginsi, bičiuli...

---

* Ispanų kalba, pagrįsta fonetine rašyba.

49

Oliveira gūžčiodavo pečiais, nepajėgdamas prisipažinti kad apskritai jam vis viena, žiūrėdavo į palapinės viršų, kvailai pasinėręs miglotuose prisiminimuose.

– Žinai, tu pasikeitei besibastydamas po pasaulį, – niurgzdavo Traveleris. – Aš irgi pasikeičiau, bet amžinai tūnau šičia, amžinai tuose pietuose...

Ir mostelėdavo ranka, lyg rodydamas tuo gestu Buenos Airių geografinę padėtį.

– Žinai, pasikeiti... – tardavo Oliveira.

Šitaip pasikalbėję mažumą, prapliupdavo juoktis, o publika skersuodavo į juos, nes trukdydavo žiūrėti spektaklį.

Atvirumo valandėlę visi trys prisipažindavo esą puikiausiai pasiruošę naujam darbui. Pavyzdžiui, *La Nación* sekmadieninis priedas keldavo liūdesį, ne ką mažesnį kaip ir eilutės prie kino teatrų arba *Rider's Digest* numeris.

– Kasdien vis daugiau nutraukiama ryšių, – sibiliškai sakydavo Traveleris. – Norisi užbliauti visa gerkle.

– Pulkininkas Flapa jau užbliovė šiąnakt, – atsiliepdavo Talita. – Išdava: komendanto valanda.

– Jis ne užbliovė, vaikeli, o vos cyptelėjo. Aš tau kalbu apie tai, ką sapnavo Irigojenas... Apie istorines kulminacijas, pranašų žadus, apie tas viltis, kurias puoselėjo žmonių giminė, šitaip nusmukusi šiuose kraštuose.

– Štai jau kalbi kaip anas, – tardavo Talita ir įsistebeilydavo į jį su nerimu, visgi slėpdama charakterologinį žvilgsnį.

Anas vis dar sukinėjosi cirke, paskutinįsyk gelbėjo Suaresą Melianą patarimais ir stebėjosi tarpais, jog niekas nebetraukia jo širdies. Jam buvo toks jausmas, kad visa, kas jame dar glūdėjo, visa *mana,* perėjo Talitai ir Traveleriui, kurie tolyn labyn žavėjosi klinika; o jam tomis dienomis patiko nebent žaisti su katinu-buhalteriu, kuris nežmoniškai jį pamėgo ir vien tik jam įtai-

kaudamas daugino skaičius. Feragutas buvo davęs nurodymą neštis gatvėn katiną ne kitaip, kaip kraitelėje ir dar su antkakliu, kuriame įrašytas adresas, lygiai tokiu pat, kokį turėjo kareiviai Okinavos mūšyje, tad Oliveira atjautė katiną ir, vos atsidūręs per du kvartalus nuo cirko, palikdavo kraitelę pas pažįstamą užkandinės savininką, nuimdavo antkaklį vargšui gyvulėliui, ir žygiuodavo abu šniukštinėti tuščių konservų skardinių dykvietėse ar skabyti žolyčių – nuostabus būdas laikui nustumti. Po tokių sveikų pasivaikščiojimų lyg ir nebe taip bodėdavosi suėjimais dono Krespo kieme ir švelniąja Chekreptene, be atodairos mezgančia jam šiltus drabužius žiemai. Tą vakarą, kai Feragutas paskambino į pensioną ir pranešė Traveleriui tikslią Didžiosios Transakcijos datą, visi trys gilino savo ispamerikiečių kalbos žinias, su nenusakomu pasimėgimu semdamiesi jų iš vieno *Renovigo* numerio. Jie nuliūdo pagalvoję, jog klinikoje jų laukia rimtumas, mokslas, atsižadėjimas ir kitokie panašūs dalykai.

– *Ké bida no es trajedia?* – Koks gyvenimas ne tragedija? – perskaitė Talita puikia ispamerikiečių kalba.

Taip jie leido laiką, iki atėjo ponia Gutuso ir pranešė paskutines radijo žinias apie pulkininką Flapą ir tankus, galų gale šį tą tikro ir konkretaus, ir visi beregint išsiskirstė, didžiai nustebindami informatorę, apsvaigusią nuo patriotinių jausmų. (-118)

50

Nuo autobusų stotelės iki Treljeso gatvės buvo tik pora žingsnių. Talitai ir Traveleriui atėjus, Feragutas ir Kuka jau buvo ten drauge su administratorium. Didžioji Transakcija vyko antro

aukšto salėje su dviem langais į uždarą kiemą-sodą, kuriame vaikščiojo ligoniai ir tryško nedidelis fontanėlis. Kol nusigavo į salę, Traveleris ir Talita perėjo daugybę koridorių ir kambarių pirmame aukšte, kur ponios ir ponai taisyklinga ispanų kalba prašė juos malonėti iš geros valios duoti pakelį kitą cigarečių. Palydovas sanitaras, rodės, laikė šią interliudiją savaime suprantama, o aplinkybės anaiptol nebuvo palankios pirmam susipažinimui su aplinka. Mažne be rūkalų jie pasiekė Didžiosios Transakcijos salę, kur Feragutas labai iškalbingai pristatė juos administratoriui. Įpusėjus skaityti kažkokį nesuprantamą dokumentą, pasirodė Oliveira, ir teko pašnibždom bei išraiškingais gestais jam paaiškinti, jog viskas eina kuo puikiausiai ir jog niekas ničnieko nepermano. Kai Talita keliais žodžiais papasakojo jam į ausį, kaip jie čia atkako, ššš, ššš, Oliveira dirstelėjo į ją nustebęs – mat, įėjęs pro vartus, atsidūrė tiesiai prie durų, kaip tik tų, kurių reikėjo. Na, o direktorius, kaip ir pritiko, buvo juoda eilute.

Kai šitoks karštis, paprastai dūsta radijo pranešėjai, kas valandą skaitą pranešimus apie orą ir vyriausybinius paneigimus dėl maišto Kampo de Majyje ir griežtų pulkininko Flapos priemonių. Be penkių šeštą administratorius liovėsi skaitęs dokumentą ir įjungė savo japonišką tranzistorių, idant – kaip paskelbė, visų atsiprašęs, – nesijaustų atsijęs nuo tikrovės. Sulig šiuo sakiniu Oliveira beregint apsisprendė suvaidinti klasikinį užuomaršos vaidmenį – prisiminti, jog kažką paliko prie vartų (pagalvojo, kad apskritai administratorius turėtų tai palaikyti kita ryšio su tikrove forma), ir, nepaisydamas žaibuojančių Talitos ir Traveleriо akių, žengė iš salės į pirmas pasitaikiusias duris, deja, ne į tas, pro kurias buvo įėjęs.

Iš kelių dokumento sakinių Oliveira suprato, jog klinika yra penkių aukštų name, o uždarame kieme-sode dar esąs atski-

as paviljonas. Geriausia būtų pasivaikščioti po kiemą-sodą, ei tik pavyks išeiti, pagalvojo jis, bet nepasisekė – vos nužen- ;ė kelis žingsnius, pasirodė šypsantis vienmarškinis jaunuolis, ›aėmė jam už rankos ir, mostaguodamas kaip vaikas, nusivedė koridorių, kuriame buvo nemaža durų ir kažkas panašaus į :rovininio lifto liuką. Mintis susipažinti su klinika pamišėlio 'adovaujamam be galo patiko Oliveirai, tad jis visų pirma pa- 'aišino cigarete savo bendrą, iš veido gana protingą jaunuolį.]as net sušvilpė iš džiaugsmo ir užsirūkė. Paskiau paaiškėjo, kad is sanitaras, o Oliveira – ne pamišėlis: įprasti nesusipratimai okiomis aplinkybėmis. Nuotykis buvo banalokas ir ne ką teža- lėjo, tačiau, keliaudami iš vieno aukšto į kitą, Oliveira ir Remo- inas susidraugavo, ir klinikos topografija atsiskleidė iš vidaus ykiu su anekdotais, piktais pasišaipymais iš kitų tarnautojų ir ›ičiuliškais perspėjimais. Jiems atsidūrus kambary, kur daktaras)vecheras laikė savo jūros kiaulytes ir Monicos Vitti nuotrauką, taiga atkūrė žvairas berniūkštis pasakyti Remorinui, kad jeigu asai ponas, su kuriuo jis vaikštąs, esąs Orasijas Oliveira, ir t. t. \tsidusęs Oliveira užkopė du aukštus ir sugrįžo salėn, kur vyko)idžioji Transakcija ir dokumentas ėjo prie galo, klimakteriškai audonuojant Kukai Feraguto ir begėdiškai žiovaujant Trave- eriui. Oliveira susimąstė apie siluetą rausva pižama, šmėkšte- ėjusį prieš akis ketvirto aukšto gale, apie senuką, kuris sėlino ›asieniais, glostydamas balandį, tarytum užmigusį delne. Kaip ik tuo metu, kai Kuka Feraguto savotiškai subliovė:

– Ką, jie dar turi sutikti?

– Tylėk, brangute, – tarė direktorius. – Ponas turi galvoj...

– Čiagi viskas aišku, – tarė Talita, mat ji visad gerai sutarė su (uka ir norėjo jai padėti. – Perimant ligonius, reikia atsiklausti, r jie sutinka.

– Kvailystė, kaip sau nori, – tarė Kuka *ad hoc*.

– Klausykite, ponia, – tarė administratorius, laisva ranka pasitempdamas liemenę. – Šičia laikomi specifiški ligoniai, o Mendeso Delfino įstatymas labai aiškiai nusako jų teises. Be aštuonių ar dešimties, kurių giminės jau davė sutikimą, kiti visą gyvenimą eina iš beprotnamio į beprotnamį, jei galima taip pasakyti, ir niekas už juos neatsako. Šiems atvejams įstatymas numato, kad administratorius pacientų proto prašviesėjimo akimirką atsiklausia, ar jie sutinka, kad klinika pereitų kitam savininkui. Štai čia sužymėti straipsniai, – pridūrė, rodydamas knygą raudonais aptaisais, iš kurios kyšojo žymekliai – juostelėmis sukarpytas laikraštis *Razón Quinta*. – Perskaitykite juos, ir baigiam.

– Jei teisingai jus supratau, – tarė Feragutas, – perdavimas įvyks tuoj pat?

– O ko būčiau jus sukvietęs? Jus – kaip savininką, o šiuos ponus – kaip liudytojus: pašauksime ligonius, ir viskas išsispręs šią popietę.

– Tik dar nežinia, – tarė Traveleris, – ar tiems, kurie turi pasirašyti dokumentą, bus prašviesėjęs protas, kaip jūs sakote.

Administratorius pažvelgė į jį su užuojauta ir paskambino. Įėjo Remorinas su prijuoste, pamerkė Oliveirai ir padėjo ant staliuko dideliausią registracijos knygą. Pristūmė prie staliuko kėdę ir sunėrė rankas ant krūtinės it persų budelis. Feragutas, įnikęs sklaidyti knygą su nusimanančio žmogaus veidu, paklausė, ar sutikimas bus įrašytas akte, ir administratorius atsakė, jog bus, jog tam tyčia pagal abėcėlę bus kviečiami ligoniai ir prašomi patvirtinti savo valią mėlynu flomasteriu. Traveleris vis dėlto nelabai kliovėsi tokiais kruopščiais pasiruošimais ir užsispyręs varė savo, jog, galimas daiktas, bus ligonių, kurie atsisakys pasirašyti arba iškrės kokį netikėtą pokštą. Kuka su Feragutu nedrįso atvirai jo remti ir tik laikėsi-įsikibę-jo-žodžių. (-119)

51

Kaip tik tuo metu pasirodė Remorinas, vedinas iš pažiūros įbaugintu seniuku. Šis pagarbiai nusilenkė administratoriui, vos jį pažinęs.

– Su pižama! – tarė Kuka nustėrusi.

– Pastebėjau tai tik atėjęs, – tarė Feragutas.

– Čia visai ne pižama, o lyg ir...

– Prašom tylos, – tarė administratorius. – Eikite čionai, Antunesai, ir pasirašykit štai ten, kur rodo Remorinas.

Seniukas atidžiai apžiūrėjo knygą, ir Remorinas padavė jam flomasterį, Feragutas išsitraukė nosinę ir nusišluostė kaktą.

– Čia aštuntas puslapis, – tarė Antunesas, – o man rodos, reikia pasirašyti pirmame.

– Štai čia, – tarė Remorinas, durdamas pirštu į knygą. – Na greičiau, o atauš jūsų kava su pienu.

Antunesas suraitė prašmatnų parašą, atsisveikino su visais ir išėjo rausvais žingsniukais, sužavėdamas Talitą. Kita pižama buvo kur kas storesnė: apiplaukusi aplink staliuką, padavė ranką administratoriui, tas nenorom paspaudė ir šaltai nurodė į knygą.

– Jums viskas jau žinoma, žodžiu, pasirašykit ir eikit į savo kambarį.

– Kad jis nepašluotas, – tarė storoji pižama.

Kuka įsidėjo galvon, jog higienos būklė nekokia. Remorinas bandė įkišti flomasterį storajai pižamai rankon, bet toji žingtelėjo atatupsta.

– Tuojau pat apruoš, – tarė Remorinas. – Pasirašykit, donai Nikanorai.

– Niekad, – tarė storoji pižama. – Čia spąstai.

51

– Kokie spąstai, – tarė administratorius. – Daktaras Ovecheras jums paaiškino viską. Pasirašot ir rytoj gaunat dvigubą porciją ryžių su pienu.

– Kol nebus Antuneso sutikimo, nepasirašysiu, – tarė storoji pižama.

– Jis ką tik pasirašė. Štai pažiūrėkit.

– Parašas neįskaitomas. Čia ne dono Antuneso parašas. Jūs privertėt jį pasirašyti, kankindami elektros srove. Jūs nužudėt doną Antunesą.

– Atveskit jį atgal, – paliepė administratorius Remorinui, tas išbėgo ir sugrįžo su Antunesu. Storoji pižama sukliko iš džiaugsmo ir atkišo jam ranką.

– Pasakykite, kad sutinkate ir kad nieko nesibaimintų, – tarė administratorius. – Na, greičiau, jau vėlus metas.

– Nieko nesibaimink, vaikeli, – tarė Antunesas storajai pižamai. – Ar šiaip, ar taip, vis vien neišvengsi lazdos.

Storoji pižama paleido flomasterį. Remorinas niurgzdamas pakėlė jį nuo grindų, o administratorius pašoko įsiutęs kaip žvėris. Storoji pižama virpėdama užlindo už Antuneso ir ėmė draskytis rankoves. Kažkas pasibarškino į duris, ir, Remorinui nespėjus jų atidaryti, kaip niekur nieko įžengė moteris rausvu kimono, priėjo tiesiai prie knygos ir ėmė ją apžiūrinėti iš visų pusių, lyg tai būtų buvęs keptas paršiukas. Paskui atsitiesė patenkinta, uždėjo delną ant knygos.

– Prisiekiu, – tarė moteriškė, – sakyti teisybę. Jūs neleisit man meluoti, donai Nikanorai.

Storoji pižama linktelėjo galvą, griebė Remorino paduotą flomasterį ir tučtuojau pasirašė, nežiūrėdama kur.

– Na ir galvijas, – pogarsiai sumurmėjo administratorius.

– Pasižiūrėk, Remorinai, ar vietoj pasirašė. Ačiū Dievui. O dabar jūs, ponia Švit, jeigu jau atėjot. Parodyk kur, Remorinai.

– Jei nepagerinsit ligoninėj užlaikymo sąlygų, nieko nepasirašysiu, – tarė ponia Švit. – Reikia atverti langus ir duris dvasiai įžengti.

– Aš noriu, kad mano kambary būtų du langai, – tarė storoji pižama. – O donas Antunesas nori nueiti į anglų-prancūzų bendrovę nusipirkti vatos ir dar kažko. Šičia taip tamsu.

Kryptelėjęs galvą, Oliveira pastebėjo, kad Talita žiūri į jį, ir nusišypsojo jai. Abu žinojo, kad ir vienas, ir kitas supranta, jog čia vaidinama kvaila komedija, jog storoji pižama ir kiti – tokie pat bepročiai kaip ir jie. Prasti aktoriai, net nesistengia rodytis dorais pamišėliais, o juk visi nuoširdžiai perskaitė populiarų psichiatrijos vadovėlį. Štai, pavyzdžiui, tobulai savimi pasitikinti Kuka: sėdi patogiai krėsle, abiem rankom laikydama rankinuką, ir išrodo kur kas didesnė pamišėlė negu trys atėjusieji pasirašyti, kurie dabar reikalavo užmušti šunį, ir ypač ponia Švit, gestikuliuojanti iš visos širdies. Nieko nebuvo netikėta, pats paprasčiausias priežastingumas rikiavo šiuos permainingus santykius, reiškiamus žodžių srautu, kuriame administratoriaus rėkalojimas gaudė tolydiniu bosu atsikartojančiose skundų, reikalavimų ir anglų-prancūzų bendrovės temose. Jie matė, kaip Remorinas išveda Antunesą, paskui storąją pižamą, kaip ponia Švit su panieka pasirašo knygoje, kaip įžengia sudžiūvęs it giltinė milžinas, savotiška rausvos flanelės nublankusi liepsna, o iš paskos – žilaplaukis jaunuolis vylingo grožio žaliomis akimis. Tie pasirašė be žodžių, bet užtat visi drauge pareiškė norį pasilikti salėje, iki baigsis ceremonija. Kad vėl nekiltų rietenų, administratorius pasodino juos kertėje, o Remorinas atsivedė du kitus ligonius, merginą plačiais klubais ir vyriškį siauromis akimis, kuris žiūrėjo įsispyręs į grindis. Netikėtai vėl išėjo kalba, jog reikia užmušti šunį. Kai ligoniai pasirašė, mergina pritūpė nelyginant balerina. Kuka Feraguto maloniai linktelėjo jai gal-

va, Talitai ir Traveleriui sukeldama pasiutiško juoko priepuolį. Knygoje buvo jau dešimt parašų, o Remorinas vis vedė ligonius, šie sveikinosi, ginčijosi, keitėsi temos ir veikėjai, kartas nuo karto – parašas. Buvo pusė aštuonių, Kuka išsiėmė pudrinę ir pasigražino lyg *madame Curie*, lyg Edvižės Fejer maniera žodžiu, kaip ir pridera klinikos direktoriaus žmonai. Vėl raitėsi iš juoko Talita su Traveleriu, vėl nerimasčiavo Feragutas, žvilgčiodamas čia į parašus knygoje, čia į administratoriaus veidą. Be dvidešimt aštuntą viena ligonė pareiškė nesirašysianti, jei neužmušią šuns. Remorinas pažadėjo merkdamas akį Oliveirai, kuriam patiko toks pasitikėjimas. Perėjo dvidešimt ligonių, trūko vos keturiasdešimt penkių parašų. Administratorius priėjęs paskelbė, jog patys sunkiausi atvejai jau užpakaly (taip ir pasakė) ir jog geriausia būtų gretimam kambary išgerti alaus ir pasiklausyti žinių laidos. Prie vaišių stalo kalba sukosi apie psichiatriją ir politiką. Vyriausybinės pajėgos užgniaužusios revoliuciją, vadeivos pasidavę Luchane. Daktaras Nerijas Rochas išvykęs Amsterdaman į kongresą. Alus kaip reikiant.

Pusę devintos buvo jau keturiasdešimt aštuoni parašai. Temo, salė buvo pilna dūmų, žmonių kertėse ir kosėjimo, kada ne kada ištrūkstančio kam iš gerklės. Oliveira mielai būtų išėjęs į gatvę, bet administratorius buvo nepalenkiamo griežtumo. Paskutinieji trys ligoniai pareikalavo pagerinti maistą (Feragutas davė ženklą Kukai, kad įsidėmėtų, to dar betrūko, jo klinikoje nereikės skųstis valgiu) ir užmušti šunį (Kuka klausiamai sudėjo pirštus, kad matytų Feragutas, o tas sutrikęs kraipė galvą ir žvalgėsi į administratorių, kuris, visai jau nusikamavęs, dangstėsi veidą reklaminiu kalendorėliu). Kai priėjo seniukas su balandžiu delne, stojo ilga tyla: visi įsistebeilijo į nejudrų paukštį, kurį seniukas glostė iš lėto, tarsi migdydamas, ir buvo veik gaila, kad jam reikia pertraukti tą ritmingą glamonę ir nerangiai pa-

imti rankon Remorino duodamą flomasterį. Po seniuko vidun įžengė dvi seserys, susikibusios už parankių, ir susyk pareikalavo užmušti šunį ir dar kai ką patvarkyti klinikoje. Šuns byla Remorinui kėlė juoką, bet galiausiai Oliveira pajuto, jog apie blužnį lyg ir kas tvinksta, ir atsistojęs pasakė Traveleriui, kad einąs truputį pasivaikščioti ir netrukus sugrįšiąs.

– Jūs turite būti šičia, – tarė administratorius. – Jūs liudytojas.

– Aš niekur neišeinu, – tarė Oliveira. – Dirstelkit į Mendeso Delfino įstatymą. Ten ir tai numatyta.

– Ir aš einu kartu, – tarė Traveleris. – Po penkių minučių sugrįšim.

– Tik prašom pasilikti klinikoje, – tarė administratorius.

– Būkit ramus, – tarė Traveleris. – Eime, brolau, man rodos, pro čia galima išeit į sodą. Na ir nuobodumėlis, ar ne?

– Vieningumas visada grasus, – tarė Oliveira. – O čia visi vieną dūdą pučia. Matei, kas rūpi visiems, – užmušti šunį. Eikš, pasėdėsim prie fontaniuko, vandens čiurkšlė tokia gaivi, bent kiek atsigausim.

– Dvokia žibalu, – tarė Traveleris. – Išties gaivu.

– Po teisybei ko gi mes laukiam? Pats matai, kad galų gale visi pasirašys, jie niekuo nesiskiria nuo mūsų. Absoliučiai niekuo. Gyvensim čia šauniai.

– Ne jau, – tarė Traveleris, – skiriasi. Juk jie rausvais drabužiais.

– Žiūrėk, – tarė Oliveira, rodydamas į viršutinius aukštus. Buvo jau veik sutemę, trečio ir ketvirto aukšto languose ritmiškai žiebėsi ir geso šviesos. Šviesus vienas langas ir tamsus gretimas. Ir atvirkščiai. Šviesus vienas aukštas ir tamsus kitas. Ir atvirkščiai.

– Prasideda, – tarė Traveleris. – Pasirašė, o štai ir vėl krečia savo pokštus.

51

Juodu sutarė surūkyti po cigaretę prie gaivios čiurkšlės, kalbėtis apie nieką ir žiūrėt į tolydžio mirkčiojančias šviesas. Kaip tik tada Traveleris ir užsiminė apie permainas, o po valandėlės išgirdo Orasiją tyliai juokiantis tamsoje. Tačiau neatlyžo, nes troško kažko tikra, nors ir nežinojo, kaip išreikšti tai, kas neprieinama nei žodžiams, nei mintims.

– Lyg ir būtume vampyrai, lyg turėtume bendrą kraujo apytakos sistemą, kuri mus sieja draugėn ir kartu skiria vieną nuo kito. Kartais mudu abu, kartais visi trys, nereikia savęs apgaudinėti. Nežinau, kada tai prasidėjo, bet taip jau yra, ir reikia pažvelgti teisybei į akis. Manau, mes atėjom čionai ne vien dėl to, jog tokia buvo direktoriaus valia. Juk galėjom pasilikti cirke pas Suaresą Melianą, darbą išmanom, esam vertinami. Bet kur tau, traukte traukė čionai. Visus tris. Kalčiausias aš, nes norėjau, kad Talita manytų... Na, kad pasinaudojau proga ir palikau tave vieną, norėdamas tavimi nusikratyti. Savimeilė, kaip matai.

– Po teisybei, – tarė Oliveira, – man nėra ko kabintis į tavo pasiūlymą. Galiu grįžt į cirką arba geriausia suvis pradingti. Buenos Airės – didelis miestas. Jau sakiau aną dieną.

– Sakei, tačiau pradingsi po šito pasikalbėjimo, tai yra pradingsi dėl manęs, o aš kaip tik to nenoriu.

– Šiaip ar taip, paaiškink man, kas gi pasikeitė.

– Bene aš žinau... Kai noriu pats išsiaiškinti, dar labiau susipainioju. Klausyk, štai kaip yra: kai esu drauge su tavimi, nebūna jokių problemų, bet vos tik palieku vienas, rodos, tu veiki mane netgi iš savo kambario. Prisimeni aną dieną, kai prašei mane vinių. Ir Talitai toks pat jausmas, ji žiūri į mane, o man atrodo, kad jos žvilgsnis nukreiptas į tave, priešingai, kai esame visi trys drauge, ji valandų valandas tavęs nepastebi. Manau, kad ir pats, ko gero, priėjai tokią išvadą.

– Taip. Varyk toliau.

– Viskas. Užtat, man regis, bus nelabai gražu, jei spirsiu tave pasišalinti. Tu pats turi apsispręsti, nors dabar, kai taip kvailai tau viską apšnekėjau, netgi tu negalėsi apsispręsti laisva valia, nes visą šią bylą svarstysi atsakomybės požiūriu, taigi mudu abu ant menčių. Šiuo atveju būtų etiškiausia dovanoti draugui gyvybę, bet aš nesutinku su šiuo sprendimu.

– Aha, – tarė Oliveira. – Vadinas, neleidi man išvažiuoti, o ir aš negaliu išvažiuoti pats. Ar tau kartais neatrodo kad ši situacija šiek tiek atsiduoda rausva pižama?

– Visai galimas daiktas.

– Žiūrėk, kaip keista.

– Kas?

– Iškart užgeso visos šviesos.

– Matyt, paskutinis jau pasirašė. Klinika atiteko direktoriui. Valio Feragutui.

– Regis, dabar būtų pats metas patenkinti jų reikalavimus ir užmušti šunį. Baisus daiktas, kaip jie nekenčia to šuns.

– Vargu ar nekenčia, – tarė Traveleris. – Čia taipgi nepastebėsi iškart pačių stipriausių jausmų.

– Tau visad reikia radikalių sprendimų, bičiuli. Anksčiau gan ilgai ir man taip buvo, bet paskui...

Juodu pakilo eiti ir žingsniavo atsargiai, nes sode buvo labai tamsu, o jie nebeprisiminė, kaip išdėstytos klombos. Kai nebetoli durų užėjo „klases“, Traveleris tyliai susijuokė ir, parietęs koją, ėmė šokinėti iš vieno langelio į kitą. Kreida nubrėžtos linijos silpnai švytėjo tamsoje.

– Kurį vakarą, – tarė Oliveira, – papasakosiu tau, kas buvo anapus. Nelabai norisi, bet tik šitaip turbūt įmanoma galų gale, taip sakant, užmušti tą šunį.

Traveleris iššoko iš „klasių“ langelio, ir tuo metu trečiame aukšte ūmai užsidegė šviesos. Oliveira buvo kažką besakąs,

bet tą pačią akimirką, iki vėl užgeso šviesa, nustebęs pamatė iš tamsos išneriant Travelerio veidą, iškreiptą grimasos (iš pranc. *grimace* – veido bruožų pakitimas: lūpų iškrypimas, panašus į šypseną).

– Jeigu jau įsišnekom apie šunį, – tarė Traveleris, – tai gal pastebėjai, kad vyriausiojo gydytojo pavardė Ovecheras, atseit Aviganis? Tai va.

– Anaiptol ne tai norėjai pasakyti.

– To dar betrūko, kad imtum skųstis, girdi, aš ko nepasakau ar išsisukinėju, – tarė Traveleris. – Žinoma, ne tai, bet kas čia tokio? Apie tai nevalia kalbėti. Jei nori įsitikinti... Bet kažkas man lyg sako, kad jau per vėlu, bičiuli. Ne laikas rakinti tvartą, kai arkliai išvogti. Verčiau imkimės išsyk darbo, vis bus šiokia tokia pramoga.

Oliveira neatsakė, ir juodu nuėjo į Didžiosios Transakcijos salę, kur administratorius ir Feragutas vaišinosi dvigubomis nendrinukės porcijomis. Oliveira tučtuojau prisidėjo prie jų, bet Traveleris žengė link sofos ir atsisėdo šalia Talitos, mieguistu veidu skaitančios romaną. Pasirašius paskutiniam bepročiui, Remorinas išsinešė registracijos knygą, išsivesdamas drauge ir ligonius, dalyvavusius ceremonijoje. Traveleris pastebėjo, kad administratorius užgesino viršutinę šviesą, bet užtat uždegė stalinę lempą; aplink radosi žalia, jauku, visi kalbėjo tyliu patenkintu balsu. Išgirdo kažką siūlant eiti į kokį centro restoraną pavalgyti genujietiškų žarnokų. Talita užskleidė knygą ir pažvelgė į jį mieguistomis akimis, Traveleris paglostė jai galvą ir pasijuto geriau. Šiaip ar taip, mintis pavalgyti žarnokų tokiu metu ir dar per tokį karštį buvo gryna kvailystė. (-69)

52

Nes po teisybei jis nieko negalėjo *papasakoti* Traveleriui. Jei tik prisiliesi prie kamuolio, nudryks siūlas, metrų metrai siūlo, siūlo, kuriuo siūloma siūti siuntinį, siūturiuojant siutulingam siusmui, kai siųstuvu siunčiamas siūtis, bet vis vien siūlas driekiasi iki pasiutimo, o jo galo niekad neprieini. Reikėtų pakišti Traveleriui mintį, kad jo žodžių nevalia interpretuoti metaforiškai nei juo labiau tiesiogine ar perkeltine prasme (tai kaipgi tada juos suprasti?). Neperžengiama riba, lygmenų problema, neturinti nieko bendra nei su inteligencija, nei su informacija. Vienas dalykas – su Traveleriu lošti kortomis arba kalbėtis apie Johną Donne, tuomet juodu sieja pažiūrėti bendri interesai; bet kitas dalykas – būti beždžione tarp žmonių, norėti būt beždžione dėl tam tikrų priežasčių, nesuprantamų netgi beždžionei visų pirma todėl, kad jos niekuo nepamatuotos ir kaip tik dėl to nepaneigiamos, ir taip toliau.

Pirmosiomis dienomis klinikoje buvo ramu: senasis personalas dar ėjo savo pareigas, o naujokai tik stebėjo, kaupė patyrimą ir rinkosi pasikalbėti vaistinėje, kur Talita, balta nuo galvos iki kojų, jaudindamasi iš naujo studijavo emulsijas ir barbituratus. Svarbiusia buvo nusikratyti Kukos Feraguto, kuri tvirtai įsikūrė administratoriaus kabinete, matyt, nusprendusi primesti klinikai savo valią, ir netgi pats direktorius pagarbiai nuolaidžiavo „naujajai tvarkai", skelbiamai tokiais žodžiais, kaip higiena, drausmė, dievastėvynėiršeima, pilkos pižamos ir liepžiedžių arbata. Tolydžio landžiodama į vaistinę, Kuka klausydavosi abiem ausimis tariamai profesionalių naujojo personalo pokalbių. Talita ji lyg ir pasitikėjo, nes toji turėjo pasikabinusi ant sienos di-

plomą, bet užtat jos vyras ir jo draugelis kėlė įtarimą. Visa bėda, kad juodu, šiaip ar taip, iš pat pradžių baisiai patiko Kukai, ir jos širdy virė korneliška kova tarp pareigos jausmo ir platoniškų potraukių, o Feragutas tuo tarpu rūpinosi administraciniais reikalais ir pamažu pratinosi matyti ne peilių rijikus, o šizofrenikus, nebe šieno kupetas, o insulino ampules. Gydytojai, viso labo trys, ateidavo ankstų rytą ir per daug netrukdydavo. Vidaus ligų gydytojas, didelis pokerio mėgėjas, susidraugavo su Oliveira ir Traveleriu; jo kabinete, ketvirtame aukšte, vyko velniškos batalijos, ir krūvelės po dešimt ar po šimtą pesų ėjo iš rankų į rankas, kaip Dievą myliu.

Jau verčiau ligoniai, ačiū. (-89)

53

Ir štai vieną ketvirtadienį bac – apie devintą vakaro visiems paskirstomos pareigos. Trankydamas durimis, po pietų išėjo senasis personalas (kandus Feraguto ir Kukos juokas, parašai dėl išeitinės pašalpos), ir ligonių delegacija išlydėjo visus riksmais: „Šuo padvėsė, šuo padvėsė“, bet vis dėlto atnešė Feragutui peticiją su penkiais parašais, reikalaudami šokolado, vakarinio laikraščio ir mirties šuniui. Paliko vieni naujokai, vis dar neapsipratę, ir Remorinas, kuris dėjosi šaunuoliu ir tvirtino, jog viskas eis kaip iš pypkės. *El Mundo* radijas žadino sportinę buenosairiečių dvasią, pranašaudamas naują karščių antplūdį. Visi rekordai buvo sumušti, galėjai patriotiškai prakaituoti kiek lenda, ir Remorinas rankiojo pižamas, sumestas į kertę. Drauge su Oliveira jis įkalbinėjo jų savininkus užsimauti bent jau kelnes. Prieš

pokerio bataliją su Feragutu ir Traveleriu daktaras Ovecheras leido Talitai duoti limonado visiems ligoniams, išskyrus 5-ąjį, 18-ąjį ir 31-ąjį. Nuskriaustas 31-asis pratrūko verkti, ir Talita įpylė jam dvigubą porciją. Buvo pats laikas užmušti šunį tikrąja tų žodžių prasme.

Negi įmanoma pradėti gyvenimą taip ramiai, be jokių staigmenų? Mažne iš anksto nepasiruošus, nes psichiatrijos vadovėlis, įsigytas Tomo Pardo knygyne, anaiptol neatstojo propedeutikos nei Talitai, nei Traveleriui. Be patirties, be tikro noro, be nieko: žmogus išties yra gyvulys, sugebąs įprasti net būti neįpratęs. Pavyzdžiui, lavoninė: nei Traveleris, nei Oliveira nebuvo apie ją net girdėję, ir šetaukadnori – antradienio vakarą, Ovechero palieptas, ateina jų kviesti Remorinas. Trečiame aukšte, kaip ir buvo tikėtasi, pasimiręs 56-asis, reikią padėti nešikui ir nuraminti 31-ąjį, kurį ištikęs telepalpitacijos priepuolis. Remorinas paaiškino, kad techninis personalas keliąs didelius reikalavimus ir dabar, kai sužinojęs apie išeitines pašalpas, dirbąs tik tiek, kiek privalu, tad nebelieką nieko kita, kaip griebtis darbo, kuris, beje, labai praversiąs patyrimui kaupti.

Kaip keista, kad Didžiosios Transakcijos dieną skaitytame sąraše nebuvo net užsiminta apie lavoninę. O ką tu manai, brolau, juk reikia kur nors laikyti tuos šaltus patiekalus, kol pasirodys giminės ar miesto savivaldybė atsiųs katafalką. Gal sąraše buvo kalbama apie sandėlį ar laukiamąjį, ar ledainę, esama tokių eufemizmų, ar tiesiog paminėti aštuoni šaldytuvai. Šiaip ar taip, pasak Remorino, nelabai gražu įrašyt į dokumentus lavoninę. O kam tie aštuoni šaldytuvai? Ak, tie... Gal buvęs koks nacionalinės sveikatos apsaugos skyriaus potvarkis, o gal senasis administratorius, progai pasitaikius, nupirkęs per varžytynes, bet apskritai čia nieko bloga, nes kartais būnąs nežmoniškas apkrovimas, kaip, pavyzdžiui, buvę anais metais, kai laimėjęs šv.

Lauryno klubas (kada tai buvę? Remorinas nebepamenąs, bet tikrai tais metais, kai šv. Lauryno klubas užėmęs pirmąją vietą), staiga pakratę kojas išsyk keturi ligoniai, visi kaip vienas, ačiū už tokį malonumą. Tokių dalykų pasitaiką, nors retokai, o 56-ajam taip jau buvę lemta, nieko nepadarysi. Štai čionai, kalbėkit tyliau, o prikelsit visą pulką. O ką tu darai tokiu metu, marš į lovą, marš. Geras vaikis, matot, kaip mauna. Naktimis mėgsta išeiti pasivaikščiot, bet anaiptol ne dėl moters, šis klausimas išspręstas galutinai. Išeina dėl to, kad kvailas, po šimts, čia bet kuris iš mūsų pakvaištų, juo dėtas.

Oliveira su Traveleriu laikė Remoriną šauniu tipu. Iš pirmo žvilgsnio buvo matyti, kad tai vyras su galva. Jie padėjo nešikui, kuris buvo paprasčiausias 7-asis, kai nėjo nešiko pareigų, ligonis iš pagydomų, tad galėjo pagelbėti, pasitaikius lengvesniam darbui. Nuvežė neštuvus žemyn krovininiu liftu, šiek tiek susigrūdę aplink 56-ojo palaikus, uždengtus paklode. Giminės turėjo atsiimt jį pirmadienį, buvo jie iš Trelevo, vargetos. O 22-ojo vis dar neatsiimą, kur tai matyta. Pinigų kapšai, pasak Remorino, patys bjauriausi žmonės, tikri nagai, beširdžiai. O ką sakanti savivaldybė, kad 22-asis?.. Gal popieriai kur pražuvę ar kas nors panašaus. Žodžiu, dienos einančios, jau dvi savaitės, taigi, patys matot, kaip pravartu turėt daugiau šaldytuvų. Taip jau išėję, kad dabar jau esą trys, nes dar gulinti 2-oji, viena iš steigėjų. Čia kitokia istorija, 2-oji neturinti giminių, bet užtat laidojimo biuras davęs žinią, jog katafalkas atvažiuosiąs po dviejų parų, atseit po keturiasdešimt aštuonių valandų. Remorinas paskaičiavo juoko dėlei – jau praslinkę trys šimtai šešios valandos, mažne trys šimtai septynios. Steigėja vadina ją dėl to, kad buvo iš tų senučių, kurios įsikėlė iš pat pradžių, dar prieš tą daktarą, kuris pardavė kliniką donui Feragutui. Tas donas Feragutas – neblogas vyras, ar ne. Sunku patikėti, kad anksčiau laikė cirką.

7-asis atidarė liftą, ištraukė vežimėlį ir nudundėjo koridorium tokiu nežmonišku greičiu, jog Remorinas vos ne vos jį sustabdė atskubėjęs su raktu prie metalinių durų, o Traveleris ir Oliveira tuo tarpu lyg sutarę siektelėjo cigarečių, esama gi tokio reflekso... Po teisybei reikėjo atsinešti paltus, nes niekas nepranašavo karščių antplūdžio lavoninėje, kuri, beje, veikiau panėšėjo į barą su ilgu stalu prie vienos sienos ir aukštu lig lubų šaldytuvu prie kitos.

– Paimkit alaus, – pasiūlė Remorinas. – Et, nieko jūs neišmanot. Per daug čia taisyklių... Bet verčiau nepasakokit donui Feragutui, kas čia tokio, kad kartais išgeriam alučio.

7-asis žengė prie vienų šaldytuvo durelių ir ištraukė butelį. Remorinas atkimšo kišeniniu peiliuku, atsilenkęs tam tikrą įrankį, Traveleris pažvelgė į Oliveirą, bet 7-asis prašneko pirmas:

– Kaip jūs manot, gal pirma įkišam va šitą?

– Tu... – prabilo Remorinas, bet nutilo su atlenktu peiliuku rankoje. – Teisybę sakai, žmogau. Griebiam. Štai šitas tuščias.

– Ne, – tarė 7-asis.

– Tu dar mokysi mane?

– Dovanokit, – tarė 7-asis – Tuščias va šitas.

Remorinas pervėrė jį žvilgsniu, bet 7-asis nusišypsojo, lyg ir nusilenkė, žingtelėjo prie sakytų durelių ir jas atidarė. Suspindo skaisti šviesa, nelyginant pamėnai ar kokie kitokie atšiaurio monai, ir juose aiškiai pasimatė didokos kojos.

– 22-asis, – tarė 7-asis. – Argi nesakiau? Aš visus juos pažįstu iš kojų. Štai čia 2-oji. Kertam lažybų? Pažiūrėkit, jei netikit. Na, matot? Ką gi, kišam į šitą, čia tuščia. Padėkit man, pala, galva į priekį.

– Lemtas vyras, – pusbalsiu tarė Remorinas Traveleriui. – Nieko nesuprantu, kodėl Ovecheras jį čia laiko. Stiklinių nėra, brolau, teks prisiminti vaikystę.

53

Prieš imdamas butelį, Traveleris taip užsitraukė, jog dūmai nuėjo net į kulnus. Paleido per rankas, ir pirmą nešvankų anekdotą papasakojo Remorinas. (-66)

54

Pro savo kabineto langą iš trečio aukšto Oliveira matė vidinį kiemą su fontanu, vandens čiurkšlę, 8-ojo „klases", tris medžius, vejelę ir snapučių klombą jų paunksnėje ir aukštai aukštą mūrinę tvorą, užstojančią namus. Veik ištisą popietę 8-asis žaidė „klases", buvo nenugalimas, 4-oji ir 19-asis stengėsi užimt jo Dangų, bet veltui – 8-ojo koja buvo tikslus ginklas, nė sykio neprašovė, akmenukas visad krito ten, kur reikia, stačiai neįtikėtina. Vakarais „klasės" vos vos švytėdavo, o Oliveirai patikdavo žiūrėti į jas pro langą. Kubinio centimetro hipnozalio partiestas lovon, 8-asis, ko gero, miegodavo kaip gandras, mintyse šokčiodamas ant vienos kojos ir šaltai, neklystamai varydamas akmenuką į Dangų, kuris, vos laimėtas, rodos, beregint jį nuvildavo. „Esi bjaurus romantikas, – kalbėdavo sau vienas Oliveira, siurbčiodamas matę. – Argi tau nepritiktų rausva pižama?" Ant stalo gulėjo nepaguodžiamos Chekreptenės laiškutis, vadinas, tau leidžia išeit tik šeštadieniais, koks čia gyvenimas, mielasis, nesutinku taip ilgai laukti tavęs vienut viena, ak, kad pamatytum, koks mūsų kambarėlis. Oliveira pastatė matę ant palangės, išsitraukė iš kišenės parkerį ir parašė atsakymą. Visų pirma, yra telefonas (brūkštelėjo numerį); antra, esam labai užsiėmę, bet pertvarkymai netruks ilgiau kaip porą savaičių, o tada galėsim matytis mažų mažiausiai trečiadieniais, šeštadieniais ir sekma-

dieniais. Trečia, baigiasi arbatžolės. „Rašau, lyg jau būčiau išties uždarytas“, – pagalvojo, dėdamas parašą. Buvo beveik vienuolikta, neilgai trukus reikėjo pakeisti Travelerį, budintį ketvirtame aukšte. Vėl užsiplikė matės, dar kartą perskaitė laišką ir užklijavo voką. Geriausia atsakyti raštu, telefonas Chekreptenės rankose – netikęs įrankis, ji ničnieko nesupranta, ką jai aiškini.

Kairiajam paviljone, kur buvo vaistinė, užgeso šviesa. Talita išėjo į kiemą, užrakino duris (aiškiai matė ją, įkaitusio žvaigždėto dangaus nušviestą) ir netvirtais žingsniais nuėjo prie fontano. Oliveira tyliai sušvilpė, bet ji žiūrėjo įsispyrusi į vandens čiurkšlę, netgi prikišo pirštą lyg tirdama ir valandėlę palaikė vandeny. Paskui leidosi per kiemą, be atžvalgos peržengė „klases“ ir dingo po Oliveiros langu. Viskas atrodė lyg Leonoros Carrington paveiksluose, vakaras, Talita, iš nežinių susikertančios linijos, fontano čiurkšlė. Kai iš prieblandos išniro rausva žmogysta ir iš lėto priėjo prie „klasių“, nesiryždama per jas žengti, Oliveira suprato, jog viskas grįžta į savo vėžes, jog rausva žmogysta tikrai pasirinks plokščią akmenuką iš krūvelės, kurią 8-asis sudėjo klombos pakrašty, ir jog Magė, nes ten buvo Magė, paries kairę koją ir batelio galu įspirs akmenuką į pirmąjį „klasių“ langelį. Iš viršaus jis matė Magės plaukus, pečių apribus, matė, kaip ji kelia rankas, kad išsilaikytų tiesiai, strakteléja į pirmą langelį, nuspiria akmenuką į antrąjį (Oliveira suvirpėjo, nes akmenukas vos neišsirito iš „klasių“, sustojo prie pat antrojo langelio ribos, atsimušęs į nelygų grindinį), įšoka kaip niekur nieko ir valandžiukę nejuda iš vietos, prieblandoj panaši į rausvą flamingą, paskui iš lėto šokuoja prie akmenuko, mintyse matuodama atstumą iki trečio langelio.

Talita kilstelėjo galvą ir lange pamatė Oliveirą. Ne išsyk jį pažino, svyruodama stovėjo kurį laiką ant vienos kojos, tarsi rankomis laikydamasi oro. Žvelgdamas į ją su ironišku nusivylimu,

Oliveira susiprato klydęs, pamatė, jog rausva spalva – anaiptol ne rausva, jog Talita vilki pelenų pilkumo palaidinukę ir veikiausiai baltą sijoną. Viskas (taip sakant) darėsi aišku: Talita įėjo į vidų, bet, „klasių" suviliota, pasuko atgal, ir tos akimirkos pertraukėlės, kai ji dingo, pakako, kad jis apsigautų, kaip apsigavo aną naktį laivo pirmagaly, kaip apsigavo daugel kitų naktų. Abejingai atsakė į Talitos mostą, o ji vėl nuleido galvą, susikaupusi svarstė, kaip paspirt akmenuką, o tasai staiga išlėkė iš antro langelio, nukrito į trečiąjį, pasivertė ant šono ir išriedėjo iš „klasių" per kokias dvi grindinio plokštes.

– Reikėtų pasitreniruoti, – tarė Oliveira, – jei nori įveikti 8-ąjį.

– Ką ten veiki?

– Tvanku. Budžiu nuo pusės dvyliktos. Rašau laišką.

– A, – tarė Talita. – Na ir naktis.

– Magiška, – tarė Oliveira, ir Talita, trumpai nusijuokusi, dingo tarpdury. Oliveira išgirdo ją lipant laiptais, einant pro duris (o gal ji keliasi liftu), kopiant į ketvirtą aukštą. „Įtikėjau, kad labai panaši, – pagalvojo. – Esu tikras kretinas, – viskas aišku savaime galas nuo galo." Vis dėlto dar valandžiukę žiūrėjo į kiemą, į apleistas „klases", lyg norėdamas perveikti save. Dešimt minučių dvyliktos atėjo Traveleris perduoti budėjimo. 5-asis neramus, perspėti Ovecherą, jei pradės triukšmauti; visi kiti miega.

Ketvirtame aukšte buvo tylu kaip bažnyčioje, net 5-asis apsiramino. Paėmė siūlomą cigaretę, sąžiningai surūkė, paaiškino Oliveirai, jog žydai leidėjai susimokę marina didįjį jo veikalą apie kometas, ir pažadėjo užrašyti vieną egzempliorių. Oliveira paliko jo duris praviras, nes žinojo, kokių pokštų gali prikrėsti, ir leidosi vaikščioti koridorium, kartkartėmis žvilgtelėdamas pro „akutes", tam tyčia įtaisytas Ovechero, administratoriaus ir „Liberio ir Finkelio" firmos gudrumo dėka: kiekvienas kam-

barys – nelyginant miniatiūrinis Van Eyckas, išskyrus 4-osios, kuri užlipino „akutę" pašto ženklu. Dvyliktą atėjo Remorinas, dar ne visai suvirškinęs kelias taureles kadaginės; juodu šnektelėjo apie arklius ir futbolą, paskui Remorinas nuėjo nusnūsti menką valandėlę į pirmą aukštą. 5-asis visiškai nurimo, koridoriaus tyloje ir prieblandoje darėsi vis tvankiau. Mintis, jog kas nors kėsinasi į jo gyvybę, iki tol dar nė sykio nelankė Oliveiros, bet pakako žaibiško vaizdinio, veikiau šiurpulingos nuojautos negu baimės, kad jis suvoktų, jog ta mintis nebenauja, jog ją pažadino anaiptol ne koridoriaus atmosfera, ne uždaros durys iš šalių ir ne tamsus krovininio lifto narvas pačiame gale. Ji galėjo dingtelėt ir vidurdienį Rokės smuklėje, ir metro traukiny penktą valandą vakaro. Arba dar anksčiau, Europoje, kokią naktį, beklaidžiojant po tuščius plotus ir dykvietes, kur užsimanęs galėjai perrėžti kam gerklę sena skardine. Stabtelėjęs prie lifto narvo, jis pažvelgė į juodą kiaurymę ir pagalvojo apie Flegrejo laukus, apie nužengimą. Cirke buvo atvirkščiai, kiaurymė – išsipildymo paveikslas – žiojėjo viršuje, vedė į atvirą erdvę; dabar jis stovėjo prie pat šulinio, Eleusino prarajos, karščio pritvinkusioj klinikoj vis įtaigesnė darėsi mintis apie negatyvią permainą, apie sieros tvaiką, nužengimą. Atsigręžęs pamatė tiesų koridorių, violetines lemputes, švyksančias virš baltų durų. Iškrėtė kvailystę: parietė kairę koją ir nustraksėjo koridorium iki pirmųjų durų. Kai nuleido koją ant žalio linoleumo, buvo pažliugęs prakaitu. Sulig kiekvienu šuoliuku pro sukąstus dantis košė Manu vardą. „Tik pamanyk, juk aš vyliausi permainos", – tarė pats sau, atsiremdamas į sieną. Neįmanoma nešališkai pasverti pirmosios minties atkarpos, kad ji nepasirodytų groteskiška. Permainos, tai bent. Tik pamanyk, jis puoselėjo viltį. Vylėsi permainos. Jis slystelėjo, atsisėdo ant aslos ir įsistebeilijo į linoleumą. Kokios permainos? Ir kodėl būtent klinikoje turėjo įvykti permaina? Kokių jam rei-

kia šventovių, kokių užtarėjų, kokių psichinių ar moralinių hormonų, kurie išplėštų jį iš paties savęs arba nugramzdintų gilyn į patį save?

Kai atėjo Talita, nešina stikline limonado (toks jau jos būdas, toks jaunutės darbininkų mokytojos ir „Pieno lašo" stilius), jis tučtuojau viską jai papasakojo. Talita nėmaž nenustebo; atsisėdo priešais ir žiūrėjo, kaip jis godžiai geria limonadą.

– Jei Kuka pamatytų mus ant aslos, tikrai gautų infarktą. Kur tai girdėta, kad žmonės šitaip budėtų. Ar miega?

– Taip. Turbūt. 4-oji užsilipino „akutę". Sužinok, kad gudrus, ką ji ten daro. Bet man visiškai nesinori kaišioti pas juos nosį be reikalo.

– Na ir drovumas žmogaus, – tarė Talita. – Tai gal man užeit? Mums, moterims...

Ji veik tuojau pat sugrįžo, šįkart atsisėdo šalia Oliveiros ir atsirėmė į sieną.

– Miega kaip suvystyta. Vargšelį Manu kankina kraupūs košmarai. Visad taip būna: jis netrukus užminga, o aš jau nebegaliu sudėti bluosto ir norom nenorom turiu keltis. Man dingtelėjo galvon, kad judviem, ko gero, čia labai karšta, Remorinui ar tau, na ir sutaisiau limonado. Tai bent vasara, be to, ir tos sienos nepraleidžia oro iš viršaus. Vadinas, aš panaši į aną moterį?

– Taip, trupučiuką, – tarė Oliveira, – bet kas čia tokio. Tik labai įdomu, kodėl man pasirodė, kad tu rausvais drabužiais.

– Aplinkos poveikis, sutapatinai su kitais.

– Veikiausiai. Gerai pagalvojus, sutapatinti labai lengva. O kas tau užėjo, kad ėmei žaisti „klases?" Irgi norėjai susitapatinti su kitais?

– Tavo teisybė, – tarė Talita. – Kas man užėjo? Apskritai man niekad nepatiko žaisti „klases". Tik nesigriebk tų savo apsėdimo teorijų, nesu niekieno zombis.

– Nėra ko taip šaukti.

– Niekieno, – pakartojo Talita, nuleidusi balsą. – Eidama pro šalį, pamačiau „klases", ten gulėjo akmenukas... Pažaidžiau ir nuėjau sau.

– Prakišai trečiame langelyje. Magei irgi taip nutikdavo, neturi kantrybės nė lašo, absoliučiai nenusimano apie atstumus, laikas išskysta jos rankose, kur ji eina, ten užkliūva. Beje, kaip tik dėl to tobulai atskleidžia tariamą kitų tobulumą. Bet, man rodos, mudu kalbėjom apie krovininį liftą.

– Taip, sakei kažką. Paskui atsigėrei limonado. Ne, pala, limonado atsigėrei pirmiau.

– Veikiausiai vadinau save kvailiu, o kai tu atėjai, man buvo pats šamaniško transo įkarštis, jau ketinau šokti kiaurymėn ir vieną sykį padaryti galą visoms prielaidoms. Na ir žodis, kad jį kur.

– Kiaurymės dugnas rūsy, – tarė Talita. – Jei nori žinoti, ten pilna tarakonų ir margų skudurų grindims plauti. Apink drėgna ir tamsu, o netoliese guli numirėliai. Manu man pasakojo.

– Ar Manu miega?

– Miega. Košmarai jį kankino, rėkavo kažką. Girdi, pamatęs kaklaraištį. Aš tau pasakojau.

– Didelių išpažinčių naktis, – tarė Oliveira, įdėmiai žiūrėdamas į ją.

– Baisiai didelių, – tarė Talita. – Iki šiol Magė buvo tik vardas, o dabar ji turi ir veidą. Tik, regis, vis dar būna apsirikimų dėl drabužių spalvos.

– Drabužiai nesvarbu, ką aš galiu žinoti, kaip ji bus apsirengusi, kai vėl ją pamatysiu. Gal bus nuoga, o gal rankose laikys vaiką ir dainuos *Les amants du Havre*... Bet tu nesi girdėjusi tos dainelės.

– Klysti, – tarė Talita. – Ją dažnai leidžia per Belgrano radiją. La-la-la, la-la-la...

Oliveira atsivėdėjo, bet tik paglostė jai veidą. Talita loštelėjo atgal ir susimušė galvą į koridoriaus sieną. Susiraukė, pasitrynė kaklą, bet vis niūniavo. Pasigirdo kleptelėjimas, paskui dūzgimas, kuris atrodė melsvas koridoriaus prieblandoje. Juodu išgirdo kylant liftą, susižvalgė ir pašoko ant kojų. Kas galėjo tokiu metu... Kleptelėjimas antrame aukšte, melsvas dūzgimas. Talita pasitraukė atgal ir atsistojo už Oliveiros. Kleptelėjimas. Už grotomis apkalto lango pasirodė rausva pižama. Oliveira puolė prie lifto ir atidarė dureles. Dvelktelėjo mažne visai gaiviu oru. Senis pažvelgė į jį lyg į nepažįstamą ir glostė kaip glostęs balandį, kuris, aišku savaime, kadaise buvo baltas, bet, amžinai glostomas senio rankos, tapo pelenų pilkumo. Prisimerkęs ramiai tupėjo delne sulig senio krūtine, ir pirštai slydo be perstojo nuo kaklo lig uodegos, nuo kaklo lig uodegos.

– Eikit gult, donai Lopesai, – tarė Oliveira, sunkiai alsuodamas.

– Kad lovoj karšta, – tarė donas Lopesas. – Matot, koks patenkintas, kad nešioju.

– Jau vėlu, eikit į savo kambarį.

– Aš jums atnešiu šalto limonado, – pažadėjo Talita *Nightingale**.

Donas Lopesas paglostė balandį ir išėjo iš lifto. Juodu išgirdo, kaip jis leidžiasi laiptais.

– Kiekvienas čia daro ką tinkamas, – suniurzgė Oliveira, rakindamas lifto dureles. – Vieną kurią dieną visi šoks skersti kits kito. Juste jaučiu, dievaži. Tas balandis atrodė kaip tikras revolveris.

– Reikia perspėti Remoriną. Keista, senis pasikėlė iš rūsio.

– Žinai, pabūk čia trupučiuką, o aš nusileisiu į rūsį, pažiūrėsiu, gal ten dar kas kvailioja.

---

* Lakštingala *(angl.)*.

– Ir aš su tavimi.

– Gerai, vis vien jie čia ramiai miega.

Liftas leidosi dūgzdamas kaip fantastiniame filme, viduje degė melsva šviesa. Rūsy nebuvo nė gyvos dvasios, bet vieno šaldytuvo durelės buvo praviros, ir pro plyšį tvieskė šviesos pluoštas. Talita stabtelėjo tarpdury, pakėlusi ranką prie burnos, o Oliveira nuėjo tolyn. Ten gulėjo 56-asis, jis gerai atsiminė, bet kuriuo metu turi atvažiuoti giminės. Iš Trelevo. O tuo tarpu pas 56-ąjį lankėsi bičiulis, įdomu, apie ką su juo šnekėjo senis su balandžiu, žinia, koks ten pašnekesys, nėmaž jam nerūpi, ar pašnekovas atsako, ar ne, svarbu, kad jis priešais, svarbu, kad priešais yra kas nors, bet kas, ar veidas, ar kojos, kyšančios iš ledo. Beje, juk čia Oliveira pats kalbėjo visą laiką apie kiaurymes ir permainas, kalbėjo su Talita ar su kuo kitu, su pora kojų, kyšančių iš ledo, su kokiu vaidalu, kuris stovėjo priešais, galėjo klausytis ir pritarti. Bet tuo metu, kai jis užtrenkė šaldytuvo dureles ir nežinia kodėl atsirėmė į stalo kraštą, staiga nelyginant šleikštulys perėmė prisiminimai, ir jis tarė sau, jog prieš porą dienų vargu ar būtų galėjęs ką papasakoti Traveleriui, juk beždžionė nieko nesugebėtų papasakoti žmogui, o štai nežinia kaip išgirdo save kalbant su Talita, lyg ji būtų buvusi Magė, nors žinojo, kad tai ne Magė, ir vis dėlto kalbėjo apie „klases“, apie baimę, pašokusią koridoriuje, apie gundančią kiaurymę. Vadinas (o Talita stovėjo čia pat, per keturis metrus, už nugaros, stovėjo ir laukė), čia lyg ir kokia pabaiga, šaukimasis kito užuojautos, grįžimas žmonių šeimon, kempinė, bjauriai plekštelėjanti ringo vidury. Jam buvo toks jausmas, kad jis neriasi iš savęs, palieka save patį ir puola – sūnus (šunsnukis) palaidūnas – į glėbį lengvam susitaikymui, iš kur dar lengviau pareit į pasaulį, į galimą gyvenimą, į savo laiką, į protą, rikiuojantį dorų argentiniečių ir apskritai žmogiškųjų būtybių poelgius. Jis buvo savo mažame jaukiame atšaldytame

54

Hade, bet nereikėjo ieškoti jokios Euridikės, juo labiau kad ir nusileido patogiai liftu, ir štai dabar, darydamas šaldytuvą ir traukdamas butelį alaus, jautė, jog šiai komedijai užbaigti visos priemonės geros.

– Eikš, gurkštelk lašelį, – pašaukė jis. – Vis geriau nei tavo limonadas.

Talita žingtelėjo priekin ir sustojo.

– Nebūk nekrofilas, – tarė. – Eime iš čia.

– Niekur nėra taip vėsu, kaip čia, dievaži. Būtų nebloga atsinešt čionai lovą.

– Tu perbalęs nuo šalčio, – tarė Talita, žengdama artyn. – Eime, nenoriu palikt tavęs vieno.

– Nenori? Juk štai šie neišlįs ir nesuės manęs, anie, kur viršuje, daug blogesni.

– Eime, Orasijau, – pakartojo Talita. – Nenoriu, kad paliktum šičia vienas.

– Tu... – tarė Oliveira ir pažvelgė į ją įtūžęs, bet nutilo ir mikliai atkimšo alų, delnu smogęs per kamštį, užkabintą už kėdės atlošo. Aiškių aiškiausiai matė bulvarą lietui lyjant, bet šįsyk, užuot vedęs kažką už parankės ir guodęs, jis pats ėjo vedamas iš gailesčio atkištos rankos ir taip užjaučiamas, jog net saldu darėsi. Praeitis gręžėsi atgal, keitė savo ženklą, galų gale paaiškėjo, kad Užuojauta tebėra gyva. Ši moteris, „klases“ žaidžianti moteris, jo gailėjo, ir tas gailestis degino kaip ugnis.

– Juk galima pasikalbėt ir trečiame aukšte, – pamokomai tarė Talita. – Pasiimk butelį, duosi ir man gurkštelėti trupučiuką.

– *Oui, madame, bien sûr, madame**, – tarė Oliveira.

– Pagaliau prašnekai prancūziškai. Mudu su Manu manėm, kad esi davęs kokį įžadą. Niekad...

---

* Taip, ponia, be abejo, ponia *(pranc.)*.

– *Assez,* – tarė Oliveira. – *Tu m'as eu, petite, Céline avait raison, on se croit enculé d'un centimètre et on l'est déjà de plusieurs mètres**.

Talita įsmeigė į jį žvilgsnį, kokiu žiūri žmogus, kai nieko nesupranta, bet nejučiomis jos ranka pakilo ir valandėlei įsirėmė į Oliveiros krūtinę. Kai ją atitraukė, jis pažvelgė į Talitą lyg iš apačios, sakytum būtų žiūrėjęs iš kur kitur.

– Žinok, kad gudrus, – tarė Oliveira kažkam, bet anaiptol ne Talitai, – žinok, kad gudrus, ar čia ne tu spjaudai į mane šiąnakt tokia gausybe užuojautos. Žinok, kad gudrus, ar apskritai dera verkti iš meilės, ar dera iš meilės priverkti keletą dubenų. O gal tegu kiti verkia už mus kaip kad dabar.

Talita apsisuko ir žengė link durų. Kai neryžtingai stabtelėjo jausdama, kad reikia jo palaukti (nes nueiti šiuo metu – vadinas, leisti jam nušokti į šulinį, pilną tarakonų, pilną margų skudurų), pamatė, jog jis šypso, bet šypso anaiptol ne jai. Niekad ji nebuvo mačiusi, kad būtų taip šypsojęs, gailiai ir podraug atvirai, be įprastinės ironijos, o jis šypsojo ir laukė kažko ateinant iš gyvenimo glūdumos, iš kokio kito šulinio (pilno tarakonų, pilno margų skudurų, panardinęs veidą į nešvarų vandenį?), ir artėjo prie jos, laukdamas to, ko neįmanoma apsakyti ir kas kėlė jam šypseną. Ir pabučiavo jis ne ją, ir ne ten, groteskiškai arti šaldytuvo su lavonais, ne per toliausia nuo miegančio Manu. Juodu suėjo kitoje plotmėje, kitomis savo esybės plotmėmis, ir ne jie čia vaidino pagrindinį vaidmenį – jie tarytum ėmė ką ir mokėjo už kitus, tarytum buvo golemai, susitikę ten, kur jų šeimininkams susitikti neįmanoma. Ir Flegrejo laukai, ir Orasijo kalbos apie nužengimą buvo tokia nesąmonė, jog patsai Manu ir visa

* Gana. Pagavai mane, vaikeli, Selinas sakė teisybę, žmogus tariasi įsmukęs į mėšlą per centimetrą, o iš tikrųjų – per kelis metrus *(pranc.)*.

tai, kas sudarė Manu ir kas buvo Manu lygmeny, neturėjo nieko bendra su šia ceremonija, nes čia buvo žengtas pirmas žingsnis į tą pasaulį, kur glostomas balandis, kur dingteléja mintis atsikelti ir sutaisyti limonado budėtojui, kur pariečiama koja ir akmenukas nuspiriamas iš pirmo langelio į antrą, o iš antro į trečią. Vienaip ar kitaip juodu žengė kažkur kitur, ten, kur įmanoma būti pilkais ir drauge rausvais rūbais, kur įmanoma nusiskandinti upėje (apie tai ji jau nebegalvojo) ir pasirodyti vidur Buenos Airių nakties, o čia pavaizduoti „klasėse“ gyvu paveikslu tai, kas pasiekta, paskutinį langelį, mandalos centrą, svaigųjį Igdrasilį, pro kurį veda takas į atvirą paplūdimį, į bekraštę erdvę, į pasaulį, atpažįstamą vidun nukreiptų akių ir priimamą po suvertais vokais. (-129)

55

Tačiau Traveleris nemiegojo, keliskart pabandęs ir neįstengęs nusikratyti košmarų, galiausiai atsisėdo lovoje ir užsidegė šviesą. Talita, toji nakviša, toji naktinė plaštakė, buvo kažkur dingusi, Traveleris išgėrė taurelę nendrinukės ir apsivilko pižamos švarką. Pintinė kėdė atrodė vėsesnė už lovą, o naktis – kaip tik pasiskaityti knygai. Kartas nuo karto koridoriuje pasigirsdavo žingsniai, ir Traveleris porąsyk kyštelėjo galvą pro duris, vedančias į administracijos sparną. Bet nieko nesimatė, net sparno, veikiausiai Talita nuėjo padirbėt į vaistinę, tiesiog nesuprantama, kaip ji džiaugiasi grįžusi prie mokslo, kaip gėrisi svarstyklėmis, nuskausminamaisiais vaistais. Traveleris paskaitė valandėlę, išmetė dar vieną taurelę nendrinukės. Šiaip ar taip,

keista, kad Talita ilgai užtruko vaistinėje. Kai ji pasirodė žemėn nužengusios šmėklos veidu, nendrinukė buvo taip nusekusi butely, jog Traveleriui buvo beveik vis viena, ar pamatys ją, ar ne, tad jie pasikalbėjo valandžiukę apie šį bei tą, paskui Talita ėmė dėstyti naktinius marškinius ir įvairias teorijas, mažne visas priimtinas Traveleriui, gana tolerantiškai nusiteikusiam po tokios dozės. Paskiau Talita užmigo aukštielninka neramiu miegu, tolydžio plaikstėsi ir dejavo. Ir taip visada: kai Talita nerami, Traveleris neužmiega, bet vos tik jį įveikia nuovargis, ji pabunda ir po minutės jau blaiva blaivutėlė, nes tuomet jau jis blaškosi ir kalba pro miegus, ir taip slenka naktys, tarytum sūpuoklėse. Kaip tyčia paliko neužgesinta viršutinė šviesa, o pasiekti jungiklį buvo itin sudėtinga, dėl to abu nubudo, ir tik tuomet Talita išjungė šviesą ir prisiglaudė prie Travelerio, kuris prakaitavo ir sklaidė rankas.

– Šiąnakt Orasijas matė Magę, – tarė Talita. – Matė ją kieme prieš porą valandų, tuo metu, kai tu budėjai.

– A, – tarė Traveleris ir, pasivertęs aukštielninkas, ėmė graibytis cigarečių pagal Brailio sistemą. Dar pridūrė kažkokį neaiškų sakinį, turbūt ką tiktai išskaitytą knygoje.

– Nežinau, ar tu numanai, kad Magė buvau aš, – tarė Talita, dar stipriau glausdamasi prie Travelerio.

– Kitaip nė būti negalėjo.

– Kada nors taip ir turėjo atsitikti. Keisčiausia, kad jis nepaprastai apstulbo apsirikęs.

– Et, negi nežinai, Orasijas prikrečia kvailysčių, o paskui žiūri nustėręs kaip šuniukas į krūvelę, kurią pats padėjo.

– Man rodos, taip ir atsitiko aną dieną, kai buvom nuėję jo pasitikti į uostą, – tarė Talita. – Sunku suprasti, kodėl tuomet jis į mane net nepasižiūrėjo, o paskui judu nuvijot mane kaip šunį su katinu ant rankų.

55

Traveleris suniurnėjo kažką panosėje.

– Palaikė mane Mage, – varė savo Talita.

Traveleris girdėjo, kaip ji kalba, daro užuominas apie lemtį, kaip ir visos moterys, apie neišvengiamai susiklosčiusias aplinkybes, ir, ko gero, norėjo, kad ji nutiltų, bet ji karščiavosi, glaustėsi prie jo, kalbėjo atkakliai, kalbėjo pati sau ir, aišku savaime, kalbėjo jam. Ir galiausiai Traveleris pasidavė.

– Iš pradžių atėjo senis su balandžiu, tada nusileidom į rūsį. Orasijas be perstogės kalbėjo apie nužengimą, apie kiaurymes, kurios neduodančios jam ramybės. Jis buvo nusiminęs, Manu, baisu buvo žiūrėti, koks jis ramus ir abejingas, o tuo tarpu... Nusileidom krovininiu liftu, ir jis nuėjo uždaryti šaldytuvo. Siaubinga.

– Vadinas, nusileidai, – tarė Traveleris. – Gražu.

– Čia visai kas kita, – tarė Talita. – Ne šiaip sau nusileidau. Mudu kalbėjomės, bet aš jaučiau, kad Orasijas yra kažkur kitur, kalba su kita, gal su paskenduole. Tik dabar tokia mintis atėjo man į galvą, tada jis dar nebuvo man pasakęs, jog Magė nusiskandino upėje.

– Nei ji nusiskandino, nei ką, – tarė Traveleris. – Galvą dedu, nors ir ničnieko apie tai nežinau. Man gana jau to, kad pažįstu Orasiją.

– Bet jam rodos, kad ji mirusi, Manu, ir drauge jis jaučia ją šalimais, o šiąnakt aš buvau Magė. Papasakojo man, kad matė ją laive ir po San Martino prospekto tiltu. Bet kalba ne kaip apie haliucinaciją ir nenori, kad juo tikėtum. Sako taip, ir tiek, sako teisybę, tai, kas yra. Kai uždarė šaldytuvą, o aš išsigandusi kažką pasakiau, jis pažvelgė į mane, bet jaučiau, kad pažvelgė į ją. Juk aš ne kieno nors zombis, Manu, aš nenoriu būt kieno nors zombis.

Traveleris paglostė jai galvą, bet ji suirzusi atstūmė jo ranką. Atsisėdo lovoje, ir jis pajuto, kad ji dreba. Dreba per tokį karštį. Pasakė jam, kad Orasijas ją pabučiavo, ir bandė paaiškinti, koks buvo tas bučinys, net negalėjo rasti tinkamų žodžių, tad graibė jį tamsoje, jos rankos it skudurai plakės į jo veidą, į pečius, šliaužiojo krūtine, ramstės į kelius, ir taip radosi lyg koks pasiaiškinimas, kurio Traveleris nevaliojo atmesti, užkratas, einąs iš kažin kokių tolių, iš kažin kokių gelmių ir aukštybių, kurios nebuvo nei šis kambarys, nei ši naktis, tas užkratas, tas šnabždesys, sakytum koks nesuvokiamas apreiškimas, per Talitą skverbės į jį, ėmė jį savo valion, ir jam gimė įtarimas, jog jis, galimas daiktas, girdi apreiškimą, kuris, nors ir skelbiamas netvirtu balsu ir nesuprantama kalba, vis dėlto vienintelis reikalingas štai čia, pašonėje, prašosi pripažįstamas ir priimamas, daužosi į korytą sieną iš dūmų ir kamščio, nepagaunamas ir pasiduodantis, nuogas, kai sugriebi glėbin, ir podraug lyg vandeninis, pradingstąs sykiu su ašaromis.

„Kietas proto kiautas“, – įstengė pagalvoti Traveleris. Girdėjo pro sieną, kad baimė, kad Orasijas, kad liftas, kad balandis; pamažu ausyse vėl suskambo rišlūs sakiniai. Vadinas, tas vargšelis bijo, kad Traveleris jo neužmuštų. Argi ne juokinga?

– Ar tikrai taip pasakė? Sunku patikėti, kai žinai, koks jis išdidus.

– Čia visai kas kita, – tarė Talita ir, išplėšusi iš jo cigaretę, užsitraukė su tokiu godumu, su kokiu rūko tik nebylių filmų herojai. – Man rodos, ta jo baimė – tai paskutinis išsigelbėjimas, kartelė, kurios griebiasi žmogus, prieš griūdamas į bedugnę. Jis buvo toks patenkintas, jog šiąnakt bijojo, puikiai žinau, kad buvo patenkintas.

– To nesuprastų Kuka, – tarė Traveleris, kvėpuodamas kaip tikras jogas, – gali būti rami. O ir man šiąnakt reikia įtempti

protą, nes linksmos baimės neįmanoma suvirškinti kaip niekur nieko.

Talita pasislinko lovoje ir atsirėmė į Travelerį. Žinojo, kad vėl yra jo pusėje, kad nenuskendo, kad jis laiko ją vandens paviršiuje, kad iš teisybės gaila to, ko nebūta, nuostabiai gaila. Abudu tai pajuto vienu metu ir susiglaudė, lyg trokšdami įsismelkti į kits kitą, į bendrą žemę, kur žodžiai ir glamonės, ir lūpos apriečia juos nelyginant apskritimo lankas, tos raminamosios metaforos, tas senas liūdesys, laimingas grįžęs atgal, toks kaip paprastai, tveriąs visada, stojąs piestu prieš visas negandas, prieš pagundas ir nuopuolius.

56

Iš kur jo įprotis amžinai nešiotis kišenėse raištelių, rankioti spalvotus siūlus ir dėlioti juos tarp knygos lapų, klijuoti iš jų visokiausias figūras? Vyniodamas juodą siūlą ant durų rankenos, Oliveira svarstė, ar kartais nebūsiąs iškrypėlis, mėgaująsis tuo, kad siūlai tokie silpni, ir priėjo išvadą, jog *maybe, peut-être,* visai galimas daiktas. Užtat nebuvo jokios abejonės, kad jam malonu turėti raištelių ir siūlų, kad nėra nieko labiau pamokomo, kaip pagaminti, pavyzdžiui, dideliausią permatomą dodekaedrą, paskui prikišti degtuką ir stebėti, kaip menka liepsnelė siuva šen bei ten, rydama tą sudėtingą daugelio valandų darbo vaisių. O Chekreptenė grą-žo-ran-kas ir aimanuoja, kad gėda deginti tokį gražų daikčiuką. Sunku jai išaiškinti, kad juo konstrukcija silpnesnė ir netvaresnė, juo daugiau laisvės jai sukurti ir sunaikinti. Siūlai atrodė Oliveirai vienintelė tinkama medžia-

ga jo gaminiams, ir tik kada ne kada jis griebdavosi ko kito, jei aptikdavo gatvėje gabalą vielos ar lanką nuo statinės. Jis mėgo, kad visame kame, ką daro, būtų daugiau erdvės, kad oras galėtų nevaržomas vaikščioti šen ir ten, o ypač nesilaikytų viduj; panašiai jam būdavo ir su knygomis, moterimis ir pareigomis, ir jis anaiptol negeidavo, kad Chekreptenė ar kardinolas pirmi permanytų visas tas gudrybes.

Vyniot juodą siūlą ant durų rankenos jis pradėjo po kokių dviejų valandų, o iki tol pridarė aibę dalykų tiek kambary, tiek kitur. Mintis apie dubenis buvo klasikinė, ir jis nėmaž nesididžiavo ja pasinaudojęs, visgi tamsoje dubuo su vandeniu, padėtas ant grindų, turi aibę gan subtilių gynybinių ypatumų: sukelia staigų nemalonų jausmą, gal net baimę, bent jau aklą pyktį, kai žmogus susivokia, jog įkišo itališką ar šveicarišką pusbatį draug su kojine į vandenį, jog koja žliugso vandeny ir muistosi kojinėj, o kojinė pusbaty – nelyginant skęstanti žiurkė ar vienas tų nelaimėlių, kuriuos pavydūs sultonai skandindavo Bosfore, užsiūtus maiše (siūlas, aišku savaime: viskas galų gale sueidavo daiktan, būdavo labai smagu, jog dubuo su vandeniu ir siūlai sueina daiktan išprotavimų pabaigoj, o ne iš pat pradžių, bet tada Orasijas norom nenorom darydavo prielaidą, jog išprotavimai a) neturi atitikti fizinio laiko, t. y. pradžios ir pabaigos, ir b) galimas daiktas, vyksta savaime, nejučia susiedami siūlus su vandeningu dubeniu). Žodžiu, analizuojant šiuos reiškinius, kildavo rimtų įtarimų dėl determinizmo; geriausia buvo atsiriboti nuo visko ir nepaisyti nei motyvų, nei argumentų. O vis dėlto kas pirminis: siūlas ar dubuo? Praktiškai – dubuo, tačiau siūlo idėja gimė anksčiau. Dėl to nevertėjo kvaršinti sau galvos, juoba kad buvo sprendžiamas gyvybės ar mirties klausimas; svarbiausia – gauti dubenų, tad visą pirmą pusvalandį atsargiai naršė trečią ir pirmą aukštą ir parsinešė penkis nedidelius dubenis,

tris naktinius puodus ir skardinę nuo batatų džemo – visa, kas priskirtina prie dubenų kategorijos. 18-asis pabudo, prisispyręs ėmė siūlyti savo paslaugas, ir Oliveira nusileido taręs sau, kad juo nusikratys, kai gynybinės operacijos pasieks tam tikrą mastą. O dėl siūlų, tai 18-asis labai pravertė: lig tik jam buvo rišliai išaiškinti strateginiai tikslai, jis primerkė vylingo grožio žalias akis ir pasakė, jog 6-oji turinti pilnus stalčius visokiausių spalvų siūlų. Visa bėda, kad 6-oji gyvenanti pirmame aukšte, Remorino sparne, o jei Remorinas pabusiąs, kilsiąs nežmoniškas triukšmas. Be to, 18-asis tvirtino, jog 6-oji esanti visai pakvaišus, tad įsibrauti į jos kambarį juo sunkiau. Primerkęs vylingo grožio žalias akis, jis pasisiūlė pastovėti koridoriuje, kai Oliveira nusiavęs eis siūlų, bet Oliveira tarė, kad to jau būsią per daug, ir ryžosi savo atsakomybe įsiveržti nakties metu į 6-osios kambarį. Gana smagu buvo galvoti, kokia tavo atsakomybė, kai žengi į miegamąjį pas merginą, kuri knarkia sau aukštielninka, nė nenumanydama, kokie jai gresia pavojai; pilnomis kišenėmis ir rankomis įvairiaspalvių gijų ir siūlų Oliveira valandžiukę žiūrėjo į merginą, bet tuojau patraukė pečiais, lyg norėdamas nusimesti nuo pečių atsakomybę, tą baubą. 18-ajam, kuris laukė jo kambary, stebeilydamas į dubenis, suverstus ant lovos, pasirodė, jog Oliveira parsinešęs per mažai gijų. Primerkęs vylingo grožio žalias akis, pasiūlė sustiprinti gynybą atitinkamu kiekiu ritmenų ir vienu Heftpistoliu. Ritmenys Oliveirai patiko, nors jis nė iš tolo nenumanė, kam jie naudojami, bet užtat Heftpistolio griežtai atsisakė. 18-asis atmerkė vylingo grožio žalias akis ir paaiškino, jog Heftpistolis esąs anaiptol ne tas daiktas, kurį daktaras turįs galvoje (jis sakė „daktaras" tokiu tonu, jog iškart buvo numanu, kad šaiposi), bet, jei daktaras nenorįs, eisiąs paieškoti vien ritmenų. Oliveira jį atleido, vildamasis, kad nebegrįš, nes norėjo būti vienas. Antrą valandą turėjo prasidėti Remorino pamaina,

o iki tol reikėjo šį tą apmąstyti. Jei Remorinas neras jo koridoriuje, ateis į kambarį, o tai suvis nepageidautina, nebent būtų galima išbandyti, kaip veikia gynybiniai įrengimai. Jis atmetė tą mintį, nes gynybiniai įrengimai numatyti tam tikram užpuolimui atremti, o Remorinas užeis visiškai kitokiais sumetimais. Vis labiau ėmė baimė (o baimei augant, jis tolydžio žvilgčiojo į laikrodėlį, ir baimė didėjo kas minutę); užsirūkė, svarstydamas gynybinius kambario pajėgumus, o be dešimtos antrą pats nuėjo pažadinti Remorino. Atraportavo jam kuo gražiausiai, smulkiai nusakė, kam kylanti ir kam krintanti temperatūra, kada kam duoti raminamųjų, kokie eupeptiniai ir sindrominiai reiškiniai pastebėti tarp antro aukšto pacientų, kad Remorinas beveik visą laiką rūpintųsi vien jais ir paliktų ramybėje trečio aukšto ligonius, kurie, pasak jo, miegą lyg suvystyti ir nieko daugiau jiems nereikią, tik tylos iki pat ryto. Remorinas pasidomėjo (gana abejingai), ar pats daktaras Ovecheras iš savo aukštybių paliepęs vienais rūpintis daugiau, o kitais mažiau, ir Oliveira apgaulingai atsakė vienskiemeniu teigiamu žodeliu, atitinkančiu susiklosčiusias aplinkybes. Po to juodu draugiškai išsiskyrė, ir Remorinas žiovaudamas nuėjo į antrą aukštą, o Oliveira drebėdamas į trečią. Ir vis dėlto jis nieku gyvu nenorėjo pasinaudoti Heftpistoliu, ganėjo ir to, kad sutiko paimti ritmenis.

Turėjo dar valandžiukę ramybės, nes 18-asis vis nesirodė, tad pripylė vandens dubenis ir naktinius puodus ir išdėstė juos pirmoje gynybos linijoje tuojau pat už pirmos siūlų užkardos (dar teoriškos, bet jau puikiai apgalvotos), paskui apsvarstė visas puolimo galimybes, net įmanomą pirmos gynybos linijos žlugimą, tvirtai įtikėdamas, jog antra linija neperžengiama. Dėstydamas dubenis, drauge prisileido praustuvą šalto vandens, panardino galvą, rankas, susidrėkino kaklą ir plaukus. Rūkė be perstojo, bet tik ligi vidurio, paskui ėjo prie lango išmesti

56

nuorūkos ir degėsi kitą cigaretę. Nuorūkos krito į „klases", ir Oliveira taikėsi nusviesti jas taip, kad kiekviena žibanti akutė valandėlę žėruotų vis kitame langelyje: irgi pramoga. Galvoje dingsėjo kažkokios svetimos mintys, *dona nobis pacem*, nešvankūs žodžiai iš vieno tango ir kitokie niekai, staiga įsisukdavo inteligencijos atplaišos, lyg mintys, lyg pojūčiai, pavyzdžiui, nuojauta, kad paskutinį kliuvinį galima padaryti užsibarikadavus iš vidaus, kad vienintelis beprasmiškas dalykas, kaip tik dėl to ir įmanomas, gal netgi veiksmingas, – tai pulti, užuot stojus gintis, laužtis pačiam, užuot tūnojus šičia ir drebėjus, ir rūkius, ir laukus, kada 18-asis ateis su ritmenimis; bet tos mintys greit geso, kaip ir cigaretės, ir rankos drebėjo, ir jis žinojo, kad nieko daugiau nebelieka daryti, ir staiga vėl koks prisiminimas, panašus į viltį, kažkieno žodžiai, jog miegas ir būdravimas dar nesusilieję į daiktą, o paskui juokas, kurio jis klausėsi, lyg čia būtų juokęsis ne jis, ir grimasa, neginčijamai rodanti, jog toli gražu dar neveikiai susilies į daiktą miegas ir būdravimas, jog būdraudamas jis negaus iš miego jokios paramos ir atvirkščiai. Geriausia būtų gintis puolant Travelerį, bet tuomet jis brautųsi į tai, kas tolyn labyn darosi panašu į kažkokią juodą masę, kažkokią sritį, kur miega žmonės ir niekas nesitiki puolimo tokiu nakties metu, juoba kad juoda masė nė nesuvokia viso to priežasties. Taip svarstydamas, Oliveira nesijautė patenkintas suformuluotu „juodos masės" terminu, jausmai buvo irgi kaip kokia juoda masė, bet dėl to kaltinti reikėjo patį Travelerį, o anaiptol ne tą sritį, kurioje jis miegojo; užtat nevertėjo vartoti tokių neigiamų žodžių, kaip „juoda masė", pakako vadinti tai tiesiog „sritimi", juk, šiaip ar taip, žmogus turi vienaip ar kitaip vadinti savo jausmus. Gana ir to, kad sritis prasideda už kambario durų, o pulti jos nepatartina, nes puolimo priežasčių ji, galimas daiktas, nesupranta arba net nenuvokia. Priešingai, jeigu jis užsibarikaduos

savo kambaryje ir Traveleris užpuls, niekas nedrįs tvirtinti, jog Traveleris nežinojo, ką daro, ir kiekvienas suvoks, kad puolamasis puikiausiai numanė, kas jam gresia, ir griebėsi atitinkamų atsargumo priemonių bei ritmenų, kad ir kas tokie jie būtų.

Tuo tarpu galima buvo stovėti prie lango, rūkyti, stebėti, kaip išdėstyti vandeningi dubenys ir siūlai ir mąstyti apie vienybę, kuri bus išbandyta srities – kambario konfliktu. Oliveirai visad būdavo skaudu, kad jis nesugeba suvokti šios vienybės, kartais jo vadinamos centru ir įsivaizduojamos kaip juodas riksmas ar geismo kibucas (koks jis jau tolimas, ano apyaušrio ir raudonojo vyno kibucas), ir net gyvenimo, verto doro vardo, nes (pajuto tai, mesdamas nuorūką į penktą langelį) buvo per daug kvailas, kad tikėtų esant įmanomą dorą gyvenimą po visokiausių skrupulingai užbaigtų nedorybių. Visa tai netilpo galvoje, bet užtat reiškėsi tokiais pojūčiais bei pavidalais, kaip skrandžio traukuliai, sritis, gilus ir spazmiškas kvėpavimas, delnų prakaitavimas, užsirūkymas, vidurių raižymas, troškulys, bežadžiai riksmai, pratrūkstantys gerklėje nelyginant juoda masė (tame žaidime visad būdavo kur nors juoda masė), mieguistumas, baimė užmigti, nerimas, balandis, kadaise buvęs baltas, margi skudurai pačiam dugne to, kas gali būti permaina, Sirijus palapinės viršuje ir... gana, bičiuli, gana, dėl Dievo meilės; bet buvo malonu jaustis šičia nuo neatmenamų laikų, ničnieko negalvoti, vien būti tuo, kas stovėjo šičia su replėmis sužnybtu skrandžiu. *Tas* prieš sritį, būdravimas prieš miegą. Bet sakyti: būdravimas prieš miegą – tai grįžti atgal prie dialektikos, dar sykį patvirtinti, jog nė iš tolo neverta tikėtis vienybės. Užtat, 18-ajam atėjus su ritmenimis, daugmaž apie dvidešimt minučių ketvirtos, radosi puiki dingstis iš naujo imtis gynybos įrengimų.

18-asis primerkė vylingo grožio žalias akis ir atrišo rankšluostį, kuriame atsinešė ritmenis. Pasakė, jog sekė Remoriną

56

ir jog tas turįs tiek darbo su 31-uoju, 7-uoju ir 45-uoju, kad jam nė galvon neateisią kopt į trečią aukštą. Ligoniai veikiausiai nesitaikstą su terapeutikos naujovėmis, kurias mėginąs įvesti Remorinas, tad reikią tikėtis, kad ne taip jau greit išnešiosiąs tabletes ir suleisiąs vaistus. Šiaip ar taip, Oliveira nusprendė veltui nebegaišti laiko ir, nurodęs 18-ajam, kaip geriausia išdėstyti ritmenis, ėmėsi tikrinti, kaip veikia vandeningi dubenys: tam tyčia išėjo iš kambario, įveikęs violetinės koridoriaus šviesos baimę, ir užsimerkęs žengė vidun, dėdamasis Traveleriu ir truputį prasižergęs kaip Traveleris. Žengdamas antrą žingsnį, įlipo kaire koja į vandeningą naktipuodį (nors gerai žinojo, kur jis stovi), paskui, staigiai traukdamas ją, taip spyrė puodą, jog tas nulėkė ant lovos, bet, laimei, nė nežvangtelėjo. 18-asis, po rašomuoju stalu žarstęs ritmenis, pašoko ir, merkdamas vylingo grožio žalias akis, pasiūlė išdėlioti juos tarp abiejų dubenų linijų, idant priešas, staiga įšokęs į šaltą vandenį, neišvengiamai paslystų ir išsitiestų kaip ilgas. Oliveira nei pritarė, nei prieštaravo, pastatė vieton vandeningą naktipuodį ir ėmė vynioti juodą siūlą ant durų rankenos. Nudriekė tą siūlą iki rašomojo stalo ir pririšo prie kėdės atkaltės, o kėdę pastatė ant dviejų kojų ir atrėmė į stalo kraštą, kad, vos pradarius duris, iškart nuvirstų. 18-asis išėjo į koridorių išmėginti naujo įrengimo, o Oliveira prilaikė kėdę, kad netrinktelėtų į grindis. Pamažu jis ėmė bodėtis drauginguoju 18-uoju, kuris kartas nuo karto merkė vylingo grožio žalias akis, vis siūlėsi papasakoti, kaip pakliuvęs į kliniką. Tiesa, reikėjo gal pridėti pirštą prie lūpų, kad nutiltų susigėdęs ir penketą minučių stovėtų nusisukęs į sieną, bet Oliveira padovanojo jam pilną pakelį cigarečių ir liepė eiti gult, tik nelįst į akis Remorinui.

– Aš būsiu su jumis, daktare, – tarė 18-asis.

– Ne, eik. Aš gražiausiai apsiginsiu pats vienas.

– Sakiau jums, kad labai praverstų Heftpistolis. Su juo galima visur privaryti vąšiukų, o už jų patogu kabinti siūlus.

– Apsieisiu ir vienas, bičiuli, – tarė Oliveira. – Eik gulti, ačiū tau labai.

– Ką gi, daktare, linkiu jums sėkmės.

– Labanakt, saldžių sapnų.

– Atsargiau su ritmenimis, nors apskritai jie niekad nepridaro bėdos. Tegu sau guli, kur padėti, pamatysit, kaip jie pravers.

– Gerai jau, gerai.

– O jei prireiks Heftpistolio, duokit man žinią, pasiskolinsiu iš 16-ojo.

– Ačiū. Labanakt.

Pusę ketvirtos Oliveira baigė raišioti siūlus. 18-asis išeidamas išsinešė žodžius ar bent jau galimybę kartkartėmis susižvelgti ir pavaišinti cigarete. Prieblandoje (mat stalinę lempą jis apmuturiavo žaliu megztiniu, kuris pamažu gelto) buvo įstabu jaustis voru ir driekti gijas šen bei ten, nuo lovos prie durų, nuo praustuvo prie rūbų spintos, slankioti su penkiom ar šešiom gijom rankose ir saugotis ritmenų. Galiausiai jis pats užsitvėrė tarp lango, stalo krašto (prie dešinės sienos) ir lovos (prišlietos prie kairės sienos). Tarp durų ir paskutinės linijos driekėsi signaliniai siūlai (nuo durų rankenos prie pakreiptos kėdės, nuo durų rankenos prie firminės Martinio peleninės, padėtos ant praustuvo krašto, ir nuo durų rankenos prie spintos stalčiaus, kuris vos vos kybojo ištrauktas, pilnas knygų ir popierių), dvi gynybinės vandeningų dubenų linijos, gana netaisyklingos, bet užtat ištisai užtveriančios kambarį nuo kairės sienos iki dešinės, kitaip sakant, nuo praustuvo iki spintos – pirma linija, ir nuo lovos iki stalo kojų – antra. Tarp paskutinės vandeningų dubenų linijos ir lango į kiemą (dviem aukštais žemiau) buvo metro platumo tuščias tarpas, perdėm apraizgytas siūlais. Atsi-

sėdęs ant stalo krašto, Oliveira užsirūkė naują cigaretę ir ėmė žiūrėti pro langą; vienu tarpu nusivilko marškinius ir sviedė pastalėn. Gerti jau nebegalėjo, nors ir labai geidė. Sėdėjo šitaip vienais marškinėliais, rūkė ir žiūrėjo į kiemą, bet drauge kreipė ausį į duris, tarpais vis atitrūkdamas numesti cigaretės į „klases". Jautėsi pusėtinai, nors stalas buvo kietas ir truputį pykino nuo svylančio megztinio smarso. Galiausiai užgesino lempą ir netrukus po durimis pamatė ryškėjant violetinį ruoželį, vadinas, kai Traveleris ateis, jo pusbačiai guminiais padais dviejose vietose perkirs violetinį ruoželį ir šitaip nejučia duos ženklą, jog prasideda puolimas. Kai Traveleris atidarys duris, kils velniava ir dar, ko gero, dievaižin kas. Velniava, aišku, bus mechaniška ir neišvengiama, kvailai priklausoma nuo priežasties ir pasekmės, kėdės ir siūlo, durų rankenos ir rankos, rankos ir valios, valios ir... O toliau klostysis kiti dalykai, kurių gal ir reikia tikėtis, gal ir nereikia, nelygu kaip elgsis Traveleris ir netgi Oliveira, kai nuvirs kėdė, sulakstys į druzgus firminė Martinio peleninė ir iškris rūbų spintos stalčius, nes dabar – degdamas cigaretę nuo nuorūkos, kuri, mesta į devintą langelį, nukrito į aštuntą ir peršoko į septintą, prakeikta nuorūka, – gal dabar pats metas pasiklausti save, ką darys, kai atsivers durys, kai pusė miegamojo pavirs pragaru ir dusliai sušuks Traveleris, jei, aišku, sušuks ir jei sušuks dusliai. Apskritai kvaila buvo atsisakyti Heftpistolio, nes, be lempos, lengvutės it plunksna, ir kėdės palangėje, nėra jokio gynybinio ginklo, o su lempa ir kėde toli nenuvažiuosi, jei Traveleriui pavyks forsuoti abi vandeningų dubenų linijas ir nepaslysti, užlipus ant ritmenų. Bet jam, aišku, nepavyks, kaip tik tuo ir remiasi visa strategija: gynybiniai ginklai iš esmės skiriasi nuo puolamųjų. Pavyzdžiui, Traveleris paklaiks iš siaubo, kai tamsoje pajus, kad veidą, rankas ir kojas jam švelniai stumia atgal, ir jam pasidarys nepakenčiamai koktu, kaip ir kiekvienam

žmogui, įkliuvusiam į voratinklį. Jei tarsime, jog dviem šuoliais prasiverš pro visus siūlus, jei tarsime, jog neįlips į jokį vandeningą dubenį ir nepaslys, užmynęs kokį ritmenį, tai galiausiai nusigaus į palangės sektorių ir pažins tamsoje žmogystą, sėdinčią ant stalo krašto. Sunku patikėti, jog nusigaus iki ten, bet jei nusigaus, tai Heftpistolis bus visiškai nereikalingas Oliveirai, ir ne dėl to, kad 18-asis minėjo vąšiukus, o dėl to, kad juodu susitiktų anaiptol ne taip, kaip vaizdavosi Traveleris, – įvyktų visai kas kita, ko dargi jis negali įsivaizduoti, bet žino taip gerai, lyg jaustų ar matytų juodą masę iš išorės slegiant tai, ką žino nežinodamas, nenumatomą nevykusį juodos masės – Travelerio susitikimą su tuo, kas sėdi ant stalo krašto ir rūko. Lyg būdravimas grumtųsi su miegu (miego ir būdravimo valandos, kartą pasakė kažkas, dar nesusiliejo daiktan), bet sakyti, jog būdravimas grumiasi su miegu, – tai galutinai pripažinti, kad vienybės visiškai nėra ko tikėtis. Priešingai, gali atsitikti ir taip, jog Travelerio atėjimas bus lyg ir koks kulminacinis taškas, iš kurio galima būtų dar sykį pamėgint šokt iš pirmo į antrą ir podraug iš antro į pirmą, bet tuomet tas šuolis būtų visiškai kas kita nei susidūrimas, Oliveira tvirtai tikėjo, kad sritis – Traveleris nieku gyvu negali nusigaut iki jo, nors ir užgriūtų iš viršaus, apdaužytų, nuplėštų marškinėlius, prispjaudytų akis ir burną, išsuktų rankas ir išmestų pro langą. Jei Hefpistolis ničnieko negali prieš sritį (nes, pasak 18-ojo, esąs lyg koks automatinis kabintuvas ar kažkas panašaus), tai ko vertas Travelerio peilis, Travelerio kumštis, nevykę Hefpistoliai, visiškai netinkami išlaikyti neišlaikomam atstumui tarp dviejų kūnų, kai tie kūnai stoja vienas prieš kitą. Kadangi Traveleris išties gali jį užmušti (ne veltui juk džiūvo jam gerklė ir šlykščiai drėko delnai), viskas stumte stūmė Oliveirą stoti prieš tą galimybę toje plotmėje, kurioje šis faktas turėtų reikšmės ne kam kitam, kaip žudikui. Vis dėlto geriausia yra

jausti, jog žudikas – tai anaiptol ne žudikas, o sritis – tai suvis ne sritis, sumažinti, suminiatiūrinti, sumenkinti sritį, kad iš visos tos komedijos, visų tų dūžtančių peleninių beliktų vien tuščias garsas ir juoko vertos pasekmės. Jei pavyktų visiškai atsiriboti nuo srities, tuomet gynyba būtų pats puikiausias puolimas, kur kas grėsmingesnis būtų smūgis peilio rankena nei dūris geležte. Tačiau kas gero iš metaforų tokiu vėlyvu metu, kai vienintelė protingiausia beprotybė – nenuleisti akių nuo melsvo ruožo po durimis, to srities termometro stulpelio.

Be dešimties keturios Oliveira pasirąžė, pamugino nutirpusius pečius ir persėdo ant palangės. Smagu jam buvo galvoti, jog iš pagrindų sunaikintų sritį – Travelerį, jei nakčia nusišypsotų laimė išprotėti. Sprendimas, beje, anaiptol nesiderino nei su jo išdidumu, nei su ryžtu amžindie niekam nenusileisti. Ar bent jau įsivaizduoti, kaip Feragutas įrašo jį ligonių registracijos knygon, prismeigia prie durų numerį ir įdeda „magiškąją akutę“, kad nakčia galėtų jį stebėti... Ir kaip Talita vaistinėje taiso jam miltelius, atsargiai eina per kiemą, saugodamasi neužminti ant „klasių“, niekada neužminti ant „klasių“. O ką jau bekalbėti apie Manu, vargšiuką Manu, siaubingai besikremtantį dėl jo nepaslankumo ir absurdiško žygio. Nusisukęs nuo kiemo, Oliveira pavojingai suposi ant palangės, jausdamas, kad baimė pamažu dingsta ir kad tai negeras ženklas. Jis neatitraukė akių nuo šviesos ruožo, bet sulig kiekvienu atsikvėpimu širdin plūdo bežadis džiaugsmas, neturįs nieko bendra su sritimi, ir išties malonu buvo justi, kaip sritis traukiasi šalin. Jam nerūpėjo, ar ilgai tas tęsis, sulig kiekvienu įkvėpimu šiltas pasaulio oras liejosi su juo į daiktą, kaip porąsyk jau buvo nutikę gyvenime. Net rūkyti nenorėjo, trumpai valandėlei susitaikė su savimi, ir tai reiškė, jog sritis sunaikinta, pergalė laimėta be mūšio ir pagaliau ima snaudulys blaivumo mirksnį tame krante, kur būdravimas

ir miegas lieja draugėn savo pirmuosius vandenis, stebėdamiesi, kad jie nieko nesiskiria vieni nuo kitų; bet tai negeras ženklas, savaime aišku, aišku savaime, viskas turi nutrūkti, ūmai pasirodžius dviem juodiems pavidalams vidury violetinio šviesos ruožo ir kažkam įnikus įkyriai braižytis apie duris. „Štai tu jau ir ieškomas, – pagalvojo Oliveira ir nusliuogė nuo palangės iki pat rašomojo stalo krašto. – Nors po teisybei, jei tai būtų tęsęsi dar valandėlę, būčiau stačia galva nulėkęs į „klases“. Eik vidun galų gale, Manu, nors apskritai tavęs nėra, kaip ir manęs, arba mudu esam tokie mulkiai, jog tuo tikim ir rengiamės užmušti vienas kitą, brolau. Tad žūt ar būt, kitos išeities nebėra.“

– Eik vidun, – pakartojo jis balsu, bet durys neatsivėrė. Vien buvo girdėti braižantis apie duris, o gal tik taip sutapo aplinkybės, kad apačioje, prie fontano, radosi žmogysta – moteris palaidais plaukais stovėjo nuleidusi rankas ir nusisukusi įdėmiai žiūrėjo į vandens trykšlę. Tokiu metu ir tokioje tamsoje ten galėjo būti tiek Magė, tiek Talita, tiek bet kuri beprotė, o jei gerai viską apgalvotum – net Pola. Niekas netrukdė žiūrėti į nusisukusią moterį, nes, jei ryžtųsi įeiti Traveleris, automatiškai imtų veikti gynybos įrengimai, tad jis laisvai suspėtų atsigręžti ir stoti akis akin prieš įsibrovėlį. Šiaip ar taip, gana keista, kad Traveleris vis braižosi apie duris, lyg norėdamas pasitikrinti, ar jis miega (ne, tenai ne Pola, Polos kaklas trumpesnis, o ir klubai apvalesni), nebent irgi turi susikūręs kokią savitą puolimo sistemą (veikiau ten Magė ar Talita, jos labai panašios, juo labiau nakčia ir dar iš trečio aukšto), užsibrėžęs tikslą išmušt-jį-iš-pusiausvyros (daugių daugiausia iš pirmųjų aštuonių langelių, nes toliau aštunto jis niekad nėra nuėjęs, niekas nenusigavo iki Dangaus, turbūt niekad nepasieks savojo kibuco). „Ko lauki, Manu, – pagalvojo Oliveira. – Kuriems galams mums visa tai.“ Suprantama, ten Talita, štai ji pasižiūrėjo į viršų ir vėl sustojo kaip įbesta, kai jis vangiai pamojo jai nuoga ranka pro langą.

56

– Eikš arčiau, Mage, – tarė Oliveira. – Iš čia tu tokia panaši, kad galima drąsiai vadinti tave kitu vardu.

– Uždaryk langą, Orasijau, – paprašė Talita.

– Jokiu būdu, karšta kaip pirty, o be to, tavo vyras taip braižosi apie duris, kad baisu daros. Kaip sakoma, susiklostė nepalankios aplinkybės, Bet neimk nieko į galvą, pasirink kitą akmenuką ir pabandyk iš naujo, gal šįkart...

Stalčius, peleninė ir kėdė vienu metu trinktelėjo ant grindų. Oliveira pasilenkė ir apžlibęs pasižiūrėjo į violetinį stačiakampį durų vietoj, pamatė krutant juodą dėmę ir išgirdo keiksnojant Travelerį. Triukšmas, ko gero, prikėlė pusę klinikos.

– Klausyk, turbūt tu visiškai pakvaišai, – tarė Traveleris, stovėdamas tarpdury. – Gal nori, kad direktorius visus mus išvytų lauk?

– Sako man pamokslą, – pranešė Oliveira Talitai. – Visad jis buvo man kaip tėvas.

– Uždarykit langą, dėl Dievo meilės, – tarė Talita.

– Kas gali būti geriau už atvirą langą, – tarė Oliveira. – Pasiklausyk, kaip žviegia tavo vyras, aišku, įlipo į vandenį. Aišku, stovi įsivėlęs į siūlus ir nebežino, ką daryt.

– Kad tave kur griausmas, – kalbėjo Traveleris, skeryčiodamasis tamsoje ir painiodamasis iš siūlų. – Uždek šviesą, velniai rautų.

– Bet dar neišsitiesė ant grindų, – pranešė Oliveira. – Man regis, iš ritmenų išėjo šnipštas.

– Nesisverk taip į lauką! – sušuko Talita, iškeldama rankas. Oliveira sėdėjo ant palangės, pakreipęs galvą į šalį, kad būtų patogiau ją matyti ir kalbėtis, ir vis labiau lošėsi atgal. Į kiemą išbėgo tekina Kuka Feraguto, ir tik tada Oliveira susivokė, kad jau dienoja. Kukos chalatas buvo tokios pat spalvos kaip ir grindinys, kaip ir vaistinės sienos. Karo žvalgybos sumetimais

Oliveira pažvelgė tamson ir pastebėjo, kad Traveleris, nepaisydamas gynybos ruožo pavojų, ryžosi užsklęsti duris. Pro keiksmus išgirdo terkštelėjant sklendę.

– Taip bus geriau, bičiuli, – tarė Oliveira. – Vieni du ringe, kaip ir pritinka tikriems vyrams.

– O man į tave nusišvilpt, – tarė Traveleris įniršęs. – Kiaurai peršlapau koją, o tokių dalykų negaliu pakęsti. Bent šviesą uždek, nė velnio nematyt.

– Lygiai taip pat jautėsi ir San Martinas, kai Kančia Rajadoje netikėtai gavo į kailį, – tarė Oliveira. – Turėtum suprasti, kad negaliu atsisakyti tokio strateginio pranašumo. Dėkok Dievui, kad apskritai su tavim šnekuosi, nes šiaip jau per daug tau nuolaidžiauju. Aš irgi lankęs federalinę šaudyklą, brolau.

Išgirdo Travelerį sunkiai atsidūstant. Koridoriuje trinktelėjo durys, Feraguto balsas pynėsi su kitų klausimais ir atsakymais. Travelerio figūra ėjo aiškyn, viskas stojo į savo vietas: penki dubenys, trys naktipuodžiai, tuzinas ritmenų. Jau galėjo matyti vienas kitą šioje šviesoje, iš spalvos panašioje į balandį pamišėlio rankose.

– Klausyk, – tarė Traveleris ir, pakėlęs nuvirtusią kėdę, nenorom atsisėdo. – Ar negalėtum man paaiškinti, kas čia per velniava.

– Vargiai, bičiuli. Juk žinai, kalbėti aš...

– Žinia, prireikus pasikalbėti, tu pasirenki tokias aplinkybes, kokių niekas nesugalvos, – tarė Traveleris įsiutęs. – Jei nesėdim apsižergę lentas, kai pavėsyje keturiasdešimt penki laipsniai, tai pakiši man puodą vandens ir narplioji šlykščiais siūlais.

– Bet užtat visada simetriška padėtis, – tarė Oliveira. – Kaip dviejų dvynių sūpuoklėse arba kaip žmogus prieš veidrodį. Ar tu nepastebėjai, *Doppelgänger?*

Traveleris, netaręs nė žodžio, išsitraukė cigaretę iš pižamos

kišenės ir užsirūkė, Oliveira taip pat išsitraukė cigaretę ir užsirūkė beveik tuo pat metu. Juodu susižvalgė ir nusikvatojo.

– Tu visai kuoktelėjęs, – tarė Traveleris. – Šį kartą nebėr jokių abejonių. Įsivaizduoti, kad aš...

– Vaizduotę palik ramybėje, – tarė Oliveira. – Tenkinkis faktais: kaip matai, aš ėmiausi atsargumo priemonių, bet atėjai tu. Ne kas kitas. Ketvirtą valandą ryto.

– Talita man pasakė, ir aš pagalvojau... Klausyk, ar tu iš tikrųjų manai?..

– Gal apskritai ir gerai padaryta, Manu. Tau atrodo, kad atsikėlei manęs nuraminti, padrąsinti. Jei būčiau miegojęs, būtum įėjęs be niekur nieko, kaip žmogus, tvirtai žengiąs prie veidrodžio su teptuku rankoje, o dabar tarkim, jog laikai ne teptuką, o tą daiktą, kurį turi pižamoje...

– Aš visad jį nešiojuos, bičiuli, – tarė Traveleris pasipiktinęs. – Manai, čia vaikų darželis? Jei tu vaikštai be ginklo, tai tik dėl to, kad tau ne visi namie.

– Ką gi, – tarė Oliveira ir, vėl atsisėdęs ant palangės, pamojo ranka Talitai ir Kukai, – ne taip jau bus svarbu, ką aš manau, jei turėsim galvoj, kas čia netrukus atsitiks, galbūt net be mudviejų blogos valios. Jau senokai mudu esam kaip vienas šuo, kuris sukasi vietoje, siekdamas įkąsti sau į uodegą. Nereikia manyti, kad mudu nekenčiam vienas kito. Priešingai, esama tokių dalykų, kuriems mes – tai nelyginant du šachmatų pėstininkai, juodas ir baltas, ar kas nors panašaus. Žodžiu, yra du būdai, kaip viena gali panaikinti kitą ir *vice versa.*

– Nepasakyčiau, kad neapkenčiu tavęs, – tarė Traveleris. – Tik va, tu mane taip prirėmei prie sienos, jog nebežinau, ką daryti.

– *Mutatis mutandis*, atėjai pasitikti manęs į uostą lyg ir su paliaubom, balta vėliava, liūdnu prašymu viską pamiršti. Ir aš

nepasakyčiau, kad neapkenčiu tavęs, aš tik plėšiu tau kaukę, o tu kalbi, jog remiu tave prie sienos.

– Juk aš gyvas, – tarė Traveleris, žvelgdamas jam tiesiai į akis. – Jei esi gyvas, turi už tai mokėti. O tu nenori mokėti nė skatiko. Niekad nenorėjai. Grynų gryniausias egzistencinis puritoniškumas. Arba Cezaris, arba niekas, vienas iš radikalių postulatų. Manai, aš saviškai nesižaviu tavim? Manai, nesižaviu tavim, kad nenusižudei? Tu pats tikrasis *Doppelgänger*, nes esi lyg bekūnis, o tavo valia – tai anas vėjarodis ant stogo. Noriu to, noriu šito, noriu šiaurės, noriu pietų, iškart noriu visko, ir štai ponas teikiasi nusileist į lavoninę ir ten apipila bučiniais savo geriausio draugo žmoną. Ir vien tik dėl to, kad jam anaiptol neeuklidiškai maišosi tikrovė su prisiminimais.

Oliveira gūžtelėjo pečiais, bet pažvelgė į Travelerį, kad tam šitas judesys neatrodytų niekinamas. Kaip jam apsakyti tai, kas anoje priešinėje „srityje" vadinama bučiniu, bučiniu Talitai, bučiniu Polai ar Magei, kaip apsakyti tą kitą žaidimą su veidrodžiais, panašų į aną, kai pakreipi galvą lango pusėn ir žiūri į Magę, stovinčią palei „klases", į Kuką, Feragutą ir Remoriną, kurie, susibūrę prie durų, rodos, laukė, kada lange pasirodys Traveleris ir paskelbs, jog viskas gerai, jog pakaks raminamųjų miltelių ar gal tik tramdomųjų marškinukų, kad vaikinas per porą valandų išmestų iš galvos visas kvailystes. Nelengva buvo suprasti vienam kitą ir dėl to, kad durys braškėjo nuo smūgių. Jei Manu bent būtų įstengęs suvokti, kad reikia kreipti mintis anaiptol ne lango pusėn, o ten, kur išrikiuoti dubenys ir ritmenys, jei tas, kas kumščiais daužo duris, bent akimirką liautųsi beldęs, tada, galimas daiktas... Bet nebeliko nieko kito, kaip žiūrėti į Magę, tokią nuostabią palei „klases", ir geisti, kad nuspirtų akmenuką iš vieno langelio į kitą, iš Žemės į Dangų.

–... neeuklidiškai maišosi...

56

– Laukiau tavęs visą tą laiką, – alsiai tarė Oliveira. – Turėtum suprasti, kad nenorėjau leistis papjaunamas, be niekur nieko. Kiekvienas žino, ką reikia daryti, Manu. Jei nori, kad paaiškinčiau, kas atsitiko ten, apačioje... tik va, tai neturės nieko bendra su tuo, juk pats puikiai žinai. Žinai, *Doppelgänger*, puikiai žinai. Argi tau svarbu tas bučinys, o juo labiau jai? Šiaip ar taip, čia judviejų dalykas.

– Atidarykit! Tučtuojau atidarykit!

– Jie labai rimtai žiūri į viską, – tarė Traveleris stodamasis. – Gal atidarom? Matyt, čia Ovecheras.

– Na, o aš...

– Norės suleisti tau vaistų, veikiausiai Talita sukėlė visus ant kojų.

– Moterys – tai mirtis, – tarė Oliveira. – Tik pažiūrėk, kokia dailutė stovi ji palei „klases“... Verčiau neatidaryk, Manu, šičia mudviem taip gera.

Traveleris žengė link durų ir prikišo burną prie rakto skylutės. Mulkių gauja, gal liausitės vieną sykį stūgavę kaip kokiam siaubo filme. Juodu su Oliveira sutarią kuo gražiausiai ir atidarysią duris, kai norėsią. Verčiau užplikytų kavos visai kompanijai, išties šioje klinikoje neįmanoma gyventi.

Buvo aiškiai girdėti, jog Feragutas anaiptol neįtikintas, tačiau Ovechero nuovokus ir atkaklus murmėjimas nustelbė jo balsą, ir galiausiai visi atstojo nuo durų. Apie tai, kad klinikoje sąmyšis, bylojo vien žmonės kieme ir šviesos, mirkčiojančios ketvirtame aukšte – smagus 43-iojo įprotis. Netrukus Ovecheras ir Feragutas pasirodė kieme ir sužiuro į Oliveirą, sėdintį ant palangės, o tas pasisveikino su jais ir atsiprašė, kad vilkįs vienais marškinėliais. Prie Ovechero priėjo 18-asis ir ėmė aiškinti kažką apie Heftpistolį, didžiai sudomindamas daktarą, kuris įsistebeilijo į Oliveirą su profesionaliu susidomėjimu, lyg tas jau nebūtų

buvęs geriausias pokerio partneris, tuo maloniai nuteikdamas Oliveirą. Antrame aukšte atsidarė beveik visi langai, ir daugelis ligonių gyvai susidomėjo tuo, kas dedasi, kitaip sakant, niekuo. Magė pamojo dešine ranka Oliveirai ir paprašė pakviesti Travelerį prie lango. Oliveira paaiškino jai kuo išsamiausiai, jog tai neįmanoma, nes lango zona skirta išimtinai gynybai, bet, ko gero, jie padarysią paliaubas. Dar pridūrė, kad jam skirtas mostas atgaivinęs jo atminty didžiąsias praeities aktores ir ypač operos dainininkes, kaip antai: Amy Dustin, Melbą, Margery Lawrence, Mucio, Borry ir dargi Tedą C. Barrą ir Nitą Naldi, šūkavo tuos vardus be galo patenkintas, ir Talita nuleido ranką, o paskui vėl maldaujamai ėmė jam moti, Eleonorą Duzę, aišku savaime, Vilmą Banky, suprantama Garbo, kas be ko, ir Saros Bernhardt nuotrauką, kurią vaikystėj buvo įsiklijavęs į sąsiuvinį, ir Karsaviną, Boronovą, ak, moterys, tie amžini mostai, tie atsikartojantys likimai, nors šiuo metu ir negalįs įvykdyti jos mielo prašymo.

Feragutas ir Kuka rėkalojo visa gerkle, kas katram šovė galvon, bet Ovecheras, mieguistu veidu stebėjęs viską, nutildė juodu, kad Talita galėtų susikalbėti su Oliveira. Bereikalingas manevras, nes Oliveira, septyniskart išklausęs Magės prašymą, nusisuko, ir visi išvydo (nors ir negalėjo išgirsti), jog jis šnekasi su neregimu Traveleriu.

– Tik pamanykit, užsimanė, kad pasirodytum lange.

– Klausyk, leisk man bent sekundei. Pralįsiu po siūlais.

– Nė nekalbėk, bičiuli, – tarė Oliveira. – Čiagi paskutinė gynybos linija, jei peržengsi ją, mums teks suremti kumščius.

– Tiek to, – tarė Traveleris, sėsdamas ant kėdės. – Varyk toliau, versk krūvon tuos tuščius žodžius.

– Jie visai ne tušti, – tarė Oliveira. – Jei nori prieiti prie lango, tau nėra ko prašyti manęs leidimo. Turbūt aišku, ką norėjau pasakyti.

– Duok žodį, kad nešoksi?

Oliveira įsmeigė akis į Travelerį, lyg tas būtų buvęs didžiausia panda.

– Pagaliau, – tarė. – Išlindo yla iš maišo. Juk ir Magė apačioj galvoja tą patį. O aš maniau, kad, šiaip ar taip, bent truputį mane pažįstat.

– Ten ne Magė, – tarė Traveleris. – Žinai puikiausiai, jog ten ne Magė.

– Ten ne Magė, – tarė Oliveira. – Žinau puikiausiai, jog ten ne Magė. O tu vėliavnešys, šauklys, raginąs pasiduoti, grįžti namo, žiūrėti tvarkos. Tikrai man skaudu į tave žiūrėti, drauguži.

– Negalvok apie mane, – tarė Traveleris su kartėliu. – Nieko daugiau man nereikia, tik duok man žodį, kad neiškrėsi tos kvailystės.

– O žinai, jei šoksiu, pataikysiu tiesiai į Dangų.

– Eikš čionai, Orasijau, ir leisk man pasišnekėt su Ovecheru. Aš galiu taip gražiai viską sutvarkyti, kad rytoj niekas nieko nebeprisimins.

– Išmokai to psichiatrijos vadovėly, – veik žavėdamasis tarė Oliveira. – Esi stropus mokinys ir turi gerą atmintį.

– Klausyk, – tarė Traveleris. – Jei neleisi man prieiti prie lango, turėsiu atidaryti jiems duris, tada bus dar blogiau.

– Man vis viena. Įeiti gal ir įeis, bet iki čia niekad nenusigaus.

– Atseit, jei norės tave sučiupti, šoksi pro langą.

– Visai galimas daiktas, kad tavo žodžiai ir turi tą prasmę.

– Dėl Dievo meilės, – tarė Traveleris, žengdamas į priekį. – Argi tu nesupranti, jog čia lyg ir koks košmaras? Jie pagalvos, kad tu tikrai išprotėjęs, pagalvos, kad iš tiesų noriu tave užmušti.

Oliveira loštelėjo atgal, ir Traveleris sustojo prie pat antros vandeningų dubenų linijos. Nuspyrė du ritmenis, bet vis dėlto

nuėjo toliau. Kuka ir Talita spiegė, tad Oliveira iš lėto atsitiesė ir nuramino jas rankos mostu. Lyg nugalėtas, Traveleris prisitraukė kėdę ir atsisėdo. Vėl subraškėjo durys nuo smūgių, bet šįkart silpnesnių.

– Nesuk sau galvos, – tarė Oliveira. – Nenorėk išsiaiškinti visko iki galo, drauguži. Šiuo metu mudu tik tuo skiriamės nuo kits kito, kad aš esu vienas. Todėl verčiau eik žemyn pas saviškius, ir mudu pasikalbėsim pro langą kaip geri draugai. Aš ir be to ketinau išsinešdinti apie aštuntą, Chekreptenė laukia manęs su karštais blynukais ir mate.

– Tu ne vienas, Orasijau. Norėtum būti vienas grynai iš tuštybės, tapti vietiniu Maldororu. Juk pats neseniai kalbėjai apie *Doppelgänger*, ar ne? Žinai puikiausiai, jog kažkas eina drauge su tavim, o tas kažkas labai panašus į tave, tik tupi anapus tų prakeiktų siūlų.

– Labai gaila, – tarė Oliveira, – kad tu šitaip nevykusiai supranti tuštybę. Visa bėda, kad tu nori žūtbūt nusimanyti apie viską. Ir tau net galvon negali ateiti, kad tu, galimas daiktas, klysti.

– Na, sakykim, kad klystu. O tu vis dėlto sūpuojies atvirame lange.

– Jei tu iš tikrųjų numanai, kad klysti, jei iš tikrųjų įžvelgi esmę... Niekas neprašo, kad sakytum, girdi, atėjai visai ko kito, bet jei tu užgautum ką, supranti, bent piršto galiuku...

– Jei būtų taip lengva, – tarė Traveleris, – jei būtų tik tie išdraikyti idiotiški siūlai... Nesakau, kad tu pats norėjai ką užgauti, bet matai, kas atsitiko.

– O kas čia bloga, bičiuli? Bent esam prie atviro lango ir gėrimės įstabiu rytmečiu, jauti, koks gaivus oras šiuo metu. O apačioje – kur tai matyta – visi jau vaikštinėja po kiemą, nejučia mankštinasi. Matai, ir Kuka, ir direktorius, tas amžinas

56

miegų maišas, ir tavo žmona, tikrų tikriausia slunkė. O tu irgi turbūt nesakysi, kad buvai kada nors šitaip pažadintas, kaip šiandien. O kai sakau, kad buvai pažadintas, supranti, ką turiu galvoj, ar ne?

– Man rodos, priešingai, drauguži.

– Et, čiagi tie lengvi sprendimai, pasakos antologijoms. Jei galėtum pažvelgti į viską iš kitos pusės, ko gero, apskritai nenorėtum iš čia kelti kojos. Jei išeitum iš srities, sakykim, jei peršoktum iš pirmo langelio į antrą arba iš antro į trečią... Tai pasiutiškai sunku, *Doppelgänger,* aš kiaurą naktį svaidžiau nuorūkas ir nenusigavau toliau kaip iki aštunto langelio. Visi mes trokštam tūkstantmetės karalystės, savotiškos Arkadijos, kur, galimas daiktas, būtume daug nelaimingesni negu šičia, nes mums ne laimė rūpi, *Doppelgänger,* bet užtat ten nebūtų to nežmoniško substitucijų žaidimo, kurį žaidžiam šičia penkiasdešimt ar šešiasdešimt metų, ir gal sugebėtume nuoširdžiai paduoti kits kitam ranką, užuot amžinai kartoję baimingą judesį ir svarstę, ar kitas negniaužia saujoje peilio. Jeigu jau išėjo kalba apie substitucijas, tai aš nė kiek nenustebčiau, jei paaiškėtų, jog mudu abu – vienas asmuo, tik kiekvienas iš savo pusės. Kadangi sakai, jog esu tuščiagarbis, manau, kad pasirinkau geresnę pusę, nors kas čia gali žinoti, Manu. Žinau nebent, jog tavo pusėje jau nebegaliu būti, viskas man krinta iš rankų, krečiu tokias kvailystes, nuo kurių turėčiau išprotėti, jei būtų taip lengva. Betgi tu, puikiai prisiderinęs prie srities, nenori suprasti, kam reikia to blaškymosi, vos pajudu iš vietos, tuoj ką užgaunu, ir dievaižin kas man darosi, penki tūkstantmečiai sumautų genų traukia mane atgal, ir aš vėl atsiduriu srityje, maklinėju dvi savaites, dvejus metus, penkiolika metų... Vieną dieną bakstelėju pirštu įpratimui ir negaliu patikėti, kaip giliai jis įlenda, net kiaurai pereina, jau man rodos, kad štai pasieksiu paskutinį langelį, bet

taiga nusiskandina tokia moteris arba, jeigu nori, mane ištinka
priepuolis, ima graužti sąžinė dėl menko nieko, nes sąžinė ap-
kritai... Ką tik kalbėjau apie substitucijas, ar ne? Na ir kiaulystė,
Manu. O dėl substitucijų, tai paskaityk Dostojevskį. Taigi, penki
tūkstantmečiai traukia mane atgal, ir vėl reikia pradėti viską iš
naujo. Štai kodėl man rodos, kad esi mano *Doppelgänger,* nes
š be perstojo vaikštau iš tavo srities į savo, jei apskritai prieinu
savąją, ir tuose apgailėtinuose žygiuose jaučiu, jog tu esi dalis
manęs, ir toji dalis, palikusi čionai, žvelgia į mane su pagaila,
u esi tie penki žmonijos tūkstantmečiai, kurie, sukrauti metro
septyniasdešimties aukštumu, žvelgia į klouną, trokštantį iš-
rūkti iš savo langelio. Aš pasakiau.

– Atsikruškit vieną sykį, – suriko Traveleris daužantiems du-
is. – Na, bičiuli, šiame beprotnamyje ramiai nepasišnekėsi.

– Tu šaunus, brolau, – tarė Oliveira susijaudinęs.

– Šiaip ar taip, – tarė Traveleris, pasislinkdamas arčiau lan-
o drauge su kėde, – turbūt neneigsi, kad šįkart peržengei visas
ibas. Aš neturiu nieko prieš visas tavo transsubstancijas ir kito-
ias velniavas, bet dėl to tavo pokšto visi mes neteksim vietos, ir
labiausiai man gaila Talitos. Apie Magę gali sau kalbėti ką nori,
bačiau savo žmona aš pats turiu rūpintis.

– Labai teisingai šneki, – tarė Oliveira. – Žmogus kartais imi
r užmiršti, kad esi tarnautojas ir panašiai. Nori, kad pasikalbė-
iau su Feragutu? Štai jis stovi prie fontano. Atleisk, Manu, aš
ikrai nenorėčiau, kad judu su Mage...

– Dabar turbūt tyčia vadini ją Mage? Nemeluok, Orasijau.

– Aš žinau, kad ji Talita, bet ką tiktai buvo Magė. Ji dvilypė,
aip ir mes.

– Tai vadinama beprotybe, – tarė Traveleris.

– Viskas vadinama vienaip ar kitaip, svarbu pavadinti, ir tiek.
ei tu nieko prieš, persitarsiu vienu kitu žodžiu su tais, kur kie-
ne, jų kantrybė jau baigiasi.

56

– Aš einu, – tarė Traveleris stodamasis.

– Taip bus geriau, – tarė Oliveira. – Taip bus daug geriau, jei tu išeisi, o aš kalbėsiu iš čia su tavim ir kitais. Taip bus geriau, jei tu išeisi ir nesiklaupsi ant kelių, kaip dabar štai klaupies, o aš tau iš pagrindų išaiškinsiu, kas bus toliau, nes tau, kaip ir kiekvienam, penkių tūkstantmečių vaikui, patinka, kai kas nors išaiškinama iki galo. O jei šoksi prie manęs, draugystės ir savo diagnozės stumiamas, aš išsilenksiu (turbūt pameni, jog kadaise lankiau dziudo treniruotes drauge su vaikinais iš Ančiorenos gatvės), tad keliausi tolyn pro langą ir ištikši ketvirtame langelyje, aišku, jei tau pasiseks, nes veikiausiai nenulėksi toliau kaip iki antro.

Traveleris pažvelgė į jį, ir Oliveira pamatė, kad jo akys tvinksta ašaromis. Atkišo ranką ir mostu tarsi paglostė jam galvą.

Traveleris luktelėjo valandėlę, paskui žengė prie durų ir atšovė skląstį. Kai Remorinas (už jo stovėjo dar du sanitarai) bandė nert į vidų, griebė jį už pečių ir išgrūdo lauk.

– Palikite jį ramybėje, – paliepė. – Netrukus viskas praeis. Tegu pabūna vienas, nėra ko kvaršinti žmogui galvą.

Vydamas šalin mintis, kurias sukėlė dialogas, veikiai išvirtęs tetralogu, heksalogu ir dodekalogu, Oliveira užsimerkė ir pagalvojo, kad viskas klostosi labai gerai, kad Traveleris išties jo brolis. Išgirdo trinktelėjant duris, tolstant balsus. Durys atsivėrė vėl drauge su vokais – akys pačios nesimerkė.

– Užsišauk skląstį, – tarė Traveleris. – Aš jais nelabai pasitikiu.

– Ačiū, – tarė Oliveira. – Eik apačion į kiemą, Talita labai nerimauja.

Pralindo pro išlikusių siūlų apačią ir užstūmė skląstį. Prieš grįždamas prie lango, panardino veidą į praustuvę ir atsigėrė

kaip gyvulys, sriaubdamas vandenį, laižydamasis ir prunkšdamas. Buvo girdėti, kaip kieme komanduoja Remorinas, varydamas savo ligonius į kambarius. Kai vėl pasirodė lange ramus ir atsigaivinęs, pamatė, jog Traveleris stovi prie Talitos, apkabinęs ją per liemenį. Po to, ką padarė Traveleris, radosi įstabus susitaikymo jausmas, ir nevalia buvo trikdyti tos gyvos ir beprasmiškos harmonijos, nevalia buvo su ja žaisti, apskritai Traveleris pasirodė besąs toks, koks turėjo būti jis, Oliveira, jei būtų turėjęs kiek mažiau tos prakeiktos vaizduotės, – žmogus iš srities, neištaisoma pražudytos giminės klaida, bet kiek grožio toje klaidoje, penkiuose tūkstantmečiuose tos apgaulingos ir nepatikimos srities, kiek grožio tose akyse, tvinkstančiose ašaromis, ir tame balse, kuriuo patarė jam: „Užsišauk skląstį, aš jais nelabai pasitikiu", kiek meilės toje rankoje, gulinčioje ant žmonos liemens. „O gal, – pagalvojo Oliveira, atsakydamas į draugiškus daktaro Ovechero ir (nelabai draugiškus) Feraguto mostus, – iš srities įmanoma pabėgti vien tik pasinėrus į ją iki kaklo." Žinojo, kad, vos pagalvojęs dar kartą apie tai (dar vieną kartą apie tai), pamatys vaizduotės akimis vyriškį, vedantį už parankės seną moterį šaltomis, lietaus telžiamomis gatvėmis. „Sužinok, kad gudrus, – tarė sau vienas. – Sužinok, kad gudrus, ar kartais nesi pasilikęs laive, ten, kur, galimas daiktas, buvo perėjimas. Manu būtų jį aptikęs, dievaži, bet kvailiausia, jog Manu niekad nebūtų jo ieškojęs, o tu..."

– Oliveira, drauguži, ko nenusileidi apačion išgerti kavos? – siūlė Feragutas, nors Ovecheras aiškiai jam nepritarė. – Juk lažybas jau laimėjai, ar ne? Pažiūrėk į Kuką, ji stačiai nesitveria savam kailyje...

– Nesijaudinkit, ponia, – tarė Oliveira. – Turit sukaupusi cirke tokią patirtį, tad šitokios kvailystės jums nė motais.

56

– Ak, Oliveira, judu su Traveleriu tikri nenuoramos, – tarė Kuka. – Ko gi neklausot mano vyro? Aš kaip tik štai pagalvojau, kad visi drauge išgersim kavos.

– Lipk, lipk, bičiuli, – lyg tarp kitko tarė Ovecheras. – Norėčiau šį tą sužinoti apie prancūziškas knygas.

– Ir iš čia puikiai girdėti, – tarė Oliveira.

– Ką gi, drauguži, – tarė Ovecheras. – Nulipsit kada panorėsit, o mes einam pusryčių.

– Su šviežutėliais raguoliukais, – tarė Kuka. – Eime plikytis kavos, Talita.

– Ką čia paistai, – tarė Talita, ir tučtuojau, stojus neįprastai tylai, susitiko Travelerio ir Oliveiros žvilgsniai, sakytum du įsilėkę paukščiai susidūrė ore ir sukibę nukrito į devintą langelį, bent jau taip pasirodė susirinkusiems. Po tų žodžių Kuka ir Feragutas staiga sušnopavo, ir galiausiai Kuka išsižiojo ir suspigo: „Kaip jūs drįstate mane įžeidinėti?“, o Feragutas tuo tarpu išpūtė krūtinę ir nuo galvos iki kojų peržvelgė Travelerį, kuris savo ruožtu žiūrėjo į žmoną su susižavėjimu ir priekaištu akyse tol, kol Ovecheras rado labai tinkamą mokslišką išeitį ir sausai tarė: „*Histeria matinensis iugulata,* užeikit, duosiu jums miltelių“, kaip tik tuo metu, kai 18-asis, pažeisdamas Remorino įsakymą, atėjo į kiemą pranešti, jog 31-asis nekaip jaučiasi ir jog skambiną iš Mar del Platos. Remorinui staigiai jį nuvijus atgal į kambarį, administratoriai ir Ovecheras galėjo palikti kiemą veik nepraradę prestižo.

– Ai ai ai, – tarė Oliveira, sūpuodamasis ant palangės, – o aš maniau, kad farmacininkės labai gražiai išauklėtos.

– Matei? – tarė Traveleris. – Atrodė klasiškai.

– Pasiaukojo dėl manęs, – tarė Oliveira. – Ana neatleis jai iki grabo lentos.

– Didelio čia daikto, – tarė Talita. – Tik pamanyk: „Su šviežutėliais raguoliukais“.

– O ir Ovecheras ne ką gudresnis! – tarė Traveleris. – Prancūziškos knygos! To dar betrūko, bičiuli, kad imtų tave gundyti bananu. Stebiuosi, kad tu nepasiuntei jų po velnių.

Štai kaip buvo, neįtikimai ilgai tęsėsi harmonija, trūko žodžių atsakyti į gerumą tos porelės apačioje, žiūrinčios ir kalbančios iš „klasių“, nes Talita nejučia buvo atsistojusi trečiame langelyje, o Traveleris viena koja įlipęs į šeštą, tad jam nieko kito nebeliko, kaip nedrąsiai pamoti jiems dešine ranka ir žiūrėti į Magę, į Manu, ir pasakyti sau vienam, jog, šiaip ar taip, su kažkuo susitikta, nors ir neilgai, nors tik vieną siaubingai saldžią akimirką, kada, be abejo, geriausia būtų išsiversti trupučiuką pro langą, pasileisti, tekšt, ir baigta. (-135)

* * *

IŠ KITŲ PUSIŲ

(Praleistini skyriai)

57

– Kartojausi šį tą dėl viso pikto tam atvejui, jei atvažiuotų Adgalė. Kaip tu manai, ar galėčiau atsivest ją kokį vakarą į Klubą? Etjenas ir Ronaldas tikrai ja susižavės, ji tokia kuoktelėjusi.

– Atsivesk.

– Ir tau ji būtų patikusi.

– Kodėl šneki apie ją taip, lyg ji būtų mirusi?

– Nežinau, – tarė Osipas. – Iš tikrųjų nežinau. Betgi tu ir bjaurus.

– Šįryt pasakojau Etjenui labai gražius sapnus. Tik dabar, kai su šitokiu įsijautimu vaizdavai man laidotuves, jie susimaišė su kitais atsiminimais. Matyt, iš tikrųjų buvo sukrečianti ceremonija, bičiuli. Retai tegali vienu metu būti trijose vietose, bet šiandien man pavyko – veikiausiai Morelio įtaka. Gerai, gerai, tuoj papasakosiu. Atrodo, net keturiose iššyk. Netrukus galėsiu būti visur vienu metu, o nuo to iki išprotėjimo... Tavo teisybė, turbūt neteks susipažinti su Adgale, iškeliausiu dar jai neatvažiavus.

– Dzenas kaip tik šitaip ir aiškina, jog, prieš įgaunant galią būti visur vienu metu, esti tokia savijauta, na, kažkas panašaus į tai, ką jautei tu, jeigu jautei iš tikrųjų.

– Aišku, bičiuli. Grįžtu iškart iš keturių vietų: tas paryčio sapnas, dar gyvas ir stačiai apčiuopiamas many, viena kita in-

terliudija su Pola, bet, manau, apie jas kalbėt neverta, toks vaizdingas mažėlio laidotuvių apsakymas, o štai dabar man atėjo į galvą, jog dar ginčijausi su Traveleriu, draugužiu iš Buenos Airių: mat per visą savo sudergtą gyvenimą jis niekaip neįstengė suprasti mano eilėraščio, prasidedančio žodžiais: „Štai būdrauju aš, praustuvų naras". O juk čia vieni niekai, jei trupučiuką pagalvosi, man regis, tu iškart suprastum. Atsikeli drauge su sapnų rojaus vaizdiniais, ir tave nelyginant skenduolio plaukai ima dirginti visokiausi pojūčiai: bjaurus šleikštulys, nerimas, tau rodos, kad viskas netvaru, apgaulinga ir, svarbiausia, nereikalinga. Tu grimzti į save ir, valydamasis dantis, daraisi tikras praustuvų naras, toks jausmas, jog tave traukte traukia baltas praustuvas, jog nesulaikomai smunki į tą angą, kur vanduo neša drumzles, snarglius, traiškanas, seiles, pleiskanas, jog ir pats ten leki, vildamasis pargrįžti kitoks, toks, koks buvai prieš atsibusdamas, koks dar jauties esąs: kažkas miglota, neaišku ir pamažu nyksta lyg dūmas... Taigi kurį laiką grimzti į save, kol blaivus protas – ak, koks gražus pasakymas, kokia kalba! – galiausiai paima tave savo apsaugon ir sulaiko.

– Tipiškas egzistencinis pojūtis, – iš anksto tarė Gregorovijus.

– Taip, bet viskam yra saikas. Mane, bičiuli, praustuvas siurbia iš tikrųjų. (-70)

58

– Kaip gerai, kad parėjai, – tarė Chekreptenė, berdama šviežių arbatžolių. – Namie pasijusi iškart kitas žmogus, o ten jau

ɔati atmosfera – ką čia ir kalbėti... Pasiimk bent kelias dienas ıtostogų.

– Reikės, – tarė Oliveira. – Gal net truputį daugiau, pupyte. Ɔ blynų skanumas – burnoj tirpsta.

– Kad tik patinka. Bet žiūrėk man, nepersivalgyk, paskui gulės kaip akmuo skrandyje.

– Niekai, – tarė Ovecheras, degdamasis cigaretę. – Dabar eikit numigti pokaičio, o vakare būsit geriausios formos kelioms ɔartijoms pokerio.

– Nesisukiok, – tarė Talita. – Stačiai nesuprantu, kaip tu negali nė valandėlės ramiai pagulėti.

– Mano žmonai pakriko nervai, – tarė Feragutas.

– Gal dar blynukų? – tarė Chekreptenė.

– Dabar nieko jam daugiau nebeduokit, tiktai sulčių, – paliepė Ovecheras.

– Atitinkamų sričių žinovų ir jų mokslinių įstaigų tautinė lraugija, – nusišaipė Oliveira.

– Be juokų, bičiuli, nė kąsnio iki pat ryto, – tarė Ovecheras.

– Imk štai šitą, labai jau cukruotas, – tarė Chekreptenė.

– Gal numigtum? – tarė Traveleris.

– Remorinai, bičiuli, pastovėk čia prie durų ir pažiūrėk, kad 8-asis nekvaršintų jam galvos, – tarė Ovecheras. – Tas vaikinas ʼisai susipyko su protu ir apie nieką daugiau nekalba, kaip tik ıpie dievaižin kokį pistoletą.

– Jei nori nusnūsti, tai nuleisiu žaliuzes, – tarė Chekreptenė, – kad tau netrukdytų dono Krespo radijas.

– Ne, nereikia, – tarė Oliveira. – Jos man primena Gardelį.

– Jau penkios, – tarė Talita. – Gal nusnūstum trupučiuką?

– Pakeisk jam kompresą, – tarė Traveleris, – matai, kad jam laros lengviau.

58

– Tos arbatžolės jau per silpnos, – tarė Chekreptenė. – Gal nueit apačion ir nupirkt tau *Noticias Gróficas?*

– Nueik, – tarė Oliveira. – Ir atnešk dar pakelį cigarečių.

– Niekaip negalėjo užmigt, – tarė Traveleris, – bet dabar pūs į akį iki pat ryto, Ovecheras davė jam dvigubą porciją.

– Na, žiūrėk, širduk, – tarė Chekreptenė, – tuojau pat grįšiu. Vakarienei pakepsiu kepenų, nori?

– Su salotom, – tarė Oliveira.

– Kvėpuoja lygiau, – tarė Talita.

– Ir išvirsiu ryžių sriubytės, – tarė Chekreptenė. – Kai parėjai, atrodei kaip nuo kryžiaus nuimtas.

– Tramvajus buvo perpildytas, – tarė Oliveira. – Pati žinai, koks važiavimas aštuntą valandą per tokį karštį.

– Tu manai, jis tikrai miegos, Manu?

– Ne tiek manau, kiek numanau.

– O dabar eikim pas direktorių, jau laukia, pasirengęs mums parodyt duris.

– Mano žmonai pakriko nervai, – tarė Feragutas.

– Kaip jūs drįstate mane įžeidinėt? – suspigo Kuka.

– Puikūs vyrai, – tarė Ovecheras.

– Tokių žmonių dabar reta, – tarė Remorinas.

– Kai sakiau, netikėjo, kad prireiks Heftpistolio, – tarė 18-asis.

– Marš į savo kambarį, nes liepsiu padaryt klizmą, – tarė Ovecheras.

– Mirtis šuniui, – tarė 18-asis. (-131)

59

Paskui, kad neprailgtų laikas, meškeriojamos nevalgomos žuvys; o kad jos nepūtų, visoje pakrantėje pristatyta skydų su įsakymu žvejams, kad, vos pagavę, jas užkastų į smėlį.

Claude Lévi-Strauss, „Nykūs tropikai“ (-41)

60

Morelis ketino pareikšti *acknowledgment*[*] kai kuriems menininkams, bet vis dėlto nepaminėjo nė vieno jų savo išspausdintuose veikaluose. Paliko nemažą vardų sąrašą: Jelly Rollas Mortonas, Robertas Musilis, Dasecas Teitaras Suzukis, Raymondas Rousselis, Kurtas Schwittersas, Vieira da Silva, Akutagava, Antonas Webernas, Greta Garbo, José Lezama Lima, Buñuelis, Louisas, Armstrongas, Borgessas, Michaux, Dinas Buzzatis, Maxas Ernstas, Pevsneras, Gilgamešas (?), Garcilaso, Arcimboldo, René Clairas, Piero di Cosimo, Wallace Stevensas, Izakas Dinesenas. Tokie vardai, kaip Rimbaud, Picasso, Chaplinas, Albanas Bergas ir kiti, buvo išbraukti plonu brūkšniu kaip pernelyg žinomi, kad juos reikėtų minėti. Bet galiausiai, matyt, visi pasirodė pernelyg žinomi, nes Morelis vis dėlto niekad neįtraukė jų nė į vieną savo knygą. (-26)

---

[*] Padėką *(angl.)*.

61

Neužbaigta Morelio pastaba:

Niekad nenusikratysiu jausmo, kad čia pat man limpa prie veido, pinasi tarp pirštų lyg ir koks svaigus siekimas aiškumo, veržimasis iš vidaus išorėn ar iš išorės vidun, lyg ir kas be galo tyra, kas galėtų tapti kūnu ir pavirsti absoliučiu aiškumu už laiko ir erdvės ribų. Lyg kokios deimantų ir opalų durys, už kurių būni toks, koks esi iš tikrųjų ir koks nenori ir nemoki, ir nesugebi būti.

Nieko nauja neduoda nei tas geismas, nei nerimas, nebent vis labiau nusiviliu pakaitalais, kuriuos man perša kasdieninė ir kasnaktinė išmintis, toji įvairiausių duomenų bei prisiminimų saugykla, tos aistros, kurių naguose palieku savo laiką ir nudrėkstą odą, tie ženklai, tokie tolimi kitam ženklui, kuris čia pat man limpa prie veido, pranašingi ženklai, jau mažne virtę regėjimais ir parodę, kas yra toji tariama laisvė, kuria mėgaujuos, žengdamas žemės ir amžiaus keliais.

Juk esu vien tiktai kūnas, jau sudūlėjęs kokią ateities valandą, vien tik anachroniškai girgždantys griaučiai, tad jaučiu šį kūną geidžiant savęs, geidžiant iš savo sąmonės tos proto dar nesuvokiamos operacijos, kuri neleistų jam dūlėti. Tas kūnas, kuris esu aš, numato, kada jo sąmonė – išsižadėdama savęs, o drauge ir priklausomybės, – apleistų tiek kūną, tiek pasaulį ir pasiektų pačią tikriausią būties formą. Mano kūnas egzistuos, nors tai būsiu nebe aš, Morelis, dvidešimto amžiaus devintojo dešimtmečio palaikai dvidešimto amžiaus šeštajame dešimtmetyje, mano kūnas egzistuos, nes kitapus aiškumo durų (kaipgi kitaip pavadinti tą atgrasų tikrumą, suaugusį su mano veidu) būti – tai anaiptol ne būti kūnu ar būti kūnu ir dvasia, ar būti manim ar kuo kitu, ar būti rytoj ar vakar. Viską sąlygoja... (išbrauktas sakinys).

Melancholiška pabaiga: viską išsprendžia *satori*, akimirkos veiksmas. Bet prieiti *satori* – tai veržtis prieš vidinės ir išorinės istorijos tėkmę. *Trop tard pour moi. Crever en italien, voire en occidental, c'est tout ce qui me reste. Mon petit café-crême le matin, si agréable...** (-33)

62

Vienu tarpu Morelis ketino parašyti knygą, bet iš viso darbo paliko vien krūvą padrikų pastabų. Geriausiai išreiškia knygos esmę viena jų, štai ši: „Psichologija, nusenęs žodis. Vienas švedas kuria cheminių mąstymo procesų teoriją**. Chemija, elektromagnetizmas, paslaptingi gyvosios materijos fluidai – viskas nepaprastai primena maną; žodžiu, už socialinio gyvenimo ribų

* Man jau vėlu. Nieko kito nebelieka, kaip nudvėst itališkai, atseit vakarietiškai. O juk rytais taip malonu išgerti kavutės su pienu (*pranc.*).

** *Express*, Paryžius, metai nenurodyti.

Prieš du mėnesius švedų neurobiologas Holgeris Hidenas, Geteborgo universiteto dėstytojas, įžymiausiems pasaulio specialistams, susirinkusiems San Franciske, išdėstė savo teoriją apie cheminę mąstymo procesų prigimtį. Pasak Hideno, ką nors mąstant, menant, jaučiant ar sprendžiant, smegenyse ir nervuose, jungiančiuose smegenis su kitais organais, atsiranda tam tikrų dalelyčių, kurias gamina nervinės ląstelės, išorinių dirgiklių veikiamos. (...) Švedų mokslininkams pavyko gauti dviejų rūšių ląstelių iš dar gyvų triušio audinių, pasverti jas (milijoninės gramo dalies milijoninėmis dalimis) ir nustatyti, kaip jos naudojasi savo maistu įvairiais atvejais.

Viena iš pagrindinių neuronų funkcijų – perduoti nervinius impulsus. Šie impulsai perduodami žaibiškomis elektrocheminėmis reakcijomis. Nelengva pastebėti, kaip veikia nervinė ląstelė, bet, atrodo, švedams tai pavyko taikant įvairius metodus.

numanoma kitokios prigimties sąveika, lyg ir savotiška biliardo partija, kurioje vieni žaidžia, o kiti įleidžiami į žaidimą, drama be oidipų, rastinjakų ir faidrų, drama tokia beasmenė, jog veikėjų sąmonė ir aistros joje reiškiasi tik *a posteriori*. Lyg dramos veikėjai spręstų savo konfliktus kituose lygmenyse. Arba, pasak švedo, lyg kai kurie individai nejučia veiktų kitų vidinę chemiją ir *vice versa*, idant vyktų įdomios ir aliarmuojančios grandininės reakcijos, integracijos ir transmutacijos.

Taip pakaktų paprasčiausios ekstrapoliacijos postuluoti žmonių grupei, manančiai, kad jų poelgiai nusakomi psichologiškai

---

Buvo įrodyta, jog, veikiant dirgikliams, neuronuose padaugėja tam tikrų proteinų, kurių kiekį sąlygoja signalo prigimtis. Sykiu mažėja proteinų kiekis gretimose ląstelėse, lyg tos aukotų savo atsargas neuronams. Informacija, esanti proteino molekulėje, pasak Hideno, pavirsta impulsu, kurį neuronas perduoda savo kaimynams.

Aukštesnio laipsnio smegenų funkcijos – atmintis ir mąstymo galia – pasak Hideno, pagrįstos tuo, jog kiekvienos rūšies dirginimą atitinka tam tikra proteino molekulė. Kiekvienas smegenų neuronas turi milijonus įvairiausių ribonukleininės rūgšties molekulių, kurios skiriasi viena nuo kitos paprasčiausių sudedamųjų dalių išdėstymu. Kiekviena ribonukleininės rūgšties (RNR) molekulė atitinka tam tikrą proteiną, kaip raktas kad atitinka spynos skylutę. Nukleininės rūgštys nurodo neuronams, kokia susidarys proteino molekulė. Pasak švedų mokslininkų, šios molekulės – tai cheminiai mąstymo procesų atitikmenys.

Vadinasi, atmintis turėtų priklausyti nuo nukleininių rūgščių molekulių sandaros smegenyse, kur šios molekulės vaidina tokį pat vaidmenį, kaip ir perforacinės kortelės elektroninėse mašinose. Pavyzdžiui, impulsas, atitinkantis garsą „tu", klausos pagautas, žaibiškai lekia iš vieno neurono į kitą, kol pasiekia tuos neuronus, kurie turi RNR molekulių, atitinkančių šį dirginimą. Ląstelės tučtuojau ima gaminti atitinkamo proteino molekules, ir mes išgirstame patį garsą.

Mąstymo įvairovę ir turtingumą sąlygoja tai, jog vidutinio dydžio smegenys sudarytos iš dešimčių tūkstančių milijonų neuronų, o kiekviename neurone yra milijonai įvairiausių nukleininių rūgščių molekulių; įmanomų kombinacijų skaičius astronominis.

Antra vertus, ši teorija atskleidžia, kodėl iki šiol nebuvo įmanoma nustatyti, kokiai sričiai priklauso kiekviena aukštoji smegenų funkcija; kadangi kiekviename neurone yra įvairiausių nukleininių rūgščių, jis gali dalyvauti bet kokiuose mąstymo procesuose ir sukelti bet kokias mintis bei prisiminimus. *(Autoriaus past.)*.

klasikine to seno, labai seno žodžio prasme, nors iš teisybės tai ne kas kita, kaip tam tikra gyvosios materijos fluido stadija, begalinė sąveika to, kas kadaise buvo vadinama jausmais: troškimų, simpatijų, norų, įsitikinimų, pasireiškiančių tokiu pavidalu, jog neįmanoma jų nei aprašyti, nei suvokti protu, – priešiškos grobikiškos galios, siekiančios primesti savo valią miestui; ieškojimas, kuris pranoksta mus pačius kaip individus ir naudojasi mumis savo tikslui pasiekti, paslaptinga būtinybė išvengti *homo sapiens* stadijos ir tapti... kokiu *homo?* Mat *sapiens* – tai kitas senas, labai senas žodis, vienas iš tų, kuriuos reikia gerokai nugrandyti prieš vartojant kokia nors prasme.

Jei parašyčiau knygą, standartinių poelgių (dargi neįprasčiausių, pačios aukščiausios klasės) būtų neįmanoma paaiškinti remiantis nūdiene psichologija. Aktoriai atrodytų arba kvaili, arba suvis išprotėję. Ne dėl to, kad nesugebėtų vaizduoti tokių kasdieninių *challenge and response* kaip meilė, pavydas, užuojauta ir taip toliau, – tiesiog tai, ką *homo sapiens* laiko antrame plane, sunkiai prasiskintų juose kelią, sakytum po kaktos kaulu imtų sunkiai mirkčioti trečioji akis*. Viskas pavirstų amžinu nerimu, sąmyšiu, pakrikimu, sritimi, iš kur trauktųsi sutrikęs psichologinis priežastingumas, o tos marionetės vis žudytųsi ar mylėtųsi, ar žvelgtų viena į kitą, veik nė neįtardamos, jog štai gyvenimas, jų padedamas ar jais naudodamasis, keičia pažiūrą, jog štai žmoguje randasi vos pastebimos pastangos, kaip kadaise radosi pažiūra į protą, pažiūra į jausmus, pažiūra į pragmatizmą. Jog po kiekvieno eilinio pralaimėjimo artėjama prie galutinės mutacijos ir jog žmogus ne egzistuoja, o ieško būdo egzistuo-

* Vongo pastaba (pieštuku): „Metafora sąmoningai nurodo, į ką nukreipta užuomina“. *(Autoriaus past.)*

ti, projektuoja savo būtį, klaidžiodamas tarp žodžių, poelgių ir džiaugsmo, apšlakstyto krauju ir kitomis gražbylystėmis, panašiomis į štai šitą.“ (-23)

63

– Nesimuistyk, – tarė Talita. – Gali pagalvoti, kad tau dedu sulfato kompresą.

– Kad krečia kaip elektra, – tarė Oliveira.

– Nekalbėk kvailysčių.

– Man viskas fosforescuoja akyse, sakytum Normano Mclareno filmuose.

– Kilstelėk galvą, šis priegalvis labai kietas, tuoj pakeisiu.

– Verčiau palik tą priegalvį, o pakeisk man galvą, – tarė Oliveira. – Chirurgija dar vystykluose, tas aišku kaip diena. (-88)

64

Kartą, eidamas į pasimatymą su Pola, aptiko ją Lotynų kvartale, drauge su būriu praeivių bežiūrinėjančią piešinius ant šaligatvių. Stabtelėjo ir jis pasigrožėti Napoleono profiliu, puikia Šartro reprodukcija šalimais ir kumele su kumeliuku, besiganančia žalioj lankoj kiek tolėliau. Piešinių autoriai buvo du šviesiaplaukiai vaikinai ir mergaitė indokinė. Dėžutė nuo kreidelių buvo pilna dešimties ir dvidešimties frankų monetų. Protarpiais kuris

iš dailininkų pasilenkdavo pataisyti kokios detalės, ir iškart krito į akis, jog tuo metu pagausėdavo aukų.

– Naudoja Penelopės sistemą, prieš tai ničnieko neardydami, – tarė Oliveira. – Štai ši moteriškė, pavyzdžiui, tol neatrišo savo piniginės, kol mažiukė Cong Cong nepuolė ant žemės paretušuoti blondinės mėlynomis akimis. Jų jausmus veikia tik darbas, aiškus dalykas.

– Ji vardu Cong Cong? – paklausė Pola.

– Ką aš žinau! Jos kojos gražios.

– Tiek darbo įdėta, o naktį ateis šlavėjai, ir po viskam.

– Geriau nė būti negali. Spalvotos kreidelės kaip eschatologinė figūra – puiki tema moksliniam darbui. Jei municipaliteto šlavėjai nenuvalytų visko iki ryto, Cong Cong pati atlėktų su kubilu vandens. Tikrai baigiasi tik tas, kas prasideda kiekvieną rytą. Žmonės mėto pinigus, nė nenuvokdami, kad jie mulkinami, – mat po teisybei tie piešiniai niekad nenutrinami. Beje, spalvos kitos ir šaligatviai kiti, bet patys piešiniai lieka nepakitę rankoje, kreidelių dėžutėje, išmoningoje judesių sistemoje. Tiesą pasakius, kiekvienas tų vaikinų vis tiek vertas tų dešimties frankų, ar visą rytmetį mosuotų rankomis, ar pieštų Napoleono portretą. Bet mums reikia įrodymų. Štai jie. Mesk jiems dvidešimt frankų, nebūk šykštuolė.

– Jau daviau prieš tau ateinant.

– Na ir gerai. Apskritai šias monetas mes dedam į mirusiųjų lūpas, lyg norėtume išpirkti savo nuodėmes. Pagerbiame tai, kas efemeriška, idant ši katedra būtų kreidinė iliuzija, kurią vienu akimoju nuplaus vandens srautas. Štai moneta, o ryt katedra atgims. Mokame už nemirtingumą, mokame už tvarumą. *No money, no cathedral.** O tu irgi iš kreidos?

---

* Nėra pinigų – nėra katedros *(angl.)*.

64

Bet Pola neatsakė, ir jis apkabino ją per pečius, ir juodu ėmė vaikščioti Sen Mišelio bulvaru, o paskui iš lėto pasuko Dofino gatvės link. Aplink sukosi spalvotų kreidelių pasaulis, traukė juos į savo šokį, geltonų kreidelių keptos bulvės, raudonų kreidelių vynas, dangiškos spalvos giedras ir blankus dangus su žalsvu atspalviu upės pusėje. Dar kartą įmetė monetą cigarų dėžutėn, kad nedingtų katedra, tuo pačiu judesiu pasmerkdami ją išdilti, kad atgimtų iš naujo, nuplaukti su vandens srautu, kad rastųsi vėl brėžis po brėžio – juoda, mėlyna, geltona. Dofino gatvė pilka kreidele, laiptai – bronzine, kambarys su išmoningai pabrėžta perspektyva – žalsva, užuolaidos – balta, lova apklota įvairiausių kreidelių ponču *viva Mexico!*, meilė – kreidelėmis, trokštančiomis lako, kad tas įamžintų ją dabarty, meilė – kvapnia kreidele, lūpos – apelsinų spalvos kreidele, liūdesys ir nuovargis – bespalvėmis kreidelėmis, virstančiomis nepastebimom dulkėm, kurios nugula miegančiųjų veidus, sulinkusių kreidelių kūnus.

– Tik pasižiūri į ką, palieti ką, iškart viskas ỹra, griūva, – tarė Pola. – Esi lyg kokia gaili rūgštis, aš tavęs bijau.

– Pernelyg imi galvon paprasčiausius palyginimus.

– Svarbu ne tai, ką tu šneki, bet maniera... Nežinau... Tu kaip piltuvas. Kartais, rodos, slystu iš tavo rankų, krintu tuštumon.

– Gal dar yra vilties išsigelbėti?

– Ak, atstok. Aš moku gyventi, supranti? Man labai gera gyventi taip, kaip gyvenu. Šičia, tarp savo daiktų ir draugų.

– Skaičiuok, skaičiuok. Iškart palengvėja. Griebkis vardų, kad neparvirstum. Štai naktinis staliukas, lange nesujudėjo užuolaidėlė. Klodetės telefono numeris niekad nesikeičia, amžinai prasideda 34, o mama neberašo iš Provanso Ekso. Viskas gerai.

– Aš tavęs bijau, amerikietiškas baube, – tarė Pola, glausdamasi prie jo. – Juk mudu sutarėm, kad mano namuose nebekalbėsim apie...

– Spalvotas kreideles.

– Apie visa tai.

Oliveira užsirūkė cigaretę ir pažvelgė į sulankstytą popieriaus lakštą ant naktinio staliuko.

– Čia nukreipimas tirtis?

– Taip, nori, kad tuojau pat išsitirčiau. Pačiupinėk štai čia, lyg ir didesnis, kaip aną savaitę.

Brėško vakaras, ir Pola, išsitiesusi ant lovos, gaubiamos paskutinių gelsvai žalių šviesos atšvaitų, atrodė lyg nužengusi iš Bonardo paveikslo. „Rytmečio šlavėja“, – pagalvojo Oliveira, lenkdamasis pabučiuoti jai į krūtį, kaip tik į tą vietą, kurią ji neryžtingai nurodė pirštu. „Bet jos nelipa į penktą aukštą, niekad nesu girdėjęs, kad kuri šlavėja ar valytoja būtų užlipusi į penktą aukštą. Nors ryt ir ateis piešėjas ir pakartos lygiai tą patį, tą švelnų išlinkį, kuriame yra...“ Jam pavyko nuvyti šalin mintis, pavyko bent akimirką pabučiuoti ją vien tik lūpomis. (-155)

65

Klubo kortelės pavyzdys.

Gregorovijus Osipas.

Be tėvynės.

Mėnulio pilnatis (kita pusė, nematoma anais laikais, prieš palydovų erą): Krateriai? Jūros? Pelenai?

Linkęs rengtis juodais, pilkais, rusvais drabužiais. Niekad nepastebėta, kad būtų vilkėjęs eilute. Kai kas tvirtina, girdi, turįs net tris, bet atkakliai vilkįs vienos švarką, o kitos kelnes. Patikrinti ne taip jau sunku.

65

Amžius: sakosi esąs keturiasdešimt aštuonerių metų.

Profesija: intelektualas. Senelė siunčia kuklią pensiją.

Carte de séjour AC 3456923 (galioja pusę metų, pratęsiamas. Jau pratęstas devynis kartus, kiekvieną syk vis su didesniu vargu.)

Gimtinė: gimęs Borzoke (gimimo liudijimas, pasak Gregorovijaus pareiškimo Paryžiaus policijai, veikiausiai netikras. Kodėl abejotinas jo tikrumas, galima sužinoti iš protokolų).

Gimtinė: tais metais, kada jis gimė, Borzokas įėjo į Austrijos–Vengrijos imperijos sudėtį. Vengriška kilmė akivaizdi. Pats skelbiasi esąs čekas.

Gimtinė: veikiausiai Didžioji Britanija. Gregorovijus gimęs Glazgove, tėvas jūrininkas, motina vietinė; gimimo priežastys: priverstinis sustojimas uoste, blogas įgulos išdėstymas, *stout ale, miss Marjoerie Babington, 22 Stewart Street**, besaikis polinkis į ksenofiliją.

Gregorovijus mielai pasakoja pikantišką romaniuką, kurio vaisius jis buvęs, ir šmeižia savo motinas (pasigėręs tvirtina turįs tris), priskirdamas joms palaidą būdą. Hercogienė Magda Razensvil, pasirodanti prie viskio ar konjako, lesbietė, parašiusi pseudomokslinį traktatą apie *carezza*** (išverstas į keturias kalbas). Mis Bebington, prakaituojanti džinu, užbaigė gyvenimą Maltoje kaip paleistuvė. Trečia motina – nebeįmenama mįslė Etjenui, Ronaldui ir Oliveirai, mačiusiems efemeriškus jos įsikūnijimus Božolė, Ronos pakrantėse ir Burgundijos Aligotė. Būna vardu Galė, Adgalė arba Mintė – nelygu aplinkybės, gyvena Hercegovinoje arba Neapolyje, su aktorių trupe važinėja po Jungtines Valstijas, pirmoji rūko Ispanijoje, pardavinėja žibutes prie Vienos operos, išradinėja kontraceptines priemones, mirš-

* Stiprus alus, panelė Mardžeri Bebington, Stiuarto g. 22 *(angl.)*.

** Glamonė *(it.)*.

ta nuo šiltinės, apakusi gyvena Uertoje, drauge su caro šoferiu dingsta Carskoje Selo, kas dvidešimt metų šantažuoja sūnų, domisi hidroterapija, palaiko įtartinus santykius su Pontuazo kunigu, miršta gimdydama Gregorovijų – beje, Santoso Diumono sūnų. Liudininkai pastebėjo, jog nežinia kodėl visos tos versijos apie trečią motiną, dėstomos vienu metu arba viena po kitos, visada siejasi su užuominomis apie Gurdejevą, kuris švytuoklės svyravimo principu kelia Gregorovijui čia susižavėjimą, čia neapykantą. (-11)

66

Daugiaveidis Morelis, iš vienos pusės – Buvaro ir Pekiušė paveikslas, iš kitos – literatūrinio almanacho sudarytojas (vienu tarpu „Almanachu“ jis vadina visą savo kūrybą).

Jam būtų malonu *piešti* tam tikras mintis, bet jis nesugeba. Piešiniai jo pastabų paraštėse labai prasti. Įkyriai kartojasi virpanti spiralė, labai panaši į tas, kuriomis pagražinta Sančio *stupa**.

Planuoja daug įvairiausių neužbaigtos knygos pabaigų ir palieka maketą. Lape tik vienas sakinys: „Apskritai žinojo kad neįmanoma nužengti anapus nes to „anapus“ nėra“. Sakinys kartojasi per visą puslapį, darydamas sienos, kliūties įspūdį. Jokių taškų, kablelių ar paraščių. Taigi sakytum žodžių siena, iliustruojanti sakinio prasmę, susidūrimas su užtvara, už kurios nieko nėra. Bet apačioje po dešinei viename sakinyje trūksta antrojo „anapus“. Įžvalgi akis tarp plytų pastebi spragą, šviesos spindulį. (-149)

---

* Budistinis reliktas iš šventojo Sančio miesto (Indija).

67

Varstausi batus patenkintas, švilpauju, ir staiga – bloga nuojauta. Bet šįsyk pagavau tave, baime, pajutau, kad *pranoksti* kiekvieną mąstymo veiksmą, pirmąjį stimulą stoti kovon. Panašiai kaip ir pilkuma, einanti draug su skausmu arba vidurių sutrikimu. Ir beveik tuo pat metu (tik truputį vėliau, šįkart nesileisiu mulkinamas) kuriasi sakinio ryšys, įprasminamas blykstelėjusios minties: „Ką gi, dar viena diena prieš akis, etc. Ir peršasi išvada: „Mane ima baimė, *nes*... etc".

Burinės idėjos, pradinio vėjo varomos iš apačios (bet tas „iš apačios" rodo tik fizinę jų padėtį). Tegu tik pasikeičia vėjas (bet kieno dėka jis keičiasi?), ir tučtuojau pasirodo linksmi laiveliai įvairiaspalvėmis burėmis. „Apskritai nėra ko per daug skųstis, bičiuli", arba kas nors panašaus.

Atsibudau ir pamačiau pro langinės plyšelius skverbiantis ryto aušrą. Plaukiau iš tokių nakties gelmių, jog man buvo toks jausmas, kad išvėmiau pats save, tą siaubą išlįst į naują dieną, tokią pat, kaip ir ankstesnės, mechaniškai abejingą, kaip visada; atsipeikėji, pajunti šviesą, atsimerki, langinė, aušra.

Tą pačią sekundę visapusiška apsnūdusios sąmonės galia suvokiu, kaip klaiku yra tai, kuo gėrisi ir žavisi religijos: amžina kosmoso tobulybė, nepaliaujamas Žemės rutulio sukimasis apie savo ašį. Šleikštulys, nepakenčiamas prievartos pojūtis. Norom nenorom *turiu* pakęsti, kad kas dieną tekėtų saulė. Bjauru. Nežmoniška.

Prieš užsnūsdamas iš naujo, įsivaizdavau (pamačiau) plastišką, permainingą visatą, pilną įstabių staigmenų, elastingą dangų, saulę, kuri staiga pradingsta arba sustoja vietoje, arba keičia savo pavidalą.

67

Panūdau iš visos širdies, kad subyrėtų amžinos konsteliacijos, ta nešvari Dangiškųjų Laikrodininkų Tresto šviesos reklama. (-83)

68

Vos tik jis pradeda jai glostyti noemą, sukreba jai klidunija, juodu puola į bangmūrius, nežmoniškas poralipes, spygavinius svaigūnus. O kai tik jis siekia laižaruoti žemalankius, jai ištrūksta stringios vaitonės, ir jis gauna kniūpsčias skėtuliuoti šlakes, jausdamas, kaip pamažu tvinksina arbijos, kaip mūčiauja, kaip laškosi ir galiausiai įsitempia lyg ergomaninio trimalsijus, kur netyčia įvašleno keletas filiulių glamonerijos. Bet tai dar tik pradžia, nes tuo metu ji atsivoja ir prašo, kad jis švelniai prisarintų savo baimiklius. Vos tik jie pasiplunksnuoja, didis eismas pagauna abu, suelkia, suvėdo, surekačina, ir staiga – leipštas, – įnirvingai konguliuoja matridai, šnoporiškai pasilikši orgumija, asperi gamūzė ir ilga alsigyvė mirabė. Ohoho! Ohoho! Antarodę lomanumo šūrvišėje, jaučia, kaip nirpa sivas ūkmas ir viruoja kaitasas. Suvirpa atkimęs kortas, pasiduoda abu vėl jūrplūnėms ir puola iš naujo mažne žvėriškai mosėgytis, kol galiausiai pasiekia visų gunfijų ribą. (-9)

69

(*Renovigo*, Nr. 5)

IR VĖL SAVIŽUDYBĖ!*

Tiesiog apstulbome, „Ortografike“ perskaitę nemalonią žinią, jog š. m. kovo pirmą San Luise Potosi mirė papulkininkis (turėjęs išeiti į atsargą pulkininku) Adolfas Avila Sančesas. Apstulbome dėl to, kad Avila Sančesas, kaip mums žinoma, nesirgo. Be to, mes jau senokai surašinėjame visus draugus, baigusius gyvenimą savižudybe, ir *Renovige* skelbiame užuojautas, taipgi tuo atveju pastebėtas aplinkybes. Pavyzdžiui, kad Avila Sančesas nepasirinko revolverio, kaip antiklerikalinis rašytojas Giljermas Delora, nei virvės, kaip prancūzų esperantininkas Eženas Lanti.

Avila Sančesas buvo didis vyras, vertas visokeriopo dėmesio ir pagarbos. Doras karys, jis tiek teoriškai, tiek praktiškai didino kariuomenės šlovę. Turėjo savo nuomonę apie garbę ir net dalyvavo ne kartą mūšiuose. Išsilavinęs žmogus, jis mokė jaunus ir senus. Buvo gilus mąstytojas, nemažai bendradarbiavo periodinėje spaudoje ir paliko keletą neišleistų kūrinių, iš jų paminėtinos „Kariškos maksimos“. Garsėjo kaip poetas, be jokio vargo eiliavo bet kokio žanro poeziją. Menininkas, vienodai valdęs pieštuką ir plunksną, jis dažnai džiugino mus savo darbais. Būdamas kalbininkas, pats mielai vertė savo kūrinius į anglų, esperanto ir kitas kalbas.

Trumpai tariant, Avila Sančesas buvo mąstytojas, didžios

* Originale šis skyrelis – ispamerikiečių kalba.

69

moralės, kultūros ir veiklos žmogus. Tai ir buvo jo gyvenimo esmė.

Antra vertus, esama ir kitokių pozicijų jo sąžinės sąskaitoje, tad, savaime suprantama, mums nedrąsu plėšti skraistę nuo jo asmeninio gyvenimo. Bet visuomenės veikėjas neturi asmeninio gyvenimo, o Avila Sančesas buvo visuomenės veikėjas, vadinasi, mes atsižadėtume savo principų, jei neparodytume kitos medalio pusės. Kaip biografams ir istorikams, mums nevalia turėti skrupulų.

Susipažinome su Avila Sančesu 1936 metais Linarese (Meksikoje), o vėliau svečiavomės pas jį Monterėjuje, kur jis gyveno pasižiūrėti pasiturimai ir laimingai. Po kelerių metų, kai apsilankėme pas jį Samoroje, susidarėme visiškai kitokį įspūdį: pamatėme, kad jo šeima griūva, ir iš tikrųjų neilgai trukus jį pametė pirmoji žmona, o paskui išsilakstė ir vaikai. Galiausiai San Luise Potosi jis susitiko mielą mergelę, kuri jį pamilo ir sutiko už jo tekėti. Šitaip jis sukūrė antrą šeimą, daug malonesnę už pirmąją ir niekad jo neapleidusią.

Nuo ko mirė Avila Sančesas – nuo protinės ligos ir alkoholizmo? Tikrai nežinome, bet šios dvi rykštės plakė jį visą gyvenimą ir pagaliau nuvarė į kapus. Paskutiniais metais negalavo ir veikiausiai žinojo, kad vienintelė jam išeitis – nusižudyti. Galima tapti fatalistu, stebint žmones, žengiančius tiesiai į tragišką ir neišvengiamą mirtį.

Velionis tikėjo pomirtiniu gyvenimu. Jeigu jį surado, tegu džiaugiasi savo laime, nors ir kitoniška, negu mes, mirtingieji, sau linkime. (-52)

70

„Kai buvau pirmykštėje būklėje, neturėjau Dievo...; mylėjau vien save patį, ir daugiau nieko; buvau tas, ką mylėjau, ir mylėjau tą, kas buvau, ir buvau laisvas nuo Dievo ir visų rūpesčių... Tad melskime Dievą, kad išvaduotų mus nuo Dievo ir kad pažintume tiesą ir amžinai gėrėtumės ja tenai, kur arkangelai, musė ir dvasia panašūs vienas į kitą, tenai, kur aš buvau, ir kur mylėjau tą, kas buvau, ir buvau tas, ką mylėjau..."

Magistras Ekhartas, pamokslas
„Beati pauperes spiritu" (-147)

71

Moreliana

Ką iš esmės reiškia atrasti tūkstantmetę karalystę, Edeną, kitą pasaulį? Viskas, kas rašoma dabar ir ką verta perskaityti, linksta į nostalgiją. Arkadijos kompleksas, grįžimas į Didžiąsias Įsčias, *back to Adam, le bon sauvage** (ir eikite jūs...). P*rarastasis rojau, praradęs tavęs ieškau, amžinoj tamsoj be šviesos palikęs...* Panašiai ir su salomis (plg. Musilį) arba su guru (jei kišenė leidžia skrist lėktuvu Paryžius–Bombėjus), arba šiaip sau stveri kavos puoduką ir apžiūrinėji iš visų pusių, tik jau nebe kaip puoduką, o veikiau kaip įrodymą, jog visi mes – beviltiški mulkiai, nes tikime, kad tai kavos puodukas, ir tiek, o betgi pats kvailiausias žur-

---

* Atgal prie Adomo, geras laukinis *(angl., pranc.)*.

nalistas, gavęs užduotį supažindinti mus su kvantais, Plancku ir Heisenbergu, parašo tris skiltis ir įkala mums į galvą, jog viskas vibruoja ir virpa sakytumei katinas, pasinešęs duoti milžinišką vandenilinį ar kobaltinį šuolį, kuris išvers mus iš koto. Grubiai pasakyta, iš tikrųjų.

Kavos puodukas baltas, geras laukinis raudonodis, Planckas buvo lemtas vokietis. Štai čia glūdi (amžinai *glūdi*, reikia pripažinti, jog šiuolaikinė mintis nieku gyvu neapsieina be to žodžio) Rojus, kitas pasaulis, sutrypta nekaltybė, kurios ieškome apgraibom pro ašaras, Urkaljos žemė. Vienaip ar kitaip visi jos ieško, visi nori atidaryti duris ir išbėgti pažaist į kiemą. Ir rūpi ne Edenas, ne tas Edenas savyje, rūpi sprukti kuo toliau nuo reaktyvinių lėktuvų, nuo Duaito arba Šarlio, arba Fransisko veido, nuo žadintuvo čirškimo ryto metą, nuo termometro ir taurių, nuo malonumo gauti spyrį į užpakalį (keturiasdešimt metų laikai suspaudęs užpakalį, kad ne taip skaudėtų, o vis vien skauda, vis vien kiekvienąsyk vis giliau sminga bato galas, ir kiekvienas spyris akimirkai sukrečia varganą užpakalį kasininkui arba leitenantui, arba literatūros dėstytojui, arba medicinos seseriai), ir, galimas daiktas, *homo sapiens* neieško durų į tūkstantmetę karalystę (nors tai ir nebūtų bloga, išties nebūtų bloga), gal jis nori tiktai užtrenkti duris sau iš paskos ir pakraipyti užpakalį kaip įsilinksminęs šuo, žinodamas, jog tas nevidonas gyvenimas paliko kitoje pusėje ir spardo uždarytas duris, jog dabar galima lengviau atsikvėpti ir atleisti užpakalį, atsitiesti ir eit pasivaikščioti po gėlėtą sodą, atsisėsti ir žiūrėti į debesėlį ne daugiau ir ne mažiau kaip penkis tūkstančius ar gal dvidešimt tūkstančių metų, jei tik įmanoma ir jei niekas nepyksta, ir jei yra šansų visą laiką gėrėtis tame sode gėlytėmis.

Kartais tame legione, kur visi spūdina rankomis susiėmę užpakalius, atsiranda vienas kitas, kas ne tik norėtų durimis atsi-

tverti nuo spyrių, kuriais, be tradicinių trimačių batų galų, apdalija Kanto kategorijos, supuvę blaivaus proto principai ir aibė kitokių idiotizmų, bet tie individai sykiu su kitais pakvaišėliais taipgi tiki, jog mes neegzistuojame pasaulyje, jog tėvai milžinai paleido mus į nesąmonių srautą, iš kurio būtina išsigauti, idant į galą gyvenimo netaptum raita statula ar pavyzdiniu seneliu, ir jog niekas nežuvę, jei dar pakanka drąsos pareikšti, kad viskas perniek ir reikia pradėti viską iš naujo, kaip pakako tiems pagarsėjusiems darbininkams, kurie vieną 1907 metų rugpjūčio rytą susivokė, jog tunelis, rausiamas per Brasko kalną, apskaičiuotas klaidingai ir apie pusantro kilometro nukryps nuo tunelio, kasamo jugoslavų iš Dublivnos pusės. Ką gi padarė tie įžymieji darbininkai? Įžymieji darbininkai paliko tunelį tokį, koks buvo, išėjo į orą ir kelias dienas bei naktis karštai ginčijosi įvairiose Pjemonto smuklėse, o paskui nusprendė savo galva rausti tunelį kitoje Brasko vietoje, kibo į darbą, nėmaž nesirūpindami jugoslavais, o po keturių mėnesių ir penkių dienų išniro pietinėje Dublivnos dalyje ir, didžiai nustebindami nusipelniusį vietinį mokytoją, pasirodė prie pat jo vonios kambario. Pagirtinas pavyzdys, kuriuo turėjo pasekti Dublivnos darbininkai (nors teisybės dėlei reikėtų pasakyti, kad mūsų įžymieji darbininkai nepranešė jiems, ką numatę daryti), užuot stengęsi prisikasti prie nesamo tunelio, kaip daro nemaža poetų, gilią naktį išsisveriančių pro savo svetainės langą.

Galite sau juoktis ir manyti, kad krečiu pokštus, bet aš anaiptol nekrečiu pokštų, juokas pats savaime yra išvaręs daugiau naudingų tunelių, negu visos ašaros žemėje, kad ir ką sakytų užsispyrę pedantai, įsitikinę, jog Melpomena vaisingesnė už karalienę Meb. Būtų labai pravartu, kad mūsų nuomonės šiuo klausimu vieną sykį visiškai nesutaptų. Gal ir esama kokio išėjimo, bet tas išėjimas turėtų būti įėjimas. Gal ir esama tūkstantmetės

karalystės, betgi nepaimsi tvirtovės šturmu, vangstydamasis priešo. Ligi šiol mūsų amžius vangstosi gausybės dalykų, ieško išeities ir laužiasi į duris. Kas dedasi paskui – nežinia, tie, kam pavyko visa tai pamatyti, žuvo, ir juos tučtuojau nušlavė Didžioji Juoda Užmirštis, kiti pasitenkino mažu: nameliu užmiestyje, literatūriniu ar moksliniu darbu, turizmu. Planuojama, kaip patogiausia visko vangstytis, kuriama ištisa vangstymosi technologija, ginkluojamasi Moduliu ir Nailono Amžiaus Dėsniu. Esama mulkių, kurie tebetiki, jog metodu gali eiti girtuoklystė arba narkomanija, arba homoseksualizmas, visi tie dalykai, iš teorinės pusės pažiūrėti gražūs, iš praktinės – niekam tikę, bet vis dėlto idiotiškai liaupsinami kaip sistema, raktas į karalystę. Gal šiame pasaulyje ir yra koks kitas pasaulis, bet mes jo nerasime brėždami jo pavidalą fantastiškoje dienų ir atskirų gyvenimų maišalynėje, nerasime nei atrofijoje, nei hipertrofijoje. Reikia sukurt jį kaip feniksą, nes jo nėra. Jis yra šiame pasaulyje, kaip yra vandenyje deguonies ir vandenilio, kaip Ispanų akademijos žodyno 78, 457, 3, 271, 688, 75 ir 456 puslapyje yra elementų, reikalingų parašyti vienuolikapėdei Garsilaso poemai. Jei tarsime, kad pasaulis – tai savotiška figūra, vadinasi, reikia ją suvokti. O suvokti – tai atkurti. Kam rūpi žodynas apskritai? Jei išmoningų alchemijų, osmosų ir paprasčiausių sudedamųjų dalių junginio dėka upės pakrantėje atsiras Beatričė, tai kaipgi nesitikėti stebuklo, kad ir iš jos gims kas nauja? Kokį tuščią darbą dirba žmogus, kai, būdamas pats sau kirpėjas, pykstančia širdimi kerpasi kas pusė mėnesio, dengia tą patį stalą, daro vis tą patį, perkasi tą patį laikraštį, tomis pat aplinkybėmis veikia pagal tuos pačius principus. Gal ir esama tūkstantmetės karalystės, bet jei kada prieisime ją, jei tapsime ja, – ji vadinsis visiškai kitaip. Kol neatėmėm iš laiko istorijos rykštės, kol nepratrūks visų „kol“ votys, grožį laikysime galutiniu tikslu, taiką – dezideratu, ir visad šia-

71

pus durų, kur po teisybei ne taip jau bloga, kur nemaža žmonių džiaugiasi gyvenimu, gardžiais kvapais, gerais atlyginimais puikia literatūra, stereofoniniu garsu, tad ko gi nerimauti, kad, girdi, artėjanti pasaulio pabaiga, – juk istorijos raida jau siekia savo viršūnę, žmonių giminė žengia iš viduramžių į kibernetikos erą. *Tout va très bien, madame la Marquise, tout va très bien, tout va très bien.**

O apskritai nebent kvailiui ar poetui, ar maišu trenktam pritinka aukoti kad ir penkias minutes bereikalingai nostalgijai, kurią nuvyti vieni niekai. Sulig kiekvienu tarptautiniu vadovų ar mokslo vyrų suvažiavimu, sulig kiekvienu naujo dirbtinio palydovo, hormono ar atominio reaktoriaus atsiradimu po trupučiuką sklaidosi tos apgaulingos viltys. Karalystė bus iš plastiko, tas aišku kaip diena. Ir pasaulis anaiptol nepavirs košmaru, kaip skelbia Orwellas ar Huxley; bus blogiau, nes tai bus prabangos pasaulis, sukurtas pagal jo gyventojų skonį, pasaulis be uodų, be analfabetų, bet užtat pilnas nepaprastai gardžių dideliausių vištų su aštuoniolika kojų, voniose – televaldymo sistema, kasdien vis kitokios spalvos vanduo, dėmesinga sveikatos apsaugos tarnyba.

Kiekvienam kambary po televizorių, pavyzdžiui, panoraminiai tropikų peizažai Reikjaviko gyventojams, iglu – havaniečiams, subtili kompensacija, slopinanti bet kokį norą maištauti, ir taip toliau.

Žodžiu, visai patenkinamas pasaulis blaivaus proto žmonėms.

Ar išliks tame pasaulyje koks žmogus, na, bent vienas žmogus, kuris neturėtų blaivaus proto?

---

* Viskas gerai, ponia markize, viskas gerai, viskas gerai *(pranc.)*. (Populiarios dainelės žodžiai.)

Kokiam užkampy – Pamirštos karalystės pėdsakai. Kokioj staigioj mirty – bausmė už karalystės prisiminimą. Kokioj šypsenoj, kokioj ašaroj – nežuvusi karalystė. Apskritai vargu ar žmonėms verta žudyti kits kitą. Juk galima visko išvengti, pulti prie elektroninės mašinos ar erdvėlaivio vairo, pakišti koją ir – gaudyk, kad nori, vėją po lauką. Viską galima nužudyti, tiktai ne karalystės nostalgiją, ji gyva mūsų akių spalvoje, kiekvienoje meilėje, visame kame, kas giliai sukrečia, kas atpalaiduoja nuo varžtų ir kas apvilia. Gal tai *wishful thinking**; bet tai kitas įmanomas beplunksnio dvikojo apibūdinimas. (-5)

72

– Labai gerai, kad parėjai namo, širduk, atrodai toks išvargęs.

– *There's not a place like home***, – tarė Oliveira.

– Išgerk dar arbatytės, ką tik užplikiau.

– Kai užsimerki, atrodo dar kartesnė, tiesiog stebuklas. Paskaityk kokį žurnalą, gal pavyks nusnūsti.

– Gerai, meiluti, – tarė Chekreptenė, šluostydamasi akis ir paklusniai ieškodama *Idilio,* nors nieko nebūtų galėjusi skaityti.

– Chekreptene.

– Ko, širduk?

– Nieko neimk į galvą, pupyt.

– Aišku, neimu, zuikuti. Pala, tuoj pakeisiu tau kompresą.

---

* Geri norai *(angl.).*

** Visur gerai, namie geriausia *(angl.).*

– Po valandžiukės atsikelsiu ir eisim pasivaikščiot po Almagrą. Gal kur nors suka kokį spalvotą miuziklą.

– Ryt, širduk, o šiandien verčiau pailsėk. Kai parėjai, baisu buvo į tave pažiūrėti...

– Ką beveiksi, toks darbas. Sakau, nieko neimk į galvą. Paklausyk, kaip čiulba apačioje Šimtapesė.

– Turbūt pabėrė vargšiukei lesalo, – tarė Chekreptenė. – Tai dabar ir nori atsidėkoti...

– Atsidėkoti, – pakarojo Oliveira. – Atsidėkoti už tai, kad ją laiko narvely.

– Paukščiukai to neišmano.

– Paukščiukai, – pakartojo Oliveira. (-77)

73

Taigi, kas išvaduos mus nuo tos slaptos ugnies, ugnies, lekiančios nakčia Jušetės gatve, šliaužiančios iš sutrūnijusių portalų, iš siaurų tarpuvarčių, kas išvaduos nuo tos neregimos ugnies, laižančios akmenis ir tykančios mūsų tarpduriuose, kaip nusiplauti kaitrų jos saldumą, laiko ir prisiminimų bendrą, sukibusį su lipniomis medžiagomis, kurios tvirtai laiko mus šioje pusėje, kaip nusiplauti tą tvarų saldumą, kuris palengva degins mus iki tol, kol pavirsime pelenais. Jau verčiau gyventi kaip katinui ar musei, megzti pažintis su namsargėmis kimiais balsais, su išblyškusiais liguistais vaikais, kurie, išsisvėrę pro langą, žaidžia sudžiūvusia šakute. Ir degti be paliovos, kęsti vidinę kaitrą, kurios pamažu pritvinksta visas kūnas, kaip nokstantis vaisius pritvinksta sulčių, būti laužo pulsu toje bekraštėje akmenų sąvar-

toje, vaikščioti mūsų gyvenimo naktimis su aklu paklusnumu, kaip kraujas kad vaikščioja savo uždaru ratu.

Kiek sykių klausinėjau save, ar visa tai ne paprasčiausia literatūra, juoba mūsų laikais, kai pro nesugriaunamas lygtis ir konformizmų mašinas brendame į melą. O ir klausimai, ar sugebėsim atrasti kitą įpročio pusę, ar ne verčiau atsiduoti savo linksmajai kibernetikai, – argi tie klausimai taip pat ne literatūra. Maištas, konformizmas, baimė, žemiškas penas, visokiausios dichotomijos: *in* ir *jang,* kontempliacija ar *Tätigkeit* avižiniai dribsniai ar kurapkos, Lascaux ar Mathieu – kokios žodinės sūpuoklės, kokia kišeninė dialektika, pilna audrų su pižamomis ir saloninių kataklizmų. Pats galimo pasirinkimo faktas iškraipo ir sudarko tai, ką renkamės. Taip, ne, čia tas... Atrodytų, jog neįmanoma rinktis nieko dialektiškai, jog šitoks sprendimas sumenkina visą problemą, tai yra apverčia ją aukštyn kojomis, tai yra permaino. Kiek eonų tarp *in* ir *jang?* Kiek *galbūt* tarp *taip* ir *ne?* Viskas literatūra, tai yra pasaka. Tad kam mums reikia teisybės, kuri ramina dorą savininką? Mums reikia vienintelės įmanomos teisybės – išmonės, tai yra literatūros, skulptūros, architektūros, fizinės kultūros, agrikultūros, visų pasaulio tūrų. Vertė – tūra, šventybė – tūra, visuomenė – tūra, meilė – grynoji tūra, grožis – tūrų tūra. Vienoje savo knygų Morelis pasakoja apie tokį neapolietį, kuris metų metus sėdėjo prie savo namų slenksčio, stebeilydamas į varžtą, pamestą ant žemės. Vakare pakeldavo jį ir pasikišdavo po čiužiniu. Iš pradžių dėl to varžto visi, dargi kaimynai juokėsi, šaipėsi, paskui piktinosi, girdi, tai pilietinių teisių pažeidimas, galiausiai ėmė gūžčioti pečiais, stojo ramybė, varžtas tapo ramybe, niekas negalėjo praeiti gatve, slapčia neužmetęs akies į varžtą ir nepajutęs, jog varžtas – tai ramybė. Kai žmogelis staiga pasimirė ir subėgo kaimynai, varžtas dingo. Turbūt nudžiovė kuris nors, gal dabar išsitraukia vogčia

ir žiūrinėja, žiūrinėja tol, kol išgirsta gatvėje žingsnius, tada vėl paskubomis slepia. Morelio manymu, varžtas buvęs kažkas kita, dievas ar kas nors panašaus. Labai jau paprastas sprendimas. Gal buvo klaida laikyti tą daiktą varžtu dėl to, kad jis turėjo varžto formą. Picasso ima žaislinį automobiliuką ir paverčia jį paviano smakru. Gal neapolietis buvo idiotas, o gal naujo pasaulio atradėjas. Nuo varžto iki akies, nuo akies iki žvaigždės... kam pasiduoti Didžiajam Įpročiui? Galima pasirinkti tūrą, išmonę, tai yra varžtą arba žaislinį automobiliuką. Tai šit kaip iš lėto, su pasimėgavimu niokoja mus Paryžius, mala mus į smulkius miltus drauge su suvytusiomis gėlėmis ir vynu sulaistytomis servetėlėmis, niokoja savo bespalve ugnimi, kuri lekia nakčia, išsliaužusi iš sutrūnijusių portalų. Degina mus pramanyta ugnis, raudonai įkaitusi tūra, žmonių giminės žabangai, miestas – Didysis Varžtas, kraupi adata su Senos gija, įverta į naktinę jos akutę, kankinimo nėriniais mašina, agonija narvelyje, pilname paklaikusių vieversėlių. Degame savo darbe, pasakiškoje mirtingoje šlovėje, didžiame iššūkyje, mestame feniksui. Niekas mūsų neišvaduos nuo tos slaptos ugnies, nuo bespalvės ugnies, lekiančios nakčia Jušetės gatve. Neišvengiami, visiškai neišvaduojami, išrenkame tūra Didįjį Varžtą, lenkiamės jam, žengiam į jį, prasimanom jį iš naujo kiekvieną dieną, atsiradus naujai vyno dėmei servetėlėje, naujai rūdžių dėmei paryčiais ant Roano rūmų grotų, prasimanom savąjį gaisrą, degame iš vidaus, gal tą mes ir pasirinkom, gal tai suvystyta žodžiuose kaip duona rankšluostyje, o viduj kvapas, kylanti tešla, *taip* be *ne,* arba *ne* be *taip,* diena be Manio, be Ormuzdo, be Arimano, per amžių amžius, ir ramybėje, ir baigta. (-1)

74

Morelis apie nonkonformistą, pagal pastabą, prisegtą prie skalbyklos sąskaitos: „Priimti akmenuką ir Kentauro žvaigždyno Betą, tik tai, kas grynai kasdieniška ir kas grynai neįprasta. Toks žmogus leidžiasi tik į žemiausius ir aukščiausius dažnumus, sąmoningai niekindamas tarpinius, tai yra didžiausio dvasinio žmonių bendrumo sferą. Nepajėgus kovoti prieš tipiškas aplinkybes, sukasi nuo jų; nenorėdamas dėtis prie tų, kurie prieš jas kovoja (nes, jo manymu, šioj kovoj jos bus nebent pakeistos kitomis, tokiomis pat netobulomis ir nepakenčiamomis), eina sau, patraukęs pečiais. Tai, kad jam labiau prie širdies visokie niekai, vaikiškos kvailystės, galas siūlo ar Stano Getzo solo, draugams atrodo pasigailėtina menkystė; mat jie nežino, kad esama kito kraštutinumo, kitos darbų sumos, nepastebimos, dėmesio nepagaunamos, nežino, kad jo ieškojimai niekad nesibaigs, nenutrūks netgi tam žmogui mirus, nes kartu su juo nemirs tarpinė sfera, nemirs dažnumai, girdimi ausim, pritaikyta klausytis Zigfrydo gedulingo maršo“.

Gal tos pastabos iškilniam tonui pakoreguoti pridėtas pieštuku pakeverzotas išgeltęs lakštelis: „Akmenukas ir žvaigždė: kvaili įvaizdžiai. Bet sąlytis su lygiais akmenukais kartais veda toliau, nei tikiesi: tarp akmenuko ir delno virpuliuoja laikui nepavaldi dermė. Stulbinantis... (neįskaitomas žodis)... jog tai irgi Beta iš Kentauro; vardai ir dydžiai traukiasi, griūva, darosi nebe tokie, kokiais juos laiko mokslas. Ir taip prieinama prie to, kas tėra vien (kas? kas?) virpanti ranka, gniaužianti delne taipgi virpantį perregimą akmenuką“. (Žemiau, rašalu: „Turiu galvoje ne panteizmą, žavią iliuziją, kritimą aukštyn į liepsnojantį dangų jūros pakrantėje“.)

74

Kitoje vietoje toks aiškinimas: „Kalbėti apie aukštus ir žemus dažnumus – tai dar kartą nusileisti *idola fori** ir mokslinei kalbai, tam Vakarų paklydimui. Mano nonkonformistas mielu noru daro aitvarą ir leidžia jį vaikų pramogai, ir tai, jo akimis žiūrint, anaiptol ne koks menkas malonumas (žemas, palyginti su aukštu, menkas, palyginti su dideliu, etc.), o paprasčiausias grynų sudedamųjų dalių derinys, iš to randasi akimirkos harmonija, pasitenkinimas padedąs įveikti visa kita. Lygiai kaip ir tų atotrūkio, palaimingos ekstazės akimirkų, kada jis trumpai pabuvoja ten, kur, galimas daiktas, yra jo rojus, jis nelaiko patyrimu, pranašesniu už aitvaro gaminimą; tai lyg ir koks tarpsnis nei nepasiekiamas, nei kuo ypatingas. Ir tai anaiptol ne tarpsnis laiko požiūriu, ne vaisingo apsinuoginimo proceso kulminacinis taškas. Tokių akimirkų pasitaiko tualete, o ypačiai tarp moters šlaunų, dūmų debesyse ir vidury knygos, paprastai nelabai vertinamos sekmadieniniuose literatūriniuose prieduose".

„Kasdieniame gyvenime mano nonkonformistui būdinga šalintis visa ko, kas atsiduoda gatavais sprendimais, tradicijomis, įprasta mąstysena, pagrįsta baime ir tariamai abipuse nauda. Be jokio vargo jis galėtų būti Robinzonas. Jis ne mizantropas, bet ir iš vyrų, ir iš moterų priima tik tai, ko dar nespėjo sumodeliuoti socialinis antstatas; jis pats iš dalies įspraustas į šabloną ir tai žino, bet žino aktyviai ir nepasiduoda rezignacijai, kaip tie, kurie nuolankiai žengia koja kojon. Didesnę dalį dienos laisva ranka skaldo sau antausius, o laisvą valandėlę skaldo antausius kitiems, kurie duoda jam grąžos, ir dar su kaupu. Šitaip jis stumia dienas, kvaršindamas galvą kraupiausiais dalykais tiek pačiam sau, tiek meilužėms, draugams, kreditoriams ir valdininkams, o atliekamu laiku naudojasi savo laisve tokiu būdu, kuris stulbina

* Turgaus stabams *(lot.)*. (F. Bacono įvestas filosofinis terminas.)

74

aplinkinius ir paprastai veda prie menkučių katastrofų, atitinkančių jo charakterį ir realius siekimus; kita laisvė, slaptingesnė ir nelabai suvokiama, graužia jį patį, bet tik jis vienas (ir tai vargu bau) įmanytų sugaudyti savo žaidimus.“ (-6)

75

Gražu buvo gyventi karališkai anais senais laikais, kada galėjai rašyti sonetus, kalbėtis su žvaigždėmis, mąstyti Buenos Airių naktimis, su netrikdoma ramybe Kolumbo teatre klausytis koncertų arba mokslingų svetimšalių paskaitų. Jam šis pasaulis vis dar buvo toks pat gyvas, mėgstamas, sąmoningai darnus ir nudailintas, architektoniškas. Norėdamas pajusti atstumą, skiriantį jį nuo to kolumbarijaus, Oliveira su gaižia šypsena mėgdžiojo giesmingas vakardienos frazes ir prašmatnius ritmus, olimpinį meną kalbėti ir daryti pauzes. Buenos Airėse, baimės sostinėje, jis vėl pasijuto apsuptas veik nepastebimo nelygumų gludinimo, per ilga apsišaukusio sveika nuovoka, ir ypačiai to pasitenkinimo savimi, kalbančio jaunų ir senų balsais, jų tvirto įsitikinimo, jog būtinybė laikytina tiesa, o pakaitas, pakaitas, pakaitas (priešais veidrodį, sugniaužęs saujoje tūbelę dantų pastos, Oliveira dievaižin kelintą kartą nusikvatojo sau tiesiai į akis ir, užuot kišęs šepetėlį į burną, brūkštelėjo juo per savo atvaizdą, raudona pasta kruopščiai nudažė netikrą burną, nupiešė ant viršaus širdį, rankas, kojas, raides, nešvankybes, patraukė šepetėliu per veidrodį, sutraiškė tūbelę ir vis kvatojo susiriesdamas, kol atėjo susikrimtusi Chekreptenė su kempine, ir taip toliau). (-43)

76

Su Pola viskas prasidėjo irgi nuo rankų, kaip paprastai. Vakaras, nuovargis po tiekos valandų, pražudytų kavinėse prie laikraščių, kurie visad būna tas pats laikraštis, sakytum skrandį sunkiai slėgtų ištisas sluoksnis alaus. Pasirengęs bet kam, vangumas ir nevališkumas tik ir tyko paspęsti žabangus, ir štai kažkokia moteris ima piniginę užsimokėti už kavą su pienu, pirštai valandžiukę grumiasi su amžinai užsikertančiu užraktu. Atrodo, jog užraktas neleidžia įžengti į namus, pažymėtus Zodiako ženklu, jog tada, kai moters pirštams pavyks vienaip ar kitaip atlenkti plonytį paauksuotą strypelį ir nepastebimu judesiu pradaryti piniginę, įvyks stebuklas, kuris apstulbins kavinės lankytojus, apsvaigusius nuo perno ir dviračių lenktynių aplink Prancūziją, o gal pakerės juos, violetinio aksomo piltuvas susiurbs pasaulį, visą Liuksemburgo sodą, Suflo, Ge Liusako gatvę, Kapulado kavinę, Medičių fontaną, Mesjė le Prenso gatvę, praris viską gurgėdamas, ir nebeliks nieko, tik tuščias staliukas, atdara piniginė, moters pirštai, traukią šimto frankų banknotą ir duodą jį tėvukui Ragonui, kai Orasijas Oliveira, įspūdingai pergyvenęs katastrofą, rengiasi pasakyti tai, kas sakoma ištikus dideliems kataklizmams.

– Ak, žinote, – atsakė Pola, – aš ne tokia jau baugi.

Tarė: *Oh, vous savez* tokiu tonu, kokiu turbūt kalbėjo sfinksas, prieš užmindamas mįslę, lyg teisindamasi, leisdamasi iš aukštybių, kur jautėsi kaip namie. Pasakė taip, kaip paprastai kalba moterys romanuose, kurių autoriai negaišta veltui laiko ir didumą aprašymų sukiša į dialogus, kad skaitytojui būtų malonu ir naudinga drauge.

– Kai aš sakau „baimė“, – tarė Oliveira, sėdėdamas ant to paties suoliuko, apmušto raudonu pliušu, po kairei nuo sfink-

so, – turiu galvoje visiškai kitą, paslėptą prasmę. Jūs štai judinate ranką, sakytum liesdama kokią ribą, o už jos prasideda atvirkščias pasaulis, kur aš, pavyzdžiui, galėčiau būti jūsų pinigine, o jūs – tėvuku Ragonu.

Jis tikėjosi, kad Pola ims juoktis ir dings juodu skirianti sofizmų siena, bet Pola (vėliau jis sužinojo, kad ji vardu Pola) anaiptol nelaikė jo prielaidų absurdu. Jai šypsant, skaisčiai oranžinės lūpos kiek susiaurėdavo ir prisiplodavo prie mažų, nepaprastai lygių dantukų, bet Oliveira negalėjo atplėšti akių nuo jos rankų (jį visad traukė moterų rankos), norėjo žūtbūtinai paliesti jas, japonų kineziologo metodu perbraukti pirštais per visus sąnarius, apčiuopti neregimus venų takus, apžiūrėti nagus, chiromantiškai ištirti pražūtingas linijas ir laimę lemiančius gūbrelius, pasiklausyti mėnulio ūžesio, prisikišęs prie ausies siaurą delniuką, truputį sudrėkusį nuo meilės, o gal nuo stiklinės su arbata. (-101)

77

– Suprantat, po to...

– *Res, non verba**, – tarė Oliveira. – Aštuonios dienos po septyniasdešimt pesų, aštuoniskart septyni, penki šimtai šešiasdešimt, tarkim, penki šimtai penkiasdešimt pesų, o už tuos dešimt pavaišinsit ligonius kokakola.

– Malonėkit pasiimt visus savo daiktus.

– Būtinai, jei ne šiandien, tai rytoj, bet veikiausiai rytoj.

* Darbai, ne žodžiai *(lot.)*.

– Štai pinigai. Pasirašykit pakvitavimą, būkit malonus.

– Malonus nebūsiu. Pasirašysiu, ir baigta. *Ecco**.

– Mano žmonai visai nervai pakriko, – tarė Feragutas ir nusisuko, žiaumodamas cigarą.

– Moteriškas jautrumas, klimakterinis laikotarpis, ir tiek.

– O aš pasakyčiau – orumas, pone.

– Kaip tik tai ir turėjau galvoje. Jeigu jau išėjo kalba apie orumą, tai labai dėkoju už tarnybą cirke. Buvo smagu, o darbo beveik jokio.

– Mano žmona niekaip nesupranta, – tarė Feragutas, bet Oliveira buvo jau už durų. Vienam jų atsivėrė akys, kitam užsivėrė. Durys irgi kažkuo panėšėjo į akis: čia atsiveria, čia užsiveria. Feragutas prisidegė užgesusį cigarą ir susigrūdo rankas į kišenes. Mąstė, ką pasakys tam jaunam karštagalviui, kai tas ateis. Oliveira leido uždėti kompresą ant kaktos (vadinasi, jam užsivėrė akys) ir ėmė mąstyti, ką pasakys Feragutui, kai tas jį pasikvies.

(-131)

78

Travelerių artybė. Kai atsisveikinu su jais tarpdury arba kavinėje ties kampu, staiga užeina ūpas pasilikti su jais drauge, stebėti, kaip jie gyvena, būti bičiulišku, kiek liūdnu *voyeur***, kuriam nieko daugiau nereikia. Artybė, tai bent žodis, išsyk norisi pridėti lemtingąją raidę „k“. Koks kitas žodis galėtų šitaip *apkartinti*

* Štai *(it.)*.

** Žiūrovu *(pranc.)*.

pačią smegenų žievę, sąmonės epitelį, mintį, jog Talita, Manolas ir aš esam draugai. Žmonės tariasi esą draugai dėl to, kad porą valandų per savaitę praleidžia sykiu ant sofos ar kine, kartais lovoje, arba dėl to, kad yra bendradarbiai. Kiek laimės būdavo mums, jauniems vaikinams, kai kavinėse susikurdavom iliuziją, jog atitikom vienas kitą. Atitikti vyrą ar moterį, pažįstamą tik iš profilio: kaip elgiasi, kaip atsiduoda. Laikas dar neišdildė iš atminties tų Buenos Airių kavinių, kur mes, vienai kitai valandai išsivadavę iš tėvų globos ir pareigų, visa galva pasinėrę į dūmus ir intymią draugiškumo atmosferą, prieidavom tai, kas teikdavo tvirtybės mūsų netvarioms viltims, kas žadėdavo mums savotišką nemirtingumą. Ir tada mes, dvidešimtmečiai, sakydavom pačią blaiviausią nuomonę, žinodavom slėpiningiausius kits kito jausmus, būdavom šaldyto alaus ir kubietiško romo dievai. *Kavinės padange, žavioji padange.* Paskui gatvėj pasijusdavom lyg išvaryti iš rojaus, angelas su ugniniu kalaviju reguliuodavo eismą Korienteso ir San Martino sankryžoje. Namo, nes jau vėlu, laukia darbas, laukia žmona lovoj, senė laukia ramunėlių arbatos, ryt laukia egzaminas, laukia kvaiša sužadėtinė, kuri negali atsitraukti nuo Wicki Baum ir kurią reikės vesti, kur dėsies nevedęs.

(Keista moteris toji Talita. Atrodo, kad nešasi rankoj žvakę, kad šviečia kelią. O juk tokia kuklutė, nors tas bruožas nebūdingas diplomuotoms argentinietėms, šiame krašte gana ir paties menkiausio tituliuko, kad užriestum nosį. Tik pamanyk, pati viena tvarkėsi vaistinėje, juk tai kiklopiška, fenomenalu, išties fenomenologiška. Ir, be to, taip gražiai šukuojasi.)

Tik dabar sužinojau, kad Manolas namie vadinamas Manu. Talitai atrodo visai natūralu Manolą vadinti Manu, ji netgi nenumano, kad jo draugai slapčia tuo piktinasi, niekaip negali su tuo apsiprasti. O kokią teisę turiu aš... Nebent sūnaus palaidūno

teisę. Beje, sūnui palaidūnui derėtų pasidairyti darbo, paskutinįsyk teko ieškoti pinigų kaip tikram speleologui. Jei žiūrėsiu į rankas Chekreptenei, vargšiukė nersis iš kailio, kad tik galėtų gulėti su manim, o aš turėsiu kambarį, išlygintus marškinius ir visa kita. Mintis prekiauti atraižomis lygiai tokia pat kvaila, kaip ir visos kitos, svarbu pradėti, bet kur kas smagiau būtų įsisukt į cirką su Manolu ir Talita. Įsisukti į cirką, gražiai pasakyta. Pradžioje buvo cirkas ir ta Cummingso poema, kur sakoma, jog sutvėrimo dieną Senis įtraukė į plaučius tiek oro, kad būtų pakakę išpūsti cirko palapinei. Tiksliai išversti iš anglų kalbos neįmanoma, bet jei būtų įmanoma, reikėtų padaryti taip: įtraukė į plaučius cirko palapinę oro. Ką gi, priimkim Chekreptenės malonę, nes ji lemta mergytė, ir galėsim gyventi netoli Manolo ir Talitos – topografiškai būsim atskirti vien dviejų sienų ir plono sluoksnio oro. Pašonėj pogrindinis bordelis, čia pat krautuvė, už poros žingsnių turgavietė. Tik pamanyk, Chekreptenė *manęs laukė.* Protas neneša, kad būna tokių dalykų pasaulyje. Visi didvyriški žygdarbiai turėtų būti vykdomi šeimos labui, o še tau kad nori – merguželė sužino iš Travelerių apie mano nesėkmes užjūrio kraštuos ir krautuvikėje, Maipu gatvėj, megzdama ir ardydama tą patį violetinį puloverį, laukia savojo Odisėjo. Būtų žema paniekinti jos gerus norus, atsisakyti galutinai sugriauti jos gyvenimą. Cinizman vis giliau brendi ir kito kelio nerandi, Odisėjau niekadėjau.

Ne, kai pagalvoji iš širdies, absurdiškiausia šiame gyvenime, kurį tariamės gyveną, tai apgaulingi ryšiai. Vienišos orbitos, kartkartėm rankų paspaudimas, penkių minučių pasiplepėjimas, diena arklių lenktynėse, vakaras operoje, budynės, kur visi jaučiasi kaip ir suartėję (taip ir būna, bet viskas baigiasi, kai užkalamas grabas). O betgi žmogus gyvena su įsitikinimu, jog draugai šalia, jog esama tvirtų ryšių, jog sutarimai, kaip ir

visi nesutarimai, būna gilūs ir tvarūs. Kaip mes neapkenčiame visų, net nenumanydami, kad šios gilios neapykantos pagrindas yra meilė, kad pati neapykanta kyla dėl nukrypimo nuo aukso vidurio, dėl neperžengiamo atstumo, skiriančio tave nuo manęs, tą nuo to. Kiekviena meilė – tai ontologinis įdrėskimas nagu, bičiuli, mėginimas pažinti tai, kas nepažinu, štai ir man užeina ūpas suartėti su Traveleriais, kad geriau juos pažinčiau, kad tapčiau tikras jų draugas, nors iš teisybės man rūpi ne kas kita, kaip pažinti Manu maną, Talitoj glūdintį velniuką, jų požiūrį, jų dabartį ir ateitį, tokią nepanašią į manąją. Iš kur ta dvasinio pažinimo manija, Orasijau? Iš kur ta ryšių nostalgija, juk tu pats sutraukei visus saitus, pasėjai sąmyšį ir neviltį (gal reikėjo ilgiau pabūti Montevidėjuje, geriau paieškoti) įžymiojoje lotynų dvasios sostinėje? Sąmoningai išbraukei visą skyrių iš savo gyvenimo istorijos, išbraukei taip energingai, jog netgi draudi sau prisiminti aną mielą kalbą, kuria mėgai vapėti vos prieš kelis mėnesius, ir drauge stengiesi trūks plyš suartėti su Traveleriais, ak, prieštaringas idiote, susilieti su Traveleriais, įsigyventi į juos ir net įsisukti į cirką (tik direktorius manęs nepriims, taigi verta rimtai pagalvoti, ar nereikėtų persirengti jūrininku ir piršti moterims gabardino atraižas). Ak tu, kumely. Pažiūrėsim, ar nepradėsi iš naujo kelti sąmyšio gretose, ar kartais neatvažiavai čionai griauti ramaus žmonių gyvenimo. Girdėjau pasakojimą apie tokį tipą, kuris tarėsi esąs Judas ir dėl to gyveno kaip šuo rinktinėje Buenos Airių visuomenėje. Nebūkim tuščiagarbiai. Žodžiu, jautrus inkvizitorius, kaip taikliai buvo man pasakyta vieną vakarą. Pažiūrėkit, ponia, kokia atraiža. Jums, ponia, parduosiu už šešiasdešimt penkis pesus. Jūsų se..., atleiskit, vyras, labai apsidžiaugs, kai pareis iš dar..., atleiskit, iš tarnybos. Šokinės iš džiaugsmo, dievaži, jūrininko žodis. Taigi reikia užsidirbt

pesą kitą iš šalies, vaikui rachitas, mano pa... mano žmona šį tą siuvinėja pagal galanterijos krautuvės užsakymus, kiekvienas sukasi kaip išmano, turbūt suprantat, ponia... (-40)

79

Pedantiška Morelio pastaba: „Sumanyti komišką romaną, kuris savo tekstu teigtų kitas vertybes ir sąveikautų su tokia antropofanija, kokia, mūsų nuomone, dar neįmanoma. Atrodytų, jog įprastas romanas daro negalimą bet kokį ieškojimą, nes juo rašytojas geresnis, juo labiau jis riboja skaitytojo sampratą. Dėmesys neišvengiamai krypsta į įvairaus laipsnio įtampą: dramatinę, psichologinę, tragišką, satyrinę ar politinę. Priešingai, reikia parašyti tokį tekstą, kuris ne sudomintų skaitytoją, o prieš jo paties valią paverstų bendrininku, sufleruodamas jam kitokias, ezoteriškesnes temas, dangstomas tradiciniu dėstymu. Tatai demotinė literatūra, skirta skaitytojui-patelei (kuris, be kita ko, nenueis toliau pirmųjų puslapių, visiškai pasimes ir pasipiktinęs keiksis išmetęs pinigus kaip į balą), su miglotu nukrypimu į hieratinę literatūrą.

Provokuoti, duoti tekstą ne eilutėmis, be sąryšio, chaotišką, grynai antiliteratūrinį (nors jokiu būdu ne antiromaninį). Nedrausti sau žanro poveikio priemonių (pagal situaciją), bet visada turėti galvoje Gide patarimą: *ne jamais profiter de l'élan acquis**. Kaip ir visi rinktiniai kūriniai, Vakaruose romanas turi labai uždarą sistemą. Todėl reikia stoti prieš ir ieškoti būdo iš

* Visada saugokis įsibėgėjimo *(pranc.)*.

jos ištrūkti, atseit griauti iš pagrindų kiekvieną sustabarėjusią charakterių ir situacijų konstrukciją. Metodas: ironija, nepaliaujama savikritika, chaosas, niekam nepavaldi vaizduotė.

Šitokio pobūdžio pastangos išplaukia iš literatūros neigimo, suprantama, dalinio, nes vis vien išlieka priklausomybė nuo žodžių, bet užtat tiek autorius, tiek skaitytojas turi labai kruopščiai pasverti kiekvieną savo sprendimą. Taigi naudotis romanu, kaip naudojamasi revolveriu ginant savo ramybę, tik pakeisti simbolį. Imti iš literatūros tai, kas gyva gija sieja vieną žmogų su kitu, kas, specialistų akimis, yra esė arba traktato esmė. Žodžio menas neturi būti dingstis pranešimui perduoti (nėra pranešimų, yra tik pranešėjai, o pranešėjai – tai pranešimas, kaip meilė yra tas, kas myli); žodžio menas turi veikti kaip visos gyvenimo patirties koaguliatorius, kaip miglotų ir sunkiai suvokiamų sąvokų katalizatorius, ir visų pirma sukrėsti rašytoją, todėl jam labiausiai tinka antiromano forma, nes bet kokia uždara sistema neišvengiamai paliktų nuošaly informaciją, galinčią paversti mus pranešėjais, priartinti prie mūsų pačių galimybių ribos, nuo kurios esame nutolę, nors ir stovime prieš ją akis į akį.

Stebėtinai kuria pats save autorius savo kūryba. Jeigu iš tos magmos, kurią sudaro kiekviena diena, pasinėrę į egzistencijos gelmes, norime išgauti tikrąsias vertybes, skelbiančias antropofaniją galutiniu tikslu, tai kam mums gali praversti paprastas suvokimas, iškilnus protaujantis protas? Nuo eleatų iki šių dienų dialektinė mintis turėjo ganėtinai laiko duoti mums savo vaisių. Valgėme juos, gardūs, gerte prisigėrę radioaktyvumo. Tai kodėl gi į vaišių pabaigą esme tokie nuliūdę, tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt kažkelintų metų broliai?“

Kita pastaba, matyt, papildoma:

„Skaitytojo padėtis. Apskritai kiekvienas romanistas tikisi, jog skaitytojas jį supras remdamasis savo patirtimi arba gaus

79

tam tikrą pranešimą ir jį įgyvendins. Romantikas nori, kad jį suprastų per jį patį arba per jo herojus; klasikas nori mokyti, palikti pėdsaką istorijos kelyje.

Trečia galimybė: paversti skaitytoją bendrininku, keliabendriu. Priartinti prie savęs, kad knyga išdildytų jo laiką ir nukeltų jį į autoriaus laiką. Šitaip skaitytojas tuo pačiu metu ir ta pačia forma taps autoriaus patirties dalininku ir auka. Bet kokie estetiniai triukai čia nereikalingi: svarbu tik brandinama medžiaga, gyvenimo patirties įtaigumas (perteiktas, savaime suprantama, žodžiais, tik kuo mažiau estetizuotais; tai ir komiškasis romanas, antiklimaksai, ironija ir aibė kitų rodyklių, nukreiptų į ką kita).

Tam skaitytojui, *mon semblable, mon frère**, komiškasis romanas (beje, o kas yra „Ulisas"?) turi praskrieti kaip tie sparnai, kuriuose, stebėdami trivialius įvykius, nujaučiame kažką žymiai svarbesnio, paprastai ne visada suvokiamo iki galo. Šia prasme komiškasis romanas turi būti pavyzdingai kuklus, nemulkinti skaitytojo, neblaškyti jo dėmesio nei kokiomis emocijomis, nei kokiais ketinimais, tik duoti jam ką nors panašaus į darybinį molį, kokį modelio pradą, kuris turėtų tam tikras formas, jokiu būdu ne bendras, ne žmogiškas ir ne individualias. Dar geriau būtų duoti jam kaip ir fasadą su durimis ir langais, o už jų slypėtų paslaptis, kurią skaitytojas bendrininkas stengtųsi atskleisti (iš čia bendrystė) ir kurios, galimas daiktas, neaptiktų (iš čia bendros patirties auka). Tai, ką romano autorius pasieks pats, pasikartos (gal didesniu mastu, tai būtų nuostabu) ir skaitytojui bendrininkui. Na, o skaitytojas-patelė pasitenkins ir fasadu, o jų, kaip žinome, esama labai gražių, išties *trompe l'oeil***,

---

* Mano artimui, mano broliui *(pranc.)*. (Iš Ch. Baudelaire eilėraščio „Skaitytojui".)

** Apgaulingos išvaizdos *(pranc.)*.

ir priešais juos galima kuo puikiausiai vaidinti *d'un honnête homme** tragedijas ir komedijas Tad visi bus patenkinti, o niurzgliai teprasmenga kiaurai žemę." (-22)

80

Kai nusikarpau nagus arba išsitrenku galvą, arba netgi dabar, kai rašau šias eilutes, girdžiu gurgiant pilvą, ir vėl man toks jausmas, jog kūnas paliko užpakaly (nepasiduodu taip lengvai dualizmams, bet skiriu save nuo savo nagų)

ir jog kūnui kažkas darosi, lyg jo per maža, lyg per daug (nelygu).

Kitaip sakant: mums jau praverstų geresnis mechanizmas. Psichoanalizė rodo, kaip anksti randasi įvairūs kompleksai, stebint savo kūną. (Ir Sartre'as – gyvas pavyzdys: iš to fakto, kad moteris „kiaura", jis padarė tam tikras egzistencines implikacijas, kurios turėjo pasekmių visam jo gyvenimui.) Sunku apsiprasti su mintimi, jog, nors einam ir pralenkę kūną, vis dėlto pralenkėm jį per vėlai, galbūt visai be reikalo, tiesiog negerai padarėm, kad pralenkėm, nes tie nagai, ta bamba,

turiu galvoje ką kita, kažką neapčiuopiama: jog „dvasia" (manasis „aš" – ne nagai) – tai nesamo kūno dvasia. Gal dvasia stūmė žmogų kūno evoliucijos keliu, bet nuvargo besitampydama ir nuėjo toliau viena. Vos nužengė porą žingsnių,

ir išleido dvasią, ak nelaiminga dvasia, mat nebuvo tikrojo jos kūno, tad nebuvo kas ją laiko, ir ji tėškėsi žemėn, šlept.

* Doro žmogaus *(pranc.)*.

Vargšelė parėjo namo ir taip toliau, bet tai jau visai kas kita, nebe aš. Ir apskritai.

Ilgas pokalbis su Traveleriu apie beprotybę. Įsišnekę apie sapnus, veik drauge priėjome išvadą, jog kai kurios sapnų konstrukcijos galėtų būti paprasčiausios beprotybės formos, jei pratęstume jas pabudę. Miegodami duodame valią savo polinkiams į beprotybę. Galiausiai drauge padarėm prielaidą, jog beprotybė – tai užfiksuotas sapnas.

Liaudies išmintis: „Jis tikras sapnys, matyt, su protu susipykęs..." (-46)

81

Pasak Aristofano, įgimtas sofisto bruožas – išradinėti naujus argumentus.

Pamėginkim išrasti naujas aistras arba atgaminti senas, bet tokio pat stiprumo, kokios buvo kadaise.

Dar kartą imuos nagrinėti Pascalio išvadą: tikrasis tikėjimas yra tarp prietaringumo ir laisvamanybės.

José Lezama Lima, „Traktatai Havanoje" (-74)

82

Moreliana

Kam rašau visa tai? Neturiu nei aiškių minčių, nei apskritai kokių minčių. Vien padrikos nuotrupos, impulsai, fragmentai

sukasi galvoje, ieško atitinkamos formos, tuomet randasi savotiškas ritmas, ir aš imu rašyti pagal tą ritmą, rašau paklusdamas jam, akstinamas jo, o anaiptol ne vadinamosios minties, kuriančios prozą, tiek literatūrinę, tiek neliteratūrinę. Iš pradžių niūkso lyg ir kokia migla, apibūdinama vien tiktai žodžiais; žengiu iš to išeities taško, iš tos prieblandos, ir jeigu tai, ką noriu išreikšti (atseit, jeigu tai, kas nori išreikšti save), turi pakankamai galios, tučtuojau prasideda svingas, ritmingas sūpavimas, kuris išmeta mane į paviršių, nušviečia viską, suveda draugėn miglotą medžiagą su jos auka trečioje instancijoje, aiškioje ir lyg lemtingoje: sakinys, pastraipa, puslapis, skyrius, knyga. Tasai sūpavimas, tasai svingas, kuriame miglota medžiaga įgauna formą, – man vienintelė tikra būtinybė, nes, jam pasibaigus, iškart matau, jog nebeturiu ko sakyti. Tai ir vienintelis atlygis už darbą: jausti, jog tai, ką parašiau, – tarytum glostomo katino ketera, leidžianti žiežirbas ir tolygiai išsiriečianti. Šitaip rašydamas nužengiu į ugnikalnio gelmes, prisiartinu prie Motinų, susijungiu su Centru, o toliau – kas bus, tas. Rašyti – tai piešti savąją *mandalą* ir drauge ją stebėti, kurti apsivalymą apsivalymo metu; štai darbas, vertas vargšo šamano nailoninėmis kelnėmis. (-99)

83

Kiekvienąkart, kai kyla jausmas, jog kūnas – tai lyg parazitas, lyg prikibęs kirminas, žmogus atranda savo dvasią. Gana pajusti, kad gyveni (ir ne tik todėl, jog tai suvoki, jog kaip-yra-taip-gerai), ir pati artimiausia, labiausiai branginama kūno dalis, pa-

83

vyzdžiui, dešinė ranka, staiga virsta daiktu, grasiai vykdančiu dvigubą užduotį; būti ne manimi ir priklausyti man.

Valgau sriubą. Truputį vėliau, beskaitant knygą, dingtelėja mintis: „Sriuba yra manyje, turiu ją maišelyje, kurio niekad nepamatysiu, – skrandyje“. Apčiuopiu pirštais iškilumą, jaučiu, kad viduje juda maistas. Vadinasi, aš – tai maišas, pilnas maisto.

Tuomet gimsta dvasia: „Ne, aš esu kas kita“.

O betgi (nors kartą pridėkime ranką prie širdies)

anaiptol ne kas kita. Skrupulingiems leistina gražiai išsisukti: „Ir *tai man nesvetima*“. Arba žengti dar toliau: „Aš to *neneigiu*“.

Skaitau *The Waves,* tuos nėrinius iš pelenų, tą pasaką iš putų. Trisdešimčia centimetrų žemiau akių skrandžio maišelyje kliuksi sriuba, ant šlaunies želia plaukai, ant pečių nepastebimai kaupiasi riebalai.

Baigiantis vaišėms, kurias Balzacas būtų pavadinęs orgija, vienas individas be jokių metafizinių polėkių lyg ir juokais man pasakė, girdi, defekacija atrodanti jam nerealus dalykas. Gerai pamenu jo žodžius: „Atsistoji, atsigręži, pasižiūri ir sakai: Nejaugi čia mano darbas?“

(Kaip Lorcos eilėrašty: „Ką beveiksi, sūnau, vemk! Ką gi beveiksi“. Manding, ir tas pusprotis Swiftas yra pasakęs: „Negali būti! Selija, Selija, Selija irgi eina lauk“.)

Literatūroje gana apsčiai rašoma apie fizinį skausmą kaip metafizinį akstiną. Mane, pavyzdžiui, skausmas veikia dvejopai: puikiai pajuntu, koks esu tolimas savo kūnui (tariamai, kad būtų šiokia tokia paguoda), ir drauge suartėju su savo kūnu, priimu jį kaip skausmo šaltinį. Tas skausmas atrodo mano skausmas labiau, negu mano malonumas ar įprastinė senestezija. Tai tikras *ryšys.* Jei mokėčiau piešti, alegoriškai pavaizduočiau skausmą,

varantį dvasią iš kūno, sykiu piršdamas mintį, jog viskas apgaulinga: įprastiniai pasireiškimai tam tikro komplekso, kurio vienovė remiasi tuo, kad jos nėra. (-142)

84

Bastydamasis po Celestinų krantinę, žengiau per sudžiūvusius lapus ir, kai pakėliau vieną ir gerai apžiūrėjau, pamačiau, kad jis visas apsinešęs auksinėmis dulkelytėmis, o apačia aplipusi žemėmis, kurios taip stipriai atsidavė samanomis, jog netrukus pirštai prisigėrė to kvapo. Štai kodėl nešuos namo sudžiūvusius lapus ir kabinu ant lempos gaubto. Ateina Osipas, sėdi porą valandų ir nė nežvilgtelėja į lempą. Kitą dieną pasirodo Etjenas, sako, dar tebelaikydamas beretę rankoje: *Dis donc, c'est épatant, ça!**, griebia lempą, žiūrinėja, džiūgauja, Düreris, gyslelės ir taip toliau.

Ta pati situacija ir dvi jos versijos... Susimąstau apie visus lapus, kurių nepamatysiu, aš, sudžiūvusių lapų kolekcionierius, susimąstau apie tieką dalykų, kurių esama ore ir kurių nepamatys šios akys, vargšai romanų, kinų, sudžiūvusių lapų šikšnosparniai. Visur bus lempų, bus lapų, kurių nepamatysiu.

Ir taip *de feuille en aiguille*** mąstau apie tuos išimtinius būvius, kuriuose akimirką numanai esant nematomas lempas ir lapus, jauti juos ore, nepavaldžiame erdvės dėsniams. Tai nieko

* Klausyk, čiagi nuostabu! *(Pranc.)*

** Parafrazuotas prancūziškas posakis *de fil en aiguille* (žodis po žodžio; pažodžiui: nuo siūlo prie adatos); *feuille* – lapas.

84

nuostabaus: ir džiaugsmas, ir neviltis stumia mane į tam tikrą būklę, kuri

pavadinčiau tai paravizija

tai yra (sunkiausia apibrėžti)

sugebėjimu staiga išsinerti iš savęs ir apžiūrėti save iš šalies arba iš vidaus, tik kokioje kitokioje plotmėje,

lyg būčiau kas kitas, žvelgiąs į mane,

(dar geriau – nes po teisybei nematai savęs – lyg būčiau kas kitas, gyvenąs manyje).

Tai trunka akimirką, keli žingsniai gatve, vos įkvepiu oro (kartais pasibudus tai trunka ilgiau, ir tuomet būna neapsakomas jausmas)

ir jau *žinau, kas esu*, nesgi tikrai *žinau, kas nesu* (ir paskiau tą gudriai užmirštu). Tačiau nėra žodžių išreikšti medžiagai, netelpančiai nei į kalbos, nei į grynos vizijos rėmus, tam, sakytume, akivaizdybės gabalui. Neįmanoma objektyvizuoti, patikslinti tos tuštumos, kurią suvokiau tą sekundės dalelytę ir kuri buvo *aiškus nebuvimas* arba aiški klaida, arba aiškus trūkumas, tik

nežinia *ko, kieno.*

Gal pamėginkime nusakyti tą patį dalyką kitaip: kai tas nutinka jau nebežiūrint į pasaulį, nukreipęs žvilgsnį iš savęs į ką kita, o vieną sekundę pats esu pasaulis, žvilgsnis iš šalies, *tas, kas žiūri į mane.* Matau save tokį, kokį mato mane kiti. Tai didis dalykas, bet tveria vos akimirką. Stebiu savo netobulumą, įžvelgiu tai, ko nėra ir kas ydinga, žodžiu, tai, ko niekad nematome savyje. Matau save tokį, koks esu. Pavyzdžiui (grįžtu atgal, nes remiuosi tuo, kas pasakyta): esama neaprėpiamų sferų, kurių niekada nepasiekiau, o kas nepažinta, to kaip ir nėra. Pasiutęs noras bėgti trūkčiagalviais, įlėkti į namą, į šią krautuvę, įšokti į traukinį, praryti visą Jouhandeau, išmokti vokiečių kalbą, aplankyti Aurangabadą... pasigailėtini vietinio pobūdžio pavyzdžiai, bet jie gali duoti kokią nors mintį *(mintį?).*

Gal nusakykime tą patį dalyką kitaip: netobulumas suvokiamas veikiau kaip intuicijos skurdumas negu kaip įprastinė patirties stoka. Po teisybei per daug nesikremtu, kad neperskaičiau viso Jouhandeau, nebent liūdna, jo gyvenimas pernelyg trumpas ir visoms bibliotekoms jo neužteks, ir taip toliau. Patirties stoka neišvengiama, jei skaitau Joyce'ą, automatiškai aukoju kokią kitą knygą ir atvirkščiai, ir taip toliau. Pojūtis, jog niekam neužtenka laiko ar jėgų, ar ko kito, ypač neduoda ramybės, tada, kai

štai kaip yra: esama oro linijų palei tavo galvą, palei tavo regimąjį plotą,

sferų, pastojančių kelią tavo žvilgsniui, tavo uoslei, tavo skoniui,

tai yra tu apribotas *iš išorės*

ir negali peržengti tų ribų, kai tariesi suvokęs kokį dalyką, nes jis, kaip ledkalnis, regimas tik iš dalies, o jo diduma neprieinama tavo pažinimui, dėl ko, beje, ir nuskendo „Titanikas". Tas Oliveira amžinai kaišioja savo pavyzdžius.

Kalbėkim rimtai. Osipas nepastebėjo sudžiūvusių lapų ant lempos gaubto tik todėl, kad jo žvilgsniui lempa neprieinama. Etjenas, priešingai, iškart juos pamatė, bet per savo proto ribotumą nepastebėjo, kad aš kremtuos ir nerimauju dėl Polos. Osipas tai suprato beregint ir netiesiogiai man pasakė. Taip būna mums visiems.

Žmogus man atrodo panašus į amebą, griebiančią maistą pseudopodijomis. Yra ilgų ir trumpų pseudopodijų, būna bruzdesio, blaškymosi. Ir štai vieną dieną *viskas nusistovi* (ir randasi vadinamasis brandumas, augęs žmogus). Iš vienos pusės siekiama labai toli, iš kitos – per kelis žingsnius nematoma lempa. Tada jau viskas baigta, nieko nepataisysi, kaip sakoma prasižengusiam, būsi sukurtas arba tam, arba tam. Taip žmogus ir gy-

vens, įsitikinęs, jog nieko neišleidžia iš akių, kol pastebės kažką švystelėjant pro šalį, nors, deja, nespės *suvokti,* kas tai yra,

pastebės savąjį suskaidytą „aš", savo nevienodas pseudopodijas,

numanys, jog ten toli toli, kur dabar matau vaiskų orą,

arba, neryžtingai trypčiodamas vietoje, neišmanydamas, kuriuo keliu pasukti,

nežinomos tikrovės atkarpoje,

veltui laukiu pats savęs.

(Tęsinys)

Asmenybės, kaip Goethe, tikriausiai apsieina be tokios patirties. Įgimto talento ar valios dėka (o tik genijus gali pasiskelbti genijum ir neklysti) jie išskečia savo pseudopodijas į visas puses, kiek tik įmanoma. Jie aprėpia vienodą plokštumą, jų riba – tai jų kailis, kurį jie nusineria ir nusviedžia mintyse į neišmatuojamą tolį. Vargu ar jie geidžia to, kas prasideda (arba vyksta) už beribės jų sferos ribų. Užtat jie ir klasikai, bičiuli.

Amebą *uso nostro**, iš visų pusių remia nepažįstama aplinka. Galiu daug žinoti ir daug patirti tam tikra prasme, bet tuomet *kas kita* prisėlina iš tos pusės, kur yra spragų, ir drėksteléja man galvon savo šaltu nagu. Visa bėda, jog drėksteléja tuo metu, kai mane graužia sąžinė – mat norėčiau praplėsti savo žinias, – viskas aplink taip patvaru, taip gražiai išdėstyta, taip pilna ir nepajudinama, ir surūšiuota, kad galiausiai įsiteigiu sau mintį, jog man prisisapnavo, jog man labai gera, jog apsiginsiu ir pats vienas ir jog nevalia paleisti vaizduotės.

(Paskutinis tęsinys)

* Mūsų praktikoje *(lot.).*

Vaizduotė garbstoma be saiko. O ji, vargšelė, negali nužengti nė žingsnio toliau nuo pseudopodijų ribos. Šiapus – marga ir judru. Bet į erdvę, gairinamą kosminio vėjo, kurį jautė Rilkė virš savo galvos, Dama Vaizduotė nekelia kojos. *Ho detto**. (-4)

85

Esti gyvenimų, kurie baigiasi kaip literatūriniai straipsniai: pradžioje puikūs, užtat trisdešimt antrame puslapyje gėdingai įsispraudę tarp skelbimų ir dantų pastos reklamų. (-150)

86

Klubo nariai buvo tos nuomonės, jog, neskaitant dviejų išimčių, Morelį lengviau perprasti iš jo citatų negu iš jo paties vingrių samprotavimų. Visą laiką, kol neišvyko iš Prancūzijos (policija atsisakė pratęsti jam *carte de séjour),* Vongas tvirtino, jog neverta nertis iš kailio ir minti jo mįsles, jeigu jau lokalizuotos dvi štai šitos citatos iš Pauwelso ir iš Bergier:

„Galbūt yra žmoguje tokia vieta, iš kur įmanoma stebėti visą tikrovę. Ši hipotezė atrodo panaši į beprotybę. Auguste'as Comte'as skelbė, kad niekada nesužinosime cheminės žvaigždžių sudėties. Kitais metais Bunsenas išrado spektroskopą“.

---

* Aš pasakiau *(it.)*.

86

....

„Kalbą, kaip ir mąstymą, sąlygoja aritmetinė binarinė mūsų smegenų funkcija. Viską skirstome į taip ir ne, į teigiama ir neigiama. (...) Mano kalba įrodo nebent, kaip lėtai kuriamas pasaulio vaizdas, apribotas binariniu požiūriu. Šis kalbos trūkumas akivaizdus ir apgailėtinas. O ką gi tuomet sakyti apie binarinės inteligencijos trūkumus? Ji nepagauna vidinio gyvenimo, pačios esmės. Aišku, ji gali atskleisti, jog šviesa tolydi ir drauge netolydi, jog šeši benzino molekulės atomai susiję dvejopais ryšiais, kurie atmeta vienas kitą; ji tai pripažįsta, bet nesugeba perimti tiriamų giluminių struktūrų tikrovės. Tam reikėtų, kad ji pakeistų savo prigimtį, kad smegenyse imtų veikti kiti mechanizmai, skirtingi nuo įprastinių, kad binarinis mąstymas užleistų vietą analoginei sąmonei, kuri įgautų giluminių struktūrų formas ir perimtų jų nesuvokiamus ritmus.“

*„Le matin des magiciens“** (-78)

87

1932 metais Ellingtonas įrašė *Baby when you ain't there***, vieną iš mažiausiai populiarių savo dainelių, apie kurią ištikimasis Barry Ulanovas net neužsimena. Savo įstabiai sausu balsu Cottie Williamsas dainuoja eiles:

I get the blues down North,
The blues down South,

* Magų rytas *(pranc.).*

** Mergyte, kai tavęs čia nėra *(angl.).*

Blues anywhere,
I get the blues down East,
Blues down West,
Blues anywhere.
I get the blues very well
O my baby when you ain't there
*ain't there ain't there.**

Kodėl kartais taip reikia pasakyti: „Man tai patiko?" Patiko bliuzai, kokia gatvės panorama, išdžiūvusi upė kažkur šiaurėje. Liudyti, kovoti su mus supančia nebūtim. Šitaip dvasios ore dar išlieka vienas kitas niekniekis, kaip antai: „Lesbijos žvirbliukas", seni bliuzai, užimą atminty kvapams skirtą vietelę, estampai, prespapjė. (-105)

88

– Klausyk, bičiuli, jei šitaip tampysies, suvarysiu tau adatą į šonkaulius, – tarė Traveleris.

– Pasakok toliau apie tas geltonas spalvas, – tarė Oliveira. – Kai užsimerki, atrodo, jog žiūri į kaleidoskopą.

– Geltonai spalvota spalva, – tarė Traveleris, trindamas jam koją vata, – rūpinasi Tautinė agentų draugija, kuri specializuojasi šioje srityje.

* Liūdna man šiaurėje, liūdna man pietuose, liūdna man visur, liūdna man rytuose, liūdna man vakaruose, liūdna man visur. Man baisiai liūdna, mergyt, kai tavęs čia nėra, kai tavęs čia nėra *(angl.)*.

– Gyvuliai geltonu kailiu, augalai geltonais žiedais ir geltono atspalvio mineralai, – paklusniai išklojo Oliveira. – O kodėl gi ne? Juk, šiaip ar taip, ketvirtadienis – madų diena, sekmadienis – poilsio, šeštadienio rytas velniškai skiriasi nuo vakaro, nors žmonės to nepastebi. Pasiutiškai skauda. Gal ten koks geltono atspalvio metalas, ką?

– Distiliuotas vanduo, – tarė Traveleris. – Ko gero, pagalvojai, kad morfijus. Tavo teisybė. Seferino pasaulis gali pasirodyti keistas tik tiems, kas mano, kad jų institucijos pranašesnės nei kitų. Kai gerai pagalvoji, kaip viskas pasikeis, jei nulipsi nuo šaligatvio ir žengsi trejetą žingsnių gatvėn...

– Panašiai būtų, jei pereitum nuo geltonos prie pampų spalvos, – tarė Oliveira. – Nuo tavo vandens lyg ir akys limpa.

– Vanduo migdo. Jei būtų mano valia, suleisčiau tau vyno, iškart visi miegai išlakstytų.

– Paaiškink man vieną dalyką, kol neužmigau.

– Vargu ar užmigsi, bičiuli, na, klok, ką turi. (-72)

89

Išliko du licenciato Chuano Kuevaso laiškai, bet vis dar ginčijamasi, katrą jų reikia skaityti pirmą. Viename jų poetiškai išdėstyta jo vadinamoji „visuotinė nepriklausomybė“, bet užtat kitu, taipgi padiktuotu į magnetofoną Santo Dominge, jis tarytum atsikeršija, kad pirma buvo toks apdairus:

Leidžiu padaryti tiek šio laiško nuorašų, kiek tiktai pageidausite, ypač jei siųsite juos JT nariams ir viso pasaulio vyriausybėms. Reikia pa-

sakyti, kad Santo Domingas – tai pragariško triukšmo kraštas, bet jis man patinka, nes čionai atvažiuoju svaidyti didžiausių istorijos akmenų.

Iš tų akmenų paminėtini štai šie:

Romos popiežius – didžiausias uzurpatorius pasaulyje ir anaiptol ne Dievo vietininkas, o Romos klerikalizmas – grynų gryniausia velnio išmonė; visas Romos tikėjimo šventoves reikia nušluoti nuo žemės, idant suspindėtų Kristaus šviesa, ir ne tik žmonių širdyse, bet ir visuotinės dieviškosios šviesos tviskesy, o šitaip sakau dėl to, kad aną laišką diktavau girdint labai mielai panelei, tad negalėjau kalbėti vulgariais žodžiais, nes ji žiūrėjo į mane ilgesingu žvilgsniu.

Galantiškasis licenciatas, užkietėjęs Kanto priešas, reikalavo „humanizuoti šiuolaikinę visuotinę filosofiją“, todėl skelbė:

Romanas turi būti kur kas psichopsichiatriškesnis, tai yra išties sudvasinti dvasios elementai turi tapti lyg ir moksliniais tikrosios visuotinės psichiatrijos komponentais...

Kartais, atsisakydamas gausingo dialektikos arsenalo, imdavo šlovinti visuotinio tikėjimo karalystę:

Jei žmonija klausys dviejų visuotinių įsakymų, kiečiausi akmenys pavirs minkštu spindulingu vašku...

Poetas, ir ne bet koks.

Viso pasaulio akmenys skamba it sidabriniai varpeliai visuos pasaulio kriokliuos ir srautuos, vienintelė proga mylėti moteris ir Dievą...

89

Ir nei iš šio, nei iš to paplūsta archetipiška vizija:

Vidinis Žemės Kosmosas, kaip ir dvasinis Dievo paveikslas, vėliau turėjęs tapti kieta materija, Senajame Testamente pavaizduotas arkangelu, žvelgiančiu į blausų šviesų pasaulį, savaime suprantama, negaliu žodis žodin prisiminti šio Senojo Testamento perskyrimo, bet jo esmę galiu nusakyti daugmaž taip: tarytum visatos paviršius tampa pačia Žemės šviesa ir visuotinės energijos orbita aplink Saulę... Lygiai taip pat visa Žmonija ir visos jos tautos turi atsigręžti kūnu, dvasia ir galva... Tai visata drauge su visa Žeme gręžiasi link Kristaus ir deda jam po kojų visus Žemės įstatymus...

Ir tuomet

...palieka tik viena visuotinė šviesa, sklindanti iš vienodų lempų ir apšviečianti tai, kas glūdi visų tautų širdyse...

Visa bėda, jog nei iš šio nei iš to:

Ponios ir ponai, šį laišką diktuoju per klaikiausią triukšmą. Ir vis dėlto neatsisakau savo ketinimo; mat jūs turbūt vis dar nenumanote, jog tobulai parašyti (?) VISUOTINĖ NEPRIKLAUSOMYBĖ, idant ši sąvoka įgautų išties pasaulinį mastą, neįmanoma be nuoširdžios jūsų pagalbos, nes aš noriu, kad kiekviena eilutė, kiekviena raidė būtų savo vietoje, ne šiaip kur koja, kur ranka, kaip įprasta trissyk šunsnukių varvanosių kurpaliuose, tegu jie prasmenga drauge su tuo triukšmu.

Ką gi visa tai reiškia? Toliau vėl ekstazė:

Koks tų visatų tobulumas! Tegu žydi kaip dvasinė kerinčių rožių šviesa visų tautų širdyse...

Laiškas užbaigiamas iškalbingai, nors paskutinę akimirką įterpiama keistybių:

..Atrodo, jog visata prašvinta kaip pasaulinė Kristaus šviesa kiekviename žmogiškame žiede su begaliniais žiedlapiais, kurie no šiol spindės per amžių amžius visuos žemės keliuos: taigi VISUOTINĖS NEPRIKLAUSOMYBĖS šviesoje prašvinta, sako, kad tu nebemyli manęs, nes tavo galvoje kiti vėjai gaudosi. – Su pagarba. Mechikas, D. F., 1956 metų rugsėjo 20.–32 m. gegužės 5, int. III. – Paryžius. Licenc. CHUANAS KUEVASAS. (-53)

90

Tomis dienomis Oliveira vaikščiojo susimąstęs – niekaip negalėjo atsikratyti bjauraus įpročio ilgai gromuliuoti kiekvieną dalyką, nors tas ir slėgė kaip kalnas. Be perstojo sprendė „didįjį klausimą“, o atsidūręs aklavietėje per Magės ir Rokamaduro malonę, dar įnirtingiau svarstė, kuriuo keliu pasukti. Paprastai tokiais atvejais Oliveira griebdavo lakštą popieriaus ir rašydavo didžius žodžius, kad lengviau būtų juos sugromuliuoti. Pavyzdžiui, rašydavo: „hanalizė“ arba „haklavietė“. To ir tereikėdavo, kad pratrūktų juoktis ir užsiplikytų arbatos su geresne nuotaika. „Haklavietė, – rašydavo Holiveira. – Haš ir mano hasmuo.“ H raidė jam buvo kaip kitiems penicilinas. Nuotaika beregint pasitaisydavo, ir jis lengvesne širdimi vėl grįždavo prie „didžiojo klausimo“. „Svarbiausia, hatsikratyti hišdidumo“, – haiškindavo sau Holiveira. Ir susyk pajusdavo, kad jau gali mąstyti, kad žodžiai nebeiškirs jokios eibės. Labai metodiškas sprendimas,

nes „didysis klausimas“ nejudėjo iš vietos. „Ar būtum kada pagalvojęs, vaike, kad būsi linkęs į metafiziką? – klausinėjo save Oliveira. – Reikia stoti prieš trejų durų spintą, bičiuli, taikstytis su kasdienės nemigos naktiniu staliuku.“ Atlėkė Ronaldas ir pasiūlė nueiti drauge į kažkokią neaiškią politinę sueigą, ir kiaurą naktį (Magė dar nebuvo parsivežusi Rokamaduro iš kaimo) tarytum Ardžuna su Vežėju jie varinėjo kalbas apie veiklumą ir pasyvumą, apie būtinybę rizikuoti dabartimi dėl ateities, apie šantažo vaidmenį kiekvienoje socialinėje kovoje, kurioje patirti pavojai bent nuramina individualią sąžinę, apie kasdienes asmenines šunybes. Ronaldas išėjo paniuręs, neįtikinęs Oliveiros, jog reikia remti Alžyro maištininkus. Kitą dieną Oliveira jautėsi pasibjaurėtinai, nes daug lengviau buvo prieštarauti Ronaldui negu sau pačiam. Neabejotina buvo viena: kažką išduos, atsisakęs pasyvaus laukimo pozicijos, kurią užėmė vos atvažiavęs į Paryžių. Pasiduoti naiviam širdies polėkiui ir klijuoti atsišaukimus gatvėse atrodė jam veikiau lyg pasiteisinimas prieš draugus, kurie gali nebent palaikyti jį drąsuoliu, negu tikras atsakymas į didžius klausimus. Spręsdamas šią problemą` santykiniu ir absoliučiu požiūriu, jis jautė, jog pirmuoju atveju klysta, o antruoju turi racijos. Negerai šalintis nuo kovos už Alžyro nepriklausomybę ar prieš antisemitizmą arba rasizmą. Gerai nepasiduoti viliojančiam bendros veiklos kvaituliui, vėl palikti vienam su karčia mate ir mąstyti apie „didįjį klausimą“, vartyti jį ir šiaip, ir taip, nelyginant siūlų kamuolį, kuriame nesimato nė vieno galo arba matosi išsyk keturi ar penki galai.

Viskas buvo teisinga, taip, bet reikėjo pripažinti, kad jo charakteris, panašiai kaip „Bhagavadgyta“, griauna bet kokią veiklos dialektiką. Dėl to, ar jis pats plikysis matę, ar plikys jam Magė, nevertėjo per daug sukti sau galvos. Bet lazda turi du galus, ir jis tučtuojau griebėsi priešingo aiškinimo: pasyvų cha-

rakterį atitinka didesnė laisvė ir nepriklausomybė; iš tingumo atmesdamas tiek principus, tiek įsitikinimus, jis darosi jautresnis ašinio pobūdžio gyvenimui (tokie žmonės paprastai vadinami gaidžiais ant stogo arba visų vėjų papučiamais), gali bet ko atsisakyti grynai iš vangumo, tačiau drauge ir užpildyti tuštumą, atsiradusią dėl to atsisakymo, kokia medžiaga, laisvai pasirinkta arba sąmonės, arba instinkto, kurie esti daug imlesni, kitaip sakant, ekumeniniai.

„Hekumeniniai", – apdairiai, patikslino Oliveira.

Beje, kokia yra tikroji veiklos moralė? Visuomeninę veiklą, kaip, sakysim, profsąjunginį sąjūdį, pateisina istorija. Laimė gyventi ir snausti istorijos prieglobstyje. Atsižadėjimas savęs beveik visada pateisinamas kaip poelgis, pagrįstas tikėjimu. Laimė mylėti savo artimą kaip patį save. Oliveirai apskritai atrodė nepriimtinas tas bėgimas nuo savojo „aš", tas brovimasis į svetimą avidę, ontologinis bumerangas, skirtas paskutinę akimirką praturtinti, sužmoginti, pašventinti tam, kas jį meta. Nebūsi šventas, nepadaręs skriaudos kitam, ir t. t. Jis nieko negalėjo prikišti tai veiklai, bet nepatikliai jos šalinosi, nesileido jos į savo gyvenimą. Buvo įsitikinęs, kad, jei imsis klijuoti gatvėse atsišaukimus ar veikti ką kita, iškart pasijus išdavikas; išdavikas, dangstąsis kilniu darbu, kasdieniais džiaugsmais, ramia sąžine, atlikta pareiga. Ir Buenos Airėse, ir Paryžiuje pažinojo nemaža tokių veikėjų, kurie buvo linkę į didžiausias niekšybes, bet širdies gilumoje tarėsi atsipirkę nuo sąžinės priekaištų „kova", būtinybe pašokti nuo pietų stalo ir bėgti į kokį susirinkimą ar atlikti kokios užduoties. Tokių žmonių visuomeninė veikla be galo panaši į dingstį: taip motinos teisinasi vaikais, kad nieko daugiau nereikėtų siekti gyvenime, o mokslininkai – mokslu, kad nematytų, jog šalia pat kalėjime giljotinuojami nekalti žmonės, kurių nevalia žudyti. Menama veikla beveik visad hįspūdinga, kelia pagarbą, veda į

šlovę ir stato himponuojančius paminklus. Ji kiekvienam labai pritinka, negana to – laikoma ir nuopelnu („šiaip ar taip, būtų neblogai, jei alžyriečiai išsikovotų nepriklausomybę, o mes visi jiems po truputį padėtume", – kalbėjo sau vienas Oliveira); būti išdaviku – vadinasi, persimesti į kitą sritį, vadinasi, kaip paprastai, atsisakyti vidurio, persikelti į pakraštį, maloniai mėgautis brolybe su kitais žmonėmis, siekiančiais bendro tikslo. Ir ten, kur kitokio charakterio žmogus būtų tapęs didvyriu, Oliveira jautėsi pasmerktas vaidinti bjaurią komediją. Taigi verčiau būti aplaidžiam negu nuolaidžiam. Būti aktorium – vadinasi, eiti į sceną, o jis tarėsi gimęs žiūrovu, sėdinčiu pirmoje eilėje. „Visa bėda, – kalbėjo sau vienas Oliveira, – kad aš noriu būti aktyvus žiūrovas."

Haktyvus žiūrovas. Be hanalizės vargu har čia hapsieisi. Kai kurie paveikslai, kai kurios moterys, kai kurios eilės teikė jam vilties, jog kada nors pavyks pasiekti sferą, kurioje mažiau bjaurėsis ir labiau pasitikės savimi, negu šiuo metu. Nevertėjo menkinti to pranašumo, jog didžiausios jo ydos gali praversti ten, kur bus dar ne kelio pradžia, o veikiau postovis prieš kelionę. „Aš stiprus savo silpnumu, – pagalvojo Oliveira. – Didūs sprendimai visada būdavo priedanga tiems, kurie traukėsi." Diduma jo užmojų (jo hužmojų) paprastai baigdavosi *not with a bang but a whimper**; ryžtingi žygiai, amžini „bang'ai" buvo ne kas kita, kaip kertėn užspeistos žiurkės išpuoliai. Kitų žmonių pasaulis ceremoningai sukosi, tolydžio nykdamas laike ar erdvėje, ar gyvenime apskritai, be jokių sukrėtimų, tiesiog iš nuovargio – panašiai kaip Oliveiros meilės nuotykiai, – arba dingdamas iš akiračio, kaip paprastai kad esti, kai žmogus ima vis rečiau lankytis pas draugus, skaityti vis mažiau poezijos, vis

* Ne su triukšmu, o žliumbimu *(angl.)*.

rečiau vaikščioti po kavines, apdairiai seikėdamas nebūtį, kad savęs nenusiskriaustų.

„Ką čia kalbėti, nieko man negali atsitikti, – galvojo Oliveira. – Netgi plyta nenukris ant galvos.“ Tai kas gi nedavė ramybės, jei ne tas potraukis amžinai prieštarauti, jei ne pašaukimo ir veiklos ilgesys? Nerimo analizė visada nurodydavo kokį atitrūkimą, nutolimą nuo vidurio tam tikros sistemos, kurios Oliveira nepajėgė perprasti. Jautėsi esąs žiūrovas, nematąs jokio spektaklio, sakytum būtų sėdėjęs teatre užrištomis akimis: kartais pagaudavo antrinę kokio žodžio, kokios melodijos prasmę ir sunerimdavo, per ją įminęs ir tikrąją. Tokią valandėlę numanydavo esąs daug arčiau vidurio, negu diduma tų, kurie gyveno įsitikinę, kad jie – tai rato ašis, bet vidurio artumas atrodė bevertis, tantališkas momentas, kurio netgi nepavadinsi kančia. Kadaise tikėjo, kad meilė praturtina dvasią, sužadina trečiąsias jėgas. Vieną dieną jis susivokė, kad jo meilė netyra, ir ne dėl ko kito, o dėl tų dedamų į ją vilčių, – juk tikras įsimylėjėlis myli nieko daugiau nesivildamas, kaip tik atlieptos meilės, aklai tikėdamas, jog dangus pasidarys žydresnis, naktys – švelnesnės, tramvajus – patogesnis. „Sriuba, ir ta man tampa dialektinių samprotavimų šaltiniu“, – pagalvojo Oliveira. Meilužes jis paversdavo draugėmis, bendrininkėmis, kad sykiu su juo specifiškai stebėtų aplinkinį pasaulį. Moterys iš pradžių aikčiodavo (hiš tikrųjų haikčiodavo) iš susižavėjimo juo, alpėdavo (hatvirai halpėdavo), paskui pajusdavo lyg ir kokią tuštumą, traukdavosi šalin, ir jis nelaikydavo jų, priešingai – plačiai atidarydavo duris, kad bėgtų žaisti kur kitur. Du kartus buvo bepasiduodąs gailesčiui, bepalieką̨s joms iliuziją, kad jį suprantančios, bet kažkas jam kuždėjo, kad tas gailestis netikras, kad tai veikiau pigi gudrybė, kurios jis griebėsi iš egoizmo, tingumo, įpratimo. „Gailes-

tis parduodamas iš varžytynių“, – tardavo sau Oliveira ir net nebandydavo jų sulaikyti, o netrukus ir suvis jas užmiršdavo.
(-20)

91

Popieriais apkrautas stalas. Ranka (aišku, Vongo). Balsas, kažkas skaito, tolydžio klupdamas, 1 nelyginant vąšiukai, neaiškios e. Pastabos, kortelės, kuriose įrašytas koks žodis, kokios eilės svetima kalba, – rašytojo virtuvė. Kita ranka (ši Ronaldo). Sodrus balsas, kažkas kitas skaito kaip reikiant. Osipas su Oliveira susikrimtęs sveikinasi pusbalsiu (Bebsė atidarė jiems duris, laikydama po peilį kiekvienoj rankoj). Konjakas, auksinė šviesa, pasakojimas apie ostijos išniekinimą, de Staël tomelis. Paltus galima padėti miegamajame. Skulptūrėlė (veikiausiai Brankuzio) pačiame miegamojo gale, nukišta tarp manekeno su husaro apranga ir krūvos dėžių su viela ir kartonu. Trūksta kėdžių, bet Oliveira atneša dvi taburetes. Stoja tyla, tokia pat, kokia, pasak Genet, būna salone, kai išauklėti žmonės staiga pajunta kažką tyliai pagadinus orą. Pagaliau Etjenas atskleidžia aplanką ir ištraukia popierius.

– Pagalvojom, kad geriau palaukti jūsų ir tik tada juos suskirstyti, – tarė. – Tuo tarpu žiūrinėjom palaidus lakštus. Ta kiaulė išmetė lauk gražutį kiaušinį.

– Buvo jau sugedęs, – tarė Bebsė.

Gregorovijus deda aiškiai drebančią ranką ant vieno aplanko. Lauke turbūt velnioniškai šalta, vadinas, dvigubą konjako. Klubo nariams darosi šilta bežiūrint į šviesą, į žalią aplanką.

Oliveira stebeilija į stalo vidurį, pelenai nuo jo cigaretės byra ant tų, kur jau peleninėj, pilnoj iki kraštų. (-82)

92

Dabar jis suprato, kad, geismui pašokus, nemokėjo nerti stačia galva į bangas ir persigauti per nenusakomą kraujo mūšą. Mylėti Magę tapo kaip ir savotiška apeiga, kuri jau nebežada jokių apreiškimų: žodžiai ir veiksmai ėjo vienas po kito su išradinga monotonija, tarantulų šokis ant mėnesienos užlietų grindų, lėtas lipnus aidų kaitaliojimasis. Visą tą laiką tikėjosi, jog išsiblaivys iš to malonaus svaigulio, geriau įsižiūrės į viską, pradedant viešbučių apmušalais ir baigiant jų poelgių paskatomis, nesiekdamas suprasti, kad apsiriboti vien tik tuo ir laukti – tai pražudyti bet kokią vilties galimybę, iš anksto pasmerkti save menkai ir niekingai dabarčiai. Nuo Magės perėjo prie Polos vienu matu, neužgaudamas nei Magės, nei savęs, nesistengdamas dargi pamaloninti rausvą Polos ausytę jaudinančiu Magės vardu. Nesėkmė su Pola buvo viena iš daugelio patirtų nesėkmių, lošimas, labai malonus, nors ir nepavykęs, tuo tarpu su Mage ėmė jausti apmaudą, sąžinės priekaištus, sakytum ryto kvapą, kuriuo atsiduoda nuorūka burnos kertėje. Kaip tik dėl to jis nusivedė Polą į tą patį viešbutį Valetės gatvėje, juodu susidūrė su ta pačia seniuke, ir ši supratingai linktelėjo galva, ką gi daugiau beveiksi per tokią bjauratį. Kaip ir anksčiau, trenkė plėkais ir sriuba, tik melsva dėmė kilime buvo išvalyta, padaryta vietos naujoms dėmėms.

– Kodėl šičia? – tarė Pola nustebusi. Apžvelgė geltoną lo-

vatiesę, drėgną tamsų kambarį, lempos gaubtą rausvais kutais palubėje.

– Ar čia, ar kur kitur...

– Jei dėl pinigų, branguti, tai reikėjo tik pasakyti...

– Jei tau bjauru, pupyte, tai galim eiti kitur.

– Ne, nebjauru. Tik negražu. Gal...

Ji šyptelėjo, lyg stengdamasi kažką suprasti. Gal... Jųdviejų rankos susitiko tuo metu, kai abu drauge siektelėjo lovatiesės. Visą tą popietę jis – ironiškas ir nešališkas savo kūno liudytojas – stebėjo vėl, dar sykį, nežinia kelintą kartą, apeigų staigmenas, žavesį ir apmaudą. Nejučia pripratęs prie Magės ritmo, staiga pasijuto kitoje jūroje, kitoniškas bangavimas išplėšė jį iš rutinos, suvedė su juo pačiu, tarsi atskleidė jo vienatvę regimybių pasaulyje. Žavu ir nesmagu nuo vienų lūpų pereiti prie kitų, užsimerkus siekti kaklo, kurį paprastai mėgdavai apkabinti, ir staiga užčiuopti kitą liniją, raumenis, greičiau įsitempiančius bučiuoti ar kąsti. Kiekviena akimirka, kupina saldaus fizinio pojūčio, kai nerandi to, ko tikėjaisi, kai turi kiek išsitiesti ar palenkti galvą, siekdamas lūpų, kurios anksčiau būdavo šalia pat, kai glostai statesnius klubus, kurstai atbalsį ir jo nesulauki, vėl kurstai užsimiršęs, kol susiprotėji, jog viską reikia išgalvoti iš naujo, jog kodas dar nesudarytas, jog netrukus atsiras kitokie šifrai ir raktai, pritaikyti kam kitam. Svoris, kvapas, šypsenos ar dejonės niuansai, laiko tarpai ir skuba, – viskas kitoniška, nors ir vienoda, viskas atgimsta amžiams, meilė prasimano save iš naujo, bėga nuo savęs ir netikėtai grįžta atgal savo spirališku keliu, kitaip gieda krūtinė, lūpos lyg siurbiasi giliau, lyg bučiuoja iš tolo, ir štai ta akimirka, kada jautei lyg įsiūtį ar baimę, jau grynas žaidimas, neįtikimo džiaugsmo protrūkis, arba atvirkščiai – štai ta valandėlė, kada, miego marinamas, kuždėjai lipšnias paikystes, jau įtampa, kažkas nenusakoma, bet tikra, kažkas

panašaus į nesutramdomą aistrą. Tik geismas visada vienodai suplasta paskutinįsyk sparnais. Prieš tai ir po to pasaulis subyra į šipulius, ir tenka vardyti jį iš naujo, pirštą po piršto, lūpą po lūpos, šešėlį po šešėlio. Kitą kartą tai buvo Polos kambary, Dofino gatvėje. Iš kelių padrikų frazių jis numanė, kas ten jo laukia, bet tikrovė pranoko visus lūkesčius. Kiekvienas daiktas savo vietoje, kiekvienam daiktui sava vieta. Šiuolaikinio meno istorija kukliai iliustruota atvirukais: Klee, Poliakovas, Picasso (jau su geraširdišku atlaidumu), Manessier ir Fautrier. Prisegti meniškai, su gerai apskaičiuotas tarpais. Kai mastai tokie maži, nerėžia akies nė Sinjorijos Davidas. Perno ir konjakas. Lova užklota meksikietišku ponču. Kartais Pola skambindavo gitara – prisimindavo meilės istoriją Amerikos plokščiakalniuose. Savo kambario fone ji panėšėjo į Michelę Morgan, nors savo valia buvo brunetė. Dvi lentynos pristatytos knygų: Durrello „Aleksandrijos kvartetas“, dažnai skaitomas ir pilnas pastabų, Dylano Thomaso vertimai, išteplioti lūpų dažais, *Two Cities* numeriai, Christiane Rochefort, Blondinas, Sarraute (neišpjaustyta) ir keli *N. R. F.* numeriai. Visa kita sukosi aplink lovą, kur susirangiusi Pola paverkė valandėlę, prisiminusi nusižudžiusią draugę (nuotraukos, puslapis, išplėštas iš intymaus dienoraščio, sudžiūvusi gėlytė). Paskiau Oliveira nėmaž nesistebėjo, kad Pola pasirodė iškrypusi, kad pirmoji padarė pradžią meilės žaidimams, kad naktis užklupo juos lyg išmestus į pajūrį, kur smėlis pamažu užleidžia vietą vandeniui, net tirštam nuo dumblių. Tada pirmąsyk pavadino ją Pola Pari, tiesiog juokais, o jai patiko, ji pakartojo tą vardą ir įkando jam į lūpas, kuždėdama „Pola Pari“, lyg būtų sutikusi priimti tą vardą ir pasiryžusi būti jo verta, Pola Pari, Pola Pari, žalioms neono šviesoms mirgant ant geltonų rafijos užuolaidų, Pola Pari, Pola Pari, nuoga sostinė su lytim, virpančia sulig užuolaida, Pola Pari, Pola Pari, vis artimesnė, krūtys jau

nežada jokių staigmenų, pilvo iškiluma perdėm nuglostyta, jokio drovėjimosi, juk riba prieinama vis vien anksčiau ar vėliau, lūpos jau atrastos ir pažintos, liežuvis siauresnis ir smailesnis, seilių kur kas mažiau, dantys ne tokie aštrūs, lūpos prasiveria, kad jis užčiuoptų dantenas, kad įsiskverbtų į tą vėsią burną ir išnaršytų visas jos kerteles, truputį atsiduodančias konjaku ir tabaku. (-103)

93

Bet meilė, tas žodis... Moralistas Orasijas, vengiąs lengvabūdiškų aistrų, pasimetęs ir svetimas tame mieste, kur meilės vardu vadinama visos gatvės, visi namai, visi aukštai, visi butai, visos lovos, visi sapnai, visos užmirštys, visi prisiminimai. Mieloji mano, myliu tave ne dėl tavęs nei dėl savęs, nei dėl mūsų abiejų, myliu tave ne dėl to, jog kraujas liepia tave mylėti, myliu tave, nes tu ne mana, nes tu – ano kranto, stovi tenai ir kvieti mane, kad šokčiau į kitą pusę, bet aš negaliu šokti, nes ir didžiausio artumo akimirką tavęs nėra manyje, aš nesiekiu tavęs, neatitrūkstu nuo tavo kūno, tavo šypsenos, o kartais kamuojuos, kad mane myli (kaip tau patinka švaistytis veiksmažodžiu „mylėti“, su kokiu pasimėgimu svaidai jį ant lėkščių, paklodžių, autobusų sėdynių), mane kamuoja tavo meilė, kuri nėra man koks lieptas, nes lieptas nesilaiko tik ant vieno krašto, nei Wrightas, nei Le Corbusier dar nepastatė ir nepastatys tokio liepto, kuris laikytųsi ant vieno krašto, ir nežiūrėk į mane tomis paukščio akimis, juk tau meilės operacija tokia paprasta, pagysi daug greičiau už mane, nors ir myli mane labiau, negu aš tave. Ir dar kaip pagysi,

uk esi sveika, po manęs bus kitas, gali keisti vieną po kito kaip iemenėles. Tokia liūdna klausaisi ciniko Orasijo, kuriam reikia meilės-paso, meilės-šalmo, meilės-rakto, meilės-revolverio, neilės, kuri duotų jam tūkstantį Argo akių, galią būti visur vieuu metu, tylą, kurioje gimsta muzika, pagrindą, kuriuo remianis galima pradėti austi naują kalbos rūbą. Apskritai kvaila, nes risa tai yra tavy, tau bereikėtų kaip japoniškai gėlei pasinerti į tiklinę su vandeniu, ir pradėtum skleistis, vešėti, žydėti. Atleisk, et aš negaliu imti dovanų begalybės. Tu duodi man obuolį,) aš palikau dantis ant naktinio staliuko. Gana, ir to per akis. sidėmėk, aš moku būt ir grubus. Tik gerai įsidėmėk, aš ne šiaip au sakau.

Kodėl gana? Tiesiog nenoriu sukčiauti, tai per daug lengva. Nusigriebi kokios minties, nuo kitos lentynos nukeli kokį jausną, sujungi juos žodžiais – juodais šunimis ir gauni ką tinkanas. Dalinė suma: geidžiu tavęs. Bendra suma: myliu tave. Šitaip gyvena diduma mano draugų, jau nekalbant apie vieną dėdę ir lu pusbrolius, įsitikinusius, jog jie-myli-savo-žmonas. Nuo žolžių prie darbų, bičiuli. Juk apskritai be *verba* nėra *res*. Mylėti, laugumos žmonių nuomone, – tai pasirinkti kokią moterį ir ją resti. Ir renkasi, dievaži, pats esu matęs. Lyg galėtum pasirinkti, ką pamilsi, lyg meilė būtų ne perkūnas, kuris nutrenkia tave r palieka suanglėjusį vidury kiemo. Sakysi, jog renkasi dėl-tokad-ją-myli, bet man atrodo – viskas būna atvirkščiai. Beatričės nepasirinksi, Džiuljetos nepasirinksi. Nepasirinksi lietaus, kuris permerkia tave lig paskutinio siūlo galo, kai grįžti iš koncerto. Bet esu vienas kambary, įsileidžiu į gražbyliavimą, apipuola juodi šunys, keršija man, kaip įmanydami, kandžiojasi iš pastalės. Kaip sakoma: iš pastalės ar iš po stalo? Vis viena kandžiojasi. Kodėl, kodėl gi, *pourquoi, why, warum, perché* taip baugu tų juodų šunų? Štai pažvelk, Nasho eilėse jie pavirtę bitėmis. O štai

93

Octavijo Pazo eilutėse – saulės šlaunimis, vasaros kraštu. Betgi ir Marija, ir Brinvilliers – lygiai toks pat moters kūnas, tos pačios akys gėrisi žaviu saulėlydžiu ir mėšlungiškai vartosi pakaruoklio veide. Man baisu to kalbos ir rašalo rujojimo, tūkstančių liežuvių, laižančių pasaulio užpakalį. Medum ir pienu plaukia tavo liežuvis... Taip, bet sakoma taipgi, jog negyvos musės kvepia gardžiau už kvapniausius kvepalus. Kai stoji karan prieš žodį, kai apskritai stoji karan, reikia griebtis bet kokių priemonių, galima netgi atsižadėti inteligencijos, atsisakyti keptų bulvių ir Reuterio agentūros pranešimų, mano tauriojo brolio laiškų ir kino dialogų. Įdomu, išties įdomu, jog Puttenhamas žiūrėjo į žodžius kaip į daiktus ar netgi kaip į būtybes, turinčias savo gyvenimą. Man irgi kartais atrodo, jog gimdau srautus kraugeriškų skruzdžių, kurios suris pasaulį. Ak, jei paukštis Rokas nedrumstų tylos savo perais... *Logos, faute éclatante!** Pradėti rasę, kuri reikštų mintis piešiniais, šokiais, *makramé*** arba abstrakčia mimika. Ar būtų įmanoma išvengti dviprasmiškumo, apgaulės šaltinio? *Honneur des hommes, etc.**** Bet šlovė, prarandanti šlovę sulig kiekvienu sakiniu, tai nelyginant skaistuolių bordelis, jei tokių esama.

Nuo meilės prie filologijos, na ir nusivažiavai, Orasijau. Visa kuo kaltas Morelis, kuris tau niekad neišeina iš galvos, beprasmiškos jo pastangos tariamai veda tave atgal į prarastąjį rojų, vargšas priešadomite iš užkandinės, iš aukso amžiaus, suvynioto į celofaną. *This is a plastic's age, man, plastic's age.***** Užmiršk šunis. Šalin, šuns veisle, mums reikia pagalvoti, gerai pagalvoti, atseit pajausti, nusistatyti ir pasitikslinti, o tik tada žengti prie paties menkiausio sakinuko, pagrindinio arba šalutinio. Pa-

* Žodis, akivaizdi klaida *(gr., pranc.)*.

** Medžiaga, išausta iš virvelių *(arab.)*.

*** Žmonių šlovė ir t. t. *(pranc.)*

**** Dabar plastiko amžius, žmogau, plastiko amžius *(angl.)*.

ryžius – tai centras, supranti, tai *mandala,* peršokama be kokios dialektikos; tai labirintas, kuriame pragmatinės formulės tiktai klaidina. Vadinas, *cogito**, tai lyg įkvėptum Paryžių, lyg įžengtum į jį, kad jis įžengtų į tave, tai *pneuma***, o ne *logos.* Mielas argentinieti, lipąs iš laivo su tokiu pasitikėjimu savo nukainota kultūra, visų sričių žinove, neatsilieką̨s nuo amžiaus, apdovanotas vadinamuoju geru skoniu, atsakančiai pasikaustęs iš tokių dalykų, kaip visuotinė istorija, meno stiliai ir kryptys, barokas ir gotika, filosofijos kryptys, politinės įtampos, Shell ir Exxon bendrovės, veikla ir mąstymas, kompromisas ir laisvė, Piero dela Francesca ir Antonas Webernas, racionaliai sukataloguota technologija, rašomoji mašinėlė „Letera 22", automobilis „Fiat 1600", Jonas XXIII. Šaunu, šaunu. Buvo knygynėlis Šerš Midi gatvėje, buvo gražus oras, viliojąs eiti pasivaikščioti, buvo vakaras ir pats metas, buvo žydintis pavasaris, buvo Žodis (pradžioje), buvo žmogus, kuris tarėsi esąs vyras. Vajėzau, kas per paikystės. Ir jinai išėjo iš knygynėlio (tik dabar suprantu, jog tai buvo savotiška metafora: juk jinai išėjo ne iš kur kitur, tik iš knygynėlio), ir mudu persitarėme keliais žodžiais ir patraukėme išgerti po taurelę *pelure d'oignon**** į kavinę Sevro Babilono gatvėje (ir vėl metafora: aš – trapus porcelianas, ką tik iškeltas iš laivo, *handle with care*****, o ji – Babilonas, laiko šaknis, senų senovė, *primeval being,* pradžia, žadanti nemaža baimės ir palaimos valandų, romantiška it Atala ir drauge grasi kaip autentiškas tigras, už medžio tykantis grobio). Ir Sevras su Babilonu patraukė išgerti po taurelę *pelure d'oignon,* žiūrėjome į kits kitą ir, man rodos, jau geidėme kits kito (nors viskas įvyko

---

* Mintis *(lot.).*

** Oras *(gr.).*

*** Svogūninė degtinė *(pranc.,* pažodžiui: svogūno lukštas*).*

**** Atsargiai, dužus daiktas *(angl.).*

93

truputį vėliau Reomiuro gatvėje), ir prasidėjo įsimintinas dialogas, labai dviprasmiškas ir padrikas, pilnas neryžtingos tylos valandėlių, kol galiausiai įgavo valią rankos, malonu glostyti kits kitam rankas ir šypsotis, susinėrus žvilgsniais, rūkėm be paliovos, degdamiesi cigaretes nuo nuorūkų, rijome kits kitą akimis, tiesiog gėdingai pataikavome vienas kito skoniui. Paryžius šoko aplink, laukdamas mūsų, buvom ką tik atvažiavę, ką tik pradėję gyventi, viskas buvo čia nežinoma ir negirdėta (ypač Babilonui, o vargšas Sevras nėrėsi iš kailio, kad neišsiduotų, pakerėtas Babilono manieros žiūrėti į gotiką ir neklijuoti etikečių, vaikščioti paupiu ir nematyti normandiškų ančių, plaukiančių aukštupin). Kai skyrėmės, atrodėme kaip du vaikai, kurie, ūmai susidraugavę kokiose vardinėse, negali atplėšti vienas nuo kito akių ir net nepastebi, jog tėvai traukia juos už rankos, ir tiek daug saldaus skausmo ir vilties, ir jau žinoma, kad vienas vardu Tonis, o kita – Lulu, ir to gana, kad širdis saltų kaip medus, ir...

Orasijau, Orasijau.

Merde alors. O kas gi čia tokio? Juk kalbu apie anuos laikus, apie Sevrą–Babiloną, anaiptol ne apie tą elegišką balansą, iš kurio aiškiai matyti, jog žaidimas praloštas. (-68)

94

Moreliana

Prozos dalykas kartais sugenda, kaip ir nugarinė. Jau keleri metai, kai jaučiu, kad į mano rašinius įsimetė puvimas. Mano proza, kaip ir aš, serga savom anginom, geltom, apendicitais, bet ritasi greičiau už mane galutinės metamorfozės linkui. Šiaip

ar taip, puvimo proceso metu nuo sudedamųjų dalių nusivalo nešvarumai, ir vėl atsiranda chemiškai grynas natris, magnis ir anglis. Mano proza pūva sintaksiškai ir žengia – vargais negalais – prie paprastumo. Man rodos, jog kaip tik dėl to nebemoku rašyti „koherentiškai"; žodžiai stoja piestu ir meta mane žemėn. *Fixer des vertiges** – kaip tai gražu. Bet, mano nuomone, reikia turėti galvoje elementus. Poezija tinka tokiems dalykams, kaip ir tam tikro pobūdžio romanai, apysakos ar apsakymai, netgi teatro pjesės. Visa kita atrodo kaip koks įdaras ir man ne prie širdies.

– Tas tiesa, bet argi elementai – esminis daiktas? Juk aprašyti anglies struktūrą – tai visai kas kita, negu parašyti Germantų giminės istoriją.

– Aš nujaučiu, jog mano elementai žymi kompozicijos ribą. Apverčiamas aukštyn kojomis mokyklinės chemijos požiūris. Kompozicijai pasiekus ribą, atsiveria kelias elementams. Aprašykite juos ir tapkite jais, jeigu tai įmanoma. (-91)

95

Kai kuriose pastabose Morelis labai įdomiai išdėstė savo siekius. Jis tapo negirdėtu anachronizmu, kai susidomėjo tokiomis studijomis (ar antistudijomis), kaip dzenbudizmas, kuriuo tuo metu sirgo visa *beat generation***. Bet čia dar ne anachronizmas, svarbiausia, kad savo dvasiniais poreikiais Morelis pasirodė kur kas radikalesnis ir jaunesnis už jaunuosius kaliforniečius,

* Užfiksuoti svaigulius *(pranc.)*.

** Įniršusio jaunimo karta *(angl.)*.

apsvaigusius nuo sanskrito ir konservuoto alaus. Vienoje savo pastabų, parašytų Suzukio maniera, jis užsimena, jog kalba – tai savotiškas sušukimas ar riksmas, ištrūkęs tiesiogiai iš vidinės patirties. Pavyzdžio dėlei pateikia keletą mokytojų ir mokinių dialogų (visiškai nesuvokiamų tiek racionalaus proto, tiek dualistinės ir binarinės logikos požiūriu) bei mokytojų atsakymų į mokinių klausimus: mokytojas dažniausiai smogia mokiniui pagaliu per galvą, išverčia ant jo ąsotį vandens, išgrūda pro duris arba, geriausiu atveju, žeria tą patį klausimą jam į akis. Tame akivaizdžiai beprotiškame pasaulyje Morelis, atrodo, jautėsi kaip namie ir tokį mokytojų elgesį laikė tikru mokslu, vieninteliu metodu mokinių dvasios akims atverti ir tiesai jiems apreikšti. Tas kraštutinis iracionalizmas atrodė jam natūralus, kadangi griovė struktūras, sudarančias Vakarų pasaulio specifiką, ašis, aplink kurias sukasi istorinė žmogaus samprata ir kurios savarankiškam protui (netgi estetikos ir poetikos srityje) tampa lemiamu kriterijum.

Iš šių pastabų (rašomų mnemonikos ar kitokiais kitais dar neatskleistais sumetimais) lyg ir aiškėja, kad Morelis, eidamas analogišku rizikingu keliu, paskyrė kelerius įtempto darbo metus kūrybai. Kai kuriems jo skaitytojams (o ir jam pačiam) atrodė juokingas užmojis parašyti savotišką romaną atmetant loginius sakinio dalių ryšius. O apskritai buvo numanu, jog čia turima galvoje lyg ir kokia transakcija, kokia metodologija (nors vis viena buvo absurdiška pasirinkti literatūros žanrą iš požiūros anaiptol ne literatūriniams tikslams).[1]

[1] O kas čia tokio? Tai paties Morelio klausimas, parašytas languoto popieriaus lakštelyje, kurio paraštėje buvo daržovių sąrašas, veikiausiai *memento buffandi.* Pranašai, mistikai, tamsi dvasios naktis: pasakojimas dažnai pateikiamas pamokslo arba regėjimo forma. Aišku, romanas... Betgi tas skandalas kilo veikiau dėl klasifikavimo manijos, įgimtos Vakarų beždžionėms, negu dėl tikro vidinio prieštaravimo.[2]

Jau nekalbant apie tai, jog kuo didesnis vidinis prieštaravimas, tuo didesnį povei-
į turės technika, sukurta pagal dzeno mokyklos principus. Vietoj smūgio pagaliu
er galvą – absoliučiai antiromaniškas romanas, jam pasirodžius – skandalas ir
›kas, o gal ir koks atradimas šios srities žinovams.[3]

Tarytum su tokia viltimi kitame lakštelyje tęsiama Suzukio citata, kurioje tvir-
nama, jog mokinys, suvokęs neįprastą mokytojo kalbą, suvokia pats save, o ne
›s kalbos prasmę. Priešingai klastingo europiečio filosofo išvadoms, dzeno kalba
erteikia sąvokas, o jokiu būdu ne jausmus ar nuojautas. Dėl to ji netinka vartoti
yvenime kaip kalba, bet kadangi sakinius renkasi mokytojas, tai misterija vyksta
›je srityje, kuri labiausiai tam dera, ir mokinys atsiskleidžia pačiam sau, supranta
ıve, ir eilinis sakinys tampa raktu.[4]

Dėl to Etjenas, analitiškai išstudijavęs Morelio triukus (darbas, Oliveiros nuomo-
e, iš anksto pasmerktas žlugti), tarėsi kai kuriuose knygos pasažuose ir netgi sky-
uose aptikęs dzeno antausius, tik nepaprastai padidintus *ad usum homo sapiens.*
as knygos dalis Morelis vadino „arkiskyriais" ir „skyriatipiais" – kalbos išmonės,
uriose galima atpažinti gana pagrįstą džoisišką maišalynę. Kam ten reikalingi tie
:kitipai, dėl to amžinai suko galvą Vongas ir Gregorovijus.[5]

Etjeno pastaba: Morelis toli gražu neketino lipti į budizmo medį, Sinajų ar kokį
ɔreiškimo pjedestalą. Neturėjo tikslo šviesti skaitytojo ir vesti į naujas žalias ga-
yklas. Be aklo vergiškumo (senis buvo kilmės italas ir, reikia pripažinti, klausė tik
ıvo širdies balso) rašė taip, lyg pats būtų azartiškai, jaudinamai mėginęs pavaiz-
uoti tokį mokytoją, kuris jį apšviestų. Ištaria kokią dzeno frazę ir klausosi, kaip ji
camba, – baisiausia, jog kartais net penkiasdešimt puslapių, – ir būtų kvaila ma-
yti, stačiai neįtikėtina, jog tuose puslapiuose jis kalba su skaitytoju. Jei Morelis jas
išspausdino, tai tik dėl to, kad buvo italas (*Ritorna vincitor!* – Grįžk nugalėjęs!),
be to, žavėjosi pats savimi, kaip taip puikiai jam išėjo.[6]

Etjenas laikė Morelį tobulu vakariečiu, kolonizatorium, kuris, surinkęs kuklų der-
ų budizmo aguonų lauke, grįžta atgal į Lotynų kvartalą. Jeigu jis ir dėjo daugiau-
a vilčių į galutinį apreiškimą, vis dėlto, reikia pripažinti, jo knyga buvo veikiau
teratūrinio pobūdžio, ir kaip tik todėl, kad turėjo tikslą sugriauti literatūrines
›rmas (taisykles).[7]

Buvo jis taip jau vakarietis – ir už tai jis pagirtinas – savo krikščionišku įsitiki-
imu, jog asmeninio išganymo negali būti ir jog dėl vieno žmogaus klaidų tenka
:sakyti visiems ir *vice versa.* Gal dėl to (bent taip manė Oliveira) savo žygiams
ɔrašyti jis pasirinko romano formą ir, be to, spausdino viską, ką kelionėje gavo
atirti ir ko negavo. *(Autoriaus pastabos.)* (-146)

96

Naujiena pasklidošviesosgreičiu, ir dešimtą valandą praktiškai visi Klubo nariai jau buvo susirinkę. Etjenas su raktu, Vongas lankstosi iki žemės, kad apsiramintų įsisiautėjusi namsargė, *mais qu'est-ce qu'ils viennent ficher, non mais vraiment ces étrangers, écoutez, je veux bien vous laisser monter puisque vous dites que vous êtes des amis du vi... de monsieur Morelli, mais quand même il aurait fallu prévenir, quoi, une bande qui s'amène à dix heures du soir, non, vraiment, Gustave, tu devrais parler au syndic, ça devient trop con, etc.**, Bebsė, apsiginklavusi šypsena, Ronaldo vadinama *the alligator's smile***, Ronaldas, kupinas entuziazmo, ploja Etjenui per pečius ir stumia į priekį, kad paskubėtų, Perikas Romeras keikia literatūrą, antras aukštas *RODEAU, FOURRURES****, trečias aukštas *DOCTEUR*, ketvirtas aukštas *HUSSENOT*, sunku patikėti, Ronaldas kumši alkūne Etjenui į šoną ir plūsta Oliveirą, *the bloody bastard, just another of his practical jokes I imagine, dis donc, tu vas me foutre la paix, toi*****, kitokio Paryžiaus neįsivaizduoju, bičiuli, vieni laiptai bjauresni už kitus, jau mano pro pakaušį lenda. *Si tous les gards du monde...****** Vongas žengia paskutinis, Vongas – šypt Giustavui, šypt namsargei, *bloody bastard*, bičiuli, *ta gueule, salaud.* Penktame aukšte trupučiuką prasivėrė durys po dešinei, ir Perikas pamatė dideliausią žiurkę baltais

---

* Bet ką gi jie išdarinėja, tie užsieniečiai, iš tikrųjų, klausykit, mielai jus įleisiu, jeigu jūs, kaip sakotės, esat se... pono Morelio draugai, bet vis dėlto reikėjo perspėti, tik pamanykit, atsivelka visa gauja dešimtą vakaro, ne, iš tikrųjų, Giustavai, tau reikėtų pasikalbėti su šeimininku, to jau per daug, ir t. t. *(pranc.)*.

** Aligatoriaus šypsena *(angl.)*.

*** Radó, Kailiai *(pranc.)*.

**** Šunsnukis, kai tik pagalvoju, ką jis iškrėtė, iškart jį prisimenu, klausyk, tu atstosi nuo mano galvos, ar ne *(angl., pranc.)*.

***** Jei viso pasaulio vaikinai... *(pranc.)*.

ıaktiniais marškiniais, stebeilijančią viena akimi ir visa nosimi. Jžtrenkti durų ji nebespėjo, Perikas įkišo koją į tarpą ir šį tą ›apasakojo apie roplius, būtent apie baziliską, kuris esąs tokios ıuodingos ir kraugeriškos prigimties, jog visi apstulbsta, išgirdę į švilpiant, bėga, vos pamatę, ir miršta, pažvelgę jam į akis. Ponia ʀenė Lavalet, mergautine pavarde Fransijon, ne ką tesuprato, ik sumaurojo ir stumtelėjo duris, Perikas ištraukė koją vienu .štuntadaliu sekundės anksčiau, TRINKT. Šeštame visi sustojo ›asižiūrėti, kaip Etjenas iškilmingai kiša raktą į spyną.

– Negalimas daiktas, – paskutinįsyk pakartojo Ronaldas. – Лes sapnuojam, kaip sako kunigaikštytės de la Tur ir Taksi. Ar .tsinešei kokio gėrimo, Bebse? Mokestis Charonui, taigi. Tuojau .tsivers durys, ir prasidės stebuklai, manau, kad šiąnakt kažkas .tsitiks, užuodžiu lyg ir pasaulio pabaigą.

– Nedaug betrūko, kad toji ragana būtų sutrėškusi man :oją, – tarė Perikas, žiūrinėdamas pusbatį. – Rakink greičiau, ʼyre, tie laiptai man jau šunim atsiduoda.

Bet raktas nesisuko, ir Vongas užsiminė, jog pradiniam eta›e paprasčiausiems judesiams priešinasi Galios, įveikiamos Kantrybe ir Gudrumu. Šviesa užgeso.

ʒebsė — Kas turi degtukų, bičiuliai? *Tu pourrais quand même parler français, non? Ton copain l'argencul n'est pas la pour piger ton charabia.** Degtukų, Ronaldai.

ʀonaldas — Prakeiktas raktas, visai surūdijo, ko gero, senis laikė jį stiklinėje vandens.

:tjenas — *Mon copain, mon copain, c'est pas mon copain***.

ʼongas — Vargu ar jis ateis. Tu jo nepažįsti. Geriau, negu tu. Tik-

* Tu galėtum kalbėt prancūziškai, ar ne? Juk čia nėra tavo bičiulio argentiniečio, uris klausytų tavo tarškalynės *(pranc.)*.

** Mano bičiulio, mano bičiulio, jis man joks bičiulis *(pranc.)*.

96

PERIKAS
Ronaldas
PERIKAS
Vongas
Bebsė
ETJENAS
Bebsė Ronaldas
Bebsė Bebsė

Ronaldas

ETJENAS
ir choras

rai ateis. *Wanna bet something? Ah, merde, mais c'est la tour de Babel, ma parole. Amène ton briquet, Fleuve Jaune de mon cul, la poisse, quoi**. *In* dienomis reikia apsišarvuoti Kantrybe. Du litrai, bet užtat gero. Ne Dieve duok, kad pamestum ant laiptų. Pamenu, vieną vakarą Alabamoj. Ir žibėjo žvaigždutės, pupyte. *How funny, you ought to be in the radio***. Jau sukasi, buvo užsikirtęs, žinia, *in, stars fell in Alabama****, užlipai man ant kojos, velniai rautų, uždek degtuką, nieko nesimato, *où qu'elle est, la minuterie?***** Neveikia. Kas čia man graibosi apie užpakalį, pupuliuk? Cit... Cit... Tegu Vongas eina pirmas, išvarys velnius. O, jokiu būdu. Duok jam niuksą. Perikai, juk čia kinas, ir tiek.

– Tylos, – tarė Ronaldas. – Čia jau kita žemė, aš nejuokauju. Jei kas atėjo pasilinksminti, tegu keliauja sau. Duokš butelius, širduk, kai susijausmini, viskas tau krinta iš rankų.

– Man nepatinka, kai mane glamžo tamsoje, – tarė Bebsė, žiūrėdama į Periką ir Vongą.

Etjenas grabaliojosi apie durų staktą. Visi laukė tylėdami, kada jis apčiuops jungiklį. Kambariukas buvo mažas, nugultas dulkių, jauki šviesa liejosi iš žemai kabančių lempų auksine migla, kurioje Klubo nariai lengviau atsikvėpė ir ėmė dairytis aplink, pusbalsiu dalydamiesi įspūdžiais: Ūro lentelės repro-

---

* Lažinamės? Po šimts, dievaži, čiagi tikras Babelio bokštas. Išimk žiebtuvėlį, aplaidžia geltonoji, na *(angl., pranc.)*.

** Kaip žavu, tau reiktų dirbti radijuje *(angl.)*.

*** Krinta žvaigždės Alabamoje *(angl.)*.

**** Kurgi tas mygtukas? *(Pranc.)*

dukcija, legenda apie ostijos išniekinimą (*pinxit* Paolo Uccello), Poundo ir Musilio nuotrauka, nedidelis de Staël portretas, galybė knygų sieninėse lentynose, ant grindų, ant stalų, tualete, mažytėje virtuvėlėje, kur gulėjo lyg supuvęs, lyg suakmenėjęs kiaušinis, įstabiai gražus, Etjeno nuomone, tinkamas tik išmesti, pasak Bebsės, ir tuo sukėlęs šnabždesį, kol Vongas pagarbiai sklaidė Zwingerio *Dissertatio de morbis a fascino et fascino contra morbis**, Perikas, kaip paprastai, užsilipęs ant taburetės, rausėsi Aukso amžiaus ispanų poetų lentynėlėje ir žiūrinėjo mažytę astroliabiją, pagamintą iš alavo ir dramblio kaulo, Ronaldas stovėjo priešais Morelio rašomąjį stalą, pasikišęs po pažastimis po butelį konjako, ir stebeilijo į žalio aksomo aplanką, lygiai tokį pat, prie kokio galima įsivaizduoti Balzacą, tik jokiu būdu ne Morelį. Vadinasi, teisybė, senis gyveno štai čia, už kelių žingsnių nuo Klubo, o šunsnukis leidėjas tvirtindavo, kad jis Austrijoj ar Kosta Bravoj, kai pasiteiraudavau jo adreso per telefoną. Kur pažvelgsi, visur aplankai, gal dvidešimt, o gal keturiasdešimt, įvairių įvairiausių spalvų, tušti arba pilni, stalo vidury – peleninė, tarytum kitas Morelio archyvas, pompėjai pelenų ir apdegusių degtukų.

– Išmetė natiurmortą į šiukšlių dėžę, – pasipiktinęs tarė Etjenas. – Jeigu tai būtų padariusi Magė, nepalikčiau jai nė vieno plauko ant galvos. Bet jeigu jau tu, vyras...

– Žiūrėk, – tarė Ronaldas ir parodė į stalą tikėdamasis jį nuraminti. – Be to, Bebsė sakė, kad supuvęs, tai nėra ko per daug šiauštis. Pradedam posėdį. Pirmininkauja Etjenas. Ką gi darysim? O kur argentinietis?

– Argentiniečio ir transilvaniečio nėra, Gi išvažiavęs į kaimą, o Magė velniaižin kur bastosi. Šiaip ar taip, kvorumas yra. Vongai, tu sekretoriausi.

---

* Traktatas apie ligas nuo apžavų ir apie apžavus prieš ligas *(lot.)*.

– Luktelkim Oliveiros ir Osipo. Bebsė bus iždininkė.

– O Ronaldas pasirūpins baru. *Sweet, get some glasses, will you?**

– Pradedam nuo ketvirto punkto, – tarė Etjenas, sėsdamas prie stalo. – Klubas susirinko šįvakar, vykdydamas Morelio valią. Kol ateis Oliveira, jei iš viso ateis, išgerkim už tai, kad vieną kurią dieną ir senis sėdėtų drauge su mumis. Dieve brangus, koks kraupus vaizdas. Lyg sapnuotume slogų sapną, ne Dieve duok, kad tokie košmarai kamuotų ligoninėje Morelį. Siaubinga. Įrašykit į protokolą.

– O dabar pakalbėkim apie jį, – tarė Ronaldas, ašarų sklidinomis akimis kariaudamas su kamščiu. – Tokios sueigos, kaip šiandien, dar niekad nėra buvę, tiek jau metų esu Klubo narys, o šitokių dalykų nesitikėjau. Nei tu, Vongai, nei tu, Perikai. Nei visi jūs. *Damn it, I could cry.*** Turbūt šitaip jaučiasi žmogus, kai įkopia į viršūnę ar pasiekia rekordą, ar padaro ką nors panašaus. *Sorry.*

Etjenas uždėjo jam ranką ant peties. Visi susėdo apie stalą. Vongas užgesino šviesas, paliko degant tik tą, kuri švietė žalią aplanką. Scena, veik atitinkanti Eusapijos Paladino dvasią, pagalvojo Etjenas, pripažinęs spiritizmą. Gurkšnodami konjaką, jie pradėjo kalbėti apie Morelio knygas. (-94)

97

Gregorovijų, heteroklitinių jėgų agentą, sudomino tokia Morelio pastaba: „Pasinerti į kokią nors tikrovę ar savotišką tikrovės

* Brangute, paieškok stiklinių, gerai? *(Angl.)*

** Po velnių, man norisi bliauti *(angl.)*.

atmainą ir įsitikinti, jog tai, kas iš pirmo žvilgsnio atrodė grynas absurdas, įgauna prasmę, jungiasi su kitomis formomis (absurdiškomis arba neabsurdiškomis), kol galiausiai iš įvairiarūšės (nevienalytės) medžiagos (pagal įprastinį stereotipą) atsiras ir išryškės koks koherentškas piešinys, kuris atrodys beprasmiškas, kvailas ar nesuprantamas tik palygintas su ankstesniuoju. O vis dėlto ar ne per daug dedu vilčių? Atsisakyti psichologizavimo ir drauge suvesti skaitytoją – tiesa, tam tikrą skaitytoją – su savu pasauliu, sava patirtimi, savomis mintimis... Toksai skaitytojas lieka pats vienas, be jokio liepto, be jokio tarpinio ryšio, be jokios sąlygiškos jungties. Trumpai tariant: poelgiai, pasekmės, baigtis, nelaimės, patyčios. Ten, kur lauktume atsisveikinimo, rastume ant sienos piešinį; vietoj riksmo – meškerė; mirtį išsprendžia mandolinų trio. Ir tai atsisveikinimas, riksmas ir mirtis, bet kas gi linkęs pakeisti vietą, atsisakyti savęs, pasitraukti nuo vidurio pozicijos, atsiskleisti? Romano rėmai pasikeitė, bet jo herojai tebėra įsikūniję tristanai, džeinės eir, lafkadijai, leopoldai blumai, bastūnai, namisėdos, suvedžiotojai, tai yra charakteriai. Vienam Ulricho (*more* Musilio) arba Molojaus (*more* Becketto) tipo herojui tenka penki šimtai darelų (*more* Durrell). O aš pats sprendžiu amžiną klausimą, ar man pavyks parodyti, kad mane domina tik vienas vienintelis ir tikras herojus – tai mano skaitytojas, ir tik tiek, kiek bent dalelė to, ką rašau, galėtų jį pakeisti, išplėšti iš šaknų, perkelti kiton terpėn, išmušti iš vėžių“. Nors paskutiniu sakiniu Morelis netiesiogiai prisipažino pralaimėjęs, ši pastaba Ronaldui pasirodė pernelyg pretenzinga ir visai nepatiko. (-18)

98

Išeitų, kad tie, kurie mus šviečia, patys yra akli.

Išeitų, kad žmogus gali iš nežinių nurodyti mums tikrą kelią, bet pats juo žengti nesugebėtų. Magė niekad nesužinos, jog pati dūrė pirštu į veidrodžio įskilimą, jog manasis „aš“, tvirtai įsišaknijęs manyje arba niekur, surado išeitį, pastebėjęs, kad ji kai ką nutyli, kvailai man įtaikauja, kad šimtakojai bėga, šviesos apakinti. O tas veidrodžio įskilimas... Jei laimės trokšti, kaip sakei ne kartą, / Tai nieko tau, Orasijau, poetinti neverta.

Kalbant nešališkai: Ką ji man galėjo nurodyti manoj srity, jei savojoj klaidžiojo pasimetusi, apgraibom? Šen ir ten siuvantis šikšnosparnis, musės trajektorija kambary. Ir staiga, žiūrėdamas į ją tokią, pasijusdavau aptikęs gairę, pėdsaką. Negi tai, dėl ko ji verkia, kaip apsiperka, kaip kepa bulves, man būdavo *ženklai,* nors, aišku, to ji nenumanė. Matyt, kažką panašaus turėjo galvoje Morelis, rašydamas: „Iki pietų skaitau Heisenbergą, rašausi pastabas. Namsargės vaikas atneša man paštą, ir mudu kalbamės apie aviamodelį, kurį jis daro virtuvėje. Mums besišnekant, staiga jis pasišokėja du kartus ant kairės kojos, tris ant dešinės, du ant kairės. Klausiu, kodėl du ir tris, o ne du ir du ar tris ir tris. Jis žiūri į mane nustebęs, nesupranta. Toks jausmas, kad mudu su Heisenbergu esame vienoje pusėje, o vaikas nejučia dar sėdi apžargom, nuleidęs kojas iš abiejų pusių, bet neilgai trukus bus mūsų pusėje, ir tada bet koks ryšys nutrūks. Ryšys su kuo, kam? Apskritai geriau skaitykim; gal Heisenbergas...“ (-38)

99

– Jau nebe pirmą kartą jis užsimena apie kalbos skurdumą, – tarė Etjenas. – Galėčiau pacituoti daug tokių atvejų, kada veikėjai pasijunta lyg savo minčių ir žodžių atvaizdai, ima abejoti savimi, būgštauja, kad tas atvaizdas nepasirodytų apgaulingas. *Honneur des hommes, Saint Langage...** Bet mes pažengę daug toliau.

– Ne taip jau toli, – tarė Ronaldas. – Morelis nenori nieko kito, kaip sugrąžinti kalbai jos teises. Siūlo ją apvalyti, nubausti, higienos sumetimais žodį „kristi" pakeisti žodžiu „griūti"; bet širdies gilumoj siekia žodžiui „kristi" grąžinti visą jo skambesį, kad galėtum jį vartoti kaip degtukus, o ne kaip kokią puošmeną ar nuvalkiotą banalybę.

– Tas tiesa, tik ši kova vyksta keliomis plotmėmis, – tarė Oliveira, kuris ilgai sėdėjo tylėdamas. – Iš to, ką čia mums skaitei, aišku, jog Morelis smerkia kalbos savybę atspindėti klaidingą arba dalinę pasaulėjautą, atitveriančią mus nuo tikrovės, žmonijos. Apskritai kalba jam rūpi tik savo estetine plotme. Tačiau dėl nuorodos į *ethos* nėra ko nė abejoti. Morelis supranta, kad grynai estetinė rašliava – tai tiesiog žmonių mulkinimas ir melas, žavus vien skaitytojui-patelei, kuriam reikia ne problemų, o jų sprendimų, daugių daugiausia menamų svetimų problemų, kad jis galėtų graudentis, patogiai išsipleikęs krėsle, nesikišdamas į tragediją, nors po teisybei turėtų persiimti ja visa širdimi. Argentinoje, jei leisite man nukrypti į vietinio pobūdžio reiškinius, jau šimtas metų, kaip gyvename ramūs ir patenkinti, šitaip mulkinami.

---

* Žmonių šlovė, Šventoji kalba *(pranc.)*.

99

– Lamingas tas, kas randa atbalsį, aktyvių skaitytojų, – pacitavo Vongas. – Melsvas lakštelis iš 21 aplanko. Kai pirmąsyk skaičiau Morelį (Medonas, uždraustas filmas, draugai iš Kubos), man rodės, jog visa knyga – tai Didysis Vėžlys, apverstas aukštyn kojomis. Sunku ką nors suprasti. Morelis – nepaprastas filosofas, nors apskritai kartais gana buko proto.

– Kaip ir tu, – tarė Perikas ir, nušokęs nuo taburetės, alkūnėmis pasidarė sau vietą prie stalo. – Visi tie svaičiojimai apie kalbos tobulinimą – veikiau akademiko, jei ne gramatiko, uždavinys. Koks skirtumas, ar kristi, ar griūti, svarbu, jog nuvirsti, ir baigta.

– Perikas, – tarė Etjenas, – saugo mus nuo perdėto subtilumo ir abstrakcijų, kurias Morelis kartais labai mėgsta.

– Žinai, ką aš tau pasakysiu, – tarė Perikas grėsmingu balsu. – Man į visas tas abstrakcijas...

Oliveira, diskusijos metu valandėlei užmiršęs savo rūpesčius, konjaku išsiplikė gerklę. Vienoje vietoje (nežinojo tiksliai kurioje, turės paieškoti) Morelis šiek tiek užsiminė apie savo kūrybos metodą. Didžiausią dėmesį, kaip paprastai, jis skyrė tokiems pojūčiams, kaip vidinis išsekimas, Mallarmé siaubas prieš baltą popieriaus lakštą, sutampantiems su dvasiniu poreikiu žūtbūtinai prasiskinti kelią. Jo kūryboje šiai problemai neišvengiamai atiduodama didelė duoklė. Taip jis pamažu tolo nuo profesionalaus požiūrio į literatūrą, nuo tų saviškų novelių ar poemų, kuriomis kūrybinio kelio pradžioje pelnė sau šlovę. Kitoje vietoje Morelis sakėsi, su kokiu ilgesiu ir netgi nuostaba jis perskaitęs savo ankstyvųjų metų rašinius. Iš kur radosi tos išmonės, tas įstabus autoriaus atsijimas nuo savo kūrybos, toks patogus ir viską suprastinantis? Anuo metu jam buvo toks jausmas, jog visa, ką rašo, jis turi prieš akis: rašyti – tai bėgti „Letera 22“ rašomąja mašinėle per neregimus, bet užtat esamus

žodžius, kaip adata bėga plokštelės įraižomis. Tik vėliau jis pradėjo rašyti kūrybiškai, sulig kiekvienu žodžiu susimąstydamas, kokių gali kilti prieštaravimų, apgaulingų asociacijų (reikėtų pasiskaityti dar kartą, – pagalvojo Oliveira, – tą įdomią vietą, kuria taip gėrisi Etjenas), įtardamas, jog kiekviena aiški, išbaigta mintis visada būna klaida arba dalinė tiesa, nepasitikėdamas žodžiais, linkusiais išsidėstyti eufoniškai, ritmingai, tais palaimingai murkiančiais žodžiais, kurie užhipnotizuoja skaitytoją, pirma pražudę autorių. („Na, o eilės..." „Na, o pastaba, kur jis kalba apie svingą ir sakinio dermę...") Tarpais Morelis griebdavosi apmaudžiai paprastų sprendimų: nebeturįs daugiau ko sakyti, profesijos sąlygojami refleksai nebeskirią būtinybės nuo rutinos, kas tipiška rašytojams, peržengusiems penktą dešimtį, arba premijų laureatams. Ir vis dėlto jaučiąs, jog niekad taip netroškęs, nejautęs tokio poreikio rašyti. Ar refleksas, ar rutina tas geismas, kupinas baimės ir svaigulio, kovoti su savimi eilutė po eilutės? Tai iš kurgi vėl randasi priešpriešа, tas atosmūgis, ta smaugianti abejonė, tas išsekimas, ta rezignacija?

– Klausyk, – tarė Oliveira, – kur ta vieta apie vieną žodį, kuri tau šitaip patiko?

– Aš ją moku atmintinai, – tarė Etjenas. – Ten kalbama apie jungtuką „jei", po kurio eina išnaša, po kurios eina kita išnaša, po kurios eina dar viena išnaša. Aš kaip tik ir sakiau Perikui, kad Morelio teorijos nelabai originalios. Jis artimas mums savo praktika, pastangomis, kaip jis pats sako, išspausti iš savęs visa, kas įmanoma, kad pelnytų sau (ir visiems) teisę dar kartą įžengti į žmogaus namus, ir tik ta koja, katra dera. Tai jo paties žodžiai, nebent šiek tiek pakeisti.

– Ko ko, o siurrealistų mums netrūko, – tarė Perikas.

– Čia turimas galvoje anaiptol ne išsivadavimas iš kalbos vergijos, – tarė Etjenas. – Siurrealistai buvo tos nuomonės, jog

99

tikrąją kalbą ir tikrąją tikrovę cenzūruoja ir draudžia Vakarų racionalistai ir buržuazinė santvarka. Jie turėjo racijos, tas žinoma kiekvienam poetui, betgi čia ne viskas, čia tik vienas banano lupimo proceso momentas. Aišku, būta ir tokių, kurie surijo visą bananą su žieve. Siurrealistai stvarstėsi žodžių, užuot staigiai nuo jų atsiplėšę, kaip tai nori padaryti Morelis, kuris irgi remiasi žodžiu. Grynų gryniausi žodžio fanatikai, pasiutę žiniuonys, jie griebtųsi bet ko, kad tik būtų gramatiška. Ji nelabai numanė, jog kurti kalbą, dargi tokią, kuri galų gale įgauna kitą prasmę, apskritai įgimta žmogui, kad ir kas jis būtų – kinas ar raudonodis. Kalba – tai gyvenimas tam tikroje tikrovėje, būtis tam tikroje tikrovėje. Nors, aišku savaime, kalba, kurią vartojame, kraipo mūsų mintis (ir ne vien Morelis šaukia apie tai bet kuria proga), ir negana tiktai noro išvaduoti ją nuo visokių tabu. Reikia prikelti ją iš numirusių, o ne atgaivinti.

– Skamba labai iškilmingai, – tarė Perikas.

– Apie tai gali pasiskaityti bet kokiam geram filosofiniam traktate, – nedrąsiai tarė Gregorovijus, kuris, pažiūrėti apsnūdęs, entomologiškai sklaidė aplankus. – Kalbos neįmanoma prikelti iš numirusių, nepakeitus iš pagrindų daugmaž visos mūsų pasaulėjautos. Nuo būties prie žodžio, o ne nuo žodžio prie būties.

– Pasaulėjauta, – tarė Oliveira, – tai vienas tų žodžių, kurie tarnauja dviem ponams. Nepirškite Moreliui tų problemų, kurias kėlė Dilthey, Husserlis ar Wittgensteinas. Iš viso to, ką yra parašęs senis, aišku viena; jei vartosime kalbą kaip vartoję, įprastiems tikslams, naudodamiesi įprastu jos raktu, tai ir numirsime nesužinoję, kaip vadinasi diena. Juokinga kartoti, jog, Malcolmo Lowry žodžiais tariant, gyvenimas mums parduodamas gatavas, pusgaminio pavidalu. Juokingiausia, kad ir Morelis perša tą mintį, bet Etjenas sako teisybę: savo praktika senis rodo

išeitį tiek pačiam sau, tiek mums. Ko vertas toks rašytojas, kuris nedaro perversmo literatūroje? Ir ko verti mes, atsisakę būti skaitytojais-patelėmis, jei nepadedame iš paskutiniųjų daryti to perversmo?

– Na, o paskiau, ką gi veiksime paskiau? – tarė Bebsė.

– Pats norėčiau žinoti, – tarė Oliveira. – Prieš kokį dvidešimt metų būta didžiojo atsakymo: Poezija, katyte, Poezija. Tave užčiaupdavo šiuo didžiu žodžiu. Poetinis pasaulėvaizdis, poetinės tikrovės užkariavimas. Bet turbūt žinai, kad po pastarojo karo viskas užsiraukė. Poetų tebėra, niekas to neneigia, bet niekas jų ir neskaito.

– Nepaistyk niekų, – tarė Perikas. – Aš skaitau devynias galybes eilių.

– Ir aš skaitau. Bet aš turiu galvoje ne eiles, bičiuli, o tai, ką skelbė siurrealistai, tai, ko trokšta ir ieško kiekvienas poetas, – garsiosios poetinės tikrovės. Gali manim patikėti, vyruti, nuo šeštojo dešimtmečio mus supa technologinė tikrovė, bent jau taip rodo statistiniai duomenys. Labai gaila, ką gi, gali rautis plaukus nuo galvos, bet taip jau yra.

– Technologija man nė motais, – tarė Perikas. – Štai brolis Liudvikas...

– Dabar tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt ir dar kelintieji.

– Pats žinau, asile.

– Kad neatrodo.

– Manai, imsiu taikytis prie kažkokių kvailų istorinių sąlygų?

– Kam to reikia, verčiau pradėk skaityti laikraščius. Technologija man patinka lygiai tiek pat, kiek ir tau, tik aš jaučiu, kaip pasikeitė pasaulis per pastaruosius dvidešimt metų. Kiekvienam mulkiui, išvariusiam keturias dešimtis, dera apie tai pagalvoti, užtat Bebsė savo klausimu remia prie sienos tiek Morelį, tiek

mus. Bepigu kariauti su ta susidirbusia kalba, su vadinamąja literatūra dėl tikrovės, kuri mums atrodo pati tikriausia, pasiekiama, slypinti kažkur mūsų dvasioje, atleiskit už žodį. Bet Morelis, ir tas mato vien tik neigiamą savo karo pusę. Jaučia, kad turi kariauti, kaip tu, kaip visi mes. Na, o paskiau?

– Būkim metodiški, – tarė Etjenas, – palikim ramybėj tą tavo „paskiau". Pirmam etapui pakaks Morelio pamokos.

– Negalima kalbėti apie etapus, neužsibrėžus tikslo.

– Tarkim, kad tokia mūsų dabartinė hipotezė, ar panašiai. Moreliui svarbiausia sugriauti protinius skaitytojo įpročius. Kaip matai, užmojis labai kuklus, palyginti su Hanibalo žygiu per Alpes. Bent jau iki šiol Morelis toli gražu nesimeta į metafiziką, tik tu vienas, Orasijau Kiuriasijau, sugebi aptikti metafizikos trupinių netgi skardinėje pomidorų padažo. Morelis – menininkas, jis susikūrė savitą meno koncepciją, siekdamas sugriauti nuvalkiotas formas, o tai būdinga kiekvienam tikram menininkui. Pavyzdžiui, jį varo iš proto kinų romanas-ritinys. Knyga, kurią skaitai nuo pradžios iki pabaigos kaip geras vaikas. Turbūt pastebėjai, kad jis vis mažiau rūpinasi atskirų dalių vienybe, ta jungtimi, kada vieni žodžiai siejasi su kitais... Kai skaitau Morelį, susidaro toks įspūdis, jog jis siekia anaiptol ne mechaniškos ir jokiu būdu ne sąlygiškos tarpusavio elementų sąveikos; juste junti, kad visa tai, kas parašyta, veik nesisieja su tuo, kas rašoma toliau, juoba kad senis, įsivaręs į šimtąjį puslapį, vargu ar pamena, kuo viskas prasidėjo.

– Užtat nykštukė iš penkto puslapio, – tarė Perikas, – šimtajame siekia du metrus. Ne kartą man užkliuvo tokie dalykai. Tarpais scena prasideda šeštą vakaro, o pasibaigia pusę šešių. Kiaulystė.

– O tu ar niekad nesijautei nykštukas ar milžinas pagal nuotaiką? – tarė Ronaldas.

– Aš kalbu apskritai, – tarė Perikas.

– Jis tiki, kad yra dalykų apskritai, – tarė Oliveira. – Kad yra laikas apskritai. Tiki, kad yra vėlesnis ir ankstesnis laikas. Vargšelis jokiam stalčiuj neaptiko laiško, rašyto prieš dvidešimt metų, neperskaitė jo ir nesusiprotėjo, kad viskas griūva, jei neramstome to visko laiko trupiniais, jei neprasimanome patys laiko, idant neišsikraustytume iš proto.

– Čia jau profesiniai klausimai, – tarė Ronaldas. – Bet yra slapta prasmė...

– Poetas, – tarė Oliveira, nuoširdžiai susijaudinęs. – Tave reikėtų vadinti Bihaindu ar Bijondu, *Américain de mon coeur.* O gal Jonderiu*... Neblogai skamba.

– Viskas būtų beprasmiška, jei nebūtų slaptos prasmės, – tarė Ronaldas. – Bet koks bestseleris parašytas geriau už Morelio knygą. Jei skaitom ją, jei sėdim čia šį vakarą, tai tik dėl to, kad Morelis turi tai, ko turėjo Birdas, ko tarpais turi Cummingsas ar Jacksonas Pollockas, beje, gana pavyzdžių. Kodėl gana? – suriko užsiutęs Ronaldas, o Bebsė susižavėjusi rijo jį akimis, gertegerdamakiekvienąjožodį. – Sakysiu jų tiek, kiek tik norėsiu. Turbūt visiems aišku, jog Moreliui malonu komplikuoti sau gyvenimą, o betgi jo knyga – tai begėdiška provokacija, begėdiška, kaip ir viskas, kas turi šiokią tokią vertę. Šiame technologiškame pasaulyje, kaip sakei, Morelis nori išsaugoti tai, kas žūva, bet to neišsaugosi, pirma neužmušęs ar bent jau nepadaręs transfuzijos, tolygios prikėlimui iš numirusių. Futuristų poezija žengė klaidingą žingsnį, – kalbėjo Ronaldas, didžiai žavėdamas Bebsę, – pasinešė komentuoti mechanizmus, patikėjusi, jog tik šitaip apsisaugos nuo mažakraujystės. Bet, literatūriškai aptari-

* Mano mielas amerikieti *(pranc.). Behind, beyond* – už, po; *yonder* – štai tas, tolimesnis *(angl.).*

nėdami, kas dedasi Kanaveralo kyšuly, man regis, anaiptol neperprasime geriau tikrovės.

– Tavo teisybė, – tarė Oliveira. – Verčiau pasižiūrėkim, kur tas Jonderis, jų tokia galybė slepiasi vienas už kito. Pradžiai pasakysiu, jog toji technologinė tikrovė, nūnai pripažįstama mokslo žmonių ir *France-Soir* skaitytojų, tas kortizono, gamaspindulių ir plutonio skilimo pasaulis, turi tiek bendra su tikrove, kiek „Rožės romano" pasaulis. Jei užsiminiau apie tai mūsų Perikui, tai tik dėl to, kad įsidėtų galvon, jog estetiniai jo kriterijai, kaip ir vertės skalė, jau nebegalioja ir jog žmogus, dėjęs tiek vilčių į inteligenciją ir dvasią, jaučiasi sakytum išduotas ir miglotai nuvokia, kad jo ginklai atsigręžė prieš jį patį, kad kultūra, *la civilità,* atvedė jį aklavietėn, kur mokslo barbariškumas yra savaime suprantama reakcija. Atsiprašau už savo žodyną.

– Tai jau sakė Klages, – tarė Gregorovijus.

– Aš nepretenduoju į autorines teises, – tarė Oliveira. – Turiu galvoje, jog bet kokia tikrovė – tiek Šventojo sosto, tiek René Charo, tiek Oppenheimerio – visad esti sąlyginė, nepilna ir išsklaidyta. Vargu ar naudingiau žavėtis elektroniniu mikroskopu nei Lurdo stebuklais. Tikėti vadinamąja materija, tikėti vadinamąja dvasia, gyventi Emanuelyje ar lankyti dzeno kursus, laikyti žmogaus paskirtį ekonomine problema ar grynu absurdu – sąrašas labai ilgas, ir pasirinkti ką nors nelengva. Tačiau vien faktas, kad galima rinktis, kad sąrašas ilgas, aiškiai byloja, kad mes dar klaidžiojam priešistorėje, kad žmonijos dar nėra. Aš ne optimistas ir nelabai tikiu, jog kada nors pradėsime tikrosios žmonijos tikrąją istoriją. Bus nelengva prieiti iki garsiojo Jonderio Ronaldo, nes vargu ar kas ims ginčyti, jog tikrovės problema spręstina remiantis bendrybėmis, o ne kai kurių išrinktųjų išganymu. Susiformavę žmonės, žmonės, iššokę iš savo laiko ir prisidėję prie bendros sumos, taip sakant... Manau, tokių

būta ir yra. Bet to nepakanka, jaučiu, kad mano išganymas (jei kada nors jį pasieksiu) drauge bus išganymas ir visiems kitiems žmonėms. O tai, drauguži... Mes jau nebe Asyžiaus laukuose, jau nebėra ko laukti, kad šventojo pavyzdys užkrės šventumu, kad kiekvienas guru bus išganymas ir visiems jo mokiniams.

– Verčiau grįžk iš Benareso, – patarė Etjenas. – Man rodos, kalbėjome apie Morelį. Tęsdamas tavo mintį, galiu nebent pridurti, jog to garsiojo Jonderio neįmanoma įsivaizduoti ateity nei laiko, nei erdvės plotmėje. Man rodos, Morelis yra sakęs, kad jei laikysimės Kanto kategorijų, tai niekad neišeisim iš aklavietės. Vadinamoji tikrovė, tikroji tikrovė, kitaip mūsų vadinama Jonderiu (kartais labai pravartu keliais variantais vadinti kokią sąvoką, ji darosi bent ne tokia hermetiška ir panaši į mokslinį terminą), toji tikroji tikrovė, kartoju, – tai ne koks ateities dalykas, paskutinė pakopa, evoliucijos pabaiga. Ne, tai kažkas, kas yra šičia, tarp mūsų. Ji juntama, reikia tiktai įsidrąsinti ir ištiesti ranką tamson. Aš juntu ją piešdamas.

– Gal tai Nelabasis, – tarė Oliveira. – O gal grynai estetinė egzaltacija. Veikiausiai tai ji. Taip, veikiausiai tai ji.

– Tupi štai čia, – tarė Bebsė, bakstelėjusi sau į kaktą. – Juntu ją, kai užsigeriu arba kai...

Ji nusikvatojo ir užsidengė veidą rankomis. Ronaldas meiliai niuktelėjo jai į pašonę.

– Ne tupi, – tarė Vongas rimtu balsu. – Yra.

– Šiuo keliu toli nenuvažiuosim, – tarė Oliveira. – Ką gali mums duoti poezija, be šių nuojautų? Tau, man, Bebsei... Žmogaus karalystė neatsirado iš kelių atskirų kibirkščių. Kada nors visiems akimirkai nušvinta akys, deja, kiekvienas grįžta į *hic et nunc**.

---

* Čia ir dabar *(lot.)*.

99

– Et, tau visad lieka neaišku tas, kas neišreikšta absoliučiais terminais, – tarė Etjenas. – Luktelk, užbaigsiu savo mintį. Morelio manymu, jei lyroforai, pasak mūsų Periko, prasiskverbs pro senovines suakmenėjusias formas, nesvarbu, ar tai bus laiko koncepcija, ar būdo prieveiksmis, ar dievaižin kas, pirmąsyk gyvenime jie padarys naudingą darbą. Jie išguis iš pasaulio skaitytojus-pateles ar bent jų gerokai apmažins ir tuo padės visiems, kas vienaip ar kitaip siekia tapti Jonderiu. Tokių, kaip jis, rašymo maniera – tai lyg ir paskata iškrypti iš įprastų vėžių.

– Taigi, ir įklimpt iki ausų į purvą, – tarė Perikas, kuris nuo vienuoliktos vakaro pavirsdavo priešgina.

– Herakleitas, – tarė Gregorovijus, – įlindo iki ausų į mėšlą ir taip išsigydė nuo vandenligės.

– Palik ramybėje Herakleitą, – tarė Etjenas. – Nuo tų pliurpalų mane ima miegas, bet, šiaip ar taip, pasakysiu jums štai ką, dvitaškis: Morelis įsitikinęs, kad, jei rašytojas paklūsta kalbai, kurią gauna drauge su drabužiais, vardu, šventu krikštu ir tautybe, jo kūryba turi tik estetinę vertę, o šią pastarąją senis, manyčiau, kuo toliau, tuo labiau niekina. Kur ne kur jis gana aiškiai apie tai sako: neįmanoma, anot jo, nieko pasmerkti iš tikrųjų, jei esi drauge su smerkimo objektu toje pat sistemoje. Rašyti prieš kapitalizmą, turint intelektą ir žodyną, gautą iš to paties kapitalizmo, – vadinasi, tik tuščiai gaišti laiką. Galima pasiekti tam tikrų istorinių rezultatų, pavyzdžiui, prieiti marksizmą ar ką nors panašaus, bet Jonderis – tai ne istorija, Jonderis – tai nelyginant pirštai, kurie, išnėrę iš istorijos vandenų, taikosi ko nors nusitverti.

– Niekai, – tarė Perikas.

– Todėl rašytojas turi padegti kalbą, padaryti galą sukrešėjusioms formoms ir žengti dar toliau, suabejoti, ar ta kalba apskritai turi ką bendra su tuo, ką tariamai reiškia. Ir jau nebe patys žodžiai, – tai mažiausiai svarbu, – o visa kalbos struktūra.

– Ir tam tikslui vartojama grynų gryniausia kalba, – tarė Perikas.

– Savaime suprantama. Morelis netiki nei onomatopėjinėmis sistemomis, nei raidizmais. Jis anaiptol nemano pakeisti sintaksės automatiniu rašymu arba kokiu kitokiu madingu triuku. Jo tikslas – apskritai peržengti literatūros faktą, kitaip sakant, knygą. Kartais žodžiu, kartais tuo, ką tas žodis reiškia. Jis elgiasi kaip partizanas – sprogdina kas pakliūva, o visa kita eina savo ruožtu. Tik nemanyk, kad šitaip jis nutolsta nuo literatūros.

– Metas jau būtų namo, – tarė apsnūdusi Bebsė.

– Sakyk, ką nori, – užsispyrė Perikas, – bet niekas nekelia tikros revoliucijos prieš formas. Svarbiausia – turinys, vyruti, turinys.

– Esam perėmę amžius turiningos literatūros, – tarė Oliveira, – ir rezultatai kaip ant delno. Be to, įsidėk galvon, jog, sakydamas „literatūra“, turiu omeny visa, kas sakoma ir mąstoma.

– Jau nekalbant apie tai, jog skirti formą nuo turinio apskritai nedera, – tarė Etjenas. – Nuo amžių tas visiems žinoma. Reikia skirti išraiškos priemonę, arba pačią kalbą, nuo reiškiamojo dalyko, arba tikrovės, atsispindinčios sąmonėje.

– Na jau, – tarė Perikas. – Norėčiau nebent paklausti, ar šiame etape iš tiesų verta griauti tą, pasak tavęs, išraiškos priemonę, kaip to siekia Morelis, kad iškiltų aikštėn reiškiamasis dalykas?

– Vargu bau, – tarė Oliveira, – bet užtat pasijustume ne tokie vienišі toje aklavietėje, kur atsidūrėme, tarnaudami akcinei bendrovei „Didžioji-Idealistinė-Realistinė-Dvasinė-Materialistinė-Vakarų-Tuštybė“.

– Manai, kas kitas įstengtų taip ilgai gilintis į kalbą, kasdamasis iki pat esmės? – paklausė Ronaldas.

– Gal ir neįstengtų. Tam reikia genialumo ir kantrybės, o Moreliui jų trūksta. Jis nurodo kelią, kepšteleja kartą kitą kapliu... Palieka knygą. Ne tiek jau daug.

99

– Eikim namo, – tarė Bebsė. – Jau vėlu, o ir konjako nebėr.

– Yra dar kai kas, – tarė Oliveira. – Tai, ko jis siekia, yra absurdiška ta prasme, jog kiekvienas žino tiek, kiek žino, paprasčiausias antropologinis barjeras. Pagal Wittgensteiną, problemos siejasi viena su kita *atbuline tvarka,* kitaip sakant, tai, ką žmogus žino, yra jo žinojimas, bet užtat apie patį žmogų niekas nežino, kas žinotina, kad būtų priimtinas *jo* tikrovės suvokimas. Gnoseologai jau sprendė šią problemą ir netgi tarėsi suradę tvirtą pagrindą, kuriuo galėtų remtis verž等amiesi toliau, tiesiai į metafiziką. Tačiau higieniškas Descartes'o recidyvas nūnai atrodo mums iš dalies ir netgi apskritai netekęs prasmės, nes šiuo metu toksai ponas Wilcoxas iš Klivlendo su elektrodais ir kitokiais įrengimais įrodo, jog mąstymas tapatus elektromagnetiniam laukui (be kita ko, jis rimtai įsitikinęs, jog puikiai nusimano apie tuos dalykus, nes puikiai įvaldė kalbą, kuria juos aptaria, ir t. t.). Negana to, vienas švedas pagarsina labai įspūdingą teoriją apie cheminį mąstymo pobūdį. Atseit mąstymas – tai tam tikrų rūgščių (nebepamenu ir nenoriu prisiminti kokių) sąveikos rezultatas. *Acido, ergo sum**. Pasišlakstai smegeninę kokiais nors chemikalais – ir būk, kuo nori: Oppenheimeriu arba daktaru Petiot, įžymiuoju žudiku. Kaip matai, *cogito,* grynai žmogiškas reiškinys, nūnai atsidūrė gana miglotoje srityje tarp elektromagnetizmo ir chemijos ir, galimas daiktas, nelabai skiriasi nuo tokių fenomenų, kaip pamėnai ar fotografavimas infraraudonaisiais spinduliais. Štai tavasis *cogito,* šaltinis, spinduliuojąs kvaitulingą jėgų srautą, kurio pakopos 1950 metais vadinamos *inter alia***: elektros impulsais, molekulėmis, atomais, neutronais, protonais, potironais, mikrobotonais, radioaktyviaisiais izoto-

* Rūgstu, vadinasi, esu *(lot.).*

** Tarp kitko *(lot.).*

pais, cinoberio trupiniais, kosminiais spinduliais: *words, words, words*, „Hamletas", antras veiksmas, jei neklystu. Jau nekalbant apie tai, – pridūrė Oliveira atsidusdamas, – kad, galimas daiktas, priešingai – pamėnai yra *intelektualinis* reiškinys, o tuomet mes esame tokie, kokie norime...

– Na, nuo tokio nihilizmo gelbsti vien charakteris, – tarė Etjenas.

– Aišku savaime, zuikuti, – tarė Oliveira. – Bet grįžkim prie senio. Jeigu tai, ko jis siekia yra taip pat absurdiška, kaip mėtyti bananus į Sugar Ray Robinsoną, nes tai palyginti menka ofenzyva tokiu metu, kai žlunga klasikinė *homo sapiens* koncepcija, neverta išleisti iš akių, jog tu – tai tu, o aš – tai aš (jog bent šitaip mums atrodo) ir jog, toli gražu nebūdami tikri, ką mūsų tėvai milžinai laikė neginčijama tiesa, mes dar turime puikią galimybę gyventi ir veikti *tarytum,* pasirinkdami darbinę hipotezę ir, panašiai kaip Morelis, puldami tai, kas mums atrodo ypač apgaulinga, nors ir kovosime dėl kokio migloto įsitikinimo, kuris veikiausiai bus toks pat abejotinas, kaip ir visa kita, bet užtat paskatins mus iškelti galvą ir skaičiuoti Ožiaragio žvaigždes arba dar kartą pasidairyti Plejadų, tų vaikystės žibukų, tų nepermatomų jonvabalių. Konjako.

– Nebėr, – tarė Bebsė. – Eikim namo, aš jau miegu.

– Pabaigai, kaip visada, *credo,* – tarė Etjenas juokdamasis. – Geresnio žmogaus apibrėžimo dar nesugalvota. O dabar, grįždamas prie virto kiaušinio... (-35)

100

Įmetė žetoną į automatą ir iš lėto surinko numerį. Tokiu metu Etjenas veikiausiai piešia ir siunta, kai jį atitraukia nuo darbo, bet paskambinti reikėjo. Telefonas sučirškė kitame laido gale, Etjeno ateljė netoli Italijos aikštės, už keturių kilometrų nuo pašto Dantono gatvėje. Prie stiklinės kabinos sustojo senė žiurkės snukučiu ir vogčiomis ėmė stebėti Oliveirą, kuris išsipleikė ant kėdutės su telefono rageliu prie skruosto, jausdamas, jog senė jį stebi ir nekantriai skaičiuoja minutes. Kabinos stiklai buvo švarūs kaip reta. Žmonės varstė pašto duris, dusliai (ir gedulingai – dievaižin kodėl?) dunksėjo antspaudas, žymėdamas ženklus. Etjenas atsiliepė, ir Oliveira nuspaudė nikeliuotą mygtuką, kuris sujungė grandinę ir galutinai nugramzdino kason dvidešimties frankų žetoną.

– Kurių velnių tau reikia? – suniurzgė Etjenas, regis, iškart supratęs, kas skambina. – Juk žinai, kad tokiu metu dirbu kaip pasiutęs.

– Aš irgi dirbu, – tarė Oliveira. – Skambinu tik dėl to, kad bedirbdamas susapnavau keistą sapną.

– Kaipgi bedirbdamas?

– Taigi, apie trečią valandą ryto. Susapnavau, kad einu virtuvėn, pasiimu duonos ir atsiriekiu riekę. Duona anaiptol ne čionykštė, kitokia, prancūziška, kaip sakoma Buenos Airėse, nors, žinai, neturi nieko bendra su prancūziška, tik šitaip vadinama. Įsivaizduok kepaliuką, truputį didesnį už čionykščius, gelsvą, vos apkepusį, labai minkštą. Tokią duoną tinka valgyti su sviestu ir marmeladu, supranti.

– Žinau, – tarė Etjenas. – Esu valgęs Italijoj.

– Eik jau, itališka visai nepanaši. Kurią dieną tau nupiešiu, pamatysi, kaip atrodo. Pažiūrėti labai pavėdi į storą trumpą

žuvį, daugių daugiausia penkiolikos centimetrų ilgio, tik per vidurį išpampusi. Tokia duona Buenos Airėse vadinama prancūziška.

– Duona, Buenos Airėse vadinama prancūziška, – pakartojo Etjenas.

– Taigi, tik viskas atsitiko virtuvėje, Tomb Isuaro gatvėje, kur gyvenau, prieš persikraustydamas pas Magę. Baisiai norėjau valgyti, griebiau tą duoną ir jau riekiu. Ir staiga girdžiu – duona verkia. Aišku, sapnas, bet vos prikišau peilį – duona pravirko. Paprasčiausia prancūziška duona ir verkia. Pasibudau ir nesužinojau, kas ten toliau darėsi, bet, man rodos, kai pasibudau, peilis dar smygsojo duonoje.

– *Tiens,* – tarė Etjenas.

– Na, dabar supranti, kad, pasibudęs po tokio sapno, žmogus išeina į koridorių, pakiša galvą po čiaupu, paskui vėl atsigula, bet nebemiega, tik rūko vieną cigaretę po kitos ištisą naktį... Galas jį žino... Pagalvojau, kad reikėtų pasikalbėti su tavim, na, o apskritai galėtume susitikti ir nueiti ligoninėn aplankyti to senuko, apie kurį vakar tau pasakojau.

– Gerai padarei, kad paskambinai, – tarė Etjenas. – Čiagi vaikiškas sapnas. Vaikai visad sapnuoja tokius sapnus ar bent prasimano. Kartą sūnėnas pasakė man, kad buvo mėnulyje. Paklausiau, ką jis ten matė. O jis man sako: „Duoną ir širdį“. Žinai, kai turi tokią kepyklinę patirtį, jau nebegali žiūrėt į vaiką be baimės.

– Duoną ir širdį, – pakartojo Oliveira. – Na, o aš mačiau tik duoną. Tiek to. Čia, už durų, stovi tokia senė ir labai bjauriai į mane dėbso. Kiek minučių galima kalbėt tose kabinose?

– Šešias. Paskui ims belst į stiklą. Ar tik senė laukia?

– Senė, žvaira moteris su vaiku ir toks tipas, pažiūrėti panašus į komivojažierių. Veikiausiai komivojažierius, nes turi už-

rašų knygutę ir sklaido ją kaip pasiutęs, be to, viršutinėj kišenėj kyšo kokie trys pieštukai.

– O gal koks inkasatorius?

– Štai dar du ateina, kokių keturiolikos metų vaikėzas, susivaręs pirštą į nosį, ir senė su neregėta skrybėlaite, lyg iš Cranacho paveikslo.

– Jau atsipeikėjai, – tarė Etjenas.

– Taip, gana neblogai toj kabinoj. Tik gaila, kad tiek žmonių laukia. Kaip manai, ar jau praėjo šešios minutės?

– Kur tau, – tarė Etjenas. – Daugių daugiausia trys, o gal ir nė tiek.

– Vadinas, senė neturi teisės belst į stiklą, ar ne?

– Eina ji švilpt. Aišku, neturi. Tau šešios minutės laiko, ir tu gali man pasakot visus sapnus, kokie tik šauna į galvą.

– Kad tik šitą susapnavau, – tarė Oliveira. – Bet bjauru ne sapnuoti. Bjauru, kaip sakoma, pabusti... Kaip tu manai, o gal aš dabar sapnuoju?

– Ką gali žinot? Bet čia jau nuvalkiota tema. Filosofas ir drugelis – sena pasaka.

– Žinau, bet atleisk, jei esu per daug įkyrus. Norėčiau, kad įsivaizduotum pasaulį, kur gali suraikyti visą kepaliuką, o jis neverkia.

– Iš tikrųjų nelengva įsivaizduoti, – tarė Etjenas.

– Aš rimtai kalbu. Ar tau niekad nepasitaikė pabusti su mintimi, kad būtent šiuo metu prasideda kažkas nesuprantama?

– Kai būnu tokios nuotaikos, – tarė Etjenas, – nupiešiu pačius geriausius paveikslus, ir man nusispjaut, ar aš drugelis, ar Fu Manchu.

– Čia visai kas kita. Beje, regis, Kolumbas tik per nesusipratimą priplaukė Guanahanio salą, ar kaip ji ten vadinasi. Kuriems galams tie graikų tiesos ir melo kriterijai?

– Betgi ne aš, – tarė Etjenas užsigavęs, – o tu pradėjai kalbą apie kažką nesuprantama.

– Aš kalbėjau perkeltine prasme, – tarė Oliveira. – Galima sakyti, kad sapnavau. Tos nuotaikos neįmanoma apibūdinti, juk nesusipratimas – tai toks dalykas, kurio niekad nepavadinsi nesusipratimu.

– Senė išmals tau stiklą, – tarė Etjenas. – Net šičia girdėti.

– Tegu ją skradžiai, – tarė Oliveira. – Negi jau praėjo šešios minutės?

– Daugmaž. Be to, dar yra mandagumas, taip liaupsinamas Pietų Amerikoje.

– Šešios minutės dar nepraėjo. Labai gerai, kad papasakojau tau sapną, o kai susitiksim...

– Gali bet kada užsukti, – tarė Etjenas. – Vis viena šiandien jau nebetapysiu, iškvaršinai man galvą savo sapnais.

– Girdi, kaip beldžia į stiklą? – tarė Oliveira. – Ir ne tik senė žiurkės snukučiu, o ir vaikėzas su žvaire. Tuoj tuoj ateis tarnautojas.

– Išspirs tave lauk, galvą dedu.

– Eik jau. Mano sistema – dėtis, kad nesuprantu nė žodžio prancūziškai.

– Juk po teisybei ne kažin ką supranti, – tarė Etjenas.

– Klysti. Gaila, kad tau tai atrodo juokinga, o juk iš tikrųjų čia ne juokas. Iš teisybės nenoriu nieko suprasti, jei suprasti ką nors – tai sutikti su tuo, ką vadiname nesusipratimu. Bičiuli, štai jau atplėšė duris, toksai tipelis plekšnoja man per petį. Iki, ačiū, kad išklausei.

– Iki, – tarė Etjenas.

Pasitempęs striukę, Oliveira išėjo iš kabinos. Tarnautojas rėkė jam į ausį pašto taisykles. „Jei dabar turėčiau rankoje peilį, – pagalvojo Oliveira, traukdamasis iš kišenės cigaretes, – tas tipas,

ko gero, užkakarykuotų arba pavirstų gėlių puokšte." Tačiau viskas suakmenėjo, tęsėsi be galo, be krašto, reikėjo užsirūkyti cigaretę ir nenusideginti, nes ranka drebėjo, ir toliau klausytis, kaip rėkaloja tas tipas, o jis ėjo šalin, gręžiodamasis kas žingsnis ir grūmodamas ranka, žvairė ir komivojažierius sekė jį viena akimi, antra stebėdami senę, kad neužtruktų ilgiau kaip šešias minutes, senė kabinoje velniškai panėšėjo į kečujų mumiją iš Antropologijos muziejaus, vieną iš tų, kurios nušvinta, kai paspaudi mygtuką. Bet viskas buvo atvirkščiai, kaip paprastai sapne, senė paspaudė mygtuką ir pradėjo šnekėti su kokia kita sene, tupinčia kokioj begaliniai ilgo sapno mansardoj. (-76)

101

Kilstelėjusi galvą, Pola matė „Pašto ir telegrafo kalendorių", rausvą karvę žalioje lankoje, violetinius kalnus žydro dangaus fone, ketvirtadienis 1, penktadienis 2, šeštadienis 3, sekmadienis 4, pirmadienis 5, antradienis 6, *Saint Mamert, Saint Solange, Saint Achile, Saint Servais, Saint Boniface, lever 4 h 12, coucher 19 h 23, lever 4 h 10, coucher 19 h 24, lever coucher, lever coucher, levercoucher, coucher, coucher, coucher**.

Glaustydamasi veidu prie Oliveiros peties, ji bučiavo padrėkusią odą, tabaką, miegą. Įstabiai tolima laisva ranka glostė jam pilvą, šlaunis, žaidė su plaukais, vyniojosi juos ant pirštų ir švelniai timpčiojo, kad Orasijus supyktų ir juokais įkąstų. Kažkas

---

* *Lever, coucher* – saulė teka, leidžiasi (*pranc.;* žodžių žaismas, nes *coucher* reiškia ir gulėti su kuo nors).

lipo laiptais, vilkdamas kojas, *Saint Ferdinand, Sainte Petronille, Saint Fortuné, Sainte Blandine, un, deux, un, deux**, dešinė, kairė, dešinė, kairė, gerai, blogai, gerai, blogai, pirmyn, atgal, pirmyn, atgal. Ranka šliaužė jos nugara, iš lėto ropojo žemyn, vaizduodama vorą, vienas pirštas, kitas, *Saint Fortuné, Sainte Blandine,* vienas pirštas čia, kitas ten, vienas aukščiau, kitas žemiau. Glamonė veikė ją pamažu, lyg iš šalies. Goslumo, jausmų pertekliaus metas, švelniai kąsčioti, glostyti galais pirštų, neskubant, kaip tyrinėtojui, tariamai klumpant, lyžčioti odą liežuvio galiuku, šnibždėti *coucher 19 h 24, Saint* iš palengvo smeigti nagus, *Ferdinand.* Pola kilstelėjo galvą ir pažvelgė į Orasiją – jis gulėjo užsimerkęs. Galvojo sau viena, ar šitaip darė ir su savo drauge, mažiuko motina. Jam nepatiko kalbėti apie aną, lyg iš pagarbos reikalavo minėti jos vardą tik prireikus. Paklausė, dviem pirštais praplėšdama jam akį ir mirtinai bučiuodama į lūpas, bet jos neatsakė, šitokiu metu maloniausia buvo tylėti, gulėti vienam šalia kito, klausytis savo atodūsių, kartas nuo karto keliauti ranka ar koja iki kito kūno, šiaip sau, be jokio tikslo ir pasekmių, rankioti glamonių likučius, užsiglaudusius lovoje, ore, bučinių šešėlius, menkutes kvepalų bei įpročių lervas. Ne, jam nepatinka to daryti su drauge, tik Pola gali suprasti, nujausti kiekvieną jo užgaidą. Stačiai protas neneša, kaip ji sugeba patenkinti jo kaprizus. Dargi vaitodama, nes kartą suvaitojo, norėjo ištrūkti, bet buvo per vėlu, lasas jau užsiveržęs, ir iš jos maišto tiek tebuvo naudos, kad pašoko malonumas ir skausmas, tas dvigubas nesusipratimas, kurį reikėjo perveikti, nes buvo apgaulingas, negalimas daiktas, kad glamonės, o gal, o gal taip ir turi būti. (-144)

* Viens, du, viens, du *(pranc.)*.

102

Vongas, tikra skruzdėlė, Morelio bibliotekoje galų gale aptiko Musilio knygos „Auklėtinio Terleso sumaištys“ dedikuotą egzempliorių su šia energingai pabraukta vieta:

Kas mane labiausiai stebina? Banalūs dalykai. O ypač negyvi daiktai. Kas gi juose mane stebina? Kažkas nesuvokiama. Kaip tik tai! Iš kur, velniai parautų, ištraukiau tą „kažkas“? Jaučiu, kad jis yra čia pat. Jaučiu, jog jis nori prabilti. Ir tiesiog puolu į neviltį kaip žmogus, kuris stengiasi iš lūpų suprasti, ką sako paralitikas, ir nesugeba. Tarsi turėčiau papildomą jutimą, vienu daugiau už kitus, tik neišsivysčiusį, veikiau pastebimą, esamą jutimą, tik negyvą. Pasaulis man pilnas bežadžių balsų. Gal aš aiškiaregys, o gal man vaidenasi?

Ronaldas aptiko tokią citatą iš Hofmannsthalio „Lordo Čendoso laiško“:

Kaip pamačiau kadaise pro didinamąjį stiklą mažylio piršto odą, panašią į lygumą, pilną daubų ir raguvų, taip dabar pamačiau žmones ir jų darbus. Ir jau nebegalėjau žiūrėti į juos įpročio apribotu žvilgsniu. Viskas skaidėsi į atskirus fragmentus, kurie skaidėsi savo ruožtu; nieko jau nebegalėjau suvokti, pasitelkęs tam tikras apibrėžtas sąvokas. (-45)

103

Net Pola nesuprastų, kodėl nakčia jis užsiima kvapą ir klausosi, kaip ji miega, tyko jos kūno garsų. Patenkinta ji guli aukštielnin-

ka, sunkiai alsuoja, tik kartais kyštelėja ranką iš dievaižin kokio sapno arba ima pūsti sau į nosį, atvėpusi apatinę lūpą. Orasijas pakelia galvą arba pasiremia smakrą kumščiu ir rymo, įsikandęs cigaretę. Trečią ryto Dofino gatvė aprimsta, Pola kvėpuoja čia tyliau, čia garsiau, sakytum tarpais pasūkuriuodama, plaukia kokia lėta tėkmė, lyg bruzda kokia neregima vidinė gyvybė, Oliveira pamažu įsitempia ir prikiša ausį prie nuogos odos, prisiglaudžia prie standaus šilto būgno, klausosi. Girdėti, lyg kas kyla ir leidžiasi, šnara ir brazda, lyg ropoja krabai ir ropliai, tamsus išblėsęs pasaulis slysta aksomu, pasirodo čia vienur, čia kitur ir vėl pradingsta (Pola dūsauja, vartosi). Fermentuojasi nakčia skystas takus kosmosas, pulsuoja plazmos, vangiai funkcionuoja nepaslankus nepermanomas mechanizmas, ir staiga traškesys, beveik po pat oda kažkas ima srūti, kažkas gurga ir košiasi, Polos pilvas – juodas dangus, pilnas stambių apsnūdusių žvaigždžių, ugninių kometų, gausdamos ritasi didžiulės planetos, šnarančio planktono jūra, švabančios medūzos, Pola – mikrokosmas, Pola – visatos nakties centras mažytėj susifermentavusioj jos pačios nakty, kur rūgęs pienas ir baltasis vynas maišosi į daiktą su mėsa ir daržovėmis, gausybėmis mįslingų ir tolimų, ir tokių artimų cheminių procesų. (-108)

104

Gyvenimas – lyg *komentaras* to, kas nepasiekiama, kas yra čia pat, už poros žingsnių, kurių nežengsime.

Gyvenimas – baletas, sukurtas istorine tema, istorija, pagrįsta tam tikru atsitikimu, tam tikras atsitikimas pagrįstas tikru įvykiu.

104

Gyvenimas – numeno nuotrauka, sąlytis tamsoje (su moterim? su pabaisa?), gyvenimas – mirties tarpininkas, puiki kortų malka, taro kortos, pakliuvusios reumatikui, kuris, nemokėdamas žaidimo taisyklių, dėsto liūdną pasiansą gumbuotais pirštais. (-10)

105

Moreliana

Mąstau apie užmirštus senolių gestus, apie gausybę jų poelgių bei žodžių, kurie nepaveldėti pamažu išdilo iš atminties, vienas po kito nukrito nuo laiko medžio. Tą naktį sugraibiau ant stalo žvakę ir uždegiau pramogos dėlei, ir išėjau į koridorių. Ji vos neužgeso, dvelktelėjus oro srovei, ir tuomet pamačiau, kaip mano kairė ranka pakilo pati savaime, delnu uždengė virpančią liepsnelę nelyginant gyvu gaubtu. Kai atgijusi liepsnelė atsitiesė vėl, dingtelėjo mintis, jog taip darėme visi mes (mintis apie visus mus, gera mintis ar bent nuojauta) tūkstančius metų, visą Ugnies amžių, kol pakeitėme žvakę elektros šviesa. Įsivaizdavau kitokius gestus: kaip moterys kilsčioja sijonus, kaip vyrai graibosi špagos. Nelyginant užmirštus vaikystės dienų žodžius, girdėtus paskutinįsyk iš mirštančių senių lūpų. Mano namuose jau nebesakoma „kamparmedžio komoda“, jau nebesakoma „trikojis“. Nelyginant senas melodijas, trečiojo dešimtmečio valsus, polkas, graudinusius senolius.

Mąstau apie tuos daiktus, tas dėžutes, tuos rykus, kurie aptinkami kartais ant aukšto, virtuvėje ar sandėliuke ir kurie dievaižin kam tinkami. Bergždžias dalykas manyti, jog suvokiame,

ką daro laikas: jis laidoja savo mirusiuosius ir slepia raktus. Tik sapne, poezijoje, pramogose – užsidegi žvakę ir išeini į koridorių – retkarčiais pasirodo, kas buvome, prieš tapdami tokie, kokie gal dabar esame. (-96)

106

ohny Temple:

Between midnight and dawn, baby, we may ever have to part,
But there's one thing about it, baby, please, remember
I've always been your heart.

The Yas Yas Girl:

Well it's blues in my house, from the roof to the ground,
And it's blues everywhere since my good man left town.
Blues in my mail-box 'cause I can't get no mail,
Says blues in my bread-box 'cause my bread got stale.
Blues in my meal-barrel there's blues upon my shelf
*And there's blues in my bed, 'cause I'm sleepin' by myself.** (-13)

Džonis Templas: Tarp vidurnakčio ir aušros, mergyt, mes galim išsiskirti, bet nepamiršk, mergyt, vieno dalyko, jog buvau visada tavo širdis.

„Šauni mergina": Liūdesys tvyro mano namuose, nuo stogo iki grindų, mano gerajam žmogui palikus miestą, liūdesys visur. Liūdesys laiškų dėžutėj, nes negaunu laiškų, liūdesys duonos dėžėj, nes duona sužiedėjusi. Liūdesys mėsos statinėj ir liūdesys mano lentynoj, ir liūdesys mano lovoj, nes miegu vienui viena *(angl.)*.

107

Morelio rašyta ligoninėje:

Didžiausia mano protėvių dorybė yra ta, kad jie mirę; kukliai ir drauge išdidžiai laukiu tos valandos, kada ją paveldėsiu. Turiu draugų, kurie nedovanos nepastatę man paminklo, – pavaizduos kniūpsčią prie balos, pilnos tikrų varlių. Įkišus monetą į tam tikrą angą, bus matyti, kaip aš spjaunu į vandenį, o varlės pabaidytos neria į šalis ir kurkia kokią pusantros minutės – tiek laiko pakaks domėtis paminklu. (-113)

108

– *La cloche, le clochard, la clocharde, clocharder**. Kai kas Sorbonoje yra netgi parašęs disertaciją apie bastūnų psichologiją.

– Galimas daiktas, – tarė Oliveira. – Bet užtat jie neturi Chuano Filjojaus, kuris parašytų jiems „Gausą". Kaip gyvuoja Filjojus?

Aišku savaime, Magė nieko negalėjo atsakyti, bent jau dėl to, kad apskritai nebuvo girdėjusi jo vardo. Teko išaiškinti, kodėl Filjojus ir kodėl „Gausa". Magei labai patiko knyga ir mintis, jog Argentinos *linyeras* priklauso bastūnų giminei. Visad buvus tvirtai įsitikinusi, jog užgaulu kokį *linyeras* vadinti elgeta, ir simpatiją bastūnei nuo Menų tilto ji pagrindė, jos manymu, moksliniais argumentais. Ypač tomis dienomis, kai, vaikščioda-

* Varpas, bastūnas, bastūnė, bastytis *(pranc.;* žodžių žaismas).

ni krantine, juodu pastebėjo, jog bastūnė įsimylėjusi, simpatija r karštas noras, kad viskas anai kuo geriausiai sektųsi, Magei ›uvo nelyginant tilto arka, jos mėgstama konstrukcija, ar tos ielos ir tuščios skardinės, kurias Oliveira, žengdamas nuleista ;alva, rankiodavo pakeliui.

– Filjojus, po šimts, – sakė Oliveira, žvelgdamas į Konsjereri bokštus ir mąstydamas apie Kartušą. – Koks kelio galas iki ıamų, nesuprasi, kaip šiame pakvaišusiame pasaulyje gali būti itiek sūraus vandens.

– Užtat kur kas mažiau oro, – sakė Magė. – Daugių daugiauia trisdešimt dvi valandos.

– A, tikrai. Tik, deja, nėra monetų tam orui.

– Ir noro. Manęs, pavyzdžiui, nė kiek netraukia namo.

– Ir manęs. Bet tarkim, kad traukia. Pati matai, kad apie tai ıeverta nė kalbėti.

– Tu nė neužsimeni apie namus, – tarė Magė.

– O kas užsimena, dieviškasis inde, kas užsimena? Tik va, nėr ıimės, kai neturi pinigų.

– Paryžius už dyką, – pacitavo Magė. – Pats taip sakei tą dieıą, kai susipažinom. Gali žiūrėt į bastūnę už dyką, mylėtis už lyką, sakyti tau, kad esi negeras, už dyką, nemylėti tavęs... Kodėl u lindai pas Polą į lovą?

– Dėl kvapo, – tarė Oliveira, sėdėdamas ant geležinio kranınės turėklo. – Man pasirodė, kad ji atsiduoda giesmių giesme, inamonu, mira ir panašiai. Po teisybei taip ir buvo.

– Bastūnė šįvakar turbūt neateis. Jau seniai metas, visad toiu laiku būna šičia.

– Kartais juos visus surankioja, – tarė Oliveira. – Man regis, ıigienos sumetimais, kad utėlės neužkrimstų, o gal kad miestas amiai pasnaustų prie savo tykios upės. Valkatos daro daugiau ėdos nei vagys, kas to nežino, o apskritai gelbėtis nuo jų tuščias arbas, verčiau palikti ramybėje.

108

– Papasakok man ką nors apie Polą. Bent neprailgs laukti bastūnės.

– Leidžiasi vakaras, amerikiečiai turistai ima ilgėtis savo viešbučių, jiems gelia kojas, be to, ir apsipirkę kaip reikiant: visas Sade, Milleris, *Onze milles verges,* meninės nuotraukos, nešvankūs estampai, Sagan ir Buffet. Pažvelk, kaip šviesėja kraštovaizdis tilto pusėje. Ir palik ramybėje Polą, apie tai niekas nekalba. Antai dailininkas jau lanksto molbertą, niekas nestabtelėja pažiūrėti, ką jis piešia. Stačiai sunku patikėti, kaip viskas aiškiai matosi, oras švarus kaip ana tos mergytės plaukai, ana tos, kur bėga raudona suknele.

– Papasakok man ką nors apie Polą, – pakartojo Magė, atgalia ranka plekšnodama jam per petį.

– Gryna pornografija, – tarė Oliveira. – Tau nepatiks.

– O jai, aišku, viską išpasakojai apie mudu.

– Ne. Tik šį tą bendrais bruožais. Ką gi aš jai pasakosiu? Polos nėra, pati žinai. Kur ji? Parodyk.

– Sofizmai, – tarė Magė, išmokusi šį terminą iš Ronaldo ir Etjeno ginčų. – Kaipgi ji čia bus, juk ji Dofino gatvėj, aišku.

– O kur Dofino gatvė? – tarė Oliveira. – *Tiens, la chlocharde qui s'amène**. Žiūrėk, kokia gražuolė.

Bastūnė svyrino laiptais žemyn, sulinkusi po dideliausia našta, iš kurios kyšojo nubrizgusios paltų rankovės, sudriskę šalikai, kelnės, sumeškeriotos šiukšlių dėžėje, audeklo skiautės ir netgi ritinys pajuodusios vielos, nulipusi sustojo ant žemutinės pakopos ir ūktelėjo – lyg subliovė, lyg atsiduso. Viršum nenusakomų apatinių drapanų – naktinių marškinių, prilipusių prie kūno dovanotų palaidinukių ir liemenėlės, kurioje vos tilpo pasišlykštėtinos krūtys, – ji vilkėjo dvi, tris, o gal keturias sukneles,

* Žiū, bastūnė atsivelka *(pranc.).*

štisą garderobą, ir dar vyrišką striukę su atirusia rankove, ryšėjo ;aliką, susegtą skardine sage su dviem akutėm, viena žalia, kita 'audona, o plaukus, nudažytus neregėta geltona spalva, buvo ;usiveržusi savotišku žaliu gaziniu raiščiu, kurio vienas galas ⟨abaliavo palaidas.

– Žavinga, – tarė Oliveira. – Pakerės tuos tipus iš patiltės.

– Iškart matyti, kad įsimylėjusi, – tarė Magė. – Pažiūrėk, kaip šsidažiusi lūpas. O tušo – kiek turėjo, tiek ir klojo.

– Panaši į prastą Grocką. Arba į kai kurias Ensoro figūras.)ieviška. Įdomu, kaip juodu sugeba pasimylėti? Gal pasakysi, ⟨ad jie mylisi per atstumą?

– Yra tokia vietelė netoli Sanso rūmų, kur tam tyčia renkasi ʼalkatos. Policija leidžia. Ponia Leoni man sakė, kad tarp jų vi-;ad sukasi policijos agentai, o tokią valandėlę gali sužinoti galybę)aslapčių. Turbūt valkatos turi ryšių su nusikaltėlių pasauliu.

– Tai pasakė: nusikaltėlių pasaulis, – pasakė Oliveira. – Aiš-⟨u, turi. Juk jie visuomenės atstumti, laikosi ant piltuvo krašto. ⟨o gero, žino nemaža dalykų ir apie rentininkus bei kunigus. ᵓasidairo po šiukšlių dėžes...

– Antai ateina valkata. Girtas kaip niekad. Vargšiukė, kaip o laukia, žiūrėk, pasidėjo mazgą ant žemės ir moja, matai, kaip audinasi.

– Tie Sanso rūmai man buvę nebuvę, kaip jie sugeba pasimy-ėti, štai kas įdomu, – burbtelėjo Orasijas. – Šitaip apsidarę. Juk i nusivelka tik vieną kitą drabužį, kai būna ne taip šalta, o turi lar penkis šešis, jau nekalbant apie vadinamuosius apatinius. sivaizduoji, kaip tai atrodo, juo labiau po atviru dangumi? Jam ⟨ur kas lengviau, su kelnėmis bėdos nėra.

– Jie nenusirengia, – pabandė spėti Magė. – Policija neleis-ų. Ir dar lietus, suprask. Įlenda į kokį urvą, toje dykvietėje yra luobių pusantro metro gylio, pakraščiais kūpso krūvos šiukš-

lių, kur darbininkai meta skardines ir butelius. Man rodos, jie mylisi stati.

– Ir su drabužiais? Galva neneša. Atseit tas tipas niekad nematė jos nuogos? Čiagi kiaulystė.

– Pažiūrėk, kaip jie myli vienas kitą, – tarė Magė. – Matai, kaip žvelgia vienas į kitą.

– Tas tipas užsipylęs akis vynu. Vienuolikos laipsnių švelnumas ir gerokas kiekis tanino.

– Jie myli vienas kitą, Orasijau, myli. Ji vardu Emaniuelė, provincijoje buvo prostitutė. Atplaukė barža ir pasiliko paupy. Vieną vakarą man buvo liūdna, ir mudvi įsišnekėjome. Tik smirda nežmoniškai, gavau netrukus eiti sau. Žinai, ko ją paklausiau? Paklausiau, kada ji persirengia švariais drabužiais. Kvailas klausimas. Ji labai gera, nors ir ne viso proto, tą vakarą sakėsi matanti žydint laukų gėles ant šaligatvių, vardijo jas vieną po kitos.

– Kaip Ofelija, – tarė Orasijas. – Gamta mėgdžioja meną.

– Ofelija?..

– Atleisk, vis ta literatūra... O ką tau atsakė, kai paklausei apie drabužius.

– Pratrūko juoktis ir vienu matu išmaukė puslitrį vyno. Pasakė, kad kai paskutinįsyk persirenginėjo, gavo mesti drabužius šalin. Viskas drisko, ėjo skutais. Žiemą jiems labai šalta, užtat ir velkasi viską, kas pakliūva.

– Nenorėčiau tarnauti ligoninėje ir kurią naktį priimti ją ant neštuvų. Paprasčiausias prietaras, ir tiek. Visuomenės šulai. Man norisi gerti, Mage.

– Eik pas Polą, – tarė Magė, žiūrėdama į bastūnę, besiglėbesčiuojančią su mylimuoju patiltėje. – Dėmesio, tuoj ims šokti, visad šitokiu metu užsimano truputį pašokti.

– Panaši į mešką.

– Ji tokia laiminga, – tarė Magė ir, pakėlusi akmenuką, ėmė žiūrinėti iš visų pusių.

108

Orasijas atėmė akmenuką ir palaižė. Atsidavė druska ir akmeniu.

– Čia mano, – tarė Magė, tiesdama ranką jo atsiimti.

– Taip, bet pažiūrėk, kokios jis spalvos mano delne. Tiesiog spinduliuoja.

– Mano delne jam geriau. Duokš, jis mano.

Juodu susižvalgė. Pola.

– Tiek to, – tarė Orasijas. – Vis viena, ar dabar, ar vėliau. Kokia tu kvaila, vaikeli, kad žinotum, kaip ramiai moki miegoti.

– Miegoti viena, ačiū už malonumą. Matai, jau nebeverkiu. Na, kalbėk toliau, nebeverksiu. Aš panaši į ją, matai, kaip ji šoka, matai, apskrita kaip mėnulis, sunki kaip kalnas, o šoka, visa aptekusi purvais, o šoka. Štai tau pavyzdys. Atiduok akmenuką.

– Še. Žinai, nelengva pasakyti: myliu tave. Dabar tikrai nelengva.

– Taip, atrodo, lyg duotum man antrą egzempliorių, parašytą per kalkę.

– Kalbamės kaip du varnai, – tarė Orasijas.

– Juokas ima, – tarė Magė. – Jei nori, duosiu tau valandžiukę palaikyti, kol šoka bastūnė.

– Duokš, – tarė Orasijas ir, paėmęs akmenuką, dar sykį lyžtelėjo. – Ko mudviem kalbėti apie Polą? Ji vieniša, serga, aš aplankau ją, vis dar pasimylim, ir tiek, nenoriu paversti jos žodžiais, net su tavim.

– Emaniuelė įkris į vandenį, – tarė Magė. – Ji girtesnė už tą tipą.

– Ne, viskas pasibaigs taip pat šlykščiai, kaip visada, – tarė Oliveira, keldamasis nuo turėklo. – Matai, ateina taurusis valdžios atstovas. Eime, nemalonu žiūrėti. Ir kaip tik tada, kai vargšelė užsimanė šokti...

108

– Turbūt kokia senė puritonė ten, viršuj, pakėlė triukšmą. Kai susitiksim, spirk jai į užpakalį.

– Reikėtų. O tu mane apginsi, pasakysi, kad man įsimetęs toks nervinis tikas į koją, kai mane sužeidusi sviedinio skeveldra prie Stalingrado.

– Tuomet tu pasitempsi ir atiduosi pagarbą.

– Ir visai neblogai man išeina, išmokau Palerme. Einam, išgersim ko nors. Nenoriu dairytis atgal nei girdėti, kaip tas galvijas ją plūsta. Kažin, gal vertėtų grįžti ir jam spirti į užpakalį? O Ardžuna, patark man. Uniforma sulaiko žmogaus niekšybės smarvę. *Ho detto.* Eime, maunam iš čia. Esu labiau aptekęs nešvarumais negu tavoji Emaniuelė, amžių amžius kaupėsi tas purvas, *Persil lave plus blanc**, labai praverstų kokia super skalbimo priemonė, vaikeli, kokios kosminės pamuilės. Tau patinka gražūs žodžiai? Sveikas, Gastonai.

– *Salut, messieurs dames,* – tarė Gastonas. – *Alors, deux petits blancs secs comme d'habitude, hein?*

– *Comme d'habitude, mon vieux, comme d'habitude. Avec du Persil dedans.***

Gastonas dirstelėjo į jį ir palingavo galvą. Oliveira suėmė Magės ranką ir atidžiai suskaičiavo pirštus. Paskui padėjo jai ant delno akmenuką, vieną po kito užlenkė pirštus, o ant viršaus užspaudė bučinį. Magė pastebėjo, kad akys jo užmerktos ir jis atrodo lyg nukilęs mintimis kur kitur. „Komediantas“, – tarė sau viena susigraudinusi. (-64)

* Visų geriausiai balina „Persilis“ *(pranc.).*

** Sveiki, ponai ir ponios. Tai po dvi taures sauso baltojo, kaip paprastai, ką? – Kaip paprastai, bičiuli, kaip paprastai. Tik įberk „Persilio“ *(pranc.).*

109

Daiktais Morelis bandė teisinti savo kūrinių padrikumą, tvirtindamas, jog kitų gyvenimas, toks, koks mums prieinamas vadinamojoje tikrovėje, yra ne kino filmas, o nuotrauka, atseit mes pagauname ne visą veiksmą, o tik eleatiškai iškarpytus jo fragmentus. Yra tik tie momentai, kada mes būname drauge su tuo, kieno gyvenimą tariamės permaną, kada kalbame apie jį, kada jis pasakoja mums, kas jam atsitiko ir ką jis ketina daryti. Galiausiai palieka vien nuotraukų albumas, virtinė sustabdytų akimirkų, – niekada nebūna atžengiančios ateities, perėjimo iš vakardienos į šiandieną, pirmo užmiršties lopo prisiminimuose. Todėl nieko nuostabaus, kad jis kalba apie savo veikėjus kaip galima padrikiau; sujungti į vientisą seriją nuotraukas, kad jos taptų filmu (tai be galo patiktų skaitytojui, jo vadinamam skaitytoju-patele) – vadinasi, užpildyti tarpus tarp nuotraukų literatūra, prielaidomis, spėjimais ir išmonėmis. Kartais nuotraukose matyti nugara, ranka, įremta į duris, grįžimas iš pasivaikščiojimo po užmiestį, plačiai išžiota burna, bateliai spintoje, žmonės Marso lauke, vartotas pašto ženklas, buteliukas kvepalų *Ma Griffe* ir panašiai. Morelio nuomone, būsenos, kurias jis stengėsi kaip galėdamas raiškiau pavaizduoti tose nuotraukose, padeda skaitytojui įsigilinti, veik įsigyventi į jo veikėjų likimą. Skaitytojo vaizduotė tuoj pat paverčia gautą informaciją veiksmu, apsieidama be jokių išmonių, siejančių tai, kas yra, su tuo, kas jau parašyta ar dar bus parašyta. Skaitytojo uždavinys įsivaizduoti arba sukurti lieptus tarp tų miglotų, veik abstrakčių biografijų fazių, pradedant šukavimosi maniera, jei Morelis to neminėjo, ir baigiant kokio poelgio paskatomis, nesvarbu, ar tas poelgis atrodo keistas, ar ekscentriškas. Knyga turėjo panėšėti

109

į *Gestalt** psichologų siūlomus škicus, kurių tam tikros linijos įgalina stebėtoją įsivaizduoti ir galutinai sau užbaigti kokio veido piešinį. Tačiau kartais galėjo trūkti pačių svarbiausių linijų, kaip tik tų, kurios viską nulemia. Čia Morelis tikrai be saiko darkėsi ir koketavo.

Skaitant knygą, tarpais būdavo toks įspūdis, jog Morelis ir pats tiki, kad fragmentų rinkinys ūmai susikristalizuos į gryną tikrovę. Nekuriant jokių lieptų, nesiuvant draugėn gobeleno gabalų, staiga atsiras miestas, atsiras gobelenas, atsiras vyrai ir moterys sykiu su aiškia ateities perspektyva, o jis, autorius, pirmas žavėsis tuo pasauliu, pamažu žengiančiu vientisumo link.

Bet vargu ar verta puoselėti tokias viltis, nes vientisumas – tai po teisybei prisitaikymas prie erdvės ir laiko, pataikavimas skaitytojo-patelės skoniui. Morelis negalėjo su tuo sutikti, tad rodės, siekė tokios kristalizacijos, kuri nekliudytų netvarkos, charakteringos jo mažos planetinės sistemos kūnams, o priešingai, padėtų visapusiškai ir nuodugniai permanyti jų būties prasmę, net jeigu tai būtų netvarka, nesąmonė ar beprasmybė. Tokios kristalizacijos, kurioje netrūktų nė vieno elemento ir kurioje įžvalgi akis, prisikišusi prie kaleidoskopo, pamatytų ir suvoktų didelę įvairiaspalvę rožę, suvoktų ją kaip metaforą, kaip *imago mundi***, už kaleidoskopo ribų virstantį Provanso stiliaus salonu arba kūmučių suėjimu prie arbatos su Beglio ješlainiukais. (-27)

---

* Figūros *(vok.)*.

** Pasaulėvaizdį *(lot.)*.

110

Sapnas atrodė panašus į bokštą, kurs nesuskaitoma gausybe sluoksnių kyla aukštyn ir nyksta begalybėje ar įvijai leidžiasi į žemės gelmes. Kai jis įtraukė mane savo verpetan, pradėjau suktis spirale, o ta spiralė pasirodė besanti labirintas. Nebuvo nei stogo, nei grindų, nei sienų, nei kelio atgal. Bet užtat buvo tiksliai atsikartojančios temos.

Anaïs Nin, Winter of Artifice (-48)

111

Šį pasakojimą užrašė jo herojė Ivonė Gitri Nikolasui Dijasui, Gardelio draugui iš Bogotos.

Gimusi esu vengrų inteligentų šeimoje. Mama vadovavo kilmingų merginų pensionui viename garsiame mieste – nenorėčiau sakyti, kaip jis vadinasi. Po karo kilus suirutei, kai griuvo sostai, nebeliko socialinių klasių bei turtų, nebežinojau, kuriuo keliu pasukti. Tėvai, kaip ir tūkstančiai kitų žmonių, prarado visus turtus, tapo naujų Trianono sienų auka *(sic!)*. Grožis, jaunystė ir išsiauklėjimas neleido man pasidaryti paprasta mašininke. Tuomet mano gyvenime pasirodė žavingas princas, žmogus iš tarptautinės aukštuomenės, Europos masto aristokratas. Ištekėjau už jo sklidina širdim jaunatviškų iliuzijų, nors tėvai ir priešinosi – mat buvau tokia jaunutė, o jis svetimšalis.

Povestuvinė kelionė. Paryžius, Nica, Kapris. Po to – iliuzijų žlugimas. Nebežinojau, ką daryti, nedrįsau nė artimiesiems atskleisti savo šeimyninės tragedijos. Niekada neturėsiu vaikų nuo savo vyro! Esu

111

šešiolikos metų ir keliauju kur akys veda, bėgdama nuo savo skausmo. Egiptas, Java, Japonija, Kinų imperija, visi Tolimieji Rytai – visur liejasi šampanas ir trykšta dirbtinis džiaugsmas, bet kraujuoja širdis.

Bėga laikas. 1927 metais galutinai įsikuriame Žydrajame Krante. Aš – aukštuomenės moteris, o prie mano kojų tarptautinė draugijomenė, leidžianti laiką dansinguose, hipodromuose ir kazino.

Vieną gražią vasaros dieną galutinai apsisprendžiau: skyrybos. Visa gamta žydėjo; jūra, dangus, laukai skambėjo meilės giesmėmis ir šlovino jaunystę.

Mimozų šventė Kanuose, gėlių karnavalas Nicoje, šypsantis pavasaris Paryžiuje. Tada ir palikau šeimos židinį, prabangą ir turtus ir viena leidausi į pasaulį...

Buvau tuomet aštuoniolikos metų ir, nežinodama, ko nusitverti, apsistojau Paryžiuje. 1928 metų Paryžius. Orgijų ir šampano tvano Paryžius. Nuvertintų frankų Paryžius. Paryžius – rojus svetimšaliams. Pilnas jankių ir Pietų amerikiečių, saujomis žarstančių auksą į visas puses. 1928 metų Paryžius, naujais kabaretais, naujomis išmonėmis kas dieną tuštinantis kišenes svetimšaliams.

Aštuoniolika metų, šviesūs plaukai, mėlynos akys. Viena Paryžiuje.

Stengdamasi nuslopinti širdgėlą, stačia galva puoliau į pramogų sūkurį. Kabaretuose krypo į mane visų akys, nes visad vaikščiojau viena, dosniai vaišinau šampanu estrados šokėjus ir nešykštėjau pasakiškų arbatpinigių kelneriams. Pinigai man neturėjo jokios vertės.

Kartą vienas iš tų žmonių, kurie nuolat trinasi tokioje tarptautinėje draugijomenėje, įminė mano skausmo paslaptį ir pasiūlė man vaistų... Kokaino, morfijaus, narkotikų. Tada pradėjau ieškoti egzotinių vietelių, tamsiaodžių Pietų amerikiečių vešliais plaukais.

Tuo metu skynė laurus naujai atvykęs kabaretų dainininkas. Jis debiutavo „Floridoje", kur įstabia kalba dainavo įstabias dainas.

Apsitaisęs egzotiškai, ligi tol neregėtais rūbais, jis dainavo argentiniečių tango, rančeras ir sambas. Tai buvo lieknas brunetas baltais dan-

timis, jau speičiamas iš visų pusių Paryžiaus gražuolių. Vardu jis buvo Karlas Gardelis. Nežinia kodėl taip griebė už širdies tie graudūs tango, kuriuos jis dainavo su tikru įsijautimu. Tuometinės jo dainos – „Kelelis“, „Čiakarera“, „Tie šermuonėlių kailinukai“, „Indėno rauda“, „Svaigulys“ – buvo ne nūdieniai tango, o senosios Argentinos melodijos, išsiliejusios iš tyros pampų gaučo širdies. Gardelį nešiojo ant rankų. Visur jis buvo kviečiamas – į prašmatnius pietus, į iškilmingus priėmimus. Kur pažvelgei, visur matei jo tamsų veidą, baltus dantis, giedrą ir šviesią šypseną. Kabaretuose, teatruose, miuzikholuose, hipodromuose. Jis nepraleisdavo nė vienų arklių lenktynių Otejyje ir Lonšane.

Tačiau Gardeliui labiausiai patiko linksmintis savaip, drauge su saviškiais, artimiausių bičiulių draugijoje.

Tada Paryžiuje, Kliši gatvėje, buvo kabaretas „Palermas“, lankomas išimtinai vien Pietų amerikiečių... Ten su juo ir susipažinau. Gardelį domino visos moterys, bet mane domino tiktai kokainas... ir šampanas. Aišku, rodytis Paryžiuje su dienos didvyriu, moterų idealu – tai glostė mano moterišką savimeilę, bet ničnieko nedavė širdžiai.

Prasidėjo kitokie vakarai, pasivaikščiojimai, nuoširdūs pokalbiai žydinčiose lankose, šviečiant blyškiam Paryžiaus mėnuliui, – ir mudviejų draugystė sutvirtėjo. Stojo romantiško žavėjimosi dienos. Tas vyras pamažu įžengė mano širdin. Jo žodžiai buvo kaip šilkas, jo kalbos pratašė mano abejingumo uolą. Ėjau dėl jo iš proto. Prabangus, bet liūdnas mano butukas ūmai priplūdo šviesos. Nustojau vaikščioti po kabaretus. Mano dailioje pilkoje svetainėje, elektros lempoms degant, šviesiaplaukė galvutė glaudėsi prie tvirto tamsaus veido. Mano melsvoji alkova, kadaise sklidina paklydusios sielos ilgesio, tapo tikru meilės lizdeliu. Tai buvo mano pirmoji meilė.

Bėgo laikas, greitas ir nesulaikomas. Negaliu pasakyti, kiek pralėkė dienų ir savaičių. Egzotiška blondinė, stebinusi Paryžių ekstravagantiškumu, paskutinės mados tualetais *(sic!)*, prašmatniais priėmimais, kur svečiai vaišinami vien rusiškais ikrais ir šampanu, – dingo.

111

Po daugelio mėnesių nuolatiniai „Palermo“, „Floridos“ ir „Garonos“ lankytojai iš spaudos patyrė, jog šviesiaplaukė dvidešimtmetė balerina mėlynomis akimis varo iš proto Argentinos sostinės jaunuolius savo nežemiškais šokiais, neregėtu išdykumu, visu savo žydinčios jaunystės goslumu.

Tai buvo Ivonė Gitri.

(Ir t. t.)

„Gardelio fondas“, „Sisplatinos“ leidykla,
Montevidėjas (-49)

112

Moreliana

Taisau vieną apsakymą, kad skambėtų kuo neliteratūriškiau. Iš anksto pasmerktas mėginimas, skaitant iš naujo, į akis šoka nepakenčiami sakiniai. Veikėjas atsisėda prie stalo: „Ramonas ėmėsi skaičiavimo...“ Išbraukiu ir rašau: „Ramonas pradėjo skaičiuoti...“ Nustoju skaityti ir dar kartą susimąstau, kodėl po teisybei man nepriimtina toji „literatūrinė“ kalba. Pasakymas „ėmėsi skaičiavimo“ ne toks jau blogas, tik nenatūralus, „pradėjo skaičiuoti“ reiškia tą patį, nebent daug griežčiau, *proziškiau* (tai yra perduoda tam tikrą informaciją), tuo tarpu pirmoji forma tiek naudinga, tiek maloni. Apskritai pirmuoju atveju man nepatinka dekoratyvinis veiksmažodžio ir daiktavardžio derinys, veik nevartojamas šnekamojoje kalboje; apskritai man nepatinka literatūrinė kalba (mano kūriniuose, savaime suprantama). Kodėl?

Jei neatsisakysiu savo požiūrio, beje, pasibaisėtinai skurdinančio visa tai, ką esu parašęs pastaraisiais metais, ilgainiui pa-

usiu, kad nebesugebu suformuluoti menkiausios minties, sukurti paties paprasčiausio aprašymo. Jei remčiausi tuo pat, kuo ·ėmėsi ir Hofmannsthalio lordas Čendosas, nebūtų ko skųstis, ačiau jei tas nepasitenkinimas retorika (nes iš tikrųjų aš jį jau:iu) randasi dėl kalbos skurdumo, atitinkančio dvasinį skurdumą, tai būtų geriausia iš viso atsisakyti bet ką rašyti. Man nuoodu skaityti tai, ką esu parašęs pastaraisiais metais. Bet drauge ɔer tą savanorišką skurdumą, per tą „pradėjo skaičiuoti“, atstoantį „ėmėsi skaičiavimo“, lyg ir matau tai, kas mane drąsina. Rašau labai blogai, bet toje mano kūryboje kai ko esama. Senasis nano „stilius“ buvo veidrodis skaitytojui-vyturėliui: žiūri į jį, nėgaujasi, atpažįsta save, panašiai kaip toji publika, kuri laukia Salacrou ar Anouilho veikėjų replikų, atpažįsta jas ir gardžiuoasi. Šitaip rašyti kur kas lengviau, nei rašyti (gal ir „išsirašyti“) aip, kaip norėčiau, nesitikėdamas, kad teks pasikalbėti ar susitikti su skaitytoju, turėdamas nebent viltį pasikalbėti su tam ikru tolimu skaitytoju. Beje, čia jau veikiau *moralinio* pobūdžio ɔroblema. Galbūt sklerozė, mano amžius stiprina šį polinkį – ko ;ero, šiek tiek mizantropišką – be saiko šlovinti *ethos* ir atrasti mano atveju gana pavėluotai), jog metafiziniam nerimui esteiniai sąlyginumai yra veikiau veidrodis negu išeitis.

Vis dar trokštu absoliuto, kaip ir tada, kai turėjau dvidešimt netų, tačiau silpnas spazmas, kartus ir gailus malonumas, pairiamas kūrybinio akto metu ar paprasčiausiai stebint grožį, nan atrodo jau nebe laimėjimas, nebe žingsnis link absoliuto ir ɔatenkinamos tikrovės. Dar galiu žengti tą žingsnį, remdamasis ⁄ienos rūšies grožiu: tuo, kuris yra tikslas, o ne priemonė, ir kuris yra toks dėl to, kad jo kūrėjas sutapatino savy žmogaus ir nenininko būties esmę. Priešingai, grynai estetinė plotmė iš·eiškiama vienu žodžiu: „grynai“. Nemoku geriau išreikšti savo ninčių. (-154)

113

Pasivaikščiojimas nuo Glasjerės iki Someraro gatvės ir jo mazginiai taškai:

– Ar ilgai rašysime „pr. Kr.“?

– Dviejų šimtų metų senumo literatūriniai dokumentai – koprolitai.

– Klageso teisybė.

– Morelis ir jo pavyzdys. Kartais pasibaisėtinas, siaubingas, apgailėtinas. Tiek žodžių, kad nusiplautum kitus žodžius, tiek purvo, kad nebeatsiduotum Piveriu, Karonu, Karvenu, pr. Kr. Gal reikia pereiti per visa tai, kad atgautum prarastą teisę – pirmykštį žodžio vartojimą.

– Pirmykštis žodžio vartojimas (?). Regis, čia vien tuščia frazė.

– Mažas karstelis, cigarų dėžė. Pūstelės Charonas – ir perplauksi balukę, linguodamas it lopšyje. Juk luotas tik suaugusiesiems. Moterys ir vaikai už dyką, vienas yris – ir jau kitame krante. Meksikietiška mirtis, cukraus galva; *Totenkinder lieder** ...

– Morelis žvelgia į Charoną. Vienas mitas prieš kitą. Kokia negirdėta kelionė per tamsiuosius vandenis!

– „Klasės“ ant šaligatvio: raudona kreida, žalia kreida. Dangus. Šaligatvis tenai, Bursake, taip rūpestingai pasirenki akmenuką, paspiri bato galu, iš palengvo, nors Dangus taip arti, visas gyvenimas prieš akis.

– Amžinas žaidimas šachmatais, kaip lengva tai įsivaizduoti. Bet pro kiaurus puspadžius smelkiasi šaltis, štai ano viešbučio lange vaiposi kaip ir klounas. Balandžio šešėlis slenka per šuns išmatas: Paryžius.

---

* Mirusio vaiko daina *(vok.)*.

113

– Pola Pari. Pola? Nueik pas ją, *faire l'amour. Carezza**. Kaip :ingios lervos. Bet lerva gali būti ir kaukė, apie tai Morelis kažkur jau rašė. (-30)

114

195... metų gegužės 4. (A. P.) Šį rytą Kalifornijos valstijoje San Kventino kalėjimo dujų kameroje buvo įvykdytas mirties nuosprendis Lu Vinsentui – jo neišgelbėjo nei advokatų žygiai, nei paskutinis malonės prašymas, paduotas šio mėnesio 2 d.

...rankos ir kojos pririštos prie kėdės. Kalėjimo viršininkas įsakė keturiems savo pavaduotojams išeiti iš kameros ir, paplojęs Vinsentui per petį, pats žengė pro duris. Pasmerktasis liko vienas, bet penkiasdešimt trys liudytojai žiūrėjo į jį pro langelius.

...atlošė galvą ir giliai atsiduso.

...po dviejų minučių veidą išmušė prakaitas, pirštai krutėjo, lyg būtų stengęsis išsivaduoti iš pančių...

...šešios minutės, konvulsijos pasikartojo, ir Vinsentas pamuistė galvą. Lūpose pasirodė truputis putų.

...aštuonios minutės, galva po paskutinės konvulsijos nusviro ant krūtinės.

...dešimtą valandą dvylika minučių daktaras Reinoldsas paskelbė, kad pasmerktasis mirė. Liudytojai, tarp kurių buvo trys žurnalistai š... (-117)

---

* Pasimylėti. Glamonė *(pranc., it.)*.

115

Moreliana

Remdamasis ištisa serija padrikų pastabų, dažnai gana prieštaringų, Klubas padarė išvadą, jog Morelis laikėsi nuomonės, kad šiuolaikinė beletristika žengia liūdnai pagarsėjusio abstraktumo link. „Muzika lieka be melodijos, dailė lieka be aktualumo, romanas lieka be aprašymo." Vongas, dialektinių koliažų meistras, dar prirašė: „Mums įdomus ne toks romanas, kuris išdėsto veikėjus tam tikrose situacijose, o toks, kuris tam tikras situacijas pritaiko savo veikėjams. Tuomet šie nustoja būti veikėjais ir tampa žmonėmis. Įvyksta savotiška ekstrapoliacija, ir tada jie šokteléja prie mūsų arba mes šoktelėjame prie jų. Kafkos „K" yra tuo pat vardu, kaip ir skaitytojas, arba atvirkščiai". Dar reikėtų pridurti gana miglotą pastabą, vieno epizodo apmatus, kur Morelis siūlo apsieiti be veikėjų vardų ir jų vietoje palikti tuščius tarpus, kad ši tariama abstrakcija būtų sprendžiama hipotetiškai. (-14)

116

Vienoje Morelio pastaboje randame šį epigrafą iš Georgeso Bataille'o „Abato S.": „Jis krimtosi įvedęs bekūnius ir anaiptol ne įtikimus veikėjus, gyvenančius beprotiškame pasaulyje".

Pastaba pieštuku, vos įskaitoma: „Taip, kartais tenka krimstis, bet tai vienintelė išeitis, įmanoma doram žmogui. Gana jau

hedonistinių, sugromuliuotų romanų su *psichologijų* įdaru. Reikia siekti maksimumo, būti *voyant**, kaip to troško Rimbaud. Hedonistinis romanistas – tai pats paprasčiausias *voyeur***. Antra vertus, gana jau gryno aprašymo technikos, „poelgių“ romanų, savotiškų kino scenarijų, kurie neduoda atpildo nė vaizdais“.

Palyginti su kita vieta: „Kaip *pasakoti* be virtuvės, be pagražų, nemerkiant skaitytojui akim? Gal atmesti prielaidą, jog romanas – tai meno kūrinys? Jausti jį, kaip jaustume veidu gipsą, dedamą kaukei lieti. Betgi tas veidas turi būti mūsų“.

Ir gal dar vieną padriką pastabą: „Kalbėdamas apie Manet ir jo „Olimpiją“, Lionelas Venturis pabrėžia, kad Manet atsiriboja nuo gamtos, grožio, veiksmo ir moralinių paskatų, visą dėmesį skirdamas plastiniam vaizdui. Taip nejučia jis grįžta nuo šiuolaikinio meno į viduramžius. Tuomet menas buvo suprantamas kaip serija vaizdų, bet Renesanso ir naujaisiais laikais jie užleido vietą tikrovės piešimui. Tas pats Venturis (o gal Džulijas Karlas Arganas?) priduria: „Istorijos ironija, kad tuo pat metu, kai tikrovė buvo piešiama objektyviai, dargi net mechaniškai fotografuojama, talentingasis paryžietis, panūdęs būti realistu, savo genijaus valia sugrąžino menui pirmykštę jo funkciją kurti vaizdus...“

Morelis priduria: „Kad nekiltų nesusipratimų, vietoj „vaizdo“ pratintis vartoti žodį „figūra“. Tuomet viskas sutampa. Bet čia anaiptol ne grįžimas į viduramžius ar kas nors panašaus. Štai kur klaida, kai postuluojamas absoliutus istorinis laikas: laikai esti skirtingi, kad ir eina lygiagrečiai. Šia prasme vienas iš vadinamųjų viduramžių laikų gali atitikti kurį nors vadinamųjų

---

* Aiškiaregiu *(pranc.)*.

** Žiūrovas *(pranc.)*.

116

naujausiųjų laikų laiką. Ir tas laikas suvokiamas ir gyvenamas dailininkų bei rašytojų, kurie nenori remtis esama tikrove, būti „šiuolaikiniai" savo amžininkų supratimu, bet drauge anaiptol nepageidauja nukrypti į anachronizmą; jie tiktai gyvena nuošaly nuo savo epochos išviršinio laiko, tame kitame laike, kur viskas atitinka figūros reikalavimus, kur viskas turi ženklo, o ne aprašymo temos vertę, imasi darbo, pažiūrėti svetimo ar net priešiško to meto laikui ir istorijai ir vis dėlto aprėpiančio juos, aiškinančio ir galiausiai nukreipiančio link transcendencijos, prie kurios ribų laukia žmogus..." (-3)

117

Mačiau teismą, spirte prispirtą, tiesiog prigrasintą paskelbti mirties nuosprendį dviem vaikams, nusižengiant mokslui, nusižengiant filosofijai, nusižengiant žmoniškumui, nusižengiant patyrimui, nusižengiant humaniškoms ir pažangiausioms epochos idėjoms.

Kodėl mano draugas Maršalas, iškasęs iš praeities palikimo tokių precedentų, kurie darytų gėdą net laukiniui, neskaitė šio Blackstone sakinio:

„Vaikas, nesukakęs keturiolikos metų ir teisiškai laikomas nesugebančiu įvykdyti nusikaltimo *prima facie*, gali būti įkalintas ir nuteistas mirti, jei teismas ir prisiekusieji nuspręs, kad jis sugeba įvykdyti nusikaltimą ir skiria bloga nuo gero".

Taip trylikos metų mergaitė buvo sudeginta už tai, kad nužudė savo mokytoją.

117

Du vaikai, vienas dešimties, kitas vienuolikos metų, nužudę savo draugus, buvo nuteisti mirti, beje, vienuolikmetis buvo pakartas.

Kodėl?

Todėl, kad skyrė bloga nuo gero. Mat mokėsi katekizmo.

Clarence Darrow, „Leopoldo ir Lebo gynimas“,
1924 m. (-15)

118

Kaip nužudytasis įtikins savo žudiką, kad jam nesivaidens?
Malcolm Lowry, „Vulkano papėdėje“ (-50)

119

AUSTRALIJOS PAPŪGĖLĖ NEGALI IŠSKĖSTI SPARNŲ

Gyvulių bičiulių draugijos inspektorius užėjo į vienus namus ir aptiko tupint minėtą paukščiuką vos aštuonių colių skersmens narvelyje! Paukščiuko šeimininkas gavo užsimokėti dviejų svarų pabaudą. Bejėgiams gyvūnėliams ginti mums reikia ne tik moralinės jūsų paramos. Gyvulių bičiulių draugiją remkite ir materialiai. Aukas priima sekretoriatas ir t. t.

The Observer, London (-51)

120

dienovidžiu, kai visi eina pogulio, juokai vieni išsiristi iš lovos taip, kad nepabustų mama, keturpėsčiam nuropoti iki durų, tylutėliai išslinkti į lauką ir godžiai traukti drėgnos žemės kvapą, paskui pro vartus nusigauti į artimiausią ganyklą; gluosniai aplipę vikšrais, sakytum tupinčiais kraitelėse, Irenėjas pasirenka kur didesnius, atsisėda prie skruzdėlyno ir ima spaudyti tą kraitelę nuo galo, kol pro šilkinį gurkliuką iškiša galvą vikšras, tada atsargiai nutveria už sprando odos kaip katę, pamažiukais ištraukia, žiūrėdamas, kad nesužeistų, ir štai vikšras jau plikas, juokingai raitosi ore; Irenėjas padeda jį šalia skruzdėlyno, atsigula kniūpsčias pavėsyje ir laukia; tokiu metu juodosios skruzdės įnirtingai dirba, kerta žoles ir velka iš visų pusių gyvus ir negyvus vabalus, netrukus kokia žvalgė pastebi vikšrą, tą groteskiškai besiraitančią minkštą masę, apčiupinėja savo čiuptuvais, sakytum negalėdama patikėti tokia netikėta laime, duoda šen, duoda ten, liesčiodama kitų skruzdžių čiuptuvus, po valandėlės vikšras jau apspeistas, tempiamas, bergždžiai raitosi, stengiasi išsivaduoti nuo įsikirtusių žnyplių, o skruzdės velka jį, traukia žeme skruzdėlyno link, smagiausia Irenėjui, kai skruzdės sutrinka, nepajėgdamos įstumti vikšro vidun pro landą, juk ir žaisti nebūtų verta, jei nepasirinktum vikšro, didesnio už angą, skruzdės kvailos ir nesupranta nieko, tampo vikšrą į visas puses, bando įgrūsti jį vidun, o tas raitosi pašėlusiai, turbūt baisu, kai skruzdės įsikerta žnyplėmis ir kojytėmis į kūną, į akis ir odą, vikšras blaškosi, stengiasi ištrūkti, bet darosi dar blogiau, subėga daugiau skruzdžių, kai kurios išties įnirtusios, įsikabina žnyplėmis ir nepaleidžia, kol vikšro galvutė pamažu pradingsta skruzdėlyno landoje, o kitos iš vidaus veikiausiai irgi traukia

iš paskutiniųjų, Irenėjas norėtų atsidurti viduje, matyti, kaip skruzdės velka vikšrą, griebdamos žnyplėmis už akių ir burnos, traukia iš paskutiniųjų ir galiausiai įsitempia visą, nusigabena į požemį, nužudo ir suėda. (-16)

121

Su aiškiu pasimėgavimu Morelis raudonu rašalu nusirašė Ferlingečio eilėraščio pabaigą:

Yet I have slept with beauty
in my own weird way
and I have made a hungry scene or two
with beauty in my bed
and so spilled out another poem or two
and so spilled out another poem or two
*upon the Bosch-like world.** (-36)

122

Seselės vaikščiojo pro šalį, kalbėdamos apie Hipokratą. Truputį pasistengęs, kiekvieną tikrovės atkarpą galėjai susieti su garsiu

---

* Ar gulėjau su gražuole kaip man buvo lemta ir turėjau kelias alkanas scenas su gražuole savo lovoje ir sumečiau kelis eilėraščius apie pasaulį panašų į Boscho paveikslą *(angl.)*.

eilėraščiu. Bet kuriems galams minti mįsles Etjenui – išsitraukęs bloknotą, šis linksmai piešė eilę baltų durų, neštuvus, atremtus į sieną, ir didelius langus, pro kuriuos plūdo švelni pilkšvuma, medžio griaučius, du balandžius miesčionių pilvukais. Mielai būtų papasakojęs kitą sapną, keisčiausia, kad visą rytą nėjo iš galvos tas sapnas apie duoną, ir še tau – Raspajo ir Monparnaso gatvių kampe kitas sapnas užgriūva kaip siena, o gal truputį kitaip: visą rytą lyg siena slėgė tas sapnas apie verkiančią duoną, ir staiga, lyg paleidus atbulai filmą, siena pakilo, atsistojo vienu šuoliu, ir jis susidūrė akis akin su anuo kitu sapnu.

– Kada tik norėsi, – tarė Etjenas, kišdamas bloknotą kišenėn. – Kai tik užeis noras, nėra ko skubėti. Šiaip ar taip, dar tikiuosi pagyventi kokius keturiasdešimt metų, žodžiu...

– *Time present and time past,* – pacitavo Oliveira, – *are both perhaps present in time future.** Taip jau lemta, kad nūnai viskas veda prie T. S. eilių. Atleisk, bičiuli, mąsčiau apie savo sapną. Tuoj eisim.

– Eime, nes man tas sapnas jau pro pakaušį lenda. Žmogus kenčia, kenčia, bet galiausiai...

– Juk čia kitas sapnas.

– *Misère!*** – tarė Etjenas.

– Nepapasakojau per telefoną tik todėl, kad neprisiminiau.

– O šešios minutės praėjo, – tarė Etjenas. – Apskritai valdžia turi galvą. Žmonės deda ją į šuns dienas, bet reikia pasakyti, kad ji žino, ką daro. Šešios minutės...

– Jei būčiau tada prisiminęs, būčiau išėjęs iš tos kabinos ir smukęs į gretimą.

---

* Gal dabarties ir praeities laikai abu yra būsimajame laike *(angl.)*. (Iš T. S. Elioto „Keturių kvartetų“.)

** Kad tave kur! *(Pranc.)*.

– Gerai jau, gerai, – tarė Etjenas. – Papasakok man tą sapną, o paskui palypėsim tais laiptais ir žygiuosim į Monparnasą išgerti vynelio. Sapnas man atstos aną tavo senuką. Dviejų dalykų išties bus per daug.

– Pataikei kaip pirštu į akį, – tarė Oliveira ir pažvelgė į jį su susidomėjimu. – Tik nežinia, ar tie dalykai gali atstoti vienas kitą. Juk pats šiandien man sakei: ar drugelis, ar Čan Kai ši? O gal, siūlydamas man sapną vietoj senuko, pasiūlysi senuką vietoj sapno?

– Po teisybei man į tai nusispjaut.

– Dailininkas, – tarė Oliveira.

– Metafizikas, – tarė Etjenas. – Pažiūrėk, viena seselė jau susimąstė, ar mes – sapnas, ar porelė valkatų. Kas dabar bus? O jei mus išgrūs, tai ar mus išgrūs seselė, ar sapnas išgrūs du filosofus, sapnuojančius ligoninę, kurioje yra senukas ir įsiutęs drugelis?

– Viskas kur kas paprasčiau, – tarė Oliveira ir užsimerkė, atsilošęs ant suoliuko. – Žinai, buvo tik namai, kur gyvenau vaikystėje, ir Magės kambarys, ir viena, ir kita drauge vienam sapne. Nebepamenu, kada tai sapnavau, visai buvo išgaravę iš galvos, ir štai šį rytą, kai mąsčiau apie tą duoną...

– Apie duoną man jau pasakojai.

– Staiga prisiminiau aną sapną, o duona nuėjo velniop, nes apskritai čia visai kas kita. Galimas daiktas, tas sapnas apie duoną mane įkvėpė... Įkvėpė, klausyk, na ir žodis.

– Nesigėdyk to žodžio, jeigu jis reiškia tai, ką vaizduojuosi.

– Aišku, tau atėjo galvon vaikas. Norom nenorom kyla asociacijos. Bet aš anaiptol nesijaučiu kaltas, bičiuli. Aš jo nenužudžiau.

– Ne taip jau viskas paprasta, – tarė Etjenas sumišęs. – Eime pas senuką, gana tų kvailų sapnų.

– Po teisybei nemokėčiau netgi jo papasakoti, – tarė Oliveira nusivylęs. – Įsivaizduok, kad atsiduri Marse ir toks tipas paprašo tave papasakoti, kaip atrodo pelenai. Ką nors panašaus.

– Tai einam pas senuką ar ne?

– Man vis viena. Na, jeigu jau atėjom čionai... Regis, dešimta lova. Reikėjo bent atnešti ko nors, kvaila šitaip eiti. Gal padovanosi kokį piešinuką.

– Mano piešiniai parduodami, – tarė Etjenas. (-112)

123

Jis sapnavo, nukilęs į neaiškią sritį, veikiau pabudimo link, bet iš tikrųjų dar nebuvo pabudęs; apskritai kalbėti apie tat reikėjo kitais terminais, atsisakyti tų kategoriškų *sapnuoti, miegoti* ir *pabusti,* kurie nieko nereiškia, geriau įsigilinti į tą sritį, kur randasi iš naujo vaikystės dienų namai, svetainė ir sodas, viskas be galo raiškioj dabarty, ir spalvos tokios pat, kokias matome būdami dešimties metų, raudonai raudona, melsva kaip stiklinėj mozaikoj, lapų žaluma, aromatų žaluma, spalvos ir kvapai, susiliejų daiktan sulig nosim, akimis ir burna. Bet sapne svetainė su dviem langais į sodą sykiu buvo ir Magės kambarys; užmirštas Buenos Airių priemiestis ir Someraro gatvė jungėsi draugėn gana darniai, sakytum lydėsi, neužstodami vienas kito ir nesišliedami vienas prie kito, ir išvydus, jog skirtumas tarp jų nusitrynęs be jokių pastangų, kilo toks jausmas, kad esi ten, kur pridera, kur prasminga būti, panašiai ir vaikystėje nėmaž neabejoji, kad svetainė stovės amžinai: negincijama nuosavybės teisė. Žodžiu, namai Bursake ir kambarys Someraro gatvėje buvo *vie-*

ta, ir sapne reikėjo pasirinkti pačią ramiausią jos dalį, atrodė, kad pati tikroji sapno prasmė – pasirinkti pačią ramiausią dalį. Toje vietoje buvo dar vienas asmuo, sesuo, kuri netardama nė žodžio, padėjo jam pasirinkti tą ramiausią dalį, kaip kartais būna sapne, kai matai žmones, kurių po teisybei nėra, tik pasąmonėje dingsi toks jausmas, kad tas asmuo ar daiktas yra čia pat, – galia, kuri reiškiasi be regimo pavidalo, kažkas, kas yra ar veikia ką nors per kokį asmenį, kuriam nebūtina išorė. Taigi juodu su seseria pasirinko svetainę kaip ramiausią tos vietos dalį, ir gerai pasirinko, nes Magės kambary nevalia skambinti pianinu ar klausytis radijo po dešimtos valandos, tuojau pat ima belsti į lubas senis iš viršutinio aukšto arba penkto aukšto gyventojai siunčia neūžaugą žvairę pareikšti savo nepasitenkinimo. Netardami nė žodžio, nes atrodė, kad jų ten nėra, jie su seseria pasirinko svetainę su langais į sodą, o Magės kambario atsisakė. Tuo pat metu Oliveira pabudo, gal dėl to, kad Magė įspraudė jam koją į tarpkojį. Tamsoje buvo gyvas tik vienas jausmas, jog ką tik su seseria buvo vaikystės dienų svetainėje ir baisiai norėjo šlapintis. Be niekur nieko nustūmė Magės koją į šalį, atsikėlė ir išėjo į laiptus, apgraibom įjungė silpną šviesą klozete ir, nė neprivėręs durų, paleido srovę, viena ranka įsirėmęs į sieną, kad neužmigtų ir neįvirstų į tą pasišlykštėtiną klozetą, vis dar jausdamas sapno aurą, žiūrėjo, nieko nematydamas, kaip pro pirštus švirkščia čiurkšlė ir dingsta kiaurymėje arba krypteléja ir slenka juosvos kriauklės kraštu. Galimas daiktas, jis sapnavo kaip tik tuo metu, kai pajuto, jog nebemiega, o šlapinasi ketvirtą valandą ryto Someraro gatvėje, šeštame aukšte; žinojo, kad svetainė Bursake su langais į sodą yra tikrovė, žinojo tai, kaip žinomos kai kurios negincijamos tiesos, kaip žinoma, jog tu esi tu, jog ne kas kitas, o tu dabar šitaip mąstai, žinojo ir nėmaž nesistebėjo, ir nesipiktino, kad jo gyvenimas, blaivaus žmogaus gyvenimas, – tik

menkas niekas, palyginti su svetainės tvirtumu ir tvarumu, nors, sugrįžus lovon, ir nebebus jokios svetainės, bus vien kambarys Someraro gatvėje, žinojo, kad *vieta* – tai svetainė Bursake, sklidina jazminų kvapo, plūstančio pro abu langus, svetainė su senu Bluthnerio firmos pianinu, su rausvu kilimu, su dengtais krėsliukais ir seseria, taipgi dengta kaip tie krėsliukai. Jis sukaupė visas jėgas, stengdamasis vienu matu ištrūkti iš tos auros, išmesti iš galvos tą apgaulingą vietą, jau ganėtinai išsiblaivęs, kad pajėgtų suvokti tą apgaulę, skirti sapną nuo tikrovės, bet tuo metu, kai kratė paskutinius lašus, gesino šviesą ir, trindamasis akis, žengė per laiptinę į kambarį, nebuvo nieko, nieko tikra, nebuvo laiptinės, nebuvo durų, nebuvo šviesos, nebuvo lovos, nebuvo Magės. Sunkiai alsuodamas, sumurmėjo: „Magė“, sumurmėjo: „Paryžius“, gal sumurmėjo: „Šiandien“. Vis dar vaidenosi kažkas tolima, kažkas tuščia, kažkas iš tikrųjų nepatirta. Jis nugrimzdo į miegą kaip žmogus, kuris grįžta namo, savo gyveniman, nuėjęs tolimą kelią per lietų ir šaltį. (-145)

124

Morelio nuomone, reikia siekti ištrūkti už bet kokios malonės ribų. Iš to, kaip jis pats laikėsi to principo, aiškiai matėsi, koks tragiškai menkas darosi jo romanų pasaulis: krito į akis ne tik veikėjai, dvasios skurdumu kone prilygstą beždžionėms, bet ir jų veikla, o ypač neveikla. Galop jų gyvenime ėmė ničnieko nebevykti. Jie pilstė iš tuščio į kiaurą, sarkastiškai komentuodami savo niekystę, ir dėjosi garbiną tariamai pačių pramanytus groteskiškus stabus. Moreliui tat, ko gero, atrodė labai svarbu, nes

tolydžio daugėjo pastabų apie tariamą būtinybę, galutinį beviltišką mėginimą išsukti iš imanentinės ir transcendentinės etikos vėžių, siekiant nuogumo, jo vadinamo ašiniu, o kartais tiesiog *slenksčiu*. Kokiu slenksčiu, kieno? Piršosi išvada, kad jis siūlo kaip ir išsiversti it pirštinei ir šitaip užmegzti skausmingą ryšį su tikrove, atsisakant mitų, religijų, sistemų ir skalių. Įdomiausia, kad Morelis su entuziazmu propagavo naujausias fizikos ir biologijos mokslų darbines hipotezes, elgėsi kaip žmogus, giliai įsitikinęs, jog senasis dualizmas žlugo, susidūręs su akivaizdžiu faktu, kad materiją ir dvasią galima traktuoti kaip energijos sąvokas. Todėl jo išmoningosios beždžionės, rodės, vis labiau traukėsi atgal į savąjį „aš“, versdamos niekais tariamų pažinimo įrankių kontroliuojamos ir išduodamos tikrovės chimeras, o drauge ir savo mitopoetinę galią, savo „dvasią“, ir pagaliau, gūždamosi iš paskutiniųjų, slinkosi *ab ovo* link to taško, kur užgęsta paskutinė (menamo) žmogiškumo kibirkštėlė. Morelis tarytum rodė – nors to aiškiai ir nesakė – kelią, prasidedantį tuo išoriniu ir vidiniu sunykimu. Tačiau paliko veik be žodžių, be veikėjų, be daiktų ir potencialiai, aišku savaime, be skaitytojų. Klubo nariai dūsaudavo lyg prislėgti, lyg nusiminę, ir taip būdavo visada ar beveik visada. (-128)

125

Jausmas, kad esi kaip šuo tarp žmonių: pakankamai medžiagos apmąstymams, kurie gali išvesti iš proto; tad pora taurelių cukranendrių degtinės ir klajonės po priemiesčius, didėjantis įtarimas, jog tik iš alfos išeina omega, jog užsispirti tam tikra-

me tarpiniame taške – epsilon, lambda – tai suktis ant vienos kojos. Strėlė lekia iš rankos į taikinį; nėra pusiaukelės, tarp X ir XXX amžiaus nėra XX. Žmogus gali sugebėti atsiriboti nuo visos giminės toje pačioje giminėje ir pasirinkti šunį arba pirmykštę žuvį išeities tašku žengimui į save patį. Nėra kelio filologijos daktarui, nėra spragos įžymiam alergologui. Giminėje gimę, bus tokie, kokie turi būti, o jeigu ne, bus niekas. Nusipelnę, kas be ko, bet visada epsilon, lambda arba pi, niekada alfa ir niekada omega. Kalbamam žmogui nepriimtini tie pseudolaimėjimai, didelė pūvanti Vakarų kaukė. Žmogėnas, kuris atsibastė iki San Martino prospekto tilto ir rūkydamas nuo gatvės kampo stebeilija į moteriškę, besitaisančią kojinę, turi susidaręs labai kvailą nuomonę apie tai, ką vadina laimėjimu, ir dėl to nėmaž nesijaudina, nes tartum kas jam sakytų, kad racionalus grūdas glūdi būtent nesąmonėje, kad šuns lojimas kur kas arčiau omegos, negu disertacija apie prieveiksminę veiksmažodžio formą Tirso de Molinos raštuose. Kokios kvailos metaforos. Bet jis neatlyžta kaip šuo, saviškai dėsto toliau žodžius. Ko ieško? Savęs? Neieškotų, jei nebūtų susiradęs. Atseit jau susirado save (betgi čia nebe nesąmonė, *ergo* nevalia tuo remtis. Vos paleisi vadžias, Protas beregint tau iškerta kiaulystę, nukala pirmąjį silogizmą tai grandinei, kuri neveda toliau diplomo ar kaliforniško stiliaus namelio ir vaikučių, žaidžiančių ant kilimo didžiam mamytės džiaugsmui). Nagi pažiūrėkim, ko ieško tas žmogėnas. Savęs? Savęs kaip individo, nepavaldaus laikui, ar kaip istorinės būties? Pastaruoju atveju tik veltui leidžia laiką. Jei, priešingai, ieško savęs už bet kokio atsitiktinumo ribos, tai šuniški reikalai ne tokie jau blogi. Bet neskubėkim (jam smagu taip kalbėti su savimi, nelyginant tėvui su sūnumi, paskui jis pasimėgaus už visus pasaulio sūnus, kai spirs seniui į užpakalį), *piano piano*, pažiūrėkim, ko jis ieško. Tai va, nieko neieško. Subtilu, ar ne? Nieko

neieško, nes jau susirado save. Visa bėda, kad susitiko save, bet nieko nepešė. Yra mėsos, bulvių ir porų, bet nėra sriubos. Kitaip sakant, jau nebesame su kitais, mes jau nebe miestiečiai (juk ne veltui visur mane veja šalin, imkim kad ir Liuteciją), bet vis dėlto neišmokom išsinerti iš šuns kailio ir pasiekti tai, kas nežinia kaip vadinasi, tarkim, kokią dorą, sandorą.

Bjauru klaidžioti ratu, kurio centras visur, o lanko niekur nėra, mokykliniais terminais kalbant. Ko ieškai? Ko ieškai? Pakartok tuos žodžius penkiolika tūkstančių kartų, sakytum daužyk kūju sieną. Ko ieškai? Kas yra ta sandora, be kurios gyvenimas atrodo kaip nevykęs pokštas? Tai ne sandora, būdinga šventajam, nes jeigu mintis pavirsti šuniu, pradėti viską iš naujo nuo šunies ar žuvies, ar nuo purvo ir bjaurumo, ir vargo, ir kokio kitokio vertybių pervertinimo visad siejasi su šventumo ilgesiu, tai atrodytų, jog trokštama kokio nereliginio šventumo (štai čia jau nesąmonė), kokio būvio be skirties, be šventųjų (nes šventasis tam tikra prasme visad yra šventasis ir nešventasis, o tai nepatinka žmogėnui, tokiam, kaip tas, kur grožisi blauzda, moteriai besitaisant susisukusią kojinę), atseit, jei yra sandora, tai ji turi būti kas nors kita, o ne šventumas, koks būvis, netelpantis įprasto gyvenimo bėgyje. Tai turi būti kažkas imanentiška, kur nebūtų aukojama alavo dėl aukso, celofano dėl stiklo, minimumo dėl maksimumo; priešingai, nesąmonės požiūriu alavas turi prilygti auksui, o maksimumas tilpti minimume. Alchemija, neeuklidinė geometrija, stoka tam tikro santykio *up to date** proto operacijoms ir jo vaisiams. Svarbu ne kilti – tai pasenusi sąvoka, jau kadai paneigta istorijos, sena morka, kuria nė asilo neapgausi. Svarbu ne tobulinti, dekantuoti, mainyti, rinktis, laisvavaliauti, eiti nuo alfos prie omegos. *Jau esi ten.* Kas nors

* Šiuolaikinio *(angl.)*.

jau yra ten. Šūvis yra pistolete; bet reikia paspausti nuleistuką, o pirštas, kaip tyčia, rodo ženklus autobusui, kad tas sustotų, ar kas nors panašaus.

Na ir šneka, oi šneka tas priemiesčio valkata, dūmijantis cigaretę. Moteriškutė jau pasitaisė kojinę, baigta. Matai? Esti visokiausių sandoros formų. *Il mio supplizio...* Ko gero, viskas taip paprasta, išbėga akis, pasiseilini pirštuką ir brūkšteleji per siūlę. Ko gero, ganėtų nutverti kam už nosies ir timptelėti ją link ausies, trupučiuką pakeisti aplinkybes. Ne, taip irgi negalima. Visų lengviausia suversti kaltę išoriniams dalykams, lyg būtum tikras, jog išorė ir vidus – tai dvi pagrindinės namo sijos. Bet svarbiausia, kad viskas eina kreiva vėže, kaip sako istorija, dargi tas faktas, jog apie tai mąstai, užuot tai išgyvenęs, tau aiškiai rodo, kad viskas eina kreiva vėže, kad galutinai nusiritom į disharmoniją, kurią stengiamės uždangstyti kuo tik įmanydami: socialine santvarka, istorija, jonėniniu stilium, renesansiška linksmybe, paviršutinišku romantizmo liūdesiu, ir šitaip gyvename, ir papūskit mums į uodegą. (-44)

126

– Kam išplėšei mane savo velniškais kerais iš ankstesniojo gyvenimo ramybės... Saulė ir mėnuo spindėjo man tikra šviesa; pabusdavau giedra galva, o rytą suskleisdavau lapus maldai. Nemačiau nieko blogo, nes neturėjau akių; negirdėjau nieko blogo, nes neturėjau ausų. Bet aš atsikeršysiu!

Mandragoros žodžiai iš Achimo fon Arnimo
„Izabelės iš Egipto“ (-21)

127

Tad pabaisos nėrėsi iš kailio, kad Kuka išsinešdintų iš vaistinės ir paliktų juos ramybėje. O paskui jau imdavosi rimtų reikalų, pradėdavo gilintis į Seferino Piriso sistemą ir Morelio idėjas. Argentinoje Morelis buvo mažai žinomas, tai Oliveira duodavo jiems knygų ir dėstydavo kai kurias padrikas pastabas, kadaise skaitytas. Paaiškėjo, kad Remorinas (jis dar vis dirbo sanitaru ir stengėsi nepraleisti suėjimų prie matės ir nendrinukės) – didelis Roberto Arlto žinovas, ir visi taip susijaudino, jog ištisą savaitę kalbėjo tik apie Arltą ir apie tai, kad niekas dar neprimynė jam pončo tame krašte, kur labiau vertinami kilimai. Bet vis dėlto daugiausia kalbėjo apie Seferiną, kalbėjo labai rimtai ir kartas nuo karto savotiškai susižvelgdavo, pavyzdžiui, sykiu pakeldavo akis ir suvokdavo, jog visi trys daro tą patį, atseit susižvelgia savotiškai ir mįslingai, kaip žvelgiasi žmonės prie kortų arba kaip žvelgia beviltiškai įsimylėjęs jaunuolis, gavęs kęsti arbatą su pyragaičiais ir kelias ponias, ir netgi atsargos pulkininką, aiškinantį, kodėl krašte viskas eina kreiva vėže, ir tas jaunuolis iš savo vietos turi žvelgti vienodai į visus, į pulkininką, į mylimą moterį ir tos moters tetules, tad žvelgia maloniai į visus, nes iš tikrųjų gėda, kad kraštą valdo niekšų gauja, ir staiga jo malonus žvilgsnis atitrūksta nuo pyragaičio su kremu, trečio po kairei ant padėklo, ir nuo šaukštelio, gulinčio ant tetulių išsiuvinėtos staltiesės, akimirkai pakyla ir per niekšų gaują susiduria su kitu žvilgsniu, atitrūkusiu nuo žalsvos plastikinės cukrinės, ir viskas dingsta, išsipildo norai, virstą saldžia paslaptimi, ir jei vyrai būtų tikri vyrai, jaunuoli, ne šūdžiai („Klausyk, Rikardai!“ – „Gerai jau, gerai, Karmena, bet aš negaliu pakęsti, negaliu pa-kęs-ti, kad tokie dalykai dedasi šalyje“), *mutatis mutandis*, daugmaž taip

susižvelgdavo pabaisos, kartas nuo karto vogčia persimesdami žvilgsniais, paslaptingais ir kur kas aiškesniais nei tada, kai paprastai žiūrėdavo vienas į kitą, juk ne veltui buvo pabaisos, kaip sakydavo Kuka vyrui, ir visi trys pratrūkdavo juoktis ir nežmoniškai susigėsdavo, kad žiūri šitaip vienas į kitą ne prie kortų ir ne slapčia įsimylėję. Nebent kad. (-56)

128

Nous sommes quelques-uns à cette époque à avoir voulu attenter aux choses, créer en nous des espaces à la vie, des espaces qui n'étaient pas et ne semblaient pas devoir trouver place dans l'espace.

*Artaud, Le Pèse-nerfs** (-24)

129

Tačiau Traveleris nemiegojo, keliskart pabudęs ir neįstengęs nusikratyti košmarų, galiausiai atsisėdo lovoje ir užsidegė šviesą. Talita, toji nakviša, toji naktinė plaštakė, buvo kažkur dingusi. Traveleris išgėrė taurelę nendrinukės ir apsivilko pižamos švar-

---

* Nedaug šiuo metu tėra mūsų, tų, kurie norėjome į kai ką pasikėsinti, sukurti savyje gyvybines erdves, kurių nebuvo ir kurios tarytum nerado sau vietos erdvėje. Artaud, „Nervometras“ *(pranc.)*.

ką. Pintinė kėdė atrodė vėsesnė už lovą, o naktis tinkama toliau studijuoti Seferinui Pirisui.

Dans cette annonce ou carte, – taip sakė Seferinas, – *ye reponds devant ou sur votre demande de suggérer idées pour UNESCO et écrit en el journal El Diario de Montevideo.**

Suprancūzėjęs Seferinas? Betgi ne, tuščia baimė. „Taikos šviesa pasaulyje“, kurios kelias neįkainojamas ištraukas turėjo Traveleris, buvo parašyta žavia ispanų kalba, kaip rodo štai ši įžanga:

Šiame straipsnyje pateikiu kelias ištraukas iš savo kūrinio, kurį neseniai parašiau ir pavadinau „Taikos šviesa pasaulyje“. Šis kūrinys buvo ar yra pateiktas tarptautiniam konkursui... deja, minėto kūrinio negaliu siųsti jums viso, nes Žurnalas nepageidauja, kad tam tikrą laiką šį kūrinį ištisai skaitytų koks asmuo, neturįs nieko bendro su minėtu Žurnalu...

Tad šiame straipsnyje apsiriboju tik keliomis ištraukomis, kurias pateikiu žemiau ir kurių šiuo metu nevalia skelbti.

Nepalyginamai aiškesnis nei, sakysim, analogiškas filosofo Chuliano Mariaso tekstas. Pora taurelių ryšiui užmegzti, ir važiuojam. Traveleris jau džiūgavo, kad pasibudo ir kad Talita užsikrėtė romantiška nuotaika. Dešimtąsyk ėmė neskubėdamas gilintis į Seferino tekstą.

* Šiuo skelbimu, arba lapu, atsakau iš anksto arba jums pageidaujant, norėdamas įteigti kai kurias mintis UNESCO, ir rašau į Montevidėjo dienraštį El Diario *(darkyta pranc. kalba).*

Šioje knygoje dėstoma tai, ką galėtume pavadinti „didžia formule pasaulinės taikos labui". Išeitų, kad minėta formulė aprėpia Tautų Sąjungą, arba JT, o minėta Sąjunga rūpinasi vertybėmis (brangenybėmis ir t. t.), ir žmonių rases; ir pagaliau, kaip neginčijamą tarptautinio pobūdžio įrodymą, rasime ten nurodymą į išties pavyzdinę šalį, sudarytą iš 45 TAUTINIŲ BENDRIJŲ, arba ordinarinių ministerijų, ir 4 Tautinių Galybių.

Še tau: ordinarinė ministerija. Ak, Seferinai, namudinis filosofe, Urugvajaus rojų žolininke, padangių skrajūne...

Antra vertus, tai didi formulė savo mastu atitinkamai artima ir aiškiaregių pasauliui; vaikystės pradžios prigimčiai; dėl tokiai savaime suprantamai formulei būdingo prigimties masto niekuo nesikeičia minėta savaime suprantama formulė ir t. t.

Kaip ir kiekvienas išminčius, Seferinas, regis, dėjo viltis į aiškiaregystę ir intuiciją, bet klasifikacijos manija, charakteringa *homo occidentalis,* jau skverbėsi į jo trobelę, kur, gurkšnodamas matę, jis stengėsi įsprausti žmonijos civilizaciją į tris etapus:

Pirmasis civilizacijos etapas

Pirmuoju civilizacijos etapu laikytinas laiko tarpas nuo praeities amžių glūdumos iki 1940 metų. Etapo esmė ta, kad viskas krypo pasaulinio karo pusėn nuo seniausiųjų laikų iki 1940 metų.

Antrasis civilizacijos etapas

Antruoju civilizacijos etapu taip jau laikytinas laiko tarpas nuo 1940 iki 1953 metų. Etapo esmė ta, kad viskas krypo pasaulinės taikos, arba pasaulio atkūrimo, pusėn.

(Pasaulio atkūrimas: stengtis, kad pasaulyje visa kas būtų savo vietoje; atkurti veiksmingai visa tai, kas anksčiau buvo sugriauta: pastatus, žmogaus teises, tarptautinę kainų pusiausvyrą ir t. t., ir t. t.)

Trečiasis civilizacijos etapas

Trečiuoju civilizacijos etapu nūnai, arba šiuo metu, taip jau laikytinas laiko tarpas nuo 1953 iki būsimųjų 2000 metų. Etapo esmė ta, kad viskas tvirtai žengia link tobulos tvarkos.

Be abejo, Toinbiui... Tačiau kritika negalėjo ištarti žodžio prieš antropologinę Seferino schemą:

Taigi, o štai koks žmonių santykis su minėtais etapais:

A) Žmonės, gyvenę antrajame etape, tomis dienomis anaiptol nekvaršino sau galvos dėl pirmojo etapo.

B) Žmonės, gyveną nūdienos trečiajame etape, mes, gyveną šiais laikais, taip jau nekvaršiname sau galvos dėl antrojo etapo. Ir

C) Ateity, kuri ateis, vėliau arba prasidės nuo 2000 metų, to meto žmonės tomis dienomis anaiptol nekvaršins sau galvos dėl trečiojo etapo, tai yra dėl dabartinio.

Buvo aišku, kad niekas apskritai nekvaršina sau galvos dėl tokių dalykų, *beati pauperes spiritu**, ir štai Seferinas, Paul Rivet pavyzdžiu, jau galvotrūkčiais leidosi į klasifikaciją, praskaidrinusią nemaža vakarų dono Krespo kieme, būtent:

Žmonija skirstytina į šešias rases: baltąją, geltonąją, bronzinę, juodąją, raudonąją ir pampų rasę.

* Palaiminti dvasingieji vargdieniai.

129

BALTOJI RASĖ: šiai rasei priklauso visi baltaodžiai gyventojai iš baltų, Šiaurės, Europos, Amerikos ir kitų kraštų.

GELTONOJI RASĖ: šiai rasei priklauso visi geltonodžiai gyventojai, kaip antai: kinai, japonai, mongolai, diduma indų ir t. t.

BRONZINĖ RASĖ: šiai rasei priklauso visi gyventojai, iš prigimties turį bronzinę odą, kaip antai: grynai bronzaodžiai rusai, bronzaodžiai turkai, bronzaodžiai arabai, čigonai ir t. t.

JUODOJI RASĖ: šiai rasei priklauso visi juodaodžiai gyventojai, kaip antai: diduma Rytų Afrikos gyventojų ir t. t.

RAUDONOJI RASĖ: šiai rasei priklauso visi raudonodžiai gyventojai, kaip antai: dauguma rusvaodžių abisinų, kurių raudonasis pavyzdys yra pats NEGUSAS, arba Abisinijos imperatorius; didelė dalis indų tamsiai rusva arba „kavos atspalvio“ oda; didelė dalis rusvaodžių egiptiečių ir t. t.

PAMPŲ RASĖ: šiai rasei priklauso visi įvairių spalvų arba pampų spalvos odos gyventojai, kaip antai: visų trijų Amerikų indėnai.

– Gaila, kad čia nėra Orasijo, – tarė sau vienas Traveleris. – Jis puikiai komentavo šią dalį. O apskritai, kodėl gi ne? Vargšelis Seferinas susiduria su klasikiniais Parodomosios Klasifikacijos sunkumais ir daro, ką gali, panašiai kaip Linaeus ar kiti enciklopedinių spėjimų autoriai. Beje, bronzinė rasė – tai genialus sprendimas.

Koridoriuje pasigirdo žingsniai, ir Traveleris kyštelėjo galvą pro duris į administracinį sparną. Kaip būtų pasakęs Seferinas, pirmosios durys, antrosios durys ir trečiosios durys buvo uždarytos. Veikiausiai Talita nuėjo į savo vaistinę, tiesiog sunku suprasti, kaip ji džiaugiasi grįžusi prie mokslo, kaip gėrisi svarstyklėmis ir nuskausminamaisiais vaistais.

Abejingas tokiems niekams, Seferinas aiškino toliau savo Tautų Sąjungos pavyzdį:

Sąjunga gali būti sukurta bet kur pasaulyje, nors tinkamiausia vieta būtų Europa. Sąjunga dirba nuolat, kitaip sakant, visomis darbo dienomis. Sąjunga užima didelį pastatą, arba rūmus, o ten turi mažų mažiausia septynias (7) sales, arba atitinkamo dydžio patalpas. Ir t. t.

Tai va, iš septynių minėtų Sąjungos rūmų salių pirmoji priklauso baltosios rasės kraštų delegacijoms ir atitinkamos spalvos delegacijų pirmininkui; antroji salė priklauso geltonosios rasės kraštų delegacijoms ir atitinkamos spalvos delegacijų pirmininkui, treč...

Ir taip visos rasės, tad galėjai ramiausiai neskaityti viso sąrašo, bet kitokia nuomonė susidarė išmetus keturias taureles cukranendrių degtinės (argentinietiškos, ne urugvajietiškos, o gaila, būtų visai ne pro šalį patriotiškai pagerbti tokią valandą); susidarė visiškai kitokia nuomonė, nes Seferino mintis buvo kristalografiška, žavi savo visapusiškumu ir sąlyčio taškais, griežta simetrija ir *horror vacui,* kitaip sakant:

...trečioji salė priklauso bronzinės rasės kraštų delegacijoms ir atitinkamos spalvos delegacijų pirmininkui; ketvirtoji salė priklauso juodosios rasės kraštų delegacijoms ir atitinkamos spalvos delegacijų pirmininkui; penktoji salė priklauso raudonosios rasės kraštų delegacijoms ir atitinkamos spalvos delegacijų pirmininkui; šeštoji salė priklauso pampų rasės kraštų delegacijoms ir atitinkamos spalvos delegacijų pirmininkui; ir viena – ta septintoji salė priklauso visos minėtos Tautų Sąjungos Vyriausiajai Būstinei.

Travelerį visada žavėjo žodelis „ta“, įsiterpiantis į griežtą kristalinę sistemą panašiai kaip mįslingoji žvaigždutė safyre, mįslingas gemos taškas, kuris, galimas daiktas, žymi sistemos sandūrą, o safyruose spinduliuoja nelyginant vaiskus dangiškas kryžius, it suledėjusi energija vidury akmens. (Ir kodėl vadina-

mas žvaigždute, gal turimos galvoje Rytų pasakos apie brangakmenius, spindinčius lyg žvaigždės?)

Seferinas, toli gražu ne toks žodingas, nedelsdamas aiškino, koks svarbus jo keliamas klausimas:

Truputis detalių apie minėtą septintąją salę: aptariamoji Tautų Sąjungos rūmų septintoji salė skiriama visos Sąjungos Generaliniam Sekretoriui, taigi visos Sąjungos Generaliniam Pirmininkui; tačiau tasai Generalinis Sekretorius drauge bus minėto Generalinio Pirmininko tiesioginis Sekretorius.

Dar truputis detalių: tai va, pirmoji salė skiriama atitinkamam Pirmininkui, kuris visada pirmininkaus pirmojoje salėje; jei kalbėsime apie antrąją salę – *idem;* jei kalbėsime apie trečiąją salę – *idem;* jei kalbėsime apie ketvirtąją salę – *idem;* jei kalbėsime apie penktąją salę – *idem;* jei kalbėsime apie šeštąją salę – *idem.*

Traveleris susigraudino, pagalvojęs, kad tas *idem,* nenusakoma nuolaida skaitytojui, matyt, gana brangiai kainavo Seferinui. Bet tas jau buvo įsigilinęs į savo problemos esmę ir papunkčiui vardijo, jo žodžiais tariant, „Pavyzdinės Tautų Sąjungos pirmaeilius uždavinius“, būtent:

1) Tikrinti (gal netgi nustatyti) pinigų vertę tarptautinėje apyvartoje; 2) skirstyti uždarbius darbininkams, atlyginimus tarnautojams ir t. t.; 3) nustatyti viso tarptautinio turto vertę (pateikti arba patvirtinti visų parduodamų prekių kainas ir apskaičiuoti visa kita: kiek ginklų pridera turėti šaliai; kiek vaikų pagal tarptautinį sutarimą pridera pagimdyti moteriai ir t. t.); 4) nustatyti, kokią pensiją pinigais privalo gauti žmogus, išeinąs į pensiją ar atsargą, ir t. t.; 5) kiek vaikų pridera pagimdyti kiekvienai moteriai pasaulyje; 6) teisingas gėrybių paskirstymas tarptautiniu mastu ir t. t.

Kodėl, visai pagrįstai klausinėjo save Traveleris, Seferinas taip primygtinai kartoja savo pasiūlymus dėl demografinės ir pilvo laisvės? Trečiame punkte kalbama apie tai kaip apie vertę, o penktame kaip apie konkretų klausimą, įeinantį į Tautų Sąjungos kompetenciją. Keistas nukrypimas nuo simetrijos, nuo griežtai nuoseklios ir tvarkingos numeracijos, galimas daiktas, sukeltas baimės, įtarimo, jog, laikantis klasikinės tvarkos, kaip paprastai, tiesa aukojama dėl grožio. Bet toliau Seferinas nusikratė to romantizmo, kuriuo jį kaltino Traveleris, ir ėmėsi pavyzdinio skirstymo:

Ginklų paskirstymas:

Kaip žinoma, kiekviena pasaulio šalis turi atitinkamą skaičių kvadratinių kilometrų teritorijos.

Tai va, šit pavyzdys:

A) Šaliai, kuri, tarkim, turi 1000 kvadratinių kilometrų, priklauso 1000 pabūklų; šaliai, kuri, tarkim, turi 5000 kvadratinių kilometrų, priklauso 5000 pabūklų; ir t. t.

(Kitaip sakant, reikia suprasti, jog vienas pabūklas tenka vienam kvadratiniam kilometrui);

B) Šaliai, kuri, tarkim, turi 1000 kvadratinių kilometrų, priklauso 2000 šautuvų; šaliai, kuri, tarkim, turi 5000 kvadratinių kilometrų, priklauso 10 000 šautuvų; ir t. t.

(Kitaip sakant, reikia suprasti, jog vienam kvadratiniam kilometrui tenka du šautuvai); ir t. t.

Šis pavyzdys atitinkamai taikytinas visoms esamoms šalims: Prancūzijai priklauso du šautuvai vienam kvadratiniam kilometrui; Ispanijai *idem;* Belgijai *idem;* Rusijai *idem;* Šiaurės Amerikai *idem;* Urugvajui *idem;* Kinijai *idem;* ir t. t.; panašiai paskirstomi ir visų esamų rūšių ginklai: a) tankai; b) kulkosvaidžiai; c) teroristinės bombos; šautuvai; ir t. t. (-139)

130

SAUGOKITĖS UŽTRAUKŲ!

The British Medical Journal praneša, kad pastaruoju metu pastebėta naujų nelaimingų atsitikimų, kurių aukomis dažniausiai būna vaikai. Tie nelaimingi atsitikimai įvyksta dėl to, kad kelnių antuke vietoj sagų naudojami užtraukai (rašo mūsų korespondentas medicinos klausimams).

Nelaimė atsitinka apyvarpei įkliuvus į užtrauką. Jau užregistruoti du tokie atvejai. Abiem atvejais vaikui išgelbėti reikėjo griebtis apipjaustymo.

Didžiausia galimybė atsitikti nelaimei būna tada, kai vaikas pats vaikšto į tualetą. Kai tėvai patys bando pagelbėti vaikui, tai kartais tik jam pakenkia, traukdami užtrauką ne į tą pusę, nes vaikas vargu ar sugeba dorai paaiškinti, kada atsitiko nelaimė: užtraukiant ar atitraukiant užtrauką. Jei vaikas kartą jau apipjaustytas, nelaimė gali turėti gana liūdnų pasekmių.

Gydytojas tvirtina, jog, nukirpus užtrauko galą, abi pusės nesunkiai atskiriamos. Vis dėlto patartina panaudoti vietinį nuskausminimą, prieš išimant įsikirtusias į kūną užtrauko dalis.

The Observer, London (-151)

131

– Kaip tu manai, ar neverta mudviem stoti į Tautinę palaimintosios maldos vienuolių broliją?

– Kol įstosi į broliją ir įkiši ranką į tautos biudžetą...

– Turėtume atsakančias pareigas, – tarė Traveleris, stebėdamas, kaip kvėpuoja Oliveira. – Puikiai prisimenu, mums reikėtų melstis ir laiminti žmones, daiktus ir tas paslaptingas vietoves, kurias Seferinas vadina apylinkių vietomis.

– Matyt, šičia yra viena iš tų vietų, – tarė Oliveira lyg iš tolimiausių tolių. – Apylinkės vieta, brolau, tvirtai mums priskirta.

– Laimintume pasėlius ir varžovo keikiamus sužadėtinius.

– Pakviesk Seferiną, – atsiliepė Oliveiros balsas lyg iš kokios apylinkės vietos. – Kaip aš norėčiau... Klausyk, bičiuli, tik dabar man dingtelėjo į galvą, kad Seferinas urugvajietis.

Traveleris nieko neatsakė,tik pažvelgė į Ovecherą, kuris įėjęs pasilenkė patikrinti *histeria matinensis iugulata* pulso.

– Vienuoliai, kurių pareiga nuslopinti bet kokį dvasinį skausmą, – aiškiai tarė Oliveira.

– Taigi, – lyg drąsindamas, tarė Ovecheras. (-58)

132

Ir kol kas nors, kaip paprastai, ką nors aiškina, nežinia kodėl būnu kavinėje, visose kavinėse, *Elephant and Castle,* Diupono Barbeso, Sašė, Pedrokio, Žižono, Greko, Taikos, Mocarto kavinėje, „Floriane“, „Kapulade“, „Dviejose Beždžionėse“, bare, kur kėdės išnešamos į Koleonės aikštę, Dantės kavinėje per penkiasdešimt metrų nuo Skalidžerių mauzoliejaus ir sakytum ašarų nudeginto šv. Marijos Egiptietės veido, iškalto rausvame sarkofage, kavinėje priešais Džudeką, kur senos nuskurdusios markizės amžinai geria silpną arbatą draug su apibrizgusiais tariamais ambasadoriais, Chandiljoje, Floke, Kliuni, Suipačios

„Ričmonde", „Guoboje", „Alyvų sodyboje", „Stefane" (Malarmė gatvėje), „Tokijuje" (Čivilkojuje), „Rūkančio šuns" kavinėje, „Operos" kavinėje, „Katedroje", „Senojo uosto" kavinėje, bet kokioje kavinėje, kur

We make our meek adjustments,
Contented with such random consolations,
As the wind deposits
*In slithered ant too ample pockets**.

Hartas Crane *dixit.* Bet tos kavinės – tai šis tas daugiau, tai niekieno žemė dvasios tremtiniams, pastovus centras to apskritimo, iš kurio gali nutverti save, lekiantį šuoliais, matyti save vaikštant šen bei ten it maniaką, apsisiautusį moterimis arba vekseliais, arba epistemologinėmis disertacijomis, ir, maišydamas kavą puodelyje, kuris diena dienon eina nuo vienų lūpų prie kitų, abejingai imtis revizijos ir balanso, būdamas vienodai nutolęs nuo to *aš,* kuris prieš valandą užėjo į kavinę, ir nuo to aš, kuris po valandos žengs pro duris gatvėn. Pats sau liudytojas ir pats sau teisėjas, ironiškas autobiografas tarp dviejų dūmų.

Kavinėse prisimenu sapnus, viena *no man's land*** pažadina atminty kitą; štai dabar atėjo galvon vienas, bet ne, prisimenu tikrai, jog veikiausiai sapnavau kažką įstabaus, o paskui pasijutau lyg išmestas (ar pasišalinęs, tik ne savo valia) iš sapno, nenumaldomai palikusio nežinia kur. Nesu tikras, ar už manęs užsitrenkė durys, tikriausiai užsitrenkė; faktiškai tai, kas sapnuota (tobula, nežemiška, išbaigta), atsiskyrė nuo dabarties. Bet

* Pamažu prisitaikome prie visko, patenkinti atsitiktiniais malonumais, kuriuos atneša vėjas į išdilusias, per plačias kišenes *(angl.).*

** Niekieno žemė (angl.).

aš miegojau ir susapnavau, kad mane išmetė, kad už manęs užsitrenkė durys. Tą pereinamąją sapno valandėlę viena buvo tikra ir siaubinga: žinojau, kad išmestas neišvengiamai užmiršiu visa, kas buvo gražaus. Turbūt tas jausmas, kad užsitrenkia durys, reiškė ne ką kita, kaip užmirštį, lemtingą ir greitą. Keisčiausia, kad prisiminiau taipgi sapnavęs, jog užmirštu ankstesnį sapną ir jog tą sapną *reikia* užmiršti (juk aš išmestas iš jo uždaro rato).

Man regis, jog visa tai vienaip ar kitaip siejasi su rojum. O gal rojus, toks, kokį jį vaizduojamės šičia, – tai pasąmonėje išlikusių embrioninio periodo malonių akimirkų mitopoetinis atspindys. Staiga imu geriau suprasti baisingą Masaccio „Adomo" gestą. Jis dengiasi veidą, saugodamas savo regėjimą, tą savo nuosavybę; toje mažytėje naktyje po ranka jis sergsti paskutinį savo rojaus kraštovaizdį. Ir verkia (nes šitaip žmogus užsidengia veidą, slėpdamas ašaras), supratęs, jog viskas žuvę, jog tikroji bausmė prasideda tik dabar: jis užmiršta rojų, ir belieka vien avies paklusnumas, pigus ir nešvarus darbo džiaugsmas, veido prakaitas ir apmokamos atostogos. (-61)

133

Aišku, kaip tučtuojau pagalvojo Traveleris, svarbiausia – tai rezultatai. Vis dėlto kam tiek pragmatizmo? Jis neteisingas Seferinui, juk geopolitinė jo sistema dar neišbandyta, kaip daugelis kitų tokių kvailų sistemų (ir tik dėl to perspektyvių, to nepaneigsi). Seferinas šaltakraujiškai laikėsi teologijos ir veik iš karto metė naują stulbinantį įrodymą:

Dabininkų uždarbiai pasaulyje:

Tautų Sąjungos sprendimu bus ar turi būti nustatyta, kad jeigu, pavyzdžiui, prancūzas darbininkas, tarkim, kalvis, pagal tarifinį atlygį uždirba nuo 8 iki 10 dolerių per dieną, tai italas kalvis turi uždirbti tiek pat, tai yra nuo 8 iki 10 dolerių per dieną; vadinasi, jei italas kalvis uždirba tiek pat, tai yra nuo 8 iki 10 dolerių per dieną, tai ir ispanas kalvis turi uždirbti nuo 8 iki 10 dolerių per dieną; vadinasi, jei ispanas kalvis uždirba nuo 8 iki 10 dolerių per dieną, tai ir rusas kalvis turi uždirbti nuo 8 iki 10 dolerių per dieną; vadinasi, jei rusas kalvis uždirba nuo 8 iki 10 dolerių per dieną, tai ir Šiaurės Amerikos kalvis turi uždirbti nuo 8 iki 10 dolerių per dieną; ir t. t.

– Ką reiškia tas „ir t. t.“? – kalbėjo sau vienas Traveleris. – Kodėl tam tikru momentu Seferinas sustoja ir griebiasi to jam nemalonaus „ir t. t“? Negalimas daiktas, kad jam nusibostų kartoti tą patį, nes aiškiausiai tat jam patinka, vargu ar stengtųsi vengti monotonijos, nes aiškiausiai tat jam patinka (vadinas, reikia pripažinti, kad Seferinas turi stilių). Be abejo, tasai „ir t. t.“ kelia nepasitenkinimą Seferinui, autentiškam kosmologui, turinčiam norom nenorom nusileisti iki nuobodaus *reader's digest* lygio. Vargšelis nuramino sau sąžinę, pridurdamas prie savo kalvių sąrašo:

(Savaime suprantama, apie tai galima kalbėti be galo, nes šis straipsnis apima ir apims atitinkamai visas šalis arba visus atitinkamų šalių kalvius.)

„Pagaliau, – pagalvojo Traveleris, įsipildamas dar taurelę cukranendrių degtinės ir atmiešdamas ją selteriu, keista, kad taip ilgai nepareina Talita. Būtų ne pro šalį pažiūrėti, kur ji dėjosi.“ Bet gaila buvo skirtis su Seferino pasauliu kaip tik tuo

metu, kai tas leidosi vardyti 45 Tautines Bendrijas, atstovaujančias pavyzdinei šaliai:

1) VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS TAUTINĖ BENDRIJA (visi Vidaus reikalų ministerijos skyriai ir tarnautojai). (Visų įstaigų aukščiausio lygio valdymas ir t. t.); 2) FINANSŲ MINISTERIJOS TAUTINĖ BENDRIJA (visi Finansų ministerijos skyriai ir tarnautojai). (Viso turto (visos nuosavybės) valdymas patronato forma visoje tautinėje teritorijoje ir t. t.); 3)

Ir taip visos 45 bendrijos, iš kurių labiausiai traukė akį savo ypatingomis teisėmis 5-oji, 10-oji, 11-oji ir 12-oji.

5) CIVILINĖS BŪKLĖS MINISTERIJOS TAUTINĖ BENDRIJA (visi šios ministerijos skyriai ir tarnautojai). (Paruošimas, Vaizdinės priemonės, Artimo meilė kitam, Kontrolė, Registravimas (R. knygos), Sveikata, Lytinis auklėjimas ir t. t.) (Valdymas arba Kontrolė ir Registravimas (raštu...) atstoja Tardymo organus, Teismą, Vaikų Globą, Mažamečių Teismą, Registravimą: gimimų, mirimų ir t. t.) (Valdymas, kurio kompetencijon įeina viskas, kas susiję su Civiline būkle: JUNGTUVĖS, TĖVAS, SŪNUS, KAIMYNAS, GYVENAMOJI VIETA, INDIVIDAS, GERO ARBA BLOGO ELGESIO INDIVIDAS, AMORALUS INDIVIDAS, INDIVIDAS, SERGĄS GĖDINGA LIGA, ŠEIMOS ŽIDINYS (ŠEIMA IR), NEPAGEIDAUTINAS ASMUO, ŠEIMOS GALVA, VAIKAS, MAŽAMETIS, SUŽADĖTINIS, KONKUBINATAS ir t. t.)

10) ŽEMĖS VALDŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos kaimo Stambiosios Gyvulininkystės įmonės ir visas minėtų įmonių personalas).

133

(Stambioji Gyvulininkystė, arba auginimas tokių stambių gyvulių, kaip: jaučiai, arkliai, stručiai, drambliai, kupranugariai, žirafos, banginiai ir t. t.);

11) GRŪDININKYSTĖS TAUTINĖ BENDRIJA (visi ūkiai ir dvarai ir visas minėtų įmonių personalas). (Visų rūšių augalų, be vaiskrūmių ir vaismedžių, auginimas);

12) SMULKIOSIOS GYVULININKYSTĖS TAUTINĖ BENDRIJA (visos Smulkiosios Gyvulininkystės įmonės ir visas minėtų įmonių personalas). (Smulkioji Gyvulininkystė, arba auginimas tokių nestambių gyvulių, kaip: kiaulės, avys, ožkos, šunys, tigrai, liūtai, katės, zuikiai, vištos, antys, bitės, žuvys, plaštakės, žiurkės, vabzdžiai, mikrobai ir t. t.)

Susigraudinęs Traveleris nepaisė, kad jau vėlus metas ir kad butely gerokai sumažėjo nendrinukės. Jautėsi lyg glamonėjamas kylančių klausimų: Kam išskirti vaiskrūmius ir vaismedžius? Kodėl taip šėtoniškai skamba žodis *bitė?* Ir tas mažne rojaus dvaras, kur ožkos auginamos drauge su tigrais, žiurkėmis, plaštakėmis, liūtais ir mikrobais... Nesitverdamas juoku, jis išbėgo į koridorių. Gūdžioje koridoriaus prieblandoje vaidenosi kone apčiuopiamas ūkis, kur minėtos-įmonės-personalas neriasi iš kailio, stengdamasis išauginti banginį. Ir vieta, ir laikas atrodė tinkami tokiam regėjimui, būtų buvę tiesiog kvaila kvaršinti sau galvą, ką veikia Talita vaistinėje ar kieme šitokiu metu, kai prieš akis it keliarodė žvaigždė šviečia bendrijų eilė.

25) LIGONINIŲ IR KITŲ PANAŠIŲ ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visų rūšių ligoninės, taisyklos ir remonto dirbtuvės, odų dirbtuvės, veterinarinio arklių gydymo įstaigos, dantų klinikos, kirpyklos, medžių karpymo įmonės, painių bylų sprendimo įstaigos ir t. t., taip pat visų minėtų įmonių bei įstaigų personalas).

– Tai mat, – tarė Traveleris. – Šis prieštaravimas rodo, jog Seferinas absoliučiai sveiko proto žmogus. Teisybę sakė Orasijas, nėra reikalo ryti tai, ką tėtukas sukramto ir įdeda į burną. Štai, Seferino nuomone, spręsti painias bylas – tai nelyginant dantistui ką nors taisyti; nelaimės prilygsta esmingiausiems dalykams... Betgi čia poezija, brolau. Seferinas stengiasi pramušti kietą proto kiautą, kaip sakė nepamenu kas, ir žvelgia į pasaulį iš kito taško. Aišku, apie tokius sakoma, kad jiems ne visi namie.

Kai parėjo Talita, jis jau buvo įveikęs dvidešimt septynias bendrijas.

28) MOKSLINIŲ KLAJOJANČIŲ DETEKTYVŲ IR JŲ MOKSLINIŲ ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos kriminalinės policijos ir / arba slaptosios policijos įstaigos, visos tyrimo (einamojo) įstaigos ir visos mokslinio tyrimo įstaigos, taip pat visas minėtų įstaigų personalas). (Visas minėtas personalas priklauso vadinamųjų KLAJOJANČIŲ tarnautojų kategorijai.)

Talitai ir Traveleriui mažiau patiko ši dalis, atrodė, jog Seferinas labai greitai pasidavė persekiojimo manijai. Vis dėlto klajojantys moksliniai detektyvai gal nebuvo tikri policininkai, žodis „klajojantys“ teikė jiems šiek tiek donkichotiškumo, kurio Seferinas nesivaržė pabrėžti.

29) MOKSLINIŲ DETEKTYVŲ, SUSIJUSIŲ SU IEŠKINIAIS IR JŲ MOKSLINĖMIS ĮSTAIGOMIS, TAUTINĖ BENDRIJA (visos kriminalinės policijos ir / arba slaptosios policijos įstaigos, visos tyrimo įstaigos ir visas minėtų įstaigų personalas). (Visas kalbamas personalas priklauso vadinamųjų IEŠKINIŲ tarnautojų kategorijai, o šios kategorijos įstaigos ir tarnautojai neturi nieko bendra su kitų kategorijų įstaigomis bei tarnautojais, pavyzdžiui, tokiais, kaip anksčiau minėtų KLAJOJANČIŲ.)

133

30) MOKSLINIŲ DETEKTYVŲ, SUSIJUSIŲ SU BAIGTINIAIS LIUDIJIMAIS IR JŲ MOKSLINĖMIS ĮSTAIGOMIS, TAUTINĖ BENDRIJA (visos kriminalinės policijos ir / arba slaptosios policijos įstaigos, visos tyrimo įstaigos ir visas minėtų įstaigų personalas). (Visas kalbamas personalas priklauso LIUDIJIMŲ tarnautojų kategorijai, o šios kategorijos įstaigos ir tarnautojai neturi nieko bendra su tokių kategorijų, kaip jau minėtų KLAJOJANČIŲ IR IEŠKINIŲ, įstaigomis bei tarnautojais.)

– Atrodo, lyg kalbėtų apie riterių ordinus, – tvirtai tarė Talita. – Tik keista, kad visose tose trijose detektyvų bendrijose daugiausia kalbama apie įstaigas.

– Tas tiesa, bet pasakyk, ką reiškia tie „baigtiniai liudijimai"?

– Gal čia turi būti „daiktiniai liudijimai" ar „galutiniai". Bene svarbu?

– Bene svarbu, – pakartojo Traveleris. – Teisybę sakai. Gražiausia, kad yra įmanomas toks pasaulis, kur bastosi klajojantieji, ieškinių ir liudijimų detektyvai. Todėl man atrodo savaime suprantama, jog po tos interliudijos, nuolaidos mūsų laikų mokslinei dvasiai (juk reikia tai vienaip ar kitaip vadinti), Seferinas tuojau pat pereina nuo riterių ordinų įstatų prie įstatų apskritai. Paklausyk:

31) ATITINKAMŲ SRIČIŲ ŽINOVŲ IR JŲ MOKSLINIŲ ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos atitinkamų sričių žinovų bendruomeninės įstaigos bei įmonės ir visi žinovai). (Atitinkamų sričių žinovai: gydytojai, homeopatai, žyniai (visi chirurgai), akušerės, technikai, mechanikai (visi technikai), antros kategorijos inžinieriai arba visi atitinkamų sričių architektai (visi nubraižytų planų vykdytojai, kaip ir antros kategorijos inžinieriai), bet kokie klasifikatoriai, astronomai, astrologai, spiritistai, teisės mokslo arba mokslų daktarai (visi prak-

ikai), klasifikatoriai pagal rūšis, buhalteriai, vertėjai, pradinių klasių nokytojai (visi kompozitoriai), žmogžudžių sekliai – vyrai, vedliai rba palydovai, augalų skiepytojai, kirpėjai ir t. t.)

– Na, ką pasakysi? – tarė Traveleris ir vienu mauku išmetė aurelę nendrinukės. – Juk jis tiesiog genijus!

– Tas kraštas būtų rojus kirpėjams, – tarė Talita ir užsimerkė, tsigulusi lovon. – Kas jau kas, o jie tikrai paimtų viršų. Tik nesuprantu, kodėl žmogžudžius sekti gali vien vyrai?

– Niekad nesu girdėjęs apie sekles, – tarė Traveleris, – gal Seerinas mano, kad šis užsiėmimas netinka moterims. Turbūt jau pastebėjai, kad sekso klausimu jis grynų gryniausias puritonas; ai krinta į akis nuo pradžios iki galo.

– Man karšta, velniškai karšta, – tarė Talita. – Pastebėjai, su kokiu užsidegimu jis kalba apie klasifikatorius ir net mini juos kelis kartus? Na, paskaityk apie tą mistinį perėjimą, kaip sakei.

– Dėkis į galvą, – tarė Traveleris.

32) PALAIMINTOSIOS MALDOS VIENUOLIŲ BROLIJOS IR JOS MOKSLINIŲ ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos bendruomeninės vienuolių įstaigos ir visi vienuoliai). (Vienuoliai arba laimintojai, nepareinamai nuo tikėjimo, turi priklausyti vien tiktai ir išimtinai žodžio, gydomųjų užkeikimų ir egzorcizmų pasauliui.) (Vienuoliai turi be paiovos kovoti su bet kokiu dvasiniu blogiu, su bet kokiu piktu, įsimeusiu į turtą ar apsėdusiu kūną ir t. t.) (Atgailojantys vienuoliai ir atsiskyrėliai turi melstis ir laiminti tiek žmones, tiek daiktus, tiek apylinkių vietas, tiek pasėlius, tiek sužadėtinius, keikiamus varžovų, ir t. t.)

33) PALAIMINTŲJŲ RINKINIŲ SAUGOTOJŲ IR JŲ RINKINIŲ SAUGYKLŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos rinkinių saugyklos ir *dem:* sandėliai, klėtys, archyvai, muziejai, kapai, kalėjimai, prieglaudos, aklųjų įstaigos ir t. t., taip pat visų minėtų saugyklų personalas).

133

(Rinkiniai: pavyzdys: archyve laikomi raštų rinkiniai; kapuose laikomi mirusiųjų rinkiniai; kalėjime laikomi kalinių rinkiniai ir t. t.)

– Tokio dalyko, kaip kapai, neišgalvotų nė Espronseda, – tarė Traveleris. – Juk išties yra panašumo tarp Čiakaritos ir archyvo... Seferinas sugeba įžvelgti ryšius, o tas prieinama vien tikros inteligencijos žmogui. Kaip tu manai? Po tokių įžangų jo galutinė klasifikacija nėmaž neatrodo keista, dargi priešingai. Reikėtų pamėginti sukurti šitokį pasaulį.

Talita neatsakė, tik kilstelėjo viršutinę lūpą nelyginant festoną ir išleido gilų atodūsį, vadinamojo pirmojo miego ženklą. Traveleris išmetė dar vieną taurelę nendrinukės ir ėmėsi paskutinių ir galutinių bendrijų:

40) AGENTŲ, BESIRŪPINANČIŲ RAUDONAI SPALVOTOMIS RŪŠIMIS, IR AKTYVAUS BENDRADARBIAVIMO SU RAUDONAI SPALVOTOMIS RŪŠIMIS ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos raudonai spalvotomis rūšimis besirūpinančių agentų bendruomeninės įstaigos, arba minėtų agentų didžiosios kontoros, taip pat visi minėti agentai). (Raudonai spalvotos rūšys: gyvuliai raudonai spalvotu kailiu; augalai raudonai spalvotais žiedais ir raudonai spalvoto atspalvio mineralai.)

41) AGENTŲ, BESIRŪPINANČIŲ JUODAI SPALVOTOMIS RŪŠIMIS, IR AKTYVAUS BENDRADARBIAVIMO SU JUODAI SPALVOTOMIS RŪŠIMIS ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos juodai spalvotomis rūšimis besirūpinančių agentų bendruomeninės įstaigos, arba minėtų agentų didžiosios kontoros, taip pat visi minėti agentai). (Juodai spalvotos, arba tiesiog juodos, rūšys: gyvuliai juodu kailiu, augalai juodais žiedais ir juodo atspalvio mineralai.)

42) AGENTŲ, BESIRŪPINANČIŲ BRONZINE SPALVA SPALVOTOMIS RŪŠIMIS, IR AKTYVAUS BENDRADARBIAVIMO SU

BRONZINE SPALVA SPALVOTOMIS RŪŠIMIS ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos bronzine spalva spalvotomis rūšimis besirūpinančių agentų bendruomeninės įstaigos, arba minėtų agentų didžiosios kontoros, taip pat visi minėti agentai). (Bronzine spalva spalvotos, arba tiesiog bronzinės, rūšys: gyvuliai bronziniu kailiu, augalai bronziniais žiedais ir bronzinio atspalvio mineralai.)

43) AGENTŲ, BESIRŪPINANČIŲ GELTONAI SPALVOTOMIS RŪŠIMIS, IR AKTYVAUS BENDRADARBIAVIMO SU GELTONAI SPALVOTOMIS RŪŠIMIS ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos geltonai spalvotomis rūšimis besirūpinančių agentų bendruomeninės įstaigos, arba minėtų agentų didžiosios kontoros, taip pat visi minėti agentai). (Geltonai spalvotos, arba tiesiog geltonos, rūšys: gyvuliai geltonu kailiu, augalai geltonais žiedais ir geltono atspalvio mineralai.)

44) AGENTŲ, BESIRŪPINANČIŲ BALTAI SPALVOTOMIS RŪŠIMIS, IR AKTYVAUS BENDRADARBIAVIMO SU BALTAI SPALVOTOMIS RŪŠIMIS ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos baltai spalvotomis rūšimis besirūpinančių agentų bendruomeninės įstaigos, arba minėtų agentų didžiosios kontoros, taip pat visi minėti agentai). (Baltai spalvotos, arba tiesiog baltos, rūšys: gyvuliai baltu kailiu, augalai baltais žiedais ir balto atspalvio mineralai.)

45) AGENTŲ, BESIRŪPINANČIŲ PAMPŲ SPALVA SPALVOTOMIS RŪŠIMIS, IR AKTYVAUS BENDRADARBIAVIMO SU PAMPŲ SPALVA SPALVOTOMIS RŪŠIMIS ĮSTAIGŲ TAUTINĖ BENDRIJA (visos pampų spalva spalvotomis rūšimis besirūpinančių agentų bendruomeninės įstaigos, arba minėtų agentų didžiosios kontoros, taip pat visi minėti agentai). (Pampų spalva spalvotos, arba tiesiog pampų spalvos, rūšys: gyvuliai pampų spalvos kailiu, augalai pampų spalvos žiedais ir pampų atspalvio mineralai.)

Pramušti kietą proto kiautą?.. Kaip *vaizdavosi* Seferinas visa tai, apie ką rašė? Kokią akinamą (ar atvirkščiai) tikrovę matė

133

jis tose scenose, kur poliariniai lokiai slankioja tarp baltų, jazminais apkaišytų marmurų? Arba varnai su juoda tulpe snape, suką gūžtas anglinėse uolose?.. Ir kodėl „juodai spalvotas“, „baltai spalvotas“? Gal veikiau „nuspalvintas“? Bet kodėl tuomet „geltonai spalvotas, arba tiesiog geltonas“? Kokios tai spalvos, kurių negalėjo parodyti netgi Michaux, ar Huxley'o marihuana? Seferino pastabos, pravarčios nebent tam, kas pageidauja dar labiau sumaišyti sau galvą (jeigu tai pravartu), ne kažin ką tesakė. Šitaip ar taip:

Apie jau minėtą pampų spalvą: pampų spalva – tai bet kokia spalva, kuri mainosi arba susideda iš dviejų ar daugiau atspalvių.

Ir didžiai reikalingas paaiškinimas:

Apie minėtus ir aptartus agentus, besirūpinančius rūšimis: šie agentai bus Valdytojai, kurių pareiga sekti, kad nė viena iš minėtų rūšių neišnyktų iš pasaulio; kad rūšys nesikryžiuotų tarpusavy savo klasėje, nei klasės, nei būriai, nei rasės, nei vienos rūšies spalva su kitos rūšies spalva ir t. t.

Na ir puristas, na ir rasistas tas Seferinas Pirisas! Grynų spalvų kosmosas Mondriano pykčiui! Koks pavojingas Seferinas kaip galimas kandidatas į deputatus, o gal net į prezidentus! Turėk galvoj, Urugvajau! Taigi dar taurelę prieš miegą, kol Seferinas, apsvaigęs nuo spalvų, gieda paskutinę giesmę, kurioje, nelyginant neaprėpiamoje Ensoro drobėje, sprogsta visa, kas sprogstama kaukių bei antikaukių viešpatijoje. Netikėtai į Seferino sistemą įsibrauna militarizmas, ir tikrai verta pažiūrėti, kaip dėsto jį Urugvajaus filosofas, pasigavęs lyg makaronišką, lyg trismegistinį metodą. Štai:

Skelbiamame kūrinyje „Taikos šviesa Pasaulyje“ nuodugniai aiškinama, kas tai yra militarizmas, tačiau šioje trumpoje pastaboje pateikiame keletą versijų šia tema:

Gvardija („Metropolijos tipo“) kariškiams, gimusiems po Avino ženklu; radikalūs priešvyriausybiniai susivienijimai kariškiams, gimusiems po Tauro ženklu; rengyba ir priežiūra švenčių bei suėjimų (baliai, vakaronės, sužadėtuvės, suvestuvės) kariškiams, gimusiems po Dvynių ženklu; (karo) aviacija kariškiams, gimusiems po Vėžio ženklu; plunksna teisėtos tautos Vyriausybės labui (kariška spauda ir politinė magija teisėtos tautos Vyriausybės labui) kariškiams, gimusiems po Liūto ženklu; artilerija (sunkieji ginklai apskritai ir bombos) kariškiams, gimusiems po Mergelės ženklu; priežiūra ir praktinė rengyba liaudies ir / arba tautinių švenčių (rūbų parinkimas kariškiams atitinkamam reikalui: kariniams paradams, karnavalinėms eisenoms, maskaradams, vynuogių skynimo šventėms ir t. t.) kariškiams, gimusiems po Skorpiono ženklu; kavalerija (raitoji arba motorizuotoji su atitinkamais daliniais: šauliai, ulonai, mačetininkai; tipiškas pavyzdys: „Respublikinė Gvardija“, susidedanti iš ietininkų, ir t. t.) kariškiams, gimusiems po Ožiaragio ženklu; ir praktinė karo tarnyba (žygūnai, pasiuntiniai, gaisrininkai, praktinių uždavinių vykdytojai ir t. t.) kariškiams, gimusiems po Vandenio ženklu.

Traveleris papurtė Talitą, o kai ta pabudo pikta, perskaitė jai karinę dalį, ir abu gavo lįsti po priegalviu, kad neprikeltų iš miego visos klinikos. Tačiau abu priėjo nuomonę, kad diduma Argentinos kariškių gimę po Tauro ženklu. Traveleris, gimęs po Skorpiono ženklu, buvo toks girtas, jog pareiškė esąs pasiryžęs tučtuojau pasinaudoti atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniu ir apsivilkti atitinkamais kariškais rūbais.

– Surengsim atsakančią vynuogių skynimo šventę, – kalbėjo Traveleris, lįsdamas iš po priegalvio ir beregint nerdamas at-

gal. – Tu ateisi su visomis savo Pampų rasės bendrarūšėmis, juk nėra nė mažiausios abejonės, kad esi Pampa arba bent jau dviejų ar daugiau atspalvių.

– Aš baltoji, – tarė Talita. – Gaila, kad tu gimęs ne po Ožiaragio ženklu, baisiai norėčiau, kad būtum ietininkas. Ar bent koks žygūnas ar pasiuntinys.

– Žygūnais būna Vandeniai, vaikeli, Orasijas – Vėžys, ar ne?

– Jei ne Vėžys, tai vertas juo būti, – tarė Talita užsimerkdama.

– Jam nebelieka nieko kito, kaip eiti į aviaciją. Įsivaizduok, kad jis vairuoja kokį „Beng-Bengą“ ir nukrinta į „Erelio“ cukrainę kaip tik tuo metu, kai ten poniutės geria arbatėlę su pyragaičiais. Kitaip nė būti negalėtų.

Talita išjungė šviesą ir prisiglaudė prie Travelerio, kuris prakaitavo ir vartėsi, apsiaustas įvairių Zodiako ženklų, agentų tautinių bendrijų ir geltono atspalvio mineralų.

– Šiąnakt Orasijas matė Magę, – tarė Talita lyg per miegus. – Matė ją kieme prieš porą valandų, kai tu budėjai.

– A, – tarė Traveleris ir, pasivertęs aukštielninkas, ėmė graibytis cigarečių pagal Brailio sistemą. – Derėtų jį suvesti su palaimintaisiais rinkinių saugotojais.

– Nežinau, ar tu numanai, kad Magė buvau aš, – tarė Talita, dar stipriau glausdamasi prie Travelerio.

– Kitaip nė būti negalėjo.

– Kada nors taip ir turėjo atsitikti. Keisčiausia, kad jis nepaprastai apstulbo apsirikęs.

– Et, negi nežinai, Orasijas prikrečia kvailysčių, o paskui žiūri kaip šuniukas į krūvelę, kurią pats padėjo.

– Man rodos, taip ir atsitiko aną dieną, kai buvom nuėję jo pasitikti į uostą, – tarė Talita. – Sunku viską suprasti, nes tuomet į mane nė nepasižiūrėjo, o paskui judu nuvijot mane kaip šunį su katinu ant rankų.

– Nestambių gyvulių auginimas, – tarė Traveleris.

– Palaikė mane Mage, – varė savo Talita. – O toliau viskas klostėsi palaipsniui, lyg Seferinui skaičiuojant, vienas dalykas po kito.

– Magė, – tarė Traveleris ir taip patraukė cigaretę, jog visas veidas nušvito tamsoje, – juk ir ji urugvajietė. Kaip matai, čia esama tam tikro ryšio.

– Palauk, Manu, aš tau viską papasakosiu.

– Verčiau nepasakok. Kuriems galams.

– Iš pradžių atėjo senis su balandžiu, tada nusileidom į rūsį. Orasijas be perstogės kalbėjo apie nužengimą, apie kiaurymes, kurios neduodančios jam ramybės. Jis buvo nusiminęs, Manu, baisu buvo matyti, koks jis ramus ir abejingas. O tuo tarpu... Nusileidom krovininiu liftu, ir jis nuėjo uždaryti šaldytuvo. Siaubinga.

– Vadinas, nusileidai, – tarė Traveleris. – Gražu.

– Čia visai kas kita, – tarė Talita. – Ne šiaip sau nusileidau. Mudu kalbėjomės, bet aš jaučiau, kad Orasijas yra kažkur kitur, kalba su kita, pavyzdžiui, su paskenduole. Tik dabar tokia mintis atėjo man į galvą, tada jis dar nebuvo man pasakęs, jog Magė nusiskandino upėje.

– Nei ji nusiskandino, nei ką, – tarė Traveleris. – Galvą dedu, nors ir ničnieko apie tai nežinau. Man gana jau to, kad pažįstu Orasiją.

– Bet jam rodos, kad ji mirusi, Manu, ir drauge jis jaučia ją šalimais, o šiąnakt aš buvau Magė. Papasakojo man, kad matė ją laive ir po San Martino prospekto tiltu... Bet kalba ne kaip apie haliucinaciją ir taipgi nenori, kad juo tikėtum. Sako, ir tiek, sako teisybę, tai, kas yra. Kai uždarė šaldytuvą, o aš išsigandau ir kažką pasakiau, pažvelgė į mane, bet jaučiau, kad pažvelgė į ją. Juk aš ne kieno nors zombis, Manu, aš nenoriu būt kieno nors zombis.

133

Traveleris paglostė jai galvą, bet ji suirzusi atstūmė jo ranką. Atsisėdo lovoje, ir jis pajuto, kad ji dreba. Dreba per tokį karštį. Pasakė jam, kad Orasijas ją pabučiavo, ir bandė paaiškinti, koks buvo tas bučinys, bet negalėjo rasti tinkamų žodžių, tad graibė jį tamsoje, jos rankos it skudurai plakės į jo veidą, į pečius, šliaužiojo krūtine, ramstės į kelius, ir taip radosi lyg koks pasiaiškinimas, kurio Traveleris nevaliojo atmesti, užkratas, einąs iš kažin kokių tolių, iš kažin kokių gelmių ar aukštybių, kurios nebuvo nei ši naktis, nei šis kambarys, tas užkratas, tas šnabždesys, sakytum, koks nesuvokiamas apreiškimas, per Talitą skverbės į jį, ėmė savo valion, ir jam kilo įtarimas, kad jis, galimas daiktas, girdi apreiškimą, kuris, nors ir skelbiamas netvirtu balsu ir nesuprantama kalba, vis dėlto vienintelis reikalingas štai čia, pašonėje, prašosi pripažįstamas ir priimamas, daužosi į korytą sieną iš dūmų ir kamščio, nepagaunamas ir dvisus, nuogas, kai sugriebi glėbin, ir podraug lyg iš vandens, lyg pradingstąs sykiu su ašaromis.

„Kietas proto kiautas", – įstengė pagalvoti Traveleris. Girdėjo lyg per miglą, kad baimė, kad Orasijas, kad liftas, kad balandis; pamažu ausyse vėl suskambo rišlūs sakiniai. Vadinas, tas vargšelis bijo, kad Traveleris jo neužmuštų. Argi ne juokinga?

– Ar tikrai taip pasakė? Sunku patikėti, kai žinai, koks jis išdidus.

– Čia visai kas kita, – tarė Talita ir, išplėšusi iš jo cigaretę, užsitraukė taip godžiai, kaip rūko nebyliųjų filmų herojai. – Man rodos, toji jo baimė – tai paskutinis išsigelbėjimas, kartelė, kurios žmogus griebiasi, prieš griūdamas į bedugnę. Jis buvo toks patenkintas, kad tąnakt bijojo, puikiai žinau, jog buvo patenkintas.

– To nesuprastų Kuka, – tarė Traveleris, kvėpuodamas kaip tikras jogas, – gali būt rami. O ir man šiąnakt reikia įtempti

protą, nes linksmos baimės neįmanoma suvirškinti kaip niekur nieko.

Talita pasislinko lovoje ir atsirėmė į Travelerį. Žinojo, kad yra vėl jo pusėje, kad nenuskendo, kad jis laiko ją vandens paviršiuje, kad iš teisybės gaila to, ko nebūta, nuostabiai gaila. Abudu tai pajuto vienu metu ir susiglaudė, lyg trokšdami įsismelkti į kits kitą, į bendrą žemę, kur žodžiai ir glamonės, ir lūpos riečia juos nelyginant apskritimo lankas, tos raminamosios metaforos, tas senas liūdesys, laimingas grįžęs atgal, toks pat, kaip visada, patvarus, stojąs piestu prieš visas negandas, prieš pagundas ir nuopuolius. (-140)

134

GĖLYNAS

Įsidėmėkite, kad išplanuoti griežto „prancūziško" stiliaus gėlynui su geometriškai išdėstytomis klombomis, vejelėmis bei gyvatvorėmis reikia didelio išmanymo ir pastangų.

„Angliško" stiliaus gėlyne, priešingai, kur kas sunkiau pastebėti mėgėjo klaidas. Krūmeliai, ketvirtainė veja, lysvė mišrių gėlių, aiškiai matomų sienos ar gyvatvorės fone, – tokie čia pagrindiniai praktiško ir dekoratyvaus ansamblio elementai. Jeigu vienas kitas augalas neduos pageidaujamo efekto, jį nesunku persodinti kitur, juoba kad nėmaž nenukentės viso ansamblio dermė, nes visada džiugins akį margos gėlių dėmės, išmėtytos šen bei ten nevienodu lygiu.

Šitokie gėlynai, labai mėgstami Anglijoje ir Jungtinėse Valstijose, paprastai vadinami *mixed border*, tai yra „margomis vejomis". Šitaip

sumaišytos gėlės, sakytum išaugusios savaime, vienos aukštesnės, kitos mažesnės, vienos tokios, kitos kitokios, daro natūralios lankos įspūdį, o gėlynai, išdėstyti linijomis, kvadratais bei apskritimais, visada atrodo dirbtiniai ir reikalauja absoliutaus tobulumo.

Taigi tiek praktiniais, tiek estetiniais sumetimais gėlininkams mėgėjams patariama tvarkyti gėlynus *mixed border* pavyzdžiu.

Leidyklos *Hachette* almanachas (-25)

135

– Gardumėlis, – tarė Chekreptenė. – Pati du suvalgiau bekepdama. Dievaži, lengvučiai kaip putelė.

– Užplikyk dar puoduką matės, meilute, – tarė Oliveira.

– Tuojau, širduk. Luktelk, tik pakeisiu kompresą.

– Ačiū. Žinai, vaikeli, labai įdomu valgyti blynus užrištomis akimis. Turbūt taip treniruojami tie tipai, kur atras mums kosmosą.

– Ar tie, kur skrenda į mėnulį tokiais juokingais aparatais? Juos įkiša į tokias kapsules, ar ne?

– Taigi, ir duoda matės su blynukais. (-63)

136

Morelio citatų manija:

„Man būtų nelengva paaiškinti, kodėl toje pačioje knygoje spausdinu eiles ir poezijos paneigimą, vieno mirusiojo dienoraštį ir savo draugo prelato pastabas..."

Georges Bataille, „Neapykanta poezijai" (-12)

137

Moreliana

Jei kūrinio apimtis ar tonas perša mintį, jog autorius ketina pateikti savo kūrybos *sumą*, dera kuo skubiau jam nurodyti, kad išeina jam priešingai: jis teikia *liekaną*. (-17)

138

Ir Magei, ir man kartais pasitaiko išniekinti mūsų prisiminimus. Bereikia menko kabliuko, blogos nuotaikos po pietų, trupučio baimės pažvelgti kits kitam į akis. Pamažu, užvedę kokią kalbą, panašią veikiau į sudriskusį skudurą, įsileidžiame į prisiminimus. Du pasauliai, skirtingi, svetimi, veik niekad nesutaikomi, reiškiasi mūsų žodžiais, ir mes lyg susitarę krypstame į pašaipas. Paprastai pradedu aš, su panieka minėdamas savo buvusį aklą draugų kultą, blogai suprastus ir dar blogiau atlygintus dorumo priepuolius, tas vėliavas, kuriomis su nužemintu užsispyrimu mosavau per politinius mitingus, literatūrinius sambūrius, karštos meilės žygius. Šaipausi iš savo įtartino garbės jausmo, kuris dažniausiai pridarydavo bėdos man pačiam arba kitiems, kai išdavystės ir nedorybės slapčia regzdavo savo voratinklius, aš, dvigubai kaltas, nes neužkirsdavau tam kelio, bejėgiškai žiūrėdavau, kaip kiti mano akyse nesivaržydami virsta išdavikais ir nedorėliais. Tyčiojuos iš savo dėdžių, tų padorumo paveikslų, ligi ausų prasmegusių į mėšlą, kurio paviršiuje vis dar spindi kietos krakmolytos apykaklės. Galą gautų, jei sužinotų, jog tupi

mėšle, nes įsitikinę, vienas Tukumane, kitas Liepos Devintosios prospekte, kad jie – padorumo paveikslai (tai jų pačių žodžiai). Ir vis dėlto apie juos išlikę geri prisiminimai. Ir vis dėlto trypiu tuos prisiminimus tomis dienomis, kai mudu su Mage imame bodėtis Paryžium ir norime kuo skaudžiau save užgauti.

Kai Magė nustoja juoktis ir klausia, kodėl pasakoju tokius dalykus apie abu savo dėdes, man gaila, kad jų nėra čia, kad jie nesiklauso už durų, kaip tas senis iš šešto aukšto. Rimtai svarstau, kaip išaiškinti jai savo motyvus, nes nenoriu pasirodyti nei neteisingas, nei priekabus. Noriu, be to, kad tai praverstų Magei, kuri niekaip neperpranta moralinių problemų (kaip ir Etjenas, tik žiūri į tai ne taip savanaudiškai; tiesiog mano, kad reikia jausti atsakomybę dabarty; būtent tuo metu, kai dera būti geram ar tauriam; apskritai jos argumentai tokie pat hedonistiški ir savanaudiški, kaip ir Etjeno).

Tad aiškinu jai, kad abu mano padorieji dėdės – pavyzdiniai argentiniečiai 1915 metų požiūriu, tų metų, kada vienas buvo ūkinio, o kitas kontorinio gyvenimo viršūnėje. Kai kalbama apie tuos, „anų laikų argentiniečius“, kalbama apie antisemitus, ksenofobus, buržua, ilgesingai menančius dvarelius, kur indėnės pliko matę už dešimt pesų per mėnesį, apie žmones, sklidinus gryniausių pusiau melsvų, pusiau baltų patriotinių jausmų, didžios pagarbos visa kam, kas atsiduoda kariuomene ir žygiais į dykumą, apie žmones, turinčius dvylika krakmolytų marškinių, netgi jei mėnesio pabaigoje pritrūksta išteklių išmokėti algai tam, kurį visa šeima vadina „pastumdėliu“, rieja, gąsdina bausmėmis ir geriausiu atveju plūsta paskutiniais žodžiais. Kai Magė ima pamažu įsigyventi į tą viziją (niekados negirdėtą nei regėtą), tučtuojau stengiuosi jai įrodyti, jog šitokio gyvenimo fone abu mano dėdės bei jų šeimos pertekę kuo didžiausių dorybių. Geri tėvai ir vaikai, žemdirbių bei kitokių draugijų nariai, skaito

138

rimčiausius laikraščius, puikūs tarnautojai, mėgstami kolegų ir viršininkų, visad pasirengę kiauras naktis slaugyti ligonius ar padaryti bet kokią paslaugą. Magė žiūri į mane sutrikusi, galvodama, ar kartais iš jos nesišaipau. Tuomet kartoju, aiškinu, kodėl taip myliu savo dėdes, kodėl tik kartais, kai įsipyksta gatvės ar oras, apkalbu juos ir trypiu brangius jų prisiminimus, kuriuos vis dar laikau širdy. Tuomet Magė truputį įsidrąsina ir pradeda smerkti savo motiną, kurią myli ir niekina – nelygu nuotaika. Tarpais tiesiog pritrenkia mane, ėmusi pasakoti kokį vaikystės epizodą, kuris kitąsyk atrodė jai žavus, kėlė šypseną, bet staiga pasidaro nykus nelyginant klanas, pilnas aršiai besigrumiančių erkių ir siurbėlių. Tokią akimirką Magės veidas išblykšta, ištįsta it lapės snukutis, šnirpšlės išsipučia, ji dūsta kalbėdama, grąžo rankas, ir ūmai lyg iš dideliausio šlykštaus burbulo išsikiša akytas motinos veidas, motinos liemuo palaikiais rūbais, priemiesčio gatvelė ir motina lyg dykvietėj pamestas kiauras naktipuodis, vargas, kuriame matosi motinos ranka, nešvaria mazgote plaunanti puodus. Deja, Magė negali ilgai kalbėti, tuojau pat pravirksta, įsikniaubia į krūtinę, nežmoniškai susigraudina, tada reikia užkaisti jai matės, viską užmiršti, eiti pasivaikščioti arba gulti, gulti be dėdžių, be motinos, beveik visada gulti arba miegoti, bet beveik visada gulti. (-127)

139

Natos fortepijonui (la, re, mi-bemol, do, si, si-bemol, mi, sol), natos smuikui (la, mi, si-bemol, mi), natos ragui (la, si-bemol, la, si-bemol, mi, sol) – tai muzikinis atitikmuo tokiems vardams,

139

kaipo ArnolDas SCHoenbergas, Antonas WEBErnas ir ALBAnas BErGas (pagal vokiečių sistemą, kurioje H reiškia si, B – sibemol, o S (es) – mi-bemol). Tokios muzikinės anagramos – ne naujiena. Prisiminkime, jog Bachas panašiai naudojo savo pavardę, o sugalvojo tą metodą XVI amžiaus polifonijos meistrai (...) Kita iškalbinga analogija su būsimuoju Koncertu smuikui – tai griežta visumos simetrija. Koncerto smuikui skaitmeninis raktas yra dvejopas: dvi atskiros temos, kiekviena jų turi po dvi dalis, jau nekalbant apie tai, jog instrumentų visuma suskaidyta į smuiką ir orkestrą. Kameriniame koncerte, priešingai, krinta į akis trejetas: dedikacijoje figūruoja Maestras ir du mokiniai; instrumentai suskirstyti į tris kategorijas: fortepijonas, smuikas ir kombinacija pučiamųjų; jo architektūra sudaryta iš trijų tarpusavy susijusių temų, kurių kiekvienoj daugiau ar mažiau ryški trijų dalių kompozicija.

Iš Albano Bergo Kamerinio koncerto
smuikui, fortepijonui ir 13 pučiamųjų
anoniminio komentaro
(*Pathé Vox* įrašas, PL 8660). (-133)

140

Belaukiant kokio sukrečiančio įvykio, profanacijos ir stulbinimo meno pratimai nuo dvyliktos iki antros valandos nakties, kai Kuka išeina taisyti-sau-sveikatos-lovoje (arba kiek anksčiau, kad veikiau išeitų: Kuka tvirtai laikosi, tačiau siaubingai nusialina, išdidžiu žvilgsniu spirdamasi prieš žodinius pabaisų išpuo-

lius. Kiekvieną syk vis anksčiau eina gulti, o pabaisos, maloniai šypsodamiesi, linki jai labos nakties. Talita, palyginti neutrali, klijuoja etiketes arba sklaido *Index Pharmacorum*).

Štai tokio pobūdžio pratimai: manichejiškai interpretuojant, išversti garsų sonetą:

Išniekinta, negyva ir kraupi praeitie,
ar prikelsi mus, gūdžiai pamojusi sparnais?

Lapelis iš Travelerio užrašų knygutės: „Belaukdamas eilės kirpykloje, vartau UNESCO leidinį ir staiga pamatau tokius žodžius: *Opintotoveri / Työläisopiskelija / Työväenopisto*. Lyg ir suomių pedagoginių žurnalų pavadinimai. Visiškai nieko nesako skaitytojui. Ar tokių esama? Milijonams šviesiaplaukių *Opintotoveri* reiškia *Švietimo vadovas*. O man... (Pasiutimas.) Bet jie nežino, ką reiškia *cafisho* (Buenos Airių gyventojų pasitenkinimui). O tai juo labiau nieko nesako. O juk technikai mano, kad jeigu „Boeing-707" nuskrisim į Helsinkį keliomis valandomis greičiau... Išvadas pasidaryti pačiam. Žiūrėkit, Pedrai, tik nepakirpkit per trumpai".

Stulbinimo meno kalbinės formos: Talitai galvosūkis su tokiais žodžiais, kaip *Genshiryoku Kokunai Jijo*, kurie jai nieku gyvu nesiderina su atominės energijos išvystymu Japonijoje. Pamažu leidžiasi įtikinama lyginamuoju metodu, kai jos vyras, gudrus kirpyklose renkamų duomenų tiekėjas, parodo jai variantą *Genshiryoku Kaigai Jijo*, lyg ir reiškiantį atominės energijos išsivystymą užsienyje. Entuziazmas Talitos, analitiškai įsitikinusios, jog Kokunai = Japonija, o Kaigai = užsienis. Apstulbimas Macujo, dažytojo iš Laskano gatvės, išgirdusio, ką jam dėsto poliglotė Talita, kuri grįžta namo it musę kandusi.

Profanacija: remiantis tokio pobūdžio prielaida, kaip pagarsėję žodžiai: „Spėjamas Kristaus homoseksualumas", sukurti

koherentišką ir pagrįstą sistemą. Postuluoti, kad Beethovenas buvo koprofagas ir t. t. Ginti nepaneigiamą sero Rogero Casemento šventumą, remiantis jo *The Black Diaries**. Pritrenkta Kuka, tikinti ir praktikuojanti krikščionė.

O apskritai svarbu sumaišyti sau protą grynai profesinio pasiaukojimo sumetimais. Vis dar juokiamasi be saiko (negalimas daiktas, kad Atila rinko pašto ženklus), bet, įsidėk galvon, Kuka, iš to *Arbeit macht frei*** nežinia ko susilauksim. Pavyzdžiui, Fano vyskupo išprievartavimas – labai tipiškas atvejis... (-139)

141

Perskaičius vos kelis puslapius, buvo aišku, jog Moreliui rūpi kas kita. Speleologinis kūrinio pobūdis ryškėjo iš autoriaus užuominų apie *Zeitgeist**** giluminius klodus, iš tų vietų, kur logika darėsi galą, pasikardama ant batų varstelių, nepajėgdama netgi spirtis nerišlumui, paverstam dėsniu. Morelis žengė priekin ir traukėsi, taip atvirai pažeisdamas pusiausvyros dėsnį ir erdvės principus, kuriuos vadino *moraliniais,* jog atrodė visai įmanoma (nors ir buvo neįmanoma, bet kas gali garantuoti?), kad minimi įvykiai nutiko per penkias minutes, žodžiu, kad Akciumo mūšis kone siekiasi su Austrijos anšliusu (tos trys A, matyt, irgi turėjo įtakos, renkantis ar veikiau imant tuos istorinius momentus), arba kad asmuo, skambinąs prie namo Nr. 1200 Kočiabambos gatvėje, atidarys duris ir atsidurs Me-

---

* „Juodaisiais dienoraščiais" *(angl.).*

** Darbas išlaisvina *(vok.).*

*** Laiko dvasios *(vok.).*

nandro namų atriume Pompėjuose. Visa tai buvo labai trivialu ir buniueliška, bet Klubo nariai nuvokė, jog tai ne kas kita, kaip paskatinimas susimąstyti arba parabolė, turinti kitokią prasmę, kur kas gilesnę ir subtilesnę. Išdarinėdamas tokius triukus, be galo panašius į tuos, kurie išgarsino Evangeliją, Upanišadas ir kitus tekstus, įdarytus šamanišku trinitrotoluolu, Morelis leido sau prabangą mėgdžioti tos rūšies literatūrą, kurią širdies gilumoje niekino, minavo ir sprogdino. Žodžiai, visa kalba, stiliaus superstruktūra, semantika, psichologija ir meniškumas – viskas vienu matu griūdavo pasibaisėtino charakirio link. *Banzai!* Iki naujo potvarkio ir be jokių garantijų: visgi pabaigoje likdavo siūlo galas, iš „anapus“ vedantis į „kitapus“, prie kokio „galbūt“, prie kokio „visai galimas daiktas“, prie kokio „nežinia“, ir galutinė triuškinanti nuomonė apie kūrinį pakibdavo ore. Kaip tik dėl to Perikas Romeras, žmogus, kuriam reikėjo aksiomų, puldavo į neviltį, Oliveira drebėdavo, palaimos šiurpulių kratomas, Etjenui, Vongui ir Ronaldui sukildavo vaizduotė, o Magė leisdavosi šokti basa, nusitvėrusi po artišoką abiem rankom.

Per pokalbius, apnuodytus kalvadosu ir tabako dūmais, Etjenas ir Oliveira sukdavo galvą, kodėl Morelis nekentė literatūros ir kodėl nekentė jos literatūriniu požiūriu, užuot pasekęs Rimbaud *Exeunt** arba išbandęs, kaip veikia koltas, prikištas prie kairiojo smilkinio. Oliveira buvo linkęs manyti, jog pramoginė kūryba apskritai Moreliui atrodo demoniškos prigimties (o kokia literatūra ne pramoginė, ne saldus vaisto apvalkalas, kad lengviau būtų nuryti kokį *gnosis,* kokį *praxis,* kokį *ethos* iš gausybės tų, kuriuos tai čia, tai ten matai arba gali prasimanyti?). Apsvarstęs mintyse pačias drastiškiausias vietas, Oliveira pradėjo jausti savitą Morelio kūrinių toną. Visų pirma šiam tonui galėjai priskirti nusivylimą, bet drauge buvo numanu, jog nu-

* Pasitraukimu *(lot.).*

sivylimas neturi nieko bendra nei su aplinkybėmis, nei su įvykiais, dėstomais knygoje, tik su jų dėstymo maniera, kuri – nors Morelis ir stengėsi kaip įmanydamas tai nuslėpti – galų gale yra visiškai atsijusi nuo turinio. Pastangos panaikinti tariamus prieštaravimus tarp formos ir turinio vis labiau kilo aikštėn, seniui saviškai kritikuojant meninių formų visumą; abejodamas savo priemonėmis, drauge jis vertė niekais visa tai, ką, jas pasitelkęs, sukūrė. Tai, kas pasakojama knygoje, atrodė nereikalinga, menka, nes buvo blogai papasakota, nes buvo tiesiog papasakota, buvo literatūra. Nežinia kelintą sykį visas dėmesys krypo į autoriaus nepasitenkinimą savo kūryba ir kūryba apskritai. Paradoksaliausia, kad Morelis krovė į daiktą pramanytus ir visaip nušviestus epizodus, stengdamasis juos traktuoti ir spręsti visomis rašytojo, savo darbo meistro, priemonėmis. Anaiptol nepiršo jokios teorijos, nieko tokio, kas reikalautų įtempti protą, bet užtat visa, kas jo parašyta, ir daug įtikimiau nei koks traktatas ar mokslinis tyrinėjimas, rodė, jog pasaulis apgaulingas, kiaurai supuvęs, ir tas požiūris į tikrovę, anaiptol ne griaunamą, o kondensuojamą jo raštuose, buvo kupinas mažne velniškos ironijos, pastebimos net kai kuriose ypač bravūriškose vietose, epizoduose, kruopščiai sukonstruotuose su akivaizdžiu rašytojo meniniu tobulumu, dėl kurio jis pelnė šlovę tarp savo novelių bei romanų skaitytojų. Deja, tas išmoningai sukurtas pasaulis subtilaus skonio žmogui rodėsi nevertas dėmesio; bet kaip tik čia glūdėjo paslaptis, nes drauge su mintimi apie visišką kūrinio menkumą pasąmonėje kildavo nuojauta, jog Morelis siekia anaiptol ne to, jog potencialiai griaudamas save kiekviename knygos fragmente, visomis išgalėmis ieško tauriojo metalo. Toje vietoje reikėjo sustoti, kad nesupainiotum durų ir neįkliūtum į spąstus. Aršiausi ginčai tarp Oliveiros ir Etjeno kildavo kaip tik tuo jų vilties lygiu, nes abudu baiminosi apskritai pasirodyti

141

kaip porelė visiškų mulkių, įsikalusių galvon, jog neįmanoma statyti Babelio bokšto be kokio galutinio tikslo. Tokią valandėlę Vakarų moralė, jų akimis žiūrint, būdavo lyg kokia sąvadautoja, peršanti vieną po kitos visas iliuzijas, trisdešimt amžių pagret einančias iš kartos į kartą, neišvengiamai perimamas palikuonių ir jų gromuliuojamas. Sunku buvo nebetikėti, kad gėlė gali būti graži šiaip sau, be niekur nieko; nelengva buvo pripažinti, kad galima šokti tamsoje. Morelio užuominos apie ženklų inversiją, apie pasaulį, iš kitokių matmenų regimą kitokių matmenų, kaip apie neišvengiamą žingsnį aiškesnio požiūrio link (ir visa tai parašyta meistriškai, bet drauge lyg su pašaipa, ironiška grimasa, nutaisyta prieš veidrodį), varė juos į neviltį: mat iš dalies teikė tam tikrų vilčių, davė kaip ir kokį pagrindą, bet sykiu vertė niekais pasitikėjimą savimi, stūmė į dviprasmišką padėtį, nepakenčiamą savo mįslingumu. Vienintelė paguoda buvo mintis, jog ir pats Morelis neišvengė tos dviprasmiškos padėties, orkestruodamas savo kūrinį, kuris, teisingai atliekamas pirmą kartą, negali būti daugiau niekas, kaip absoliuti tyla. Taip jie varėsi priekin puslapis po puslapio, žavėdamiesi ir svaidydami prakeiksmus, o Magė, abejonių nukamuota, visada galiausiai susirangydavo ant krėslo it katė ir pro dūmus, susitvenkusius tarp akių, uždaro lango ir beprasmiškai baigiančios degti nakties, žiūrėdavo, kaip viršum čerpių stogų aušta rytas. (-60)

142

1. – Nežinau, kokia ji buvo, – tarė Ronaldas. – To niekad nesužinosim. Žinom nebent, kas ji buvo mums, kaip veikė kitus.

Buvom kaip ir jos veidrodžiai, o ji – mūsų veidrodis. Sunku ką nors pasakyti.

2. – Buvo tokia kvailutė, – tarė Etjenas. – Palaiminti dvasingieji vargdieniai ir t. t. Garbės žodis, nejuokauju, rimtai cituoju. Mane vedė iš kantrybės jos kvailumas, Orasijas tvirtino, kad jai tik žinių trūksta, bet labai klydo. Laimė, kad tik kvailiai nežino, kuo skiriasi neišmanėlis nuo kvailio. Ji vylėsi, kad lavindamasi – ak, kaip ji lavinosi! – įgaus proto. Manė, kad žinoti – tai suprasti. Vargšelė išmanė tiek dalykų, apie kuriuos mes ničnieko nenutuokėme tik dėl to, kad juos žinojom.

3. – Nepradėk savo melodijų, – tarė Ronaldas. – Visų tų antinomijų ir poliarizacijų. Man rodos, kvailumu ji mokėjo už tai, kad buvo tokia, kaip augalas, kaip kriauklė, tokia artima visatos paslaptims. Pala, štai kas: pavadinimai jai nieko nesakė, tik tada pripažindavo ką nors, kai paliesdavo pirštu. Šitaip toli nenueisi. Lyg būtum nusisukęs nuo visų Vakarų, nuo bet kokių mokyklų. Tokiam žmogui sunku gyventi mieste, pelnytis duoną. Užtat ji ir krimtosi.

4. – Taigi, bet užtat mokėjo džiaugtis be saiko, pats ne kartą stebėjau tai su pavydu. Tarkim, vazos forma. Sakyk, ko gi daugiau aš ieškau tapyboje? Verčiuosi per galvą, duoduos ir šen, ir ten, kad galų gale nugriebčiau kokią šakutę, kokias dvi alyvas. Noriu, kad druska ir pasaulio vidurys būtų štai čia, šioje staltiesės skiautėje. O ji, būdavo, ateina ir iškart viską pajunta. Vieną vakarą įeinu į dirbtuvę, žiūriu – verkia prieš paveikslą, kurį baigiau tą rytą. Verkia taip, kaip ji viena moka verkti, visu veidu, negraži ir žavinga. Žiūri į mano paveikslą ir verkia. O man trūksta jėgų pasakyti, kad ir aš rytą verkiau. O juk būčiau nuraminęs, pats žinai, kaip ji pasimesdavo, pasijutusi tuščia vieta per mūsų gudragalviškus pokalbius.

5. – Ar maža ko žmogus verkia, – tarė Ronaldas. – Ašaros nieko nesako.

6. – Bent jau suartina žmones. Kiek buvo tokių, kurie prieš tą patį paveikslą švaistėsi gražiomis frazėmis, nurodinėjo vienokias ar kitokias įtakas, visaip jį komentavo, žodžiu, pilstė iš tuščio į kiaurą. Matai, reikėjo pasiekti tą lygį, kuriame įmanomi tie du dalykai. Man rodos, jau pasiekiau jį, o jeigu taip, vadinas, esu vienas iš nedaugelio išrinktųjų.

7. – Išrinktųjų bus karalystė, – tarė Ronaldas. – O tu nieko nepraleidi pro šalį, kad tik gautum progą pasipūsti.

6. – Pats žinau, – tarė Etjenas. – Žinau kuo puikiausiai. Bet juk paaukojau visą gyvenimą, kad tik galėčiau sujungti abi rankas, kairę su širdim ir dešinę su teptuku ir drobe. Iš pradžių buvau vienas tų, kurie žiūri į Raffaelį ir mąsto apie Perugino'ą, kaip skėriai puola Leoną Battistą Albertį, dursto, lipdo, čia Picasso, ten Lorencas Vala, tik dėkis galvon, Burkhartas sako, Berensonas neigia, Arganas mano, tas mėlis sienietiškas, o tunikos – Masaccio. Nebepamenu kada, tai buvo Romoje, Baberinių galerijoje, analizavau vieną Andrea del Sarto drobę, analizavau kaip dera, ir staiga pamačiau tai. Nieko tau neišaiškinsiu, nė neprašyk. Pamačiau tai (ne visą paveikslą, vos menką detalę fone, žmogystą kelio vidury). Ašaros pašoko į akis, tik tiek galiu pasakyti.

5. – Ašaros nieko nesako, – tarė Ronaldas. – Ar maža ko žmogus verkia.

4. – Ką čia su tavim kalbėsi. Ji būtų kur kas geriau supratusi. Po teisybei visi mes žengiam vienu keliu, tik vieni pradeda kaire, kiti dešine. Kartais kas pamato pačiam vidury lopelį staltiesės, o ten – taurelę, šakutę, alyvas.

3. – Negali kalbėti be metaforų, – tarė Ronaldas. – Amžinai ta pati giesmė.

2. Kitaip nepasieksi to, kas prarasta, ko ilgimės. Ji buvo daug arčiau to ir tai jautė. Tik klydo, norėdama įrodyti, kad tas artumas vertesnis už visą mūsų gražbyliavimą. Niekaip ji negalėjo to

įrodyti, visų pirma dėl to, kad mes nesugebame jo suvokti, o, antra vertus, mes vienaip ar kitaip jaučiamės laimingi ir patenkinti savo kolektyvinėmis žiniomis. Aišku, galime miegoti ramūs, juk Littré čia pat, po ranka, o jis atsakys į visus klausimus. Tas teisybė, bet tik todėl, kad nebemokame duoti tokių klausimų, kurie parodytų, koks jis nereikalingas. Kai Magė klausdavo, kodėl medžiai apsitaiso vasarą... bet ką čia kalbėt, bičiuli, verčiau patylėkim.

1. – Taigi, sunku ką nors pasakyti, – tarė Ronaldas. (-34)

143

Rytais, vis dar skendėdami snaudulyje, kurio net pasibaisėtinas žadintuvo čirškimas nepajėgia išblaškyti, juodu smulkiai pasakojasi vienas kitam nakties sapnus. Suglaudę galvas, glosto vienas kitą, susipynę rankomis ir kojomis, stengiasi šios žemės žodžiais nusakyti visa tai, ką pergyveno tamsoje. Travelerį, Oliveiros jaunų dienų draugą, keri Talitos sapnai, lūpos, besiraukiančios ar šypsančios – nelygu nuotaika, mostai ir šūksniai, kuriais ji pabrėžia savo žodžius, naivios prielaidos apie sapnų prasmę ir priežastį. Paskui ateina jo eilė pasakoti savo sapnus, o kartais, taip besišnekant, jųdviejų rankos susitinka, ir jie mylisi, užmiršę sapnus, užminga iš naujo, amžinai visur vėluoja.

Traveleris klausosi Talitos, tąsaus, apsnūdusio jos balso, žiūri į plaukus, pasklidusius ant priegalvio, ir stebisi, kad taip yra. Atkiša pirštą, paliečia Talitos smilkinį, kaktą. „Ir man pasirodė, kad sesuo – tai teta Irena, bet galvos neguldau“, įsitikina, jog ta kliūtis – už kelių centimetrų. („O aš stoviu nuoga ražienoje ir

žiūriu – upė tvinsta, kyla lyg aukšta aukšta banga...“) Juk juodu miega suglaudę galvas, guli ir alsuoja šalia kits kito, mažne ta pati poza, tie patys judesiai, tas pats kambarys, tas pats priegalvis, ta pati tamsa, tie patys dirgikliai, veikią juos iš gatvės ir miesto, ta pati magnetinė radiacija, ta pati kavos markė, tas pats žvaigždžių išsidėstymas, ta pati naktis abiem, ir štai, šitaip susikabinę, sapnuoja skirtingus sapnus, ir nuotykiai jų skirtingi, vienas šypso, o kitas bėga, siaubo genamas, vienas eina laikyti algebros egzamino, o kitas žengia į miestą, sumūrytą iš baltų akmenų.

Tie rytiniai išsipasakojimai Talitai kartais malonūs, kartais baisūs, bet Traveleris pats vienas atkakliai stengiasi įminti jų paslaptį, jų tarpusavio ryšį. Negalimas daiktas, kad žmonės, kurie bendrauja ištisą dieną, nakčia neišvengiamai išsiskirtų ir neleistinai sapnuotų kas sau! Kartais jo paveikslas įsipina į Talitos sapnus, kartais Traveleris mato jos paveikslą savo košmaruose. Bet tuo metu nei vienas, nei kitas to nežino, patiria tai tik pasibudę ir išklausę kito pasakojimą: „Tuomet paėmei mane už rankos ir pasakei...“ Ir Traveleriui paaiškėja, kad tuo metu, kai Talitos sapne jis ėmė jai už rankos ir kažką sakė, savo sapne gulėjo su geriausia jos drauge arba kalbėjo su „Žvaigždžių“ cirko direktorium, arba plaukiojo Mar del Platoje. Apsireiškimas svetimam sapne jam teikia nebent medžiagos apmąstymams, prilygsta manekenams, nežinomiems miestams, geležinkelio stotims, laiptams, visam naktinių vizijų rekvizitui. Susiliejęs į daiktą su Talita, jis apipina jos veidą ir galvą pirštais ir lūpomis ir jaučia neperžengiamą kliūtį, svaiginamą artumą, kurio negali įveikti net meilė. Kurį laiką jis tikisi stebuklo, kad sapnas, kurį papasakos ryte Talita, bus lygiai toks pat, kokį sapnavo jis. Laukia, stengiasi užvesti ant kelio, perša visas įmanomas analogijas, ieško panašumų, kurie patvirtintų jo spėjimus. Tik vieną kartą – bet ir tada Talita neatkreipė į tai dėmesio – juodu sapnavo kažką

143

panašaus. Talita kalbėjo apie viešbutį, kuriame tarytum buvo apsistojusi su motina ir kuriame kiekvienas turėjo atsivežęs savo kėdę. Tuomet ir Traveleris prisiminė savo sapną: viešbutis be vonių, jis eina kažkur nusiprausti per geležinkelio stotį, persimetęs per petį rankšluostį. Pasakė jai: „Mudviejų sapnai labai panašūs, buvom apsistoję viešbuty, kur nėra kėdžių ir vonių“. Talita tik nusijuokė, metas kelt, gėda taip ilgai tysoti lovoje.

Traveleris dar kurį laiką tikisi ir laukia, tik viltys vis menkėja. Sapnai grįžta kas sau. Galvos guli viena šalia kitos, ir kiekvienoje, uždangai pakilus, kitokia scena. Traveleris ironiškai palygina jas su kino teatrais, stovinčiais vienas greta kito Lavalio gatvėje, ir galutinai numoja ranka į savo viltis. Nebetiki, kad jo norai išsipildys, ir žino, jog netikint nieko ir neįvyksta. Žino, jog netikint neįvyksta taip, kaip turi įvykti, o ir tikint veik niekad neįvyksta. (-100)

144

Aromatai, Orfėjo giesmės, muskusas tiesiogine ir perkeltine prasme... Čia kvepia sardoniksu. Čia chrizoprazu. Čia, pala, petražolėm, tik vos vos, žiupsneliu petražolių, pabertų ant zomšos. O čia kvepia savimi. Iš tikrųjų, kaip keista, kad moteris neužuodžia savo kvapo, kaip jį jaučia vyras. Štai čia. Nejudėk, na, leisk. Kvepia geliu, medum, įkrėstu tabakinėn, dumbliais, nors tai jau nuvalkiotas pasakymas. Juk esama tiek rūšių dumblių, Magė kvepėjo šviežiais dumbliais, paskutinės bangos išrautais iš jūros dugno. Jūros banga. Kartais dumblių kvapas atsimiešdavo savotišku karštesniu ritmu, tuomet turėdavau griebtis perversi-

jos – beje, dvaro perversijos, supranti, lyg ir senešalo išdaigų su valdinėmis, nuolankiai atsiduodančiomis naktį, – priglaudžiu lūpas prie jos lūpų, lyžteléju rausvą liepsnelę, virpančią prieblandoje, o paskui, kaip štai dabar tau, iš lengvo praskečiu kojas, truputį paverčiu ant šono, kvepiu ją ilgai ilgai, ir jaučiu, kaip ji neprašoma ima kurstyti many ugnį, kaitrią kaip liepsna, vienu akimoju praryjanti suglamžyto laikraščio lakštą. Tada dingsta visi kvapai, dingsta lyg per stebuklą, ir lieka vien palaima, kandžiojimas, gyvybiniai syvai, srūvantys lūpomis, kritimas į tamsą, *the primeval darkness**, pirmapradžio rato stebulė. Taip, tą akimirką, kai sukyla instinktai, kai artėja sekrecija ir neaprašomos jos funkcijos, ten randasi pradžios ir pabaigos ženklai, ten, toje tąsioje kasdienių tavo poreikių ertmėje, virpa Aldebaranas, šokinėja genai ir konsteliacijos, viskas tampa alfa ir omega, *coquille, cunt, concha, con, coño, milenium.* Armagedonas, teramicinas, ak, užsičiaupk, nerodyk savo pigių gėrybių, nežilpink akių savo veidrodžiais. Kiek tylos tavo odoje, kiek bedugnių, kur sukasi smaragdai, uodai ir feniksai, ir krateriai... (-92)

145

Moreliana

Citata:

Štai tie pagrindiniai, esminiai ir filosofiniai motyvai, kurių skatinamas sukūriau kūrinį, imdamas pagrindu atskiras dalis, – laikydamas kūrinį kūrinio dalele, o žmogų kūno ir dvasios dalių junginiu, nes visą Žmoniją laikau atskirų dalių mišiniu. Bet

---

* Pirmykštę tamsą *(angl.).*

jeigu kas nors padarys man tokį priekaištą, jog ši dalinė mano koncepcija po teisybei yra anaiptol ne koncepcija, o pašaipa, sąmojis, pasityčiojimas ir akių dūmimas, ir jog aš, užuot gerbęs griežtus Meno dėsnius bei kanonus, tyčiojuos iš jų, darkydamasis ir griebdamasis tokių niekingų pokštų bei fokusų, tai atsakysiu: taip, jūsų teisybė, kaip tik to ir norėjau. Ir, dievaži, atvirai sakau: nepageidauju turėti jokių reikalų nei su jūsų Menu, ponai, nei su jumis pačiais, negaliu pakęsti, kad jūs trinatės prie to Meno su savo koncepcijomis, savo meniškomis povyzomis ir visu savo meno pasauliu!

Gombrowicz, „Ferdydurkė", IV skyrius
Prakalba Filidorui, pamuštam vaikui (-122)

146

Laiškas *Observer* redakcijai:

Didžiai gerbiamas pone!

Ar esate gavę iš savo skaitytojų kokių signalų, kad šiais metais be galo mažai drugių? Šiame krašte, kur paprastai jų knibždėte knibžda, be kelių spiečių plaštakinių, ligi šiol jų dar beveik nemačiau. Nuo pat kovo mėnesio savo sode, kur pernai vasarą buvo pilna drugių, esu stebėjęs tik vieną raudonmargį, kelis plevenukus, vieną *Quelonia,* bet nepasitaikė nė vieno kaspinuočio, nė vieno raibuko, nė vieno akacinio drugio, nė vieno raudonojo admirolo.

Įdomu, ar tai visuotinis reiškinys, o jeigu taip, tai kodėl.

Vozbornas

Pičkumbas, Glos. (-29)

147

Kodėl mes taip nutolę nuo dievų? Gal dėl to, kad klausinėjam?

Na ir kas? Juk žmogus – tai klausinėjantis gyvūnas. Tą dieną, kai mokėsime deramai paklausti, prasidės dialogas. O dabar klausinėdami mes velniškai tolstame nuo atsakymų. Kokio gi apsireiškimo dar galima laukti, jei mus ir šiaip jau smaugia pati apgaulingiausia laisvė. Judaistinė krikščioniškoji dialektika? Mums trūksta kokio nors tiesos *Novum Organum**, reikia plačiai atlapoti langus ir viską išmesti gatvėn, o svarbiausia – langus ir mus pačius. Mirtis arba polėkis. Reikia taip padaryti, vienokiu būdu ar kitokiu, bet reikia. Turėti drąsos ateiti į pokylį ir spinduliuojančiai namų šeimininkei uždėti ant galvos įstabią žalią rupūžę, nakties dovaną, ir, nė akim nemirktelėjus, iškęsti liokajų kerštą. (-31)

148

Žodžio „kaukė“ kilmė pagal Gabiją Basą.

Traktate „Žodžių kilmė“ Gabijas Basas, mano galva, labai protingai ir išradingai aiškina žodį *persona,* kaukė. Jo manymu, šis žodis kilęs iš veiksmažodžio *personare,* skambėti. Štai kaip jis pagrindžia savo nuomonę: „Kaukė dengia visą veidą ir papjauta vien sulig burna, tad balsas, užuot sklidęs į visas puses, veržiasi pro tą vienintelę angą ir skamba daug stipriau ir įtaigiau. Ka-

* Francisco Bacono veikalas (1620).

148

dangi dėl kaukės žmogaus balsas pasidaro skambesnis ir ima virpėti, ji buvo pavadinta persona, juoba kad ir kirtis krinta ant ilgojo balsio o“.

Aulas Gelijus, „Atikos naktys“ (-42)

149

Mano žingsniai šioje gatvėje
Aidi
Kitoje gatvėje
Kurioje
Girdžiu savo žingsnius
Skambant šioje gatvėje
Kur
Tikra vien migla.

Octavio Paz (-54)

150

Aukštuomenės kronika

Iš Jorko grafystės ligoninės pranešama, kad našlė hercogienė Graften, praeitą sekmadienį nulūžusi koją, šiandien gana neblogai jautėsi.

The Sunday Times, London (-95)

151

Moreliana

Pažiūrėkit valandėlę įprastu žvilgsniu, kaip elgiasi katė ar musė, ir pajusite, kad naujasis požiūris, prie kurio vis labiau linksta mokslas, tas dezantropomorfizmas, kurį piršte perša fizikai ir biologai kaip vienintelę galimybę užmegzti ryšiui su tokiais reiškiniais, kaip instinktas ar augalo gyvenimas, – tai tiesiog senai senas vienišas balsas, kuriuo tam tikros budizmo, vedantos, sufizmo, Vakarų mistikos atskalos mums primygtinai siūlo vienąsyk galutinai išsižadėti mirtingumo. (-152)

152

PIKTNAUDŽIAVIMAS PASITIKĖJIMU

Namai, kuriuose gyvenu, visa kuo panašūs į manuosius: kambarių išdėstymu, prieškambario kvapu, baldais, įžulnia šviesa ryto metą, silpna dienovidžiu, blausia vakare; viskas vienoda, vienodi takeliai ir medžiai sode, vienodi tie apgriuvę vartai, vienodos plokštės, kuriomis išklotas kiemas.

Slenkančio laiko valandos ir minutės taipgi panašios į mano gyvenimo valandas ir minutes. Kai suka ratu aplink mane, sakau: „Atrodo kaip tikros. Kokios jos panašios į tikrąsias, tos valandos, kurias dabar gyvenu!“

Rūpestingai pašalinau iš savo namų visus atspindinčius paviršius ir vis dėlto kada ne kada, kai koks išlikęs lango stiklas

152

atmuša mano atvaizdą, matau žmogų, panašų į save. Taip, iš tiesų labai panašus į mane!

Tik nemanykit, jog tai aš! Nieku gyvu! Viskas čia netikra. Kai susigrąžinsiu savo namus ir savo gyvenimą, atgausiu ir tikrąjį savo veidą.

Jean Tardieu (-143)

153

– Nors ir esi iš Buenos Airių, bet išdirbsiu tau kailį, jei nesisaugosi.

– Ką gi, tai pasisaugosiu.

– Ir gerai padarysi.

Cambaceres, „Sentimentali muzika“ (-19)

154

Šiaip ar taip, po kojomis buvo lyg ir linoleumas, į nosį dūrė salsvas dezinfekcijos kvapas, lovoje, atsirėmęs į priegalvius, sėdėjo senukas panašia į kablį nosimi, kuria, rodės, laikėsi įkibęs į orą. Išbalęs kaip lavonas, pamėlusiais paakiais. Temperatūros lentelėje neregėta kreivė. Kam reikėjo vargti be reikalo?..

Ką čia kalbėti, bičiulis argentinietis atsitiktinai matęs, kaip

ištiko nelaimė, bičiulis prancūzas esąs dailininkas, tašistas, visos ligoninės bjaurios. Morelis, taip, rašytojas.

– Negalimas daiktas, – tarė Etjenas.

Kodėl gi ne, visi leidimai-kaip-akmuo-į-vandenį: plekšt – ir nė ženklo. Morelis teikėsi įterpti, kad išparduoti (ar išdovanoti) kokie keturi šimtai egzempliorių. Taigi du net Naujojoj Zelandijoj, rodos, menkas niekas, bet malonu.

Drebančia ranka Oliveira išsitraukė cigaretę ir pažvelgė į seselę, ši linktelėjo galva ir paliko juos vienus tarp dviejų gelsvų paravanų. Juodu susėdo lovos kojūgaly, nukraustę užrašų knygutes ir popieriaus ritinėlius.

– Jei būtume perskaitę laikraščiuose... – tarė Etjenas.

– Buvo žinutė „Figaro“, – tarė Morelis. – Po telegrama apie siaubingąjį Sniego žmogų.

– Na mat, – suvapėjo Oliveira. – Nors, antra vertus, gal ir geriau. Kitaip landžiotų čia visokios mergšės su autografų albumėliais ir naminėmis uogienėmis.

– Gardžiausia rabarbarų marmeladas, – tarė Morelis. – Bet verčiau tegu niekas neateina.

– Na, o mes... – prabilo Oliveira, išties sutrikęs. – Pasakykit, jeigu jums trukdom. Dar bus progų susitikti ir t. t. Juk mes suprantam vienas kitą, ar ne?

– Klausykit, jūs atėjot manęs aplankyti, net nežinodami, kas aš toks. Man rodos, galit pabūti valandėlę. Palata gana rami, buvo vienas toks rėksnys, bet šiąnakt antrą valandą nutilo. Paravanai atsakantys, gydytojas padarė malonę, pastebėjęs, kad kažką rašinėju. Neva uždraudė, bet seselės atnešė paravanus, ir niekas nebetrukdo.

– Kada manot išsirašyti?

– Niekada, – tarė Morelis. – Mano kaulai paliks šičia, vyručiai.

– Nesąmonė, – pagarbiai tarė Etjenas.

– Čia tik laiko klausimas. Bet jaučiuos neblogai, užsibaigė visi vargai su namsarge. Niekas nebeatneša man korespondencijos, net iš Naujosios Zelandijos, o iš ten ateina tokie gražūs pašto ženklai. Kai išėjo knyga, kuri pasirodė besanti negyvas vaisius, vienintelis rezultatas – tai laiškai, jų nedaug, bet ateina nuolat. Rašo tokia ponia iš Naujosios Zelandijos ir vaikinas iš Šefildo. Savita masonų ložė, malonu, kad esi vienas tų, kurie žengia kitu keliu. Bet dabar iš tiesų...

– Man niekad į galvą neatėjo mintis parašyti jums laišką, – tarė Oliveira. – Tiek aš, tiek mano draugai, visi mes nuodugniai susipažinę su jūsų kūryba, bet mums atrodė nelabai... Nemėgstu tokių kalbų, tikiuos, kad viskas aišku savaime. Tiesą pasakius, mes kiauras naktis ginčydavomės tomis temomis ir niekad nepagalvojom, kad jūs gyvenat Paryžiuje.

– Iki tol gyvenau Vierzone. Gal jau kokie metai, kad atvažiavau į Paryžių pasirausti bibliotekose. Vierzone, beje... Su leidėju buvo sutarta, kad niekam nesakytų mano adreso. Galas žino, kaip jį sužinojo tie keli mano gerbėjai. Pasiutiškai skauda nugarą, vyručiai.

– Gal mums jau eiti, – tarė Etjenas. – Juk rytoj vėl užsuksim.

– Ar eisit, ar neisit, man vis vien skaudės, – tarė Morelis. – Gal parūkom – ta dingstimi, kad man užginta.

Reikėjo kalbėti kuo neliteratūriškiau.

Pro šalį einant slaugei, Morelis įtraukė burnon nuorūką su velnišku apsukrumu ir pažvelgė į Oliveirą senuku perrengto vaiko akimis, gražu buvo žiūrėti.

154

...iš dalies remiantis centrinėmis Ezros Poundo idėjomis, tačiau patartina vengti pedantiškumo ir nepainioti šalutinių simbolių su pagrindinėmis prasmėmis.

Trisdešimt aštuoni du. Trisdešimt šeši penki. Trisdešimt aštuoni trys. Rentgenograma (nesuprantamas ženklas).

...žinoti, kad tik nedaugelis geba spręsti šias problemas, nežvelgdami jose kokio naujo literatūrinio žaidimo. *Benissimo**. Deja, dar tiek nepadaryta, o jis štai miršta, neužbaigęs žaidimo.

– Dvidešimt penktu ėjimu juodieji pralaimi, – tarė Morelis ir atlošė galvą. Staiga pasirodė dar senesnis. – Gaila, partija buvo labai įdomi. Ar iš tikrųjų esama tokių indėnų šachmatų, kur po šešiasdešimt figūrų iš kiekvienos pusės?

– Visai galimas daiktas, – tarė Oliveira. – Begalinė partija.

– Laimi tas, kas užima centrą. Iš ten atsiveria visos galimybės, ir priešininkui nebėra prasmės žaisti toliau. Bet centras gali būti ir kraštiniame langelyje, ir net šalia lentos.

– Arba liemenės kišenėje.

– Perkeltine prasme, – tarė Morelis. – Sunku išvengti metaforų, jos tokios gražios. Išties *femmes mentales***. Norėčiau geriau suprasti Mallarmé, jo išvesta nebūties ir tylos sąvoka – tai šis tas daugiau negu kraštutinė priemonė, metafizinė aklavietė. Kadaise Cheres de la Fronteroje per dvidešimt metrų išgirdau patrankos šūvį ir atskleidžiau kitą tylos prasmę. Na, o šunys, kurie girdi švilpesį, mums nepagaunamą... Jūs dailininkas, jei neklystu?

---

* Puiku *(it.)*.

** Dvasingos moterys *(pranc.)*.

154

Rankos judėjo pačios savaime, dėjo krūvelėn sąsiuvinius, lygino suglamžytus lakštelius. Kartas nuo karto, vis nesiliaudamas kalbėti, Morelis užmesdavo akį į kokį lakštą, įdėdavo į sąsiuvinį ir prisegdavo sąvaržėle. Kelis sykius išsitraukė iš pižamos kišenės pieštuką ir sunumeravo lakštelius.

– O jūs turbūt rašytojas?

– Ne, – tarė Oliveira. – Apie ką aš rašysiu? Jei nori būt rašytojas, turi būti tikras, kad iš tiesų gyvenai.

– Būtis nulemia sąmonę, – tarė Morelis šypsodamas.

– Jūs taip manote? Mano atveju atvirkščiai.

– Jums reikėtų pailsėti, – tarė Etjenas. – Liaukis, Orasijau, jeigu jau tu įsileisi į kalbas... Aš jį pažįstu, pone, gali bet ką nuvaryt į kapus.

Morelis šypsojo, vis dėstė lakštelius: pasižiūri, lyg pasitikrina, ar tas pats, palygina su kitu. Pasislinko truputėlį žemyn, patogiau atrėmė galvą. Oliveira pasikėlė.

– Štai buto raktas, – tarė Morelis. – Būtų labai malonu.

– Mes viską jums sujauksim, – tarė Oliveira.

– Na jau, ne taip sunku, kaip jums atrodo. Susigaudysit pagal aplankus, viskas sudėstyta pagal spalvas, numerius ir abėcėlę. Iškart viskas pasidaro aišku. Pavyzdžiui, šis sąsiuvinis iš melsvojo aplanko, iš tos dalies, kurią vadinu jūra, bet tas nelabai svarbu, čia tik toks žaidimas, kad lengviau būtų orientuotis. Štai 52: reikia padėti į vietą, tarp 51 ir 53. Skaitmenys arabiški, labai paprasta.

– Betgi po kelių dienų pats galėtumėt viską sudėstyti, – tarė Etjenas.

– Blogai miegu. Aš irgi iškritęs iš aplanko. Jeigu jau atėjote, tai padėkit. Sudėstykit viską į vietas, ir aš iškart pasijusiu geriau. Čia atsakanti ligoninė.

154

Etjenas pažvelgė į Oliveirą, Oliveira ir t. t. Nieko sau staigmena. Tikra garbė, nors ir nepelnyta.

– Paskiau viską supakuosite ir nusiųsite Pakù, avangardistinės literatūros leidėjui, į Sausmedžių gatvę. Ar žinot, kad Paku – tai Hermio atitikmuo? Visad maniau... Bet apie tai pakalbėsime kitą dieną.

– O jeigu mes apsiriksim, – tarė Oliveira, – ir viską apversim aukštyn kojomis? Pirmame tome buvo velniškos painiavos, ir mudu su bičiuliu valandų valandas ginčijomės dėl teksto, ar ten kartais neprivelta korektūros klaidų.

– Nieko baisaus, – tarė Morelis. – Mano knygą kiekvienas gali skaityti kaip tinkamas. *Liber Fulguralis,* burtų kortelės ir panašiai. Aš dėstau taip, kaip man patiktų skaityti. O jeigu, tarkim, apsiriksite, gal išeis dar geriau. Sąmojis, vertas Hermio Paku, meistro spęsti spąstus ir regzti gudrybes. Jums patinka šie žodžiai?

– Ne, – tarė Oliveira. – Nei spąstai, nei gudrybės. Man regis, abudu gerokai nuvalkioti.

– Reikia būti atsargiam, – tarė Morelis užsimerkdamas. – Visi mes siekiam grynumo, norim pradurt seniai pritrintas pūsles. Kartą Chosė Bergaminas ko negavo širdies smūgio, kai išdrįsau išsunkti vandenį iš poros puslapių, užsimojęs įrodyti, kad... Bet atsargiau, bičiuliai, gal tas vadinamasis grynumas...

– Malevičiaus kvadratas, – tarė Etjenas.

– *Ecco.* Sakėm, kad reikia pagalvoti apie Hermį, leisti jam pažaisti. Imkit, sutvarkykit viską, jeigu jau atėjot manęs aplankyti. Gal ir man pavyks iš čia ištrūkti ir užmesti akį į jūsų darbą.

– Jei norit, rytoj mes vėl užsuksim.

– Gerai, gal būsiu dar ką nors parašęs. Pridarysiu aš jums rūpesčių, ką jūs manot. Ir atneškit man cigarečių.

154

Etjenas padavė jam savo pakelį. Oliveira laikė raktą rankoje, nežinodamas, ką sakyti. Viskas buvo klaida, tai turėjo atsitikti kokią kitą dieną, nedoras žaidimas šachmatais, kur po šešiasdešimt figūrų iš kiekvienos pusės, nereikalingas džiaugsmas slogiausio liūdesio valandą, nusivaikyk jį kaip musę, atsiduok liūdesiui, būtent dabar, kai nieko daugiau nebėra, tik tas raktas nuo džiaugsmo, galimybė patekti ten, kur būtina ir žavu, raktas atsirakinti durims į Morelio butą, į Morelio pasaulį, ir štai dabar, džiaugsmo valandą, turi jaustis liūdnas ir nešvarus, apdružusiomis akimis ir suvytusia oda, perdvokęs nemigo naktimi, nusižengęs nesirodymu, dar nepakankamai nutolęs nuo visų įvykių, kad suvoktum, ar visa tai, ką darei ir ko nedarei, buvo gera tomis dienomis, kai girdėjai kūkčiojant Magę, beldžiant į lubas, kai žvarbus lietus čaižė veidą, kai tą ankstyvą rytmetį ant Marijos tilto gaižiai riaugėjai vynu, sumaišytu su nendrinuke ir rusiška degtine, bet daugiau vynu, kai jautei kišenėj ranką, ne savo, Rokamaduro ranką, kai stūmei tos seilėtos nakties pabaigą, visas šlapias, jau per vėlu džiaugtis, o gal dar per anksti (paguoda: turbūt per anksti), dar nesi nusipelnęs to džiaugsmo, bet tuomet galbūt, *tal vez, vielleicht, maybe, forse, peut-être,* ak bjauru, bjauru, iki rytojaus, maestre, bjauru, bjauru, bjauru be galo ir be krašto taip, lankymo valandomis, nenugrandomai apskretęs bjauratim veidas ir pasaulis, bjaurus pasaulis, atnešim vasių, arkibjauru, superbjauru ir infrabjauru, visų bjaurių bjauriausia, *dans cet hôpital, Laennec découvrit l'auscultation**: o gal dar... Raktas, kokia prasminga metafora. Raktas. O gal dar galima išeiti į gatvę ir vaikščioti po miestą su raktu kišenėje. O gal dar galima, raktas-Morelis, paskui raktą ir žengi kur kitur, gal dar galima.

---

* Šioje ligoninėje Laennecas atrado auskultaciją *(pranc.).*

– Iš teisybės čia pomirtinis susitikimas, diena anksčiau ar vėliau, – tarė Etjenas kavinėje.

– Eik, – tarė Oliveira. – Žinau, negražu, kad tave varau, bet geriau eik. Perspėk Ronaldą ir Periką, susitiksim dešimtą valandą senio bute.

– Laikas netikęs, – tarė Etjenas. – Namsargė mūsų neįleis.

Oliveira išsitraukė raktą, pasukiojo saulės spinduliuose ir įteikė Etjenui, lyg atiduodamas miestą. (-85)

155

Stačiai neįtikėtina, ko tik negali ištraukti iš kelnių kišenės, šiukšlių, laikrodžių, iškarpų iš laikraščių, sutrupėjusių aspirino tablečių, kartais įkiši ranką nosinės, o išrauki už uodegos negyvą žiurkę, viskas įmanoma. Eidamas susitikti su Etjenu ir vis dar perkratinėdamas mintyse sapną apie duoną ir prisiminimus apie kitą sapną, kuris ištiko visai netikėtai, kaip ištinka nelaimė gatvėje, ištinka – ir daryk ką nori, Oliveira įkišo ranką į rudų velvetinių kelnių kišenę (kaip tik Raspajo ir Monparnaso bulvaro kampe, viena akimi žvilgčiodamas į dideliausią rupūžę, įsisiautusią į chalatą, Balzaco Rodiną ar Rodino Balzacą, neatmezgamai susipynusius žaibus iš sulamdytų helikoidų), ir drauge su ranka pasirodė budinčių Buenos Airių vaistinių sąrašas ir dar viena iškarpa iš laikraščio – aiškiaregių ir būrėjų skelbimai. Smagu buvo sužinoti, jog ponia Kolomjė, vengrė aiškiaregė (ko gero, viena iš Gregorovijaus motinų), gyvena Abačių gatvėje ir išmano *secrets des bohèmes pour retour d'afections perdues**. To-

liau galėjai drąsiai žengti prie didžių pažadų: *Désenvoûtements***, po kurių skelbimas apie *la voyance sur photo**** atrodė menkas niekas. Etjenui, orientalistui mėgėjui, tikrai būtų buvę pravartu sužinoti, jog profesorius Minas *vs. offre le vérit. Talisman de l'Arbre Sacré de l'Inde. Broch. c. 1 NF. timbr. B. P. 27, Cannes*****. Kaipgi nesistebėsi, kad yra tokia *Mme Sanson, Medium-Tarots: prédict. étonnantes, 23 rue Hermel****** (juo labiau kad šitas Ermelis, regis, buvo zoologas ir garsėjo kaip alchemikas) ir kad gali didžiuotis kaip tikras Pietų Amerikos patriotas atsakančiomis savo krašto žynėmis: *Anta, cartes, dates précises,* Choana Chopes *(sic!), secrets indiens, tarots espagnols,* ir p. Chuanita, *voyante par domino, coquillage, fleur*******. Būtų ne pro šalį užeiti su Mage pas p. Chuanitą. *Coquillage, fleur!* Tik jau ne su Mage, jau nebe su Mage. Magei būtų įdomu išsiburti ateitį gėlėmis. *Seule MARZAK prouve retour affection********. Kuriems galams įrodinėti tai, ko nėra? Tokie dalykai matomi paprasta akimi. Kur kas geriau skamba mokslinis tonas, kuriuo Džeinė Nis skelbiasi *reprend ses VISIONS exactes sur photogr., cheveux, écrit. Tour magnétiste intégral*********. Prie Monparnaso kapinių Oliveira suglamžė lakštelį, gerai nusitaikė ir nusiuntė žynes per tvorą susitikti su Baudelaire'u, Devéria, Aloysius Bertrandu, su tais

---

* Čigonų paslaptis prarastai meilei grąžinti *(pranc.)*.

** Atkerėjimai.

*** Būrimas iš nuotraukos.

**** Siūlo tikrą talismaną iš šventojo indų medžio. Užkl. Įdėti 1 NF pšt. žnkl. B. P. 27, Kanai.

***** Ponia Sanson, mediumė-būrėja, įstabios pranašystės, Ermelio gatvė, 23.

****** Kortos, tikslios datos; indėnų paslaptys, ispaniškos buriamosios kortos; aiškiaregė, spėjanti ateitį iš domino, kriauklių, gėlių.

******* Tiktai Marzak įrodo, kad meilė sugrąžinta.

******** Vėl pradedanti spėti ateitį iš nuotraukos, plaukų, rašto. Integralinis magnetizmo seansas.

žmonėmis, kurių delnus dera tirti būrėjoms, kaip ir p. Frederikai, *la voyante de l'élite parisienne et internationale, célèbre par ses prédictions dans la presse et la radio mondiales, de retour de Cannes**. Be abejo, ir su Barbey d'Aurevilly, kuris įmanydamas būtų liepęs visas sudeginti, aišku, drauge su Maupassantu, Dieve duok, kad popiergalis nukristų ant Maupassanto ar Aloysius Bertrando kapo, bet ką čia matysi, stovėdamas už tvoros.

Etjenui atrodė visai kvaila, kad Oliveira ateis jam kvaršinti galvos iš pat ankstaus ryto, bet vis dėlto laukė su trim naujais paveikslais, kuriuos norėjo parodyti, tačiau Oliveira iškart pareiškė, jog neverta gaišti laiko, kai virš Monparnaso bulvaro kabo tokia pasakiška saulė, o reikia žygiuoti į Nekero ligoninę aplankyti senuko. Etjenas nusikeikė pusbalsiu ir užrakino dirbtuvę. Namsargė, kuri labai juos mėgo, pasakė, kad juodu atrodo kaip nuimti nuo kryžiaus ar kaip žmonės kosmose, ir iš pastarųjų jos žodžių jie pasidarė išvadą (ir didžiai nusistebėjo), jog ponia Bobė skaito mokslinę fantastiką. Priėję „Rūkančio šuns" kavinę, jie išmetė po taurelę baltojo ir drauge aptarė, ar sapnai ir dailė nepraverstų kaip potenciali priemonė prieš NATO ir šio meto negandas. Etjenas per daug nesistebėjo, kad Oliveira užsimanė aplankyti nepažįstamą žmogų, abudu buvo tos pačios nuomonės, jog daug patogiau ir t. t. Prie baro viena ponia užsidegusi pasakojo, kaip atrodo saulėlydis Nante, kur, sprendžiant iš jos žodžių, gyvena jos duktė. Etjenas ir Oliveira atidžiai klausėsi tokių žodžių, kaip: saulė, vėjelis, vejelė, mėnulis, šarkos, ramybė, šlubė, Dievas, šeši su puse tūkstančio frankų, migla, rododendrai, senatvė, tavo teta, dangiškas, neduok Dieve, dar užmirš, vazonai. Paskui pasigrožėjo tauria memorialine lenta: *DANS*

* Paryžiaus ir viso pasaulio rinktinės publikos aiškiaregei, pagarsėjusiai savo pranašystėmis per spaudą ir pasaulinį radiją, neseniai sugrįžusiai iš Kanų.

155

CET HÔPITAL, LAENNEC DÉCOUVRIT L'AUSCULTATION, ir abu pagalvojo (ir tarė sau), jog auskultacija – tai, matyt, kokia gyvatė ar salamandra: glūdojo pasislėpusi Nekero ligoninėje, o kai ją pavaikė po velniaižin kokius koridorius ir rūsius, galų gale uždususi pasidavė jaunam mokslininkui. Oliveira pasiteiravo, kurioj palatoj guli senukas, ir jie pasuko į Šofaro palatą, trečiam aukšte po dešinei.

– Gal jo niekas nelanko, – tarė Oliveira. – Klausyk, gal čia koks sutapimas, tik pavardė Morelis.

– Gal jau pasimiręs, – tarė Etjenas, žiūrėdamas į baseiną su auksinėmis žuvytėmis vidury atviro kiemo.

– Būtų man pasakę. Tas žmogėnas pažvelgė į mane, ir tiek. Nenorėjau klausti, ar niekas jo nelanko.

– Argi negali lankyti neužeidami pas budintįjį?

Ir taip toliau. Būna valandėlių, kai iš pasibjaurėjimo, baimės ar tiesiog dėl to, kad tenka kartis į trečią aukštą, o dvokia fenoliu, dialogas darosi pasiutiškai ištęstas, panašiai kaip tada, kai prasimanai kvailiausių kalbų, guosdamas ką nors, mirus vaikui: sėdi, sakysim, šalia motinos ir, sagstydamas prasidengusį chalatą, sakai: „To dar betrūko, kad peršaltum". Motina atsidūsta: „Dėkui". Tuomet vėl: „Atrodo lyg ir nieko, bet dabar vakarais jau vėsoka". Motina sako: „Taip, tas teisybė". Tuomet vėl: „Gal užsigaubtum šaliku?" Ne. Išorinio apšildymo skyrius baigtas. Pereini prie vidinio apšildymo skyriaus: „Užplikysiu tau arbatos". Bet ne, nenori. „Na jau, reikia išgerti karštimo. Nevalia sėdėti valandų valandas ir nieko neimti į burną." Ji nežino, kelinta valanda. „Jau po aštuonių. Nuo pusės penktos nieko burnoj neturėjai. Rytą vos kąsnelį nurijai. Užvalgyk ko nors, bent jau duonos su sviestu." Nenori. „Bent dėl manęs, pamatysi, svarbiausia pradėti." Atodūsis, nei taip, nei ne. „Na, matai, kad nori.

Tuoj pat einu užkaist arbatos." Jeigu ir tas nepasiseka, lieka dar kėdės. „Čia tau nepatogu sėdėti, dar mėšlungis įsimes." Ne, jai patogu. „Ką čia kalbėti, turbūt nugara nutirpo, kurgi ne, visą pusdienį ant kietos kėdės. Eik prigulti." O ne, jokiu būdu. Nežinia kodėl lova atrodo išdavystė. „Eik, eik, nusnūsi valandžiukę." Dviguba išdavystė. „Pailsėsi, iškart pasijusi geriau. Aš pabūsiu su tavim." Ne, jai ir čia gera. „Tai bent priegalvį užkišiu už pečių." Gerai. „Tau kojos sutins, gal pakišt suoliuką, vis bus aukščiau." Ačiū. „Pasėdėk trupučiuką ir marš į lovą. Duok žodį, kad nebesispirsi". Atodūsis. „Taip, taip, nėra ko ožiuotis. Su daktaru tikrai nedrįstum ginčytis." Pagaliau. „Tau reikia nusnūst, širdele." Variantai *ad libitum.*

– *Perchance to dream**, – sumurmėjo Etjenas, gromuliavęs visus variantus, po vieną ant kiekvienos pakopos.

– Galėjom nupirkti jam butelį konjako, – tarė Oliveira. – Juk turi pinigų.

– Kad jo nepažįstam. Be to, gal iš tiesų pasimirė. Užmesk akį į tą ručkę, mielai sutikčiau, kad mane pamasažuotų. Kartais lenda galvon visokios mintys apie ligas ir seseles. O tau?

– Lindo, kai buvau penkiolikos metų, bičiuli. Baisu prisiminti. Amūras, apsiginklavęs švirkštu vietoj strėlės, gražuolės, mazgojančios mane nuo galvos iki kojų, alpstu jų glostomas.

– Žodžiu, onanistas?

– Na ir kas? Ko gėdytis onanizmo? Visgi menas, gal kiek ir žemesnis už aną kitą, bet užtat turi savitą dievišką proporciją, laiko, veiksmo ir vietos vienumą ir kitokią retoriką. Devynerių metų kaip tikras patriotas onanizavausi po ombu.

– Ombu?

---

* Galbūt net ir sapnus regėti *(angl.).* (Iš W. Shakespeare „Hamleto", *A. Churgino vertimas.).*

– Tai lyg ir baobabas, – tarė Oliveira. – Bet aš tau patikėsiu paslaptį, jei duosi žodį, kad jos neišplepėsi jokiam prancūzui. Ombu ne medis, o žolė.

– Šit kaip, vadinas, nieko baisaus.

– O kaip onanizuojasi prancūziukai?

– Nebepamenu.

– Puikiausiai pameni. Mūsų krašte yra šaunių metodų. Plaktuku, skėtuku... Pagavai? Negaliu klausytis kai kurių tango, nes iškart prisimenu, kaip juos skambino teta.

– Nematau nieko bendra, – tarė Etjenas.

– Nes nematai pianino. Tarp pianino ir sienos buvo toks tarpas, įlįsdavau ten ir duodavau garo. Teta skambindavo „Milongitą" arba „Juodąsias gėles", tokį liūdną liūdną dalyką, kad man būdavo lengva atsiduoti svajonėms apie mirtį ir pasiaukojimą. Pirmąsyk, kai apdergiau grindis, baisiai išsigandau, maniau, kad liks dėmė. Netgi nosinės neturėjau. Greit nusitraukiau puskojinę ir ėmiau valyti kaip pasiutęs. Teta skambino „Pajanką", galiu pašvilpaut, jei nori, velniškai liūdna...

– Ligoninėj negalima švilpauti. Ir šiaip jau tu atsiduodi liūdesiu, bjauru į tave žiūrėti, Orasijau.

– Jis manęs neapleidžia, vaikeli. Varna nuo mieto, kita į jos vietą. Jei manai, kad dėl moters... Ombu ar moteris – ir tas, ir ta – paprasčiausia piktžolė, bičiuli.

– Pigu, – tarė Etjenas. – Baisiai pigu. Netikęs filmas, dialogai, apmokami už centimetrą, žinomas dalykas. Trečias aukštas. Stop. *Madame...*

– *Par la**, – tarė seselė.

– Vis dar neatradom auskultacijos, – pranešė jai Oliveira.

– Prašom nekvailioti, – tarė seselė.

* Čionai *(pranc.)*.

– Gavai? – tarė Etjenas. – Sapnuoji verkiančią duoną, kvaršini visiems galvą, o paskui netgi vykusio sąmojo nesugebi suregzti. Ko nevažiuoji į kaimą prasiblaivyti? Iš tikrųjų, su tokiu snukiu, brolau, tik pozuoti Soutine'ui.

– Imant iš esmės, – tarė Oliveira, – tau pikta, kad atplėšiau tave nuo to chromatinio onanizmo, nuo tavo kasdieninių penkiasdešimties dėmių, ir kad po laidotuvių turi laikyti savo pareiga slampinėti su manim po Paryžių. Draugui liūdna – pasistengsim pralinksminti. Draugas skambina – pasiaukosim. Draugas kalba apie ligoninę – ką gi, maunam į ligoninę.

– Tiesą pasakius, – tarė Etjenas, – kuo toliau, tuo mažiau suku dėl tavęs galvą. Jei su kuo man ir derėtų pasivaikščioti, tai tik su vargšele Liusija. Kam jau kam, o jai praverstų.

– Klysti, – tarė Oliveira, sėsdamas ant suolo. – Magė turi Osipą, turi pramogų, Hugą Volfą ir panašiai. Apskritai Magė turi savo gyvenimą, nors gan ilgai to nesupratau. O aš, priešingai, tuščias, didžiausia laisvė svajoti, sapnuoti ir slankioti, kur akys veda, visi žaisliukai sulaužyti, jokių problemų. Duok prisidegti.

– Ligoninėj nerūkoma.

– *We are the makers of manners**, bičiuli. Labai pravartu auskultacijai.

– Šofaro palata va ten, – tarė Etjenas. – Negi sėdėsim visą dieną ant suolo?

– Luktelk, tuoj baigsiu rūkyti. (-123)

* Mes patys kuriam papročius *(angl.)*.

Apie autorių ir jo knygą

Šiuolaikinis argentiniečių rašytojas Chulijas Kortasaras (Julio Cortázar, 1914–1984) – vienas žymiausių Lotynų Amerikos prozos meistrų – puikiai žinomas visame pasaulyje.

Gimė Chulijas Kortasaras Briuselyje, argentiniečių emigrantų šeimoje, tačiau vaikystę ir jaunystę praleido Buenos Airėse. Tai buvo laikai, kada Argentinoje ypač reiškėsi militaristinės ir totalitarinės idėjos, 1946 metais įsikūnijusios Perono diktatūroje. Diduma rašytojų, stojusių opozicijon prieš diktatūrą, turėjo palikti šalį arba nutilti. Tačiau penktojo dešimtmečio pabaigoje į literatūrą atėjo nauja karta, visu balsu paskelbusi savo antioficialias nuotaikas. Vienas garsiausių tos kartos atstovų buvo Chulijas Kortasaras.

Kūrybinį kelią pradėjęs eiliuota drama „Karaliai“ (1949), nukreipta prieš miesčioniškas tradicijas kaip didžiausią pažangos stabdį, Chulijas Kortasaras vėliau išleido kelis apsakymų rinkinius („Bestiariumas“, 1951, „Žaidimas baigtas“, 1956, „Slapti ginklai“, 1959) ir romanus („Laimėjimai“, 1960, „Žaidžiame „klases“, 1963, „62. Autokonstruktorius“, 1968, „Manuelio knyga“, 1973), kuriuose visos savo kartos vardu atsisako buržuazinės visuomenės peršamos „gerovės“, socialinių jos normų. Ši atsisakymo tema, vos suskambusi pirmajame romane „Laimėjimai“, kuriame nubrėžiama riba tarp konformizmo ir nonkon-

formizmo, nuosekliai, su dideliu meniniu įtaigumu išanalizuota romane „Žaidžiame „klases“. „Jeigu man reikėtų pasirinkti kurią nors vieną iš savo knygų, – pasakė Chulijas Kortasaras, 1976 metais kalbėdamasis su Kubos žurnalo „Boemija“ korespondentu Luisu Baesu, – turbūt pasirinkčiau ne ką kita, kaip romaną „Žaidžiame „klases“. Ir ne atsitiktinai, nes, pasak žymaus Čilės mokslininko ir literatūros kritiko Fernando Alegrijos, kuris lygina šį romaną su Thomo Manno „Užburtu kalnu“, jame su „nepaprastu dialektiniu populiarumu, aukštu intelektualumu parodytas kardinalinis XX amžiaus vidurio žmogaus konfliktas“. Chulijas Kortasaras įvedė į romaną visą arsenalą meninių priemonių – nuo „juodojo humoro“, parodijos, ironijos, autoironijos, grotesko iki įmantrių metaforų ir kalbinių eksperimentų, be to, įterpdamas į kūrinio audinį ištraukų iš periodinių leidinių ir mėgstamų autorių. Pagrindinis romano tikslas, kaip aiškina pats autorius, išmušti iš įprastų vėžių, iš inertiškos kasdienybės skaitytoją, pirmiausia tą, kurį jis vadina „skaitytoju-patele“, pramoginių skaitalų mėgėją, masinės literatūros vartotoją, kad tas atsibustų iš „protinio įmygio“ ir imtų mąstyti aktyviai, savarankiškai. Kita vertus, Chulijo Kortasaro nuomone, rašytojas turi be perstojo keisti išeities tašką, žvelgdamas į gyvenimą, kad galėtų skaitytojui parodyti vis kitas jo puses. Todėl rašytojui charakteringa pasakojimo maniera, panaši į šuolius, į vaikų žaidimą, vadinamą „klasėmis“.

Romano „Žaidžiame „klases“ fabula palyginti labai paprasta ir anaiptol ne nauja: pagrindinio veikėjo argentiniečio inteligento Orasijo Oliveiros meilės istorija, tragiškai pasibaigusi Paryžiuje ir iš naujo išgyvenama Buenos Airėse. Tačiau anaiptol ne tai sudaro knygos esmę. Puslapis po puslapio, skyrius po skyriaus Chulijas Kortasaras analizuoja nūdienos inteligento sąmonę, rodydamas, kaip jis griežtai atsisako dalyvauti „už-

koduotoje kasdienybėje", ilgisi ir drauge bijo istorinių įvykių, trokšta bendrauti su žmonėmis ir kartu atsitveria nuo jų cinizmo skydu, užsidaro į hermetišką, egocentrizmo kiautą. Individualistinis Orasijo Oliveiros maištas, užuot išvadavęs jį nuo tariamos civilizacijos „gerovės" bei jos „vertybių", nuo banalios kasdienybės, veda prie neišvengiamo finalo – asmenybės žlugimo. Veltui visos jo pastangos „įminti mįslę", atrasti „raktą", „mandalos centrą", kitaip sakant, gyvenimo prasmę, – slopindamas žmogui įgimtus jausmus kaip banalias kasdienybės apraiškas, šalindamasis aktualių politinių ir socialinių problemų. Oliveira pamažu nuklysta į metafizinių išprotavimų tankmę, nihilizmo aklavietę ir, nematydamas kitos išeities, sąmoningai žengia į pražūtį.

„Mano problema, – 1969 metais rašė Chulijas Kortasaras, atvirame laiške Kubos rašytojui Robertui Fernandesui Retmarui dėstydamas savo kūrybinę programą, – kaip tau turbūt jau paaiškėjo iš romano „Žaidžiame „klases", bendrafilosofinė, tai problema, apimanti dabartinę apmaudžią individų (ir ištisų tautų) padėtį ir ateities reikalavimus, tos ateities, kuri kada nors taps žmonijos istorijos kulminacija." Būtent šią problemą sprendžia vėlesnių Chulijo Kortasaro romanų herojai, kurie randa gyvenimo prasmę revoliucijoje. Visuomeninei veiklai skiria visas jėgas ir autorius, kuris, 1951 metais pasirinkęs Paryžių nuolatine gyvenamąja vieta, anaiptol neatitrūko nuo gimtojo krašto, bet dar labiau susidomėjo Lotynų Amerikos problemomis. „Juk ir aš turiu savo kraštą, – pasakė jis, 1976 metais lankydamasis Kuboje, – ir, nors ten negyvenu, esu vienas tų, kurie iš paskutiniųjų kovoja dėl jo laimės."

Vertėjas

TURINYS

Cortázar, Julio
Co-212 Žaidžiame klases: romanas / Julio Cortázar; iš ispanų kalbos v
Valdas V. Petrauskas. – Vilnius: Alma littera, 2006. – 592 p.

ISBN 9955-24-161-6

Chulijas Kortasaras (1914–1984) – vienas įžymiausių Lotynų Ar
kos prozos meistrų – gerai žinomas ne tik savo kontinente, bet ir vi
pasaulyje. Pagrindinis romano tikslas, kaip aiškina pats autorius, išn
iš įprastų vėžių, iš inertiškos kasdienybės skaitytoją, kad tas atsibus
„protinio įmygio" ir imtų mąstyti aktyviai, savarankiškai.

UDK 860(82)-3

Julio Cortázar
ŽAIDŽIAME „KLASES"

Romanas

Redaktorė *Bronė Balčienė*
Viršelio dailininkė *Dalia Pilkauskienė*
Maketavo *Zita Pikturnienė*

Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius
Interneto svetainė: http://www.almalittera.lt
Spaudė AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 44318 Kaunas
Interneto svetainė: http://www.spindulys.lt



Romano „Žaidžiame klases" fabula palyginti labai paprasta ir anaiptol ne nauja: pagrindinio veikėjo argentiniečio inteligento Orasijo Oliveiros meilės istorija, tragiškai pasibaigusi Paryžiuje ir iš naujo išgyvenama Buenos Airėse. Tačiau anaiptol ne tai sudaro knygos esmę. Puslapis po puslapio, skyrius po skyriaus Chulijas Kortasaras analizuoja nūdienos inteligento sąmonę, rodydamas, kaip jis griežtai atsisako dalyvauti „užkoduotoje kasdienybėje", ilgisi ir drauge bijo istorinių įvykių, trokšta bendrauti su žmonėmis ir kartu atsitveria nuo jų cinizmo skydu, užsidaro į hermetišką, egocentrizmo kiautą. Individualistinis Orasijo Oliveiros maištas, užuot išvadavęs jį nuo tariamos civilizacijos „gerovės" bei jos „vertybių", nuo banalios kasdienybės, veda prie neišvengiamo finalo - asmenybės žlugimo. Veltui visos jo pastangos „įminti mįslę", atrasti „raktą", „mandalos centrą", kitaip sakant, gyvenimo prasmę, slopindamas žmogui įgimtus jausmus kaip banalias kasdienybės apraiškas, šalindamasis aktualių politinių ir socialinių problemų, Oliveira pamažu nuklysta į metafizinių išprotavimų tankmę, nihilizmo aklavietę ir, nematydamas kitos išeities, sąmoningai žengia į pražūtį.

